3 1761 05498158 4

VÖRÖSMARTY
összes költői művei

Budapest
Franklin-Társulat

ARMATHY PÁL
ÖNYVKERESKEDÉSE
DEBRECZEN-
ÜVÉSZKERT. U. 16.

DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK.

1821—1844.

CSONGOR ÉS TÜNDE.

SZÍNJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

1830.

SZEMÉLYEK.

Csongor, ifju hős.
Kalmár, *Fejedelem*, *Tudós*, vándorok.
Balga, földmivelő, utóbb Csongor szolgája.
Dimitri, boltos rácz.
Kurrah, *Berreh*, *Duzzog*, ördögfiak,
Tünde, tündérleány.
Ilma, Balga hitvese, Tünde szolgálója.
Mirigy, boszorkány.
Tündérek, *Nemtők* stb.

(A pogány kúnok idejéből.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Kert.)

(Középett magányosan virágzó tündérfa áll, alatta Mirígy kötözve ül. Csongor jő.)

Csongor. Minden országot bejártam,
Minden messze tartományt,
S a ki álmaimban él,
A dicsőt, az égi szépet
Semmi földön nem találtam.
Most mint elkapott levél.
Kit süvöltve hord a szél,
Nyugtalan vagyok magamban,
Örömömben, bánatomban,
S lelkem vágy szárnyára kél.
Ah, de mit látok? középen
Ott egy almató virít,
Csillag, gyöngy és földi ágbói,
Három ellenző világból,
Új jelenség, új csoda,
S a ki ott kötözve űl.
A gonosz kaján anyó,
Nénje tán a vén időnek,
Mint lelánczolt fergeteg
Zsémbel és zúg; mit jelent ez?
Vén Mirigy —

Mirígy. Ah, nagy szerencse
Elhagyott agg ősz fejemnek,
Csongor úrfi, hogy közelgesz.
Látod, mint vagyok lekötve,
Minden embertől kerűlve,
Félig éh, félig halott,

Csongor (félre). Minden szó, mint a hamis pénz,
Oly balúl cseneg fülemben. (Mirígyhez.)
Szólj, mi baj?

Mirígy. Csodát beszélek,
Millyen a nemes hazában
Rég nem történt.

Csongor. Tedd röviddé

Mirígy (félre). Hogy parancsol! — Halld tehát,
Kedves úrfi, kit szemfénynek,
Örömének, kellemének
Szűlt, s nevelt föl szép anyád —

Csongor. Vén penész, ne tétovázz,
Térj dologra, vagy biz Isten
Itt felejtlek a fatőben.
Mirígy. Légy kegyes. (Félre.) Hah! büszke gyermek,
Veszsz el, mint a füzi gomba:
Légy egérré, légy bogárrá,
Vagy légy ollyan, mint Mirígy.
Csongor. Mit morogtál, vén Mirígy?
Mirígy. Csak tünődtem, mint beszéljem —
Látod itt ez almafát:
Mennyi ág, a hány levél,
Annyi új csodát terem.
Ezt — de nem vallok neki —
Ezt a rossz kopár tető,
Tán a naptól s csillagoktól
Terhbe jutván, úgy fogadta,
S szülte mint bosszú jelét;
Mert eddig rajt' egyéb
Rossz bogácsnál s árvahajnál
Nem termett: azért leve,
„A boszorkánydomb" neve.
Csongor. Mily utálatos zavart szól,
Szép s rutakból összeszőve.
Mirígy. Most, nézd úrfi, a kopáron,
E szép almató virágzik.
Szín ezüstből van virága.
S mint fehér rózsák ölében
Mász a fészkelő bogár,
Mint a légy, mely téjbe hullott,
Mint új hóban agg bogyó —
Csongor. Mily kemény vas tűrödelmem,
Hogy még rá figyelhetek?
Szólj, s ne tétovázz, vagy e láncz
Megkettőzik csontodon ma.
Mirígy (félre). Hogy gebedj meg, azt kivánom,
Mérged tengerében, — Úrfi,
Hogy heves vagy, nem csodálom,
Ifjú még s tán sejted is már,
Hogy tündér, aranyhajú lány —
Mit beszéltem!
Csongor. Mit beszélsz?
Mirígy. Csak álom.
Vén ajak, tudod, csevegni
Jobb' szeret, mint enni inni.
Halld tovább: ezüst virága
Csügg e tündér almafának,

S benne drága kő ragyog,
Három ízben elvirágzik
Ez naponnan, este rajta,
Mint a szűz emlői bimbók,
Oly kis almák duzzadoznak,
És mikor közelget a
Szép borongó éjszaka,
És az éjfél, a gyilkosnak,
Denevérnek és tolvajnak,
S kósza szellemnek dele,
Száll, mint holló szárnya le:
S felleg űl vad csillagon,
Felleg, melyet az mocsárból,
Sárkányok sohajtatából,
S nyilt sirokból összevon,
S szürke apján a bagoly
Szemmeresztve lovagol,
Rém a bolygó rém nyakán,
Csép anyó a piszkafán,
Szép regében halandóknak
Bal szerencsét, gyászt huhognak,
S a gyujtónak őr szeménél
Egy leégett ház tövénél
Isznak, esznek, alkudoznak,
S bömböl a bölömbika,
S a szüzek legjobbika
Most fiát megy eltemetni,
Ölni, aztán eltemetni —

Csongor. Hah utálat, förtelem.
Nem! tovább nem tűrhetem.

Mirígy. Elmegy, itt hágy, kell sietnem,
Úrfi! úrfi! végezem már.

Csongor. Elfutnék a szörnyetegtől,
S a kivánság nem bocsát:
Hallanom kell.

Mirígy. Légy figyelmes.
Mint mondám, az éj, ha jő,
Érni kezd a fán az alma,
S mint egy most szűlt lánykafő,
Oly aranynyá duzzad halma,
Még is ebben agg apádnak
És anyádnak haszna nincsen;
Mert bár mennyien vígyáznak,
Báj szellő kel éj felében,
Melytől a szemek lehúnynak,
S reggel a szedett fa áll,

Mint a puszta tüskeszál.
S mert legaggabb én vagyok,
Legtovább viraszthatok,
Azt beszélték, s ide köttek
A fatőhöz, s megnevettek,
Engem is pedig lesujt a
Bűvös álom ón hatalma,
És ez harmad éje már,
Étlen szomjan, hogy vigyázok.

Csongor. Mily nem ösmert gondolat,
Új kivánat, új remény ez,
Mely mint vert hab tengerén
Vándor éji villanat,
Háborús eszembe hat?

Mirígy. Hogy pusztúljon a kegyetlen!
Még sem old el lánczaimtól.
Vallanom kell többet is,
Vallanom kell a valót. —
Halljad úrfi, mely gyanúm van!
Innen tündér szép leányzó,
A ki e fát ülteté tán,
Hordja vissza, mint sajátját,
Az arany gyümölcsöt is.

Csongor (Mirígy lánczait leveri). Menj, siess el: lánczaidtól
Megmentett karom; de menj el.
Merre lábad visz, szemed lát.
Mert ha még e szent helyen
Itt találllak, eltemetlek.

Mirígy. Áldjon Isten — megboszúllak —
E jó tétedért — megfojtlak,
Csak tehetném! — légy szerencsés —
Mint az ördög pap süvegben.

Csongor. Menj, menj, menj, ne lássalak.

Mirígy (mentében). Nem megyek, míg büszkeséged
Szarva nem jut körmeimbe,
Mint a sánta nyúl leszek,
Mely kilencz fiát megette,
S a harasztba bujdosott. (El.)

Csongor. Szép fa, kertem új lakója.
Mely, mint nem várt ritka vendég
Félig föld, félig dicső ég,
Ösmeretlen kéz csodája
Állsz előttem, s a kopárra
Életet, fényt, gazdagságot,
S hintesz álmot a sovárra,
Mint tehessem, mint lehet,

Hogy ne nyomjon engem álom,
S megláthassam kincsedet?
Földben állasz mely gyököddel,
Égbe nyúlsz magas fejeddel,
S rajtad csillagok teremnek,
Zálogul talán szivemnek,
Hogy, ha már illyen,
Üdv, gyönyör lesz szép gyümölcsöd.
Szép fa, tündér kéz csodája,
Vajha illyen légy nekem.
Ah, de mit tekint szemem?
Szerelemnek rózsaszája,
Mondd, minek nevezzem őt,
A nem földit, a dicsőt?
Hattyu szálla távol égből,
Lassu dal volt suhogása,
Boldog álom láthatása.
S most, mint ébredő leány,
Ringató szél lágy karján,
Úgy közelget andalogva!
Ah, tán ez, kit szívdobogva
Vártam annyi hajnalon?
Ah, tán e fa ültetője,
Ennyi bájnak és gyönyörnek,
Ennyi kincsnek asszonya?
Rejts el lombok sátora,
Rejts el éjfél, szív, ne dobbanj,
El ne árulj, el ne rontsad
A szerencse útait.

Dal.

Álom, álom,
Edes álom,
Szállj a csendes föld fölé;
Minden őrszem
Húnyjon, csak nem
A várt s váró kedvesé.

Csongor. Álom, álom, édes álom
Ah, csak most ne légy halálom. (Elrejtezik.)

Tünde, Ilma (jönek).

Ilma. Asszonyom, tudod, hogy engem
E poros földről emeltél
A magas tündér hazába,
S csak azért, hogy ott napestig
Csongor úrfiról beszéljek,

Ssép szeméről, szép hajáról,
Fejedelmi termetéről,
És arról a mézajakról
Mely dalt s csókokat terem.

Tünde. Ah, hogy ennyit tudsz csevegni.

Ilma Lásd, nem ok nélkül beszélek.
Itt nekem férjem maradt,
A kit Balgának neveznek.
Olyan Isten-verte had
Nincsen talán a fél világon,
Szomja, éhe mondhatatlan,
E nagy föld, kenyér ha volna,
S hozzá sajt a holdvilág,
Már eddig felfalta volna,
Hold az égen nem ragyogna,
S most itt nem járhatna láb.
S hogy még vannak tengerek,
Nincs egyébtől, mint csak attól,
Hogy bennök nem bor pezseg.
S asszonyom, lásd, e gonosz csont,
Első nap már verni kezdett,
És ijeszte, hogy megesz, ha
Enni nem hozok neki.
Tudni most azért szeretném:
Meddig tart e bujdosásunk?
Mert, mi könnyen eshetik,
Hogy még itt e csipkefán
A rokonságnak miatta,
Fenn akad csipkés ruhám,
S Balga itt talál az ágon,
Azt gondolja, som vagyok,
És nekem jön, és leszed:
Akkor jaj lesz életemnek,
Jaj szegény tündér fejemnek!

Tünde. Ah! ne kelts föl bánatimból.
Ilma! Ilma! messze honból,
Látod, mily hiába járok.
E kies fát mily hiába
Ültetém vad föld porába,
Kedvesemre nem találok.
A fa kincseket terem,
A fő kincs, a szerelem,
Szép világa álmaimnak,
Mellyek e vidékre vonnak,
Ah, az rajta nem terem.

Ilma. Asszonyom, mit adsz, ha mondom,

Hogy belűl a lomb alatt,
Csongor úrfi szúnyad ott?

Tünde. Ilma, mit beszélsz bohóúl?

Ilma. Engedd hát, hogy én öleljem.

Tünde. Áldott, kedvező szerencse,
Mint köszönjem ezt neked!

Ilma. A szerencse vak gyerek,
Ezt inkább nekem köszönjed.

Tünde. Vágyaimnak vég határa,
Itt vagy, s reszketek belépni.

Ilma. Késel? Megmutassam-e,
Mint kell sürü galy között
A szerelmest föltalálni?

Tünde. Hagyd el, Ilma, a szerelmes
Csillagot hordoz szemében:
Annak nincs sötét s homály;
Bár bolyongjon éj felében,
Kedvesére rá talál.
Menj, mig itt mulat szerelmem,
S régi kinjait elenyelgem.
Keltsd föl a kis csalogányt,
Hogy, mig senki nincsen ébren,
Ő szerelmi kéjt zenegjen,
S dallal töltse a magányt. (El.)

Ilma. Úgy legyen: de ah, mi szépen
Körmözíznek itt az almák.
Kár, hogy nem lehet megenni!
Itt egy férges is fityeg,
S mert az alma szinarany,
Férge nem gyémánt-e vajjon?
Vagy tán Balga lett bogárrá,
A mióta elvagyok,
S most itt benne bujdosik?
Ah, be megjárnám vele.
Nem kell férges alma, nem.
(Le akar egyet szakasztani; s nem tud.)
Hah, hogy nem nekünk terem!
(A kert belsejébe vonul. Mirígy jö.)

Mirígy. Átkozott hatalmas álom!
Háromszor kivájta körmöm
E hitetlen két szemet,
És háromszor visszatettem
Mérges harmatban mosottan,
Fénybogárral megrakottan,
Még is álom nyomta el.
De mi ez, mely ritka fény?

Fenn ragyognak már az almák,
S a szerelem puha ágyán,
Hah, ott szúnyad a tündér lány.
Dús aranyló hajazatja
A szép ifjat elborítja,
S boldogságot álmodik.
Nem, nem, ezt nem nézhetem,
A boszú hajt és kajánság,
Szép hajában kárt teszek.

(Tünde s Csongor egy gyepágyon a fán belül, annak lombjaitól félig eltakarva látszanak. Mirígy lopva közelít Tündéhez, s hajából egy fürtöt levág.)

Mirígy. Megvan, megvan! e hajakkal
Elborítom lányomat.
Csongor lássa s megcsalódjék,
Karjain elandalodjék,
S akkor én uralkodom. (El.)

Ilma (jö). Istenem, már reggel is lesz,
Még is a földön vagyunk;
S milly unalmas itt az élet,
Annak, a ki nem szeret,
Hát még, a kit nem szeretnek!
Ah, de mit látok? riadva
És bosszúsan jő ki Tünde.

Tünde és Csongor (jönek),

Csongor (esdekelve). Tünde, nem maradsz tovább?
Tünde. Csongor, nem lehet, bocsáss.
Csongor. Nem kötöz le hű szerelmem?
Tünde. Ah, szerelmed űz tovább.
Csongor. Éltemet viszed magaddal.
Tünde. Éltemet hagyom helyette.
Csongor. Tünde! Tünde! még alig
Láttam arczod hajnalában,
Szép szemed két csillagában
Felderűlni mennyemet;
Illetetlen ajkaiddal
Szívkötő hajfodraiddal
Még nem játszhatott szerelmem
S Tünde, búcsút kell-e vennem?
Tünde. Mig alig szemléltelek,
Hű szerelmem hajnalát,
Rózsabokrát vágyaimnak,
Rég ohajtott kincsemet,
S ösmeretlen karjaidtól,
Még nem ízlett csókjaidtól,
Elszakasztom szívemet.

Csongor. Vérzenem hagysz —
Tünde. Vérzem én is
Orvosolhatatlanúl.
Csongor. Ajkad hajnalló egén
Ily halálszó zúg-e, Tünde?
Tünde. Ah bocsáss, nem késhetem.
Csongor. Szólj, mi hajt el édesem?
Tünde. Csongor, ah — vagy mondjam-e?
Egy gonosz van, a ki üldöz,
Egy hatalmas gyűlölője
Új szerelmünk frígyinek.
Érzem, érzem nagy hatalmát —
Csongor. Napfényt többé soha nem lát,
Mondd, ki az? hogy kardra hányjam,
S mélyen, mélyben tengereknél,
Eltemessem, mint az ólmot.
Szólj, nevezd meg a gonoszt —
És —
Tünde. Ne lázadj fel hiába:
Hős karod nem árthat annak,
A ki titkon vétkezik.
Nézzed e fát, a gyönyörnek
Fája volna; itt reméltem.
Szerelemtől boldogítva,
Senkitől sem háborítva,
Vágyaimnak álmait
Teljesedni karjaidban;
Itt reméltem árnyaiban,
S mily gyönyörnek éjeit!
S ím az első éjjelen
Or kezek megbántanak,
És elárúlt titkaimmal,
Káróhajtó hatalommal,
Ellenségim játszanak.
Vissza hát a messze honba,
Visszahordom kincsemet,
Hol magányos napjaimban,
Mig szivemben egy sóhaj van,
Érted égve, érted aggva,
Mondhatatlan bú temet.
Csongor. Tünde, egy szót hagyj szivemnek;
Merre tartod honodat?
Tünde. Ah, ne újítsd kínomat:
A madárnak tolla van,
S nem repülhet annyira:
A folyamnak árja van,

S nem foly árja oly tova.
Zúgva kél a fergeteg,
S Tündérhonban üdlakig
Hol magányos búm lakik,
Míg elér, alig piheg:
Gyenge szellőként lebegvén
A legifjabb rózsa keblén,
Mint sohajtás, úgy hal el.
A kis illatajku méh,
Melly az ifjú rózsa keblén
Álmadozva ringadoz,
Föl nem ébred, nem gyanítja,
Hogy vihar fuvalma volt,
Mely miatt az ág hajolt.
Így, hová sebes madár,
Fergeteg, viz el nem érnek,
Kedves, ah, hogyan jöhetnél,
Értem sors bitangja lennél!

Csongor. Ah, ha nézlek, és ha hallak,
Szívem elvész bánatában,
És ez egy lélek csekély,
Meggondolni, mint birálak,
Mint vagy itt, s mint nem leendesz?
Tünde nézz körűl utószor:
Még, ha föld ez, és az ég,
Hidd, meglátlak valaha.

Tünde. Most és többé nem soha.
Csongor, ah ne légy felejtőm.
Hű szerelmem e kebelben
Mint az általültetett ág,
Mely tavaszt és új napot vár,
Úgy fog várni évről évre,
És örökre nem virítni —
Csongor, ah az éj mulik,
Végzetemnek űz hatalma
Tünde búcsút mond, siralmast,
Az örömnek és neked. (El.)

Csongor. Volt-e? vagy csak álmodám?
És az éjnek költeménye
Font körűl e gyász tünettel?
Hah ki ez, még — Böske, állj meg,
Böske, kérlek.

Ilma (jö). Ilma kérem,
Oly paraszt név nincs divatban,
A hol Tünde tart lakást.

Csongor. Ilma hát —

Ilma. Kis szolgálója.
Csongor. Asszonyod, ha oly kegyetlen,
Ilma, állj te meg szavamra.
Mondd el fényes üdlakot
Tündérhonban hol keressem.
Ilma. Csongor úrfi, megbocsáss,
Már a hajnal csillag int
S mig hattyúvá változom,
Ahhoz is csak kell idő.
Aztán, jól tudod, melegben
Nem jó járni az egekben.
Csongor. Ilma, dévaj, mit beszélsz?
Azt csak, Ilma: merre menjek,
Napkeletre, napnyugotra —
Ilma. „Sík mezőben hármas út,
Jobbra, balra szerte fut,
A középső czélra jut.“
Csongor úrfi, jó szerencsét. (El.)
Csongor. Jaj, mi szörnyen elhagyattam!
Tündérálmaim világa,
Ah, miért is hajnalodtál.
Ily hamar hogy elborúlj?
Most fényhez szokott szememnek
E ború, az éj sötéte
Olly ijesztő, olly nehéz.
Éjfél fekszik a napon,
A szelid hold nem világít,
Míg elveszett üdvömet,
Tünde, téged nem talállak,
Puszta légy, s kietlen ég,
Légy vadonná, föld; szivemben
Végtelen vadon nyilik.
S benne bujdosik szerelmem
Boldogsága romjain — de
Mit tünődöm itt? Megyek:
Isten áldjon agg apám,
Isten áldjon agg anyám,
Megsirattok tán; de többé
Engem nem találtok itt.
Tündérhonban üdlakon,
Virrad ékes hajnalom:
Arra, mint vihar, ragadnak
Öt ohajtó vágyaim.
Nincs nyugalmam, életem nincs,
Míg nem bírják karjaim. (El.)

(Sík.)

(Középett hármas út. Az ördögfiak háromfelöl jönek. Legelöbb Duzzog egy rókafiat hajt által a szinen.)

Duzzog. Hőhe! hőhe! hőhe, hő! (El.)
Kurrah. Berreh, hőhe!
Berreh. Kurrah, hő!
Kurrah. Mit kerestél?
Berreh. Mit találtál?
Kurrah. Ürge czombot.
Berreh. Szárcsa lábot.
Kurrah. Rossz ebéd.
Berreh. Szegény ebéd.
Kurrah. Vissza, vissza, vissza még. (El.)
Berreh. Jobbra én, te balra mégy. (El.)
Duzzog (kivül). Hőhe! róka, hőhe, hő!
Csülködet már elharaptam,
Gödrödet befojtogattam;
Hőhe! róka, hőhe, hő!

Kurrah, Berreh (jönek).

Kurrah. Mit kerestél?
Berreh. Mit találtál?
Kurrah. Loptam loptam egy tojást,
Berreh. Add, hadd lássam micsodást.
Kurrah. Tarka barka.
Berreh. Szép tojás.
Kurrah. Vén bagolyból vén tojás.
Fészken ült, nagy álma volt:
Ifju nőnek ablakán
(Szőke volt és halovány)
Zörgetett a vén zsivány,
Hármas három éjszakán;
Most alutt, majd összedűlt,
Szürke hátán bolha űlt.
Berreh. Azt megetted.
Kurrah. Elvetettem.
Berreh. Majd kikel
Kurrah. Bagolyba tettem.
Azt álmodta, csibehús.
Berreh. A bolondos vén anyús!
Kurrah. Loptam egy tojást alóla,
S megkopasztottam magát.
Berreh. Ily csodát még nem hallottam.
Kurrah. Majd kikölti nyolcz fiát.
És repülni nyavalyás

Nem fog tudni, mászva mász,
És megeszszük, jó ebéd lesz.
Berreh. Jobb, ha eszszük, mint ha ő esz!
Kurrah. Mit kerestél, mit találtál?
Berreh. Parti bürkön kék bogár ült.
Kurrah. Add, hadd lássam.
Berreh. Útra készült,
S megfogám.
Kurrah. Nem hoztad el?
Berreh. Domb alatt tehén legel,
Annak adtam, hogy pusztúljon,
Teje tőle megromoljon,
Borja téjtől dombra hulljon.
Kurrah. Ott megeszszük, jó ebéd lesz,
Berreh. Jobb, ha eszszük, mint ha ő esz.
Kurrah. Vissza, vissza, vissza még. (El.)
Berreh. Jobbra én, te balra mégy. (El.)
Duzzog (kivül). Hőhe! róka, hőhe, hő!
Vagy megeszlek, vagy egyél meg,
Körmeim között gebedj meg.
Hőhe, róka, hőhe, hő!

Kurrah, Berreh (jönek.)

Kurrah. A bagoly megkergetett.
Vén Mirígy volt a bagoly.
Berreh. A tehén megkergetett,
Vén Mirígy volt a tehén.
Kurrah. Nyolcz tojását mind megitta.
Berreh. Borja tőgyét vérre szopta.
Kurrah. Megijedtem, elszaladtam,
A tojást is összezúztam.
Nincs mit inni, nincs mit enni.
Berreh. Étlen, szomjan kell heverni.
Duzzog (a rókát kergetve jö). Sánta róka, hőhe, hő!
Már alig piheghetek;
Megharaptál, én megeszlek:
Hőhe! sánta róha, hő! (Elfogja a rókát.)
Kurrah. Mit kerestél?
Berreh. Mit találtál?
Duzzog (a rókát mutogatva). Rókahúst,
Csibehúst.
Róka a csibét megette,
Hogy keresték, csak nevette.
Most elfogtam, és megeszszük,
Gyomrainkba eltemetjük.
Kurrah. Mely dicső egy lakzi ez.

Berreh. Rókahúsból csibe lesz.
Duzzog (elbocsátja a rókát.) Rókahús,
Csibehús,
El ne fuss!
Mind (a róka után futva). Hőhe, sánta róka, hő! (El.)
Mirígy (jö). Haj ki lányom, rókalányom,
Hajj elő! —
Hogy zavartak minapában,
Félelemből lányom arczát
Rókabőrbe öltözém át,
S elbocsátám a harasztban,
Már eddig südő lehet.
Most meg visszaalakítom,
Szép arany hajjal borítom,
Csongor majd belé szeret.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! — hogy nem találom!
A majorba ment talán
Csirkesziv, lúdmáj után.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! — (A bokrokat megzörgetve, el.)

Tünde, Ilma (jönek).

Tünde. Ilma én itt meghalok.
Ilma. Ah, ne halj meg asszonyom,
Nincs, hová temesselek.
Tünde. Veszteségem kínja tenger,
Rajta szélvész bánatom.
Ilma. Tenger színe változandó.
Tünde. Veszteségem kínja nem.
Ilma. A szélvészek elmulandók.
Tünde. Bánatom hatalma nem.
Ilma. Ah, ez mind azért vagyon,
Mert magad sem vagy halandó.
Tünde. Ilma, mondd el, mit tegyek?
A hitetlen ész tanácsa
Lelkemet már nem szolgálja,
S szívem olly igen beteg.
Ilma. Azt igen bölcsen teszed.
Hogy tanácsomat kivánod,
Itt a földön, asszonyom,
Hol te, mint én, nem születtél.
Mert a gönczöl csillagán,
Úgy termettél rózsafán:
Onnan egy vihar lerázott,
S Csongor úrfi kebelén

Virradál meg, ébredél fel:
Kínos édes érzeménynyel
S most kérsz, hogy segítsek én.
Tünde. Ilma, ily vígasztalóm vagy?
Ilma. Halld tovább: a munka nem nagy
Csongor urfi erre jő,
Itt e hármas útelő,
Erre, mondtam, hogy menendünk,
Tünde. S az, mi hasznot hajt nekem?
Ilma. Itt az úton jelt tegyünk.
Tünde. Ilma, Ilma kedvesem,
Mondd, mi jel legyen?
Ilma. Halálfő.
Tünde. Visszaréműl
Ilma. Hát reményfő.
Tünde. Millyen az?
Ilma. Halld asszonyom:
Hagyd itt a kis ujjodat.
A kis ujj már azt jelenti,
Hogy nagyobb ujj is vagyon.
Tünde. Lelkemet, ha úgy lehetne,
Hagynám, Ilma, zálogúl.
Tán felfogná társaúl,
S avval hozzám elsietne. —
Ah, de úgy sem volna jó:
Mert ha lelkem nála lenne,
Vissza hozzám nem sietne,
A mint vissza, tört hajó
Árva parthoz nem siet,
Mellyen a búbánat él,
A reménység sem remél,
S mindent pusztaság temet.
Ilma. Hagyd el a nehéz tünődést
Asszonyom, te szép virágszál,
Már tudom, mi jelt teszünk.
Nézd, a tiszta szép homok
Ebben a kis lábnyomok
Csongor úrfinak szemében
Mind vezérlő csillagok.
Add inkább hát lábadat,
Hadd nyomom le a homokba.
Tünde. Ilma, nézd itt lábnyomom.
Ilma. S most én is nyomót hagyok,
S mellé hosszú nagy fület,
Balga férjem czímerét.

Tünde. A sötétben szikra is világit,
Jó reményem el ne hagyj. (El.)
Ilma. Jaj, jaj! ott a telken Balga ásít;
Nincs más mentség, mint: szaladj. (El.)

Mirígy s a Manók jönek.

Mirígy. Hah, hogy átkaim kifogytak!
Kurrah. Kell-e róka, vén Mirígy?
Mirígy. Veszsz meg érte hogy, megetted.
Berreh. Kell-e róka, vén Mirígy?
Mirígy. Vére benned föllobogjon;
Égj miatta, mint pokol.
Duzzog. Hőhe, róka, sánta róka,
Kell-e rókahús, Mirígy?
Mirígy. Ordítson föl álmaidból,
A mit ettél, rossz kölyök.
Mind. Kell-e róka vén Mirígy?
Mirígy. Mindegyik falat haraggá
Forrjon össze bennetek;
A gyülölség ostorozzon,
Egymás ellen fölhuszítson:
Marakodva vesszetek. (El.)
Kurrah. Hah, mi hő ez.
Berreh. Jaj, megégek!
Kurrah. Duzzog, Duzzog! én megütlek.
Duzzog. Kurrah, Kurrah! megharaplak.
Berreh (Kurrához). Üsd fülön, rossz húst hozott. —
Jaj megégek.
Kurrah. Hah, minő hév.
Berreh. Meg ne verd, csak üsd agyon.
Duzzog. Vén szelindek, nem nagyon.
Kurrah. Összetörlek.
Berreh. Összezúzlak.
Duzzog. Megkörmöllek, megharaplak.
Kurrah. Itt a bocskor, érd utól.
Berreh. Itt az ostor, vágd pofúl.
Duzzog. A palást meg rám borúl.

(Elkapkodják egymástól a pörös jószágokat.)

Kurrah. Állj elébe.
Berreh. Törd agyon.
Duzzog. Vén szelindek, nem nagyon.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Hármas út vidéke.)

Csongor. Tévedésnek hármas útja,
Útam itt ez volna hát,
Mellyen éltem sugarát
Fölkeresnem Ilma mondta.
A közép a biztos út,
Oh, de mellyik nem közép itt?
Mellyik az, melly czélra jut?
Itt egymásba összefutnak,
Egy csekély ponton nyugosznak,
S mennyi ország, mennyi tenger
Nyúlik végeik között!
Vagy tán vége nincs az útnak
Végtelenbe téved el,
S rajt' az élet úgy vesz el,
Mint mi képet jégre írnak?
Ím, de itt a hármas útvég,
Mint varázskör áll előttem;
A kivánság, a reménység,
Int, von, ösztönöz belépnem.

(Fellép a hármas útra.)

Hah! mely tekintet! Egy raj a világ,
A legkisebb por, mint él, mint mozog.
S mi vándor arczok jőnek itt elém?

Kalmár (jö). Szomszédim a két Indiák nekem,
S az új világnak minden partjai
Ösmérnek engem és hajóimat.
Még egyszer ennyi! és a félvilág
Kincsét zsebemben hordozom.
Mi lesz még zárva ennyi báj előtt!
Az éjet nappá, éjjé a napot
Varázslom által, és a szerelem
Arany bilincsre kötve, mint urát,
Fog bébocsátni titkos ajtaján;
S örömnek, fénynek, kedvnek kútfeje,
Barátokat fog látni palotám,
A millyeket szív s ész ohajt.

Csongor. Megállj.

Kalmár. Pénz kell-e? izzadj; járj utána, s lesz. —
Tőlem csak annak jut, ki dolgozik.

Csongor. Más az, mit kérek: tedd le gondodat.
Te sokfelé jársz, dús hajóidon,

A hol kel és száll, láttad a napot,
Szólj, Tündérhonban üdlak merre van?

Kalmár. Ah, hát beteg vagy? Odd magad, hogy a
Tündér hazában éhen el ne veszsz.
Itt van zsebemben a tündér világ,
Itt láthatod meg, jersze, légy buvár. (Megy.)
Ez a fiú megunta étkeit,
S most csillagokra éhezik szegény.
Nagyon mohón! a csillag messze van
És fenn, igen fenn! — s színezüst-e vajjon?
(Vissza kiált, zsebére ütve.)
Itt a Tündérhon, itt van, nézd, viszem.

Csongor. Hideg pénzbánya! minden kincsedért
Az egy szerelmet, még nevét sem adnám:
Jobb, égjen a szív, mint fagy ölje meg.

Fejedelem (jö). Te Zeüsz, te Isten, vagy bár milly nevű légy
Ki e világot részre szaggatád,
Földünket mért nem alkotád nagyobbá.
Nem akkorává, hogy ha bírhatom,
Ne kelljen búnom a napfény elől,
A nagyban e kis morzsadomb urának. (Seregeihez.)
Ti napkeletre, napnyugotra ti,
Hatalmamat hordozza kardotok.
Hogy, mig leszáll ott, itt már fenn ragyogjon
Szolgálatomban a nap s birtokom,
Mig én leszek, ne lásson éjszakát.

Csongor. Megállj!

Fejedelem. Te por, kit lábam eltapod.

Csongor. Nem por, ha ember, ollyan mint te vagy,
Vagy inkább ember és por mint te vagy.

Fejedelem. Ne ölj időt, ha por vagy, szólj, mi kell?

Csongor. Csak egyre kérlek Mert te messze bírsz,
S nagy birodalmad nem tud éjszakát,
Mondd meg nekem, hová kell tartanom,
Hogy Tündérhonban, érjem üdlakot?

Fejedelem. Vagy úgy? kireppent a madár, az ész,
S a fészek puszta, szellők sípja lett.
Tündérhon, üdlak? oh igen, talán
Ha úgy mehetnék, mint a gondolat,
Vagy mint az égben repkedő sugár,
Egyik csillagtól másig, s a mi van,
Mind meghódolna. — Menj, menj, jó fiú.
Tündérhon ott van, a hol én vagyok.
Jer, légy vitézem! Nem tetszik? De menj bár.
Ha feltalálod, meghódíttatom,
S rabságra fűzöm minden emberét. (Magában.)

Szegény fiú, kár érte, semmivé lesz,
S mi szép halála lenne harczaimban! (El.)

Csongor. Az megvető volt, ez még gőgös is,
Raboknak rabja! kincs és hatalom
Már nem segíthet. — Itt a tudomány
Jő, távolaiba elmerűlt szemekkel.
Kinyilt előtte, mint könyv, a világ,
S ő, mint ki könyv nélkül is tudja már,
Olvassa folyvást, a mi benne van.
Vagy inkább, a mit gondol, s benne nincs.
De várjuk el, tán tudja üdlakot,
S tanácsa által boldoggá teszen.

Tudós (elmélkedve jö). Erő az Isten! úgy kell lennie,
Ész és erő, vagy inkább még erő:
Erő az ész is, mert uralkodik,
S mi az? természet, most felelj, ha tudsz.
Munkáit értem, nem tudom magát.
Erő, vagy Isten, mellyik szó erősebb?
Szavak, nevek, ti öltök minket el!
Ezerszer oszlatám már szűz elemre
Az össze-visszajárt természetet!
A képzelődés elfáradt agyamban,
S még Istenem sincs. Nem tudom, mi az?
Vagy kit nevezzek annak. És ezért
Fáradtam annyi éjimen, s naponnan,
Hogy azt mondhassam, semmit sem tudok!
És mégis ezt a nem tudást nem adnám
Egész hadért, mely, hogy tud, azt hiszi.

Csongor. A bölcseségnek ez csodálatos,
Könnyű nemét választja. „Nem tudom,“
Ez minden, a mit tud, s valóban,
Ez nem sok fejtörést kiván, s ez által
Egyszerre minden gáncs elől kitérünk,
Oh ember, ember, önség áldozatja.

Tudós. S a lélek! — a mi gondol és akar,
Ohajt és képzel, búsong és örűl;
Ez a világok alkotója bennem,
S rontója annak, a mit alkotott;
A lélek! a mi emberré teszen,
Azt mondom annak, s még nem ösmerem,
Én én vagyok, s mi ez? nem tudhatom.
Oh, miért az észnek nincs fogó keze,
Vagy mért a lélek meg nem fogható?

Csongor. Rettentő ember, lelkét, Istenét
Elrázza, mint a terhes út porát;
S a szép világot bús éjjé teszi,

Csakhogy ne lássa, mint lesz semmivé!
Oh! Tündérhont ez nem mutat nekem.
Szúnyadj szerelmem, még nincs hajnalod.

Tudós. Az, a mi van, lesz túl az életen!
Hinném; de késő; álmom elröpült.
De ím, egy ifju vár az úton ott,
Egy ember, ollyan, mint anyám fia.
Talán tanulni vágyna? megkinálom;
Mert milly öröm találni hallgatót.

(Csongorhoz.)

Jó ifju, mit kivánsz megtudni, szólj!
A nap körül hány kis világ forog.
Az üstökös hány, hány a bujdosó,
Kit ember ösmer, a mióta él,
És írni tud — mind elszámlálhatom.
Hányféle fajból áll a földi nem
Bogártól emberig, s a szörnyekig,
Kiket csodául a tenger nevel!
Mi a villám, a szélvész és eső,
Vagy a természet durva testei
Emberkéz által mint fajulnak el,
Élet s halálnak kétes eszközeivé?
Mindent tudok már, mindent, — még egyet —

Csongor. Kevés, de minden, a mit kérdezek:
Nézd, ifju lelkem Tündérhonba vágy,
Dúst és hatalmast kérdék, merre van,
És senki meg nem mondta, mondd te meg
S nyisd fel tudásod kincstárát előttem.

Tudós. Költők világa, szép tündérvilág,
Mi kár, hogy álom, gyermeknek való!
Ébredj föl! vagy, ha még álmodni jobb,
Menj, álmodd vissza, a mit álmodál,
Mert a valóság csalt remény —

Csongor. Ne ronts el,
Ez egy kivánság éltet; nélküle
Pusztább az élet, mint egy puszta domb,
Melyen bogácsot kerget a vihar.

Tudós. S úgy van; de ott a tenger, halj bele.
Ha már meguntad, látni a napot.
Vagy élj, s mozogj, hogy életet ne únj.

Csongor. S ez minden, a miért az ember él?
Setét, üres, határtalan kebel,
Oh, a te magányod rémítő lehet!
S így útazóim útra nem vezetnek.
Egyik mint bálványt, hítvány port ölel,
A másik rommá tenné a világot,

Csakhogy fölötte ő lehessen úr.
S ez a legszörnyebb mindenek között:
Mint a halál jár élő lábakon,
És puszta sírt hord hő kebel helyett.
Oh szerelem, gyújts utamra csillagot.
S te légy vezérem Tündérhon felé! (Kilép.)

Balga (jö). Jaj nekem!
Csongor. Ki jajgat itt?
Balga Jaj! az ágon fennakadtam.
Csongor. S most mi hord itt?
Balga. Leszakadtam,
Mert a madzag gyenge volt.
Csongor. Hah! tehát ágról szakadt.
Szólj, ki vagy?
Balga. Hej! Csongor úrfi,
Kár, hogy engem még nem ösmersz,
Látod, én tudom, ki vagy.
Csongor. Meglehet.
Balga. De úgy van, úr vagy,
Én pedig szabó vagyok,
A sivány földnek szabója;
Én kivágom, és bevarrom.
Csongor. Foldozója vagy tehát?
Balga. Rá kalász ruhát adok.
Csongor. Csak latorkodol; ne hidd.
Balga. Nem biz én! de halld tovább.
Udvarodnál egy leány volt,
Böske néven, a kit ösmersz;
Ezt én eljegyeztem immár,
S most egyszerre szárnya nőtt,
Mint az ájtatos közönség
A faképnél a papot,
Itt felejtett, itt hagyott.
Csongor. S a düh gatyamadzagával,
Hogy nyakon kötötted a bút,
Mind ezért volt?
Balga. Mind ezért.
Csongor. S a düh meztelen maradt.
Balga. Úgy, s a madzag elszakadt.
Csongor (félre). Ostobának kedvez a sors,
Úgy beszélik, és való.
Úti társnak ezt veszem föl. —
Szólj, miért nem térsz ekédhez?
Balga. Jaj! ne búsíts! földem ollyan
Mint az árva tót deák.
Elfogadja a magot,

És terem, de nem gyümölcsöt,
Durva tüskét, rossz csalánt,
S háladatlan vad zabot.
A paraj s gyom benne oly nagy,
Mint bozótban parti nád:
Tátos róka hál alatta,
Mérges gyíkot fojtogat;
Sárkány fészken kan lidércz ül.
S illyen-adtát kurjogat.
Szörnyüség csak látni is:
Borzas, mint az ördög anyja,
Kit hajánál fogva hurczol
Fergeteg —

Csongor. Hagyd, már eléggé
Látom, ellensége vagy.
Telkeden, ha orra buktál,
És nem szívesen hasaltál,
S rajtad tánczolt volna bot,
Jobban immár nem gyülölnéd.

Balga. Úgy van, úgy van, azt cselekvém.

Csongor. S mert már vissza nem sohajtasz,
Szólj, hová vagy elmenendő?

Balga. Böske nyomdokát csapászom,
S felkötöm, ha megtalálom,
Ő, tudom, le nem szakad.

Csongor. Akkor hárman hullanátok.

Balga. Oh a föld elég erős.

Csongor. Hogy neveznek?

Balga. A ki csúfol
Annak Balga, másnak Árki
Tisztességes jó nevem.

Csongor. Balga, hallod, Böske híved,
Ilma már, nem Böske többé;
S Tündérhonba költözött.

Balga. Vajjon ugy-e?

Csongor. Úgy vagyon.
Tündérhonban üdlakot,
Merre van, tán tudhatod.

Balga. Hogy ne! megvan sok mesében,
Tán az álmoskönyvben is.
De hogy ő is, Böske — Ilma,
Hogy tündérré változott!
Varjuvá tán? meglehet,
De tündérré nem lehet.

Csongor. Balga, jer szolgálj nekem.

Balga. Oh örömmel, száz örömmel.

Csongor. Menjünk Tündérhon felé.
A szép Tünde ott világol.
Balga. Ott világol —
Csongor. Elmerültél,
Mit csodálsz!
Balga. Itt a homokban —
Csongor. Mit?
Balga. Szamárfület találtam,
És tehéncsapást; ha ez nem
Böske lába, veszszek el.
Csongor. Oh öröm, s ez Tünde lába,
Mert kié is lenne illyen?
A szemérem ajtajánál,
Melly a szépség arczain hál,
A szerelem ily lábakon jár,
Csendesen, hogy fel ne verje,
S nyúgodalmát édesítse;
Az öröm busúlt szivekbe
Illyen lábakon suhan be,
S alszik a gond, mint a gyermek,
Mely sirásban fáradott meg,
Föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy vendég jön és megyen!
Balga. Medve czammog a hegyen,
S annak illyen lába van;
Illyen lábon csúsz az ólnál,
Nád sövényű juhakolnál;
S míg ez mindent összemász,
Alszik a boros juhász,
Úgy megalszik, szinte nyeg,
A szakállos köpönyeg,
(Bunda máskép), melly alatta
A szugolyban hentereg,
S föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy zsivány jön és megyen.
Csongor. Oh, ez a láb szív lehetne,
Oly parányi, oly csinos.
Balga. Oh, ez a láb láb lehetne,
Csak ne volna oly temérdek.
Csongor. Tünde! Tünde! erre jártál.
Balga. Halld uram, mint szolga, illik,
Hogy megértsem, mit beszélsz?
Tünde mondod?
Csongor. Fény leánya.
Balga. Az tán villámlás lehet.
Csongor. Csillag.

Balga. Gönczöl hintajában
A kerékagy.
Csongor. A teremtés
Nála nélkül sírhalom.
Balga. Holt tetem; de mondd, mi ez,
A mit itt pajzsodra vágsz?
Csongor. Lábnyomának másolatja.
Balga. S Tünde lába volna ez?
Csongor. Úgy imádd, hogy üdvözülj.
Balga. Megcsalódol, kéznyom az,
Böske tán orrára bukkant,
S lába itt, a kéz amott
A homokban jelt hagyott.
Csongor. Balga, mit mondasz, mi láb ez?
Balga. Böske, hogy pofon csapott,
Rajtam oly nyomot hagyott.
Csongor. Oh, a kéz is undok ehhez,
S a legszebb láb medvetalp.
Én ezt pajzsomon viszem,
S nem lesz álmom, nem nyugalmam,
Mig valóját nem nyerem.
Balga. Én is Böske lábnyomát
E darab deszkán viszem.
Eddig ajtó, most paizs,
Haj, de láb ám még ez is;
Kár, hogy rá nem fér egészen!
Majd csak hozzá gondolom,
Ami még hibázni fog.
Csongor. Jősz-e már?
Balga. Megyek, futok.
De hová?
Csongor. Fel, Tündérhonba.
Balga. Ah, a láb is elkopik,
Míg elér oly messzire.
Csongor. Üdlakon kell megpihennünk.
Balga. Addig megpenészedünk.
Csongor. Oh kivánság, légy viharrá,
Vígy, ragadj el engemet.
Balga. Rossz szekér az, bakja nincsen,
Balga nem talál ülést.
Csongor (megáll). Melly üvöltés, mely kiáltás!
Hallod a zajt?
Balga. A siketség
Hallaná, bár föld alatt,
Mint elásott kincs, nyugodnék.
Csongor. Nézd, mi baj, menj.

Balga. Oh uram,
Három árva ördög ordít,
Egymást marva, öldökölve.
Csongor. Szörnyü harcz.
Balga. Szint' annyi karcz.
Csongor. Arczok egy nagy karczolat.
Balga. Hátok egy nagy daganat.
Csongor. Új körömnek, új ökölnek
Rajtok már hely sem maradt.
Balga. Oh, az ördög is, ha árva.
Mily bolondúl vész, szegény!
Csongor. Szólj, vagy ints, hogy jőjjenek.
Balga. Értenék csak nyelvökön —
Csongor. Tudsz-e sógorúl?
Balga. Nem én.
Csongor. Hát a medvebátya nyelvén?
Balga. A mi a gyertyát eloltja?
Csongor. Úgy.
Balga. Miből a fergeteg lesz?
Csongor. Úgy no!
Balga. Nem tudok biz én.
Csongor. Kár! talán megértenének.
Balga. Földi, hej! vagy földalatti!
Erre, erre.
Csongor. Úgy látszik, megértenek.
(A manók marakodva jönek.)
Kurrah. Én a bocskort —
Berreh. Én az ostort —
Duzzog. A palástot nem bocsátom.
Berreh. Nem hagyom.
Duzzog. Nem engedem.
Kurrah. Oh te pacsmag.
Berreh. Oh, te poszméh.
Duzzog. Vén libucz, te bélevő.
Berreh. Hallod? üsd, míg benne tart.
Duzzog. Bélevő te, megharaplak.
Balga. Álljatok meg.
Mind. Megmarunk.
Balga. Azt ne tennétek talán.
Jertek errébb, ott uram,
Egy tanúlt, bölcs, ékes ifju,
Majd igazságot teszen.
Duzzog. Vagy gazságot.
Balga. Oh, te féreg.
Berreh. Üsd.
Kurrah. Jerünk, ez jót akar.

Duzzog. Kurrah, hát ha megvakar.
Azt gondolja, hogy keszeg vagy;
S mint a tót, ha elszalajt,
Majd kiáltja: „Nem vakarlak,
Jöszte vissza! keszegem.“
Kurrah (üti Duzzogot). Gömböcz puff?
Csongor. Megálljatok,
Mely viszály van köztetek?
Duzzog. Szólj, te szürke, szólj, te ráró.
Kurrah. Béka, csitt! vagy hasbarúglag. —
Halld meg, és itélj felőlünk:
Árva gyermekek vagyunk,
Bocskor, ostor és palást
Örökünk, s egy birtokunk.
Csongor. Az csekélység. A palást,
Mint a ház az osztozóknál,
A kisebbé
Mind. Nem, nem, úgy nem.
Csongor. És miért nem?
Kurrah. Halld tovább (Duzzogot hátba üti.)
Búj ki Duzzog a palástból —
Ostor a szó, mely megindít —
Balga. Az való, hogy jól megindít.
Kurrah. Bocskor a ló, mely viszen —
Balga. Kár, hogy csak gyalog viszen.
Csongor Balga csenddel.
Kurrah. A palást rejt.
Csongor. És mi ebből a haszon?
Kurrah. A ki így felöltözik,
Senkitől sem láttatik;
Megvagdalja bocskorát,
Lép, mint egy bércz akkorát,
S hol kivánja, ott terem.
Csongor. S látom ezt nem engeded?
Kurrah. Hogy ne? Adjátok reám.
Berreh. Itt az ostor.
Duzzog. Megragadlak. (Bele kapaszkodik.)
Kurrah (a dombra áll). Látsz-e most?
Csongor. A dombon állsz.
Kurrah (beburkózik). Látsz-e még is?
Csongor. Nem, de hallak.
Kurrah. Deh, te bocskor, deh, te szíj,
Így la! ott nálad legyek.
Csongor. S itt vagy?
Kurrah (kiburkozik a palástból). Nézz meg.
Csongor. Itt valóban. —

Most tudom már, osztozástok
Mért bajos, sőt majd lehetlen,
Mert egyenként bírni káros,
A minek csak hárma jó.
Kurrah. Úgy van.
Berreh. Úgy van.
Balga (üti Duzzogot). Mondd, hogy úgy van.
Duzzog. Úgy van, hogy te medve vagy.
Csongor. Három domb van napkeletre.
Távol innen, egyiránt.
A szem eltéved közöttük,
Olly egyenlők.
Kurrah. Úgy van.
Berreh. Úgy van.
Csongor. Halljatok szót. Háromé
E jószágtok nem lehetvén,
Egyre kell majd jutnia;
Rakjátok le hát előmbe,
Fussatok föl a hegyekre,
S a ki elsőbb ér ide,
Mind a hármat az vigye.
Kurrah. Oh, mi bölcsen.
Berreh. Oh, mi szépen.
Kurrah. Itt az ostor.
Berreh. Itt a bocskor.
Duzzog. A palástot nem hagyom.
Kurrah (elveszi Duzzogtól a palástot).
Összetéplek rossz kölyök. —
Jól vigyázz hát, a ki első,
A jószágot az viendő.
Csongor. Úgy legyen.
Berreh. Hop a hegyre hát! (El.)
Kurrah. Hop, hop, hop, a hegyre hop! (El.)
Duzzog. Ott szakadj meg, tök kolop,
Addig itt ez jól meglop. (El.)
Balga. Nem nehéz lesz eltalálnom,
Csongor úrfi, min tünődöl?
Csongor. Mondd el.
Balga. Nemde így itélsz:
Árva jószág, úgy is elvesz,
Hogy ne veszszen, én viszem.
Csongor. Volna kedvem, azt mivelni.
Balga. Szánd meg őket, tedd meg azt.
Csongor. Oh, egyébként itt veszek;
Mert az út oly végtelen,
Hogy csak a gyors gondolat

Képes azt bejárni. — Balga,
Nézd, mint szélvész, úgy erednek,
Nyomban e helyen teremnek.
Balga tartsd meg őket itt,
Én majd érted eljövendek.
(Elviszi a manók jószágait.)

Balga. Balga, tarts meg őket itt!
A parancs jól hangzanék,
Csak ne volna benne Balga.
Jaj nekem, jaj szemeimnek,
Itt rohannak, itt ügetnek,
Mit csináljak, merre fussak?
(A mint fut, elesik, a Manók mind a hárman által esnek rajta.)

Kurrah. Jaj fejem!
Berreh. Jaj tomporom!
Duzzog. Oh palástom, — jaj nekem.
Veszszen el vén lelketek,
Most koldussá tettetek.
Kurrah. Elszökött a tolvaj!
Berreh. Elment.
Elrabolta mindenünket.
Duzzog. Úgy-e mondtam, s nem hivétek?
Most bámultok, mint a tök,
Mely még éretlen korában,
Felmászott a szilvafára,
S vén otromba nagy kobakja
Érni kezdvén nyári napra,
Bámul, hogy le nem jöhet.
Kurrah. Duzzog hallod, a helyett,
Hogy gorombán csúfolódol,
Mondd el a bűszavakat,
A mi rád maradt apánktól.
És szállítsd le tolvajunkat.
Berreh. Tedd meg, tedd meg, az neked van
Adva gazdag örökül.
Duzzog. Volna kedvem meg nem tenni.
Kurrah és Berreh. Volna kedved meggebedni?
Duzzog. Megteszem már, megteszem,
Csak ne fojtogassatok.
Szállj le tolvaj a palásttal,
Bocskorommal, ostorommal:
Bokron, árkon és hegyen,
Szörnyü hullatod legyen;
Csipkebokron fennakadj,
Árkon, vizen elmaradj,
Szállj le, szállj le és ne fuss.

Ördögök körmébe juss.
Berreh. Jertek, ezt most összetépjük.
Kurrah. Meggyötörjük. — Csalfa szolga,
Hátadon szíjat hasitsunk,
És eb bőr lesz bocskorunk.
Duzzog. Körmöm éhezik beléd.
Balga. Mit csináljak, mit hazudjak?
Kurrah. A ki tolvaj szolga vagy,
Szólj, hová ment szép urad,
A gazember szólj, hová ment?
Balga. Halljátok, ne bántsatok,
Még nem ettem ördögöt, de
Most eszem, ha bántotok.
Berreh. Hah, minő száj.
Duzzog. Hah, minő fog.
Kurrah. Szólj, beszéld el, merre indult?
Szólj, te ferde rossz kerék, szól.
Balga. Furcsa dolgokat kivántok,
A kit a ló elragad,
Avval nem lehet beszélni.
Megy, mert a ló elviszi,
S ott pihen, hol leteszi.
Kurrah. Szólj, mi történt?
Balga. Hadd pihenjek.
Duzzog. Hogy hazudhass.
Berreh. Szólj.
Duzzog. Beszélj.
Balga. A kit itt szemléltetek,
Lelni kezdte a hideg.
Láttam, hogy nagyon beteg.
A palástot rávetettem,
S gondoljátok el, mi történt?
Kurrah. Vaj! mi?
Berreh. Szólj, mi?
Balga. Elveszett,
Mint a déli báb a síkon.
Aztán nem tudom mi történt.
Kurrah. A palást őt eltakarta.
Berreh. Hát az ostor?
Duzzog. Hát a bocskor?
Balga. Úgy bizony, s hát menni kezdett,
S a bocskorban megbotolván,
Az szilaj volt, elragadta.
Kurrah. Hallod ember, ez hazugság,
Olyan vastag, mint fejed.
Szólj, vezess el, merre ment.

Vagy ne élj meg, addig űzünk,
Mig egészen elkopandol,
Mint a koldus bocskora.
Balga. Én tán tudnám, merre ment.
Berreh. Szólj, ha jót akarsz,
Balga. Mit ér az?
Rajtam általestetek, s most
Sánta, béna, rongy vagyok.
Mennék, s járnom nem lehet,
Lábam eltört, nem vihet.
Kurrah. Elviszünk, csak jer velünk.
Égre fordult két kerékkel,
Áll egy kordély útfelen — —
Balga. Ah, az én szegény kocsim.
Kurrah. Abba ülj, mi elviszünk:
Csak mutasd meg, hol lakik.
Balga. Úgy segéljen két kerék!
Megteszem, ha — jaj bokám, —
Itt ez úton jobbra húztok. (Félre.)
A nagyobb úr én vagyok.
Csongor úrfi rossz lovon ment,
Három lóval én kocsin. (Mind el.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Sík.)

(Messziről palota látszik, s feléje bokrok között egy gyalogút visz.)

Mirígy. Itt van Hajnal palotája,
És a tündér tömkeleg.
Tünde, s Csongor — úgy mutatják
Messzelátó szemeim —
Erre jőnek, az pihenni,
Ez mint árnyék, őt követni;
S a manók is — mely szerencse!
Üldözésem tárgyai,
Erre jőnek. E határon
Most én kővé változom,
Rút, varacskos, régi kővé,
Hogy, mit önként elbeszélnek,
S fürt agyokban végezének,
Majd, ha mind kihallgatom,
Meg lehessen rontanom.
(Leül, s összezsugorodik. A Manók huzzák kordélyon Balgát s bólyogatnak.
Balga. Deh, te Duzzog! e biz alszik,
Mind a három, mint az ürge,

Jól teszik, hadd nőjenek.
(Leszáll, s nyujtózik.)
Ej, ha! szinte megmeredtem!
Ugy, de Bezzeg Balga bátyó,
Mit csináljunk a manókkal?
(Hirtelen föleszmélve.)
Úgy van, úgy lesz, azt teszem.
(Lassan félre fordítja a kordélyt.)
Megfordítom a szekerkét,
S e varacskos vén követ,
Felnyalábolom fölébe.
Aztán hadd ballagjanak,
Mind a vízig szárazon.
Deh, te szürke, deh, te ráró.
(A manók bólyogatva elballagnak.)

Mirígy (egy kissé fölemelkedve). Elmegyek, de fél fülemmel
Itt vigyázok, mint az örvény,
S jaj neked te csalfa szolga,
Meg lesz ágyad vetve nálam,
Meg! csalánból és tövisből,
S szúnyogokból szemfedőd. (El.)

Balga. Mintha szóltak volna? — Senki.
Így la! most szabad vagyok.
Hej! de mit szemlélek ott?
Ember az, vagy morzsalék?
Olly alatt mász a gödörben.
Csongor úrfi. — Ó az, ő az!
Oh, be messze van szegény.
Hol jár itt az Isten adta?
Átkozom rossz bocskora
Millyen hirtelen meghozta.
Soha! soha! Csongor úrfi,
Erre! Erre!

Csongor (jö). Itt vagy, Balga?

Balga. Itt biz én, pedig kocsin.

Csongor. Hál' az égnek, hogy kimásztam.

Balga. Úgy-e, a bocskor vetett le?

Csongor. Nem tudom. Mint gondolat,
Mint sugár, mely egyik égből,
Egy világi messze végből,
Más világba szökve hat,
Jöttem, vagy csak álmodám,
És alattam, és fölöttem,
Oldalattam, és köröttem
A világot láthatám.
Egy nagy arcz volt, végtelen,

Rajta millió szemek:
Mind oly ékes, oly remek,
Hogy beszédem képtelen,
Méhdongás, szunyogzene,
A hogyan forrt fenn, s alattam
A világok mindene.

Balga. S ily magasról porba hullni,
Mily keserves hullomás!

Csongor. Úgy van, s azt nem érzi más,
Mint, ki már fenn kezde járni.
De beszéld el, Balga, mint van,
Ily hamar, hogy itt teremtél?

Balga. A ki ösmer, nem csodálná.
Mig te égen, csillagon
Össze-vissza nyargalóztál,
Addig én kordélyomon,
Jöttem itt a vert uton.
Mennyi csárda, mennyi csapszék
Volt előttem és utánam!
Az egész út csárda volt.
S rajta százezer pohár
Csillogott, mint napsugár.
S mennyi zaj, mily kurja volt,
Azt én el nem mondhatom,
A mennydörgő mennykü dobszó,
S a legmérgesebb mozsár szó
Ahhoz képest czimbalom.

Csongor. Jó szerencse, hogy találtak.
Ott a házba költözünk most,
S hírt, tudósitást veszünk.

Balga. Vagy még inkább jól eszünk,
És annál inkább iszunk.

Csongor. Telhetetlen! annyi csárda
Volt előtted, s szomjuhoznál?

Balga. Telhetetlen, és mivel?
A temérdek semmivel.
Mint fizettél, úgy ihattam,
Szégyenedre — csak vizet.

Csongor. Majd a jobb idő fizet.
Balga, hallod, itt megálljunk.

Balga. Elhiszem; mert két leány jő,
Két parányi mézedény.

Csongor. Oh, az első mily sugár,
Mily dicsőség mozdulatja.

Balga. Kár! a fátyol elborítja.

Csongor. Lába két ezüst madár —

Balga. Hímtelen nép, árva pár.
Csongor. Mely enyelgve jár a földön —
Balga. Legkivált a búzaföldön.
Csongor. Oly mulón, oly könnyüden,
Mintha csókot kérne kölcsön
A füvektől, a virágtól,
S félni kell, hogy meg nem adja,
Hogy legottan elrepül,
S a virágot sírni hagyja.
Balga. Ej! a tüske majd meg fogja,
Mondhatom, gyöngy két személy.
Csongor. Oh, ne mondd kettőnek, egy,
S a mi ott utána megy,
Az csak árnya termetének.
Balga. Az nekem már czifra ének!
Hát az árnyék vastagabb-e
Törzsöködb-e, izmosabb-e?
S a valóság ösztövér?
Oh uram, még olly árnyékot
Össze-vissza s átölelni
Nem legböjtibb gondolat.
Csongor. Szószatyor! ne tátogass itt,
Nyeld el félkapált eszednek
Lúdtömő termékeit.
Menj, mig e nap rajzolatja
A szük utat el nem hagyja,
Térdepelve állj elébe.
Kérjed, kényszerítsd nevemben:
Nincs-e tiltva s kedve ellen
Mondhatatlan kellemeinek
Elborulnom zsámolyánál,
S mint utasnak, idegennek
Kérdést tenni szűz magánál?
Menj, ne késsél, menj sietve.

Tünde, Ilma (jönek).

Ilma. Azt mondottad, asszonyom, hogy
Itt a Hajnal honja van.
Tünde. Úgy van, Ilma, ott ama ház,
Mely rőt tajtékból fuvalva,
S csillaggal van koszorúzva,
És e tündér kert megette
A szép Hajnal birodalma.
Ilma. Úgy, de az csak tréfa volt,
Hogy tilalmas birtokában
Lánynyal szólni férfinak,

Még tilalmasb nyájaskodni,
S csókért csókkal adakozni?

Tünde. Csak valóság, a mit mondasz.
Hogy legelsőbb kedveséhez
A szerelmes lányka szólt,
Elpirultak arczai,
S szebbek lőnek Hajnalénál,
És azóta e hazában
A mely lány szól kedveséhez,
Eljátszotta kedvesét,
Eljátszotta szíve üdvét,
Mely, mint forrás a hegyekből,
Ömlik, ömlik, s vissza nem tér.
Csak mikor fenn tündököl
A világos dél,
S Hajnal messze múlat, egy más
Ország szélinél,
Akkor kertje belsejében
Lop a szerelem,
S egy rövidke édes órát
Enged töltenem.
Ah, de innen, innen is
Elhajt végzetem,
S a kivel felboldogulnék,
Nincsen itt velem.
Csongor ah, még egy delem van,
Egy kis óra tartománya,
És te messze, messze vagy még,
Mint a végtelen világvég.

Ilma. Már azt meg kell vallani,
Ily hohó kis rendelést
Nem találni hét megyében.
Férfihoz nem szólni lánynak!
Szörnyüség az. —

Tünde. Ilma, hallod,
Emlékezned illik, hol vagy.

Ilma. Már azt meg nem állhatom,
Legalább hagyd megsiratnom.

(Meglátván Csongort és Balgát.)

Ah! szegényke szolgálójok.

Tünde. Oh öröm, kit látok ott.
Ilma, Ilma, Csongor eljött.

Ilma. Oh keserves állapot,
Balga is nyomába jött.

Tünde. Oh! örömnek fájdalomnak
Kínos édes érzeménye!

Ilma. Asszonyom, nem volna jó,
Míg időnkben tart, ölelni?
Tünde. Hagyd el, Ilma, jer, siessünk.
Vár kivül egy ház vagyon,
Tisztes özvegyasszony lakja,
Ott Csongornak hírt hagyunk
Délben Tündét hol találja.
Jer, ne lépj oly pipesen,
Mintha boltba küldenélek,
Jer, szaladjunk. (Balga eléjök térdepel.)
Ah, de nézzed,
Itt egy ember —
Ilma. Tátogat.
Tünde. S millyen harcsaszája van.
Ilma. Vajjon? s Csongor úrfi szebb-e?
Tünde. A majomhoz is hasonlít.
Ilma. No bizony! — de nem haragszom:
Férfi, mint a többiek.
Tünde. Ilma mondd el, mit tegyek?
Ilma. Én egy tapot sem megyek.
Balga. Ne tovább, szelíd galambok,
Térdem itten a határ.
Ott egy ékes ifju vár —
Ilma. Éhes, ugy-e? hadd igyék.
Balga. Az, nevében szólalandok.
Ilma. Oh, az ürge, a vakandok,
Hogy beszélhet ily bolondot!
Tünde. Ilma, nézzed, nem bocsát;
Szűk utunkat mind elállta.
Balga. Oh, talán nem hallotok,
Vagy magyar szót, szép virágim,
Még ti nem tanúltatok?
És ez a kis gyenge száj,
Gyenge, mint a csibemáj,
Oly hiába volna szép,
És hiába oly pirosló,
Hogy határin semmiképp
Nem terem meg a magyar szó?
Azt kivánom tudni — Mennykő!
Egyik sem fülel rám.
Tünde. Ilma.
Ilma. Tessék.
Tünde. Ments meg innen.
Ilma. A majomtól?
Tünde. Ah nem, Ilma,
A legnyájasabb legény.

Ilma. Férfi.
Tünde. A természet oszlopa.
Ilma. Mit parancsolsz asszonyom?
Tünde. Tedd, hogy félre menjen innen;
Mert különben itt veszünk.
Ilma. Megcsipem, hogy vére csordúl,
És tudom, hogy visszafordúl.
Balga. Jaj, mi szörnyü tíz köröm,
A boszorkány körmök illyek.
(Ilma körmei előtt hunyászkodva átborúl a keskeny gyalogúton.)
Ilma. Asszonyom, nézd, elterült,
S híd gyanánt lesz lábaidnak.
Annak is rossz bár; de menj át,
Addig én őrt állok itt. (Tünde átmegy.)
Balga. Vaj! mit volt ez, bolhaugrás,
Vagy szunyogtáncz hátamon? (Ilma átmegy.)
Jaj nekem, jaj tomporom,
Oh, ez átkozott szekér volt. (Ismét térdre áll.)
Csongor. Már nem állhatom tovább.
Elborulok ott előtte,
S válaszát magam veszem.
Letérdepel, Tünde, Ilma közbe szorúlnak.
Tünde. Ilma! lásd, hová vezettél?
Most középen itt rekedtünk.
Ott a szolga, itt az úr.
Ilma. Szörnyüség, most mondja bár ki,
Hogy leánynak lenni könnyü!
Útját úgy eltérdelik,
Hogy nem képes elszaladni.
Mint lehullott férges alma
Láb előtt hever körűle
A sok csalfa férfi szív;
S aztán lépjen, s ne botoljon!
Oh, én inkább hódolok.
Csongor (Tündéhez). Nap, ki elborúlsz előttem,
Éjbe foglalt délvilág,
Szólj, miként nevezzelek,
Hogy, ha fénynek mondalak,
Még csekély ne légyen a név.
Nem felelsz? ah, ajkaid közt,
Mint szeretnék lenni szó,
Titkos, édes, fél kimondott.
Szólj csak ennyit is, ne kinozz.
Nincs szebb, mint a némaság,
Mely szép ajkakon mulat:
Tó az mely bár pusztaság.

Még is mennyet mutogat.
Oh, de már, ha tiltva van,
Látnom rózsaréveit
Szózatodnak, hallanom hagyd
Szívbetöltő hangjait.
Intesz? félre térjek innen,
S meg ne tudjam, hol vagyok?
Ah, ha még te is kegyetlen,
Millyek úgy a szirt s fagyok?
Elveszek! — de nem busítlak,
Szívemet hagyom hidúl!
Lásd, hogyan mégy rajta át.
Mert alatta tenger a bú,
S a sohajtás fergeteg.

(Felkel, Tünde s Ilma mennek.)

Semmi szép szó, semmi kéret
Meg nem tartja; elmegy, itt hágy.
Szólj, te tőke, szólj, te szikla,
Szólj, te békasó! mivel
Bánthatád, hogy nem felel?

Balga. Én?

Csongor. S ki volna más? te szirt,
Irgalmatlan rossz kova,
Kedvem volna, addig ütni —

Balga. Rossz kován nehéz kiütni.

Csongor. Összezúzlak, sár göröngy.

Balga. Azt ne tedd az Istenért!
Ily gyaloghid, mint magam,
Fél világon sem terem több,
Mellyen istenasszonyok
Járdogálnak, lépdegélnek.
Úgy beszélik, egy volt illyen,
Mellyet Jákob álma látott,
S Balga alkalmas hitellel,
Még ez őstől származik.
Oh, az a láb!

Csongor. Mit beszélsz?

Balga. Általlejte hátamon.
Oh, mi láb az!

Csongor. Gyenge volt-e?

Balga. Ah, mi gyenge!

Csongor. Szólj, kicsiny volt?

Balga. Ah, mi kisded!

Csongor. Könnyü volt-e?

Balga. Mint a szellő.

Csongor. És nyomása?

Balga. Édes, ízes és csiklandós.
Minden porczikám megindúlt:
Szívem, májam, agyvelőm,
Még a —
Csongor. Nem hallgatsz-e?
Balga. Még a
Hátam is nyögött belé,
Úgy megnyomta — meg ne üss hát —
Az nem ő, csak árnya volt,
A ki úgy reám dobolt;
S dobbanása oldalaim közt
Most is nyögve bujdosik.
Csongor. Ah, ha Tünde volt — de hírét
Itt kimondja most nekem?
Elnémúlt a szerelem,
S a kivűl nincs semmi hivem,
Mely vezetne útamon.
Nem tudom, hová legyek.
Balga. Nagy baj. Illy esetben a hős
Torkon metszi a keservet,
Elsohajt egy illyenadtát,
S szépen meghalálozik.
A szokás ez —
Csongor. A szokás az,
Hogy te most letérdepelj,
Durva szolga, mert miattad
Hágy el mindenütt szerencsém.
Balga. Ah, kegyelmezz.
Csongor. Nem, letörlek,
Annyi veszteségemért.
Balga. Ah, kegyelmes úr, csak egy szót!
Vedd le lábadat nyakamról,
Itt találtam egy nyomot.
Csongor. Mit találtál?
Balga. Hátamon van,
S itt a földön a homokban.
Csongor. Mily jelek, mily gyenge lábnyom?
Egy van illyen a világon!
Ő az, ő az, Tünde jár itt,
Tünde! — oh öröm, ne ölj meg.
Balga. Hej! be jó, hogy a homok
Minden úton megterem.
Csongor. Jer, kövess, tán úton érjük.
Oh szerencse, oh örömnap! (El.)
Balga. Szinte meghalék; de semmi!
Oh szalonna, oh kenyérnap! (El.)

A Manók húzzák a szekeret Mirígygyel.

Mirígy. Hóha!
Kurrah. Hőhe! itt megálljunk.
Berreh. Oh mi kárhozott fiak!
Duzzog. Mért nem róka, hogy megenném!
Kurrah. Elszökött az átkozott.
Berreh. Rajtunk egy követ hagyott.
Duzzog. Egy varacskos vén követ,
Melly alatt kigyó tenyészik,
S a penészes béka nyög.
Berreh. Döntsük el, hogy összezúzzék.
Kurrah. A ki ráül, elkárhozzék,
Duzzog. Holtig álmatlan legyen.
A ki rajta megpihen.
Mirígy. (fölemelkedve). Hőhe!
Berreh. Melly ijesztő.
Duzzog. Melly utálat.
(Berreh, Duzzog elszaladnak.)
Kurrah. Bár utálat nézni rád,
S hozzád nyúlni förtelem;
Megragadlak, undok állat,
Meghuzattál, most fizess.
Mirígy. Oh fiam, kár vesztegetned
Szép erődet oly hiába.
Hát, ha még majd rád ijesztek?
Kurrah. Szállj le, és ne tétovázz,
Egy van, a ki rám ijeszthet.
Mirígy. S egy van, a ki bánthat engem,
Tudd, s rémülj, az ördög az.
Kurrah. Tudd meg hát, és veszsz, az ördög,
A ki bánthat, én vagyok.
Mirígy. Rossz manó! ki rád ijeszthet.
Vén Mirígy, tudd, én vagyok.
Kurrah. Hah, utálat!
Mirígy. Meg ne indúlj;
Mert, ha lábad, mint az örvény,
Mint az orsó pördül is,
Vén Mirígy mint gondolat,
A boszúnak gondolatja,
Úton ér, és elemészt.
Kurrah. Vagy, vagy sem; de szólj, mi kell még?
Mirígy. Látod a fehér lakot?
Vár kivűl egy dombon áll.
Ott most én lakom, cselédes,
Tisztes özvegy képiben.

Csongor, a ki most ezen jár,
Mert egyéb nincs a vidéken,
Kisded hajlakomba száll.
Kurrah. Hah! leginkább ő az, a kit
Körmeim keresnek itt.
Mirígy. Hagyd el! itt erőszakért
Büntetés vár. Jól tudom,
A mi kárt tett, az idővel
Visszaszerzem, csak figyelj rám.
Kurrah. Mit tegyek, szólj?
Mirígy. Légy szolgája.
A ki most van, azt rekeszd el,
S öltözzél, mint ő vagyon,
Légy bohó, mint az, s fecsegj,
Hogy, ha Csongor lát, ne sejtse,
A mi változott körötte.
Kurrah. Értem, értem, mit tovább?
Mirígy. Csongor majd egy kertbe visz
A közép dél fényekor,
Hintsd meg ottan e porokkal,
S ő alunni fog, ha szinte
Fél világot érne is
Minden percz, ki ott elalszik.
Kurrah. És azontúl?
Mirígy. Bizd reám;
Károd megtéríttetik.
Most eredj, én majd követlek.
Kurrah (félre). Nem hiszek! de úgy cselekszem,
Hogy jutalmam meglegyen. (El.)

Ledér (sietve jö).

Mirígy. Pszt!
Ledér. Ki szólít!
Mirígy. Pszt!
Ledér. Ki az, no?
Mirígy. Pszt!
Ledér. Hiszen megyek, de merre?
Mirígy. Kis leány.
Ledér. Oh, oh, bizony ni!
Kis leány.
Mirígy. No, nagy leány hát!
Ledér. Hát bizony, nem mindenik
Ollyan ám, mint nénike,
Oly redőből szőtt öreg zsák.
Mirígy. Kis babám ne légy oly boszús,

Ledér. Oly töpörtő! a kinek már
Fogfájása sincs —
Mirígy. No kedves
Kis madárkám, csillapodjál.
Ledér (nevetve). Néne, úgy-e szép dolog,
Szántóföldet vinni arczán,
Melyben agg szeplő virágzik,
A mint egy tisztes régi szűz,
A szömörcs szakállt ereszt?
Jaj, beh furcsa kép maga!
Mirígy. Fúdd ki már lúdmérgedet,
Dévaj, álnok, csapdi szer te.
Én tudom, hogy nem vagy oly rossz,
Mint szavadból mondanálak;
Lásd a kort tisztelni illik,
S én behintve bár redőkkel,
Még javadra élhetek tán;
Mert, leányom, a redők
(Ledér arczát végig simogatja.)
Majd ez arczon is tanyáznak.
Ledér (megborzadva). Hah, mi jég kéz!
Mirígy. El ne rémülj.
Hát hová mégy szép leányom?
Ledér. Hát hová, s hová ne mennék?
Mirígy. Oh, te gyöngy, te pávatoll!
S hát hová mégy gyermekem?
Ledér. Erre is, meg arra is,
Tudja Isten, vagy mi! merre?
Mirígy. Valld meg édes, nemde otthon
Kór apád van, s szenvedő!
Nincs egyéb, mint csak te, a ki
Gyámolítsa és kötözze,
S most füvekkel gazdagon
Visszatérsz, hogy azt tegyed.
Úgy-e bár! tudom, mi űz?
Ledér. Ah!
Mirígy. No lásd, leányom:
Az nagyon szép, mert atyád volt,
A ki téged benn szorúltat
A rettentő tűzhalálból,
Másod élettel megáldott,
S már te ép vagy, ő pedig mint
Szén az izzadó kohóban,
Vész, fogy, s tán hamvába dől.
Ledér. Oh jaj, oh jaj!
Mirígy. És az árvák,

Oh, az a két gyenge gyermek.
A ki porban mász előtte,
S mint oroszlán rí az éhség
Ajkaik közt, hogy miatta
A sivány port rágdogálják.
S a szegény, e férgek atyja
Nem segíthet, nem mozoghat,
Köny helyett kínlángokat sír,
És az égre így kiált föl:
Isten, Isten? élsz-e még?

Ledér (leül és sír). Jaj nekem, jaj elhagyottnak!

Mirígy. Kelj föl, kelj, te kis bohó te,
Hisz csak tréfa volt beszédem.

Ledér. Jaj nekem, jaj! mit tehettem.
Egy setétlő kis teremben
A pokolmécs pillogása,
Bűnös ajkak suttogása
Elboríták lelkemet.
Elpirultam, és nem látszott,
Visszavágytam, nem bocsáttak,
Vagy bocsáttak, s nem jöhettem,
Nem kivántam jőni már.
Hév kar ége vállamon,
S a merész, az áruló csók
Elcsattant tűzajkamon.
S oh, azóta szörnyü élet!
Oh, én elveszett leány, én!

Mirígy. Hagyd leányom a keservet,
Egy szép úrfi vár reád.

Ledér. Jaj nekem! szegény apám! —
Átkozott az óra is.

Mirígy. Kelj, ne sírj, te kis bohó,
Nézd e szép arany hajat.

Ledér. (fölkel). Azt is átkozom —

Mirígy. Te dévaj!
Lásd, neked van szánva, kell-e?
S oh, az a szép gazdag ifjú!

Ledér. Én testvérimhez megyek!

Mirígy. Mintha aztán nem mehetnél!
Oh, mi szép az ifju vérnek
Úgy lobogni, úgy szökelni,
Félig alkonyúlt teremben
Bíbor ágyon a fehér lány
Mint elöntött téjhab alszik,
Vagy csak úgy tesz, mintha alunnék,
S mint a megrezzent harang,

Hangzik és ver a tüzes szív:
Akkor a szép ifju jön
Titkon, csendben, egyedül.
Jer velem, ne búslakodjál.
Jer, te csínos kis boszorkány.

Ledér. Oh jaj — elmegyek haza.

Mirígy. Hogy ne mennél! most velem jőj.
Mennyi szál hajad terem,
Mind aranynyá változik,
Ollyan gazdaggá tehetlek.

Ledér. Istenem! hát merre menjünk?
Én tán elmegyek haza.

Mirígy (elvonja). Kis bohó, nem! most velem jősz. (Félre.)
Csongor, ezt neked szereztem.
Ennél lelj utált szerelmet,
Azt ohajtom, s végrehajtom,
S többé nem keres boszúm.

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Mirígy házának udvara.)

Csongor és Balga (jönnek, Balga leül).

Csongor. Erre jőj, tán erre mentek.
Hát te lomha dög leülsz-e?

Balga. Látod.

Csongor. Oh te medveczímer.

Balga. Én utazni, nem szaladni
Jöttem.

Csongor. Oh, vad állat! — ám de
Várj itt, míg e házba térek,
Útasítást ad talán,
Vagy ha nem, szállásra fölvesz
A jövendő éjszakán.

Balga. Ennyi aggság, ennyi bolygás,
És miért? egy asszonyért,
Egy piczin kis asszonyért,
S abból is csak mennyi asszony!
Jaj bokám, jaj térdeim.
Én biz' itt leülök addig,
Gyámolítom a falat.

Duzzog (jö szolgáló képiben).

Kis komám szeretsz-e még? (Ráönti a szemetet.)

Balga. Oh, hogy mind a két szemed
Lábad ujját ékesítse!

Arra néz, és engem önt le.
Még ez ám a ferde had!

Berreh (mint részeg jö s leönti).

Féreg inná meg borát!
Ollyan mint a kéneső.
Hadd csorogjon a szeméten.

Balga. Hé!

Berreh. Hohó!

Balga. Az ördögökbe!

Berreh. Vagy te voltál, szent öcsém?
Semmi, semmi, no! nagyot nőj.

Balga. Nőj te vén bak akkorát,
Mint a legfőbb Tátra bércz,
S akkor ünnepelj, mikor
Legtöbb mennykő üt beléd. —
Ssedte vettét! még bizony
Rám szoknak, ha itt ülök.
Már csak feltápászkodom. (Feláll.)

Kurrah (mint utas jö egy szamárral).

Hóha! maczkó, itt megálljunk,
A bitófa vár reád.

(Balga derekához köti a szamarat.)

Ezt az Isten szép lovát
Úgy cseréltem egy juhásztól
Harminczhárom birka bőrön,
S természet szerint: szegénytől
Azt is tőle loptam el.
Csillagot nem rúg, de mondják:
Jobb szamáron, mint gyalog.
Most a szállást megtekintem,
Addig maczkó, meg ne moczczanj.

Balga. Én s bitófa! oh te sárkány,
Oh, hogy a penész befogja
Mind a két szemhéjadat! — De
Jól van! a bitó fölül,
S a szamárnak szamarán
Uriasan lovagol.

(Fölül a szamárra. Dimitri kinyitja a bolt felsö ajtaját s kinéz.)

Dimitri. Ez vidéki, s tán iszákos,
Majd jól megfizettetem, (Balgához.)
Kedves úr! szegény szolgája.

Balga. Úgy is illik! Ah, vagy úgy,
Jó napot Dimitri bátya;
Csillagom szülötte! hát még
Itt is megterem ketek?

Dimitri. Oh! mi mindenütt vagyunk.
Mint a napfény —
Balga. Mennydörgöttét!
Mért nem mint a gyom s giliszta?
Dimitri. Mondok, egy kis papramorgót
Nem parancsol, édes úr?
Balga. Szinte mérgelődtem.
Dimitri. Egy kis —
Balga. Oh igen! de törköly úgy-e?
Vagy talán rozs?
Dimitri. Mentsen Isten!
Szilva, kedves úr, valódi
Szilva, finom, s olly erős, hogy!
Balga. Most nem szomjuzom.
Dimitri. Bizony
Mondhatom pedig, hogy illyet
Nem találni messze földön.
Balga. Majd egyébkor.
Dimitri No, de tessék!
Balga. Annyi, mint az! ide hát.
Majd hiszen Dimitri bátya,
Meg lesz ám az ára is,
Mert mi itt fogunk tanyázni,
Dimitri (félre). Ah szegényke! pénze sincs. —
Mindjárt itt leszek. (Bevonúl.)
Balga. No, végre
Emberemre is találtam.
Mondom, szinte szomjuzom már,
Ollyan szörnyű éh vagyok. — No's?
Dimitri (jö). Isten ucscseg! kedves úr,
Szivesen adnám, de nincs. (Boltját bezárja.)
Balga. Nincs-e? oh bab, oh olaj,
Mért nem öltétek meg őt.
(Kurrah kijön, s vezetni kezdi a szamarat.)
Hé! hová!
Kurrah. Vagy kend is itt van?
Balga. Majd leszállok — engedelmet.
Kurrah. Semmi szállás! csak maradjunk.
Jó szelíd egy állat ez.
Ott imént, hogy érkezém,
Egy bitófához kötöttem.
Balga. A bitófa én valék.
Kurrah. Furcsa! hát bitófa úr,
Csak maradjunk a szamáron.
Balga. Jaj nekem! hogy veszne meg!
Még az ólba is behurczol.

Kurrah (nagy zajjal énekel).

Ha a csipkebokron rózsa nem teremne,
Bolond madár volna, a ki rá röppenne.
Hej, dínom dánom!

(Az alatt Balgát szamarastúl az ólba hurczolja.)

Csongor (kijö). Délben kell tehát találnom:
Mert egyébkor tiltva van.
Oh idő, csekély idő, mint
Fogsz te tőlem elsuhanni.
De sietnem kell, megyek.
Balga!

Kurrah (belöl). Mindjárt.

Csongor. Balga, hol vagy?
Jösz-e már?

Balga (belöl). Jaj, megkötöznek.

Csongor Majd megoldlak, csak ne mozdulj.

Kurrah (kijö Balga öltözetében). Itt vagyok már.

Balga (benn kiált). Csongor úrfi!

Csongor (visszafordulva Kurrához). Mit süvöltesz, dőre állat!

Kurrah. Csak kiálték, hogy ne fuss.

Balga (benn). Csongor úrfi!

Csongor. No's mi kell!

Kurrah. Mondok, merre lesz menésünk?

Csongor. Jőj utánam.

Balga (benn). Csongor úrfi!

Csongor. Megveszél, hogy úgy üvöltesz?

Kurrah. Légy nyugott, csak visszahangzik,
A mit ordíték előbb.

Balga (benn). Csongor úrfi!

Csongor. Oh természet.
Légy egészen visszahangzó,
Szép nevével zengj örökké!

(Csongor, Kurrah el.)

Balga. (benn). Csongor úrfi!

(Szoba.)

Mirígy és Ledér.

Mirígy. Nézd, leánykám, itt van a lak.
Tégy azonként, mint beszéltem,
Mig karodba csalhatod.
Akkor — érts meg — akkor olvadj,
Égj, lobogj, mint a tüzes bércz,
S repkény karjaid közül
El ne hagyjad bontakozni.
Menj, siess és ékesülj fel. (Ledér el.)

Én a kertbe térek addig,
Ott vigyázok dolgaimra,
S majd, ha Csongor álom által
Elszalasztá kedvesét,
Ezt ölelje megcsalódva.
S hah, ha majd a förtelemből
Ébred, és irtózni kezd
Ön magától, életétől,
Majd ha tiszta nyugodalma,
Mint vihartól felzavart tó
Oly habokkal víja lelkét,
És örökre, mindörökre
Látja tünni szép világát,
A szerelmet, édes álmát;
S keble, mint az elhagyott ház,
Oly rideg, bús, oly komor lesz.
Akkor lásson engem ülve,
Örömemben énekelve,
Megnyilt sírja szélein. (El.)

Berreh és Duzzog (kétfelöl jönek).

Duzzog. Berreh, Berreh, hop hop hop.
Berreh. Mit vadásztál, kis kolop?
Duzzog. Itt az elrabolt örökség.
Berreh. Több, mint várhat a reménység.
Visszalopjuk, visszalopjuk!
Duzzog. Nem! cseréljük, s tréfaság lesz,
Majd, ha rajta menni vágynak,
És a bocskort ostorozzák,
És a bocskor nem megyen.
Berreh. Jól van, jól van elcseréljük.
Duzzog. E palástot —
Berreh. Hol szerezted?
Duzzog. Kis zsidótól vettem el.
A hideg már majd megvette:
Hogy ne fázzék, sárba tettem,
És nyakiglan eltemettem.
Hogy nyavalygott, mint üvöltött!
Mintha hátúl metszenék.
Berreh. Hahha! jól van, elcseréljük.
Bocskor is van, nézz ide.
Puszta palláson hevert már.
Lopva nőszött benn egérke,
S fölnevelte kölykeit,
Meztelen kis férgeket.
Czinczogásuk jelt adott,

A kandúr ott czammogott,
A bocskorra felkapott;
Én a kandúrt földhöz üttem,
Én a bocskort elemeltem.

Duzzog. Oh, ez czifra kis mulatság.
Nézd ez ostort! Nyakkötő volt,
Egy szegény dög függe rajta,
A ki míg élt, makkirály volt,
Most alatta fútt el a szél,
És az árvíz el nem érte.
Én levágtam, madzagából,
Nézd ez a szép ostorom van.

Berreh. Add csak, ezt is elcseréljük,
Hadd morogjon a banya.

Duzzog. Utszu! bocskor, meg ne csoszszanj,
Isten hozzád, kapufa. (El.)

(Kert.)

Csongor és Kurrah.

Csongor. Mért, hivatlan bűnös álom,
Mért ömölsz el most szememre,
Most, midőn szerelmi kéjre
Földelelne szép világom?
Hány király óhajta, s nem jött
Áldomásod ón szemére.
Hány busongó szív könyörgött,
Hogy borulnál sebhelyére?
Mindazoktól elfutottál,
Itt mulatsz a boldogabbnál,
A ki ébren vágyna lenni,
Tünde karján édelegni.

Kurrah. Egy gyepágy kinálkozik,
Hűvös illatú ölével,
S elföd a lomb ernyejével.
Jer, fogadd el, itt pihenj meg.

Csongor. Balga, kelts, ha kedvem jön.
Ah tovább nem állhatok;
Vajha, míg leszúnyadok,
Bal szerencsém elkerüljön. (Elalszik.)

Tünde, Ilma jönek.

Tünde. Jaj nekem! mit látok ott?
Alva vár-e Csongor engem?
A ki érte a halálból
Vissza tudnék lelkesedni,
Alva vár-e engem ő?

Ilma. Tán csak rólad álmadozni
Szúnyadott el, mig lejőnél;
Mert az álom édes álom
Arról, kit szivünk szeret.
Tünde. Hagyj el, Ilma, hagyj magamra. —
Engedelmet rózsaszáj,
Hogy virágodat szedem. (Megcsókolja.)
Csók, szelíd galamb te, menj el,
Csak te vagy szelíd eléggé,
Mely az álmak hajnalából
Visszahíjad szellemét.
Hát nem ébredsz, édesem?
Visszarablott csókjaiddal,
Hogy fogolylyá tégy, nem ébredsz?
Ah, hiába csattanál el,
Csók, te hittelen galamb,
Hírhozónak vissza nem térsz.
Csongor, ébredj — mint derült ég
Arczod ollyan, napja nincs-e?
Nincs-e fény, mely elfogadjon,
Égve, aggva kedvelődet?
Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,
Mely megbírta szívemet,
Mely belőle, mint korán nőtt
Szép virágot, a szerelmet
Fölcsalá, s most fagyni hagyja;
Nyisd fel, ah, nyisd a szemet.
Melyben üdvöm gondolatja
Fogva tartja lelkemet. —
Kedves, ébredj, csókjaim közt
Elcseréltem ajkamat,
Elveszítem magamat,
Kelj, találj fel karjaid közt. —
Csongor, hát nem kelsz-e fel,
Még ma láthatsz, holda kelve,
Tartományokat bejárhatsz,
Tévelyeghetsz, bujdokolhatsz,
Bú magadnak, kín nekem,
Nem találsz meg, soha nem! (Ráborúl.)
Ilma. (Kurráhhoz.) Csempe szádat, jól ha nézem,
És vitorla két fülednek
Lebve lógó szárnyait,
És ha nézem görbe lábad
Lőcsnek épült csontozatját,
Oh, te messze földi vendég,
Úgy hiszem, hogy ösmerélek.

Kurrah. Úgy van, s hogy ne volna úgy?
Oh szemem világa te!
Ilma. Jaj! ne mondd azt, gyík lehetnék,
Sánta koldús tyúkszeme,
Csak szemed világa nem.
Szólj, szurokban mosdol-e,
Vagy mitől van, hogy pofádon
Szinte fénylik a sötétség,
Mint a rongyos csizmaszáron,
Mellyet a szegény deák
Tolluírral megcsiszolgat. —
S még sem ösmersz, bünvirág te?
Kurrah. Oh én csillagom, galambom.
Ilma. Oh, az Istenért, ne tedd azt.
Tégy akármit, üss agyon,
Csak ne kezdj el mosolyogni,
Oly vagy akkor, mintha társát
Konczevő eb megmorogja.
Kurrah. Látod angyalom, mi jó vagy,
Oh én boldog szerető.
Ilma. Oh, te fűzfa, oh, te tőke,
Még sem ösmersz? nézz ide,
Böske, hitvesed vagyok.
Vagy, hogy megdicsértelek,
Az vadít el? jöszte, inkább
Félre nézek, úgy ölelj meg,
Kurrah (megöleli). Kedves, édes, házi bútor.
Ilma. Oh, te puskapor szagú,
Hol pokolban vetted a bűzt?
Kurrah. Csókot, asszony!
Ilma. Jaj! megégtem;
Ez pokolnak fajzata.
Kurrah. Meg ne moczczanj, mert befallak,
És megeszlek, mint az almát.
(Ilma ijedten félrevonúl töle.)
Tünde. Jaj nekem! nem álom ez,
A kajánság műve inkább.
Elrepűle gyors időm már;
Menni kell, és nem remélni,
Mindörökre kínban élni.
Lelkem édes gondolatja,
Csongor, itt marad fölötted,
Vajha, oh megsíratandó,
Vajha még meglássalak,
Kurrah. Mit parancsolsz, asszonyom,
Majd, ha ébred, mondanom?

Tünde. Mondd, hogy egy szeggel magasbra
Villogó kardját akaszsza. (Magában.)
Úgy gyanítom, bűn fia,
Eszköz e rosszban te voltál. —
Ilma menjünk gyász utunkra. (Tünde, Ilma el.)
Kurrah (megilletvén Csongort). Így la! ébredj, tolvaj úrfi.
És bámuld meg a napot.
Csongor. Mintha mély sír lettem volna.
S benne lelkem a halál,
Oly sötét volt álmaimban,
A sors, mely fölöttem áll.
Szólj, mi történt míg aluttam?
Kurrah. A tündérek itt valának.
Csongor. És te, — rettentő gonoszság!
Alva hagytál, nem verél fel!
Kurrah. Mint csalódol, jó uram.
Annyi szóra, annyi zajra,
Azt csodálom, hogy rekedtté,
Nem levék, te meg siketté.
Mint szamárnak vemhe, mely
Édes anyját elveszíté,
Vagy mint a szamár maga,
Mely kemény szelet jövendöl,
Úgy üvölték, úgy rikolték!
És az a mézforradék,
Mit tön és nem tön miattad!
Fölvevénk, és meg' letettünk,
Szólogattunk, megsirattunk,
Mind hiába, nem kelél.
Csongor. Átkozottak gyermeke,
Mindeneknél átkozottabb,
Haj! most merre térjek én?
Oh, az elveszett időt
Mellyik Isten, mellyik ember
Szerzi vissza életemnek?
Elment, mint sebes hajó,
Nyom helyett örvényt hagyó,
Melyben elmém sírja nyílt meg,
S összetépett lelkemé.
Kurrah. Jobb szeretnék messze lenni.
Csongor. Most hová, haj! merre menjek?
Kurrah. Azt izente, hogy magasbra
Tedd egy szeggel kardodat.
Csongor (gondolkozva). Hah! mi az? hát csalt vetének?
És talán e szolga arra
Bünös eszközül szegődött?

Úgy van, úgy van, szörnyen úgy van!
Csalfa szolga, halj meg érte.
Futsz-e? fuss bár, bűn cseléde,
Úzni foglak, mint az árnyék,
És árnyékká rontalak. (El.)

(Szoba.)

(Mirigy hajlékában.)

Ledér (arany fürtösen belép). Igy, ni! Most belém szerethet
Még a szívtelen halál is. (Énekel.)

Túl a Tiszán, túl a Dunán,
Innen is,
Úgy galambom a kis leány,
Ha hamis. (Ásit.)

Ah! biz én már únom is;
A bolondos vén anyó
Biztatott, hogy szép fiú jön.
S most az ördög sem köszönt be,
Még az ördög öcscse sem.

(Egy rózsát vesz le kebeléről, s leveleit szét hintve, azokon sétálva, énekel.)

Pesten jártam iskolában.
Térdig jártam a rózsában.

(Hirtelen megáll.)

Ah! szegény levelkék,
Elszaggattalak,

(Leül, ölébe szedi a leveleket, s énekel.)

Rózsalevél, kicsi rózsalevél,
Miért van, hogy halványnyá lettél?
Halványnyá, mint a lány orczája,
Mint a télnek hideg hóruhája.
Rózsalevél, kicsi rózsalevél —

Jaj nekem! — ki monda jajt?
Ah Ledér! Ledér!
Hol van a te régi kedved,
És mosolygó gyermek álmod?
Sírsz-e? sírj, ha nem nevethetsz,
Rég ohajtott köny szemedben,
Rózsakendő kezeidben.
Sírj, s töröld el könnyedet.

(Egy kis ideig arczát eltakarva, szótlan ül, aztán hirtelen fölugrik.)

Hah! ki jő, mi zaj közelget?
Én bolondos mit csináltam!

Nem, nem, ezt nem állhatom ki:
Oh magány, te ölsz meg engem.
Balga (jö egy darab deszkával). Beste lélek rossz hada!
Engem így elzárni tőle!
Ólba zártak; de kitörtem
Ajtaját, s ím hordozom;
A ki nem hisz lássa meg. (Meglátván Ledért.)
Á — bocsánat szép kisasszony. (Félre.)
Vagy talán csak ő kegyelme,
A tündér, az eszem adta,
Oh! beh szépen fut szegényke.
Ledér. Szörnyűség! a vén tarisznya
Ily bohókás majmot űz rám.
Oh vigyorgó fa kutya!
Nem, nem, abból semmi sem lesz.
Megszököm! — de még előbb
Megcsigázom a bohót. (Balga felé fordúl.)
Ah!
Balga. Sohajt!
Ledér. Oh!
Balga. Oh szegényke!
Mint a böjti szél az úton,
Oly keservesen sóhajt. (Ledérhez térdelvé.)
Szólj, parancsolj, mit tegyek.
A világot, mint darab húst,
Érted fölfalom, ha kell. —
Eltaláltam, már vidámabb.
S ah a lelkem! hogy mosolyg,
Olly ördöngös kedvesen,
Mint a teli pinczeszáj.
Melyben a piros bor áll:
Most majd én is rá sohajtok,
Ah!
Ledér. Ah!
Balga. Ah!
Ledér. Az élhetetlen!
Már nekem kell arra térnem,
Mert különben ott ragad.
Kedves —
Balga. Oh én boldog állat
Minden emberek között!
Ledér. Nem vigasztalsz meg szavaddal?
Lásd, én bús vagyok miattad,
Mint az árva gerlicze.
Balga. Oh a lelkem gilicze!
Tán meg is kén, már ölelnem?

Ugyde Csongor? megbocsásson,
Hogy nem ő sziveltetik,
És hogy Balga szebb kölyök tán,
Arról Balga nem tehet.

Ledér. Ott kemény lesz térded alja —

Balga. Sőt itt jó helyen vagyok,
Hagy pihenni lábaidnál.

Ledér. Oh ökör, sőt csorda! mit csináljak? (Balgához.)
Ím, hogy kedvedet tegyem,
Itt ölellek, édesem.

Balga. Ő ölel meg, oh szerencse,
Légy szelíd bor, meg ne fojts.

Ledér. Szived a rév, ott kötök ki,
Ékes ifju. el ne űzz.

Balga. Oh, én ékes ijfu, én!

Ledér Húnyj szemet, te gyöngyvirágom,
Mert megégetsz, húnyj szemet.

Balga. Oh te csalfa! hát behúnyjam?

Ledér Húnyd, ha kedvelsz.

Balga. S így maradjak?

Ledér Így! szerelmed zálogául
Nem kivánok egyebet.
S ah, mi szép, mi kellemes vagy. (Félre.)
Mint a macskafaj vakon.

Balga. Hát ne nézzek még szemedbe,
Kincsem-adta kis csalója!

Ledér Légy türelmes, kedvesem.
(Egy rongyos tömött karszéket tol maga helyébe; félre.
Így, öleld atyád fiát.
Én tudom, hogy megszököm. (El.)

Balga (a széket ölelve). Mily puhák szép karjaid,
Mint a szép fehér szalonna,
Kedves, édes oldalborda.
És ez a fürt — oh ölellek.

(A szék nagy zörgéssel összedül. Balga ijedve fölugrik, egy pamat lóször kezében maradván.)

Szürke lószőr és fa láb!
Hát ki látott ily csodát?
Férgek háza, bolhafészek,
Összezúzlak, átkozott szék,
Tüzre teszlek, tolvaj szerdék.
Mennydörgő! de nem haragszom:
Csongor úrfit kell kutatnom,
Mit csináljak, mit tegyek most?
(Meglátja az asztalon a manók vélt örökét.)
Oh szerencse! itt van a kincs.

Búsuljon a szamár,
Elég nagy feje van. (Öltözni kezd.)
Balga vígan éli napját.
A bocskorba dobja lábát,
S úgy megy, mint a gondolat.
Deh! te bocskor, deh! te szíj,
Csongor úrfinál legyek
Nos? megyünk, vagy nem megyünk!
E biz azt csoszogja: nem!
(Mindenfélekép erölködik fölemelkedni.)
Átkozom rossz bocskora,
Arra vár, hogy én vigyem,
Vagy, hogy jól megabrakoljam.
(Ostorozza bocskorait.)
Deh, te szürke, deh, te ráró!

Csongor. (jö s Balgát nyakon fogja).
Most szaladj, ha tudsz, hitetlen.

Balga. Így adod ki béremet?

Csongor. Úgy, hogy e helyen megöllek,
Áruló, ki elraboltad
Minden üdvösségemet.

Balga. Semmit én még nem raboltam,
Mint imént ez egy ütést,
Ezt is jó szüből adád.

Csongor. Csúfolódol? veszsz el, álnok.

Balga. Úrfi! én nem értelek.

Csongor. Nem? no megteszem, hogy érts.

Balga. Mért akarsz a földre nyomni?

Csongor. Hogy nyakadra hágjak, ördög,
És tiporjam lelkedet.
(A manók jószágaikat mutogatva, hirtelen általmennek a szinen.)
Hah! mi ez? te kétszer is vagy,
Balga itt, és Balga ott.

Balga. Bocskor itt, és bocskor ott.

Csongor. Most gyanítom! a manó volt,
A ki megcsalt képed által.

Balga. Most tudom mért nem mehettem,
És nyakamra mért tiportál.

Csongor. Oh! a végtelen világon
Senki sincs boldogtalan,
Én egyedül vagyok az.

Balga. És miért? a bocskorért!
A bocskor nem csizma bár,
Lopni még sem illik azt is;
És az ördög visszaváltja,
A mi hozzá tartozik.

Csongor. Balga, hallod.
Balga. Hallom úrfi.
Csongor. Jőj nyomomba.
Balga És hová?
Csongor. Azt ne kérdd, ha még hivem vagy.
Balga. S így örökké bujdosásra
Szántad ifju életed?
Csongor. Mindörökké, és azon túl!
Égjen bár le akkorára
A magas dél fénysugára,
Mint egy kisded fénybogár;
Melly az égben félve jár,
S úgy bolyongjon egyedül
A sötétlő végtelenben,
Hogy magát se lássa többé:
Én tüzénél akkor is még.
Tünde, érted bujdosandom. (El.)
Balga. Már, ha úgy van, ám, jerünk bár,
Míg csak annyi lesz belőlem
Mint egy elfőtt birkaláb,
Én is bujdosó leendek,
És evendem, és ivandom,
Míg csak bennem, s benne tart.
(Elindúl, kis várat után ismét jö.)
Birkalábot emlegettem,
Vajjon, a hová nem tettem,
A szekrényben ott van-e?
(A mint a szekrényt nyitja, Mirigy alakja áll elötte.)
Huh Mirígy! a vén utálat.
(Ajtó felé fut, ott is Mirigy alakjával találkozik.)
Jaj fejemnek, jaj szememnek,
Mily csodán kell borzadoznom!
Két alakban egy boszorkány,
Itt is, ott is ő az undok:
Söprü fegyver van kezeiben,
Rut halál sötét szemeiben,
Csongor úrfi! jaj! segítség.
Ablak, ajtó, merre vagytok,
Jaj fejem, jaj tomporom!
(Mirigy alakjai kéttelöl söprüvel kergetik, míg végre az ablakon kiugrik. Mirígy alakjai egyesülnek.)
Mirígy Minden el van veszve, minden!
És kaczag bolond Mirígyen
A pokolnak feneke.
Hát Mirigy csak oly eke,
Ollyan szolga dáb pemét.

Mellyen minden gyáva szánthat,
Minden gyáva lovagolhat?
(Haragosan dobbant lábaival.)
Nem, nem, mondd pokol, hogy nem,
Zúgj, ha hallod, és feleld: nem.
Föld alól. Nem! nem! nem!
Mirígy. Itt vagy, itt vagy, érzelek.
Átok érte, hogy feleltél,
Átok háladíj gyanánt.
Halld tehát: egy jós lakik
Vén berek közt sziklarésben,
Kétszer alszik három hétben,
Azt helyéből messze űzöm,
S én jövendölök nevében.
Föld alól (kaczaj). Hahaha!
Mirígy. Tetszik, úgy-e? megteszem.
Tünde, Csongor elmenendők
A bereknél, és tanácsot
Tőlem, általam veendők.
Én elrontom a szerelmet,
És helyette veszedelmet
Mag gyanánt vetek beléjök,
Hogy magokban veszszenek.
Földali hang. Nem! nem! nem!
Mirígy Ha szolgáltam valaha.
Földali hang. Hahaha!
Mirígy. Lelket vittem útaidra,
Földali hang. Hahaha!
Mirígy. Csúfolódol? tán meleg van,
Hogy kaczajt ütsz, kínaidban?
Gyáva szellem, veszsz magadban!
Egy meg kettő három a szám,
Nélküled megy végre munkám.
(El. Föld alatt nagy kaczaj.)

(Barlang.)

(Mindenfelől sürü lombos fáktól árnyékozva, előtte boritott kút. Mirígy jö, s a kutat feltakarja).

Mirígy. Itt van a kút, a jövendő
Mélyen nyugszik tűkörében.
Lássa sorsa visszáját benn
A szűz, mely partjára feljő.
(A kutat háromszor kerülvén.)
Forrj kút habja, forrj,
Tajtékot sodorj,
(Egy irást tárt a kút fölé, mely meggyúl.)

Csalfa eskü vérrel irva,
Bűnös szívtől lángra gyúlva;
Mély vizedbe hull le hamva,
Forrj, kút habja, forrj. (Megáll.)
Csillag, mellyen a halál
Csonton embercsonton áll,
Felhő, melly a sírra száll,
A hol vérzik a füszál,
Szél, mely tűzben lángolál,
Bennveszők siralminál,
Szálljatok le, szálljatok le. (Eltávozik a kúttól.)
Mintha jőne, a kit várok.
Itt jön, itt van, lássa most,
A mit meg sem álmodott;
Én pedig Csongort hozom meg,
Hogy jövendőt itt vegyen.
Évek éve múlhatik,
Míg egyűlnek útaik. (El.)

Tünde, Ilma (jönek).

Tünde. Ilma, jó jel!
Ilma. Jaj, minő hely!
Itt boszorkány lakhatik.
Tünde. Oh nem, itt egy jós lakik,
Egy rideg nő, melly időkben
Búvárkodva messze lát,
S a leendők fonalát
Tartja biztosan kezében.
Ilma. Már ha úgy van, keztyűt buzzunk,
Itt van a szép kis tenyér,
Tiszta, mosdott és fehér,
Tünde. Ah, mi boldog pillanat!
A varázskút nincs befödve,
Nem lebeg gyász fátyola.
Boldog, a ki most belé néz,
Azt nem éri bánat és vész,
Kedvez annak csillaga.
Haj! de még is rettegek,
Borzadás fog el jövendőm
Még nem látott képinél.
Ilma, menj elő te, nézz be.
És beszéld el, mit látsz benne.
Ilma. Legfölebb is zöld vizet,
S egy pár pislogó szemet,
Melly az úszó békafejből
A világra fölnevet. (Lenéz a kútba.)

Ah nem, ah nem, Balga lelkem,
Hát te vagy, te olly alant?
Mit csinálsz ott a hüvösben,
Mit csinálsz ott, gyönyörű?
Jer föl, égek, olvadok,
Mint a gyenge vaj vagyok.
Oh! a lelkem hogy szeret,
Csókot kér, nem kenyeret;
Jőj; ha nem jősz, én megyek le,
S ott találom enyhemet.

Tünde. Ilma, látom, lelked örvend,
S boldogsága özönében
Fürdik, mint a víg madár.
Hagyj most engem, hagyj lenéznem!

Ilma. Ah! mért versz ki álmaimból,
Fogfájásra ébredek. (Még egyszer lenéz a kútba.)
Balga, Balga, kedvesem,
Nem pártolsz el, úgy-e nem?

Tünde (a kúthoz közelítve). Csillagok, kik a jövendőt
Fénybetüvel kék mezőben
Irjátok le a nagy égben
Ti a menny szép szemei,
Kedvezőn mosolyogjatok
A varázskút éjjelébe,
Sorsom nyugszik rajtatok. (Lenéz.)
Ah, mi táj az, mely világ!
Zöld mezőben egy leányka
S egy kis bárány játszanak,
Szép és ifju a leányka,
Fürge s dévaj a kis állat,
És játékok oly vidám,
Ollyan boldog, mint magok.
Hah! de mely gyász-tünemény az?
Hős fiú jön fegyverestűl,
Vérben, porban, lankadottan,
Elborúl a szűz előtt.
S ím, a lányka összetépi
Hó ruhája fodrait,
A sebesre felkötözni
Keble patyolatjait.
Hálabuzgón föltekint
A vitéz — oh mennyi kínt
Kell megérnem! ő az, ő az,
A hitetlen szerető.
S a leányka — jaj nekem —

Ilma. Asszonyom, ne állj tovább igy;

Mert szoborrá változol. (Félre.)
Balga tán megtetszett neki,
Attól tartok, elszereti. (Tündéhez.)
Asszonyom, ha engeded,
Inkább osztozom veled. —
Nem szól, hallgat, sir szegény,
Én pedig fohászkodom. (Ásit.)

Tünde. Boldog, tán nem boldog lányka,
Mondd, hová vesz nézeted?
Ah! mi van csalárd szemében,
Mely lerejtett kincs, hogy azt,
Mint buvár a gyöngyöket,
Olly epedve, olly örömmel
Mélyen, hiven keresed?
Ah, ne higyj, az ál sugárnak —
Ah, ne higyj, de mit beszélek?
Oh szerelmem álmai!
Már ölében a leányka,
Harcza gyenge, mint maga,
Csókja ég már arczain,
A hitetlen, melly adóul
Régen engem illetett;
S mellyet annyi gondom ápolt,
Annyi édes aggodalmam,
Ketten ők szerelmimen
Nélkülem hogy osztakoznak!
Jaj nekem, jaj kárhozottnak!
A ligetben andagolva
Járnak ketten boldogúl,
S a bárányka, mint szerelmem
Árván, búsan, elhagyottan,
Fejcsüggesztve jár utánok;
Játszó társa már nem játszik,
Ah, vagy játszik, és eljátszsza
Rég ohajtott üdvömet.
Járnak, mennek a ligetben,
S mindig mélyen és mélyebben,
Ott kaján lomb, itt könyim,
Ah! nem látnak szemeim.

Ilma. Már ez még is szörnyüség;
Veszszen a rossz kútja! inkább
Eltemessük, mint hogy ártson.
Asszonyom, nézd, itt a kő —

Tünde. Oh nem, Ilma, el kell vennem
Sors kezéből a keservnek
Telmértékű poharát.

Most vagy máskor el kell vennem,
Vagy az elme, vagy szerelmem
Győzni fognak szívemen. (Ismét a kútba néz.)
Mit találok? új vidék;
Puszta tenger, puszta szirt,
És a szirton a leányka,
Eltemetve bánatába,
Bomlott szívvel, bomlott hajjal,
Néz a hullám távolába.
Jaj! hová lön üdvössége,
Hol szerelme kéjei?
A hitetlen fut hajóján,
Mint a szélvész, mely virágot
Tört le, fut kegyetlenül.
És a szirton áldozatja,
A megcsalt lány összerogy!
Égő szíve lángjait
Oltják tenger habjai. (Eltávozik a kúttól.)
Illyen minden férfi szív?
S Csongor annyi kellemekkel,
Ollyan arczczal, oly szemekkel,
Csongor öldökölhet így?
Kárhozott légy, csalfa kút,
Kárhozott a szellem is,
Mely pokolnak bűntövéből
A világra felhozott.
Puszta légy, és elvadúlt,
És vadúljon messze tőled
Minden, a mi boldog és jó.
Oh, hitemnek romladéka,
Bánat! merre viszlek el! (El.)

Ilma. Mely baj ez már meg' nekem!
Még Balgával sem csevegtem,
S asszonyom már elmegyen. (A kúthoz lép.)
Balga lelkem, egy pogácsa
Van zsebemben, nézd galambom,
Azt is itt hagyom neked.

(Egy darab süteményt hajit le a kútba, melyre az nagy lángot vet. Ilma sikoltva elszalad, Mirígy feljö a kútból a láng után.)

Mirígy. Már megjártam utamat.
Kis leányzó képiben,
Jóstanácsot elfogadni.
Csongort erre csaltam el. (A kúthoz megy.)

Kút leánya,
Kút csodája,

Kelj, ha keltelek,
Menj, ha küldelek.
Kút palaczkja,
Kút galambja,
Szállj, ha intelek.
Kút leánya,
Kút csodája,
Légy az ifju
Csalogánya:
Hol hazája
Várva várja,
Megpihentét
Ott találja;
Csak szerettét,
Soha Tündét,
Bár kivánja,
Meg ne lássa,
Mindörökre,
Mindörökre,
Ne találja.

Kész a jóslat veszedelme,
Itt a vendég, most helyemre.

(Fekete fátyollal befödi a kutat, s a barlangba rejtezik.)

Csongor, utóbb *Balga* jönek.

Csongor. Merre tünt el a leányzó?
Jóslatot, mondott, vehetnem,
Csak követném nyomdokát.
Itt vagyok, huh! mily vidéken,
Itt ez a hely borzadásnak,
Félelemnek gyászhelye:
Ez lesz a jós lakhelye. (A barlanghoz fordulva.)
Jós, időknek hű buvára,
Jós a szirtek templomában,
A homálylyal s gondolattal
Társalkodva lakozó,
Jós, ha jósnak hivatol,
S nem vagy a név ellenére
Rossznak, gyásznak hirdetője,
Szólj, szerelmem sorsa millyen.
Merre törjek, merre térjek.
Kedvesemhez hogy elérjek?

Szózat. A mit látni fogsz, kövesd,
Szép leányka, meg ne vesd,
Arcza csendes, mint az est,
Kit húnyó naprózsa fest;

Szeme tündök, mint az est,
Melyben csillag fénye reng,
Lába könnyü, mint az est,
Melly a szellőn játszva leng,
Úta arra, hol az est
Alkonyába dőlni kezd,
Arra indulj, ott pihenj meg,
Ott találod a kegyest.

(A fátyol emelkedik, alóla a kútból egy leányalak tün föl, mely Csongorhoz integetve tova leng).

Csongor. Álmok édes képzeménye,
Csodaszűlte szűz alak,
Szólj, ki vagy, menny küldeménye?
Csalsz-e, vagy jól láttalak?
Ah! megállj, vagy bár sietve
Menj világon s végeken túl,
Csongor nem remeg bajoktúl,
Fog követni, menj elő. (El.)

Balga. Bámulok, meg' bámulok,
Szám csekély a bámulásnak,
De, he egyre bámulok,
Majd egyedűl maradok.

(A barlanghoz fordúlva.)

Asszony'ám! — nem hall! — nagy asszony!
Jaj, nagyot hall nyomorú.
Néne, egy kis jó tanácsot,

(Azalatt egy palaczk bor, s egy sült galamb emelkedik a kútból, s Balga homlokába ütköznek.)

Óha! még bizony kivernék
Mind a két szemem világát. —
Láncz lobogó! az bizony bor,
S ez meg' ollyan sült galamb,
A mint én nem vagyok az.
Szállj le, szép piros palaczkom,
Szállj le hozzám, szép galambom,
Meg nem eszlek, meg nem iszlak,
Csak szivecskémhez szorítlak!
Nem hiszik, s az nagy baj! oh én
Árva elhagyott legény.
Intenek, hogy nyomba menjek,
Engem úgyse! megteszem.
Várjatok meg, hej! megyek már,
Itt vagyok már, szálljatok le,
Hadd fogódzam bennetek.
Hujja huj! ha sapka vagy,
Üsd le azt a rőt palaczkot. (Süvegét utánok hajitja s el.)

Mirígy (elöjön). Meglön a mit, s mint akartam,
Most aranyfa, szép gyümölcsöd,
Szép almád nekem terem.
Meglopom, meg! az lesz dolgom,
S a manókat kergetem.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Kietlen táj.)

Tünde s Ilma jönnek.

Ilma. Hol vagyunk itt, asszonyom,
Mely kietlen tartományban?
Én, ha engem kérdenének,
Jobb szeretnék, messze lenni,
Legalább is ollyan messze,
Mint Pozsonytól Hortobágy.

Tünde. Légy nyugott, s ne aggj veszélytől,
Hű árnyéka bánatomnak,
Itt az Éj országa van.
A gyülölt fény birodalma
Lelkem annyi fellegét
Nyílsugárral hasogatja,
Nem kivánom szebb egét;
Ide húz a bú homálya,
A reménynek csüggedése,
És a csüggedés reménye
Itt találják honjokat.

Ilma. Ah, bizony nem jól találják.
Kis szemem már úgy kinyílt,
Mint a tányérbélvirág.

Tünde. Ah, a szív is úgy nyilik meg,
Mint sötétben a szemek.
Boldogságban zárva tartja
Rózsaszinű ajtaját
Az örömnek gazdag árja,
Hogy ne fojtsa el lakát;
Búban, kínban, szenvedésben
Titkos mélyeit kitárja,
Hogy, ha még van, a reménynek
Elfogadja sugarát.

Ilma. S ezt, hogy tudjuk, ily kietlen
Földre kelle bujdokolnunk,
Hogy madár se jőjjön onnan,
A hol nap van és világ?

Tünde. Légy türelmes, bánatommal.

Vég utat tesz most szerelmem:
Itt vesz enyhet vagy halált.
Jer, kövess e vég utamban,
S lássad ott az Éjt magát.

Ilma. Mit csináljak, merre fussunk?

Tünde. Puszta parton, fátyolában
Egy komoly bús asszony ül:
Csermely folydogál előtte,
Csillagokkal tündökölve —

Ilma. „ Borzadok, ha rá tekintek.

Tünde. „ Ő az, kit keres reményem,
Ő az Éj gyász asszonya,
Nála vannak rejtve mélyen
A jövendők titkai:
Kérni fogjuk elborúlva,
S esküinkkel kényszerítni,
Hogy felfödjék ajkai.

Ilma. Jaj, ne menjünk; mintha szólna,
Érthetetlen hangokat
Mormol ajka.

Tünde. Álmodik,
S a pataknak elbeszéli
Halhatatlan álmait.
Várakozzunk, mert boszúja,
Véghetetlen és sulyos,
Éri azt, ki háborítja.

Éj. Sötét és semmi voltak: én valék,
Kietlen, csendes, lénynemlakta Éj,
És a világot szültem gyermekül.
Mindenható sugárral a világ
Fölkelt ölemből; megrázkódtatá
A semmiségnek pusztaságait,
S ezer fejekkel a nagy szörnyeteg,
A Mind, előállt. Hold és csillagok
A menny csodái lőnek bujdosók,
Kimérhetetlen léghatárokon.
Megszűnt a régi alvó nyúgalom:
A test megindúlt, tett az új erő,
S tettekkel és mozgással gazdagon
Megnépesült a puszta tér s idő,
Föld és a tenger küzdve osztozának
Az eltolt légnek ősi birtokán;
Megszünteté a tenger habjait,
S melyet haraggal ostromolt imént,
Most felmosolyga mélyiből az ég;
S mint egy menyasszony, szépen és vidáman

Virágruhába öltözött a föld.
A por mozogni kezdett és az állat,
S királyi fejjel a lelkes porond,
Az ember lőn, és folytatá faját
A jámbort, csalfát, gyilkost és dicsőt. —
Sötét és semmi vannak: én vagyok,
A fény elől bujdokló gyászos Éj. —
A féreg, a pillantat búboréka,
Elvész; idő sincs mérve lételének.
Madár a szárny, a körmök állatot
Nem váltanak meg, kérges büszke fát
Letesznek századoknak súlyai.
Az ember fejlő, lelke fényfolyam,
A nagy mindenség benne tűkrözik.
Megmondhatatlan kéjjel föltekint,
Merőn megbámul földet és eget;
De ifjusága gyorsan elmulik,
Erőtlen, aggott egykét nyár után,
S már nincs, mint nem volt, mint a légy fia.
Kiirthatatlan vágygyal, a mig él,
Túr és tünődik, tudni, tenni tör:
Halandó kézzel halhatatlanúl
Vél munkálkodni, és mikor kidőlt is,
Még a hiúság műve van porán,
Még kőhegyek ragyognak sírjain,
Ezer jelekkel tarkán s fényesen
Az ész s erőnek rakván oszlopot.
De hol lesz a kő, jel, s az oszlopok,
Ha nem lesz föld, s a tenger eltünik.
Fáradtan ösvényikből a napok
Egymásba hullva, összeomlanak:
A Mind enyész, és végső romjain
A szép világ borongva hamvad el;
És a hol kezdve volt, ott vége lesz:
Sötét és semmi lesznek: én leszek.
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

Ilma. Ah, szegény bús asszonyságnak
Millyen furcsa álmai vannak!

Tünde. Borzadással tölt el e szó.
Borzadással issza lelkem
A mulóság poharát.
Most jer, Ilma, jer, közelgjünk
Tisztelettel elborúlva,
Illessük meg fátyolát.

Éj. És a sötéten túl van a világ —
Mi vakmerő kéz illet engemet,

Mulandóságról békén álmodót?
Ösmerlek, nyughatatlan lányka, te;
Tündér hazádban üdvnek századi
Valának megszámlálva éltedül:
De föld szerelme vonta szívedet,
A fényhazából földre bujdosál;
S mert boldogságod ott is elhagyott,
Segélyt keresni későn visszatérsz;
De mindörökre számkivetve légy,
Legyen mint vágytál, a kis föld hazád,
Órákat élj a századok helyett,
Rövid gyönyörnek kurta éveit.
Indúlj, ne lásson itt tovább szemem;
Mert, a ki halhatatlan Éj vagyok!
Ollyan sötétté teszlek, mint az árny,
Hogy rózsaberkiből a szerelem
Irtózva nézzen, mint iszonyra, rád,
S illat helyett gyötörjön vad tövis.
Menj, menj, mert a mit mondtam, megteszem.
(Tünde, Ilma el.)
Omoljatok nem késő habzatok,
Az Éj az álmok partjain bolyong. (El.)

(Hármas út vidéke.)
(Csongor a leányalak után jö.)

Csongor. Csalfa, tündér, játszi kép te
A világon s életen túl,
Merre csábít gyorsaságod?
Százszor véllek megragadni!
Százszor e megdobbanó szív
Készül csalfa szívedet
Elfogadni szerelemmel,
És te eltünöl suhanva,
Mint az élet, mint az álom;
Nyughatatlan lábaiddal
Meg nem várod jöttömet.
Intesz újra? Nem hiszek.
Hányszor puszta dombokon,
Hol vezérled útamat,
Hányszor láttalak megállni,
Nyílt kebellel, nyílt karokkal?
Vágyaimtól részegen,
Elfelejtém a bolyongást,
És nem láttam a kietlent,
Mert te, szív- és szemcsalója,
Téged láttalak, s imádtam

Fátyolodnak titkait.
Állj meg, állj meg és ne hagyj el,
Add jutalmát annyi kínnak.
Hagyj pihennem karjaid közt,
És elsírnom, veszteségim
Mondhatatlan séreit. (Fellép a hármas útra.)
Hah, itt vagy egyszer annyi vágy után!
(A leányalak eltünik.)
Mi volt ez? árnyék! és én hol vagyok!
(Kis ideig gondolkozva áll.)
Forrás után a szarvas nő eped,
Nő társ után a szarvas gím, oroszlán
Mind a kettőnek űzi nyomdokát.
Forráshoz ér a nő, a gím nejéhez,
S erője dúló vadnak czélt mutat.
A hangya futkos, apró léptei
Alig mutatnak járást és halad;
Nagy távolokról, gátak ellenére
Fáradva és mozogva hon terem:
Földhöz ragadtan mász a vak csiga,
De a természet válhatatlanúl
Hátára tette biztos hajlakát,
Mikor kivánja, hon van, s elpihen:
Elérhetetlen vágy az emberé,
Elérhetetlen tündér, csalfa czél!
S miért az olthatatlan szomj, miért
Rejtékeny álom, csalfa jóslatok,
S remény vezérrel eltűrt hosszas út,
Ha, a hol kezdtem, vége ott legyen,
Bizonytalanság csalfa közepén?
Oh! hármas útnak kétes ál köre,
Mi más kebellel léptem föl reád,
Virág reményim reggelében akkor.
Most kínnal rakva, búval gazdagon
Az elhanyatlott szivnap alkonyán!

Balga (jö a lebegö étkek után).

Hát én mindig éh legyek,
S úntalan csak szomjuhozzam?
És e gyomrot, és e torkot
Csak bolonddá tartogassam?
A ki hús vagy, rossz galambhús!
A kit egresből csináltak,
Bor! megállj, vagy összeontlak,
Itt e kővel fejbe sujtlak.
Hah! leszállnak — Balga! halkan,
Szőrmentében bánj velök most.

Hóha! hóha! így, csak így,
Rég így kellett volna már.
(Fellép a hármas utra, s mint étkeihez akar nyúlni, elomolnak.)
Mi ez? homokká lettél, rossz palaczk,
Sivány homokká porlol, döggalamb?
S azért van éhem, hogy most port egyem?
Te átkozott, te csámpaláb, megállj:
Inkább galambbá sűlök e helyen,
S egyen meg, a ki éhebb, mint magam.
(A földre veti magát.)

Csongor. Hah! mely kalandor nép közelg felém,
Tépetten, mint a vert had, s szomorún?
S bút lássak, ismét bú elől futó?
De enyh a bajnak látni társait;
Bevárom őket, ők sem boldogok.

Kalmár (mankóján támolyogva jő).
Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
Segíts, te gyámbot, rossz lábpótolék;
Te még is hű vagy: köszvény, zsibbadás
Nem rontanak meg, jó, rossz út között,
Nem válogatva mégy, a merre kell,
S ha pályavéget ér az útazó,
Vénsége zordon, bús, rideg telén,
Még tűzre rak, s utószor felhevülve,
Végig tekint a tarka életen,
Mint a ruhán, mely hajdan dísze volt,
Most a szegénység ronda bélyege
Az elkopott fény foltjait mutatja. —
Hol vagytok, összehordott kincseim?
Reményem fája dúsan felvirúlt,
S arany virágit szélvész szórta el.
Megitta tenger, a mit föld adott,
A víz ajándit föld rabolta meg,
S a sors szegődi kénye, melly emelt,
Most zsámolyává tette hátamat.
Kik ösmerék, mig volt, csak pénzemet,
Nem ösmernek rám most az emberek,
S a büntetésnek súlya rajtam az,
Hogy még is nálok kell segélyt találnom.
Ki ád a fáradottnak enyhhelyet?
Ételt ki ád az éhnek, és italt
A lankadónak, bú és szomj miatt?
Ki ád a bujdosónak rejteket,
Paloták urának hajdan? víg torok
Gazdáját vendégül ki híja meg,
Hogy a lehullott csontot fölvegye?

Egykor selyemmel béllelt sors fiát,
Ki köntösít fel most ruhátalant
Dér és nap ellen, mely megbánt, ha néz,
Botránkozással fordul el, ha látott,
S még inkább mint dér, zápor s szél gyötör?
Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
Segíts tovább, te gyámbot: menni kell,
Gazdálni a mulékony életen,
Imez bojtorjántermő zálogon;
Még a halál, a váltó, nincsen itt. (El.)

Balga (ki eddig csak fejét emelgette, most fölül).
De már evvel majd Balga sem cserél.
Az Isten-adta millyen sápogást tesz.
Egyik lélekzet benne szomjuság,
A másik éhezet, s a rongy miatt
Olyan vitorlás, mint a szélmalom;
Mért nem lesz szélmalommá? — Hát ki az,
Ki hág fel ismét, melly ország fia,
Olyan szemekkel, mint egy üstökös?
Ha úgy lehetne, a mint nem, talán
A földet is kirúgná láb alól.
De, Balga, csitt! most bölcsebb száj nyilik.

Fejedelem (jö).
Égsz még, s nem égsz el, nap, mely verve látsz?
Rengsz, s el nem omlol föld, e láb alatt,
Mely vérjelekkel nyomta hátadat?
Ha ölnyi térben hírem, és magam
Bőven tanyázunk, mért e hosszas út?
Mért e hegyekkel büszke földdarab
Egy sírhalommá nem lesz, nem nagyobbá,
Mint mennyi kell, hogy lábamat kinyujtsam?
Magam szeretnék lenni, mint valék,
A földön úr, és föld a föld alatt;
Ez a homok faj, mely mohón tenyész,
Ne mondaná, ha rajtam elmegyen:
Imitt királynak gázolom porát.
Le a fejemről, hitvány czifraság,
Te csalfa fényből alkotott ragyogvány,
El a kezekből, fejedelmi bot,
Erőtök nincs; míg volt, én voltam az.
Ez a kebel volt műhely ezrekért,
Magában és magától szüntelen
A hír s dicsőség tettein koholt. —
Fenségben ültem, mint a bérczi kő,
Rokon szív nélkül, szörnyen egyedül.
Az átvirrasztott éjek rémei,

A barna gondok, szélvész háború,
Villám s hideg fény voltak táborom;
Lábamnál nyílt és hervadt a virág;
De úr valék, s betöltve a hiány.
Egy gondolat volt, én gondoltam azt,
Akarat csak egy volt, én akartam azt,
S egyik végtől a másikig hatott.
Itt várak dőltek, bércz múlt, víz kitért.
Amott merészen kelt új épület,
A sívatag csodája, s tornyokot
Határon túl a felhők közt viselt.
Intettem, és egy ország puszta lőn,
Akartam, és egy másik támadott.
Ki adja vissza múlt hatalmamat?
Gyermek volt a nép, bábok istenei;
Én fölneveltem őket, báb helyett
Kitettem a hírt, s bátor fajzatok
Hagyták el a baromság ólait.
Erőt nevelve, őrző gondomon
Nagy nemzetekké serdűlt a világ:
Nyakamra nőttek, s mely nagy tő valék,
Most földre húztak önnön ágaim.
Tehettem mindent, s mindent megtevék,
Hatalmamon túl egy volt, s azt kivánták,
A mindeneknek tetszőt! nem tevém;
Mert nem tehettem, és elért bajom.
Titkos haraggal, mélyen s gyászosan,
Mint a setét pók, szőtt az árulás,
A bizalomnak hószín fonalát,
Mely vad kezei közt tüstént megszakadt,
A rossz gyanúnak barna szálival
Férczelte össze csalfán, ördögűl;
S jött a hizelgés hímes köntösében,
Mely a barátság képivel kivűl,
Benn szerte vonszolt arczczal a boszút,
S gyilkos haragnak rejté szörnyeit.
Kellett az áldozat, s én lettem az.
Mi van még hátra? merre költözünk?
Lefeküttem, s rám villant az ég tüze,
A föld be nem vesz; ember átkai
Fölvernek onnan, és ön álmaim
Nem hagynak alunni ollyan szűk helyen,
Mely kéz mutatja most meg síromat?
Ha már letettem e nehéz fejet,
Ez a lélek, mely roppant termetével
Láng óriásként égi boltot üt,

Hol lel magának méltó temetőt?
Lázadj fel tenger, bércz, te hullj alá,
Gördülj ki föld e fáradt láb alól,
Szakadjatok rám égő csillagok,
Romlástok harsogása jel legyen,
Hogy egy királyi lélek sírba megy. (El.)

Balga. Ha ez király volt, mérges lehetett.
Huh! mily kegyetlen dolgokat beszél!
Sajnálnom kéne, és csak bámulok,
Mint, a ki szappant vett a sajt helyett.
(A tudós mélyen elmerülve jö.)
Mit látok? oh, ez czifra élet itt.
Hová botorkál szalmaszál uram,
Hová, te donga, görbe léczdarab?
Háromszor menykő! ez van ám csehül.
Ha söprünyélből vannak emberek,
Ez a királyok. S millyen színtelen!
De tátogat már, halljuk a harist.

Tudós. Az élhetetlenség
És halhatatlanság
Két nagy dolog, két régi fejtörés.
Az élni nem tudónak baj, hogy él,
A halhatlannak baj, hogy halni kell,
S melyik nagyobb, azt méltó kérdeni.
Az élhetetlen? nem tud halni is,
S ez, a mi őt legárvábbá teszi;
Mert a szegény, földhöz ragadt fiu,
Kit még az ág is húz, a gyáva szív,
Kit a leány is megcsal; a bolond,
Kin a szerencse nyargal föl alá,
Az érdem, mely magára hagyva teng,
S az életen túl várja díjait;
Éjfél barátja a vak, életunt,
S kinek nejével más hivalkodik,
Ki tartományán más uralkodik,
A pénzülő, a koczkák vert fia,
A szívbeteg, szerelme martaléka,
S minden reményhez esküdött bohó,
Mind ez, ha halni tudna, mily hamar
Látnók az élhetetlenségek vég baját!
Ellenben a halhatatlannak is,
Ha halni még előbb nem köllene,
Mi könnyü dolga volna e világon.
De így sem él, sem hal, csak tébolyog
Lét és nem lét közt, mint a vert kuvasz,
Kit udvarából a juhász kitilt.

S mért élhetetlen? vagy mért halhatatlan?
Mért élhetetlen, a ki élni vágy,
S mikor nem az, mért halhatatlan akkor?
Élet- s halálban mért az a l e h e t,
Az é l h e t, h a l h a t, mért van eltörölve?
S én nem kivántam, hogy legyek s vagyok!
Majd nem kivánnék halni s meghalok!
S akkor ha láttam hitványságomat,
Tán úgy kivánnám, s meg nem halhatok!
S örökre nem! nem! mindig nem! gyötör. (Homlokára üt.)
Ki vagy te, a ki bennem háborogsz?
Ész, vagy nem ész? elő! hadd lássalak,
(Merön kinyujtott tenyerébe néz, mintha valamit róla elszállani látna.)
Így! pille voltál, most már lepke vagy?
(Örjöngösen előbbre lépve.)
Megállj! ne menj még, én is elmegyek. —
Nem áll meg, elmegy, elhagy, eltünik —
Sötét van, álmodozzunk, itt az éj, (El.)

Csongor. Mit láttam én, mi vándor arczokat!
Megjöttek régi ösmerőseim.
Nem mint a fecske, mely tavaszt jelent,
Mint zajmadár a vészben jöttek el,
Búmat nagyítók, gyász történetekkel.
Fordúlt szerencse űl a gazdagon,
(Szerencse hátán ült ő egykoron),
S ki a világot rabbá tenni ment,
Most — s mennyi gyötrelemmel! halni megy.
Betette könyvét a tudós, s ki a
Tudás határát érni láttatott,
Most túl azon, kétségek tengerében,
Mint egy veszendő sajka hányatik,
S kormányon ész helyett a dőreség,
Csillagra nem tekintve, czéltalan
Áll a habok közt, mellyek elnyelendik,
S a rá agyargó szörnyeken mosolyg.
El a világnak ál tekintetétől.
Koldús a gazdagság, a hatalom
Leszállt fokáról, hamvadott üszök
A tudománynak napszövétneke,
S közöttök a nem boldog szerelem
Mint a magányos gerle nyögve jár.
El innen a magánynak rejtekébe,
El, a hol ember nem hagyott nyomot.
Derűs homályban, szélmoraj között
Az észmeiengés búja ott lakik.
Ott álmadoztat ifju képzelődést,

Elmúlt szerelm és meghiúlt remény,
S a szív halála lassú, nem gyötör. (El.)

Balga. Elmenjünk hát, s ne lássunk több csodát?
S pusztába menjünk, s éktelen vadonba?
De menni kell; ott mégis fű terem,
S ezentúl Balga nem kényeskedik,
Szénával él, mint a rivó szamár,
És vizzel, mint az eb. Szegény fejem!
Nem süt nekem már Böske lágy czipót,
És nem vet ágyat nap leszálltakor;
Inséggel, a mint kezdtük, hagyjuk el,
S mi a futások vége? döghalál. (El.)

(Szabad tér.)
(Egy elvadult kert közepén.)

Tünde, Ilma jönek.

Tünde. Vége vándor útainknak,
Állj meg, Ilma, és pihenj.

Ilma. Hála Isten! hogy megjöttünk.

Tünde. Itt e táj volt, e fenyér,
Hol legelsőbb andalogva
Ültetém a szerelemnek,
A gyönyörfa sarjadékát.
Ért arany gyümölcse már,
És a vágy, s e szív elől
Elszedé a sors viharja.
Alljon újlag e helyen,
A kopárnak bámulandó
Dísze, s messze tündököljön.
És ha hű még, és hivem,
A kit nem felejt szerelmem,
Csalfa jóslat ellenére
Itt találjon enyhhelyére:
De ha hűtlen, és a jóslat
Képe nem csal, akkor ah!
Hervadj, hervadj, drága fa,
Hervadásnak átka rajtad.

Ilma. Mily kegyetlen szózat ez?
Hát ha férfi hűtelen volt,
Ollyan ritkaság-e az,
S egy hitetlen szív miatt
Minden férfit kell gyülölni,
És nem inkább kegybe venni?
Nem jöhet szebb, vagy ha nem szebb,
Nem jöhet jobb? és ha nem jobb,

Nem jöhet más, a ki szinte
Férfi, mint a többi volt?
Asszonyom, ha kérnem engedsz,
Változtasd parancsodat;
Kár az illyen ritka fát,
Egy hitetlen férfiért,
Hervadásra vesztegetni;
Mert, ha így megy mindenütt,
Nem marad fa, nem marad lomb,
S hervadásnak vége nem lesz,
A mig férfi és fa van.

Tünde. Akkor váljék bár örökre
A természet hervataggá,
S bú és bánat lakja azt.
De ha boldogúl szerelmem,
Akkor itt e puszta domb
Fénylakommal diszesedjék:
E vadon, mely mint ijesztő
Áll a néma sivatagban,
És a hajdan ékes kertnek
Már benőtte útait,
Akkor mint egy éden álljon,
S benne e kicsinded élet,
Mint egy rózsa, úgy virítson
Csermelyárnak partjain.
Harmat gyöngye hullja meg,
Ifju napfény melegítse,
Égi szellő hűtögesse,
S méhajakkal, mézajakkal
Lopja róla, hajnalonként
A szerelem csókjait.
S hervadása érje bár:
Szép volt, s édes illatú.
De jer, Ilma, félre innen,
Várjuk, mit hoz a szerencs
Lég' kicsinded szellemi,
Gyenge Nemtők, szálljatok,
Legyetek fám őrei.
Minden bűnöst, minden ártót
Tőle messze tiltsatok. (El.)

Ilma. Így van! a legjobb tanács is,
Mint a bunda nyár hevében
Félre zugba vettetik.
Isten hozzád, drága fa,
Férfi hűség képe vagy,
Elhervadtál, oda vagy! (El.)

Nemtők éneke a légben.

Játszadozunk.
S az óra halad.
Légi lakunk
Van csillag alatt.
S a csillag, ha este mosolyogva kijő,
Tündöklik utána az égi mező.
Csillag után
Jár kis seregünk,
Menny kapuján
At játszva megyünk.
Ki hí le, ki hí le, a földre ki hí?
A menny ragyog, ékes; a föld gyönyörü.

(A nemtök egymásután földre szállanak.)

Első. Hop! leszálltam, itt vagyok,
Ej! beh csiklandós fü ez.
Második. Hop! leszálltam, itt vagyok.
Könnyü szellő, lengedezz.
Harmadik. Hop! leszálltam, itt vagyok.
Gyenge harmat permetezz.
Nemtőkirály. Szűzleányszív dobogása bölcsőm,
Ki kér tőlem boldogságot kölcsön?
Százleányszív dobogása ringat,
Ott aluszom, s a kis lány kacsingat.
Ötödik. Kedvesb illat a virágnál,
És az illat én vagyok.
Hatodik. Ah! leszálltam, itt vagyok,
A sohajtás én vagyok.
Hetedik. Szép leánynak ajakán
Minden csókért csók a vám:
Én mosolygó csók vagyok.
Nyolczadik. Várjatok meg, várjatok meg,
Én az égő szív vagyok.
Kilenczedik. Gyönyör úrfi én vagyok.
Mit csináljunk hadnagyok?
Többen. Játszszunk! játszszunk!
Mások. Micsodát?
Némelyek. Méhesoportot, rózsafát.
Első. A királyné én leszek.
Második. Én kis gyenge raj leszek.
Többen. Mink is, mink is raj leszünk.
Andalogva és dönögve
Ágról ágra röppenünk.
Harmadik. Én virágzó rózsafa —
Nemtőkirály. Alljatok meg, itt egy ág van,
Égi tőből sarjadék.

Hogy viráljon föld porában,
Itt mulassunk, itt enyelgjünk
Tiszta, édes illatában.

Második. Adsz-e rózsát, rózsafa?

Harmadik. Pille vagy, te menj tova.

Második. Ah! nem, én kis raj vagyok,
Szánj meg, oly szomjú vagyok.

Harmadik. Mit ihatnál?

Második. Harmatot.

Harmadik. S mely jutalmát adhatod?

Második. Csókot érte vagy hatot.

Harmadik. Nem kell! nem kell!

Második. Meghalok!

Harmadik. Illatot szíj azt adok,

Második. Szíttam, ah, s megrészegültem,
Szárnyaimmal lankadok,
Hullok, hullok, jaj, lehulltam.
Rőt levelke ing alattam.
Ah! beh jó itt, ah! be lágy,
Jertek, társak, itt fürödjünk.

Többen. Jertek oda, mézet szedjünk.
Rózsaillat, rózsaharmat, rózsaágy,
Ah! beh kedves, ah! beh édes, ah! beh lágy.

(A harmadikat sorra csókolják.)

Harmadik. (sírva). Jaj nekem, jaj! hagyjatok,
Tüske szúrja lábamat.

Első. Jaj nekem, jaj! bágyadok,
Hangya csípi arczomat.

Második. Légy ijesztget, a szunyog bánt,
Hagyjuk e rossz tartományt.

Mirígy jö.

Nemtőkirály. Hah! mi jő, mely förtelem.

Negyedik. Rá tekintni gyötrelem.

Kilenczedik. Képtelen fej, fejtelen kép,
Mindene rút, maga sem szép.

Első. Lába kéz, és keze láb,
Hagyjuk itt e vad csodát.

Nemtőkirály. Vissza, vissza, vissza;
A föld nem nekünk való,
Durva, zordon és csaló. (Elszállanak.)

Mirígy. Mit csinált itt e kölyökhad?
Azt tudom, hogy rá rivaszték,
S játszadozva elfelejt.
S most, aranyfa jőj velem,
Ifjuságnak drága fája,

Tán lehull a kor homálya,
Almádat, ha izlelem.
Asszonyod már nem keres,
Mert búvában epedezve,
Nincs e tájhoz többé kedve;
Megcsalám, és oda vesz. —
Áslak, áslak, addig áslak
Körmeimmel, míg kivájlak.

(Vájni kezd a fa tövében. A manók három felől jönek.)

Kurrah. Mit találok, mely szerencse!
Berreh. Mely öröm hogy összejöttünk.
Duzzog. Szent a béke már közöttünk.
Berreh. Merre jártunk?
Kurrah. A hegyen túl.
Duzzog. Én a völgyeken mulattam.
Hát te, bátya?
Berreh. Tengeren túl!
Elszakadt a bocskorom.
Kurrah. Egy boszorkányt hátba vágtam,
Elszakadt az ostorom.
Duzzog. Fergeteg jött, a palástot
Összetépte a hátamon.
Berreh. Mit csináljunk, mit míveljünk?
Zúg az éhség ölyve bennünk.
Kurrah. Szép mulatság a zene,
Ím, egy régi czimbalom.
Berreh. Én egy rozzant hegedűnek
Régi fáját hordozom.
Duzzog. Három a szám! hangotokhoz
Bodzasípomat fuvom.
Kurrah. Csendesen! mit látok ott?
Berreh. Mely dicső ág a kopáron!
Kurrah. Halljátok tanácsomat.
Készen vár reánk a szerencse,
Csak kezet kell nyujtanunk.
Berreh, Duzzog. Halljuk, halljuk.
Kurrah. A fa ott
Egy tündérnek égi fája,
S a ki azt körmével vájja,
Az Mirígy, a vén gonosz,
Rajta menjünk, megkötözzük,
Hárskötéllel összefűzzük,
Hársfa lyukba czövekeljük;
Míg világ lesz a világ,
Onnan el nem szabadúl.

A tündér ezt látni fogja;
S végtelen jutalmat ád.
Berreh, Duzzog. Úgy van, úgy van, s úgy legyen,
Itt teremjünk hirtelen. (El.)
Mirígy. Ág, ki hitvány görbe ág vagy,
Hol pokolban ágazál el,
Hogy gyöködhöz nem jutok?
Vagy kívánod, ezt a földet.
Hogy keresztül vájjam érted!
Megteszem! (A manók rajta mennek.)
Kurrah. Ha meglehetne!
Most mozogj, ha tudsz, zsivány.
(Tünde és Ilma távolról látszanak.)
Mirígy. Hah! kiket lát itt szemem?
Átkozottak, összetéplek.
Berreh. Nem lehet!
Mirígy. Megvakítlak.
Duzzog. Nem lehet.
Mirígy. Bocsássatok,
Vagy hernyóvá változtatlak,
S pille lesz belőletek. (A manók kaczagnak.)
Hah, hogy ugy van! nem lehet.
Kérni kell tán, és igérni,
És igértet meg nem adni. —
Oldjatok meg, gyermekim.
Kurrah. Mondd fiadnak a vizekben,
A ki békát fojtogat.
Mirígy. Maszlagot nyelétek-e,
Hogy reám dühűltetek?
Berreh. Tán nem ösmerünk, zsivány?
Duzzog. Jersze, száradj meg a fán.
Mirígy. Mely bohóság tőletek?
E fa, látjátok, magában
Áll előttünk, elhagyatva:
Mert szerelmes ültetőjét
Megcsalám, és nem jön érte,
Átokkal néz e vidékre.
S mind e kincs nekünk marad.
Én tevém; de osztozunk,
Oldjatok meg, oldjatok meg,
És felezve osztozunk.
Kurrah. Új csalással súlyosodtál,
Hogy lepottyanj, mint a vaczkor,
S végezd undok létedet,
Jer, kövess, nincs irgalom:
Hársfa lyukban fogsz hüselni,

Zárva, fogva mindörökre,
S élni, míg rossz lelked élhet;
Jer, ne szólj, mert mind hiába!
Egyszer szólj csak életedben,
Ezred évi rejtekedben,
Akkor is azt: jaj nekem!

(A manók hurczolják Mirígyet.)

Mirígy. Éj legyen napfényetek,
Méreg minden étketek;
Mérges harmat hintse meg,
És utálat főzze meg.

Berreh. Hadd beszéljen, míg beszélhet,

Duzzog. Hársfa lyukban majd regélhet.

Mirígy. Nyomorogjon lelketek.
Béna koldús testetek,
Mint a rossz szekér legyen;
Fájjon ülve, fájjon állva,
Csikorogjon ébren, alva,
És ijeszszen álmotokból.
Legvidámabb múlatástok,
Fogcsikorgatás legyen.

Kurrah. Jól van, jól, öreg; de menjünk;
Vagy szorítsak torkodon?

Mirígy. Jaj nekem!

Kurrah. Hah, csak hogy jajgatsz!
Jőj sietve, és ne nyögj, (El.)

(Tünde és Ilma, kik eddig rejtekben állottak, előjönek.)

Tünde. Mit kell végre hallanom!
E gonosznak áldozatja
Voltanak hát üdveim?
Most gyanítom csalait,
S borzadozva nézek vissza,
Mint ki örvényt lát nyomában,
Mellyen átkelt, szembehúnyva.
Csongor, ah! gyanúm megölt
Egy lakót, a bizodalmat
E kebelben, mely hived;
Most az újra éledez,
S éledése több öröm,
Mint birása volt előbb.
S Éj, ki nem nagy bűnömért
Fényhazámból számkivettél,
S kis gyönyört és kéjt igértél,
Add meg őket, s nem sohajtok,
Fogyhatatlan évekért.

(A manók visszajönek, s Tünde előtt térdre borúlnak.)

Keljetek fel, barna szolgák.
Mindent láttam és tudok.
Keljetek fel, már ezentúl
Udvaromnak népei,
Gazdagon jutalmaimmal,
Bőven, fényben fogtok élni.

Kurrah. Hála érte, hála s áldás!

Berreh. Mit parancsolsz, hogy tegyünk?

Duzzog. Mit kívánsz, hogy ne tegyünk?

Tünde. E vidéken rejtekezve,
Vizsga lesben álljatok,
És ha kit látandatok,
A fatőben megpihenni,
Tartsátok meg itt kötözve,
S jőjetek, hírt mondani. (El.)

Kurrah. Teljesítve lesz parancsod. (Ilmához.)
S lányasszonyka meg sem állna?
Vagy nem ösmer, úgy-e bár?

Ilma. Hát ki ösmer téged, undok?

Kurrah. A ki egykor fenn a kertben,
Balga néven nevezett,
S csókjával megenyvezett.

Ilma. Hát te voltál? meglehet.
Ösmerem lépésedet.

Kurrah. És, ha kérdenem szabad,
Mily neműnek ösmered?

Ilma. Sánta voltál, most biczegsz.

Kurrah. Kedves! — oh hadd illetem meg
Szép ruhája fodrait.

Ilma. Majd letépem, fulj meg rajtok. (El.)

Duzzog. Vajjon! lássa bár az ember,
A hernyóból pille lett,

Berreh. Ráröpült a csipkefára,
S pillangója elveszett.

Kurrah. Mit csevegtek? kémekedve,
Jertek, álljunk leshelyünkre:
A jutalmak napja vár. (El.)

Csongor (jö). Meddig égsz még e kebelben,
Mint szorult tűz a hegyekben,
Oh, beteg sziv régi búja?
Legrettentőbb háborúd
E kebelt még meddig dúlja?
A kivánság elhagyott,
Mely, mint rózsaajku méh,
Űlt gyönyörnek kútfejénél;
Mely keservim éjjelébe,

Szebb jövőnek küldte fényét,
A reménység elhagyott;
Csak te vagy hű, csak te vagy társ,
Szűnhetetlen gyötrelem;
Tél a szívnek, tél az észnek
Kétségb'ejtő szerelem,
Csak te nem hagysz, s mint sötét por,
Mint felhő a vész elől,
Hasztalan fut szűm előled.

(A manók leseikből kirohannak, s megragadják.)

Duzzog. A ki lelked van! megállj.
Berreh. Meg ne motszanj.
Csongor. Hol vagyok?
Mely szilaj hang zúg fülembe?
Oh ebek, hát véretekkel
Fessem a mezőt? el innen,
Vagy vasat nyel a ki bánt.
Kurrah. Ember, add meg magadat.
Ehen vesztél volna úgy is,
Most majd fellógasztanak. (Megkötözik.)
Berreh. Felmagasztalunk, ne búsúlj.
Duzzog. Ej! tudom, hogy majd lejőnél,
Ha szemedbe pillant a dél.
Kurrah. Nem, nem! jobb ott a magasban,
Szellő hűti talpait.
Berreh. Varju száll a homlokára.
Duzzog. Kár! kár! kár! szemét kivájja.
Jó éjszakát.
Berreh. Jó éjszakát.
Kurrah. Nem sokára látjuk egymást. (A manók el.)
Csongor. Csongor! erre kell-e jutnod,
Hogy szerencséd alkonyán
Pór kezek kötözzenek meg,
És gunyolják sorsodat?
Hát vitézlő karjaidnak
Hol maradt el pártfogása?
Félni nem tudó szivednek
Győzhetetlen bátorsága
Hol maradt az áruló el,
Pór kezektől hogy ne veszsz el?
Haj, nem ők! a fájdalom,
A kegyetlen ölyv, s a bánat
Győztek engem, s kötve tartják
Rég kifáradt lelkemet.
Hogy romoljak el, mi szűkség
Ellenimnek összegyűlni?

Ellensége én magamnak
Többet ártok, mint ölőim,
Többet, mint a várt halál. (Zene távolról.)
Hah! mi ez? mely hangzatok,
Mely varázsos zengemény?
Mért kelnek ki sírjaikból
A kivánat és remény?
Mért boronganak szememben
Boldog álom képei,
S mintha lelkem újra élne,
A szerelmnek és örömnek
Várja vendég népeit.
Engedek már, engedek,
A megrendűlt idegeknek
Nyúgalom kell s enyhület.
Fájdalom! jó éjszakát,
Csongor búcsút mond örökre,
S kedvesének szép szeméről
És gyönyörről álmodik.

(Lefekszik a fa tövébe, elszúnyad. Tünde s a manók jönek.)

Kurrah. Nézd, kegyelmes asszonyom,
Híveid mit cselekedtünk,
Egy zsiványt itt megkötöttünk.

Tünde. Ő az, ő az — oh örök sors,
Melly örömdíjt nevelél föl
Annyi búnak kínain! (A manókkoz.)
Oldjátok meg őt vigyázva,
S őrhelyére mindenik
Álljon el, míg híva nem lesz,

(A manók feloldják Csongort, s elmennek.)

Oh, kit e szív dobbanása
Megjövendőlt vágyaimnak,
Csongor, itt vagy, karjaimtól
Többé el nem távozandó,
Megkötöttek. Csongor! ah nem
Ily kötelre vagy te méltó.
Lelkeinket oldhatatlan
És szelídebb láncz köti.
Még is e virágfüzért,
A vadonnak koszorúját,
Vedd s viseld, míg visszatérek,
És nyugodjál; még nem illik
Megzavarnom álmodat.
Több gyönyörrel várom én azt
Földerítni! még nyugodjál,
S álmodd boldogságomat. (Indul. Balga Ilmát hurczolva jö.)

Balga. Hát hitetlen álnok asszony,
Igy kell futnod a világon,
Mintha férjed már nem élne?
Hányszor éhezém miattad,
Hány ezerszer szomjuhoztam,
Korhely, hitszegő teremtmény!
És te — ördög tudja jobban —
Addig merre sátoroztál,
Hol nevettél, hol mulattál?
Özvegyasszony képiben
Így kell csalnod a világot?
Állj meg, s valld ki bűnödet,
Vagy tudom, hogy addig ütlek,
Mig gombóczczá változol.

Tünde. Melly időtlen szóvitály ez?

Ilma. Ah! segíts meg; a kegyetlen
Balga megjött, és veréssel
S szidalommal üdvözöl.

Tünde. (Balgához). Vakmerő! bocsásd el őt.

Balga (Elbocsátja Ilmát.) Im, kegyelmes asszonyom —

Tünde. És te, Ilma, mit határzál?
Válaszsz közte és közöttem,
Mondd el: mégy-e, vagy maradsz?

Ilma (szünet után). Jobb szeretném mind a kettőt:
Menni is, maradni is.

Tünde. Úgy legyen hát. Most vonulj el,
Légy hatalmas férjeden,
S büntetésül addig hizlald,
Mig mozogni s enni tud.

Balga. Ah! kegyelmes asszonyom,
Csókolom kis lábaidnak
Legparányibb ujjait.

Tünde. Sok szerencsét! — Ilma, tedd, hogy
Boldogságom ünnepén
Senki itt ne háborítson. (El.)

Ilma. Jer, te gyilkos.

Balga. Oh, te méz!

Ilma. Most az egyszer megbocsátok,
S elfelejtem a pofont.

Balga (megöleli). Oh te drága oldalcsont.

(Mindketten el. Kevés idő mulva nagy roppanással egy fényes palota emelkedik a tündérfa ellenében. Csongor fölébred.)

Csongor. Hah! mi bájra ébredek?
Mely szokatlan fény ömöl rám?
A lakatlan bús vadonból
E virágzó tömkeleg!

Mily szerencsés változás ez?
Mit jelent e rózsaláncz,
Mely lehabzik vállaimról?
S e gyönyörfa, melly az emlék
Tűkörével a mosolygó
Múltba visszaboldogít?
Mit jelent a fényalak ott,
Bámulandó koronája
A kopárnak? mindezek,
Mely hatalmas kéz csodái?
És valók-e? vagy talán
A hiú lég tüneményi,
S csúfolódnak álmaimmal?

(Tünde, s utána hat kisérő leányi jönek, fátyolozva.)

Mit szemlélek? mely sereg
Jő a fénylakból elém?
És ki az, ki oly dicsőn
Jár elől a szép seregben?
Mely hatalmas csillagoknak
Fénye jő itt eltakarva?
Mért remegnek ízeim,
S mint a megrezzent ideg
Mért ad e szív kétesen
Fájdalomnak és örömnek
Egybetévedt hangjait?
Elborúlok e helyen,
Tisztelettel elborulva,
Lásson ösmert és nem ösmert,
S már imádott asszonyom.

Tünde. (egyedül közelebb jö). Útas, a ki e magánynak
Sérthetetlen szent határit
Általhágni nem remegtél,
Vakmerő te, szólj, ki vagy,
Mellyik tartomány lakója,
Mily szüléknek gyermeke?

Csongor. Haj! ne kérdezd honnomat!
Mely csapongva jár az égben,
A madárnak fészke van;
Melly ijedve fut vadásztól,
A kis őznek völgy ölében
Nyúgodalmas berke van;
Mely panaszszal csörgedez
A kietlen messzeségben,
A pataknak medre van;
Még a hold is, a mosolygó
Fájdalommal messze bolygó,

Végre békes hont talál,
Bércz mögé nyugonni száll.
Elhagyottabb én ezeknél,
Ah, én hontalan vagyok,
S a szülék, e lét adói
Mennyi kinnak, gyötrelemnek,
Szívemésztő üldözetnek
Szűltek átkos gyermeket!

Tünde. Vajha sorsnak üldözötte
Elkerülted voln' e tájt,
S most ne érne itt veszély.
Én, szánód bár és barátod
Annyi búdnak hallatára,
Még sem irgalmazhatok:
Büntetésed szabva van már
Visszavonhatatlanúl.

Csongor. Mondd ki bátran, és ne késsél
Megnyugtatni lelkemet.
Mondj halált rám, s ajkaidról
Azt öröm lesz elfogadnom.

Tünde. A halál nem büntetése
Annak, a ki halni vágy,
Várj egyébre, s óva válaszsz,
Mert választanod szabad:
„Vagy bolyongnod a vadonban
Kell siralmas végedig,
Míg csak búnak és nyomornak
Rajtad kedve telhetik.
Ön magadnak üldözője
Kór eszednek álmival
Futni fogsz és czélt nem érni,
Míg reményed oda hal;
S akkor fájó zsibbadásban
Unalomtól betegen
Hamvadozni fogsz sötétül,
Mint csillag mely lemegyen.
A ridegség s elhagyottság
Lesznek néma társaid,
A szív többé nem vigasztal,
És az ész megszomorít —"

Csongor. Szünj meg, szünj meg, és ne mondd el
Régi szenvedésimet.
A ridegség s elhagyottság
Voltak úti társaim,
Vagy ha ők nem, üldözőim
Válhatatlan kínaim.

Már e hüntetést kiállám,
E tovább eltűrhetetlent:
Mondj más sorsot, mondj halált rám,
S esküszöm, nem mondok ellent.

Tünde. Ám, ha ez nem volna tetsző,
S büntetésnek sanyarú,
Halld meg, egy más sorsod is vár,
Nem kevésbbé szomorú:
E virágos csendligetben
A szerelem hív ölében,
Mint a halmok csermelyének,
Gyöngyvirággal koszorúzva,
Víg dalokkal hangadozva,
Kell lefolyni életednek.
Hű kebelnek dobogása
Lesz bölcsője álmaidnak,
Hév ajaknak csókadása
Megfejtője vágyaidnak.
A gyönyörrel fogsz fekünni,
A gyönyörrel ébredezni.
S elmúlt napjaid keserve,
Boldogságba eltemetve,
Mint regében ó csoda
Vissza fog mosolygani,
S több örömnek lesz oka.
Nézz körűl, s ha tartja kedved,
E gyönyörfa és ama lak
Bús viránynak mezején
Mind reád vár, mint sajátod,
S boldog alkotójok — én.

(Hirtelen félrevonja fátyolát.)

Csongor. Tűnde! — ah, vagy még ne higyjem
A csalóka tüneményt,
E szavaknak, e szemeknek?
Jaj, ha még is álmodom!
Nem, nem, e szem és az arcz,
E kar és a rózsaujjak,
E sugárból alkotott test,
És e minden oly dicsően
Egy tökélybe összetéve,
Nem lehet más, nem lehet több;
Egy van ily kép mindörökké,
S csalhatatlanúl való.
Tünde, Tünde, ah, te vagy!
S annyi szenvedés után
Nyugszom égi kebleden!

Sírok égi kebleden! (Megöleli.)
S szívom istenajkaidnak
Halhatatlan csókjait.

Tünde. Csongor, ah, elfárad a szó,
És az ész elégtelen
Elgondolni, elbeszélni,
A mit e megfáradott szív
Érez és tud, sejt s ohajt.
Jer nyugodjál e karok közt,
S hagyj nyugonnom karjaid közt
Háboríthatatlanúl
Így fogunk mi csendben élni,
S a bajoktól messze lenni;
Hagyd virágzó ajkaidnak
Rám omolni csókjait,
És fogadd el ajkaimnak
Szívből áradt válaszit,
Megzavarhatatlanúl
Így fogunk mi kéjben élni.
S a világgal nem cserélni.

(A kisérö leánykák mind inkább elvonulnak, mig utóbb nem látszanak. Azonban az arany alma hull, s messziröl imez ének hallatik:)

Éjfél van, az éj rideg és szomorú,
Gyászosra hanyatlik az égi boru:
Jöj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ebren maga van csak az egy szerelem.

KINCSKERESŐK.

SZOMORÚJÁTÉK NÉGY FELVONÁSBAN.

1832.

SZEMÉLYEK.

Zágony, öreg kincsásó.
Jolán, leánya.
Szilágy Endre, Jolán kedvese.
Vári, pénzes gazdag, titkon haramiavezér, Jolán kérője.
Haris, *Víg Bandi*, *Kiliti*, *Fillér*, haramiák.
Ifjak, parasztok.

A tizennyolczadik században.

ELSŐ FELVONÁS.

(Zágony háza.)

Szilágy és Jolán.

Jolán. Hiába, kedves, mely ház ajtaját
Keményszívű fukarság zárta el,
Annak csak egy, csak gyémánt kulcsa van.
Fáj mondanom: de agg apám szive
Egy illyen ház, mely mostohán lezár
Minden szerencsét, melynek küszöbén
Reményeink bájtűkre megtörik,
S ezer darabban rémeket mutat:
Mind bús jövendőnk gyászos képeit.
Hiába vínod őt lágy kérelemmel,
Az csak haragját rögzi ellened;
Hiában a jövendő napjait
Fel-felruháznod új reményeiddel:
Csak megvetését nyerted általa.
Kincs, kincs, az, melylyel ébred, álmodik,
S megfoghatatlan szomjában felejti,
Hogy háza ekkép vég inségre jut.
Így tölt el vágyban évet év után,
S tatárnak inkább, mint értéktelennek
Szegény Jolánt od' adták volna már,
Ha szíve rajta megszakadna is.

Szilágy. A mit busítót és gonoszt tudál,
Elmondtad; immár azt hagyd értenem,
S világosan: mit kelljen tenni most,
Vagy inkább, mit kivánsz, hogy én tegyek;
Mert így maradnom nem lehet — pokol!

Jolán. Épen az, a mi aggódásba ejt:
Tanácsot adni s venni nem tudok.

Szilágy. Ha úgy akarnád, mint én, messze volnánk.
S a gond utánunk, mint a sánta eb,
Hiába marná a meghűlt nyomot.

Jolán. Nem, jó Szilágy, azt nem kivánhatod.

Szilágy. Mit hát, az isten szent nevére, mit? (Szünet után.)
Mint gondolod, ha ezt a frigykötést,
Mely téged engem kínnal fogva tart.
Elbontanók és lennénk szabadok?

Jolán. Mi ez, Szilágy, mely kérdéssel gyötörsz?
S ez a szokatlan láng mért arczodon?

Szilágy. Felelj csak arra, a mit kérdezék.
Jolán. De így, Szilágy így nem felelhetek.
Hogy szóltam, csendesebbnek hittelek;
Most látom, a tűz, mely szemedben ég,
Csak rejtve volt; de benned dúla már.
Az Istenért, szólj, mit határozál?
Szilágy. Azt megtudod még jókor; most felelj:
A frígy közöttünk megmaradjon-e,
Melyet szülődnek sírján esküvénk,
Vagy —
Jolán. Csillapodjál, aztán felelek.
Szilágy. Jolán, ha még szeretsz, s a nőszokásként
Nem báb szerelmed és nem tréfaság,
Nem játszi hullám véred torlatán,
Mely változik, miként a vér kereng:
Azon napokra, kikben még reméltünk,
Azon boszúra, melly ér hitszegőt,
Könyörgök, kényszerítlek, szólj, beszélj,
S őszinte légy, mert Isten a tanú.
Jolán. Szilágy, valóban, azt nem érdemeltem,
Hogy így szorongass, és így elijeszsz;
Hiszen ma oly vad, ollyan szörnyü vagy.
Milylyé lehetni nem képzeltelek.
De már, ha arra emlékeztetél,
Mit borzadással tart titkúl szívem,
Ámbár tudom, hogy rosszkor, elbeszélem,
Szövetségünkről a mit gondolok.
Tudod, Szilágy, hogy az nem jó lehet.
Szilágy. Valóban, azt már én is hinni kezdem.
Jolán. Ha áttekintem elmúlt napjainkat,
Kemény atyámnak őr tilalmait.
Parányi kéj közt annyi szenvedést,
Oly mondhatatlan lelki kínokat:
S hogyan gyötörjük egymást hasztalan,
S találkozásunk millyen keserű,
Mert a reménytől távolabb esünk,
Minél gyakortább összejuthatánk:
Mindezt, ha megtekintem, úgy hiszem,
Gyötrelmeimben úgy kell hinnem: ott fenn
Nincs áldva frígyünk.
Szilágy. Úgy van, áldva nincs!
Jolán. Azért tanácsosb oly találkozást,
Mely kínt szerez csak és nem nyújt reményt,
Bár mily nehéz is, megszüntetni most,
S időtől várni a baj orvosát.
Szilágy. Oh ez dicső, felséges gondolat!

Jolán. Te csúfolódol? szánj inkább, ha rám nézsz.
Te a világban járhatsz tétova,
Mulathatsz társaid közt —
Szilágy. Oh igen,
Csak meg ne hallják fogcsikorgatásom.
Jolán. Neked vadászat, helyváltoztatás,
S a férfiak szép kincse, a szabadság —
Szilágy. Melynek szerelem törte szárnyait —
Jolán. És minden, a mi ahhoz kötve van,
Pótlékot adnak társaságomért:
De én lekötve, mint elátkozott
Várában a gonosznak szelleme,
Itt ülök, egy mogorva, bús öregnek
Aggságait hallgatni kénytelen,
S tisztelni tartozó őt, mert atyám.
S ha elmaradsz, nincs semmim, semmim, Endre:
Élő alakban holt, temetett vagyok.
Szilágy. S még is Jolán, még is távozzam el?
S ha jó időig elmaradtam innen?
Jolán. Atyám szelídebb lesz talán irántam.
Szilágy. Oh, már e kímélettel tartozom.
Jolán. S azonban a szerencse felsegít,
Ha a szerencsét jobban keresed.
Szilágy. Igen, ha felsegít, s én megjövök
És itt talállak Vári karja közt,
A gaz, de pénzes Vári karja közt,
Kit senki sem tud, honnan jött ide —
Halványodol, lány? nemde eltaláltam?
Oh, most megértem már beszédidet.
S szent Isten! én jutottam ennyire!
Ezért adám el ifjuságomat,
Ezért kötém le délczeg lelkemet,
És számkiűzve álom- s nyúgalomtól
Ezért csikorgok mint a rossz szekér,
Melyet nyomornak terhel bútora;
S ezért vagyok hű minden gondolattal,
S egyébre bennem nincs is gondolat,
Ezért kivűle nincsem életem,
És életemnek gondja, mint csak ő,
Hogy végre illyen csúfosan csalódjam!
Ledér teremtmény a leány neve,
S a férfiaknak átok, hogy szerencsét
Alkhatni vélnek lenge szíveken,
Melyekben a hitlenség fészke van.
Jolán. Boldogtalan! hát kell-e még ez is,

Hogy annyi kínt e legfőbbel tetézz,
Hogy felriaszd a féltés ördögét?
Szilágy. Tagadd tehát, tagadd, ha merheted,
Tagadd, ha annyi lelked van!
Jolán. Szilágy,
Nem szóltam eddig; mert kiméltelek.
Szilágy. Oh, azt ne mondd, csak e rovásra ne,
Akárhogy inkább, így ne mentsd magad.
Jolán. Uj kínomat titkoltam, hogy te is
Velem ne szenvedj, majd ha megtudod.
Szilágy. Ha megtudom! s hajh, úgy van, mint tudom.
S vigasztalás ez hallgatásodért,
Hogy úgy van, a mint végre megtudnám!
Jolán. Igaztalan, szivetlen férfi te,
Hogy így gyötörsz gyötrőttet annyikép;
De látja Isten, bűntelen vagyok.
Szilágy. Ha szinte jobbot adsz is Várinak.
Jolán. Nem azt, Szilágy, azt nem fogok soha.
Szilágy. De még is őt megbiztatád vele?
Jolán. Ha jó vagy, ollyat hinned sem szabad,
Szilágy. Hát csalfa hír az, mellyet én tudok?
Jolán, te őtet meg nem biztatád?
Jolán. Mióta van, hogy nem hiszesz szavamnak?
Még egyszer mondom, s végszer: nem!
Szilágy. Jolán!
Te megbocsátasz, úgy-e meg, nekem?
Jolán. Szegény Szilágy!
Szilágy. Hogy oly méltatlanúl
Kétségeimmel bántám lelkedet,
Hogy úgy jövök, mint gyötrő angyalod,
S öröm hozója nem vagyok soha,
Te megbocsátsz, jó lélek, úgy-e, meg?
Oh, én kimondhatatlant szenvedék,
S kín szólt belőlem, hogy bántottalak.
Jolán. Feledd azt, kedves, én már nem tudom.
Szilágy. Te mindig oly szelíd, oly jó valál.
Jolán. Oh Endre, ha még mink is elleneskedünk,
Ki lesz barátunk a nagy ég alatt?
Légy nyugton, édesem; bár elszakaszt
Atyám tilalma tőled, nincs hatalma,
Hogy kényszerítsen más kezét fogadnom:
Hacsak tiéd nem, másé nem leszek.
Szilágy. Jolán, Jolán, te édes ajku jós!
Az ég megáld ily szép hűségedért.
Jolán. És látogass meg, Endre, többször is,
Ne hallgass arra, mit most csevegek:

Hiszen, szivemnek ellenére szóltam.
Szegény Jolánt, ne hagyd el így magát;
Egyedűl atyámnak fusd tekintetét;
De less időt, és jöj, ha távozik,
Siralmat ont bár jöttöd s távozásod;
De ollyan az, mint jóltevő eső,
Melytől megenyhűl a lángszomjú föld.

Szilágy. Nem angyal, így nem gyötrelek tovább,
Látnom naponként szenvedésedet,
És nem segítnem rajta, kázhozat,
Mely e kebelnek kínját százszorozza.
Nem, a szerelmet sassá nem teszem,
Hogy sziveinket marja untalan:
Csak azt kivántam, a mit már tudok.
Kincscsel jövök, ha még egyszer jövök,
Habár pokollal volna is határos,
Felvájom azt a bérczek mélyiből;
S ha a nagy éghez van büvölve fenn,
Letépem azt a csillagok közől.
Én sem hiába hallgaték regét,
Én nem hiába jártam a hegyet;
Minden zugát nem ingyen ösmerem.
Tudom, hol a k ú t, a p o k o l k a p u,
És a t ö r ö t t k á d szirte; mindezekhez
Kincset rakának hajdan őseink.
S a kincs leszállott, mint a mult idő,
És senki eddig föl nem vette még.
De én magamnak ott verek tanyát;
Ott élek, mint szerelmi remete,
S az Isten földét addig forgatom,
Míg föl nem adja, a mi rejtve van;
Vagy én is a kövekhez fekszem ott,
S örökre kincsről, rólad álmodom.
Isten veled most! ott közelg atyád,
S a csákányt hozza fáradt vállain.
Ugy, úgy fogok majd én is járni ott,
S tán boldogabb, ha jól imádkozol.

Jolán. Ah Endre, mit beszélsz az Istenért!
Gondolj atyámra, nézd meg a nyomort,
Melyet magára és reám hozott;
Ha ez csekély, úgy nincs mit szólanom.
Akkor barátom nem lesz a világon
Búmon kivül, mely végre eltemet.

Szilágy, félre. Mit szóltam gondolatlan? — Légy nyugott
Ábrándom elragadt. Ne hidd, Jolán,
Hogy, a mit szóltam, tenni szándokom.

Ah, jól tudom, hogy a föld háladatlan:
Nem annak ád termést, ki míveli;
Nem annak ád kincset, ki benne túr,
Nem annak ád nyugtot, ki fáradott.
S ha keblén a szegény nyugonni vágy,
Megrázkodik, hogy felriaszsza őt.
S kopogj be bár rémséges ajtaján,
Ha csüggedésed bús árnyéka hajt,
Meg nem nyilandik fáradt csontjaidnak;
De légy rokon, barát, vagy szerető,
Váratlanúl lesülyed lábaidnál,
Vagy elnyelendi, a kit szeretél.
Más mód, merészebb az, mit gondolok,
Mely egy vetéssel gazdaggá teszen,
S ha nem, nyugalmat ád. De már
Nem késhetem; mert a kaján szeme,
Ha itt talál, új kínt szerez neked.
Nézz jól szemembe, és megemlegess,
Ha egykorig nem látnál. (El.)

Jolán. Endre, Endre,
Így hagysz-e el, s ily félem között? —
Már elsuhant, s ki tudja, látom-e?

(Leül s elfedi arczait. Zágony köhécselve jö, s ásó szereit egy sarokba leteszi.)

Zágony. Még egy nap, s Béla kincse fenn vagyon,
A drága kincs, melyet tar kő megé
Futásakor letett az üldözött.
S fölvenni nem tudák: mert hétszeres
Átokkal ült rá a rőt morkoláb.
De a javos könyv, melynek hátradőlt
Arany betűkkel írtak lapjai,
Arany szegettel fénylők szélei,
Azt mondja: „hét évet, hét hónapot,
És hét napot ki ás a tar kövön,
Az felveendő Béla kincseit.“
S hét éve mult és hét hónapja már,
Hogy túrom a föld átok-zárta kérgét,
És a napok végsője itt vagyon,
Holnap kezemben a világi kincs,
S dúsabb leszek, mint — hah, de hol vagyok?
Hol vagy te rossz leány? hol rejtezel,
Te napjaimnak súlya!

Jolán. Ah atyám!
Hisz én nem vétek semmit is neked.

Zágony. Nem vétesz? oh, azt én jobban tudom.
Nem vétek a fejesség, úgy-e nem?

Én mint ohajtom boldogságodat,
És napjaim nyugalmát, s dús, deli
Férjet hozok, dőlt házam támaszát,
S te báb, te kényes czifraság, daczolsz
És elveted sárként a vőlegényt,
Hitvány virához nyulsz gyümölcs helyett,
Koldúsfiúnak adsz kezet, s szivet,
Kinek csak az az egy istenadta lelke van,
Ki egy sohajtást sem tud megfizetni.
Áhá! hogy illyen gyermek is vagyon!
S mikor jövök megtörten, lankadottan,
Mutatsz-e víg, derűlt ábrázatot,
Hogy felviduljak fáradásimért?
Nem! sírt szemekkel jősz apád elé,
Hogy agg fejemnek még több bút okozz.
Hadd lássalak! hah, ismét könyben ázál.
Tán rég nem láttad azt a szép madárt?
Rég nem panaszlál ellenem neki,
S ő hogy viditson, rég nem átkozódott,
S nem biztatott, hogy asszonynyá teszen?

Jolán. Atyám, az Istenért! ha én hibáztam;
De illyen vádat ő nem érdemel.

Zágony. Ne szólj, ne szólj: mert őrületbe hozsz.
Adj enni! — vagy talán ne adj, hiszen
Egy éjjel étlen el nem vész az ember.
S aztán te arról nem gondoskodol,
Mert más van, a mi birja gondodat.
Nem, semmi sem kell! Hagyj nyugonni s menj!

Jolán. Oh nem, ne hajts el így, atyám, magadtól,
Hiszen naponként csökken s vész erőd.

Zágony. Oh, azt te nem bánnád olyan nagyon.

Jolán (magában). Ah, jaj nekem! mint érdemeltem ezt?
Tudtam, hogy elfáradva jősz haza,
S im, egy kis estebédre vártalak,
S felhoztam a bort, melyet Vári küldött.

Zágony (csillapodva). Ugyan? — no lássak, mid van.

Jolán (az asztalhoz megy, s egy pár tálat feltakar). Itt atyám.

Zágony. Milyen pazarlás. Átok és halál!

Jolán. Ne légy magadhoz oly kemény, atyám:
Van, a miből eléldegélhetünk.

Zágony. De ez zabálás, duska! — és ma van,
Ma bőven is van, holnap koplalunk.
Oh, én hiába aggok és tünődöm:
Vén napjaimra tönkre tétetem.

Jolán. S aztán atyámnak születése napja
Holnap vagyon: de holnap sem leszen hova;

Azért kivántam még ma tartani:
Atyám, az Isten éltessen soká!
Zágony. Mit mondasz? — Úgy van, holnap a heted nap
És születésem napja! — Jól vagyon.
Adj széket; úgy van, úgy van, a heted nap. (Leül.)
Ah, összeroskadok. Vén csontjaim!
Csak holnapig még el ne hulljatok. —
Adj bort inkább, add azt a bort ide.
És holnap születésem napja van. — Jolán,
Te nem voltál rossz gyermek, nem, hiszen
Anyádra üttél s az jó volt, szegény.
Csak azt ne látnám, hogy te sírsz, leány!
Jolán. Atyám, feledd, ha megbántottalak,
Ezen napért feledd és megbocsáss.
S légy oly szíves, nyúlj étkeimhez is;
Neked valának szánva: meg ne vesd.
Zágony. Oh nem, leány, megvetni nem fogom. (Kezd enni.
Te jó sütő vagy. Mint kis gyermeket
Taníta még anyád, a boldogult.
S te jól tanúltál, értesz a dologhoz. (Hirtelen fölkél.)
De sírsz, leány, te sírsz és hervadozsz,
És ifjuságod búban hamvad el.
Jolán. Szent Isten! merre most e kín elől?
Zágony. S mikor könyezni látlak s hervadozni,
Akkor megátkozom, hogy születém,
Meg, hogy születtél gyermekem, ki vagy!
Jolán. Az Istenért, atyám!
Zágony (leül). De jól vagyon.
Holnap van a heted nap, s meglehet,
Érted, Jolán? az könnyen meglehet,
Hogy sírni nem fogunk. — Adj bort ide,
Hol a borod, ki küldte ezt neked,
Hogy is mondád, szólj.
Jolán. Vári.
Zágony. Vári-e?
Nem, most nem, ebből inni nem fogunk.
Tudd meg, leány, e jószág, mellyen itt
Szegényül tengünk, mellyen agg fejem
Letenni véltem őseim porához,
Mihelyt akarja, a dús Várié.
Nem tudtam eddig, ám de úgy vagyon:
Irást mutat, s azt mondják, van joga.
Még is ma e borból nem ihatom,
Úgy tetszik, mintha tenger volna, mély,
Mint a halál örvénye, mellyen a
Reménytelennek gondolatja csügg. (Kivül zaj hallik).

Nem holnapig. — Ki az, ki vagy, felelj.

(Vári szembetünő zavarodással hirtelen bejö, s nyugtalanúl körültekint.)

Hah, Vári! vagy csalódnak szemeim?

Vári. Zágony, megengedj, én vagyok. — Vadászat
Késleltetett, az erdőn, s bármiért
El nem mulatnám, hogy meglássalak,
Midőn lakodhoz ily közel juték.

Zágony. Köszönjük a hű ránk emlékezést.

Vári (folyvást zavarban).
Későcske van; de nem késem soká.

Zágony. Az semmi baj, tégy úgy, mint honn ha vagy:
Pihend ki nálunk fáradásidat.

Vári. Ha engeded, letenném e gunyát.
Mely hajnal óta nyomja vállamat.
(Felső ruháját egy zúgba veti.)

Zágony (magában). Ez embert én ma meg nem ösmerem.

Jolán (magában). Ah, mily vad, milly ijesztő ember ez.

Vári. Mióta lelkem nyugta elhagyott,
Csak a vadászat tölti kedvemet:
Abban van éltem minden öröme.

Zágony. És abban oly erősnek tartatol,
Hogy messze földön lelni párodat.

Vári. Megvallom, értem mesterségemet;
De még is a sebzett vad én vagyok,
És űzni látszván, vérig űzetem,
Mert üldözőmben nincs több irgalom,
Mint a repülő ónban, mely talál.

Zágony. Tréfálsz, uram; de légy nyugodt; idővel
Derűre változik még a ború.
Foglalj helyet, mint látom fáradott vagy;
Pihenj ki nálunk.

(Kivül zaj hallik, melyre Vári nagy nyugtalansággal ügyel.)

Ez nem ért ma szót.

Vári (eszmélve magában).
Úgy tetszik, megkinált. — Ah, engedelmet!
(Leült a terített asztalhoz.)
Vadászgyomor nem vár kinálgatást.

Zágony (csodálkozva félre).
Valóban? — már csak hozzá kell szegődnöm.
Megfoghatatlan! (Leül.)

Vári (félre). Így nem sejtenek rám.
(Poharat tölt, s Jolánra köszönti.)
Kedves kisasszony, engedd, e pohárt
Ürítnem érted s boldogságodért,
Melyet, szivemből, tartandót ohajtok.
Bár mindaz, a mi választ két szivet,

Gyanú s okatlan idegenkedés,
Ezen pohárba volna fojtva most,
Felhajtanám azt, bár mily keserű,
Csakhogy kegyedhez jussak közelebb.

Jolán. Köszönöm; de arra méltatlan vagyok.

(Az alatt Szilágy kivül jö s midön Várit megpillantja, hirtelen megáll.)

Szilágy (Várinak fordultan magában).
Hah! hogy te volnál a futó zsivány,
S e kard kezemben hóhérpallosod.

Vári (magában). Nem távozom, ha ön bajomra is;
Gyanútalan, már nem távozhatom.

Zágony. Mit látok? Hallod, vakmerő fiú!
De nem, nem így kell. Hallod jó legény —

Jolán. Oh Istenem, mi vésznek napja ez?

Szilágy. Zágony, megengedj, önkényt nem jövék;
Mert jól tudom, jól érzem, hogy gyülölsz.
De kénytelenség hajta; emberi
Tisztből kereslek most fel —

Zágony. Hagyjuk azt;
Térj a dologra.

Szilágy. Mint parancsolod.
Vásárosok menének erre át,
A bérczi ösvényt, mint kurtább utat
Választa, hogy hamarb eljussanak
Czéljok helyéhez. S ím, egy gaz csoport,

(Vári növekedö nyugtalansággal fölkél.)

Haramja nép rajtok megy, s pénzöket,
Azt a keserves és szűk munkabért,
Melyért szegények vérrel izzadának,
Fölkéri tőlök fegyveres kezekkel,
A fegyveretlen néptől: és ezek
Már engedők, kis gyüjteményöket
Halomra rakták, akkor — akkor én
Előjövék. —

Vári (kitörö haraggal). Hah, átkozott fiú!

(Mindnyájan rá bámulnak.)

Szilágy. Uram?

Vári (magát igazitva). A hitvány gaz csoport!
És nem zavartad őket poklokig?
Miért veled, melletted nem valék!
Nem tetted a gaznépet semmivé?

Szilágy. Megtettem, a mi telt. A gazcsoport
Talán gyanítva, többen is vagyunk,
Futásnak indult és elszéledett.

Vári (félre). Hah, ródd fel ezt, ezért még számot adsz.

Jolán (félre). Oh, Endre, Endre, vakmerőködöl,
De nem szabad vádolnom tettedet.
Zágony. S végtére is mi baj hozott ide?
Szilágy. Légy tűredelmes, végzem a mesét.
Hogy a szegény nép vérszemet kapott,
Üldözni kezdtük a zsiványokat,
S csaknem lenyomtunk egy rideg futót,
Midőn az itt hallatlan vakmerőn
A vizmosáson által ugratott,
S lakodba menté (úgy látszék) magát.
Zágony. S ha még is itten nem találkozik?
Szilágy. Akkor tovább kell mennem, megbocsáss,
Ha tán zavartam házi csendedet.
Zágony. Egyedűl vagyunk, mint látod: én, leányom,
És Vári szomszéd és jóakarónk.
Szilágy (magában). Kételkedem; de hallgatok s megyek.
Vári. S a vakmerő, ki méltatlan gyanút
Csak fél szemével hárit is reám,
Meg fog lakolni, meg, keservesen.
Becsületemben csorbát nem türök.
E házat, a ki bántja, engem bánt.
Szilágy. A mit beszélsz, nem vártam hallani,
Mert hogy beszéld, nem adtam rá okot.
Azonban jó barátok nem vagyunk.
S ha, a mit mondál, engem érdekel,
Rendelj időt s helyet, s akármikor
Szilágy magáért megfelelni kész. (El.)

(Jolán aléltan egy székre rogy.)

Zágony. Mi lelt, leány, te elhalványodol?
Eszmélj, ne hozz rám szégyent s kárt; hiszen
Mint a fehér fal, ollyak arczaid.
Eredj, eredj, nincs semmi dolgod itt.
Vári (félre). A rossz fiú még itt is útban áll:
Érette halványodnak arczai.
De ennyi bántást nem visz szárazon.
Jolán. (felkél). Csak szédülök, atyám: ne légy boszús:
Fejem gyakorta szenved ily bajokban.
Zágony. Eredj, leány, eredj nyugonni, menj;
Megárt a hosszú virrasztás. Eredj,
És hagyj magunkra: bizvást nyughatol.
Jolán (magában). Nyugodjam? ah, elment az, a kiért
Nyugodni nem fog e szív, még soká:
Őrizze Isten minden útain. (El.)
Vári. Atyám, ha így nevezni nem tilos.
Kit mint atyámat tisztelek, mivel

Egyedül vagyunk, engedd meg, kérdenem,
Mint áll ügyem, s mikor remélhetek?
Zágony. Magad leginkább láthatd sorsodat.
Vári. S úgy látva, én nem látok kedvezőt,
Nem avval, a mit igértél, rokont.
Zágony. Leányszív titka nem nyilik hamar;
Talán megérjük, a mi most halad.
Vári. Ezt többször is mondottad, jó öreg.
De várva várni, s nem remélni, kín.
Zágony. Nagyobb, atyának kényszerítve lenni,
Hogy ön leánya szívét fojtsa meg.
Vári. S így a barátság köztünk megszakad.
Zágony. Nem úgy; ne légy oly szerfelett mohó,
S kimélj, ha e leányt, ez egyemet
El nem hajítom mint a rossz kovát;
Ha tőle végszer válnom oly nehéz,
Mint drága gyöngyétől a kór csigának.
Csak egy napot még: még csak egy napot,
Igenre, nemre aztán eljöhetsz,
És lelkemet, ha kéred, elvihetd,
A mit kívánsz; csak most nyugonni hagyj.
Vári. Holnap tehát? Remegve várom azt;
Mert nem tudom, mint végzed sorsomat.
Csak még egy szót. — Minthogy körüskörül
Haramja nép mutatja itt magát,
Erszényemet, melyet véletlenül
Magammal hoztam, lennél oly szives,
Vennéd magadhoz, míg majd eljövök.
(Erszényét az asztalra teszi.)
Személyemet megvédni bizhatom;
De ennyi pénzzel járni nem tanácsos.
S igen becsültnek érzeném magam,
Ha úgy tekintnéd e pénzt, mint tiédet,
És alkalomként élnél is vele:
Előttem az nevelné értekét.
Zágony. S én ennyi pénzt itt nálam rejtsek el?
Ha megtudják, feldúlják házamat.
Azonban, mert magaddal nem vihetd,
Maradjon bár, míg érte jőni fogsz.
Vári. Vedd érte hálámat. Jó éjszakát. (El.)
Zágony. Mi ember ez, ki nem tanulhatom.
Angyal vagy ördög? Titkos borzadásom
Jelenti ördögömnek, a ki rám
Mohón kinyujtja kárhozó kezét.
(Az erszényt megnyitja s nézegeti.)
S ez mind arany, s hah, mennyi egy halomban?

De félre innen, nem nézek reá;
Mert mintha köny villogna pénzein,
S halvány szegény leányom arczai
Ijesztenek, ha hozzá nyúlni vágynék.
Azt mondta, úgy tekintsem, mint enyémet.
Ördög, ne kisérts, még csak holnapig ne:
Holnap lesz a nap, mellyen mért időm
A teljesület perczét megüti.
Hét éve, hét hónap s hét napja lesz,
Hogy felvevém a tar kő fedelét;
És ástam fáradatlan egyedül
A nap hevétől tikkasztott karokkal,
S a holdvilágos éjek rémi közt,
Holnap bevégezem napszámomat,
És elhalasztott béremet kamattal
Veszem meg a földtől, mely oly soká
Szenvedni látott. Holnap úr leszek.
S ha alkuszunk, feltételt én szabok;
Holnap királyi kincsnek birtokában
Független úr leszek, vagy Várinak
Gazdag jegyért elszánom lányomat.
S agg napjaimnak nyugtát meghozom.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Szikla, fáktól környékezve.)

(Zágony egy kis vas szekrényt hoz ki a szikla mélyiből.)

Zágony. Ilt van tehát, e régen várt lakója
Az alvilágnak, itt a nap előtt,
Nem csalfa rejtvény többé: nyilt valóság.
Csákányom egy csapása felfödi
E régi rozsdák minden titkait, (Ráteszi csákányát.)
Undok szegénység! most hát végre tágulsz;
Nem rágod többé fáradt sarkamat,
Hogy menjek és csak menjek, semmiért!
Hogy ismét ott légy, a hol én vagyok.
Miért születtem, mért nem haltam el?
Eremben élénk, pezsgő, ifju vér,
Előttem a dicső, gazdag világ.
S én annyi vágygyal, s lángként epedő
Szomjával a pusztákon útazónak,
Nem juthaték el a forrás tövéhez;
Aggá levék, mint a bérczek köve,
S nem ittam enyhet ifjító vizéből!
De végre most, most végre megragadlak,
Tündér aranybáb! körmeim között vagy.

Most végre gazdag, fényes úr vagyok.
És annyi kínnal teljes év után
Egy pillanatnak kéjét éldelem.
Körültekintek rajtad, oh világ,
Megátkozlak rút fösvénységedért,
És meghalok; de gazdagon halok meg.

(Leüti a lakatot, mohón feltárja a szekrényt, s egy koponyát vesz ki, melytől földre tántorodva kétségb'esetten nevet.)

Ha ha ha ha! (Fölkél.) Ki az, ki itt kaczag?
Sülyedj le, föld, és tűnj elő, pokol!
Ez a te szemfényvesztő hírnököd.
Ha ha ha ha! most hát gazdag vagyok.
A hetven évnek súlya vállamon,
Házamban a kétségbeesett nyomor,
S kezemben e halálfej rémjelül!
Oh fej! barát vagy ellen tett ide,
Jó vagy gonosz szellem volt éltetőd,
Te mesterem vagy: élni nem tudék,
Te megtanítasz halni. Mért hideg,
Mért ily nyugott, mint most te, nem vagyok
Mélyen leásva néma föld alá,
S nem tudva semmit a világ felől!
De jó, halálom óráját jelented,
S az nem sokáig késik. Jőj velem,
Te rossz hizelkedő, ki nem beszélsz
Mást, mint keserves, rettentő valót,
És mégis elcsábítád lelkemet:
Megnyerted azt a sírnak és halálnak.
Igen, velem jösz sírba, régi csont;
Folytathatod borzasztó álmodat.
Siromban senki meg nem háhorít:
Mellettem kincset nem fognak keresni. (El.)

(Erdő.)

Szilágy (jö). Itt egy zsivány jár s pusztít a vidéken.
Tíz szép telek díj van fejére téve.
E tiz telek nekem gazdag vagyon
E tíz telek Jolánomhoz segít,
Azért levék az erdő bujdosója,
Nyomába jártam éjjel és naponnan,
S megleltem őt. E borzasztó gyanút
El nem bocsátom. Ő, e gazdag úr,
Ki a fejére tett díjhoz maga,
Hogy a világ szemét kiszúrja, telket ád,
Ez ember, a vén Zágonynak barátja,
S tán férje egykor mátkámnak — zsivány!

S ha mondom ezt az embereknek, én,
Szegény a gazdag ellen; megkaczagnak,
S nevemnek és szivemnek romjain
A gaz bitorló tartja ünnepét.
Igy nem lehet; tovább kell bujdokolnom,
Nyomába járnom, míg kifejthetem
Őt a becsület orzott köntöséből.
S mikor lesz ez? reményem fogyni kezd.
De hol vagyok? nem e pokolkapu,
Mely ott a völgynek fénytelen zúgában,
Előmbe tárja bűvös torkolatját,
Melyről a nép csodálatost regél?
Kincs rejtezik, temérdek, belsejében:
De a ki még bement, mind elveszett,
Vagy rémletek kioltván észvilágát
Gyógyíthatatlanúl őrült maradt.
Bemenjek vagy ne menjek? egy veszély.
Éltem szegény, s ha nem koczkáztatom,
Kamatja nem jő semmi táj felől.
Megyek, megfejtem a bűvös mesét.
Vagy a zsiványnak fészkét fölverem.
Igen! ez üreg vagy ördögök tanyája,
Vagy a zsiványé, a kit keresek.
Jolánom! érted élek vagy halok. (El.)

(Barlang belseje, melynek közepén tüz világol.)

Vári (egyedül). Mióta e tanyába költözém,
Magányhoz inkább szokni látszatom,
S a képzelet szelídebb álmai
Körüllebegnek, mint méhkerti raj
A lombot, melly eléjök hajladoz.
Ott fenn az élet dúlongásiban,
Ott tenni kell! mert tétlen a ki áll,
Vagy elmarad, vagy eltiportatik;
De itt alant, az élet-hagyta ürben,
Hol a világot éj és csend teszi,
Hol nem derül a honnos éj soha,
S a csendet nem zavarja semmi zaj;
Csak a hideg kő cseppen el koronként,
És munkál óriási szobrain:
S rideg hullása, mint az óra int,
Hogy a mi volt, nincs, nincsen a mi lesz,
És a jelen csak perez, mely elenyész,
Mint a lecseppent kő után a hang:
Itt ébred a meggondolás, s jövőn
S múlton csapongnak messze gondjaim.
Setéten, a hollónak szárnyain

Repűl el tőlem a múlt fellege;
De a remény, mint zengő csalogány
Száll a tavasznak bokrain felém,
S kies jövendőt hirdető dala.
S miért ne hagyjam menni, a mi megy,
A múltat, mely már vissza nem jöhet?
Miért ne várjam a kiesb jövőt,
Mely biztat, és a melynek jőni kell?
Rabló valék: most gazdag, úr leszek,
És férje annak, kit szeretni üdv
Még akkor is, ha nem szeret viszont.

(*Hang kivűl*). Hej liliomadta! ki van oda lenn?

Vári. Liliom! — ez az én emberem.

(A barlang titkos ajtaja megnyilik. Vig Bandi jö.)

Nos Bandi, hány hét a világ?

Bandi.

Hát uram, biz a csak mával is kevesebb.

Vári.

Vagy több, Bandi, ha a mai napot a multakhoz adod.

Bandi.

Igaz; de így nekünk annál kevesebb marad belőle.

Vári.

Annál kevesebb töltés kell a gyomornak és fojtás a toroknak, Bandi. S tudod, jó dolog az, ha az embernek gondja kevesedik. ‚Több nap mint kolbász' mondja a jó gazda.

Bandi.

Vigye el a manó! így hát legjobb a Dunába ugrani, ha messze nem volna, s annak, ki a csukát szereti.

Vári.

Vagy a kit a csukák szeretnek.

Bandi.

De uram, már úgy nem jó volna; inkább mindennap hét sánta zsidót koppasztok meg.

Vári.

Tedd azt, Bandi, s nagy megnyugvására szolgáland lelkednek. A többek közt hogy áll lelkiismereted? s mint tetszik az erdei élet? Nem jobb-e itt szabadon legénykedni, s másokéból költeni, mint, hogy otthon szántsanak rajtad, s utójára is ne te takarítsd el, a mit learattál?

Bandi.

Biz uram, finom egy élet ez itt: olyan a paraszthoz, mint a sajt vagy a szalonna a kenyérhez képest; csakhogy én a szalonnát is kenyérrel szeretem.

Vári.

Azaz: te olyan becsületes gazember, vagy inkább gaz becsületes ember szeretnél lenni, s mit a gazember bűnösen kuporitott, azt a becsületes szép tisztesen eltakarítaná? Hohó! fiú, ily bolondra többre is találnál. De már itt csak tégy le minden rossz, vagy inkább jó tulajdonságokról; különösen keményítsd meg szívedet a könyörületesség ellen: tedd pedig érzékenynyé minden iránt, a mi még nem tiéd. S a fő törvény: mit szemed lát, kezed ott ne hagyja.

Bandi.

Köszönöm bölcs intésedet, uram, s ez nem első, mit tőled tanulok. Fogadom és vallom, hogy ezentúl, a mennyire gyönge erőmtől telik, kiirtok magamból minden ártalmas szelídséget. Csak egy dologgal nem tudok egészen megbarátkozni.

Vári.

Talán csak az akasztófával? oh, azt hagyd utójára, Bandi.

Bandi.

Szíves örömest, csak az is engem utójára hagyjon! de azt mondják, gonosz nyakszívó ereje van, mely a leghatalmasabb legényt is amúgy ördöngösen a levegőbe kapja, hogy még lábujja sem éri a földet. Minap, hogy Veszprém mellett elnyargaltam, épen három függött a törvényfán, köztök ama híres Arany Laczi is. Messze földön nem lehetett oly délczeg fiút látni: szép fiatal, bátor legény volt! szép leánykák hímezték ruháit: olyan volt mindene mint az oltár. — S most, uram, lesütötte fejét, mintha szomorkodott volna.

Vári.

Lenézegetett: mert módja volt benne. S nem pompás dolog-e, magasról lenézegetni.

Bandi.

Biz igen: de rá is lenéztek ám. Egy veszett tarvarju épen feje búbjára ült, s oly hamisan pislogott szemeibe, mintha csak szerelmes lett volna belé. S mikor visszajöttem, uram, Laczinak már nem voltak szemei.

Vári.

Háromszázezer mennykő! — De ne búsúlj Bandi, ha valaha törvényfán látlak, s fejeden varju vendégeskedik, lelövöm az ilyenadtát, hogy mindjárt lábad alá fordúl; aztán elmondatom fölötted Arany Laczi énekét:

„Beteg sem volt, még is meg holt.
Hajh pedig beh szép legény volt
Nincsen neki szemfödele:
Eltemette a vármegye."

Valamennyi szép leány van a környéken, mind rólad énekel a fonóban.

Bandi.

Az a mennykőség, hogy én abból mit sem hallok már.

Vári.

Annál jobb, legalább füleid meg lesznek kímélve. — Azonban az idő eljár, Bandi. Eredj most a szorosra, hogy az a részeges Haris valahogy el ne alugya az utazókat. Két Ábrahám fiát várok estére, rongyosak, mint az ágról szakadt. Ne higyjetek nekik? pénzök annyi mint a köles. S éjfél előtt itt teremjetek.

Bandi.

Értem, uram. (El.)

Vári. Még semmi hír! Mi kínos élet ez!
Mióta láttam e bájos leányt,
Rablókkal élnem únalom, csömör.
Hallgatni még is nem szabad; gyanús
Előttök, a ki hallgat s nem cseveg,
Mint ők kivánják. Ám, ha kedvez a sors,
Mindennek vége lesz. Gazdag vagyok.
A kincs, mit eddig gyüjtöttem veszélylyel,
Több mint elég, hogy dúsan s gondtalan
Eléljek távol, ösmeretlenül,
Hol senki sem tud tetteim felől.
Azóta, hogy szivetlen emberek
Fondorkodása e vadonba zárt,
Csak egy reménység tartja lelkemet:
A hátralévő órák gyönyöre.
(Pénzt önt ki egy szekrényből.)
Im, mennyi pénz, s mi bűvösen ragyog,
Mi szemfényvesztő csillogása van!
Magában semmi, s még is mindene
Az embereknek, mellyért fáradoznak,
Tűrnek, tanulnak és elvérzenek:
Sőt megfordítván természetlenül
Valódi czélját, még éheznek is!
E csalfa fényben oszlik fel vegyest
A vak halandók kínja s öröme:
Itt látjuk a méltatlan elnyomott
Árvák szemének drága gyöngyeit;
A megvásárlott, eladott erényt;
Itt a hiú pompának ál tüzét,
S ritkán az érdem, munka és szemérem
Jutalmait. S én, rabló, mondom ezt,
Ki könnyü szerrel nyertem e hatalmat.

Ki tán, ha becsület útján fáradék,
Kidőltem volna szomjan, mint a ló,
Mely fösvény úrnak hordja kincseit.
De mi ez? nem léptet hallok-e? (Szilágy jö.)
Kit látok itt? Szilágy-e az, ki jő?
Minden gyülölség elveszett szivemből;
Még egy van, a kit vérig gyülölök,
S ez is kezemben, a halál fia!
De nem, nem így kell érdemelnem őt:
Orgyilkosúl Jolánért nem vivok.
Álljon ki, s váljék most örökre el,
Ki nyerjen üdvösséget, én vagy ő?
Kincs és leány a harcznak díjai,
Leányt és kincset nyerjen, a ki győz! (Szünet után.)
Én balgatag; s egyenlő harcz-e ez?
Ha győzök, a leány még nem enyém,
S becsesb felével díjam csonka lesz.
Essék el ő, s leány s a kincs enyém, (Félre vonúl.)

Szilágy. Hová juták, mily borzasztó hely ez?
Szűkebb ha volna, sirnak mondanám,
Mert minden élet itt kihalva van.
És még is, mintha tűz lobbanna fel
A pislogó parázsból, földerűl
Nyiló szememnek a rém al'kú ház,
És óriásul látom szobrait
Felnyúladozni, mint gyász őröket
A láthatatlan kúpnak éjihez.
Királyi sír, ha itt ér a halál,
S te itt ird fel a sziklára, szerelem,
Hogy eltemettél, hű vitézedet.
De nem csalódom, tűz világol ott,
S vezérsugára, mint jótétemény
A szenvedő borongós napjain,
Úgy hat rezegve a homályon át.
(A tüz felé közelgve.)
Minél inkább derűlni kezd szemem,
Annál borúsabb e mély titku lak,
S több borzadással tölti lelkemet.
Jól látok? vagy szemembe a pokol
Szemfényvesztése játsza e világot?
Arany — temérdek, drága kincs. — S enyém
A szenvedő, az angyalszívü lány!

Vári (félre). Nem, rossz fiú! azért még alkuszunk.

Szilágy. Most Zágony! most ne mondd, hogy koldusúl
Kérem leányod jobbját: kincseket
Viszek jegyűl, vőd, drága kincseket,

Milyekre szomju lelked rég sovár.
S te szenvedő, te drága, tiszta lélek.
Kit bal szerencsém régen kötve tart,
Ne félj, hogy ismét bút hozok, ne félj,
A bú kiszáradt, mint a nyári kút,
S aszott helyén öröm virága kél.
(A kincs felé fordúlva.)
Oh szellem, a ki e kincs őre vagy,
Áldás reád, és buzgó hála tőlem,
Boldogtalantól mind ez óráig,
Most boldogabbtól minden embereknél.
S ha kárhozottnak lelke vagy, ki itt
Virrasztasz e hatalmas kincs felett,
Szólalj fel, és jelentsd ki, mit tegyek?
Mivel segítsek kínlódásodon?

Vári (félre.) Egy gondolat villan meg lelkemen:
Önnön hitével foghatom meg őt!
A szellem, a kincs őre én leszek,
S kárhozzam el, ha kincsemen kivűl
A főbbet, a leányt is nem birom.
(Fenszóval, de elváltozott hangon.)
Ifjú, megállj, ne illess aranyat!
Átok s halál van birtokán, ha hozzá
Avatlanúl, szentetlen nyujtsz kezet.
De majd, ha éjfél csendórája üt,
Jőj s hozd magaddal, kit szived szeret,
A tiszta és szemérmes hajadont,
Annak jutand fölvenni kincsedet.

Szilágy. Hah, mily kivánat, mily föltétel ez?
Melyik leány fog rémületlenűl,
Midőn az éjfél gyász órája üt,
Sőt mellyik élve e pokolba szállni,
Mely a világhoz nem tart semmi közt?
Melyhez még ember nem nyitott kaput?
Én férfiú vagyok, s csak félig az,
Midőn lejuttam, mert megrémülék.
Nem, ördög, őt te meg nem látod itt;
De jer, mutasd meg undok képedet,
Én szembe nézek, bármi vagy, veled;
Jer, védd, ha bírod, a kincs birtokát,
Mert puszta kézzel én nem távozom.
Kincs vagy halál! e kettő jelszavam.
(Közelíteni akar, azonban Vári észrevétlenül port vet a tüzbe, mely azt nagy ropogással szétveti. Setétség.)

Vári. Halld, vakmerő, a vég itéletet:
Kincs és leány örökre elveszett,

Ha engedetlenséged visszatér.
De járj az ész után és boldogúlj!
Mondj esküt, hogy lánykádat elhozod,
S bántatlanúl mehetsz.

Szilágy. Pokol, körűlfonál:
Minden nyomon mélyebbre sűlyedek.
De jól van! halld az esküt: esküszöm!

(A visszhang: esküszöm!)

Hah! visszazenged, a mit hall füled;
De zengj akár a dörgés hangjain,
A minden élők Istenére mondom,
Hogy teljesítem kívánságodat.

(Vári egy kötelet húz meg, melyre a barlang ajtaja megnyilik.)

Vári. Megemlékezzél szentül eskeidre!
Ha jősz, kiáltsad kedvesed nevét,
S az alvilág megnyitja zárait.

Szilágy. Mi drága áros vagy te, alvilág!
Egy szűz nevet fonsz bűnvarázsaidba:
De várj reám, éjfélre megjövök,
Ha csak azért is, hogy síromat találjam. (El.)

(Az ajtó utána csapódik.)

Vári. Most jó szerencse! körmeim között vagy,
El nem bocsátlak többé, csalfa hölgy!
Kezemre fűzve kényes fürteid,
Hurczolni foglak, míg e hő kebel
Ez érczszilárdan alkotott tagok,
S e telhetetlen lélek szomjai
Eloltva lesznek fénynyel és gyönyörrel,
Míg elfelejtem élve, hogy halál van,
S e bár rövid, de gazdag életen
Kimerítem egy öröklét üdveit.

HARMADIK FELVONÁS.

(Zágony háza.)

(Zágony egyedül, setét ábrándozással ül egy asztalnál, melyen a koponya van.)

Zágony. Mit szólsz, te néma bölcs, a semmiből lett,
És semmivé leendő emberek
Legrégibb oktatója? Mely titok
Vigyorg felém fehér fogaid közől,
Mi van felirva puszta homlokodra,
Koponyád alatt mi gondolat kereng,
Üres szemed mi érzelmet lobog ki?
Oh semmit, semmit, és ez a titok!

Buvárkodás s képzelgés álmai,
Minek nekünk hit s büszke tudomány!
Itt minden meg van fejtve. A halál,
E telhetetlen, éhes szörnyeteg,
Nem nyelt-e még el mindent, a mi élt?
S mi fáradunk, bolondok nemzedéke,
S hasonló nemzedéknek atyjai;
Mi még hiszünk, képzelgünk és fejünket
Törjük, hogy azt elérjük, a mi ez!
Szép látomány! Ím régiség buvára,
Itt egy kis romladékot mutatok.
Hol rajta a teremtésnek keze?
Hol a művészet drága rongyai?
Hölgyecske volt; hol vannak fürteid,
Nemes kisasszony, a kaczér szemek,
Hol a mosolygó ajkak csábjai?
Hős volt talán, vagy jámbor, jótevő,
Világhirü bölcs, vagy hatalmas úr?
Hol a kegyesség s bátorság jele,
A homlok büszke méltósága, hol
Csak egy vonás az élet fényszakából?
Mindent lerágott a halál foga;
A szép hazudság máza odavan;
Csak az maradt meg, a mi rút s való!
Ki jő? leányom? Ez ne lásson így.
Ne tudja meg szándékomat. Maga
Titkon kivánta tán halálomat:
Ez az egy öröm lesz, a mit ráhagyok.

(Zágony félrevonúl. Jolán virágokkal jő, s egy függő képhez megyen.)

Jolán. Szülőmnek sírján termett e virág;
Nem egyszer öntözék bús könyeim,
És még is oly szép, ollyan illatos:
Nem látszik rajta gyászos eredet.
Mikor jön a nap, hol sok bánatom
Megtermi végre várt örömvirágát;
Hiába vártam eddig, s kín között.

(A virágokat a kép mellé tüzve.)

Itt álljanak bús emlékül. — Atyám
El nem fogadja üdvözlésimet;
Azért anyámnak tartom ünnepét,
Hajh, kétszer árva, mert atyám gyülöl.

(A kép elött térdre hull.)

Zágony. Igen! sokáig éltem. Elmegyek.
Hadd éljen, a kinek még kedve van:
Koczkám megállt; én már nem játszhatom. (El.)

Jolán (fölkel.) Ő ment-e el, vagy szellem jára itt?

Soká marad ma ismét, s vajha egyszer
Nyugottan térne meg; de bajt szerez
Magának, mondhatatlan kínt nekem,
Hogy nem deríthetem vég napjait.
Szent Isten! add meg egyszer nyugtomat;
Szerencsét nem kívánok. Ah, mi az?
Szilágynak mintha hallanám szavát;
S a csalfa Váriét. Hová legyek!
Ki kell sietnem, mert veszélyt gyanítok. (El.)

(Kert.)

(Egy felöl Vári, másfelöl Szilágy jönek.)

Vári. Ez a zágony végképen megvadult.
Határnapot ma rendelt válaszúl,
S hogy eljövök, némán erszényemet
Kezembe nyomja, és tovább rohan,
Mint a kinek tűz bántja sarkait.
De így vagy úgy! én már nem veszthetek.
Szilágy. Kit látok itt? a gyűlölt Vári jő.
Vári. Rosszkor találkozom; de ám legyen;
Nem bántom, mert kezemre dolgozik.
Szilágy. Miért a hegyekben nem találtam őt!
Vári. Alkalmasint a lányt kémlelni jött.
Szerencse hozzá! ő hadd fogja meg;
De a madár majd másnak énekel.
Szilágy. Úgy látom, egy nyomot sem távozik.
Vári. Most nem tanácsos elvonulnom innen:
Szemközt megyek szép nyájasan vele.
Szilágy. Épen nem úgy tesz, mintha menni vágyna,
S most semmikép nem tűrhetem meg itt.
Vári. Boszúsnak látom; kétlem, mit tegyek.
Szilágy. Előbb utóbb a kard leszen biránk;
S inkább előbb, mint későn, vagy soha. (Várihoz.)
Egy szóra, jó uram!

(Vári menni akar, Szilágy elébe áll.)

Vári (félre). Szeretném elseperni őt!
Szilágy. Uram - -
Vári (félre). Valóban, ez nem tréfál. — Engedelmet,
Szilágy barátom — egy szó annyi mint száz,
És száznak ismét vége is csak egy:
Azért talán most, jobb, ha szétmegyünk.
Szilágy. Csak egy nyommá sem, míg nem végezünk.
Vári. Sőt inkább, hogy végezzünk, menni kell.
Ki veszteg áll, nem végez semmit is.
Szilágy. Te ellenem megbántó szózatot
Mondál, holott azt föl nem foghatám,

Vári. Ha nem fogád fel, úgy már elröpült,
És a mi nincs, az bántó nem lehet.
Szilágy. Szópengető! de hogy te gyáva vagy,
Az, mert valóság, bántó is lehet.
Vári (félre). Mért barlangomban nem mondottad ezt!
De csendesen. — Valóban, ifjú társ,
Vitézségem nem a legjobb aczél,
Vagy szerfölött is hajló, vagy törik.
S ma épen kis lábujjom körme fáj,
És szarvasodni kezd a hold. — Hanem
El nem marad, még nap van holnap is,
És a behorpadt hold majd megtelik.
Szilágy (magában). És ez a czudar még gúnyolódni mer?
Vári (indulva). Isten velünk.
Szilágy. Rántsd kardodat, lator!
Vári (kardjához kapva). Lator? — pokolra hitvány, rossz fiú!
Szilágy. Hah, eltaláltam, a mit nem szeretsz?
Most, most vagy emberem; mert sápadó
Arczod gunyolja bátorságodat.
Rég hordozom fejemben a gyanút,
S kinomba telt azt fogva tartanom;
De most kimondom ég és föld előtt,
Hogy minden hallja meg: haramja vagy,
És annyi titkos bűnnek mestere,
A mennyit ördög számlálhat csak el;
S tetőtől talpig, a mily nagy tetem vagy,
Becsület benned egy morzsányi sincs,
S ezt ellened, kit vérig gyűlölök,
És minden ellen, a ki nem hiszi,
Bajvívó kardom megmutatni kész.
Vári. És hogy hazug vagy, átkozott, tüdődig,
Kardommal azt fejedre felrovom.
Elég a szó! jer gyermek, és lakolj.
Jolán (jö). Mely vad viszály? mily rémítő zaj ez?
Nagy Isten! — Endre, Endre, mit cselekszel?
Vári. Bocsánat, szép Jolánka, e zajért,
Melynek valóban nem valék oka;
Mert bűn előttem csendedet zavarni.
De nem leszek mentője enmagamnak;
Ez ifju társ majd mindent elbeszél,
Mi köztünk történt, s híven, úgy hiszem. (Szilágyhoz.)
S mi mint barátok válunk.
Szilágy. Oh igen! (Titkon Várihoz.)
Ha majd tüdődbe mártom tőrömet.
Vári (titkon Szilágyhoz).
Vagy én kiűzöm útált lelkedet. (Magában.)

Nyugottan távozom; mert gondomat
Az fogja nyögni, a ki most örül.
Serényen, vőfél! várom a mennyasszonyt. (El.)

Jolán. Mi volt ez, Endre? ah, oly rémület
Fogott el, s reszket lelkem is belé.

Szilágy. Légy nyugton, édes, nincs már semmi baj.
És a mit láttál, csaknem tréfa volt.

Jolán. Kegyetlen tréfa! nektek minden az.
S ez hát ama szent férfi szenvedél,
Az annyiszor kihírlelt szerelem,
Hogy oly okért, mint hajszál lebbenése,
Vad harczra tesztek sorsot, életet,
Bár ahhoz szívünk üdve kötve van?
Oh, férfi lánykát nem szeret soha;
Magát imádja csak s nyers kéjeit,
S a férfi szívnek bármely szenvedély,
Harag, szerelm s hír mind egy érdekű.
Csupán szeretni únalom nekik;
Azért meg is kell víni, s az teszi
Kapóssá a szerelmet és leányt,
Mert délczeg bajvivásra tárgy lehet.

Szilágy. Nem érdemeltem vádadat, Jolán,
S most legkevésbbé van reá idő.
Szünjék meg aggodalmad, vége már
Minden bajunknak, minden gyötrelemnek.
Deríts örömre arczot és szivet,
Mert a mely választott oly mostohán,
Be van már töltve a hiú gödör,
És a szegénység óriási árnya
Az arany tüzénél tünedezni kezd.
Enyém, enyém vagy, és csak most vagy az,
Csak most ölellek kéjjel s biztosan.
Kivíttalak sok szenvedéseidből,
És a szerencsét hoztam násznagyúl,
Mely ünnepünket boldoggá tegye.

Jolán. Nem értelek; szólj mit jelentenek
Ez új öröm, s ez ékes szózatok,
S a rég nem érzett, rég elhúnyt remény?

Szilágy. Megáldta Isten hűségünk ügyét:
Kincset találtam.

Jolán. Ah, ne csald magad!
Szegény atyám mióta jár oda,
S a drága kincs, melyet magának ás,
Komor tünődés, életgyűlölet,
S a félelem, hogy koldúsbotra jut.

Szilágy. Jolán, te nem tudod most mit beszélsz.

Vagy álmot hímzek én? nem mondom-e.
Kincset találtam, ollyan drága kincset,
Mely agg apádnak szomját elveri,
Mely gondot oszlat, s minden akadályt.
De rajtad a sor, megmutatni most:
Szerelmed oly való-e mint hiszem?
A kincs terád vár, csak te birhatod fel,
Ha majd az éjfél csendórája üt.

Jolán. Mily foghatatlan rémes dolgokat szólsz!

Szilágy. Jer, jer, vonuljunk félre. Lépteket
Hallék. Atyádnak tudni nem szabad,
Hová megyünk; különben megzavarna.
Elég, ha egyszer gazdaggá tehetjük:
Legyen miénk a gond és fáradás.

Jolán. Ah, jó Szilágy! tudod, hogy kedvedért
Mindent teszek. Vigyázz reám, Szilágy:
Oltalmam a világon csak te vagy.

(El. Zágony ásó szereivel s a koponyával jő, s egy fa alatt megállapodik.)

Zágony. Jobb napjaimban itt ez almató
Árnyékkal és gyümölcscsel ápolóm,
Gyönyört adott és enyhet; most kora
Súlyától elgörbedve, mint magam,
Kiaszva, meddőn, lombitól taron,
A megromoltnak vég nyugalmat ád.
Ki győzze végig várni a mesét?
Az élettréfát végig játszani?
Holott a vég előbb-utóbb csak egy!
Uralkodók itt gond, baj és nyomor,
De útat nem találnak föld alá. (Ás.)
Kalmár nagy útnak s tengernek hiszen,
S gyakorta értékével oda vész;
Erőben bízik a hős, s porba dől
Előbb, mint a hírpályát végezné;
Áldást esőtől vár a földmives,
És zöld reményit jég tarolja le.
Én elhivém a bérczek belsejének,
A mit felőlök tart ős hagyomány!
És tűrtem hőt, fagyot hét éven át,
Verítékemben mosdott szikla rög:
És mit találtam? puszta koponyát!
Intő jelűl, hogy napszámom kivan. (Ismét ás.)
Vagy tán eladjam önnön véremet
A pénzes, a csapongó Várinak?
S kéjelmeim közt, melyeket talán ad,
S minden falatnál, mely tán jutni fog,
Lássam leányom könyhullásait.

És titkos hervadása bús telét,
Mely még előttem sírba fekteti?
Vagy lássam őt Szilágynak karjain,
Rideg szegényből mint lesz többszörös,
Minden nyomornak s kínnak ágyasa?
S ezt látva, rajtok még élődjem is,
Dologtalan vén, s szíjam éltöket
A gombaként, mely élhetetlenül
Teng a fa derekán, s elsorvasztja azt?
Hogy végre únjanak, s vén lelkemet
Titkos fohászszal föld alá kivánják?
Oh én csalódott! kincset kergeték,
Melyet csak a szerencsés visz haza,
S a kincset, mellyet mindenik talál,
Keresni elmulattam: most teszem,
S örökre megkészítem házamat.
(Ismét ás, majd leül a gödör szélére.)
Hah, szinte jó, hogy mélyebben vagyok.
Most jőjetek, ti karvalyszivüek!
Szilágy és Vári, nászszatok leányért:
Azé legyen, ki engem bétemet.

Jolán (jö). Még sem jön. Istenem! ha nem bizott,
S kétségeimmel elvesztettem őt.
Szilágy, Szilágy, hol késel oly soká? —
Egek, ki az? ki űl ott egyedűl
Egy félig ásott sírnak szélein?
Oh, én korán és szörnyen bünhödöm.
Atyám, atyám! (Zágony elé borul.)

Zágony. Téged nem vártalak.
Miért hagyád el ágyadat, leány?
Nem nyughatol, fölvernek álmaid?
Ne álmodozzál, — úgy majd jobban alszol.

Jolán. Atyám, bocsásd meg ezt az egy hibát.

Zágony. Én mindent megbocsátok.

Jolán. Jaj nekem,
Csak az beszél így, a ki halni tér.

Zágony. Te útra készülsz? menni, szökni nemde,
Elhagyni agg apádat, mint ki vén
Megúnt ruháját, melly elveszni nem tud,
Az ágon hagyja végre s elszalad,
Hogy tőle ment legyen?

Jolán. Bocsánat, ah,
Bocsánat! ím, én már nem távozom:
Te lészsz az oltár, melyhez járulok.

Szilágy jö, s hallgatózva megáll.

Zágony. Sőt menj, ha menni vágysz. Én nem fogok
Élődni rajtatok, nem húzom el
Az ételt szájatokból, nem teszem
Italtokat bú ürmétől fanyarrá:
Én nem fogok tengődni rajtatok.
Hogy átkozzátok hosszu éltemet.

Szilágy (félre). S atyától kell ezt leánynak hallani.

Jolán. Atyám, mi szörnyü, sujtó szózat ez!
A szent egekre! hagyd el e helyet,
És jőj nyugonni. Ím, én esküszöm,
Ha szívedet csak az nyugtatja meg,
Hogy a szerelmet, mely hozzá csatol,
S minden szövődést. — (Szilágyot meglátva.)
Oh ég, Szilágy.

Zágony. Menj, menj, ne háboríts, ha nem akarod
Fejedre vonni átkomat. Szabad vagy.
Én kincset ások, és te érzelegsz.
Tégy a mi tetszik. Semmi esküvést!
Én nem kívánok semmit hallani. (Magában.)
Fülem bezárom a hazug beszédnek,
És ajkam nemsokára néma lesz.

Jolán (magában). Mily élet ez? nagy Isten, mit tegyek?
Elhagyjam éjjel és ily egyedül?
De így virraszt ő hét év óta már,
S nekem van érte kínos éjjelem.
Szilágy, jövök. Ha kedvez a szerencse,
Atyámat e kíntól megválthatom,
S tán felderítem végső napjait. (Csüggedten el.)

Zágony. Elment; magam vagyok, magam s az éj,
Mely hold szemével gyász munkámra néz.
Fél ember nagyság még, s alant vagyok,
S fejem fölött a sírhant összehull.

(Ás, ásója egy szekrénybe ütközik.)

Mi ez? Megint az ördög czimborál?
Új szemfényvesztés csábja fon körül?
Szekrény megint, s talán egy új halálfej?
Mindegy: legyen bár minden koponya
Itt egy rakásban mint a Mátrabérez,
Nem rettegem.

(Felveszi, s kiteszi a gödör szélére.)

Nehéz, mint tagjaim.
Nyugottan jó öreg, légy eszeden;
Ne várd a jót, ne rettegj a gonosztól:

Jó rossz között neked már nincs különbség.
(Fölnyitja a szekrényt, s kivesz egy marok aranyat.)
Arany! arany! arany!
(Lerogy a szekrényre, majd lassan fölemelkedik, s körülnéz.)
Eszem megállj, ne szédülj, vén fejem!
Nem új csalódás káprázatja ez?
Nem! a heted nap most telik be még;
A régen várt kincs itt előttem áll.
(A szekrénybe nyúl.)
Pénz, kincs, arany, fenékig mind arany!
Bocsánat, oh egek! (Aggodalmasan körülnéz.)
Nincs senki itt?
Magam vagyok. De most e kincseket
Be, és fejem alatt kell pihenniök.
(Fölemeli, s vagy négy lépést visz.)
Hah! nem birom; roskadnak tagjaim.
Jolán, Jolán! Nem hallja senki is,
Szilágy, Jolán, hol vagytok, gyermekim?
Nem, nem! ha zajt ütök, meghallanak,
S ha Vári leskelődnék? Csak ne ő!
Besietek, és kihívom lányomat.
Tüstént, legitt. Hold, légy kegyes,
Őrizd meg kincsemet, mit juttatál.
Tüstént jövök. (Elindúl meg visszajö.)
Nincs senki itt közel.
Minden nyugodt, csendes mint a halál.
(Megy, s többször visszanéz.)
Megyek, futok; nincs senki itt; megyek.
(El. Kevés váratra két paraszt jö.)

Első paraszt.

Bizony, János koma, úgy maradtam én, mint a szedett tőke. Minden keresményem haramiakézben. Még ruháimból is kifosztottak az átkozottak, s ezt a rongyot vetették nyakamba.

Második paraszt.

Hát én? mindenem oda van. Utósó értékemet ragadták el, s azonfölül úgy halántékon ütött egy gaz kölyök, hogy eszmélet nélkül rogytam le a úton. Verje meg az Isten valamennyi gazember van a világon, s a ki még a szegénynek véres verítékkel szerzett vagyonát is elveszi, a pokolban ébredjen fel az itélet napján.

Első paraszt.

Ej ej! János koma, azért, ha szerencsétlenül jártunk is, ne káromkodjunk. Az Isten megsegít, ha iparkodunk, s a zsiványnak utójára is akasztófán a helye.

Második paraszt.

Hiszen koma, nem is káromkodom én, mert csak azt mondom, a mi igaz. Ha a becsületes ember fáradsága után Istentől várhat jót, úgy a haramiának csak az ördög körme közé kell jutni, s égni és jajgatni az örök kárhozatban. Dejszen, csak el ne szédűltem volna, majd meg is lapítottam volna a gaz czimborának fejét. — De ni ni! koma, mi van itt a földön?

(Megbotlik a szekrényben.)

Arany!

Első paraszt.

Arany! lehetetlen.

Második paraszt.

Már akár lehetetlen, akár nem, ez még is arany, még pedig annyi, hogy akár disznót hizlaljunk vele, ha vaczkorrá válik.

Első paraszt.

De azt már ne tegye. Inkább zsebeljünk fel belőle derekasan, aztán álljunk tovább. Legalább szegény cselédeinket megmentjük az éhenhalástól.

Második paraszt.

Mit zsebelni? Elvisszük koma, így a mint van s megosztozunk emberségesen.

Első paraszt

Hisz az mind jó volna, János koma, de talán nem is számunkra tették ide ezt a drága kincset, mi?

Második paraszt.

Nem-e? Hát ki számára, ha nem a kárvallottakéra? Aztán nem is úgy tették ezt ide, hanem a föld vetette fel; mert kitelt az ideje. Csak fogja kee fülön, koma, aztán vigyük.

Első paraszt.

Megálljon keed egy kicsint. Hát ha ez a sátán ajándéka?

Második paraszt.

Bánom is én, ha mindjárt a sánta ördögé is, csakhogy itt van. Fogja kee, mert mindjárt magam viszem el.

Első paraszt.

No no, csak ne hirtelenkedjünk. Látja keed, itt olyan kertféle helyen járunk. Igazság szerint a kert gazdájának kéne valamit juttatni.

Második paraszt.

Isten neki! csakhogy egyszer már szabadulhassunk innen. Döntsünk ide ebbe a gödörbe vagy egy süvegre valót; de aztán illa berek!

Első paraszt.

Annyi mint az: legalább becsülettel megosztozunk.

(A szekrényt a gödör szélire viszik, s pénzt kotornak bele.)

Második paraszt.

Elég! (Felfogják a szekrényt, s indulnak.) Már most Isten őrizz meg bennünket; a pénznek majd gondját viseljük.

Első paraszt.

Valaki jön. Fussunk.

(Elsietnek a szekrénynyel, nem sokára Zágony jö.)

Zágony. A ház üres! leányom elszökött.
Egyetlen leányom! Kergesd őt, vihar,
A merre jár. De nem! hiszen magam
Üzém el egy setét órában őt.
De jó. Legyen szabad. Házam közel:
Kiürítem a szekrényt, míg tart az éj.
Itt hagytam a szekrényt. Hohó! nem itt.
A másik oldalon. (Tovább megy.)
Ne vedd el eszemet.
Mindenható! a kincset nem lelem.
(Kutatva körülmegy.)
Csak lassan, lassan, itt kell lennie. (Lehajol.)
Mit látok itt? A szekrény itt feküdt,
S mellette lábnyom.
(Felsikoltva térdre rogy, haját megragadja.)
Elraboltatott,
A drága szép kincs elraboltatott!
(Szünet után a csákányt megragadja.)
De hallga! nem beszédet hallok-e?
Talán nem késő, még itt érem őket.
Jaj annak, a kit csákányom megér.
Megálljatok, tolvaj gazemberek!
Égesd meg őket, hold, temesd el, éj!
De csitt! ne hallja senki szavamat,
Utánok indulok, mint a halál,
Halkan lopózva, észrevétlenül. (Indúl s megáll.)
Hah, ördög-sugta gondolat! talán
Leányom és Szilágy a tolvajok.
Ki volna más? Itt nem jár senki más.
Ne hozd előmbe őket, oh nagy ég!
Ne hozz előmbe embert! Féktelen
Harag foganzik lelkemben. Halál
És gyilkolás most minden elemem.
Reszkessetek, szerencsém tolvaji,
Vén Zágony vért kiván a kincsekért,
Tolvaj, zsivány, rabló! megálljatok. (Böszülten el.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Barlang.)

Víg Bandi, Kiliti, Fillér, közöttük *Haris* teli kulacscsal.

Haris.

Halljunk szót!

Víg Bandi.

Halljuk Harist!

Kiliti.

Halljuk a vén Harist, az ivó Harist, az erdők és harasztok madarát!

Fillér.

Böcsülettel szóljatok Harisról; szaván fogjátok.

Víg Bandi.

Halljuk Harist; Haris szólni akar.

Kiliti.

Meg akar szólamlani, mint Bálám szamara. Halljuk!

Haris.

Böcsülettel legyetek, vagy fejetekhez vágom a kulacsot, száz és milliom —

Kiliti.

Korty!

Haris.

A ki engem meg nem becsül —

Fillér.

Becsüld meg magadat, mond az irás.

Víg Bandi.

Halljuk Harist!

Mindnyájan.

Halljuk.

Haris.

No hát hallgassatok, vagy fonyadjatok el, mint a gomba a madzagon. — Hallgassatok fiaim, annyi félelemmel, a mennyi csak rettenthetetlen szíveiktől kitelhetik, és a bortól, melyet ittatok. Legelőször is tehát bátorságnak okáért — éljenek a kik meg nem haltak! (Iszik.)

Kiliti.

Azaz: igyunk másokért, mert magunknak igen jól esik.

Fillér.

Koldusbocskor legyek, ha ez az ember nem csap alatt született. Legelső lélekzését is iváson kezdette. Szeretnék csapot ütni kobakjába, s fölébe írni: Vendégfogadó a csaphoz!

Víg Bandi.

Éljen Haris, a kulacs fejedelme!

Fillér.

Éljen és uralkodjék, mint sári tök a gyepün.

Kiliti.

Éljen, a mig csak ihatik.

Haris.

Köszönöm, de száz és milliom! hallgassatok, vagy —

Mindnyájan.

Halljuk! halljuk!

Fillér.

Ne hagyjátok Harist méregbe jőni. — Igyál, ne szólj és halljuk. Idd le vitéz mérgedet, Haris, azután halljuk!

Kiliti.

Veszszek el, ha szót nem fogad.

Haris (iszik).

Száz és milliom! hol is hagytam el?

Fillér.

A hol kezdted, az ivásnál.

Haris.

Igen tehát! Azt mondom vala: éljenek a kik meg nem haltak.

(Inni akar, de a többiek megragadják a kulacsot, s nem engedik szájához vinni.

Mindnyájan.

Halljuk Harist!

Kiliti.

Ne hagyjátok inni, míg Vári halálát el nem beszéli.

Fillér.

Egy mondásra egy korty, mint az irás mondja. — Mondj nekünk valamit Vári haláláról.

Víg Bandi.

Halljuk Harist!

Haris.

Ha a kulacsot nem eresztitek —

Kiliti.

Kivel harczolt a mi vitéz hadnagyunk?

Fillér.

Ki vágta agyon?

Víg Bandi.

Hol szúrták meg? Halljuk Harist, ő látta, mikor elesett.

Haris.

Addig sem láttam, sem hallottam, míg a kulacsot el nem eresztitek.

Fillér.

Született és megholt, mint az irás bizonyitja.

Kiliti.

Döfést kapott-e vagy szúrást?

Fillér.

Elűl-e vagy hátul?

Kiliti.

Tarkón-e vagy homlokon?

Fillér.

Megverték-e, vagy csak megütötték?

Víg Bandi.

Haris látta, mikor mellbe szúrták. — Halljuk Harist!

Kiliti.

Hová temettétek?

Fillér.

Beszélj, hogy ihassál.

Haris (elereszti a kulacsot, s baltájához kap.)

Száz és milliom! én ütök mint Isten nyila, méregbe hoztok.

Kiliti.

Hozzátok méregbe! akaszszátok föl lábainál fogva.

Fillér.

Hagyj lógjon, úgy is bajosan áll.

Kiliti.

Akaszszuk fel, hogy lábai az ég felé álljanak, mint a szegény ember lőcse.

Vig Bandi.

Álljon tót ágast.

Haris.

Száz és milliom! összeaprítalak. (Kürtszó hallik.)

Vig Bandi.

A hadnagy!

Kiliti.

Mondom, hogy a vén kobak rászedett bennünket.

Haris fölveszi az elejtett kulacsot, s kebelébe dugja.

Bátorságnak okáért ezt jó lesz elrejteni.

Fillér.

Ezért csillagot rúgsz, Haris.

Vári jö.

Itt vagytok épen, mint látom; de szint oly
Üres kezekkel.

Fillér félre Kilitihez.

És jó fejjel, kivált, Haris koma, s annak keze sem üres; oly vitézűl forgatja a kulacsot, mint Nagy Sándor az apja dárdáját, csakhogy szüntelen magát veri pofon.

Kiliti.

Azért is örök pirongásban van, mintha minduntalan elszégyenlené magát.

Vári Harishoz.

Hah, vén szipoly, te ismét a kulacs
Szájával csókolódál? jobb szeretném,
Máskorra hagynád lakzidat. Vigyázó
És józan ember kell a gátra ma.

Haris.

Uram, én ittam is, iszom is; de azért még is helyén van az eszem.

Vári.

Csak lábad volna úgy, te tántorogsz,
S fejedbe szállott a földindulás.

Haris.

Száz és milliom! akár kanásztánczot járjak.

Vári.

Inkább hiszem, mint megmutasd. — De hol
Maradt zsidótok? vagy nem jött nyilásra?

Víg Bandi.

Uram, csak egy rossz zsidókölyök volt, öregapja bársonynadrágában, melyet a tizparancsolattal épen nyakánál kötött meg, hogy inába ne szakadjon. Kezei a két oldalzseben lógtak ki, mint valami veszedelmes horog, mely mindent magához húz. Haris azt gondolta eleinte, hogy medvebocs; de én megfogtam nyakán a tizparancsolatot.

Vári.

Mit nyeggetőztök oly hitvány kölyökkel!

Víg Bandi.

Kikérdeztem, uram, aztán utnak eresztém; hadd nőjön, míg csalni megtanúl. Most még nagyon sovány piócza volt; nem volt nála több másfél gerezd hajmánál, s két pénznél. Hárommal indult meg Budáról az eszéki vásárra, s még pézzel ér oda, ha így gazdálkodik. — Azt mondta: a két vén zsidó csak harmad nap mulva jön erre.

Vári (türtelenül).
Jegyezd meg a napot — s most társaim,
Nagy munka vár reánk, vigyázzatok.
Mindnyájan. Parancsolj! mindent megteszünk.
Vári. Kettő a más tanyának útjain
Vigyázzon: kettő itt marad velem.
Az elmenők hírt hozzanak, ha tán
Nem ment az út. Kik megmaradtok itt,
Vonuljatok meg e kőszál megett,
Es várakozva lesben álljatok.
Egy ifju és egy lányka fog lejőni:
Lopózzatok ki majd, ha már lejött,
S midőn az égő fáklyát fellököm,
Rohanjatok, s fogjátok a leányt,
S kímélve bár, de minden gyorsasággal

Vigyétek félre. S míg én végezek
Az ifjuval, tartsátok fogva őt.

Haris. Isten éltesse a mi hadnagyunk szeretőjét!

Vári. Hallgas, öreg, még nincs meg a madár,
S madárfogónak nem szabad zajogni.
Csak tőletek függ, hogy vesszőnkre szálljon.
Azért hát csendesen, s ha jól sül el,
Vár hétszeres díj s hála. — Menjetek.

(A haramiák rendelt helyeikre mennek. Vári előhozza a kincset, s felfedi, majd két szövétneket gyujt, s a kőszálak mögé tüzi, mely által a barlang egy kevéssé földerül.)

Vári. Derűlj, sötétség puszta temploma,
Pillants ki éjed kormos fátyolából,
S mutas meg ismeretlen arczodat.
Eddig szilaj, vad férfiak tanyáját
Félénk menyasszony látogat ma meg,
Nem sejtve, hogy menyekző vár reá.
Való, hogy a menyekző nem szelíd,
S tán fél örömmel csonkább mint lehetne;
De mit nem ád a sors, ezt venni kell;
Különben a várónak élete,
Mint szép virágok közt a bérczpatak,
Lefoly s kietlen pusztaságba vész.

(Kivül Jolán neve kiáltatik, melyre megnyilik az ajtó.)

Szilágy és Jolán jönek.

Vári. Jőnek! Szerencse, légy velem. (Elvonúl.)

Jolán. Ah, milyen rémületnek háza ez!

Szilágy. Kedves, ne félj, nem érhet itt veszély,
S ha érne, megvéd híved és az ég.

Jolán. Ki számot tart az égi oltalomra,
Nem kísért Istent, s nem jár ily helyen.
Oh, hagy pihennem, Endre, olly igen
Bágyadt vagyok.

Szilágy (magában). Csak most ne hagyd el őt,
Oh szent erő. — Pihenj hát, kedvesem,
Pihenj ki keblemen, jer.

Jolán. Ah Szilágy!

Szilágy. Mit kívánsz, oh Jolán?

Jolán. Hová megyünk?
Vagy ah!

Szilágy. Nyugodjál, s végy erőt, Jolán.

Jolán. Oh, itt csak szenvedélyek malma van:
Ez a te kebled nem nyugvás helye;
Oly szertelen dobog.

Szilágy. Kiirtanám,

Ha nem dobogna most, midőn örül,
Hogy boldogsága rajta megpihen.
Jolán. Mi az? mi nyúl fel ott oly rémalakban,
Mint egy temérdek óriási szörny?
Szilágy. Kő az, Jolán, lelketlen néma kő,
Kit durván a természet képze ki,
S titkos termének oszlopúl adott.
Máshol ha látnók, szépnek mondanád.
Jolán. De ott alant a barlang fenekén
Nem szellemeknek mécse pillog ott?
Szilágy. A kincs világít, a kincs lángja az.
Időnk halad; jer, már közel vagyunk.
Jolán. (megállapodva). Mely szózat, millyen tompa suttogás
Oly szókat hallék, mint az emberé,
De titkos hangjok borzadásba hoz.
Szilágy. Csalódol, rettegésed súgja csak.
(Lemennek a barlang közepéig.)
Most bátorodjál, pillanatra csak,
Hogy hosszan élö üdvhöz nyiss utat.
Szerelmünk esküjére késztelek,
S mindenre, a mi frígyet szentesít,
Menj bátran, csüggedetlen menj elő,
S vedd, a mit a szerencse jobbja nyujt. (Mennek.)
Jolán. Szilágy, megengedj késedelmemért.
Rettegtem, és midőn már itt vagyok,
S a titkos házzal megbarátkozám,
Félelmem oszlik. Íme, indulok.
S rövid bucsúra nyujtom ajkamat.
Szilágy (megöleli.) Jolán, Jolán. — De menj, az édeset
Idő előtt ne lopjuk el magunktól.
Menj, e helyen bevárlak. — Hah, mi ez!
(Jolán a kincs felé megy. Vári fellöki az égö szövétneket, melyre Haris és Kiliti kirohannak s Jolánt félre ragadják. Szilágy utána rohan, de Vári utját állja.)
Vári. Megállj, fiú, egy nyommá se tovább.
Szilágy. Hatalmas ég! mi rettentő csalódás!
Vári. Bámulj! Jolánnal többé nem beszélsz.
Szilágy. Hah ördög, csak most ismerek reád!
Vári. Reszkess, ha ismersz. Rég elölhetélek;
De mára tartám büntetésedet.
Szilágy. Jolán, Jolán, szólj, merre vagy? megyek.
Vári. Ha e vas nem szakasztja útadat.
Szilágy. Alávaló! oh ördög czimborája,
Ily bűn csak a te kézműved lehet;
Tágulj, vagy általrontok lelkeden.
Vári (hátrálva). Hejh társak! a leányt vigyétek el

A más tanyára, s várjatok be ott. (Szilágyhoz.)
S most jer, ha bátorságod nem hazug.

Szilágy (kardját lebocsátva)
Megállj, a szent egekre! — Oh Jolán,
Mi síratandó sorsra hoztalak!

Vári. No's úrfi, alkuszunk?

Szilágy. Megösmerem,
Úr vagy fölöttem s boldogságomon.

Vári. Add által önként s gazdagon mehetsz el.

Szilágy. Nem úgy, nem úgy! Ne vidd el innen őt;
Hagyd a helyen, hol fölnevelkedett,
S minden jogom szivéhez veszszen el.
Eltépek önként mindent, a mi köt;
Korhely leszek, csapongó, részeges;
Káromkodással undok és hazug,
S minden gonoszba torkig elmerült,
Hogy meggyülöljön s végre elfelejtsen.
S önként kivánja társaságodat.
De mit beszélek. Nincs bűn, nincs gonoszság,
Mely oly utálttá tenne, mint te vagy.
Rabló!

Vári. Ez a mi téged most megöl.
S halálod óráján kétségbe ejt. (Társaihoz.)
Ne késsetek, vigyétek a leányt.

Szilágy. Előbb te halj meg, poklok czimborája.

(Összecsapnak. Az alatt Jolán, kire a harcz kimenetelét vigyázó haramiák nem igen ügyelnek, föleszmél.)

Jolán. Ah, melly ijesztő zajra ébredek!
Ott küzdenek; Nagy Isten!

(A vivók közé rohan, hol megsebesítve lerogy, miután a viadal megszünik.)

Oh Szilágy!
Te jól találtál.

Szilágy. Átok! mit tevék!

Jolán (haldokolva). Én meghalok, Szilágy; itt balfelől
Kardod hideg — hideg, mint a halál,
Atyám — Szilágy — segíts — én meghalok. (Meghal.)

Szilágy (Jolánhoz térdepelve).
Jolán, a szent egekre! szólj, beszélj,
Csak egy kis szót még, mint vagy, mit tegyek?
Vagy bár a legszörnyebbet mondd ki rám,
Hogy nem szeretsz, csak élni tudjalak.
Ébredj, Jolán; ne zárd el a szemet,
Mely ifjuságom napja volt; Jolán
Csak egyszer is még pillants föl reám,
Jelül, hogy megbocsátasz bűnömért,

Hogy el nem átkozsz a más életen,
Hogy gyilkosoddal megbékülsz örökre.
Nem szólsz, nem intesz — én elkárhozom. (Reá borúl.)

Haris. Uram, ledöfjük ezt a gyermeket?

Vári. Távozzatok, ti hitvány czimborák!
Távozzatok, mondom, ne lássalak.

Kiliti.

Jer, öreg; hadnagyunknak rossz lakodalma történt, ilyenkor nem jó késedezni. Adjunk hírt a többinek.

Haris. Száz és milliom! gyerünk. (Kiliti és Haris el.)

Szilágy. Jolánom! ah korán vesztettelek.
Ez a hideg csók, mellyet ajkad ád,
Csekély a szomjnak, melly éretted ég,
S éretted égni fogna lángolón,
Ha századokra nyúlnék életem.
Mért nem lehet cserélnünk, oh Jolán?
Leszállnék érted a mély földközépig,
Csakhogy te élj és rólam emlékezzél.

Vári. Fel onnan, gyermek, pompás bánatodból!
Nem tűröm el, hogy csak magad kesergj.
Én hallgaték; de érzem káromat.
S ha szertelenség a gyász ily halotton,
Versenybe hílak égre átkozódni,
És káromolni mindent a mi szent.
Én is szerettem őt!

Szilágy. Oh szörnyeteg!
Nézd, gyilkos, ezt az arczot! Nézd, hogyan
Halványodott el rózsahajnalából.
Nézd a legédesb szózat ajkait,
És e lezárt szem párját, melly imént
Legszebb sugárból szőtte csillagát,
S egy életüdvnek mennyét foglalá;
Nézd itt ez összeomlott termetet,
Mindez hogyan lőn néma és setét,
És mozdulatlan renyhe, mint a föld:
Te műved ez mind s ördög lelkedé!

Vári. Ne káromolj, a sors akarta úgy.
De én nem állok többé pört veled.
Élj boldogúl, ha élhetsz, s menj tova:
Én nem kivánom már halálodat.

Szilágy. De én kivánom, gyilkos, lelkedet,
És semmit nem kivánok, mint csak azt.
Oh, vajha minden elhúnyt kellemét
Egy-egy halállal tudnám visszavénni,
Mind szíved vérén váltanám meg azt.

S te tartanád meg éltedet, lator,
Hogy a világnak még több átka légy,
S kétségbe hozd az Istenben hivőt?

Vári. Ne ingerelj elég egy áldozat.

Szilágy. Egy égnek! egy pokolnak, s ez te légy.
(Vínak; Vári elesik.)

Vári. Meggyőzhetlennek hittem kardomat,
S most porba száll velem. — Ha eltemetsz
Szilágy, bírd ott a kincseket, s fölém
Jolán hajából egy kis fürtöt adj,
Csak egy kis fürtöt lelkem nyugtaért!
De nem, ne tedd; nehezb lesz az nekem,
Mint a kerek föld minden halmai:
Megtértem volna — s elvesztettem őt.
Kemény az ágy, a melybe fektetél.
S fejem nehéz és lelkem — is. (Ábrándozva.)
Szilágy! merítsd mélyebben a vasat.
Úgy úgy! no most már alhatunk reá.
Születni nem méltó ily életért,
S meghalni átkozott kín. (Meghal.)

Szilágy (Jolán holtteste mellett térdepelve). Rút halál!
Korán kelél a vőlegény jogába.
Undok kerítő! ennyi kellemet,
Az ifjuság virító tagjait
A pornak s éhes férgeid fogának,
S e szózatokkal zengő ajkadat
A tompa némaságnak jegyzed el.
S én, a ki mind eddig fukarkodám
Szerelmeimmel, a ki kéjeit
Csak félve ízelém, hogy egykoron,
Mint annak, a ki pénzét bérbe adta,
Kamattal s százszorozva térjenek meg
Kifogyhatatlan drága kincs gyanánt;
Én, a ki vártam, most lemondjak-e?
Ezen gyönyörnek ékes hajlokát,
E csaknem illetetlen ajkakat
A semmiségnek szomjan adjam át?
Ah kedvesem, te alszol csendesen,
De mondhatatlan kín maradt nekem!
Megbánhatatlan bűnöm, hogy reád
Én hoztam e veszélyt, utánad int.
Hogy állanék meg a világ előtt?
Őrült, ki tündérségnek hittem azt,
Mit a zsiványnak durva szája szólt!
Őrült, botor! kaczagnom kellene,
Ha nem volnék oly minden szer felett

Boldogtalan. De elmegyek,
Oh drága lélek, várj meg, én megyek. (Fölkel.)
Magam vagyok, mint éjszakán az árny,
A mit szerettem, s gyűlölék, megöltem,
És tettim száma egy hián betelt;
Ez egyre, a végsőre most török.
A gyáva retteg egy kis tőr hegyétől,
S a kárhozat, mint rém elébe áll;
De kárhozat csak ott van, a hol ő nincs.
Itt lenni több mint kárhozat nekem.

(Felülről Szilágy és Jolán neveik kiáltatnak. Nem sokára Zágony égő fáklyával jő, utóbb ifju vadászok.)

Szilágy. Még éltek ott fenn? szinte elfeledtem,
Hogy felvilág is van; de nem kacsingatok
Én már a nappal, a hízelkedő
Életnek többé nem hiszem szavát. (Kiáltva,)
Jőj Zágony! a kincs s lányod itt vagyon.
És itt van a ki elvesztette őt. (Kardjába dől.)
Jolán — szerelmünk — a halálban egy.

(Jolán mellett összerogy s meghal.)

Zágony. Kincs s lányom itt van, jól hallottam-e?
Hah! mily halálnak tartománya ez?
Itt vári fekszik vérben, ott Szilágy,
S itt lányom — oh szemfényvesztő pokol!
És itt a kincs, a melyért fáradék.
Légy átkozott világ! (Összerogy.)

Egyik vadász. Méltán kesergesz, sors-üldözte agg,
Kincset vadásztál, s kettős gyászt lelél:
Vőd a halál lőn. Hajh, de minket is
Ért sajnos veszteség; egy ifju társ
Hagyott el, a ki lelkünk volt, kinek
Szép csillagáról sorsot jósolánk,
Mely ily korán s ily gyászosan lehúnyt.
Jertek! vigyük fel a holttesteket.
Tegyünk föléje büszke ravatalt:
De zászlajoknak színe vér legyen;
Mert vérben estek el!

VÉRNÁSZ.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

1833.

SZEMÉLYEK.

Telegdi, birtokos úr, a király híve.
Tanár, remete.
Kolta, egy kis csapat vezetője, Bethlen híve.
Vid, Kolta kísérője s barátja.
Banó, kóbor deák.
Brigitta, apácza-fejedelemasszony.
Dora, özvegy.
Lenke, fogadott leánya.
Gerő, Telegdi öreg szolgája.
Kuvik Andor, Telegdi fegyvernöke.
Lucza, szobaleány, Telegdi házában.

Cselédek, szolgák, s fegyveres nép.

ELSŐ FELVONÁS.

(Mezei lak tája.)

Remete, Dora, Lenke.

Remete. Cselédim, én megyek. — Csend van megint
Mindenfelé a rég zajos hazában.
Gábor letette már a koronát,
S a béke szent galambja, félve bár,
Leszáll körünkbe és tanyát keres.
A harcz kemény szolgája, melly imént
Kártékonyan csaponga, visszatér
Családihoz, s hajléka tűzhelyénél
Törvényt s nyugalmat kénytelen becsülni.
Őrizzen Isten! nincs már annyira
Szükségtek férfi ótalomra; s engem
Rég várnak bérczeim, hol megtanultam,
Elzártan élet s indulat zajától,
Lelkemnek élni, melly az Istené,
S nem e tetemnek, melly a föld pora.
Megáldjon Isten! éljetek nyugottan.

Dora. Ah Istenem! mi félelem lesz az,
Magunknak lenni ily rideg helyen.

Lenke. Bizony! mi félünk ily magányosan.

Remete. Nyugodjatok meg távozásomon,
Nem tart soká; de most már menni kell.

Lenke. S mit hozsz nekem, ha ismét jősz, atya?

Remete. Mit hozhatok mást, mint csak magamat?
De még is mit kivánnál?

Lenke. Egy füvet.

Dora. Áhá! te dőre, mit csevegsz megint?

Remete. S miféle fű az, mellyet úgy kivánsz?

Lenke. Sokan nevezték, láthatatlan fűnek,
Mert láthatatlan, a ki bírja azt!
Bár ő igen jól lát.

Remete. Mily babonás
Ez a leány! mily telve van
Haszontalan, rég elkallott regékkel.
De végre is, ha volna s megszerezném,
Mit vagy teendő látatlan füveddel?

Lenke. Nem mondom el, ha megharagszol érte.

Remete. Haragunni nem szokásom, csak beszélj.

Lenke. Szeretnék láthatatlan lenni általa.

Dora. Leány, leány, te rosszúl jársz ma még.
Remete. Mily elbizottság! Hát most nem vagy-e
Eléggé láthatatlan? nem vagy-e
Elég csekély, hogy észrevétlenül
Lengj a világon, annak látható csak,
Ki fenn van, s minden fűszálat megolvas?
Mi mind csekélyek, csaknem porszemek
Vagyunk, leányom, mindnyájan, s te főkép
Elég kicsin vagy még, hogy fel ne tünj.
S telnék be bár bohó kivánatod,
Alig hiszem, hogy jól élnél vele.
Lenke. Ma nagy szigorral bánsz, atyám, velem.
Én oly gonosz, mint véled, nem vagyok,
Remete. De dőre vagy, s az is sok kárt tehet.
Lenke. Kárt nem, de egy kis zűrzavart okoznék.
De meg kell hallanod, s aztán itélj.
Először is nagy tükröt tartanék.
S a büszke éretlent, s a vén hiút,
S az ostobát, ki tisztre vágy, midőn
Legjobban álmodozná álmait,
Tükörbe nézetném, hogy látva ott
Egyűgyü képét a nagy gondolatnál,
Szégyenlené magát. A haragost
S dühöst, irígyet szint' igy játszanám meg,
Hogy önmagától visszatántorodnék.
Pénzasztalához ülnék a fukarnak.
S midőn legédesb hangját hallaná
A százezerszer olvasott ezüstnek,
Elhúzogatnám titkon azt, s zsebébe
Bocsátanám, hogy végre asztalát
Söpörve lelné; s majd ha kinja közt
Futosna kétségb'esve, pajkosan
Kidönteném zsebét, hogy százfelé
Gördülni látná szép tallérait,
S halomba kézzel-lábbal kotraná.
Erszényt mutatnék a pazér fiúnak,
Ürest, nagyot s azt hordanám előtte,
Rém és örökké intő jel gyanánt;
A részeget lőrével tartanám,
S kancsó helytt dézsát nyujtanék neki:
Gyáváknak fűzfa kardot metszenék,
S jobb oldalokra kötném azt. Fejébe
Nagy medvecsákót nyomnék a pörös
S uralkodó asszonynak, fejkötőt
A gyáva férjnek, s lenszöszt és guzsalyt.
Leánynak, a ki tánczra vágyakodnék

Előbb, mint dolgát végzené, czipőit
Elrejteném, és apja bocskorát
Tenném elébe. Agg Tihany fölött
Viszhang helyett megállnék a hegyen,
S ki jó napot kivánna, adjon Istent
Viszonzanék, s a vastag hangokat
Vékonynyal váltanám, hogy majd utóbb
Szitkokkal menne el, s én szitkait
Kaczajra fordítnám. És végre is,
Mert minden kis csínt el nem mondhatok,
Az éhező szegénynek sült galambot
Repítenék szájába, hogy csak egyszer
A példaszó betelnék. Jó, pohos
S nyilt könyveiknél elszúnyadt atyáknak
Forditva adnám könyvöket kezökbe,
S mulatna majd, ha ébredvén, fonákúl
Kintornálnának. S így mennék tova
A nagy világba könnyü gondolattal,
S ha már megunnám a kalandozást,
Tréfáimon nevetni visszajőnék,
S guzsalhoz ülnék, mint más jó leány.

Remete. Ej! ej! leány, te csintalanka vagy,
S ha mást nem is, csevegni módosan tudsz.
De jó leányom, még neked magadnak
Vagyon leginkább szükséged tanácsra
S igazgatásra, nem hogy mást taníts.
Azért, ha már látatlan lenni vágysz,
Tedd azt az által, hogy ne mutogasd
Még őrizetlen ifjuságodat.
Ne tedd magad látványul útakon,
Hol harczoló, vagy fényes úr megy el,
Kiknek szemében tőr van és veszély.
Ne lásd magad fölöttébb tűkreidben!
Hogy el ne bízakodjál. El ne bámulj
Átnyargaló vitézek fegyverén,
Vagy úri pompán, s csalfa fényeiknél
A pilleként ne égj el botorúl.
Ezt tartsd eszedben Lenke, s majd ha ismét
Megjöttem, egyszer a hegyekbe viszlek,
Hol Máriának rejtett képe áll.
Ott dolgokat beszélek majd neked,
Miket javadra lészen hallanod.
Most áldjon Isten, jó asszony, s te lány,
A mit beszéltem, jól eszedbe zárd.

Lenke. Kalitja lészek jó tanácsidnak.

De mind hiába, már te mégy, atya.
Foglalj imádságidba engem is.
Dora. Kisérjen Isten! el ne hagyj sokára. (Remete el.)
Jer, jer, leány, ne ácsorogj tovább.
Már este is lesz, s itt az útfelen
Nem jó kiállni hívó jel gyanánt,
Jerünk, ha mondom.
Lenke. Ah anyus,
Oly szép az este itt.
Dora. Az este szép, ha szép,
A házban is, s ott dolgot is találsz.
Lenke. Ah, mintha hadrobaj közelgene.
Dora. Annál sietvébb távozzunk. Jere.
Lenke. Csak egy kicsint, csak egy pillanatig.
Dora. Nem nem, csak egy szikrát sem; hallod-e?
Lenke. Ah nézd anyus, mily szép magyar had az.
Dora. Dicsérd, ha majd nyakunkra hajtanak.
Lenke. Oh nem, hiszen most béke van, s nem is
Mind oly vad ám az, a ki katona.
Mily szépen állnak rendben és elül
Az a vezér, ki ott feltündököl.
Arany virágzik kék sötét ruháján,
Csótára gazdag, mint a napkelet.
Bizonynyal azt töröktől vette el,
Kinek fejét nagy harczban vágta le.
Könnyen lebeg, mint a madár, lován,
Lovának minden lépte röppenés;
Valóban az derék egy hős lehet,
S úgy látszik, elbocsátja népeit,
Mert a keresztút pontján álla meg.
Dora. Leány, igen hamar felejted el,
Mit elmenetkor szólt a remete,
Kit mint atyádat illenék becsülnöd.
De ám maradj, én nem leszek veled.
Lenke. Pillantatig csak, jó anyám; hiszen
Már elbocsáta, látod, a hadat,
S jő csak kevéssel nyargalvást felénk;
Hadd lássam őt, csak ezt hagyd látnom, aztán
Sokáig engedelmes lány leszek,
Már itt van, már most csak nem szökhetünk el,
Mert azt hihetné, rablónak neveztük,
S méltán haragra gyulna ellenünk.
Dora. Szent Isten, itt egy más csapat robog fel.
Ha szembe jönek, véres ütközet lesz.
A Krisztus őrizzen, jaj most nekünk.
Szaladj leány, ha kedves életed. (Elsiet.)

Telegdi jö.

Lenke. Ah, várj anyám, ne hagyj itt magamat.
Telegdi. Eredj, leány, eredj anyád után.
(Lenke elsiet. Telegdivel szemközt egy kis csapat jö fegyveresen, elöttök Kolta.)
Ki népe vagytok, földiim?
Kolta. Magunké,
S Gábor királyé, a ki lelke van;
Telegdi. Gábor király nincs. Nem tudjátok-e,
Hogy már letette a bitolt nevet?
Kolta. Ha tette, rosszúl tette, végi van,
S bitorlott: nem bitolt, egy manó!
Csak név legyen s posztó, ha pénze nincs.
No's kelhetünk? vagy ón galuska kell?
Telegdi. Miattam nyílt az út: de intelek,
Hogy béke van, s a kóborlás tilos.
Kolta. Mi mennykő! hát a hold nem kóborol?
S még a mi több, az égen s éjtszaka!
(Elhalad, s ismét megáll.)
Vagy tetszik, vagy nem! a ki nem szeret,
Jöjön fel a hegyekbe, s megtalál.
S most jobbra, balra! éljen, a ki mer. (El.)
Telegdi. Elég kevély vagy éretlen korodhoz!
Ily hangot ád a hordó, míg üres.
Kár ifjuságaért: okos tanács,
S vessző alatt még emberré lehetne. (Embereihez.)
Vigyázzatok! betérek egy kevéssé
E házhoz itt. Tartsátok szemmel őket.
(A katonák elvonulnak. Telegdi közelit a házhoz.)
Valahányszor e vidéken átmegyek,
S szemembe ötlik e kis tiszta ház,
Úgy tetszik, mintha festve volna csak,
Mintegy beköltve a komor valóba,
Tanyátokúl, szent béke s nyúgalom! (Dóra jö.)
De ember lakja s tündérsége vész. (Dorához.)
Ne félj, anyó, nem ellenség vagyok.
Légy oly szives, hozz egy pohár italt. (Dora el.)
Szomjan vagyok; bár testem volna csak.
A gyenge, gyarló test! ki mondja azt,
Hogy telhetetlen? A gődény torok,
S a farkas, a gyomor, nem laknak-e
Étel- s itallal jól s királyilag?
A lélek szomja olthatatlan ég!
S gyümölcse kívánsága tárgyinak,
Mint fáé, melly a földben ver gyököt

De vég sudarával a felhőkbe vész, —
Nem érik itt, fenn csillagok között
Elérhetetlen ágon csügg alá
Az üdvözűlet istenasztalára,
(Lenke jö, s egy kupát hoz.)
Mit látok! új, és aggból ifju kép,
Tavaszvirág a renyhe tél után;
Ki vagy te, szép leány?

Lenke. Bocsánatot,
Nagyságos úr! anyám kijőni félt —

Telegdi. Anyád, s te nem?

Lenke. Nem vétek senkinek,
S azt gondolám, nem bánthat, a ki jó.

Telegdi (átveszi a kupát). Ne vesztegesd szép bizodalmadat:
Sok szenvedett már, a ki bűntelen.
S nem tudni mindenkor, ki jó, ki nem?
(Iszik, s a kupát visszaadja.)
Köszönöm, leánykám, a jó hűs italt. (Dora félve jö.)
Jó asszony, légy nyugott. Már távozom,
S tőlem s hadamtól nincs mit tartanod.

Dora. Ah, jó uram, megengedj rossz szememnek,
Hogy rád nem ismerék. Rossz a világ,
Kivált időnkben. S itt magányosan
Szegény fehérnép méltán félhetünk.

Telegdi. S ismertek engem?

Dora. Oh, az volna szép,
Ha pártfogónkat elfelejtenők.
Hányszor nem áldánk téged s népedet,
Hogy a vidéket ótta kardotok,
Midőn körül vad háború rabolt.

Telegdi Ha öntudatlan ennyi jót tevék,
Most tudva már, kik lakják e helyet,
Kétszerzem gondomat. Ne féljetek.
Míg a vidéket nyugtan nem tudom,
Közel tanyázok és még látni foglak.

Dora. Az ég kegyelme áldjon érte meg.

Telegdi (félre). Mi van még a mit kéne mondanom,
Hogy nem birok távozni? (Lenkéhez.) Melly italt
Adál, leánykám, jó és kellemes,
Csak egy hibája, hogy szomjat nem olt. (Magában.)
Félek, hogy ollyant ittam, a minek
Nem a pohárban voltak csepjei:
Szememmel ittam s lelkemig hatott. (Lenkéhez.)
Hogy hínak, szép leányom?

Dora. Ah szegény lány!
Hogy elpirult. No Lenke, szólj leány!

Pedig mi bátor, más ha kérdezi. —
Lenkének hívják őt, kegyelmes úr.
Telegdi (Lenkéhez). Az ég neveljen olly erkölcsüvé
A millyen szépnek alkotott kegye,
Meglátlak nem sokára és gyakortább,
Ha erre hoznak dolgaim.
Dora. Szerencse
Hozzon minél előbb, jóságos úr!
Telegdi (menve). Az alkotóra, a ki szívbe lát!
Egy asszony élt csak, a ki érdekelt,
S az újra élni látszik e leányban,
A kit vagy bírni kell, vagy látni sem.
Eltávozom; de úgy, hogy visszatérjek. (El.)
Dora. Mily szíves, áldott úri ember ez,
Csak ollyan bús ne volna. — Nos leány.
Te tán a fűvet olvasod, hogy úgy
Elandalodva s szem-lesütve állsz?
Jer, láss a konyhához. Banó deák
Igérkezett, hogy eljön éjszakára.
Lenke. Anyám!
Dora. Mi baj?
Lenke. Ez volt a vár ura?
Dora. Természetes, hogy ő is vár ura,
De mellyiké, azt még te nem tudod.
Lenke. Remete atyánkkal voltam rég, igen rég,
S egy vár alatt menénk, mely egyedűl
Állt a vidéken csendes tó felett.
Úgy látszék messziről, mint egy komor,
Parancsolásra termett büszke úr.
A hogy közel jutánk, elrettenék
Magas falától, vas kapúitól,
S szédülve néztem tornya kúpfejére,
Hol a csikorgó szélvitorla ing.
Felbátorodtam majd, s futosva szedtem
A kék virágot pázsitos tövében.
Benéztem aztán egy szűk ablakon;
De oh anyám, mit kelle hallanom,
A vár sohajtott —
Dora. Mit beszélsz! Bizony
Még engem is megrémít. Hagyd el e
Bohó beszédet. A vár nem sohajt,
Hisz annak lelke és tüdője nincs.
Lenke. Atyám is azt mondá, a remete.
Hogy az csak a szél lebbenése volt.
De én hallám, s ha visszagondolom,

Megborzadok, mert a vár úgy sóhajtott,
Mint a beteg sohajt, vagy a kit bánat ér.

Dora. Hogy is ne! Jer be. Jobb bizony ha addig
Imádkozol, s e furcsaságokat
Elmédből elvered —

Lenke. Jerünk, anyám. (Félre.)
Ha egyszer még e jó úr eljövend,
Megkérdem őt, mely várban tart lakást.
Ha ily sohajtás ott is hallható,
Belé nem mennék minden kincsekért. (El.)

(Vár.)

Telegdi utóbb *Gerő.*

Telegdi. Tizenhat éve, hogy még nőm vala,
S két új szülött, gyengéded ikreim,
Tizenhat éve, hogy nincs gyermekem,
Hogy nőm kihalt. S örűltem balgatag
Első dühömben elveszítni őket;
De boldog nem vagyok. Nincs örökös,
Ki e sok őstöl rám maradt nevet,
A puszta házban most csak magamét,
A késő századokra átvigye.
S ép férfi korban mindennel birok,
Csak házi üdvöt még nem ösmerék;
De ösmerek fanyar kínt a helyett,
S megbánhatatlan bűnnek súlya nyom.
Elég! elég! — Hé, vén Gerő s te itt?

Gerő. Uram, megengedj; hivatál.

Telegdi. Igen.
Jer elé, családom krónikája te,
Te czímeretlen régi oklevél.
Te nem ragyogsz, mint Mátyás könyvei,
Gyöngyös kapocscsal, bársonyos födéllel;
Nem oly vagy, mint a melyből mérgesen
A rókatorkos s rőt öves papok
Egymásra czáfot, s kárhozást idéznek.
Te olvasatlan koptál meg, csupán
A kor miatt; de nincs hizelkedés,
S haszontalanság nincsen irva benned.
Tapasztalásból tudsz és csak valót,
Csak ollyat, a mi szükség. Szólj.

Gerő. Uram!
Még nem tudom, mit kívánsz agg hivedtől,
És mit jelentsen e nagy felhivás.

De félek tőle, mert mit én tudok,
Több bús van abban, mint örvendetes.
Telegdi. Nem mondtam? oh, te hű emlékezet vagy.
Igen tehát, szólj, hányad éve most,
Hogy a gyülölt fajt, mellyet idegen
Oltott kibátlan vérem törzsökébe,
Átengedém a sors koczkáinak,
Hogy szégyenében s búban ifju nőm
Utánok halt?
Gerő. Ah, kíméld magadat.
Minek beszéljek lélekháborítót?
Legjobb feledve, a mi múlt, ha bús,
Telegdi. Feledve mondod? Nem, nem! Lásd öreg,
Én egy sok éves álmot álmodom,
S mindig csak azt, mely válhatatlanúl
Kisér utaimban, s mint árny est felé,
Nem fog, de nő delemnek szálltakor,
Mig végre óriássá változik,
S az álmodóval elmerül az éjbe.
Nem, illyen álmot sírba nem viszek.
Letéptem egyszer bűvös fátyolát,
Eszemből mindent, a mi nem valóság,
Kiirtok ogy csapással. Szólj öreg,
Ösmered nemzetségemet?
Gerő. Mióta
Eszemet tudom, csak őket ismerém.
Nagy atyádnál serdülék fel ifjuvá:
Atyádat, s három hős testvéreit
Első csatába én kísértem el,
És téged e kezek hordoztanak,
Mint kisdedet.
Telegdi. Szerencse nem vala
Osztályok e földön: korán veszének
Kül s bel hadaktól háborús hazában!
De volt-e köztök, szólj, csak egy faj is
Nem tiszta származat, s Telegdivér?
Gerő. Szelídek voltak anyjaik s szivökben
A erkölcs harmat, mely virágra szállt,
S csak tiszta napsugárral párosúl.
Telegdi. S üdvömre mondom! ollyak voltak ők,
Olyaknak kelle lenniök, ha hit van,
De én, de én! korcsoknak atyja lettem,
Gyermektelen, mert őket elvetém,
S anyjok miatt! pedig mi szép vala.
Királyilag szép! Őtet ünnepen
Tevé ki a természet nézetűl.

Oltárra tettem volna, és imádnák;
Vadak közé, s haragjok meglohadna;
Halálos ellenségek, látva őt,
Megbékülnének lába zsámolyánál —
És még is hűtelen! — Hogyan szerettem őt!
Nem esküvel fogadtam őt szeretni,
De bennem minden érzet s gondolat,
Minden remény és vágy, és képzelet
Egy összefoglalt nagy s szent eskü volt,
Csak lelkem- s Istenemnek hallható.
S nem büszkeségből mondám őt enyémnek:
Mint drágamíves legbecsesb követ.
Arany hitembe foglalám be képét,
És még is hitszegő! Nem így van-e?
Nem volt-e ő szép háznak gyermeke?

Gerő. Szépségre szép, s birtokra dús vala,
Nagy messze földön pártalan szerencse.
De téged is, még ifjan hőst, hogy arra
Méltóvá lennél, sorsod jegyze ki.

Telegdi. Nem úgy, öreg! szüléink rendelék,
Míg éltenek, még is korunkban, úgy;
S én mint halász, ki hálót halra vet,
S helyette kincset húz ki, bámulám
A szép jegyesben a nem várt szerencsét,
S bálványozója lettem, nem gyanítva,
Mily nagy csapás lesz egykor vesztenem.
De ez csak kezdet; egy név zeng örökké
Lelkemben vissza, melylyel bűvölők
Leköthetnének holdat, csillagot,
Mely átokúl a napfényt elborítná,
Ha mind az üdvösséget, mellyet ölt,
S a kárhozatnak, mellyet szerze, súlyát
Együtt gondolnák, mint én gondolom,
S úgy érzenék mint érzem —

Gerő. Oh uram!

Telegdi. Közelb, közelb! ki volt az, a ki engem
Egy égnek angyalát, szivetlenül
Leránta enmagamnak ördögül.
Ki édenemből poklott alkotott?
Nézz hátra agg fejedben, vén Gerő,
Emlékezetednek vond meg húrjait,
S nevezd meg őt nekem!

Gerő. Tanár.

Telegdi. Tanár!
Én és Tanár szerettük a leányt.
De nem hivém, hogy aljas névtelen.

Szük birtokú a dúsnál jobb lehet
És kedvesebb az ifju lány szemében.
Délczeg legény volt, s visszaléptekor
A bú királyként székelt homlokán,
Kevély lemondás udvarolva azt.
De veszte; s én, ha boldog nem valék,
Oly szerfölött csak enmagamnak érző,
Sajnáltam volna őt; én balgatag!
Őt, a ki engem messze számkivetve
Rideg malommá tett a bú patakján,
Holott magamnak őrlök bánatot,
S belsőm zajától fölrettenve, az
Éjféli házként rém s iszony vagyok.
Vagy nem vetém-e én a két kicsint,
Első szülöttit nőmnek, rengetegbe.
Gyanú kigyója marván keblemet,
Éhség- s vadaknak martalékiúl?

Gerő. Ne kínozd érte lelked, jó uram.
Megbántad azt már és megbünhödél,
Bár néma búdat más nem értheté.

Telegdi. Oh, azt ne mondjad. Minden tetteim közt
Ezt legkevésbbé bánom, és soha
Megbánni nem fogom. — Velem valál,
Hogy a pogány kezéből megszökénk,
(Hová egy bal harcz juttatott, korán
Eltiltva tőlem hölgyem karjait).
Együtt jövénk bujdosva s mindenütt
Fülembe zúgott a hír; „jó Telegdi
Elhagyta ifju nőjét s harczba ment,
Azonban otthon más ölel helyette:
Várán s nején Tanár bitorkodik.“
Nem volt-e ez lesujtó hír nekem?
Pusztákra tértem, hogy ne halljam a hírt,
De zenge az, mint mennydörgő itélet;
Gyanúm, a százfejű szörny, felkele,
És ostorozta lassuságomat.
Repültem s honn valék. És jaj Tanár
Neked, ha ott talállak! Haragom
Minden dühével téged rontlak el;
De csendes volt a ház és ünnepi,
Mint melyben ember jött világra, s én,
Atyjok s nem atyjok, álltam, mint küszöb,
Sem künn, sem benn; érzelmem tőr vala,
Kétélű tőr és Aetna lángjai.
Látám a rajt: tükörben sem hasonlóbb,
Mint itt, magához: mind Tanár vala,

Tanár kacsintott rám koromszemeikből!
Feketék valának mint az éj s övéi.
Szemeikben hoztak bűnvallást magokkal,
S mosolygásokban szája gúnya volt,
Nem, ily fajokra nincs szükség! ezekből
Lesz a hazug s a kém, a hitszegő;
Az éji tolvaj innen származik,
A rágalommal és orozva gyilkos:
Ilyen beoltott korcs árulja el
A jó barátot, és a szent hazát;
Mely harmad ízen már haramja lesz,
S a földet bűnösökkel rakja meg.
És mégis, a mit tettem, bűn vala,
Irtózatos bűn, s annál súlyosabb,
Hogy nem kivánom csak megbánni is.
De a dologra most. Öreg, te voltál,
Ki átvevéd a korcs ikert, s azóta
Nem vágytam tudni sorsokat. Feledni
Reméltem azt sok évi hallgatással,
De élt az emlék irthatatlanúl,
Majd a vadak, majd éhség körme közt
Sorvadtan, elhagyatva véresen
Találták őket éber álmaim;
Majd mentve hittem őket, s képeik
Előttem álltak serdült ifjulag,
S látszottak számot kérni anyjokért.
Hányszor s mi tarka képben látom őket;
S ez álmaim gyötrőbbek a valónál.
Azért, öreg, beszéld el a mi történt,
Mint ősz hajadhoz illik, hímezetlen:
Hová levének ők?

Gerő. Jó Isten tudja azt!
De halljad, a mit én tudok felőlök.
Midőn nagy esküvel reám kötéd
Az ikreket kitenni rengetegbe,
Anyjok körűl szúnyadva leltem őket.
Nem mondom el, mint érze a szülő.
Sejté a végzést s kínja tengerében
El volt merülve, mint a tört hajó,
Majd hogy föleszmélt, egy arany szivet,
Mely, mint ereklye, anyjáról maradt rá,
Vőn el nyakáról, s mondá: osztanám el
A két szülött közt a kis érez szivet,
S függeszteném nyakokba emlekül,
Még kért, midőn már keble megszakadt.

Telegdi. Tovább, tovább!

Gerő. Vevém a kis szivet,
Megengedj, rá könyűim hulltanak,
És ingadoztam. Ám anyjok nem élt már,
S parancsod sürgetett. Felosztva lőn
A szűk örök, csak fél szív, s ércz az is,
A mely jutott; de játszanak vele
Az ébredők. S én mint megesketél,
Vadonba veszni vittem őket el.
Telegdi. S mit gondolsz, élnek, vagy meghaltak ott?
Azóta nem hallád-e híröket?
Gerő. Elmondom híven a mint volt, uram;
S már sokszor készülék, de hallgatásod
Komoly hatalma kötve tarta eddig.
Mélyen behatván, egy kis térközön
Letettem a bús terhet. Rémesen
Suhogtak rám az erdő tölgyei,
Fejemre láttam dőlni lombjokat.
És mintha meglepetném bűnömön,
Ijedve álltam, s ajkam reszketett.
Majd megfuték. Csak így jöhettem el,
Mert szívem folyvást visszahúz vala.
De hogy megálltam a vég fák alatt,
Tünődni kezdék. Vontan hallgatám
A bús vadonnak néma suttogását,
És gyermeksírást tetszék hallanom.
Minden madárban, melly előtalált.
Gyilkost gyaníték, minden kis neszen
Halálnyögést s már észrevétlenül
Uton valék, de későn érkezém.
A két gyerek nem volt a térközön,
Bár semmi vérnyom nem mutatkozott.
Telegdi. Ha élnek ők! Egy bűntettel szegényebb
De gondnyomottabb; nyugott nem vagyok.
Azóta semmi híred rólok?
Gerő. Nincs, uram:
Minden nyomozásom hasztalan maradt.
Telegdi (gondolkodva). S ha még is élnek, ott nem haltanak
Félig szerencse, félig bűn. Egészen
Használhatott; de így még megzavar.
Azonban éljenek, s bár boldogúl,
De engem átok érjen s kárhozat,
Ha hajlom őket gyermekűl fogadni.
Omoljanak le házam sarkai,
Ha itt tanyát és enyhelyet találnak;
Csak itt ne, máshol a világon mindenütt.
S most hagyj magamra jó öreg, vagy inkább

Készíts uradnak ünneplőbb ruhát.
Rendeld csinosbbá özvegy házamat!
Mert meglehet, hogy vendég érkezik,
Váratlan bár, de kedves, úgy hiszem.
Gerő (mentében). Jó Isten adja, a mit rég ohajtok.
Kezemben hordám még mint gyermeket,
Megérjem, hogy megaggjon itt velem,
Hogy elpusztuljon a Telegdi ház?
Ép férfi még, de barna fürti közt
Már látni itt-ott intő szálakat,
S a dér után a tél nem messze van.
Telegdi. S te mégis itt öreg, mien tünődöl?
Gerő. Imádkozám éretted jó uram;
De már megyek.
Telegdi. Légy nyúgott, mindeneknek
Jó vége lesz, ha Isten úgy akarja.
Gerő. Akarja bár úgy, mint javadra van. (El.)
Telegdi. Eljegyzem őt, nőmmé kell lennie!
Még most, ma mindjárt. Búsan vagy vigan
Gyönyör- vagy únalomban egyiránt,
Lejár az élet, e csekély örök.
Én elmerültem, mint a telt vödör,
De feljövök most újra s megtekintem
Mint áll körűlem a derű világa.
Nem gazdag ő, de annál jobb lehet,
Nem főnemű, s így büszke nem leend;
Még ifju, s így nincs megromolva szíve;
Mint gyenge repkény kerti fára nő,
Úgy fog tapadni házam törzsökéhez
Felnőni hozzám boldogságomúl,
Úgy fog kinőni aljas helyzetéből
A tőhöz híven, melly erőt ada,
És fényt s nem izlelt birtokot neki.
Egy fő hibája van, hogy szép igen,
Szebb, mint erénynyel tán megférhető;
S ha oly sötét nem volna kék szeme,
Hajának fürti ollyan feketék,
Azt mondanám, ő, a hitetlen, az.
De mit tünődöm? ő vagy senki nőm!
Szép hölgy vivé el tőlem üdvömet,
Szép hölgy kezéből kérem vissza azt.
S asszony szerelme menny, pokol lehet,
Poklát izeltem, most tán mennye vár. (El.)

Lucza (jö egy söprüvel s megáll).

Krisztusom! micsoda pókháló fészek ez! Ha sokáig így maradna, még kötelet lehetne belőle gyártani. — De igy van az! tizenhat éve, mondják, hogy asszony nem volt benne. Ez már csak szörnyüség. Aztán még is annyi a nőtelen ember! pedig mit tudnak azok a férfiak asszony-személy nélkül? Legfölebb egymásnak nyakát szegni, hogy utójára majd minden férfinak, Isten bocsá! három feleség jut. S már most hol kezdjem el? Bizony még fennakadok valahol, mint az éhen haló gözű.

Kuvik (jö s megáll).

Csak egy szép darab leány ez a Lucza! Akárki mit beszél, jól gondolta Isten ő felsége, hogy asszonyt teremtett, ha mindjárt a férfi bordáinak egy kis fogyatkozásával is; mert különben hogy állna ez az én Luczám most itt oly tenyeres-talpasan, mintha csak czöveknek állí-tották volna. S azt mondják a Kuvik nemzetségről, hogy az folyvást férfiak és asszonyok által tartotta fenn magát, úgy szaporodott el széles e világon. S én úgy hiszem, igen kereszténynyül és kuvikúl fogok cselekedni, ha most rá ijesztek, azaz ha hirtelen megragadom, s a csókot, melyet egyszer álmomban igért, most megveszem rajta.

Lucza (észreveszi, s neki fordúl a seprüvel).

Ide ne jöj, ha azt a két hollónak való szemedet kedveled. Nincs egyéb dolgod, mint a szegény fehér népet ijesztgetni?

Kuvik.

Hát neked nincs egyéb dolgod, mint szüntelen rólam gondolkodni, a helyett, hogy a seprűhöz látnál?

Lucza.

Majd hozzá látok, ha azt a bozontos fejedet megsímogatom vele.

Kuvik.

Miért haragszol rám Lucza?

Lucza.

Azért, hogy multkor is megkergettél a kútnál.

Kuvik.

Igen, de te akkor nyakon öntél, s aztán elszaladál.

Lucza.

Hát tegnapelőtt nem értetted hozzám azt a ferde szádat?

Kuvik.

Igen, mert meg akartalak csókolni, de te sikoltottál.

Lucza.

Aztán a karomat is megszorítottad, hogy még most is kék a helye.

Kuvik.

Látod Lucza, az mind szeretetből történt.

Lucza.

Hogy ne! a szegény ember is szerettéből szorította agyon csikaját.

Kuvik.

Oh gyöngyöm! micsoda szép dolgokat tudsz te! szeress engem Lucza.

Lucza.

Ha csak az a bajod!

Kuvik.

Nem hittem volna, hogy olyan könnyen áll nálad a szerelem.

Lucza.

Mint a köhentés. De most eredj: mert mindjárt feléd fordítom ezt a seprűnyelet.

Kuvik.

Lucza!

Lucza.

Eredj, mondom.

Kuvik.

Lucza, tudod miért tisztogatunk mi ma?

Lucza.

Miért? hát hogy minden tiszta legyen.

Kuvik.

Az épen annyit tesz; mintha mondanád: azért csicsomázod fel magadat, hogy csinos légy, s nem azért, hogy nekem tesséi.

Lucza.

Oh te czirmos.

Kuvik.

No jól van; ha épen mit sem akarsz tudni: Isten velünk.

Lucza.

Kuvik te!

Kuvik.

Mikor az ember tizenhat esztendeig szomorkodik, pókhálóval aggatja be ablakait, s azután egyszerre tisztogattat! nem mindennapi dolog az.

Lucza.

Igaz! a mi tizenhat esztendőben egyszer esik, az nem mindennapi dolog.

Kuvik (magában).

Hogy ez a leány épen nem kiváncsi?

Lucza.

Hanem te Kuvik!

Kuvik.

Nos?

Lucza.

Még is, miért kell nekünk most minden szobát feltisztogatni, a képeket leporozni, s az apródoknak a fegyvereket kifényesíteni?

Kuvik.

Ahá! — Én hiszen tudom a mit tudok. De nem is csoda, kölyökkorom óta a háznál növekedtem.

Lucza

Édes Kuvikom!

Kuvik.

Én urunknak első feleségét is láttam.

Lucza.

Hát második is lesz? ugyan te Kuvik —

Kuvik.

Szent Bornemisza! mit nem tudok én, ha szólni akarnék. Én a lakadalmon is ott voltam.

Lucza.

Kedves aranyos Kuvikom. —

Kuvik.

Én a temetést is láttam —

Lucza.

Istenem! hát temetés is volt?

Kuvik.

S ha ember azt tudhatná, a mit én megértem —

Lucza (nyugtalanúl.)

Hallod-e Kuvik?

Kuvik (hozzá fordúlva).

De hát mi bajod? hiszen te mit sem akarsz tudni.

Lucza.

Mentsen Isten olyan szerencsétlenségtől! én mindent, de mindent akarok tudni és hallani; mindent a mi csak kigondolható, érted-e Kuvik, mindent, mindent.

Kuvik.

Ohó! te engem ki akarnál nyomni mint a naspolyát, hogy azután elvess. Nem úgy verik a czigányt!

Lucza.

Kuvik te! inkább aztán meg is csókollak.

Kuvik.

Már az egészen más. Hát mi a kivánságod?

Lucza.

Hát Kuvik, szép volt-e az első asszonyság! mikor halt meg? miért nem házasodik urunk? mért olyan mogorva? s miért kell nekünk most takarítani?

Kuvik.

Egy, kettő, három, négy, öt! Hallod Lucza, ezt csak valódi szívreható öt ölelésért lehet megfejteni.

Lucza.

Isten neki! ölelj meg egy kicsinyt, de azután beszélj. (Összeölelkeznek.)

Kuvik.

Oh kincsem!

Lucza.

Oh angyalom! — Ne nézz hát mint a sült hal; beszélj már egyszer.

Kuvik.

Szinte szédülök örömömben. — Hát látod, édes Luczám, urunknak régen, igen régen egy igen, igen szép felesége volt, kivel csak két hónapig élt, aztán harczba ment a törökre; de megfogták.

Lucza.

Krisztusom! a szép fiatal asszonyság bizonyosan meghalt buvában.

Kuvik.

Dehogy! Azt gondolod, oly könnyen áll aszonynak a halál? Egy kísértet jára fel hozzá a föld alól remete ruhában.

Lucza.

Kísértet! — Kuvik, én elszaladok innen.

Kuvik.

És az a kísértet régi szeretője volt.

Gerő (szolgákkal jö). Hát csürhe nép, ti mit csevegtek itt?
Nincsen dolog, vagy már jól laktatok?
S nekem törődött aggnak kell-e, hogy
Munkára intselek? Lóduljatok!
Ti ketten dárdát, vértet, s kardhüvelyt
Csiszoljatok ki tisztán, fényesen,
Hogy tündököljön a nagy ház falán.
Ti nyissatok ki ajtót, ablakot,
Porozzatok ki mindent gondosan;
A képterembe menjetek ti ketten,
Vigyázzatok, hogy a nagy képszobornál,
Mely ős Telegdit ábráz, ostobául
Paraszt kezekkel orrot és fület
Ne sértsetek, s a tisztes képeket
Agyon ne verjétek, ti gyilkosok.
Siessetek! mert sarkatokra gyujtok. (Szolgák el.)

Lucza. Hát Gerő bácsi, én is oda menjek?

Gerő. Hová, te czinke? férfiak közé?
Épen bizony! nyihogni s dulakodni?
Mily rossz, romolt fajnép a mostani,
Ha férú s nő együtt van. Jőj velem,
Vagy inkább menj elűl a bal szobába,
Míg én ezekkel itt rendelkezem.

Lucza. Igen, de én félek ám ott magam.

Gerő. Te félsz, boszorkány?

Lucza. Ugy ám! de én nem vagyok boszorkány.

Gerő. Maj az leszesz, ha Isten úgy akarja,
Hogy férjtelen megvénülj. Menj, ha mondom,
Tüstént ott termek én is.

Lucza. Ha mindjárt nem jön, én sikoltok ám. (El.)

Gerő. Mily sok beszéd ez egy leányban is,
Hát még ha több lesz; ám csak jőjenek.

Hadd éljen ismét e halotti ház.
Rég vártam e napot, s mily örömem,
Hogy végre itt van. Jó uram, hiszi,
Hogy a mit most teend, én nem tudom.
De rég kilestem én már útait,
És a leánynak titkon megsugám,
Mi vár reá, ha meg tud tetszeni.
Bocsássa Isten! jó szűből tevém,

Lucza. (belül). Gerő bácsi!

Gerő. Megyek, megyek, te sárkány ne kiálts. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

Lenke varr, *Banó* egy idöig hallgatva néz rá.

Banó. Leány!

Lenke. Deák!

Banó. Te másszor engem bátyádnak neveztél!

Lenke. S te másszor engem húgodnak neveztél!
S mi több, még szépnek s kellemesnek is.

Banó. Te most is az vagy, csakhogy rossz nagyon.

Lenke. Magamnak volnék rossz, s ha az vagyok,
Még most szabad, még most enyém vagyok.

Banó. Mi finomúl, mi szépen! úgy de Lenke,
Te egy vitézzel kezdesz múlatozni,
Ki téged titkon meg-meglátogat.

Lenke. Nos?

Banó. Oh bölcs Cicero! s ez nem elég?

Lenke. Csehűl beszélsz?

Banó. Nagyobb vád kell-e még,
Mint, hogy sziveddel játszol s nem tudod
Kinek zsebébe hányod el, holott
Rossz pénz gyanánt fog árván pengeni,
Midőn van, a ki azt aranyba zárná.

Lenke. Ha tudniillik volna is neki.

Banó. Való, hogy nincs, az Isten látja azt,
De —

Lenke. Semmi dék! nincs még más panaszod?

Banó. Te igy beszélsz? ki hát, ki most vele!
Elmondom, a mit bűn elfojtanom,
Kárára lelkednek, s nagy kínomúl;
Te rossz uton vagy, lány!

Lenke. Hogy értsem azt?

Banó. Oh Herkules! még ő hogy értse ezt?
Hát azt mint érted, hogy kemény a kő,

Hogy a tűz a tűz, s a sapka nem süveg.
Hanem csak épen sapka —

Lenke (folytatva). A bohó
Nem bölcs, hanem csak épen oly bohó,
Mint most te vagy, s voltál is és maradsz.

Banó. Nagy Jupiter! — s te csúfolódol is?

Lenke (varrását letéve). No lá, még ő haragszik! nem vagy-e
Te egy valódi megrögzött pogány?
Ha más keresztény lélek esküszik,
Vagy szitkozódik, érti minden ember.
De millyen áldáz dolgokat beszélsz te,
Töröktatárúl, s Isten tudja hogy?
És még is én vagyok rossz? Könyveket
Jámbor vasárnap olvas, a ki tud,
S azt sem sokat, csak épen délután,
Ha rossz idő van, s szent szűz Margita!
Te minden istenadta nap csak könyveket búsz,
A szent dologra szánt napon henyélve,
Csak a betűkre bámúlsz, és belőlök
Kiolvasod, mit régen tán örökre
Minden jó lélek elfelejte már.
Úgy! úgy! kinyithatsz szájt, szemet, fület;
Van a mit bámúlj: én csak egy szegény
Hitvány leány vagyok; s a mennyi kell
Imádkozom vasárnap s reggel, este,
De nappal varrok, főzök, dolgozom;
Addig te nem tudnál-e tenni jót?
És most ki a rossz? én-e vagy te? szólj.

Banó. Békülj meg, Lenke, én ma bús vagyok.
Azért beszéltem úgy.

Lenke. Hát hallgatok.

Banó. Nem, nem, beszélj csak, az nekem gyönyör;
Szidj és pirongass, csakhogy halljalak.

Lenke. Nevetnem kell! Hát ily hamar kifogysz,
Mint a dudából a sok czifra hang?
Melyet, ha senki nem fú, végtire
Megnyekkenik. Csak szólj, ha kezdted, én
Elhallgatom, bár mely bohót beszélsz.

Banó. Beszélj egyébről Lenke. Ez csipős volt,
És fojtós mint a vaczkor. Szólj szivedből.
Oly kedvesen tudál te egykoron
Csevegni semmiről. Való, hogy az
Régecske volt, talán már éve is mult.
S még akkor nem valál ily szép magas,
Nem illyen karcsu teljes! szemeid
Nem villogtattak mint most oly tüzet;

S halvány világát ifju arczaidnak
Pezsgő pirosság nem zavarta még:
Kisebb valál s jobb, bár ily szép nem is.
Te most felette szép vagy ám, leány,
Szép és virító, mint egy kis bokor,
Melyen vad rózsa nyílik hajnalon. —
S te engem Lenke, látom, nem szeretsz.

Lenke (nem figyelve). Ma szép idő van, a hol nincs hideg.

Banó. Hát így felelsz nekem!

Lenke. Mi furcsaság az!
Elmúlt hidegnek nem kell bunda többé,
És mégis a paraszt, ha nyár van is,
Bundában jár. Örömmel a szegény juh
Levetné hátáról a gyapjakat;
De a pimasz pór díszül felveszi,
S hűvösb van, úgymond, birkabőr alatt,
Mint a ki ön-bőrében jár csupán.

Banó (félre). Egek, s én erre juttam!

Lenke. Lásd Banó,
Nem illik ám az, hogy szemtől szememben
Úgy megdicsérj, s a vért, mely mindenütt
Szükség a testben, mind arczomba hajtsd.
S aztán te, a ki olvassz s írni tudsz,
Nem szégyenelsz szerelmet mondani,
A mit talán gondolni kéne csak;
De szóba hozni illetlen dolog.

Banó. Még is leány, kell tudnom sorsomat.
Üdv s kárhozat szavadban rejtezik;
Ma kell azt felfödöznöm, vagy soha.

Lenke (hallgatózva). Ez az ő lovának dobbanása volt.

Banó. Térj, Lenke, térj magadhoz és felelj.
Válts meg szavaddal; még zsidó vagyok.

Lenke (félre). Eltünt! miért is térne ő be a
Szegény leányhoz, ő, a fényes úr!
Ő büszke várban mint király lakik;
Én fű vagyok, mely a kővár tövéből
Hideg falára árván felnövök,
Hogy észrevétlen ott hervadjak el.

Banó. Te szólasz avval, a ki nincs jelen,
S én, a ki kérlek, választ nem kapok?
Leány, leány, te szörnyet változál.

Lenke. Egy dobbanás csak, s már oda van.
(Banóhoz.)
Légy pappá, jó Banóm, te oly szelíd,
Oly jó vagy, mint az oltott fák gyümölcse,
S természet ellen vétenél, ha másra

Mint szent életre szánnád magadat.
Eltart az oltár. S millyen szép lesz az,
Midőn aranyhímvarratos ruhában
A szent igéket mondod, vagy pedig
Az orgonával versent énekelsz,
S én hallom azt, s szent buzgalom fog el,
S hideg kövekre hajtva térdemet,
Imádok Istent érted s magamért,
És mindekért, kik hozzánk tartozók,
Ha majd bucsút fogsz szent kúthoz vezetni,
Kisérni foglak a jó nép között,
Mint jó hugod. Ha bűneim tudása
Nyomandja lelkemet, hozzád megyek,
Meggyónom, hányszor szegtem böjtöket,
Hányszor haragvám, hány misét mulattam,
Vagy álmos fővel hányszor szúnytam el
Imádkozatlan, és több illyeket,
Mint vétni szoktunk gyarló emberek.
S ha még megesnék férjhez mennem egykor,
Te légy az esető majd —

Banó (elfordúl). Istenek!
Ezért születtem én!

Lenke (megcsókolja). Megengedj bácsikám.
Ezt nem, valóban nem akartam mondani.
Ah, légy nyugott. Az nincs születve még,
Ki hölgyül engem oltárhoz vigyen,
A szűz nénékhez állok kedvedért,
Lemondok a világról jó korán.
Hisz én csak könnyelmű, rossz nem vagyok,
S a mit beszéltem, dévaj szó vala.
(Ismét megcsókolja.)
Te nem haragszol, úgy-e nem Banó?

Banó. Távozz boszorkány, jobban meg ne ronts.
Vagy nem tevél-e már is szörnyeteggé,
Haszontalanná en magamhoz is?
Hagyj el, darázs! döngésed méhi volt,
De tőrfulánkod gyilkos mint fajod.
S hiszed, hogy a mit ajkad vétkezett,
Hitetlen csókja helyre hozza azt?
Álnok vagy még a csontokon belűl is,
Sokkal hamisb, mint hinné, a ki lát.
Mikor jövék oktatni, hogy ne lennél
Tudatlan, mint a néma báb, ki volt
Az első akkor, a ki rám szökött,
Nyakamba fűzte, mint a láncz magát?
Kért és könyörgött és hizelkedett?

Hol van szemed most, a két csalfa nap,
Melylyel szemembe látszál olvadozni,
És mintha tiltott vágyat rejtenél,
Elandalodtan rám feledkezél?
Hol most azon szem, melylyel szívemet,
Mint a madárt fészkéből elcsalád,
Hogy vándoroljon béke- s hontalan?
Sziréna vagy; leány csak látszatúl,
De halhideg paizszsal kebleden,
Kívűl, belűl jég, gúny és csalfaság.
De teljék kedved, én felöltözöm,
S csak azt könyörgöm, hogy szerelmet érezz,
Oly hőt s nagyot, mint mellyet megvetél,
S üvöltni fogsz kínodban, mint a vad,
S mint én, ha ágra nem kötöm magam. (Elrohan.)

Lenke. Szent Isten, mily rémitő ember ez?
Vádol, hogy megcsalám, s én nem tudom.
Haragszik rám, és nem tudom miért.
Való, hogy most a tréfa messze ment,
S tán több mint puszta tréfa volt; de meg van.
Eztán vigyázóbb, s marczonábbb leszek,
Vagy a minőnek leánynak lenni kell,
Ha meg tudom tanulni. — Ah ki ez?

Banó. (visszajö, egy időig némán néz Lenkére).
Te szebb vagy, mint, hogy engemet szerethess.
Mért is szeretnél, hajh! ha nem szeretsz?
Dús nem vagyok, még csak levente sem.
Csak én hibáztam: élj te boldogúl.

Lenke. Banó! ne menj el így!

Banó. Szeretsz-e hát?
Lásd, egy szavamra nincsen válaszod,
S ez engem innen számkiűz örökre.
Te jobb akarnál lenni mint lehetsz,
Mindenre kész vagy, csak szeretni nem;
Mert ehhez nincs erőd. De élj örömben:
Én a monostort választom lakúl. (El.)

Lenke. Egy jó baráttal ismét kevesebb,
S még sincs szavam, hogy visszahíjam őt.
És mintha bajtól mentem volna meg,
Könnyebbnek érzem mellemet, hogy elhágy.
Ah, én egy háladatlan lány vagyok!
Ha ollyan jó nem volna, tán szeretném,
Vagy is ha jobb volnék. De elhagyott,
S kiálltam a bajt, melytől rettegék.

Dora (jö).

Hát szépséges kisasszony, úgy kell a jó embereket a háztól elidegeníteni? Ez a köszönet, hogy kitanogatott együgyűségedből? Lássa meg az ember! még ő válogat és csúfolódik, és kedvei vannak, hol jó, hol fanyar, mint egy nagyságos asszonynak! Egyszeriben lódulj utána, kövesd meg szépen, hogy ne haragudjék!

Lenke.

Igen anyám; de ő nem akar visszajőni, azt mondja, klastromba megy.

Dora.

Mondom! ez a leány még kétségbe ejti az embereket . . . Elhittem bizony! ha valami csörgő-zörgő fegyverű huszár keresné, az már tetszenék a kisasszonykának. Csak lódobogást, s kardcsörrenést halljon, már akkor résen a szeme; már akkor fut mint az eszeveszett. — Mondd el már most mi akar belőled lenni? Uram fia! nagy dicséreteimmel annyira viszem a dolgot, hogy a fiú belészeret, a télre talán meg is kérette volna, s már most oda van; a kényes báb eligazítja magától; pedig már meg volt neki igérve, hogy iró deákká teszik, ha általmegy Gábor királyhoz, a ki ugyan nem sokkal jobb, mint valóságos pártütő, s igazi eretnek; de azért szinte nagy úr, és sok pénze van.

Lenke.

Azt épen nem jól tevé, anyám, hogy Banót belém szerelmesítette. Ő most engem vádol, pedig én semminek oka nem vagyok. Aztán, ha még úgy szeretném Banót, s ő megkérne is, soha hozzá nem mennék; mert anyámtól is mindig azt hallottam: két szegény egy pár; s hogy ha szegény szegényhez megy, csak a nyomorúságot nevelik a földön; neki pedig semmije sincs, valamint nekem; még ruháját is sokszor kutyabőrrel foltozza be, a mit régi könyvekből vagdal ki; én nem akarok kutyabőrben és papirosban járni, mint a három királyok karácsonkor, vagy mint a sárkány, melyet a gyermekek levegőbe bocsátanak. Ha pedig ő a pártütőkhöz készül, én nem akarok pártütő lenni.

Dora.

Már most nézze el az ember! mit nem tud ez a csirke eszű leány! (Telegdi jö.) Ah édes nagyságos uram, biz' észre sem vettem; adj széket te rossz leány. Hozta Isten kegyelmedet. Oly régen nem láttuk, hogy helyemet sem találom örömemben.

Telegdi.

Távol lakom, s ritkán van útam erre,
Ha csak vadászat, vagy harcz nem hoz el.
Hát mint vagytok, mi ujság e vidéken?
Az én kis varróném mit dolgozik?

Dora.

Ah édes nagy uram, most is vele sémbelődöm. Annyi a baj vele, mintha tizenkét fiam volna. Akaratos, finnyás, szófogadatlan, s úgy megfelelget, mintha csak könyvből olvasná.

Telegdi.

Az én szép Lenkém ily rossz volna-e?

Dora.

Az Isten bocsássa meg! hiszen szép csak volna, ha jó is volna hozzá. De mivel a szépség Isten adománya, lássa kegyelmed, a jóság pedig szerencsétől függ, azért ő ebben semmiképp nem akar erősödni; most is egy régi jó barátunkat idegenitette el dőre beszédivel, pedig már annyira voltak, mint ha megkérette volna.

Lenke.

Ah jó anyám, ne mondjon illyeket.

Dora.

De mondok bizony, csak azért is megmondom, hogy a nagyságos úr megpirongasson.

Telegdi.

S ő hát az első kérőről lemondott?

Dora.

Annyira felháborította, hogy monostorba akar menni. Pedig lássa kegyelmed, csak nem akarnám, hogy nyakamra vénüljön.

Telegdi.

Légy megnyugodva jó asszony; talán
Váró leányt jól várt szerencse ér.

Dora.

Jó Isten adná, hogy öreg napjaimra nyughatnám miatta. De most megyek. Nagyságod fáradott; ha meg nem veti csekély ajánlásunkat, egy kis reggelit készitek.

Telegdi.

Jó gondolat; vadászom egy kis őzet
Fog általaadni, mellyet mest lövénk.
Lenkédet addig társul itt fogom,
S megvallatom, hogy bűnét mondja ki.

Dora.

Oh tegye meg kegyelmed, bizony jót tesz vele. Te meg leány ne légy olyan, mint a néma hal, mulasd a nagyságos urat. — Ajánlom magamat. Egyszeriben itt termek. (El.)

Telegdi.

Oly rég, hogy itt vagyok, s szép Lenke te
Nem örvendeztetsz egy szavaddal is!
Miért vagy illyen szótalan, mi bánt?
Másszor jövök, ha nem vagy kedveden,
Mert lásd, ma attól sok szerencse függ,
Hogy téged jobb órádban leljelek.
Azért, ha most bal napra virradál,
Ha nem vagy a derültség déli pontján,
Várok napot, hetet míg felderülsz,
S oly pont időt lesek ki kéjeidből,
Melyben barátod még az ellen is,
S a kedvezésnek rózsa fellegében
Érinti minden tárgy szép lelkedet!
Akkor talán meghallgatsz engem is,
S kemény birám, ha szólok, nem leendesz,

Lenke. Fölötte sok kegy az, nagyságos úr!

Telegdi. Kegyről ne szólj, és hagyd a czímeket.
Olynak tekints mint jó szomszédodat,
Ki tőled messze bár, de gondolattal
Melletted ül, és kellemidre néz.
Nézz mint egyenlő társadat; de én,
Ámbár a kortól még nem fáradott,
Előhaladtam már az élet útján,
Midőn te még csak most nyitod meg azt.
S bár van, mitől az évek hossza által
Szeretnék távol esni kedvedért
Még is kivánnám ifjuságomat.
Azért felejtsd az éveket, törölj ki
Kor és szerencse áldomásiból,
A mit fölösnek tartasz, hogy közöttünk
Ne álljon több különbség, mint mi kell,
Hogy teljesíthesd egy kérelmemet. —
Te szebb vagy ismét, teljesebb, nagyobb
Mióta nem látálak, kis leánykám;
Mint vagytok itthon? szólj, nem ért-e baj?

Lenke. Mi jók valánk, s jó Istenünk megőrze.

Telegdi. És jó valál-e Lenkém, jó te is?
Szép s jó együtt mi drága összeség!
E két elemből áll az angyal is,
S azért én elhiszem; te jó valál.

Lenke. Szorgalmas is valék, a jegyruhát,
Melyet parancsolál készítenem,
Ma végezém és tüstént elhozom.

Telegdi. Hogy illyet is felejtek! Ám ne szólj meg:

Körödben minden elvonúl eszemből,
S vagy díszeidben csak magad jelen.
De bátorodjál, félni nincs okod.
Nem mint csapongó ifju jöttem én
Kicsalni szóval pillanatnyi kéjt,
S hivalkodólag űzni únt napot.
Minden szavammal élet és szerencse
Koczkája van kezedbe általadva:
Te játszhatol csak, és nem én, vele,
Most menj, de hozd felöltve a ruhát;
Szeretném látni, mint áll hölgyemen,
Ha oly találna lenni, mint te vagy. (Lenke el.)
Mi könnyüden lejt! sajkalebbenés
Járása, s ifjusága játszi hullám.
Kitől kormány s czél nélkül hajtatik
Tündéri sikján élet tengerének,
Nem aggva még a révről, melybe kössön.
És én a puszta part, itt várom őt,
Kétkedve: hozzám tart-e vagy tova?
Ohajtva és gyanúval: nem visz-e
Több boldogságot menve, mint hozott?
És mégis vissza már nem léphetek!
Gondszüntetőnek vágytam venni őt,
S im, mintha évek nem szakasztanák
A régi szenvedélyt a mostitól,
Szeretve függök rajta, s ifjulag
Hév és emésztő lángok érzetim. (Lenke jö.)
Méltó reá? de íme jön, s mi díszt
Ád a ruhának, melybe öltözött.
Csak bátran, Lenke, jőj közelb, leánykám.
Dicsérem a munkát; oly csínos az,
Milyen magad vagy. — Mit tartasz felőle?
Tetszésedet vajjon megnyerte-e?

Lenke. Azt tőled illenék meghallanom.

Telegdi. Én nem tudok birálni, mindenütt
Téged, csak téged látva s bájodat,
Mely mint viharban elhúnyt ébredőt
A tiszta hajnal váratlan lepett meg.
Te néma vagy, de mintha ajkidon
Kérdés lebegne; szólj, ne titkolódjál.
Barátkoztass meg minden ötleteddel,
Hogy mint barátod felfoghassam azt.
Szólj, mit kivántál tőlem kérdeni?

Lenke. Azt kérdezendém. . . Ám de megbocsáss,
Én egy bohó s együgyü lány vagyok.

Telegdi. Oh mondd, mi az, mit tudni vágy?

Lenke. Ki lesz
Ama szerencsés hölgy, ki e ruhát
Viselni fogja egykor, mint jegyes?
Telegdi. S miért kivánnád ezt megtudni, szólj.
Lenke. Imádtam érte, hogy boldog legyen.
Telegdi. Csak rajtam álljon avvá tenni őt,
Lelkem- s hitemre mondom, az legyen!
De Lenke, nyájas kis leányka te,
Most mondd meg azt is nyilt szived szerint,
Mi hölgyet szánnál, mifélét nekem?
Lenke. S elégled majd, a millyet én kivánok?
Telegdi. Te lész birám és büntetőm, ha nem.
Lenke (gondolkozás után).
Regét beszélek, megbocsáss, ha rossz.
Egy özvegy asszonynak volt egy fia,
S az özvegy így szólt útra kész fiának:
Ne házasodjál; mert a hölgy hamis,
Csalóka, míg leány, s megcsal, ha nőd;
Leánykorában angyal, ám hamar
Asszonnyá vétkezik, ha hitvesed.
Nyilt könyv gyanánt áll, míg leány, előtted,
S bezárkozik, ha nőddé válhatott.
Tündérnek látszik és csak változó,
Virágnak látszik s már is hervadoz.
Gyarló szer s kín, ha meg nem nyerheted;
És kín, ha birod; mindennél nagyobb,
Ha elveszíted: s így ne házasodjál.
Telegdi. S mit monda erre a regés fiú!
Lenke. Nem hitte, s mégis nőtelen maradt.
Gyerkőcze volt még; madarászni ment.
Telegdi. Oh csapodár! s te így csalsz engemet?
Lenke. Engedd regémet végig mondanom,
A gyermek férjfivá lőn, s akkoron
Így szólt as özvegy: házasodni menj,
Mert a csapongó élet üdvtelen:
Rövid gyönyörből hosszu fájdalom,
Vagy élt napoknak zsibbadt mámora.
Azért leányt keress; de hitedet
Ne kösd le semmiért és óvakozzál,
Mert a csalódás s késő bánat egy.
Elmés legyen, mert máskép czifra báb;
Vidám legyen, különben holt alak;
Szorgos legyen, mert házad tönkre megy.
Szép is lehet, de nem fölötte szép;
Jó is lehet, de nem fölötte jó;
Gazdag lehet, de nem fölötte dús:

S még is, ha mind ezt egyben feltalálod,
Adj hálát Istenednek térdiden;
Kérd, adjon hozzá még hűséget is,
És hozd el őt lakodba hölgyedűl.

Telegdi. Te finomúl regélsz, s ha sorsom engedi,
Regéd szavát követni kész vagyok:
Elmés, vidám a lány, kit kedvelek,
S fölötte szép, de nem kevély reá:
És jó, szelíd, de öntudatlanúl;
S erényben s mindenekben gazdag ő,
Mik nőt szeretni méltóvá tehetnek.
És jobban kedvelem, mint mondható,
Hevebben, mint azt elhihetni, hűbben,
Mint azt fogadni esküvel lehet.
És a leány, kit kedvelek, te vagy!
Igen, leány, én tégedet szeretlek,
S talán fölöttébb, mint javamra volna,
Ha nem hihetném bírni szívedet.
De gondolkozzál róla, én megyek.
Rég puszta váram, s csendes mint az éj;
Ott áll magában mint egy néma jegy:
És szállást, a ki boldog, nem vesz ott,
Mert bús urának sűlyedt szelleme.
Elébe tükröt tart egy tiszta tó,
Belőle látni szép nagy tartományt,
S szerencse, birtok hozzá kötve van:
Öröm hián volt mégis ekkorig,
Mert bús lakója harcz és zaj között
Örömtanyává nem tehette azt.
De most a béke szent, s a koronát
Letette a hatalmas Gábor is.
Egy pártütő van még a nagy hazában,
Mely béketörvényt nem hall, sem királyt;
Éretted vivó szenvedélyem ez.
Mely nyugtom ellen zajgó pártot üt.
Azért szerezd meg nyugtomat — szeress.
De végy időt meggondolásra: én
Itt termek ismét. Kérd tanácsodat
Egyedűl szivedtől; mert az csalhatatlan. (El.)

Lenke. Tiszteltem eddig, most szeressem őt?
Elmélkedésre nincs idő s azért
Övé vagyok s a sorsé, mely hozá.
Vagy nem csalódás muló hangjai
Ámítanak, s ily kellőn s édesen?
De nem! nem új az, a mi meglepett:
Merészek voltak képzelgéseim:

Eladtam álmaimnak lelkemet,
És most, midőn az álom megvalósúl,
Már nem vagyok sajátom. Nem magam
Hímzék-e enmagamnak jegyruhát?
Selyembogárként nem fonám-e be
Envágyaim hálójába éltemet?
Megnézem a napot, fenn áll-e még?
És a világot, nem szükült-e meg?
Fölötte nagy volt eddig, most kicsin,
Mert láthatárát kézzel foghatom.
De eddig bujdosám, most hon vagyok. (El.)

(Erdő.)

Banó (ruháját ágra függesztvén, kijő a fák közül).

Itt függj barát! te légy az Absolon!
Az én akasztófám még nem virult fel!
De ékesitsd te ezt a száraz ágat,
Csak száraz ágon voltál rajtam is.
Megint panasz? nem, nem panaszkodom.
Szűk a monostor és hideg, setét;
A szívnek farkasverme; társaság,
De társaságtalan s örömhagyott,
Mint sziklafőn a vén holló tanyája.
S nyugtot csak annak ád, ki már nyugott,
De nem nekem! Buzgón áhítozám,
Böjtöltem és sanyargék: hasztalan!
Hogy nincs erőm jobb lenni, mint vagyok,
Üdvömre mondom, mely nincs! nem hibám.
Oh, oh, hogy én még sírni sem tudok!
De itt legalább ordítanom lehet,
És arra nagy kedvem van. Jőjetek,
Erdő lakói, vérengző vadak,
S kiket vadásznak üldöz fegyvere,
Vadabb és üldözöttebb, mint ti, én
Veletek kivánok bőgni, szánjatok.
Oh Lenke! Lenke! (El.)

Kolta s csapatja jö.

Kolta. Megálljatok, ma itt ütünk tanyát.
Megjött-e már a kém, a fürge Vid?
Hajdu. Nem még uram, de majd vigyázzuk őt.
Kolta. Így nem lehet soká. Ha Gábor úr
E gyáva békét el nem esküszi,
Magam leszek királylyá, annyira
Meguntam ezt az életet. Nos aztán?
Ti megnevettek? innom adjatok,
Szomjúzom; száraz még a lelkem is.

Aztán az őzet nyársra tűz fölé:
Ma tort csapunk, ha nem halottit is,
De még is ollyat, melytől halni kell,
Mert én ma ütközetre készülök.
(Iszik, majd boszúsan elveti a korsót.)
Mi ördög! evvel ürgét öntsetek.
Bort adjatok nekem!

Hajdu. Ha volna sincs.

Kolta. Hogy érted azt fiú?

Hajdu. Csak úgy uram,
Hogy volt, de nincs.

Kolta. Oh rőt zsivány, hazudsz.
Bort adj, pirók, vagy kékre festelek.

Hajdu. A rőt hajú is ember mint egyéb,
És nem zsiványabb mint akárki más.

Kolta. No nézze bár ki, még kényeskedik.
El kell-e pirulnod? nem vagy rőt eléggé?
S apád vagyok-e, ha rőt hajad van is,
Hogy rám neheztelsz? róka vagy, ha mondom,
S még rókatorkos mentém lesz belőled,
Ha bőrödet lehúzom. Pifre, paf!
Vagy tetszik vagy nem! bort szerezz nekem,
Különben megszököm.

Hajdu. Ne légy boszús;
Egy óra múlva borral termek itt.

Kolta. Megállj! ma vízivó leszek. Pokol!
Hogy minden ollyan békeszínt visel.
Csak égi háború sincs! s benned is,
Te rőt lator, nincs egy morzsányi szív,
Egy szikra pártütő-vér sem buzog;
Unalmasabb vagy mint a hosszú bőjt.
Hát elfeledtél káromkodni már?
Csak egy szitok sem jő ki torkodon?

Hajdu. Nem tudtam, hogy ma ily rossz kedvü vagy.

Kolta. S te tűrödelmes vagy mint a szamár.
De légy barátom! Mind szamár az ember,
S mellette mint a borsos tót, megyen
A sors gyalog, de súlyos bútorát
Hordozza hátán a szegény deres,
S bot és sovány zab a mit érte kap.
S csak békeség ne volna!

Hajdu. Lásd uram!
Hogy föl vagy lelkesülve, hogy hevülsz,
S ezt mind nekem köszönhetd! én vagyok
A tűz, a láng, mely téged gyújtalak.
Én gazdagítlak elmés ötletekkel,

Különben néma volnál. Rőt hajamra!
Ez óra óta becsben tartom e főt:
Te gyújtsd meg nála elméd taplaját.
Kolta. Mennykőt! te végre csúfolódol is?
De menj, s akármint, hozd elő Videt,
Hírt várok tőle.
Hajdu. Farkast emlegetsz.
Ott pislog a bokorban, s kémlelődik.
Kolta. Hé Vid, Vid, jőj szabadba; mink vagyunk.
Ha még pogánynyá nem lettél, siess.
Vid (jö). Bagoly legyek, ha rátok ösmerék.
Azt hittem, hadnagy, hogy vadászfi vagy,
S ez a veres vad a bak, kit lövél.
Kolta. Biz' Isten! nem hibáztál, én s Peti
Erős csatában voltunk, csakhogy én
Ököllel, ő hátával győzte, s nyert.
Hajdu. Ti ollyak vagytok mint a puskapor.
Magatokra hagylak, mert félek, netán
Felgyujtsalak, s ha ellobantatok,
Mint a vak töltés, füstbe mentek el.
Verjen meg a sas! én ebédelek. (El.)
Vid. Hogy megsziporkál! tán ütötted őt?
Kolta. Oh a világért nem lennék aczéla!
Nehéz és tompa, mint a békasó.
Különben is magában pislog ő,
Mint a reves fa, csak setét legyen.
De most beszélj, Vid, hírt beszélj nekem:
Hogy áll a sík?
Vid. Nincs rajta semmi gaz.
Kolta. Azaz te nem vagy ott már. Ez nem ujság.
Mást mondj nekem.
Vid. Ha szómat hallgatod;
De el ne fogd előbb, mint megfutott.
Azt mondtam: nincs a síkon semmi gaz;
Török s tatártól puszta ekkorig,
És visszaszállott már a német is.
Kolta. Ez, jó Vid, rajtunk még mind nem segít.
Nincs semmi zaj? Bethlen nem háborog?
A békét ő csak úgy szeretheti,
Hogy lábait megvesse, s biztosabban
Új harczra keljen.
Vid. Híre van, de csak hír,
Hogy a törökökkel czimborál,
S újabb csapásra gyűjti népeit.
Kolta. Oh Mahomet! még az mind messze van.
S most mit tegyünk? Erdélytől elszakadva,

Maroknyi nép itt meg nem élhetünk;
Erdélybe élve el nem juthatók,
Akarva vagy nem, rablókká leszünk.
Én pártot inditok, ha háború nincs,
Csinálok azt magam.

Vid. S ki tartja fen?
Félek, hogy úgy jársz mint a szélmalom:
Szél szüntekor megállsz és itt veszünk.

Kolta. Gábor nevében folytatok hadat:
Legelső dolgom egy vár véte lesz,
Melyben tanyázunk, míg ő jőni fog,
Fejemre esküném, hogy jőni fog.
Csak három hónap sem múlik bele,
Gondolkodol? mit szólsz e terv felől?

Vid. Jó mint a zabkenyér, ha nincs egyéb.
Én hozzád állok s kész a háború.

Kolta. Hahó! mi baj? mit bőg a balga nép? (Egy hajdu jö.)

Hajdu.

Uram, embereink egy kis cseri barátot fogtak; azt akarják, hogy prédikáljon nekik.

Kolta. S miért ne tenné? hozzátok közénk.

Vid. Ez már valódi tábor; papja is lesz.
Ágról vevéd? vagy égből hulla le?

Hajdu. Nem tudom, uram; de ág alatt fekütt.

Vid.

Filiszteus legyek, ha nem az, kit visszajövet itt közelében láttam. Egy száraz fa mellett álldogált: ugy tetszett, valamelyik ágával szerelembe esett; oly kivánesin nézegetett föl reá, mintha gyümölcse kivánt volna lenni; de mivel mellette egy mély vízmosás is volt, attól félt, hogy ha az ággal leszakad, a gödörbe esik s így a mélység nem engedte, hogy magasra jusson. Furcsa volt látni, mily szerelmesen méregette szemével hol az ágat, hol a gödröt, de végtére gyepre vetette magát, s búvában elalutt. Siettem, különben megugrattam volna.

Kolta.

Hozzátok őtet, látni akarom;
Hadd prédikáljon kérges lelkeikre,
Hogy mint a vaczkor, megpuhuljanak.
Főkép a böjtöt bőven szabja ki.
A hús-zabálók! faljanak füvet,
S az istenadta vizzel éljenek.
Már czinke sincs az erdőben miattok.
Koplaljon a ki üdvözülni vágy. (Hajdu el. Vidhez.)
Nos nem királyi élet ez, komám?

Vid. Hogyan köszöntsük őt, ha eljövend?
Kolta. Köszönts rá egy pohár bort! ah, ha volna!
Isten nevében adjon oktatást,
Kérd őt, s mivel nem illik, hogy magam
Szólítsam fel, helyettem mondd neki,
Szép ékesen, de büszkén s megvetőleg,
Szelíden, bár nem szinte nyájasan,
S jó vastagon, ha bár szerényen is —
S a többi, a mint majd jobban tudod —
Hogy nagy kívánság bánt őt hallani.
Vid. Ha a kívánság is bánt, nem tanácsos
Bevárni teljesültét, az megöl.
De már huzódik, állom tisztemet.
(Banót hozzák.)
Annak nevében, a ki hadnagyunk,
És fővezérünk, s ott egy ágon ül,
Üdvözlöm szépen atyaságodat.
Banó. Hibáztok, én egy szegény diák vagyok.
Vid. Hát én hazudtam? Villám és taraczk!
Itt egy sereg vitéz ember lakik,
A mely ha szól, kér, és ha kér, parancsol,
Parancs után üt, mint a buzogány.
Azért atyám, szépen könyörgenénk,
Egy kis beszédet tartanál nekünk
Lelkünk javára. Az nem árt, ha hosszú,
Annál kevesbbé a rövid; de benne
Ördög, pokol jó sürüen legyen,
Mert lá! kemény a bajnok élete,
S minden csekély szó meg nem hatja őt.
Ne válogass szót, csak magyar legyen,
S jó borsos és erős — s most halljuk azt,
Mert meg kell lenni, mint az egy halálnak,
(Koltához.)
Nos hadnagy, jól van igy? nem szóltam-e
Vala mintha szádból vettem volna ki?
Kolta. Szivem szerint. Te gyémánt vagy, fiú.
De halljuk őt.
Banó. Természet hallj meg engem!
Kolta. Hohó! hisz úgy nem szokták kezdeni.
Banó. S ti kik körűlem álltok, bajnokok,
És minden, a ki embersarjadék,
S nem tőről vágott cser, vagy a hegyek
Tetőiről legördült szirt darab,
Hallgassa szómat, hallgasson meg engem:
Én bús, szerelmi áldozat vagyok.
Kolta. Tűzes tatárt! Vid, ez nem tréfaság.

Vid. Épen nem! a legszárazabb valóság,
Csak attól tartok, hogy torkán akad.
Kolta. Azon segíthet a hátdöngetés,
Csitt emberek! beszélj tovább, barát.
Banó. Pogány Milóról mondják könyveink,
Hogy az magának egy tinót nevelt,
Kit már mint borjut kezde hordani,
S naponként hordta mind azon korig,
Midőn a borju szarvat ölte már,
S lett izmos állat, nagy komor bika,
Melyet remegve hallott bőgni rét
És rengeteg, kinek minden kitért,
De ő, ki megszoká hordozni azt,
Könnyűnek vélte terhét a csalódott,
Míg meghittsége áldozatja lőn.
Így lettem én szerelmi áldozat!
Vid (Koltához). S már most ki volt a borjú?
Kolta. Hát ki más,
Mint a szerelem?
Vid. Nem! őt a szerelem
Hordozta s végre mint rossz vén bikát,
Ledobta válláról és elfutott.
Kolta. Csitt! halljad őt: még most jön a java.
Banó. Parányi volt a kezdő szerelem,
S én dőre megszokván kis terheit,
Örömmel s elbizottan hordozám.
Míg végre tünvén elmém hályoga,
Szörnyedve láttam óriásomat.
Vid. Ez már csak baj.
Kolta. Kirántom nyelvedet.
Vid. Inkább hüvelybe rejtem; légy nyugott.
Banó. Én egy leánykát ösmerék. Kicsin volt,
És gyenge még: de bimbajában is
Gyaníthatólag a legszebb virág,
Mely a kerek nagy földön nyilhatik.
Lassan, koronként, s mindig bájosabban
Fejlett előttem mint a szép tavasz.
Szerettem, s nem tudám, hogy szeretem.
Kolta. Én szánakozni kezdek rajta, Vid.
Vid. És én szeretném megdöngetni őt.
Banó. Napok mulának, s én a könyveket,
Melyek barátim voltak, unni kezdém;
Ah, kellemeinek könyve nyílt előttem.
Csak abba voltam végkép elmerűlt,
Éjente s nappal abból olvasék,
Abból tanultam, a mi most megöl.

Látám az apró játszi gyermekéből
Mint sugárzott fel dísztermete,
Kihajnalodni láttam arczait,
S szemfényit lenni égető napokká.
Szépsége kísért mint a tiszta ég;
S mert csak mosolygó s nyájas lehete,
Én elveszett, azt hittem: rám mosolyg.
S most őt kevély és dölyfös úr viszi
Várába, régen őrzött kincsemet,
Hol az csak sirni és hervadni fog.
Azért ha kedves a harcz, jőjetek,
Ostromra viszlek. Van miért csatázni,
Én elvezetlek titkos útakon,
Első leszek csatán és ostromon,
Csak őt, az egyet, hagyjátok nekem.

Kolta. Hitemre mondom, melly igaz keresztény,
Bohónak véltem s észgyarlónak őt,
De bölcsebb mint akármely krónika.
S aranygyürűbe illők szavai.
Elő fiú! a tűzhöz és együnk,
Aztán csatára. A legszebb leány!
S Gábor király lesz kettős jelszavunk. (El.)

(Vid hátra marad.)

Vid. Nem álmodom? való! a legvalóbb
Valóság a mit látok. Boldog Isten,
Mi lesz belőlünk! dőre kalaúz,
Szélvész vezér, bolond nép; szép sereg!
De illyen is kell a hollófiaknak. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

Remete. Mióta lett e hajlék illy üres?
Oly tárva s őrizetlen, mint a szív,
Mely minden indulatnak nyiltan áll?
Milyen szerencse hozta változását?
Jó nem lehet, mert tudnom kellene.
És még is rendben állnak mindenek,
Épségben a szegénység bútora,
Mely tiszta kézből véve ápolást,
Tükör gyanánt szól ép lakóiról.
De nem leszek hitlenné czéltalan
Jövendöléssel; elvárom, mi jő. (Leül.)
Mi boldog az, kit nő és gyermekek
Fogadnak el, ha útról visszatér;

Kit földhöz kötve ily szerencse tart;
Kinek tanyáján földi mennye van,
Hol gond- s örömből szőve összeérnek
Munkálkodása végső szálai!
Én is reméltem egykor, s nem nekem,
Hatalmas ellenemnek nyílt az éden.
És künn rekedtem Ádám-Évaként,
S a kis de boldog istenkert helyett
A nagy silány föld, e határtalan,
Lett nem hazám, de bujdosó helyem;
Holott tövissel borzad, és vadakkal
S vadnál is ádázb emberekkel útam,
Hol kínos ágyam hosszú fájdalom,
Fejemnek alja bú és régi gond,
S komor tünődés gondolatjaim,
Melyekre fátyolt álom néha von.
S mégis nyugottnak illik látszanom,
Ruhámhoz szabni lelkem s arczomat,
Hogy a kaján nép gyöngeségemen
Okot ne leljen megbántó kaczajra.
Lelkem hazája túl van a világon,
Hol ő, a megsirathatatlan, él,
S hozzá halál a rémes boltu híd.

Dora (fáradtan jö).

Dora.

No hála Isten! csak hogy itt találom. Ah! csodálom, hogy még lélekzetem maradt. Az az istenadta bércz, girbe-görbe, mint bűnös ember utja: Isten bocsá'! úgy elfáradtam, hogy alig szólhatok.

Remete.

Azt nem tapasztalom; de mit jelentsen
Ez a sietség, futkosás, zavar?
Mi bajtok történt, s Lenke hol marad?

Dora.

Ah édes remete atyám, hisz éppen arról akarám kegyelmedet tudósítani, épen csak azért másztam fel törődött csontjaimmal arra a gonosz hegyre, de nem találtalak.

Remete.

Igen, de végre itt vagyok s szeretném,
Ha megfelelnéd, a mit kérdezék.

Dora.

Csak egy kis türedelmet! Csak hogy igazán lélekzetet vehessek, mindent elbeszélek. Úgy elfúltam —

Remete.

Folyvást beszélsz, csak azt nem, a mi kell.
Asszony! te aggódásba hozsz; beszélj,
Mi bal szerencse érte házadat!

Dora.

Bal szerencse? A Krisztus őrizzen! szerencse, nagy, ritka jó szerencse ért, engem, Lenkét, remeteségedet is. Csupa szerencse, és Isten áldása, a mi reánk szállott. Kegyelmed azon igen megörűl, tudom, ha elbeszélhetem.

Remete.

Te engem elrémitesz. Asszony, asszony!
Aligha jóban törted eszedet.
Hová tevéd őt? Lenke hol vagyon?

Dora.

Ah a bohó kis leány, az jól imádkozott. Hogy is kezdjem azt sem tudom örömömben, hol áll a fejem. — Hát Lenke, édes jó atyám, mennyasszony.

Remete.

Menyasszony!

Dora.

Vagy inkább már asszony is lesz, most van az esküvő; s én azért jártam oda, hogy hírt vigyek felőle.

Remete.

Gyarló teremtmény, gyáva gyenge asszony
S nem szólhatál te erről jó korán?
És így adám-e én őt át neked,
Hogy hírem nélkül add el, mint silány
Únt házi bútort? ő nem volt tied,
S nem adhatád ily gondolatlanúl.

Dora.

Ne legyen bosszús kegyelmed! Isten ójon, hogy én adtam volna el őt: maga akarta legjobban.

Remete.

Annál inkább meg kelle mondanod,
Hogy visszatartsam bal kivánatoktól.
Anyát hivék találni benned, és
Te dajka voltál, mely silány tejen,
De nem szivén nevelte gyermekét.
Mikor van esküvője?

Dora. Most, uram!

Remete.

Most? szent egek! hogy semmi sejtelem
Meg nem jelenté e bal esetet?
S tudod te asszony, hogy Lenkéd nagyon,
Igen nagyon boldogtalan lehet?
S van annyi érték benned, hogy leródd,
A bűnt, ha súlya egykor rád esik?

Dora.

Az istenért, ne ijesszen így el kegyelmed. Hiszen férjhez menni csak nem lehet olyan irtóztató szerencsétlenség. Aztán Isten látja lelkemet, bizony jót akartam vele.

Remete.

Jó, jó, te úgy tevél, mint tudhatál,
Lenkével össze, nőkép, botorúl.
S mint mondatik, vak tyúk is néha napján
Lel gyöngyöt a porondon, meglehet,
Hogy Lenke választása jól esék.
De tőle s tőled szivtelen, ha nem
Hálátlan és bizonynyal oktalan
Előttem illyet eltitkolni. Kedves,
És gyermekemként édes, drága volt
A lány szivemnek, és ha vesztenem kell,
Pótolhatatlan veszteség; de szólj,
Ki az, ki tőlem elvoná e kincset,
Mi ember, s mily rendű a vőlegény?

Dora.

Ah édes jó uram, az egy igen, igen gazdag, díszes úr, kinek temérdek cselédei, szolgái s katonái vannak. Kastélya nagy mint egy egész falu, s oly régi, hogy talán Béla idejéből való. Aztán — Isten bocsássa meg, úgy szereti Lenkét, hogy majd meghal érette.

Remete.

Jőj észre asszony. Folyvást hasztalan
S bűnös világi dolgokat beszélsz,
Mondd meg nevét, hogy ösmerjem meg őt.

Dora.

Ha el nem feledém. Hogy is nevezték? Ah én oly szegény feledős asszony vagyok. — Kelen — nem, Tele — úgy, úgy, Telegdi a neve.

Remete.

Üdvödre mondom, asszony! millió —
Sőt a világon minden név közől

Nem mondhatál szörnyebbet, nem nekem
Gyülöltet inkább, és nem kárhozóbbat
Mindenre, a mihez még kötve volt,
Oh Lenke, Lenke! mily rossz kézre hagytam,
Boldogtalan leányka, sorsodat.
De még talán nem késő: menj, siess,
Asszony, fogass szekérbe, vagy fogadj
Lovast, ki tüstént megvigye
A várba e hirt! Lenke nem leányod,
S hogy, a ki atyját tudja, eljövend,
Üzend vagy mondd, hogy addig várjanak
Az esküvővel, míg én eljövök.
Ne nézz az útra, menj csak czél után;
Mert Lenke boldogsága s ten nyugalmad
Függ tőle, későn érsz-e vagy korán.
Menj, menj, ne késsél; én is ott leszek. (Dora el.)
Mindenható! mit kelle hallanom!
Minden csapás közt, mellyet várhaték,
Ezt legkevésbbé hittem eshetőnek,
S azért hagyám el a világi zajt!
S a bántott szívnek oly édes boszút,
E még egyetlen enyhítő italt,
Melylyel szerencsém balja megkinált,
Azért tolám el égő ajkaimtól,
Hogy másod ízben koldussá tegyen!
Nem ingyen hagytam én őt megnyugonni.
Nagy esküm álla, rajta megboszúlnom,
Mit Isten ember ellen vétkezett.
De feltalálván e kis gyermeket,
Azt véltem, a rabló büntetve van,
Kegyetlenül büntetve, mert bolondúl,
Ön boldogságát öldökölte meg.
Azt gondolám, ő nő- s gyermektelen,
Míg én örültem éledezve látni
A hamvadót serdülő lányomon.
Mi enyhadó volt nőni látnom őt,
És felvirúlni, díszül egykoron
Hozzája méltó férj erényinek.
Azonban ő mint a setét bagoly
Várában ült, és nem volt semmie.
Harczokba ment és nem várta vissza senki.
Azt véltem érzi lelke ostorát,
S letettem a haragnak fegyverét.
És ím! nem oly törődött, mint hivém,
Még ő szerencsét vár, s tán üdvöt is,
S avval kivánja bűneit beszegni,

Melyekre ál szín vonta fátyolát.
A bús bagoly kijő rabolni még,
S nem hagyja, a mit vére megszokott,
De itt a perez, hogy felriaszszam őt.
Képet fogok szemébe tartani,
Melytől egekre borzad fel haja,
Mely őrületbe dönti szellemét:
S e kép, e rémitő váz maga lesz.
Lefestem őt, hogy ismerjen magára,
S mint a tükörbe néző szörnyeteg,
Önnön szemével ölje meg magát. (El.)

(Vár.)

Telegdi, Lenke.

Telegdi. Most hát enyém vagy Lenke; emberek,
S oltár előtt enyém, örökre az.
Örökre! mert egy lét nem fogja be
Szerelmi boldogságom napjait:
A lélek földöntúli életében
Még hosszú édes emlék álma jő
Utánok egykor halhatatlanúl.
Enyém vagy. Ah rég e kis szó ‚enyém‘,
Mely sok halandót boldogít, előttem
Értéke-veszett volt és becstelen,
S tartalma terh inkább, mint kéj-adó;
Most mint egy Isten titkos temploma,
Kicsin, de gazdag, s boldog mint az ég,
Nyilik meg rég zarándok vágyaimnak,
Felfödve a megáldó rejteményt,
Hol leplezetlen hófehér szoborként
Áll istenarczczal a szent üdv maga.
Enyém vagy, és ily szép tartalmu szót
A földön ember nem mondhat, csak én.
Oh szólj, hogy érzed ezt a változást?
Kivánatiddal nálam honn vagy-e?
Vagy még maradt-e, a mit megtegyek.
Hogy kedvedet ne sértse meg hiány?
Mindennek a mit látsz s még látni fogsz,
Váramnak és magamnak asszonya.
Csak szólj, kivántod teljesítve van.

Lenke. Bocsásd meg hallgatásomat, s hogy ennyi szépért
Még csak köszönni sem tudok. Nagyon
Uj még előttem minden, és magam
Magamnak ösmeretlen állok itt.
És hallgatózom, s mint tündérrege,

Beszéded édes hallgatásra csal.
De kész vagyok tanulni. Meg fogom
Jegyezni, a mit mondasz és belőle
Kitudni, mint lehet tetszésedet
Megnyernem és soká megtartanom.
A mily tudatlan s egyszerű vagyok,
Oly hű tanítvány s oly serény leszek,
Csak tűrödelmes légy az oktatásban.

Telegdi. Mi szépen és mi elmésen beszélsz te!
Bölcsebben mint hogy oktatód lehetnék.
Nem, arra nem szorultál: a virágnak
Hogy illatozzék, nem kell oktató:
Az illatozni és virítni fog,
Ön indultából szép természetének.
Azért mit elméd gondol, mondd ki bátran.
Kellőbb az minden eltanulhatónál.
De egyben mégis mestered leszek,
Tanítni foglak, hogy becsűlni tudd,
Mi által engem boldoggá teszesz.
Tanítni foglak, mint tekints tiédnek,
Mind avval, a mi itt körül veszen.
Először is cselédim lássanak,
Hogy mindenik, ki hozzám tartozik,
Tisztelje benned a ház asszonyát.
Gerő! Gerő! (Kivül csatazaj hallik. Gerő ijedve.)
Nos agg szolgám, mi baj?

Gerő. Veszély fenyít bennünket oh uram.
Az árkokon kül fegyveres csapat van,
Mely felkivánja büszkén váradat.

Telegdi. Mi ez? mennyekzőm napján háború!
Oly szerfölött hosszú-e nyúgodalmam,
És új szerencsém oly fölösleg-e,
Hogy már irígye támadt? Istenemre!
Véres boszúval állom útjokat.
Kik ők? mifélék e veszett hadak,
Melyek rabolni jőnek békekor?

Gerő. Gábor király s a szép lány jelszavok.
S Gábor nevében kérik váradat,
És mindent, a mi benne birtokod van,
Tüzzel s kegyetlen vassal elveendők,
Ha megtagadnád, a mit kértenek.

Telegdi. A martalóczok! várat nem, de sírt
S halált, ha kérnek, azt adok nekik.
Fegyvert elő! vagy nem! magam megyek,
Te asszonyodnál légy és bátorítsd (Lenkéhez.)
Ne rémülj, Lenke! sorsunk hozza ugy,

Hogy baj szövődjék kedveink közé.
Itt termek én azonnal.

Lenke. Ah Telegdi!
Én félek itt!

Telegdi. Ne csüggedj édesem,
Nem birja senki, mit megvédni nem tud!
Eddig szerencse álda meg veled,
De most kivílak a bal sors kezéből,
S megváltalak, ha kell, véremmel is,
Hogy annál biztosabban bírjalak.
Becsűlj meg avval Lenke, hogy ne félj;
Legitten látni foglak; légy nyugott.

Lenke. Ah mely veszélyes, mily bal kezdet ez?
Alant nem ére baj, s hogy feljövék,
Már a dulónak érzem ostromát.
Oh légy kegyelmes, ég, ha ez nekem
Nagyokra vágyó lánynak büntetés!

Remete jö csendesen s megáll.

Gerő. Ne légy magad gyötrője, asszonyom.
Ne bántsd meg a végző hatalmakat,
Melyek közünkbe kedvezőn adának.
Rég ismerem már e vár kő falát,
De még vívóját nem tudok, kinek
Szégyen nem mérte volna lépteit.

Remete. Ő nincsen itt! ha elvész, annyival jobb,
De a leányt megmentem.

Lenke a remetét látva megijed.

Jaj nekem!
Kit látok itt?

Remete. Hah érzed bűnödet?
Te háladatlan, elpártolt leány!
De Isten adja, hogy, mint kereséd.
Oly szörnyükép ne bűnhödjél miatta.

Gerő. Ki ez, ki itt ily gőgösen tanít?

Remete. S gyarló öreg te, mit szólasz bohón
Megvíhatatlan várról? nézz alá.
Lásd e hadat, mely vesztetekre jött.
A férfi harczczal állja meg helyét,
De gyenge hölgyet gyámolítni kell.
S én mint baráttok jöttem; még egy út van,
Mely a szabadra biztosan viszen:
A titkos út az, add át kulcsait.

(Gerő menni akar.)

Nem, meg ne mozdulj s tedd parancsomat;

Mert megteszem, hogy egy nyommá se menj.
(Ruhái alatt egy kardot mutat.)
Tudod mi ez?
Gerő. Tudom s nem rettegem!
Juhöltözetben farkas körmei:
De ősz hajam ne hozzon tévedésbe.
Jer, álbarát, és nyeld el e vasat.
Vagy ölj, ha tudsz! én tisztemben halok meg.
Lenke. Szent Istenem, mit kell megérni még.
Ha szívetek van! ah ne küzdjetek.
Remete. Agg bűnös, állj meg; olvasót emelj,
Az jobban illik hozzád mint a kard.
Ösmersz-e még? Nézz jól ezen szemekbe!
Rettegj ha ösmersz; én tudom, ki vagy.
Gerő (megösmeri.) Irgalmas ég!
Remete (félrevonja, s egy jelt húz elö ruhájából).
S most nézd meg e jelet!
(Gerö nézi s megdöbben.)
S ez a te asszonyod, te bűn fia.
És most ha még reményled üdvödet,
Ha lelki nyúgalommal vágysz kimúlni,
Nyiss útat, nyisd meg titkos zárodat.
Gerő (félre). Mindentudó! ez büntető kezed,
Lenke. Mit súgnak ők oly érthetetlenül,
S gyanús ijesztő arczczal ellenem?
Imént dühöktől s harcztól rettegék,
Most békülésök hoz rám aggodalmat.
Remete. Jőj, Lenke, jőj leányom, a veszély
Pillanatonként nő, nem késhetünk.
S Gerő, te menj és nyiss utat nekünk.
Lenke. Hogyan Gerő! te alkuszol fölöttem?
Nem vagyok-e én uradnak hitvese
És asszonyod? s ily hűség illik-e
Ez ősz hajak- s e sírközel korodhoz? (A remetéhez.)
Megengedj jó atyám és ápolóm,
Én háladattal tartozom neked,
De esküvésem tartja, hogy maradjak
Jó, rossz napokban férjem hitvese.
Én élni halni tartozom vele.
S azért ne kérd, hogy most elhagyjam őt.
Remete. Oh balga lány! te rosszúl bölcs magadnak,
Halld a dörömbölést, a harczi zajt,
Képzeld belőle sorsodat. S velem
Átalsz-e jőni inkább mint zsiványok
Kezébe jutni? károdat mikor
Kivántam én hogy biztalankodol?

Jőj, és ha visszajőni vágysz, jelentsd.
Mihelyt kivánod, megtérhetsz velem.
Bántatlanúl, az égre esküszöm!
De most kell jőnöd, okvetetlenűl,
Vesztedre téged itt hagynom gonoszság
És gyávaság is volna; jőj, siess.

Lenke. Nem szívesen, de ám ha kell, megyek.
S uramnak add te hírűl, jó Gerő,
Hogy avval a ki régi jótevőm
S atyám helyett atyám volt, mentem el,
S hogy visszatérni kész vagyok, mihelyt
Azt biztosan merészlenem lehet.

Gerő (a remetéhez). Én engedek. Vedd át a kulcsokat.
De oh uram, ha benned irgalom van,
Légy ápolója, el ne hagyd az árvát.
Korán, nagyon korán boldogtalan,
Boldogtalanb, mint szóval mondható.

Remete. Arról ne aggj. Több ok von engem arra,
Mint hinni képes vagy. De mondd uradnak,
Ha élve visszatér, hogy itt valék,
S hogy számot adni kész vagyok, ha kell.

(Remete, Lenke el.)

Gerő. Soha! soha! nem mondom azt neki,
Az őt megölné tőrnél gyilkosabban.
Oh, oh, hogy én nem halhaték meg eddig!
Siromba szállok s nem lesz nyugodalmam,
Mert én valék e gyásznak eszköze! (El.)

Banó (jö). Itt sincs s ez már a legbelső terem.
Későn jövék! a gyöngyház itt maradt,
De gyöngytelen, hajh azt más szedte ki.
Szerelem, szerelem! ha bűnbe iktatál,
Miért nem adtad érnem czélomat?
Ah! jőnek, és aligha társaim.
A latrok, úgy harczolnak mint az eb:
Leghathatósb csatájok ugatás.
De őket is kerülnöm kell: tudom,
Vesztő dühökben izre rontanának.
Csak most ki tudjak jutni sértelen,
Erdőmbe térek vissza álmadozni,
Mert engem a való nem boldogít. (El.)

Telegdi (künn). Hozzátok őt, a vakmerő latort.
Hadd lássam és hadd büntessem meg őt!

(Bejö Gerövel.)

Mi ez Gerő? hol a te asszonyod?
Öreg, miért nyögsz, mért vonaglol így?
Hová tevéd őt, szólj; ne tétovázz.

Gerő (térdepelve). Oh ölj meg engem, ölj meg e helyen.
Telegdi. Vér háború! mit kell még hallanom.
Ne mássz előttem, féreg; válaszolj.
Vagy czimborává lettél, agg, te is?
Ha Istened van, mondd meg, hol van ő?
Gerő. Oh én igen boldogtalan vagyok.
Telegdi. Öreg, ne ingerelj! azt várod-e,
Hogy átkaimmal mennyet s poklokat
Felzúgjak ellened? szólj, hol van ő?
Ne tégy fenébbé mint a fenevad;
Hová tevéd, hová rejtetted őt?
Gerő. Oh, mért maradtam hírmondónak én!
Nincs asszonyunk, szép hölgyed oda van.
Telegdi. A régi gyászdal zendül ujra meg!
Hát meglopák a rablók váramat?
S te gyáva élsz, hogy ezt elmondd nekem?
Gerő. Élek, hogy ölj meg, rajtam állj boszút.
(Katonák jönek egy kötözöttel.)
Telegdi. Hé lóra! lóra! férfiak s utánok!
A rablók elragadták hölgyemet,
Száz telket annak, a ki visszahozza,
Utánok, a ki hívem és vitéz! (Katonák el.)
S öreg, te itt e foglyot vidd alá,
S a felső börtönökbe zárd; de úgy
Vigyázz mint ősz fejedre; mert az ég
Nagy Istenére mondom, meg nem élsz,
Ha visszajőve nem találom őt.
(Mindnyájan el. A megkötött Kolta s Gerő hátra maradnak.)
Gerő. Ez megleszen; de hölgyed elmarad.
Boldogtalan, ha nem találhatod,
Boldogtalan, ha megtalálod őt;
Számodra földön több szerencse nincs. (Koltához.)
Mily gyermek ez! s már rabló és gonosz,
A rosszra ember mily korán megérik,
S jóban hiányos holta napjaig.
Jőj ifju társ! setét tömlöczbe most,
S a még setétebb sírba nemsokára.
Kolta. A sír nyugalma háboríthatatlan. (El.)

(Erdő.)

(Bokrok között remetelak s vasrostély ajtajú kápolna látszik, mellette egy mély vizárok megy el, rajta keskeny bürü van, a remete s Lenke általjönek. A remete a bürüt áthúzza, s leereszti.)

Lenke. Te félelembe ejtesz, jó atyám,
A jótevő bürüt mért rontod el,
Mely a riasztó mélyen átemelt?

Remete. Jobb elszakadni, lányom, a vidéktől,
Melyből jövénk. Itt most már honn vagyunk.
Lenke. Ah! itt a borzadás hazája van.
Remete. Nem! itt az eszmélet hazája van,
És a magába térő bánaté.
Lenke. Mi bűnt követtem el, hogy így beszélsz?
Remete. Mind bűnösek vagyunk. Nézz jól körül,
Nézd e szelíden zárt völgy ajtaját,
Mely a kiesre messze nézni hagy.
Hol a nagy ég a síkkal összefoly,
Hol mintegy végtelenbe vész a szem;
S nézd itt ez elszakasztott völgykebelt,
Ezt a vadonba fojtott tartományt,
Melyet hegy, erdő zordonan kerít,
Melynek tövissel rakvák útai!
Hol mély mederben kis patak csörög,
S hulló virágok a rövid tavaszt
Hamar jövendő télnek jegyzik el.
Ez itt az élet; ott a túlvilág.
Szép és kies; de ösmeretlen új hon,
Melynek határinál megáll az ész,
S a visszadöbbent szivtől kér tanácsot.
Örök hazánk az mégis, ez tanya.
Lenke. Jégborzadásba hoznak szózatid,
Oh jótevőm, bár puszta hangjokat
Hallom csak, s értésökre nincs erőm;
Vagy inkább rettegek megérteni,
Mi engem érdekel. Való tehát,
Hogy földi jónak oly rövid birása,
Hogy a szerencsét én csak álmodám?
S nincs visszatéret távozás után?
Ah! félni kezdek, hogy bal óra volt,
Melyben kiléptem al sorsom köréből.
Remete. Bal óra volt, de nem, ha visszatérsz
Kivánatiddal csendbe és magánba,
Ha fényes vágyaidtól elszakadsz,
S elégled azt, mit Isten rendelend.
Oh lyányom, a világi fény hiú,
Valódi üdvöt szívalázat ád.
Lenke. Te ollyat kivánsz, a mi nem lehet.
Hitem kötött le férjem sorsfokához,
Követnem illik, nem kerűlnöm azt.
Remete. De késznek illik lenned veszteségre,
Mert férjed, a kit említsz, halhat is.
Lenke. Az ég ne adja érnem azt soha!

S ha él, s veszélyes napja elmulik,
Magad mondád, hogy vissza adsz neki.
Remete. Igen, ha azt kivánni is fogod.
Lenke. Bűn voina nem kivánnom, mert hitem
Kötött le hozzá, s ahhoz hű leszek.
Remete. Szegény leány, te nem tudod, ki vagy.
Lenke. Mi ez? Miért szólsz így rejtélyesen?
Ez engem elrémít. Nem ösmerém
Atyámat, az való; de tisztelém,
S korán kimúltát sokszor síratám.
Remete. Én ösmerém, hajh jól ösmertem őt.
Lenke. Igérted többször, hogy felőle szólsz,
S hiába vártam eddig, hallgatál.
Remete. Oh! a titok sem mindig rejtve jó.
Én azt hivém, és megcsalatkozám,
De végy erőt, leányom, s kérd az Istent,
Hogy a ki sorsot mére rád, az adjon
Hozzá türelmet és vigasztalást.
Lenke. Oly bús az, a mit készülsz mondani?
Én, míg beszélsz, e kőre hajlom itt. (Leül.)
Remete. S a kő nagyon jól illik gyámodúl,
Kemény az, mint atyádnak szíve volt.
S minden termék közt a kő legsajátabb
Betűje sorsod zordonságinak.
De halld, kevés szóm adja tudtodúl:
Elég rövid hír a bús nem lehet.
Lenke. Légy irgalommal — oh, vagy csak beszélj,
Készen vagyok, bevárom a csapást.
Remete. Nem úgy, leányom! még nyugott lehetsz,
Csak bízd az égre lelkedet. De halld:
Én s egy vitéz szerettünk egy leányt.
Nem mondom el, mily szép volt, s mennyire
Szerettem őt. Mind ennek vége van.
Amaz szerencsésb, mert gazdag vala,
Elvitte őt várába; én az erdők
Barátja lettem gyászos remete,
Én férfi akkor és most csaknem agg!
De nem tön engem kor s az év öreggé;
Bú, gond alatt hajolt meg termetem,
S idő előtti tél hervaszta el.
Ám boldog ő se volt. Harcz vonta ki
Szerelmi életéből s én a hölgyet
Még egyszer látni vágytam, láttam őt:
Nem volt boldogtalan; mert jó vala,
S változhatatlan sorsán megnyugott.
S én erdeimbe mélyebben vonultam,

Nem eléggé mélyen lelki búm elől;
Az ott is üldözött és üldözend,
Míg sírba nem megyek. —
Te sírsz, leányom? hála könnyedért!
De halld tovább. Amaz rabúl esék.
Majd megszökött és jött — örömre nem!
Avval nem áldá őt meg Istene;
Jött, hogy megejtse őt a rágalom.
Hogy hölgye hűtelen, hogy titkosan
Tiltott szerelmet élt velem, — velem!
Gonosz nyelv súgta, és ő hitt neki.
Nem méltó bízni angyal hitvesében,
Hitetlenül megrontá ön magát.
Két gyermekét, kit az szült, elveté.
Erdőbe hányta vadnak ételül;
A hölgy búvában elhalt nyomorún.

Lenke. S a férj, ki ezt tehette?

Remete. Volt atyád.

Lenke. Oh szörnyű, szörnyü! mért van illy atya!
Én árva! most anyátlan is vagyok.

Remete. Halljad tovább. Az ikreket, midőn
A szolga hozná, úgy akarta Isten,
Hogy észrevenném. Jól ismertem őt,
S mert a gonosz hír hozzám is hatott,
Gyanítám, a minek történni kell.
Reszketve vártam távoztát s mene.
De nem magam valák erdőlakó,
Haramja jött, egy durva férfiú,
S vassal kiváná a két gyermeket.
Harczoltam értök; rejtett kardomat,
Melyet vadakra tarték, ember ellen
Villogtatám még egyszer, s a lator
Nem győzhetett; de elfogyott erőm,
S osztályra kelle állnom: a fiút
Vivé el ő, én a lányt, tégedet
Mentettelek. S hogy az vagy, a kinek
Tartálak, e kicsin jel győze meg,
(A Gerönek mutatott jelet elöveszi.)
Anyád nyakán sokszor szemléltem ezt;
De ott egész volt, itt csak fél, felét
S testvéredet haramja vitte el.

Lenke. Oh, mért előbb nem mondottad meg ezt!
Hívalkodólag éltem s könnyüden,
Holott a földön búra s gyötrelemre
Több tárgya senkinek sincs mint nekem!
De add atyám, add által a jelet,

Szivem fölött fogom viselni azt.
Szivemben oh! anyám gyászképe lesz.
Remete (általadja a jelet). Jó helyre tedd: ez minden örököd!
Lenke (nyakába akasztja). Oh drága jel! mely gyászos oktatás
Van érczesítve a te fél szivedben!
Ércz s fél szivű volt, — ah nem, — szívtelen,
Ki engem illy inségre juttatott.
De nem, nem — megbocsássatok nekem
Anyámnak hamvai, és te drága jel!
Ti engem csak jóságra intetek.
Bocsánat annak, a ki vétkezett!
Remete. Bocsánatot csak ég kegyelme ád.
Lenke. S nem méltó arra, a ki megbukott?
Kit rágalomnak tőre ejte meg?
Remete. Itélje azt meg fenn a nagy biró.
Lenke. Itélje bár, de én sajnálom őt.
Bizonynyal ő a legboldogtalanb
Halandó mindenek közt. Harczba ment,
Kemény rabéltet élt, a megszökés
Félelmeit kiállta, és mikor jött,
Szilaj gyanú kigyói mardosák.
Ah! ő a bűnre ingerelve volt.
Atyám! remegve kérdem, él-e ő?
Remete. Neked, leányom, ő már meghala.
Lenke. Nekem? Tehát él! mondd, atyám, ki az?
Én nem menendek háborgatni őt,
Hogy lássa, a kit egykor elvetett:
De hosszu boldog éltet s tettiért
Bocsánatot fog esdekelni szívem.
Megadja Isten szent kegyelme azt.
Remete. Ég szent kegyelme adjon, jó leányom,
Erőt neked, hogy eltűrd hallani,
A legszörnyebbet, a mi mondható:
Telegdi férjed —
Lenke. Oh ne mondd, ne mondd!
Remete. Atyád, vagy inkább esküt férjed, ő!
Lenke. Irtózatos! (Aléltan a köre rogy.)
Remete. Irtózatos! s mi fájdalom nekem,
Hogy fenn maradtam kínodat nevelni.
Vidám s bajoktól ment napokra vártam
Felhajnalodni ifjuságodat,
S ím az viharba sűlyed s éjjelét
Villám ijesztő fénye nyitja meg.
Jer, jer leányom. — Ah, boldogtalan
Kemény a sziklaágy, jer onnan el.
De nem csodálom, hogy nem birsz magaddal,

Ilyen csapás erősbnek, mint te vagy,
Viselhetetlen volna, téged elzúz.
Eszmélj, leányom; Lenke, szólj, miként vagy,
Még nem veszett el minden, nyúgtodat
Még visszahozza távolság s idő.
Bűnt nem követtél, bal szerencse ért,
S ezért adózni nem te fogsz. Jere,
Pihenj, leányom, jőj, pihenj meg itt.
Klastromba viszlek aztán, míg ügyed
Szakad, hogy ott élj békén, s biztosan.
Eljősz-e Lenke?

Lenke. El.

Remete. Szegény leány!
Nem tudja, mit beszél. Jer Lenke, jer,
Pihenj ki itt, én tüstént megjövök.

(A kápolnába vezeti.)

Itt ülj, leányom, az nem szikla már.
Szűz asszonyunk ójon meg; én megyek.
Hogy megjöhessek annál hamarább.

(Kijö s a rostélyajtót bezárja.)

Lelkem remeg, hogy itt kell hagynom őt!
De ily törötten nem jöhet velem:
Nem biztos a hegy, fárasztó az út.
Jó Isten, ódd meg őt, az elhagyottat,
Kivűled égen földön gyáma nincs. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Vár.)

Telegdi (szolgáihoz). Hozzátok őt, a pártütőt elé! (A szolgák el.)
Megkémlem őt a legkisebb jelig,
Kinézem egyszer végre, s megtudom,
Mily arczon, mily szemekben rejtezik
Az ellenem esküt sors intézete.
Kifejtem e balsággal terhes írást
Rejtélyiből, s zarándokúl megyek
A nagy világba, hogy kiirtsam azt,
Kit a kajánúl kérlelhetlen átok
Megrontásomra felhatalmazott.
Vad állatokhoz járok iskolába,
És megtanúlom mint kell ártani.
Ádáz leszek, mint a párduczfiú,
Kegyetlen, mint a vért szagolt oroszlán,
Agyarkodó a fára kelt hiúzként:
Nyilván és lesben, mint az ál kigyó,

Utána járok, hogy megejtsem azt,
Kitől nyugalmam nincs ez életen.
De mind hiába', hölgyem oda van;
Haszontalan volt minden fáradásom,
S utána jártam távol és közel:
Erdő, berek nem adják vissza őt.
Eldúlt szerencsém romján egyedül
A kárörömnek égő áldozatja
Táplálja bennem még ez életet,
S ez ünnepnél az áldozó pap, én,
Gyönyör helyett véráldomást iszom, (Kolta elévezettetik.)
Jön s mintha ismerősöm volna: az!
E rossz fiú jött szemközt a helyen,
Hol Lenke állt s először láthatám.
Átok, halál, hogy el nem zúztam őt!

Kolta. Ki itt az úr? ki hivat engemet?

Telegdi. Rossz gyermek, azt még jókor megtudod,
Korábban mint szeretnéd; jőjj közelb.
Hozzátok őt.

Kolta. Ne hidd, hogy rettegek,
Ha még sötétebb volnál is, noha
Elég sötét vagy, bogy bakóm lehess.

Telegdi. Lator, te még daczolsz? kevesled-e
Gaz tetteidet, melyekkel ember, Isten
Megbántva és te kárhoztatva vagy?

Kolta. Nincs hatalom, melly, a mi téve van,
Nem-tettre változtassa. Légy rövid;
Akaszsz vagy üss agyon, csak czenket ölsz.
Kit számba nem kér még az Isten is:
Én egy kihányt, hitvány fattyú vagyok.

Telegdi. Mind oly nevek, melyek rád illenek,
De meg se gondolod, hogy halálodat
Eléglem egyszerűn. Te élni fogsz,
S gyötörtetel, mig kedvem telhetik,
Vagy a mit elraboltál, megkerül.
Tanítni foglak mint az iskolást,
Hogy érezd azt a lelki kintehert.
Melyet reám hozál, hogy tudd, azért
Mily háladattal tartozom neked.
Mennyekzőm áldva volt az égiektől,
S rablóvezér! te lettél ördöge!

Kolta. Én váradat kivántam.

Telegdi. S hölgyemet?

Kolta. Asszonyra nincs szükségem. Asszonyom
A szent szabadság, mellyért harczolok.

Telegdi. Szabadság! millyen a vad farkasé,

Szabadság, melylyel a vad állat él,
A kánya, holló, a setét bagoly,
S mind, a ki lopni és rabolni tud.
A szent szabadság és ti! oh lator,
Ez a szabadság ront el engemet,
Ez tölt nekem most olly örömpohárt,
Melynek fanyarja el nem vész izemből,
Míg lelkem hosszadalmas léte tart.
Mosolygasz, gyermek? sírj, és megteszem
Hogy sírni fogsz és enyhet nem találsz.
Én meg nem öllek, élni fogsz, fiú.
Az égnek hála, hogy még ifju vagy!
Alig hogy éltél, s legszebb napjaid
Még hátra volnának; de megteszem,
Hogy e napok borzasztók legyenek,
Hogy átkozódjál hosszúságokon.

Kolta (magában). Ez ember rémítő kezd lenni. Szív!
Ne ingadozz, vagy asszonynak nevezlek.

Telegdi. Kellők az első kornak álmai:
Hír és szerencse-pálya nyitja meg
Szép templomát az ifjuság előtt,
S hév lelke tettel vágy elérni azt.
Én téged ettől visszarántalak:
Gyalázat és nyomor tengessenek,
S kilátásod kétségb'esés legyen.
Az ifjunak szivében ég lakik,
S abban szerelmi boldogság az üdv,
S barátkozás ön nyájabéliekkel:
Neked barátod nem lesz e világon.
S ne láss szivedhez hajló nőt soha.
Örvendetes fiúnak, a ki megtér,
Baj és veszély után az ősz atyát
Meglátni egyszer még a sír előtt;
Ha illy atyád van, őt te nem fogod
Meglátni többé, nem testvéridet;
Még a ki fájdalommal szült s nevelt,
Ha él, egy aggodalmas jó anyád,
Ő sem fog látni visszatért fiát,
Te vissza nem térsz hozzá, nem soha.
Vagy elhalának már szülőid? oh
Még is szeretnél látni ember-arczot.
S derűt borút a szállt kelt nap után,
S az évszakoknak változásait,
De mind ezekben részed ne legyen:
Semmit ne láss gyász falnál egyebet.
Semmit ne hallj, mint sóhajtásodat,

Semmit ne érezz, mint inségedet,
És még se tudj meghalni! Szándokom
Volt, hogy megöljelek; de légy rabom,
A legsetétebb tömlöczöm lakója,
Hol sem barát sem ellen nem talál fel,
S te veszve vagy, ha én meghaltam is. —
Mint tetszik ez? Még puszta kedvcsapongás,
S oly tréfaság, mint vélted, ártani,
S másokra, bút, kárt hozni oktalan?
Mutasd meg gúnymosolygó arczodat!
Hadd lássam azt a könnyelmű vitézt,
Ki a halálról oly megvetve szól?
Meg! megkisértem bátorságodat. (Szolgáinak int.)

Kolta. Megállj, megállj!

Telegdi. Hah! sírsz-e hát fiú?

Kolta. Igen! te szörnyű vagy, s irtózatosb
Mint képzelém, mint arczod jósolá.
S ha sírnom érdem, tengerköny leszek,
S feláradok, míg szíved sziklavárát
Ki nem vivandják bús hullámaim:
Ne tégy le engem szörnyü foghelyedbe.

Telegdi. Vigyétek őt! nem hallgatok reá.

Kolta. Ím, lábaidhoz omlom s itt veszek,
Míg össze nem törsz, mint egy pormüvet,
Melyet magának pajzán kényü sors
Hitvány, veszendő játékúl teremtett.
Halált és nem kegyelmet kérek én;
Bár ifju még, megszoktam a halált
Felemnek nézni s egygyel tartozom.
De szörnyü tömlöczödtől borzadok;
Ha ember és nem ördög malma vagy,
Ölj meg, ne tégy már élve is halottá.

Telegdi. Mi bátorít, hogy alkudozni merj?
Nem alkhatál-e addig, mig szegény,
Mig koldus nem valék? Országokat
Kész lettem volna érted felkutatni,
Ha tudjam e jövendőt, hogy betöltsem
A feltalált kincsekkel szomjadat.
Most semmim, semmim a boszún kivül
Nincs, a minek becsülném értekét.
S ez alku tárgya nem lehet. Lemégy,
De nem maradsz ott, a hová jutandasz;
Mélyebbre teszlek, mint a kútfenék;
Hol mint az óra, négy szük fal között,
Magadnak kint és hervadást jelentve,
Fogsz ványolódni, míg időd lejár.

S megismered még élve a halált.
Ne késsetek, tüstént vigyétek őt.

Kolta. Megálljatok! s te hallgass meg, kegyetlen,
Avagy legitt atyámnak mondalak,
S rád esküszöm: mert minden emberek közt
Hozzád, ha él, csak az lehet hasonló.
Igen! te benned sok van, a mit én
Atyámnak mondanék: az én atyám
Lehete csak oly kegyetlen, mint te vagy.
De halld meg, a mit ten javadra mondok!
Bocsáss el engem menten, szabadon,
S én visszaszerzem hölgyedet, ha él.

Telegdi. Mit szólsz fiú? vagy jól hallottam-e?

Kolta. Igen; de tartsd meg nyájasb arczodat,
Azt, mely reád jobb órákból maradt.
Ne nézz reám ez öldöklő szemekkel,
Ezekben börtönt látok és halált.
Dölyfös valék és délczeg, s ez ha bánta,
Ím gyáva most és esdeklő vagyok.
Mi hasznod abban, engem gyötrened?
Atyát, anyát én nem láték soha:
Egész Erdélyben nincs atyám nekem,
S itt e hazában hontalan vagyok.
S a puszta fájaként, ha elveszék,
Nem fogja senki szánni vesztemet,
Örülni nem fog senki éltemen;
De ifju lelkem örvend élni még,
S a szép világot látni gyönyöre.
Igen! te jól gyanítád, ifjunak
Hír és szerencse nyitnak szép mezőt;
S hírt és szerencsét álmadoztam én is,
S nem rettegém útálló vészeit.
Hagyj élni még, s én szolgád maradok,
Mig tartozásom mind leróva nem lesz.
Bocsáss el s én hölgyeddel megjövök.
Bajtársim, őt ha elvivék, bizonynyal
Rám várni fognak. Felhajhászom őket,
Ha a világnak végén vannak is.
Én utjokat tudom s bár délczegek,
De nő iránt nem fognak véteni,
S én visszaszerzem őt bántatlanúl.

Telegdi. S ha vissza nem szereznéd?

Kolta. Megjövök,
S te állj bosszút, mint tőled telhetik.

Telegdi. Nem rosszakat beszélsz. De mit teszek,
Ha vissza nem térsz?

Kolta. Értlek, én lator
S rabló gyanánt rohantam váradat meg,
S te nem hiszesz szavamnak. Átkokat
Fogadhatnék fejemre, őröket
Adhatnál mellém. Úgy de őreidtől
Megrémülendők elszórt társaim,
S gyanús lehetne esküm s átkaim.
Nem átkozódom hát, nem esküszöm;
De él az Isten és az hallja meg:
Megszerzem őt, és megjövök, ha nem.

Telegdi (gondolkodva). Oldjátok őt. Szabad vagy. Menj tova.
Magadra hagylak s ten ajánlatodra.
De halld s jegyezd meg, a mit végre mondok:
Légy hű szavadhoz, töltsd be s tartsd meg azt,
Mert úgy hiszem, tehetségedben áll.
Nem mondom, mit teszek, ha teljesíted;
De szörnyeteggé változom, ha csalsz,
És rád találok még a földben is.
Siess; és hű maradj.

Kolta. Nem szólhatok;
De tetteim mutassák, mily vagyok. (El.)

Telegdi. Távozzatok, te Andor itt maradj,
(Szolgák el Kuvikon kivül.)
Nem volt szokásom és nem tettem eddig,
Hogy a mi jót adék, felhányjam azt.
Dús gazdaként, ki nagyban tudja csak
Jószágait, kicsinre nem vala
S aprókra gondom. Most szorulni kezdve,
Számon veszek minden kis tartozást.
Téged magam neveltelek, kicsin,
De fürge gyermek jöttél hajlakomba,
S most már vitéz és bátor szolga vagy.
Ha élek, nem lészsz elfeledve; menj most
S kisérd ezen fiút, kit elbocsáték,
De titkon, észrevétlen, útain.
Nézd mit teszen, hol jár és mit talál.
Az erdőszéleken várandlak én,
Ott elfogadni híredet, ha lesz.
Ne nézd, mikor van nap, mikor van éj,
Kapcsoljad egybe a két fél időt,
S szolgálatomra fordítsd hasznosan.
Nem szükség mondanom, hogy asszonyod,
Mit feltalálni s visszahozni kell.
De légy okos, ravasz, ne vakmerő.
Ha a fiu magán lesz, s szökni készül,
A mit te útadból fogsz észrevenni,

Hozd halva is, de inkább élve meg.
Adj hírt, ha feltalálta társait.
Utánad én még kémeket fogok
Rendelni mindenütt, hogy el ne légy
Szakadva őrtanyámtól. Most eredj,
S szemesnek a világ! — járj boldogúl.
Te késel?

Kuvik.

Nem akarnék szó nélkül elmenni, uram; de nem tudom mit mondjak. Én elmegyek s ha hárman nem jövünk vissza, nem az én hibám lesz. Egy szó mint száz én semmivel nem leszek jámborabb, mint egy kutyafejü tatár, csak hogy neked híven szolgálhassak. Ha ő rókává készül lenni, én kopója leszek; ha nyúllábakat ölt, én bizonyosan agara leszek; ha ördöggé változik, én még ördögebb leszek s minden ábrázatában addig üldözöm mig lihegve vissza nem tér oda, honnan szökni akart. Különben pedig itt leszek, mikor nem is vélnéd, ha Isten is úgy akarja.

Telegdi.

Menj jó fiú, menj, s tedd a mit fogadsz. (Kuvik el.)
Ha lelke jobb nem volna, mint szava,
Nem küldeném: de jól ismérem őt.
Nem rossz madár, bár rosszúl énekel.
A fülmilével nem vetekedik,
De harczos mint a sólyom s gyors kapó.
Szerencse! kísérd őt és hozd haza
Avval, ki szívem vérétől szakadt el.
De nem bizom rá végkép dolgomat.
Én is vigyázok s örvénypont gyanánt
Magamhoz szívok minden tudhatót,
Hogy a hol tenni kell majd, ott teremjek,
Miként a sors hozandja, új örömre,
Vagy vérontással rettentő boszúra.

(Erdő.)

(Egyfelől a kápolna látszik. Lenke rostélyába fogózva s fejét arra támasztva, térdepel, más felől Banó gondolkozva áll.)

Banó. Ismét szahad vagyok: szabad? csak lábam az,
De lelkem nyűgözött; bús szárnyain
Szerelem az oldhatatlan vasbilincs,
Ha fölveszem sír, sír ha fektetem:
Akármiképen kín és fájdalom.
Gábor! te nem vagy pártütő; de én,
Én az kivánnék lenni a világ
S természet ellen, s hajh már az valék,
Mert bűnt követtem s nem hasznomra el.

Őrült vagyok, csak hogy még nem tudom.
S most makkal éljek itt? oh Jupiter,
Tégy vad galambok társává, ha élsz,
Hadd búgjam el siralmas éltemet.
De hol vagyok? nem a jó remete
Tanyája ez, ki Lenke jótevője?

Lenke. Atyám!

Banó. Mi ez? van még boldogtalan
Kivűlem itt?

Lenke. Atyám, az Istenért,
Ha itt vagy, szólj, ne hagyj ily védtelen
Bús martalékká lennem. Oh nagyon
Keservesen lakoltam vétkemért,
Megvallom azt: hívságos lengeség
És fényre vágyás birták lelkemet!
De szerfölötti a mit szenvedék.
Éj volt szivemben, a mint elhagyál,
Éj és ború, hogy ébredék, szememben.
Álmom kietlen s borzasztó vala,
S az éj körűlem kézzel fogható;
Sürű sötétség mindenütt s iszony.
Oly illyen éj, ha még egy ér, megöl!
Nem láthaték; de hallék szörnyeket:
Vad állatok harczoltak véresen
A szomszéd ormokon; s mindig közelb
S közelb hatának vad zajgásaik.
A farkas ordított, a róka nyitt,
És a vadmacska borzasztó rivása
Végig hatott az éjen s lelkemen.
Ajtómra túrt a gyilkos erdei,
Hallám fogának csattogásait,
S mély horkantása öldöklő zaját.
Nem éltem többé; éltem rémület
S kín összesége volt. — Ah, jó atyám,
Atyám és jótevőm, nem hallasz-e?
Oh légy kegyelmes, vígy akárhová,
Csak itt ne hagyj meghalnom, vígy legott
Klastromba s én áhítatos leszek,
Lemondok a világról mindörökre,
Hogy megbocsásson Isten bűnömért
Ah! senki sincs itt s esdeklő szavam
Vadonban hangzik el!

Banó (közelit). Hatalmas ég!
Kit hallok, mely szívszaggató panaszt?
Oh Lenke, Lenke így talállak itt!

Lenke. Szent Isten! nem Banónak hangja ez?

Banó. Ösméred azt még? oh boldogtalan,
Mi vész hozott e helyre tégedet?
Lenke. Ne kérdd, ha benned irgalom lakik.
Banó! én téged megbántottalak,
Csak téged a világon. Ah Banó,
Légy embereknél jobb, légy angyalom:
Bocsáss meg, s ments ki rémitő helyemből.
Banó. Megyek, megyek. — De hol van olly erő,
Mely e kajánúl összevert reteszt
Fel birja törni? Oh mért óriás,
Mért Sámson nem vagyok! De várj, jövök.

(Megy s egy ködarabbal visszatér, s a zárt több izben, de sikertelenül, letörni iparkodik.)

Hiába! nincs erőm. De, Lenke, várj,
Én tüstént megjövök s te mentve lészsz.
Lenke. Ne menj, ne menj! így nem vagyok magam,
S rabságom tűrhetőbb, ha társ maradsz.
Banó. A mint kivánod. Itt ülök veled,
És itt halok meg. Vagy nem! azt az ég
Nem fogja hagyni. Oh e vas rekesz
Nem oly erős gát köztünk, mint amaz,
Mely tőlem elválasztja szívedet.
De nem fogok szerelmet emlegetni,
Sok kínomat szerezte már is az!
És téged nem gyötörlek. Légy nyugott.
Leűlök és tűnődöm, mint lehessen
Felnyitnom e zárt. (Hirtelen.) S úgy lesz, úgy teszek?
Lenke. Félek, Banó, hogy itt veszünk s nekem
Csak hálaszóm sincs sok jóságodért.
Hagyj engem itt.
Banó. Nem minden kincsekért!
Csak egy kis tűrést! Ez feszítse ki
Kegyetlen zárodat. (Egy heverő doronggal kifeszíti az ajtót.)
És légy szabad; zárad feltörve már.

(Lenke Banó előtt térdepel, Banó fölemeli.)

Ne térdepelj! vagy én elsűlyedek,
Hagyd megcsókolnom ezt a kezedet.
Mely nem lehet s enyém nem lesz soha.
Oh Lenke! Lenke!
Lenke. Hagyj engem, Banó,
Hagyj lábaidhoz esnem, vagy tapodj el,
Mint eltapodtam hívságos szeszélyben
Szived szerelmét, háládatlan én.
Minden sebek közt, mellyek értenek,
Ez a leginkább vérző.

Banó. Hagyd el ezt,
Ha nem kivánod távozásomat.
Nem látod Lenke, mily boldog vagyok?
Bohó valék, hiú, és oktalan
Mind szólva, mind cselekve; s nem csoda,
Hogy megvetél: csak megvetőm lehettél:
Olyan csodává tőn a szerelem,
S a mit kivántam, őrület vala.
Most ép vagyok; kigyógyult szellemem
Hívságiból. Szeretlek, oh igen,
Szeretendlek, míg lelkem élte tart,
De nem vadúl, nem durva földileg.
Szerelmem tiszta lesz s gyönyörteli,
S oly bűntelen, mint angyalé lehet.
Szeretni foglak s arra áldozom
E szenvedélyt, hogy szolgáljon neked.
Világ előtt légy másnak birtoka,
De a nemesb, a szellemibb szerelm,
Az engem illet. Ő csak a jelent
Bírhatja tőled; engem távol is
Helytől, időtől menten üdvözít
Érzelmem, és te emlékezni fogsz
Barátodról, ha tőled elszakadt.
Ne sírj, ne sírj! hová vezesselek?
Ne bontsa meg siralmad üdvömet:
Szolgád vagyok, parancsolj, s elmegyek
A leghalálosb ellenséghez is.
Jőj és vigasztald váró férjedet.
Én elvezetlek hozzá. Jősz-e Lenke?

Lenke. Oh vigy klastromba engemet, Banó.

Banó. Klastromba? hát te nem vagy boldog ott,
A fényes úrnál, s gazdag őslakon?
Csalatkozál? vagy mely balság, mi baj
Az, a mi tőle téged számkivet?
De nem gyötörlek. Hallgasd el, ha fáj
Megmondanod. Szerencséd felboszonta:
Azt gondolám, te kéjben s boldogúl élsz,
Mig elvetett én, mint a kárhozott
Angyal csikorgék kín és bú miatt.
S te még szerencsés sem vagy! Oh ez engem
Örökre meggyógyíta; megbocsáss
E szózatért; megbünhödöm, ha kell.
Szerencsét én már el nem fogadok,
Az nem lehet jó, nem kivánatos,
Mert téged elhagyott. Balsors legyen
Barátom, mert az a te társad is.

Frigyébe állok bajnak és nyomornak,
Mert ízleléd te azt, s én boldogabb
Lehetni nem kivánok, mint te vagy.
Hová megyünk? hová vezesselek?

Lenke. Vígy a hol nem lát ismerőst szemem,
Hol a rideg monostor szűzei
Elzártan élik szent magányokat.
Oh vígy el engem, s rejts el ott örökre.
S ha elhagyott Lenkének gondolatja,
Mely háladatból áll még egyedűl,
Neked díjúl lehet, közel leszek
Hű gondolattal hozzád szüntelen,
S e hála gondolatja nem szakad meg,
Míg lelkem, elmém gondolkodni tud.

Banó. Áldjon meg Isten e szép szavakért:
Lelkembe zárom tiszta hangjokat,
S az visszazeng ott még sok év után,
Midőn már elszakadtak útaink.
De mely veszély jön ujolag reánk?
Zajt s durva szókat hallok. Jer, siessünk,
Vagy rejtekezzünk itt e fák megé,
Mig általmennek. (Vid s társai messze látszanak.)
Ah késő! azok
Kiket leginkább rettegek. Jere,
Ha még nem láttak, elhaladhatunk,
(Vid s társai berohannak.)

Vid. Hohó! fiú, add azt a leányt ide.
Utána társak, el kell fogni őt.

Hajdu. Az asszonyt add vagy bőrödet, fiú,
Vagy mind a kettőt. Dörgő karabély!
Hisz, ez volt a ki minket jégre vitt,
Hol hadnagyunk vagy halt, vagy elveszett.

Vid. Megállj fiú, hagyd itten a leányt,
Ha kedves életed.

Lenke. Ah elveszünk.

Banó. Távozzatok! nincs hozzá jogotok.
Míg élek, őt én el nem hagyhatom.

Hajdu. De elhagyod, ha én megfojtalak.
Jer áruló! én irgalmaskodom;
Lemetszelek, hogy fel ne kössenek.

Vid. Hátrább pirók! te nem vagy itt az úr,
Hogy életet szíj és halált lehelj,
Mint a bozóti sárkány. Hátra, mondom,
Pünkösdi rózsa! Itt vitézkedel,
De hadnagyunkat gyáván elhagyád.
Igen, pirók, te hagytad őt oda.

De félre most, és hadnagyunk nevében
Hallgassa szómat minden, a ki hű.
Többen. Halljuk Vidot!
Vid. Először is mind hátrább álljatok.
S te asszonyom, szüntesd félelmedet.
Itt senki sem bánt, míg parancsolok.
Banó. Légy áldva e kegyelmes szózatért.
Vid. Oh az leszek, ha nem kívánod is,
De még is egy kérdésem van, felelj:
Ez a megtámadt várnak asszonya?
Banó. Igen!
Lenke (ijedve). Nem, oh nem az! Banó.
Miért felelted azt!
Vid. Mi a veszély!
Ti összesúgtok? nyilván szóljatok,
Vagy a barátság köztünk megszünik.
Igen vagy nem?
Banó. (Lenkéhez). Oh Lenke, mondj igent!
Különben elveszünk.
Lenke. Nem mondhatom.
Ah így is, úgy is már elvesztem én.
Vid. Hogyan? meguntad férjedet talán?
Megengedj, ifju hölgy! az nem segít.
Te itt maradsz, de hadnagyunk helyett
Váltságban ismét visszatérsz uradhoz.
S e hírt a várba társad megvigye.
Kolta (jő). Megálljatok hé! én is itt vagyok.
Vid. Hah Kolta, Kolta! a mi hadnagyunk.
(Zúgás a csapat között)
Isten hozott, hol késtél ily soká?
Kolta. Ott a hol késni kellett, jó fiú!
De sok dolog van, a mit elbeszélek,
Ha megpihentem. Nyújts kezet Vidom,
Te is Pető, bár elhagyál; de ott
Nagyobb erő volt, mint te győzhetéd.
Örűlök, hogy találtak társaim,
Sokat hiába jártam értetek.
Vid. Mi rejtve voltunk míg te elvalál,
Csak kémeink kutatták a cserét,
Sok aggodalmunk volt, hogy ott rekedsz.
Kolta. Vegyétek hálámat; de társaim,
A régi dévaj Kolta ott maradt,
Hol rá pokolnyi tömlöcz ölbe várt,
S itt annak csak kisértő lelke van.
Kit látok itt? nem a mi várvivónk ez?
S a hölgy nem a vítt várnak asszonya?

Vid. Az ő; s ez ifjuval találtuk itt,
S letartóztattuk fejváltságodúl.
Kolta. Váltságomúl, Vid! oh több mint fejem,
Több mint mi embernyelven mondható,
Függött azon, hogy megtaláljam őt.
Mi boldog óra! még csak most vagyok
Tiétek társaim, csak most tudom,
Hogy élek, és nem kínoz életem.
De menni kell, egy út vár még reám,
Szép asszony, bátorodjál; nincs okod
Rettegni tőlünk, megtérsz nem sokára
A házba, hol rád áldás s béke vár.
Lenke (magában). Hajh kín, pokol; de áldás, béke nem,
Kolta. S te rossz madár, bukásunk eszköze,
Köszönd szerencse kedvezésinek,
Hogy most megélsz; de bűnös szándokod
Itt véget érjen. Menj a merre tetszik.
Lenke. Légy irgalommal. Hagyd meg őt; neki
Többel mint életemmel tartozom.
Kolta. Ne mondhassad, hogy zordonak vagyunk,
Kisérjen ő is és legyen tanúm,
Hogy jól viseltem gondodat. Jerünk. (El.)
Kurik (elöjö). Többet tanultam, mint tán kellene.
A hölgy a várba nem kivánkozik,
Hol rá epedve aggó férje vár.
De elbeszélem, a mit tudni illik,
A többit fergeteg fütyölje el. (El.)

Banó visszajö.)

Banó. Nem szívesen megyek; de Lenke küld,
Hogy fölkeressem anyját s jótevőjét.
A vár haláli borzadásba hozza,
S attól kiván megmenni általok.
Okát kitudnom még nem eshetett,
De a mit ő mond, annak lenni kell.
Halálba is, ha ő küld, elmegyek
Itt gyáva annyi ellen védni őt,
Javára ott munkálok, hol lehet.
Az ég fogadja addig ótalomba! (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Remetelak tája.)

Remete. Későn jövök. Csapongó bajnokok
Tarták fel útamat s feltörve van
S megfosztva bús foglyától zárt lakom.
A bűnösül elszerzett hölgyet én

Az égnek vágytam visszajegyzeni,
S a szent monostor szűz főasszonya
Uton van férfi őrcsapattal erre,
Hogy elfogadja új mennyasszonyát.
S ő nincsen itt! Oh mért jár a nyomor
A bajnak annyi gyászkiséretében,
Mig gyér s rideg majd minden, a mi jó?
Miért a büntetés csak bűnt nem ér,
Mért sujt s gyötör feláldozott erényt?
Hová lön a boldogtalan leány?
Talán Telegdi lelte őt fel itt?
Oh ez megölné elroncsolt szivét!
Talán gonoszb, tán rabló kézbe jött?
Oh akkor a föld nincs az ég alatt,
S pokol! te lettél úr az emberen.
Föl kell találnom őt, föl kell, ha bár
Zarándokúl menendek is tova.
De mintha emberléptet hallanék!
Lassú dobajnak hangja közelít,
Remény és félelem közt várom azt;
De elvonúlok, hogy ne lássanak,
S talán segít kilesnem utjokat.

(Elvonúl, Kolta és Lenke jönek).

Kolta. Helyen vagyunk; de látod asszonyom,
Hogy a kit várasz, az még nem érkezik.
Fáj mondanom, de kell, hogy itt tovább
Nem késhetünk, s bár kedved ellenére,
Férjed lakába viszlek. Márig is
Tovább mulattam, mint szabad vala.

Lenke. Megáldjon Isten e jóságodért!
Inségeim közt nagy vigasztalásom
Nemes szivednek pártfogó hatalma,
Oh légy kegyes tovább is; egy napért,
Csak egy rövid nap, a miért könyörgök,
Ha nem kivánod szívhalálomat.
Kimondhatatlan, a mi engem ért,
Kimondhatatlan, a mit szenvedék.
De egy napot várj, még csak egy napot,
S mentőm bizonynyal eljövend, ha él!

Kolta. Mentőd? s nekem halál! nem ifjú hölgy,
Ez áldozatra nincs erőm, s ha volna,
Adott szavammal játszni nem fogok.
Férjed dühében rettentő vala:
Halálomig négy szűk falak között
Sorvadni volt kimérve sorsomúl,
Több mint halál és borzasztóbb nekem. .

Akkor fogadtam végső küzdetimben,
Hogy visszaszerzem elrabolt nejét.
S ezt meg kell tartanom, vagy visszatérnem,
Hol tömlöczének pokla vár reám.

Lenke. Ah, mindenütt oly kérlelhetlen ő!
De téged, ifju bajnok, még soká
Öröm, szerencse hordjon útidon.
Én elmegyek, ha kell; de halld
Utolsó kértemet. Vígy engem el
A szent szűzek monostorába s hagyj,
Míg visszatérsz a várból, őr alatt.
De hogy hitelt nyerj, vidd ezen jelet,
Kínnal veszem le szívemről, de vidd
S mutasd Telegdinek, (Átadja a jelet.)
Mondjad neki,
Hogy ezt nejétől hoztad.

Kolta (félre). Ezt s nejétől? (Magában.)
Megfoghatatlan! Vagy te játszol így
Csalárd szerencse, s titkos vágyaim
Csúfjára bűvöléd fel e jelet,
Melyet hiába kértem annyiszor?
Oh e jelen törik meg életem
Minden bajának üldöző hatalma.

Lenke. Határozatlan állasz, szellemed
Küzdésiben, s szelíd nemes tanács
Látszik ragyogni lángzó arczodon!
Te szánsz bizonnyal és kimélni fogsz.
Oh mondd, mi az, mit rólam végezél?

Kolta (magában). Bajtársakat szerencse hoz s viszen,
S a hű kebel meghitt barátod ád;
De a kit vérrokonság nem csatol,
Az árva lesz, mig él. Reménysugár!
Oh, hozd nekem fel a rég várt napot.

Lenke. Tünődve várok szót, s te elmerülsz.
Mi az, mi ily nagy álmélatba hoz?

Kolta. Bocsáss meg, drága hölgy; eltévedék
Ábrándozásim tündér képi közt.
De szólj, kitől van e kicsin jeled,
Hogy birtokától válnod oly nehéz?

Lenke. Ah, bús jel az, de drága énnekem:
Egyetlen emlék haldokló anyámtól.
Kit szégyen és bú ölt méltatlanúl.

Kolta. Boldogtalan, ha ollyan anya volt!
De látod, e jel csak felet mutat,
S félszivet annak, kit szeret, soha
Szülő nem adhat emlékűl, ha jó.

Lenke. Ne mondj reá ily vádat : jó szivén
Én és egy bátya, ketten osztozánk.
Kolta. Atyád után nincs semmid?
Lenke. Semmi sincs :
Gyanúból veszni a vadonba hányt.
Kolta. De bátyád, a ki e jelt bírja, él?
Lenke. Ha él is, én őt nem láttam soha,
És látni nem fogom. Mint kisdedet
Rabló vivé, s tán elveszette őt.
Kolta. S haramja volt, kitől én megszökém!
Oh jőj szivemre, kedves, drága húg,
Te édes, édes lány! A durva férfi,
Ki tőled elszakaszta, mondta gyakran,
Hogy húgom él. És gyakran láttalak
Föltünni képzelődő lelkemen,
Majd könnyen és derülten, majd borúban,
Mint napjaimnak színe változott.
Most bírlak és e nem remélt öröm
Gyönyörbe andalítva rezgi át
A rég sovárgó lélek húrjait. (Meg akarja ölelni.)
Te elvonúlsz és idegenkedel?
Nincs érzetidben a mi mondaná,
Hogy elveszett bátyád előtted áll?
(Egy jelet tár fel kebelén).
Nézd, én is őrzöm a kis fél szivet,
Bús származásom titkos képjelét,
S ez minden a mit rablómtól hozék.
Ne félj ölelni és add csókodat;
Testvéri csókért e szív rég eped,
Régen sohajtoz testvérszív után. (Megöleli).
Oh! édes a te ajkad énnekem,
Mint tiszta forrás hűs viránytanyán,
Mely a homok pusztákon utazónak
Erője fogytán végre feltünik.
Te szépen felsúgárzál kis hugom,
Szép és szelíd vagy és sok száz között
Választanom ha kéne, nem vehetnék
Testvéreműl kedvesbet, mint te vagy.
Lenke (rá borúlva). Oh bátya, édes bátyám!
Kolta. Szólj, hugom,
Miként elégszel bátyáddal? szegény te!
Jelesb rokont s jobb sorsot várhatál,
S most egy csavargó karja fog körül.
Lenke. Oh, azt ne mondd! te több vagy mint király,
Több mint akármely gazdagság nekem!
Kolta. Szeretsz-e így mint most vagyok? szilaj

S zordon valék; de már szelíd leszek,
Nyájas, szerény és csendes, mint te vagy.
Lenke. Te jó, szives vagy, mint testvérhez illik!
De ah nagyon, nagyon boldogtalan
Hugod nem képes viszonozni azt.
Kolta. Ha egy világ nagy súlya nyomna is,
Felejteném e nem remélt örömben.
Felejts te is, ha, mint én, úgy örülsz.
Lenke. Ah! minden boldogság, az üdv maga
Nem édesíti meg keservemet.
Mint nő s leány szerencsétlen vagyok.
Kolta. Többször, mióta látnom enged a sors,
Hallottam e mély, elfojtott panaszt!
De mindezig csak félig érdekelt.
Most keblemet mint láng s tőr járja meg.
Nem nyughatom, míg nem tudom, mi bánt.
Mint húgomat jogom van védni téged,
S minden bajoktól óva tartanom.
Szólj, mely veszély az, melly úgy retteget?
Vagy tán a házban, melyhez tartozol,
Nincsen nyugalmad, nincsen örömed:
Tán zordon a férj és mogorva, bús?
Lenke. Lett volna bár az, most nem sinlenék.
Kolta. Vagy megcsalódál s bánod a kötést?
Oldhatlan az; de ketté vágható
Vagy mért uradhoz visszatérni félsz?
Lenke. Oh bátya, szánj meg, mindennél nagyobb,
Lélekzuzóbb az, a mi engem üld:
Nekem Telegdi férjem és atyám.
(Arczát Kolta keblébe rejti.)
Kolta. Boldogtalan s te most tudád meg azt?
Lenke. Csak most, midőn már késő! Esküvőm
Megvolt, mikor a hír fülembe jött.
Kolta. Oh ez fanyar hír a nem várt örömre!
Ő hát az a jó, a szelíd atya,
Ki minket elhányt mint rossz czenkeket,
S vadakra bízta, hogy neveljenek?
Igen! ki engem falba zárni készült,
Ki a halálnál szörnyebb kínokat
Oly kedvteléssel tudta mérni rám,
E szíves ember hát az én atyám,
S atyád, szegény, feláldozott leány?
Ismérem én őt, ezt a jó szivet,
Láttam szerelme villogó tüzében,
Mint oszta szánakozva életet,
Mely sokkal inkább gyötrő mint halál!

Érzém ölelgő karja súlyait:
Hogy összetörjön, már kinyujtva volt.
S szent a te szód természet! azt kiáltád!
Ha él atyád és elvetőd, ez az!
De látni akarom szemtől szembe őt,
Még egyszer látni, aztán nem soha.
Elébe nyujtom ezt a kis jelet,
Fiúi háladatból megteszem!
Hogy lássa nagyra felserdült fiát,
S ha hölgyét kéri tőlem, lássa ezt,
Ez a kis jel felelni fog neki.

Remete (jö). Ifjú megállj, vesztedbe ne rohanj!
Nem ösmered te még atyád dühét,
Nem azt az elpusztító háborút,
Melyet magadra mégy lázítani.
Ki megdühödt, az néma és siket,
Csak karja s gyilka van, mely ölni kész,
Mihelyt talál, miben megütközik.
S mi természetlen volna gyilkosúl
Fiúnak és atyának vad csatában
Egymás szivébe kardot mártani,
Hogy a nyomor s bűn poklokig lehúzza
Bús élet-sorsotok bal mérlegét!
Maradj te ifjú védtelen hugodnál,
Őrizd, vigasztald: én atyátokat
Tudósitandom arról, a mi történt,
S a mit ti nem tudhattok, én tudok.
A büszke, a hiú, letörve lesz,
Ha látni fogja tetteiben magát.
És ez lesz a legrettentőbb boszú!
Mert szívre, nem csak bőrre s csontra hat.

Kolta. Ki vagy te jámbor férfiú, kinek
Szelíd és bölcs tanács jő ajkairól?

Lenke. Tiszteljed őtet, bátya, jótevőm,
Ki engem a vadaktól mente meg,
S ápolni meg nem szűnt mindekkorig.

Kolta. S ki a latorral harczolt értem is?
Mert úgy beszélte rablóm, hogy kemény
Bajt vitt miattam egy nagy rengetegben.

Remete. Én voltam az, de bú-sanyarta kézzel
Nem győzheték, s így osztakozni kelle.

Kolta. Ég áldjon érte, hogy kettőnk közül
A gyenge lánykát vetted s ápolád.
Te légy tovább is atyja, atyja ellen;
S mondd meg, mi férj ő és minő atya!
Én látni nem kivánom, nem fogom,

Félek magamtól s tőle: karjaink
Olyat tennének, a mi nem szabad.
(Banó félénken jö s megáll.)
De téged a kor s bölcseséged ó
Erőszaktól, s ha tennél, idegen
S nem vérrokonság bűne. Menj azért
Helyettem el s te végezd dolgomat.
Kísérjen Isten béke mindenütt!
Hugommal én itt várlak a tanyán.

Remete. Maradjon égi áldás rajtatok!
Én nem sokára itt leszek. (Kolta, Lenke el.)
S ha nem?
Dühös vad ő! majd nem hiszen talán,
S mint csalfa hírvivőt, mint árulót,
S első szerelme vélt megbuktatóját
Megtámadand? De fegyverrel megyek.
Ingyen ne bántson! Mind egy szótagig
Elmondom a mit meg kell tudnia.
Megért ő már, mint fáján a gyümölcs,
S mely őt leszedje, a kéz én vagyok. (El.)

Banó (elöjön). Most mondhatom hajh! hogy szegény vagyok.
Férj vette őt imént el, férj után
A bal szerencse. S én örvendhetém,
Testvére lenni búra szállt ügyében.
Most bátyja jött s én elmellőztetem.
Fordítsa Isten jobbra dolgait:
Én nem busítom itt-létemmel őt.
Mint árnya, távol, észrevétlenül
Kísérni fogja sorsát szellemem.
El innen, el! hol szükség nincs reánk!
Szív iskolája, tündér szerelem,
Hamar tanultam által évidet,
S a mit tudok, hajh, gyötrelmemre van! (El.)

(Vár.)

Telegdi, Gerő.

Telegdi.

Távozz' öreg! hűséged szállni kezd,
S természet ellen egy természetű
Gyarló inaddal, mely már roskadoz.
Azt mondod: Lenkét egy jó remete,
Mentette meg, s hogy számot ád, ha kérek.
Ki ő? s ha jó, mért számot adni nem jön?
S hogyan lehet, hogy kémem híreként

Nőm még is a pártos kezébe jött?
Mondod, hogy Lenke anyja itt vala,
Elkésve a harcz s ostromzaj miatt
S lélekszakadva titkos hírt hoza,
Hogy Lenke nem leánya, hogy felőle
Tudósítást adand a remete:
Ki e titokba burkolt lény? s miért,
Ha ösmer Istent és hisz, nem jön el?
Eredj, eredj te félre, jó öreg,
Regélj magadnak s várd halálodat:
Itt tenni most és nem mesélni kell.
Egy szót se többé illyet, érted-e? (Gerö el, Kuvik jö.)
Andor megint! mit hoztál karvalyom?
Te fáradatlan vagy, mint gondolat,
S hű mint a leghűbb érzemény. Mi hír?
Jő már a pártos? hozza hölgyemet?

Kuvik.

Biz' uram, szó a mi szó, de itt aligha jól megy a dolog.

Telegdi.

Nos?

Kuvik.

Asszonyunk, úgy látszik, nem akar visszajőni, s a fogoly úrfi sem igen biztatja, a mint messzünnen kivehettem. Már igen kételkedtem, hogy szép szerével megjő.

Telegdi.

Te vakmerőn szólsz. Mért nem jőne meg?

Kuvik.

Igaz, vakmerőség meglátni, a mi tilos; de én parancsodban jártam, s most már nem tehetek róla, ha olyat tudok a mit nem kellene. Első megindulaskor erősen föltevém, hogy hallgatok: azonban visszatértemkor többet láttam messziről, mint először közelről hallottam.

Telegdi.

S mi volna az, ha nem hazudsz, fiú?

Kuvik.

Ha hűségemben kételkedel uram, inkább hallgatok.

Telegdi.

Még alkuszol, rossz szolga? szólj, ha mondom.

Kuvik.

A mint parancsolod. Csak hogy aztán ne gondold hogy én vagyok, a ki hölgyeddel összeölelkezett —

Telegdi (Kuvik nyakát dühösen megragadja).

Fattyú! — de szólj, ki volt a szemtelen,
Ki azt meré!

Kuvik.

Ha tudnám hogy —

Telegdi.

Szajkó fecsegsz? szólj, vagy megfojtalak.

Kuvik (magában).

Már most úgy vagyok mint a mese mondja: ha fölveszed is megbánod, ha föl nem veszed is megbánod, azaz: ha szólok is, ha nem szólok is baj, s így mindenesetre szólni kell. (Telegdihez.)

Bocsánatot uram. Rajta leszek, hogy mindent kedved szerint tegyek, s noha nem örömest keserítlek elmondok mindent, mivel parancsolod. Azt mondják, hogy ügyetlen beszélő vagyok; de veszszek el, ha hétszer fel nem fogtam a tőrt, hogy szivébe döfjem annak a csavargó pártos fiúnak, kit te elbocsátál. Asszonyunk egy pázsitos dombon ült magányosan, s épen ki akartam bokraimból fejtőzni, hogy hozzá csúszszak, midőn a fiú melléje szövetkezett s nyájasan megölelte.

Telegdi (magában).

Érezni kezdem, hogy napom lejárt,
S nincs hátra éjnél s átoknál egyéb.
Ez nem hazudhat. (Kuvikhoz.)
Hogy mondád fiú?
A pártos ifju átölelte őt?

Kuvik.

Igen.

Telegdi.

De asszonyod nem gyáván tűrte azt?
Érezteté, hogy illetlenkedik.
Mit szóla, hogy megszégyenítse őt?

Kuvik.

Mi tagadás benne, uram, épen oly nyájasan visszaölelte mint megöleltetett. Kissé messze voltam, de úgy tetszik, mintha meg is csókolták volna egymást.

Telegdi.

Ha nem valót beszélsz!

Kuvik.

Akkor fojts meg mint az ürgét, átkozz meg mint az ördögöt, s üss agyon mint egy veszett ebet. Én szóval nem kereskedem.

Telegdi.

Oh ő is asszony! asszony és hiú,
És állhatatlan mint a lenge pelyh;
Nem! bűnre hajló, mint az ős anya,
S minden gonosznak fészke. S én botor!
Másodszor áldozom fel hű szivet. (Kuvikhoz.)
De még is, Andor, nem biztatta-e
Az áruló, hogy készüljön haza?

Kuvik.

Sőt, a mennyire érthettem, azt igérte neki, hogy messze elviszi innen, hogy együtt fognak élni, s akkor fogám fel a tőrt; de társai hátam megett zajogtak s okosabbnak véltem meghúzni magamat, s hírét hozni, mihelyt szabadulhatok.

Telegdi.

A czinkos! hah, mért át nem döfted őt?
De gyáva ember, s csak bérszolga vagy,
Különben a lator nem élne most.
Pokol! te súgtad, hogy higyek neki,
Most ő szivemben dúl és megkaczag,
Hogy martalékját ingyen elviszi.

Kuvik.

Uram, kivánod, hogy ledöfjem őt!

Telegdi.

Még kérdezed, kárhirdető madár?
Mi jót hozál, mióta lesni jársz?
Itt állok szomjan mint az áldozat
Égő oltára, kínom lángi közt.
S csak egy csep vér sincs, melly enyhítene!

Kuvik.

Hallottam a mit tudni s tenni kell. (El.)

Telegdi.

Az áruló! hogy elhitethetett,
S én balgatag! még visszavártam őt,
Holott hadammal útját állhatám:

Most nem tiporna boldogságomon!
De a mit elmulattam, megteszem.
Közelg az éj, de annál jobb; az éjhez
Illő az, a mit tenni készülök.
Csak még ez egyszer add kezemre, sors. (Indúl. a remete jö.)

Remete. Telegdi, állj meg! óránk érkezett,
Hogy számot adjunk és vegyünk viszont.

Telegdi. Ki tart föl engem? itt vagy, remete?
Hölgyáruló, csak téged vártalak.

Remete. Igen! te az vagy, kit keresni jöttem,
Dühödből sejtem, hogy Telegdi vagy.

Telegdi. Te csúfolódol, félbarát? vigyázz,
Ez a düh még károddá is lehet.
Vagy nem te vitted innen nőmet el?

Remete. Én vittem el, de jó kézben hagyám.

Telegdi. Rabló kezekben, szemtelen!

Remete. Nem úgy!
Csak vess határt az indulat hevének.
Vagyon neked még oly mit mondanom,
Mitől dühödni és szaladni fogsz.

Telegdi. Pokol s halál! s te szólsz ily vakmerőn?
Nem hölgyemet rablád-e tőlem el?
Őt add elő, vagy —

Remete. A többit hagyd, Telegdi.
Nem újak előttem gondolatjaid,
Mint a hiúznak kölyki, mind hasonlók
Egymáshoz: ádázak, vérszomjazók.
De mindezekől én nem rettegek.

Telegdi. Te! és ki vagy te, álnok ismerős?
Ne ingerelj; mert elfelejthetem,
Hogy kimélettel tartozom ruhádnak.

Remete. Ruhámnak? az sok egy Telegditől!
S kímélsz-e embert? lelket? életet?
De úgy van! e ruhát kímélheted,
Mert tenen adtad gyász ajándokul,
Mindaz nyomornak s kínnak érzetével,
Mely eskütársúl hozzá kötve van.
Igen, Telegdi! tőled bírom azt,
Ezen koporsóját a szívörömnek,
E szemfedélt az elhalt kedv fölött,
Hozzam csak ezt vádúl fel ellened,
S te kárhozol, ha égrokon vagy is.

Telegdi. Hah tolvaj! s ezt szembe mondhatod!

Remete. Tolvaj! s ki vagy te? nézd meg magadat.
Magadat tekintsd meg jól: de nem tűkörben,
S nem e szemekkel: mert hivalkodó

Mint tükröd, úgy szemed : nagy és deli,
Hős termetet szemlélsz te így ; nemes,
Erénytől eltanúlt ábrázatot,
Főuri kénytől fennkölt homlokával,
Mely mindent elfeled, csak nem soha
A büszkeséget, mely rá írva van.
Ne ezt tekintsd : kebled mélyébe nézz ;
S azon szemeddel, mellyet lélek ád,
Tekints magadba s nézd meg ott, ki vagy.
Vallasd meg és hallgasd ki magadat ;
De nem megint e dörgő szózatoddal,
Melylyel parancsolsz jobbnak, mint te vagy,
S ne e füleddel, mely hizelkedést vár,
S igaz valónak rég bezárva van ;
Beszélj magaddal csendben, mint a sír,
Midőn magad vagy, puszták éjeként,
S midőn a lélek titkos húrjait
Az öntudatnak uja illeté,
Hallgasd ki akkor valló lelkedet :
S egy oly sugalmat halland, mely neked
A fergetegnél borzasztóbb leend :
Te veszni hánytad tennen véridet.

Telegdi (megdöbbenve). Ember, hazudsz ! ki mondta azt neked ?

Remete. Elölted a jó, angyalszívű nőt !

Telegdi (dühhel). Hah álbarát ! ha az vagy, a kinek
Gyanítlak.

Remete (kibontakozva felruhájából). S ha az vagyok ?

Telegdi. Tanár !
Hah ! szállj pokolra, honnan származál !
(Hirtelen átdöfi, a remete lerogy.)
Nem fogsz te több nőt elrabolni,
Nem fogsz szivemben dúlni, csalfa gyík.
Hálám neked, boszúnak Istene !
Hogy megrontómat végre föllelém.
Ez volt a féreg, mely emészte rajtam.
Mely rágta titkon boldogságomat.

Remete (fölemelkedve). Alávaló és gyáva vagy, Telegdi.
Sziklába fentem régi kardomat,
Hogy mint vitézzel megvíjak, ha kell.
S te orgyilokkal ejtesz el. De ez
Nem a legszörnyebb vétked ellenem
Jobbik felemnek rég halált adál,
S e félhalál nem fáj úgy, mint amaz.
De halljad a mit mondok : a haló
Nem fog hazudni : hölgyed tiszta volt,
S kiket kihánytál, tennen gyermekid.

Telegdi. Ember ne kisérts Istent. A világ
Örökletére! mely felé sietsz,
Vond vissza szódat: ím én megbocsátok.
Jaj jaj nekem! ha mind e bal szerencsét,
En bűneimnek súlya tette rám!
Tanár, az üdv és kárhozat nevében!
En megbocsátok, csak beszélj valót.
Remete. Kevés az, a mit én még mondhatok,
És a mit mondtam, vissza nem vonom.
Te bűnös ember s lélekgyilkoló vagy.
És megbocsátasz? én is; élve nem:
Ha halni jősz, igen. Mondd esküdet,
Hogy élve innen el nem mégy, s bocsánat,
Bocsánat még az égtől is neked!
Telegdi. Szivetlen ember! mért kívánod ezt?
Remete. Nem esküszöl? (Erölködéssel fölemelkedik.)
Hát élj meg átkaid közt,
Mennél tovább és mennél kínosabban!
Nincs halni kedved? élj, de tudd meg azt:
Ki rád ütött a várban, ten fiad,
S Lenkének apja, s bűnös férje vagy.
Telegdi a te gyilkod jól talált:
Meglátogatlak éjfélkor, ha élsz. (Meghal.)
Telegdi. Mit zúgsz te fel, haldokló szörnyeteg?
Te halva rettentőbb mint élve voltál!
Ha még csak egy sohajtatod van is,
Mondd meg nekem — de több hír kell-e még?
Világ hat, a legborzasztóbb világ,
Lelkemre, s mint az éjbe tévedett,
Kit égő háza lángja hí haza,
Látok; de nyilt ösvényem kárhozat.
Oh elveszett én, most értem Gerőt,
S az özvegy kába suttogásait.
(Székbe veti magát, szünet után fölkel.)
De hátha csalt? mert ördög ember is van,
S ez mindeneknél ördögebb lehet.
Rég gyűlölőm és esküt ellenem:
Költötte a hírt? nem hajh! nem lehet!
Oh mért pogánynyá lenni nem tudok,
Hogy megtagadnám e szörnyű hitet,
Nem hinni mért most egyszer nem tudok,
Csak egy kis perczig, csak mig élhetek —
S az nem soká tart. Mondjátok, nem úgy van,
S én élni nem fogok. Te halld Tanár,
Az ég urára esküszöm neked,
Hogy itt döfendem által e szivet.

Csak mondjad, ints, csak jelt adj, hogy nem úgy van
Nem hallja, hajh! de hűlt vonásain
Ott áll az engem rémitő igen!
Tanár, te megtoroltad sérvidet!
Te nyugszol, s bennem egy pokol lobog;
Halálnak híják a mi téged ért,
Nevezhetetlen kín az én bajom. (Szünet.)
De egy fiam van, nem mondotta-e?
S úgy rémlik, szolgám őt megölni ment.
Ha megteendi, én porrá töröm!
De ez már képtelenség. — Elmegyek,
Megmentem őt. — Bár ennek, a ki itt
Nyujtózva fekszik, nem hiszem szavát;
De meg ne haljon a fiú azért.
Délczeg; de ifju még s ez nem hiba;
Nem! ő halálra nem méltó; noha
Én a halottól nem hiszem fiamnak,
De szánom őt, mert ál utakra tért,
S nemes tüzéből szép erény ragyog ki.
Fiammá vészem őt, bár ennek itt
Szót sem hiszek, nem semmit is; de ő
Ne haljon! addig járok, míg nyomát
Fel nem találom. Andor, meg ne öld:
Irtóztató lesz érte haragom.
Irtóztató! (Elrohan.)

(Erdő.)

(Remetelak tája. Szabad téren egy új sírhalom, melynél egyfelül Lenke térdepel leborúlva, mögötte Brigitta áll társnéival, másfelöl Vid gyászlobogós kopjára támaszkodva; hátrább mindkét felöl fegyveres nép, távolabb Brigitta.)

Brigitta. Kelj bú leánya, hagyd a bánatot:
Hitünk tanácsa, mérsékelni bút,
Mint vígadalmat. Ég mennyasszonya,
A földiektől vond el szívedet,
S fordítsd az égre, melyhez esküvél.
Fogjátok karra jambor húgok őt,
Egészen el van bújában merűlve.

Lenke (a sirt ölelve). Ne tépjetek fel, ah ne bántsatok,
Bátyám kiontott vérén nőttem én,
Én gyászvirág; itt hagyjatok meg engem;
Legjobban illem sírhoz és halálhoz.

Brigitta. Jer, jer leányom, már borúl az éj,
S még messze út vár bennünket. Hiszen
Te telhetetlen vagy búgondjaidban,
Önként ölébe dőlsz a fájdalomnak,
Mely úgy is felkeres. (Fölemeli.)
Most hű karunkra jer,

Nem oly kemény az, mint a bánaté,
S el nem hagyand, bár mily bajodban is.

Lenke. Hát menni kell? ah! szívem itt marad,
S mint a keserves földbe tett gyökér,
Nem fanyar kínt, és bánatot teremve,
Mind mélyen és mélyebben száll alá,
Míg el nem éri, a kivel rokon.
Oh bátya, bátya, minket ikrekül
Haragja napján alkotott az ég!

(Elvezettetik.)

Vid (utánok nézve). Inséges asszony, tenger a te búd!
Kivetted a gonoszból részedet,
Ha élned század évig jutna is.
S te itt alant, meggyilkolt ifju társ,
Pihenj porodban: nem siratlak én,
És nem fohászkodom: de gyilkosod
Ezen kezemtől vette a halált.

(A sirhalomra tüzi a kopját.)

Szobor nem álland a te sírodon,
Nem épül rajta gyászos ravatal;
Dísz rosszúl illnék bal történetidhez;
De álljon itt a zászlós kopjaszál,
S jelentse bajnok ifjuságodat!
Függjön le róla a kis néma jel,
E mostohán fél s fösvény érczü szív:
Ki megtalálja, sejtse meg, hogy itt
Egy elvetett fiúnak sírja van.

(A csapathoz.)

Megtettük a mit bús tisztünk hagyott,
És a barátság indulatja kért:
Széledjetek nyugonni társaim.
Sírt hagyva, s bús emléket vive el.
Hajnal derültével megindulunk,
S itt hagyjuk a tájt, mely kárunkra volt.

(A katonák szétmennek s elvonulnak. Vid egy darabig utánok, majd a szin végén köpönyegébe burkolva egy törzsökre leül, s kardjára támaszkodván, elszunyad. Telegdi, ki a sir körüli jelenet végét távolról nézte, elölép.)

Telegdi. Ez hát a sír, hol áldozottaimnak
Parancsom által elhúnyt egyike?
Ez a mohó gödör, mely életem
Reménye vég sugarát elnyelé?
S megérnem adták azt a végzetek,
Hogy kétszer összegázolt vérimen
Én tartsam a gyászt és halotti tort.
Megtartom azt ím, és e kardomat,

Melylyel szivemre sujtandok, letűzöm
A föld porába, hol megölt fiam
Engeszteletlen nyugszik véribeu.
Nem czifra szókkal mondok én panaszt:
Körűlem e vadon s e rémes éj
Nem hallgatók, kik ollyat várjanak.
Még is beszélni vágyok és fogok,
Hogy visszazengjen a kőkeblü szírt,
S kétszerte halljam a panaszt magam:
Gyötrő panaszban van még örömem!
De mind ezekre a sír nem felel,
Csak azt jelenti némán, hogy hasonló
Gyász nincs a földön s nincs több kárhozat,
Mint melynek súlya fekszik lelkemen.
Miért, szerencse, nem hagyál szegénynek
Születni, mért az angyalnő helyett
Gonoszt nem adtál, kínzót, éktelent?
Ajándokod mért voltak ikreim,
Hogy mind ezekből égi kéj helyett
Pokolkeservet alkossak magamnak?
Én gyilkolám mind s rontám őket el!
De hallom, rémes éjfél, jöttödet,
S most rajtam a sor menni, mint lementek,
Kik jobbak voltak százszor, mint magam.

(Tanár szelleme elhuzódik Telegdi előtt, azt maga után intve, s a mélység közelében megáll. Telegdi ijedve fölugrik a sir mellől. Vid a csörrenésre fölébred s felkél.)

Vid. Ki az, ki a borongó éjszakában
E puszta síron tart rideg tanyát?

Telegdi (az intő szellem után eredve).
Ki vagy te éjfél bolygó gyermeke,
Ki rám kitárod véres kebledet?
Hah! szellemek legrettentőbbike,
Te vagy, kitől reszketnek izmaim,
Te vagy, kitől felborzadoz hajam.
Élet-halállal tartozom neked.
Szólj, mit kivánsz, mi tölti kedvedet?

(A szellem maga után inti, s folyvást a mélységhez húzodik.)

Vid. Ez ember őrült, a gödörre tart,
Hol rá halálos mélység tátogat.

Telegdi. Megállj! megállj! ha bajvivásra hísz,
Egy bajvivással tartozom. Ne öltsd,
Ne nyujtogasd ki száraz jobbodat
Hiába, s gúnynyal fel ne ingerelj.
Ím, én megyek, ha poklon által is.

(A szellem a mélység fölött elhuzódik. Telegdi utána.)

Vid. Ember megállj, ha lelked s Istened van!
Száz ölnyi mélység, melly előtted áll.
Telegdi. Hah! gyáva hívogatsz, s megállni félsz?
Mért villogatsz orgyilkot kard helyett?
Menj, menj, ne híj úgy; csak vezess, megyek.
Vid. Hiába szólok, nem hall, nem figyel.
S már a riasztó örvényszélen áll!
Ember megállj, vagy szörnyet halni mégy.
Telegdi. Nem nézhetem fenyítő jobbodat.
Megyek, megyek; csak járj elől, megyek.
(Még egyet lép s a mélységbe zuhan.)
Vid. Bocsáss meg ég, ha vétkezett, neki!
Lement a honnan fel nem jő soha.

A FÁTYOL TITKAI.

VÍGJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

1834.

SZEMÉLYEK.

Ligeti, gazdag földesúr.
Vilma, leánya.
Hangai.
Rigó, }
Guta, } távolról jött ifjak.
Kaczor, }
Katicza, Ligeti testvére.
Lidi, Vilma szobaleánya.
Császár.
Egy inas.
Parasztok, nép.

Történethely: Pest és környéke.

ELSŐ FELVONÁS.

(Városligeti halom.)

Hangai (olvasva jö).

„Ki látta, hogy pók ön hálóival
Magát kötötte volna meg? de a
Szegény bogár, mely drága selymet ad,
Sírt sző magának s halni elbuvik,
Előjövendő mint gubó s utóbb is
Csak pílle lesz belőle! hogy megint
Meghaljon, — annyiszor egy kis életért!
Illyen szegény bogár az ember is,
Midőn szerelmes. Oh a szerelem
Édes, de bódít; ront szivet, fejet
És részegítőbb mint a bor hatalma,
Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmodozzék inkább, mint szeressen;
Mert a mi szépet álmodott, magáé,
De a szerelmen kettő osztozik.“
Bölcsen, dicsőn! oh könyv, én tégedet
Aranyba kötlek jó tanácsodért.
Alunni inkább, mint szeretve élni,
Ez a titok, melyet most felfödék.
És mintha már is bűvét érzeném,
Pillámon önként súlyos szender ül.
Mindenható álom veszen körűl.
Fogadjatok be lombok árnyai,
Virító pázsit vesd meg ágyamat,
S jó éjszakát bohóság — szerelem! (El.)

Vilma, Lidi (jönek violát szedegetve).

Vilma.

Hogy tetszik az neked, Lidi, hogy mi, mint valami falusi leánykák, itt ennek a hires-neves Pest városának erdejében violát szedegetünk?

Lidi.

Hogy tetszik! Az nekem igen is jól tetszik, addig legalább nem teszünk egyebet; nem halljuk az öreg bácsi oktatását; nem a jó Katicza rágalmazó szavát.

Vilma.

Nem valami pásztori élet-e ez?

Lidi (nevetve).

Pásztori? No de mivel a kisasszonynak úgy tetszik, legyen pásztori: hanem az bizonyos, ha valami finom úr meglátna bennünket, azt mondaná: kegyetlenek vagyunk, mert testvéreinket tépjük.

Vilma.

Oh oh!

Lidi.

Talán nem? Hiszen mi ép oly gyengék s ártatlanok vagyunk, mint ez a kis ibolya, mely ide a bokor megé bújt s melyet én tüstént leszakasztok.

Vilma.

Úgy hát inkább ne is szakaszd le, Lidi.

Lidi.

Miért ne szakasztanám? Ihol ni, mely szép, mily gyönyörűen csillog benne a harmat, mint egy kis drága gyöngy.

Vilma.

Lásd. lásd most egy ártatlanságot téptél el, s a mit te elég együgyű valál harmatnak mondani, az nem egyéb könyűnél, melylyel romlását siratja. Valóban, Lidi, ez nekünk szomorú dicséret. Gyenge és ártatlan, igen gyarló társak. Ekként csak addig tarthat ártatlanságunk, míg gyengeségünk védelmezheti, vagyis míg azt valaki nem méltóztatik leszakasztani, hogy azután mint időig-óráig virító bokréta ablakán, vagy ha igen nagy a szerencse, kebelén hervadjunk. S épen a viola! még tövise sincs, hogy a durva-mohón közelítőt illendőségre szoktassa. Nem, nem, Lidi! ha már virágról van szó, hasonlítsunk inkább a kevély tövises rózsához, annak illataihoz legalább fegyverei vannak. De íme! megszedtük a sok szép virágot, Lidi, s most nincs kinek adjuk. — A láthatár igen szomorú, csak egy férfialak sem mutatkozik rajta.

Lidi.

Istenem! már a nagy szerencsétlenség.

Vilma.

A mi büszke hóditóinkat ma valamely szigorú foglalatosság tartja honn, hogy csak egyet sem látni közűlök.

Lidi.

Ah! oda vagyunk!

Vilma.

Mi lelt, Lidi?

Lidi.

Hát nem láija a kisasszony, hogy onnan a tó felől egy ifjú jön?

Vilma.

Az már rettenetes volna.

Lidi.

Hogy innen jobbról is bukkanik ki egy.

Vilma.

Mit mondasz!

Lidi.

Igazán! mi egy kicsit ok nélkűl is panaszolkodunk a férfiak távolléte ellen. Most már annyi lesz, mint a fűszál. Még szerencse, ha menekedhetünk.

Vilma.

Jer, Lidi, jer, rejtezzünk a bokrok közé; szemközt jön egy deli ur s már ez a harmadik. S mintha összebeszéltek volna, mindnyájan e kis dombhoz tartanak. Jer, lessük ki őket, s a legérdemesbik jutalmat nyer tőlünk.

Lidi.

Édes uraim, ne gondolják aztán, hogy ezt kiváncsiságból teszszük, épen nem; csak egy kicsint hallgatózni akarunk.

Vilma.

Jer, jer, ne csevegj: mert itt érnek. (El.)

Guta, Rigó, Kaczor (jönek egymásután).

Rigó (felkiáltva).

Kit látnak szemeim?

Guta.

Rigó barátom! háromszáz hatvanöt napja, hogy nem láttalak.

Kaczor (jö s megáll).

Fergeteg és zápor!

Rigó.

Servus, Kaczor.

Guta.

Milliom! hisz ez Kaczor.

Rigó.

Kaczor, Isten hozott!

Kaczor.

De titeket hozott Iston.

Guta.

Ohó! hiszen csak te sem ördög lábán jöttél.

Kaczor.

Mikor azt mondom, títeket hozott Isten, azt akarom mondani, hogy én már két hét óta pesti lakos vagyok.

Guta.

A mennykőbe is! hisz én már több mint három hete vagyok Pesten.

Rigó.

S én csaknem egy hónapja.

Kaczor.

Csodálatos! annyi idő óta most találkozunk először s épen mintha fergeteget jőnénk támasztani, itt e puszta dombon.

Guta.

Haha! te most is csak a régi vagy, Kaczor, furcsa és jó kedvű; de, Rigó pajtás, téged egy kicsint megszürt az idő. talán a szent házasság igájában izzadsz?

Rigó.

Mi jut eszedbe! s aztán, oly hájfejű csak nem lehetek mint te.

Guta.

Oh, barátim, azt a jó levegő teszi; semmi egyéb mint a jó levegő. Nekünk a felföldön, tudjátok, excellens levegőnk van, de semmi egyebünk. Hanem a mi első és fő dolog, meddig mulattok Pesten?

Rigó.

Én vagy egy hónapot kénytelen vagyok itt tölteni.

Guta.

Én itt mulatok, míg a lóverseny tart.

Kuczor.

És az állatmutatás —

Guta.

Reménylem, téged is ott találllak?

Kaczor.

Igen, hogy lássalak. Hanem halljátok-e, ez nagyon fölségesen van: mert én is itt mulatok vagy egy hónapig s mivel mint Macbet boszorkányai itt e pusza dombon oly véletlenül találkozánk, nem volna-e méltó tervről gondolkodni, melylyel találkozásunkat örökre nevezetessé tegyük?

Guta.

Mennyei gondolat!

Rigó.

Hát mitévő legyünk?

Kaczor.

Legelőször is nevezzük ezen halmot szerencsedombnak, mivel merényeink terve itt született, s itt is fog, ha javaljátok kifejleni.

Guta.

Az nem volna rossz ötlet.

Rigó.

Tovább! tovább!

Kaczor.

Tovább? Hisz a többiben bölcseségtek után reménylenék. Gondoljatok ki valamit, mi a mondott czélnak megfelel.

Guta.

Én még eddig mit sem gondolék, s általában a mennyire lehet, őrizkedem a gondolkodástól! mert fejfájást okoz. Hanem végezzetek, s én nem mondok ellent.

Rigó.

Nem, nem! úgy nem szabad; te csak a könnyebb végét fognád. Ha jól értem Kaczor barátunkat, azt akarja, hogy mindenikünk mondjon egy tervet, s a három közűl azt kövessük, mely legczélravezetőbb.

Kaczor.

Minden esetre. S hogy a dolognak módját s alakját megadjuk, legelőbb is, Rigó barátom, állj fal erre a törzsökre s onnan szavald el érzeményidet.

Guta.

Igen, igen, Rigó! te valaha hangosan mondtad el leczkédet; hágj fel és halljuk!

Rigó (vonakodva).

Ne bohózzatok.

Guta és Kaczor (megfogják s fölemelik).

Meg kell lennie!

Rigó.

Már mivel ilyen szépen kértek, Isten neki! (Félre.) Várjatok, majd lelketekre szólok.

Kaczor.

Valóságos útmutató! Csak ujját kellene kinyujtani.

Guta.

S hogy mosolyog, mint felfordult szekerénél a fazekas.

Kaczor.

Gondolkodik.

Guta

Szinte elfeketűl bele.

Kaczor.

Bizonyosan igen fekete gondolatokkal küzdödik.

Rigó.

Nos hallotok?

Kaczor.

Nyilt fülek vagyunk.

Rigó.

Vastag füleknek szólok és azért
Jó vastagon. Ha tervet kérdetek,
Hogyan lehessen jobban élnetek,
S híressé tenni a találkozást:
Jobbuljatok meg. Nemcsak a pohár
S leányszáj csókja, melyben vétni szoktok;
Nem a zabálás s koczka s kártya mellett
Átvirrogatva töltött drága éj
Csupán hibátok; ez mind türhető.
Ti bűnösök valátok, már mikor
Apátok először iskolába küldött:
Kószák, henyék s azért tudatlanok
Mind e napig s haszonvehetlenek;
Miért is tervem: újra kezdnetek
A rosszúl végzett iskolák sorát,
Én mint a vessző hátúl kullogok majd,
S ütlek, javítlak, míg csak bennetek tart.
Hogy tetszik? Mondjon jobbat a ki tud.

Kaczor.

Ki hitte volna, hogy sovány pók ily vastag szálat ereszt?

Guta.

Ha nyakába kerítenők, bizonyosan megfúlna rajta. No ez nekünk szépen befizetett.

Kaczor.

Halljuk, halljuk!

Rigó.

De tréfa, a mi tréfa! terv ha kell:
Szép halni a hazáért, s én hadi
Életre állanunk tanácslanám.
Víg a vitéznek vándor élete,
S a harczi szellemet, mely tűnni kezd,
Magyarhoz illik visszaszerezni,
Különben bírni nem méltó hazáját.

Guta.

Elég, elég!

Kaczor.

Le onnan, Rigó! Az a te setét pathoszod egészen elfanyarít bennünket. Mi jut eszedbe? most katonává lenni! holott a világ azon töri fejét, hogyan lehessen el katona nélkül.

Guta.

Szegény fiú, egészen kihevült belé!

Rigó leszáll.

Óha! ne igen csúfolódjatok. Most rajtatok a sor.

Kaczor.

Fel, Guta, fel!

Rigó.

Fel veled, apróság!

Guta fellép.

Rigó.

„Felszállott a páva vármegye házára.“

Guta.

Szeretném, ha figyelmeznétek.

Rigó.

Szeretnők, ha olyat mondanál, mi figyelemre méltó.

Guta.

Majd, majd! csak egy kis tűrödelmet. —
Szép halni a hazáért? élni jobb,
És szinte szép, ha úgy intézzük el.
Azért is én nem a hős életet,
Nem a halállal frígyes hadmezőt
Ajánlom választadó pályaúl;
Különben is most bék van mindenütt,
És a magyarnak ellensége nincs,
Magán kivül. Magával küzdeni,
Megvíni benne, a mi rossz s kivetni,
Ez a magas czél, melyre törni kell.
Azért is —

Rigó.

Hagyd el, hagyd el!

Kaczor.

Igazad van, Rigó, ez is szörnyü melancholicus dolgokat beszél. Ki fogja most azon törni a fejét, hogy még a hazának is szolgáljon? örüljön, ha magának élhet.

Guta.

No ha nem akartok hallgatni, lássátok. Én ezt a tanácsot kivántam adni, legyünk magyar irókká, s csak egy időre is váltsuk fel azon buzgó hazánkfiait, kik a literatura sovány asztala mellett régóta éheznek és szomjuhoznak, s részesüljünk a magas dicsőségben, melyet legújabban Ignácz úr magáévá tett, a nélkül, hogy akár eszét, akár itélő tehetségét legkisebbé is megerőltette, sőt a nélkül, hogy az irói pályára csak valamennyire is elkészült volna. De ha nem tetszik —

Kaczor.

Bizvást leszállhatsz Guta pajtás; terved még szerencsétlenebb mint amaz, s épen tőled könyv- s olvasásgyűlölőtől a legváratlanabb. Mit gondolsz? Magyar iróvá, nyelv katonájává lenni könnyű dolog ugyan kezdetnek, de igen kétes kimenetelű. Ha már egész velőapadásig olvastál és irtál, s jó híred illatja, mint a kakukvirágé, körűled elterjedt, mi könnyen akadhat valami dűhös recensensed, ki ezen jó illatú légkört halálos leheletével megrontja, s téged minden irói dicsőségeddel semmivé tesz, vagy, mint a „Jelenkor“ szereti mondani, tönkre sllányít.

Guta.

Mi a manó! hát te azért lovaltál fel, hogy rajtunk nyargalóztasd elménczségedet? Fel veled a polczra! ott halljuk mit tudsz.

Rigó.

Fel, Kaczor, fel! lássuk hány zsákkal telik.

Kaczor.

Megálljatok. Ti azon a tudós emeleten oly magosan álltatok, hogy az élet alant homályba tűnt szemeitek előtt, s mi csoda, hogy javaslattok felette bölcs ugyan, de épen azért haszonvehetlen. Azért nehogy végzetlenül menjünk tova, engedjétek meg, hogy mint föld fia az anyaföldön maradjak s bukásaim után ismét erőre jöhessek. Legelőször is tehát azt kérdem tőletek: házasok vagytok-e?

Rigó.

Mit tartozik ez a dologhoz?

Guta.

Haha! átkozott Kaczorja, bizony eltalálta a bibét. Én nőtlen vagyok, s Rigó már megvallotta, hogy még szabad ember.

Kaczor.

Így tehát én minden hosszú tanakodás helyett azt mondom: Házasodjunk!

Rigó.

Ha valót akarok szólni, elmém régen vajudik ilyféle gondolattal.

Kaczor.

Ha vajudik, hozd el neki az akarás bábáját s azonnal meg is fog születni.

Guta.

A mi engem illet, épen semmi vonzódásom sincs a házas élethez; de barátságból s kedvetekért, Isten neki! én is magházasodom.

Kaczor.

Ez iránt tehát semmi ellenvetés —

Guta.

Csak az, hogy a házasság, gondolatom szerint, igen mindennapi s alrendű dolog, s az által találkozásunkat nevezetessé aligha tehetjük.

Kaczor.

Igen! ha mi is úgy házasodnánk, mint köz lélek szokott; de a mi házasodásunknak bizonyos rend s határnapok szerint kell véghez menni, s ha javaljátok, irott szerződés mellett.

Guta.

Halljuk.

Kaczor.

Ma alkalmasint sok nép fog jőni a város erdejébe, s azért is tegyük meg az első lépést, az az, álljunk el, mindenik külön, bizonyos helyekre lánynézni.

Guta.

Ezt különben is tettük volna; ez helyes.

Kaczor.

Felteszem, hogy fogadott munka lévén, mindenik fog még ma szeretőt választani. Egy hét elég, hogy utána járjon, megismerkedjék, kedvét keresse, s így mához egy hétre azt fogjuk egymásnak jelenteni tartozni, hogy választottunk kegyeiben némi előmenetelt tettünk.

Guta.

Jó.

Rigó.

Az idő egy kissé rövid; de Isten neki.

Kaczor.

A választott leányt egy hét alatt rá kell vennünk, hogy jegyet váltson, s így mához két hétre hármas eljegyzés lesz.

Rigó.

Ez magában igen szép dolog; de kivihetetlennek látszik.

Kaczor.

Oh gyávaság! hát én tanítsalak-e meg, hogy kell az asszonyok szivét ostrommal bevenni? De halljatok tovább. Más két hetet nászkészületekre fordithatunk, s mához négy hétre úgy kell intéznünk a dolgot, hogy a hármas menyekzőt együtt tánczolhassuk el.

Rigó.

Igen! de hátha a két első hétben eljegyzett szép a másik két hét alatt el talál pártolni?

Guta.

Ez nem megvetendő észrevétel.

Kaczor.

Kicsiny hitüek! akkor hirtelenében másikat fogtok választani.

Guta.

Kaczor! te felséges fiú vagy. Dictum factum! most nincs egyéb hátra, mint hogy mindezeket irásba foglald, aztán aláirjuk; most pedig egyenesen leánylesre menjünk. De egy kérdésem van: az csak nem fog kivántatni, hogy leendő hitvesünkbe szerelmesek is legyünk?

Rigó.

Mentsen Isten!

Kaczor.

Az örök gyalázat volna!

Guta.

No már ezt szeretem, így már lesz belőlünk valami; de ezt is irásba kell foglalni.

Kaczor.

Igen! felírom, hogy a szerződők kötelezik magokat, a szerelmet, hogy az annál tovább tarthasson, törvényes idejére, az az a házasság kezdetére halasztani. Továbbá, hogy tanácskozni ezen szerencsedombra gyülünk össze.

Rigó.

Az jó.

Kaczor.

S hogy egymást kölcsönösen segíteni fogjuk.

Guta.

Mindent, mindent! de most szót se többet. Én a lánczhídhoz állok, s minden szépség, mely rajta át és visszamegy, vámot fog adni szemeimnek. (El.)

Kaczor.

Én a fogadó csarnokába űlök s egy pohár ártatlan tej mellett szerződésünket irásba foglalom s leányokat nézek. (El.)

Rigó.

Én pedig oda megyek, a hol ti nem lesztek. (El.)

Vilma és Lidi (elöjönek).

Vilma.

Lidi! ez iszonyú megbántás. Hallottad-e valaha, hogy asszonyt ily olcsón áruljanak? Ezek a férfiak, ha lovat, de ha csak egy együgyű birkát akarnak is vásárlani, mi nagy készülettel s mi hosszas tanácskozással fognak hozzá, mennyire kutatják eredetét, nemzetsége fajáť, s uram fia, feleséget hármával is négy hét alatt akarnak szerezni.

Lidi.

Jaj! lássa kisasszony, olyan lesz ám a feleség is, a mint utána járnak.

Vilma.

Hallgass.

Lidi.

Ah! azt csak nem fogja kívánni, hogy nemem dolgában ellhallgassak?

Vilma.

Hát úgy szólj, mint nemedhez illik.

Lidi.

Azok a csúnya, fertelmes emberek!

Vilma.

Igazad van, Lidi. Ha még is valami különös, válogatott ifjak lettek volna.

Lidi.

Az egyiknek olyan fekete szeme volt, mint a bogár.

Vilma.

Mondd inkább, mint a bor.

Lidi.

Hát bizony bor! mert mi is vihette volna a bornál egyéb ily vakmerőségre. — S a másiknak oly karcsú termete volt.

Vilma.

Karcsú, de vékony, minden arány nélkül.

Lidi.

Gyertyaszál. Nem kár volna karácson bőjtén dió mellett elégetni. — S mit mond a kisasszony a harmadikhoz, kinek oly szép, vagy akarom mondani, nem szép szőke fürtei voltak?

Vilma.

S fürtöknek mondod te azokat?

Lidi.

No bizony! lehetne is lenszöszből fürtöket csinálni. Szerettem volna hajából madzagot sodorni s egy pár seregélyt akasztani reá. — (Félre.) Ah Istenem! csak az enyém volna, megsimogatnám azt a szőke haját, s azt mondanám, selymet illettem meg.

Vilma.

S aztán ha a világ szépségei volnának is, Lidi, nekünk haragudnunk illik.

Lidi.

Ah! biz' azt kellene ám; de tudja kisasszony, hogy a harag a szépségnek árt.

Vilma.

Mit hallok? Rossz, hűségtelen leány! hát te is ellenem esküdtél?

Lidi.

Mentsen Isten! Hisz' én haragszom, úgy haragszom hogy — (Félre.) Nem szánnám őket sorra csókolni; mert van-e a földön szeretetre méltóbb férfi, mint a ki házasodni akar?

Vilma.

Lidi, én egészen el vagyok keserítve, gondolj ki valamit, a mi felvidítson.

Lidi.

Válaszszon a kisaszszony a három közül egyet, s kettő büntetve lesz.

Vilma.

Balgatag!

Lidi.

Igen! mert mind a hármat csak nem választhatjuk.

Vilma (neheztelve).

Lidi!

Lidi.

Tudja mit, kisasszony? Azt mondják, a boszú édes, s mi fehér népeknél szeretjük az édest: álljon rajtok boszút.

Vilma.

Igen, Lidi, én boszút fogok, boszút akarok állani. Vigyázni fogok minden leánykára, ki útjokba esik s megmondom nekik, micsoda pártütést esküdtek gyenge nemünk ellen, s ezennel indulok, hogy őket szemmel tarthassam.

Lidi.

Ah! kedves kisasszony, félek, hogy gyenge nemünkből igen sokan a pártütők részére állanak. S ha én a gazdag, a szép Ligeti Vilma kisasszony volnék, mást gondoltam volna.

Vilma.

Te ma felette böles s oly hizelkedő vagy, mintha férfi volnál. Nos, mit gondoltál volna?

Lidi.

Nem épen rosszat; de azt könnyebb gondolni, mint mondani. Ha én a kisasszony volnék, azon ügyekezném, hogy mind a hárman belém szeressenek.

Vilma.

Lidi! Lidi! szerencse hogy csak ketten vagyunk. Ha tükreimmel még eddig szép frigyben állok is, de ennyi hiúságot egy hajszállal sem tartok kisebb bűnnek, mint épen azon vakmerő elbizottságot, mely imént megbántott.

Lidi.

S ez lesz épen az igazi mérték, melylyel visszamérni kell. Hallja csak kisasszony, ma borús idő van, úgy látszik, kevés nép lesz. A kisasszony mindenik hős leshelyénél elmegy, s ha szemök s izlésök van s csekély személyem sejditései meg nem csalnak, s kisasszony lesz szivök királynéja.

Vilma.

Félek, igen magasra rovod bájaimat.

Lidi.

Hagyja rám a kisasszony. Én mindenütt nyomában fogok járni, s ha szükség lesz reá, el is maradozok, hogy a kérdésekre, melyeket bizonyosan tenni fognak, annak rende s módja szerint, kényesen és rátartósan, sőt vonakodva — de tudni való, hogy szíves-örömest — feleletet adjak. Én leszek a czímer, vagy a felirás az aranymives boltja felett s a kisasszony —

Vilma (nevetve).

Természetesen maga az aranymív. Már ez igen is sok szivesség tőled, Lidi, s rút hálátlanság volna ily szép tanácsodat nem követnem. De ha végre is nem úgy üt ki, mint reménylettük?

Lidi.

Ej! ki látta, ütközet előtt a diadal felől kétségbe esni? Menjünk, mert eljár az idő. — Ah!

Vilma.

Mi az, Lidi, tán kigyóra hágtál?

Lidi.

Nem, itt egy nyitott könyv hever a fűben.

Vilma.

Valóban, s amott hűs árnyékban fekszik a szegény bűnös, ki olvasása mellett elaludott. Ezt a szerző ugyan szépen megköszönné.

Lidi.

No már ez szép tűz fiatal emberben. Itt egész világ láttára fényes nappal alunni! hagyjuk itt ez álomfészket, hisz úgy megalszik, mint a juhászbunda.

Vilma.

Mint a tej, Lidi. Nézd csak, mily jól illenek setét fürtei fehér arczához.

Lidi (félre).

Bizony még bele szeret. — Kisasszony, ha nem sietünk, egész plánumunk oda lesz.

Vilma.

Szeretném tudni, mit olvasott. Hozd ide a könyvet, Lidi.

Lidi.

Igen ám; de ha fölébred.

Vilma (fölveszi a könyvet s olvas).

Szent Isten! újabb árulás.

Lidi (félre).

No már látom, itt veszünk. Pedig nekem az a szőke jobban tetszett volna.

Vilma.

Halld csak, Lidi, mi szívbántó könyv ez, s minden sora kétszer aláhúzva. (Olvas.)

„Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább mint szeressen.“

Leány maradjak, ha ennél valaki halálosabb árulást követett el. Szinte szeretném, ha felébredne. Add ide a virágokat, Lidi.

Lidi.

Kisasszony! egészen elfeledi tervünket.

Vilma.

Ne beszélj.

Lidi (félre).

Különös. Előbb az nem tetszett a kisasszonynak, hogy amazok házasodni akarnak! most meg az nem tetszik, hogy ez még csak szeretni sem akar. (Szünet után.) Kisasszonykám! megyünk?

Vilma.

Itt fognak elszórva heverni virágaink. Mit nem képzel majd, ha szemébe tűnnek? De ezt a könyvet szeretném megégetni. Nem úgy! egy ötletem van. Add ide Himfy szerelmeit, Lidi. (Átveszi a könyvet.) Külsejökre hasonlítanak egymáshoz. Ezt találja itt a magáé helyett. Oh ez felséges dolog lesz, ha komoly, szívfagyasztó oktatások helyett egyszerre szerelmi ábrándozások tengerét találja.

Lidi (félre).

Már látom, csinyt kell tennem, különben itt veszünk. (Elsikoltja magát.) Ah! átkozom tüskéje! jaj lábam. (Hangai fölébred, Vilma s Lidi ijedve távoznak.)

Hangai.

Mely lágy sikoltás ébreszt álmaimból?
Ugy tetszik egy pityergő asszonyé,
Kinek parányi lábát tüske szúrja?
Mért hág belé. — De Isten! mily zavar!
(Fölveszi a könyvet.)
A drága könyv, e villám-elszedője
Minden szerelmes égi háborúnak,
Ez a szerelmi koppantó, imez
Bölcs mesteremtől, rám maradt örök,
A földre sujtva mint hitvány papucs,
A gaz között hevert. (Körültekint.) Jól látok-e?
Fektem körül virágok hulltak el,
Tán gyenge kézből, érző szív megől,
Hogy ébredésem nyájasabb legyen?
Mit! gyenge kéz? igen: de párka-kéz,
Mely elszakasztja éltünk fonalát;
Érző kebel, hol fúriák dühödnek;
Szelid virág, melyben kigyó sziszeg.
Oh! könyvem azt rég megmondá nekem!
Isten kezéből tisztán jött ki Éva,
S már csalfa volt. A tenger árjai
Azóta oly keserűk sok köny miatt,
És a világnak minden czukrai
Nem édesítik vissza a fanyar kínt,
Melyet nemünkbe asszonybűn kevert.
El, el! tovább itt nem mulathatok.
Inkább alunni, mint szeretve élni,
Ez a tudás, a bölcsek titka ez!

(Vilma s Lidi sietve átmennek a szin egyik felén, s az induló Hangaival találkoznak. Hangai visszadöbben, Vilma s Lidi el.)

Hangai (egyedül).

Szent bölcsesség! ha illyen asszony is van!
De mit beszélek? nem nézett-e rám,
Mint a ki gúnynyal hí fel bajvivásra,
Hogy megbüntessen asszonygyűlölőt?
Nevetség! engem megbüntetni s ő!
És még is, a szem nem volt bájtalan.
Nem, mint akárhol látni milliót.
Egy kis világ volt abban, egy kis ég,

Hol a dicsőség tartja ünnepét.
De mért lebegtél oly negédesen?
És még is termetében nincs hiba.
Úgy nyúlik az fel, mint szelíd imádság,
Mely ég felé megy tisztán s egyenest.
De mire juték! most könyvem, el ne hagyj!
Add vissza ismét csendes véremet,
S elmémnek békes andalgásait.
Csak most ne hagyj! s aranyba mártalak.

(Felnyitja a könyvet s tovább olvas.)

Téged látlak az egeknek
Magas tiszta kékjében,
Téged látlak a vizeknek
Folydogáló tükrében.

Téged! de kit? mi képtelen beszéd ez?
Úgy tetszik, e részt még nem olvasám;
Pedig különben mindenik szavát,
Minden betűjét ismerem. (Tovább olvas.)

A szerelem indulatját
Minden érzi s táplálja,
Tevegeti áldozatját
S gyönyörködve szolgálja.

Szent érzéketlenség! mily árulás!
Vagy mely varázs váltotta könyvemet?
Visszások minden oktatásai,
S nem várt tanácsa kétkedésbe sujt.

(Össze-vissza forgatja a könyvet s ismét olvas.)

Megláttam őt s kebelemben
Egy tűzforrás fakadott,
S csak hirtelen tetemében
Egészen eláradott.
Nem jártam így életemben —
Az már való! így nem jártam soha!

(Tovább olvas.)

Minden ér megdagadott:
És testemben és lelkemben
Zenebona támadott.

Elvesztem, úgy van! könyvem pártot üt,
És a helyett, hogy csillapítana,
Szerelmet gyújt s lángjával elborít.
Utána! a szép tolvajon boszút
Kell állnom: adja vissza könyvemet,
Vagy adjon vissza engemet magamnak. (El.)

(Városligeti tér.)

Hangai (gondolkodva).

Nem, már tovább utána nem megyek.
Kétszer találkozám s oh gyávaság!
Nem volt csak annyi szivem is, vele
Szót váltanom, vagy hogy köszöntsem őt.
Pedig mi kéj, beszélve látni őt!
Mosolyra nyíló rózsák ajkai,
S beszéde zengő illat árjai,
A szívnek tenger és örvény az észnek,
Melyből szabadulni többé nem lehet.
Hallottam őt, azt mondta: fájdalom!
S a szó fulánkját méz váltotta fel.
S mi édes e szó „fájdalom“ nekem,
Mert ő sóhajtá, ő lehelte ki.
De nem, nem! én még győzve nem vagyok,
Még rajtam áll többé nem látnom őt,
S a sorshatározó kérdés csak ez:
Őt látni vagy nem látni, s ez legyen
Elmélkedésem tárgya e helyen.

Lidi (jö).

Már látom, jobban megy dolgunk, mint hittem volna. Urfiaink oly mozgásba jöttek, mint nagy szélkor az érett gabona: egyiknek sem áll helyén feje. Még evvel a gondolkodó úrral kellene valamit szólanom, de nem férhetek hozzá, mert az a három úr is szüntelen sarkamon van, pedig nem akarnám, hogy körülöttem találkozzanak. Ah! ismét jő valaki!

Rigó (jö).

Szép hugocskám, megálljon egy kicsint.

Lidi.

Bocsásson, én nem vagyok magának huga.

Rigó.

Igen, de bánnám is, ha az volna.

Lidi.

Mennem kell.

Rigó.

A többek közt; ki az a szép kisasszony?

Lidi.

A többek közt azt nem szabad tudni. S asszonyom a többek közt is igen gyönyörű kisasszony. (Elszalad.)

Rigó.

Lássa meg az ember, még elméskedik, és nem felel. (Hangaihoz.) Bocsánatot uram; ki az a szép kisasszony, kit előbb kisérni méltóztatott?

Hangai.

Én?

Rigó.

Igen, imént.

Hangai.

Imént?

Rigó.

Szerencsétlen ember!

(Elsiet. Lidi más felöl visszajö.)

Lidi.

No most talán beszélhetek vele. — Ihol la! megint egy a jó madarak közül.

Guta (Lidi után siet).

Megállj, te kis fecske! beszédem van veled.

Lidi.

Repülnöm kell. (El.)

Guta.

Átkozott hamis jószág ez a leányféle; utól nem érhetni, ha csak lépre nem száll. De talán ez a savanyú úr mondhatna valamit. (Hangaihoz.) Uram!

Hangai.

Nos?

Guta (félre).

Mondom evvel gyalog nem lehet beszélni. Már csak utána megyek annak a bőregérnek. (Hangaihoz.) Jó egészséget, uram! (El.)

Hangai.

A mennyi kell, hogy megfúlhass belé.
Már látom, itt sem nyughatom miattok.

Kaczor (jö).

Nem akarnám egyenesen megrohanni, s megvallom, noha fogadott munkára indulok, még sem örömest tennék valami bal lépést. Csak az a lepke lábú szobaleány állana szót, hogy megtudnám kicsoda, hol lakik, A! ihol jön.

Lidi (jö).

Ismét hiába jövök. Micsoda mohóság!

Kaczor (utána).

Angyalom!

Lidi.

Nem hallok. (El.)

Kaczor.

Hát legalább várjon meg. — Oda van, mint a jó gondolat, melyet le nem írnak. De hát ez micsoda bankócsináló itt? Úgy áll, mintha az utolsó betűnél rajta kapták volna. Az ifjú különben csinos; de képtelenül komor. S úgy látszik mintha messziről szépem után láttam volna kullogni. Ha valami jó szerrel kivehetném belőle a titkot.

Hangai (magában).

Mi kémlelődő s untató had ez!

Kaczor.

Városi úr, valami finomúl kellene megszólítani. Kegyed-e vagy Ön? mert mivelt magyarnak igy illik szólnia; vagy épen önkegyed? de ez már felette sok volna. Igaz, hogy most kegyére igen nagy szükségem van; de az ön függetlenebb, szabad emberhez illő s férfiasabb.

Hangai (félre).

Már látom itt kell hagynom a kamaszt.

Kaczor (Hangaihoz).

Ön nem lenne szives megmondani, ki az a gyönyörü kisasszony, ki (óráját kihúzza) mintegy 8—10 minutom előtt erre általment. Tudja ön, az a setétkék szemű, az a szép?

Hangai (félre).

Oh! szép vagy angyal! szép a rútnak is,
S rád jónak rosznak kivánsága gyúl.

Kaczor (félre).

Én kérdezem, és a fának felel. Csak már el ne vesztettem volna szemem elől; de az a lator komorna egészen kizavart útamból. (Hangaihoz.) Ön jobban láthatta; úgy tetszik, erre ment?

Hangai.

Nem, amarra.

Kaczor.

Mennykőbe is! a víznek, a tó közepébe? (Félre.) Már csak magamnak kell végére járnom. (Hangaihoz.) Uram, kalapja ferdén áll; igazítsa meg! (El.)

Hangai.

S ilyen majomhad űzi, hajtja őt!
Fűszált s virágot, mellyet lába ért,
S mely büszke lőn, hogy őt emelheté,
Ezen gorombák ólom lábai
Tipornak el; mely léget ajka szí,
S melytől pihegnek keble halmai,
Ugyan avval él e csélcsap fajzat is,
Azt szíja vulkán melle hámorába,
Hogy rossz dohányfüst- s még rosszabb szavakkal
Megvesztegetve adja vissza majd.
S tán végre őt még birni is reménylik?
Oh! kár a rózsa vad tövisbokornak,
Hitvány csehkőnek drága foglalat,
Gyöngy vak csibének, vércsének galamb,
Hitlennek egyház, bűnösöknek üdv,
Szarvas bohóknak angyal arczu lány!
Kell látnom őt, ez a véghatárzatom. (El.)

Vilma utóbb *Lidi.*

Vilma.

Itt végre bátorságban vagyok. Lidi, Lidi! hála Isten, hogy jösz. Hát hogy vagy, hol jártál, mit végeztél?

Lidi (pihegve jö).

Ah! kisasszony, alig pihegnetek!

Vilma.

Mi bajod?

Lidi.

Bajom? oh az elég volt. Azt gondolja kisasszony, oly könnyű a férfiakat rászedni? Dejszen! azoknak is van ám eszök.

Vilma.

Ki milyen, Lidi. Némelyikét tűhegyen be lehetne adni egy fiatal szúnyognak s könnyen elszállana vele.

Lidi.

Igaz. Ezeknél az nem nagy bőségben van, de mesterség volt úgy szólnom velök, hogy egymást észre ne vegyék. Látott volna csak kis-

asszony, olyan voltam, mint a horogra tűzött légy, melyet minden felől halfiak rángatnak. Egyik egy bokornál fogott el, másik csaknem vizbe gázolt utánam, mikor a szigetben jártam, a harmadik meg is akart csókolni; lélek, angyal, fecske, kincs, gyöngy, arany, gyémánt, minden voltam egy negyed óra alatt, s legalább is hat jókora fülemnek kellett volna lenni, hogy mind meghalljam, a mit mondanak, s tizenkét szapora nyelvemnek, hogy arra választ is adhassak.

Vilma.

S mi volt sikere nagy vesződésidnek?

Lidi.

A legjobb a mi csak gondolható. Nem akarnék hizelkedni; de mindnyájan el vannak ragadtatva.

Vilma.

Bohóságoktól.

Lidi.

Fülig szerelmesek a kisasszonyba.

Vilma.

Az nem jó volna, Lidi. A fül nem ritkán ostobaságot jelent, s nekem nem nagy dicséret, ha csak fülökig, az az ostobaságokig szeretnének belém. Miért nem inkább fejtetőig?

Lidi.

Sőt azon is túl. A szerelem lángja összecsapott fejeik fölött s ők egészen el vannak merülve.

Vilma.

Az már veszedelem! De még is mit kérdeztek mindent tőled?

Lidi.

Hát, hogy hol lakik a kisasszony, kicsoda, hogy híják, mi neve?

Vilma.

Hisz a két végső egyet jelent.

Lidi.

Igen bizony! én is azt hittem; de ők máskép tudják ám azt. Hogy híják? annyit tesz nálok: polgár-e, nemes-e, gróf-e, vagy báró? Mi neve? no tudja kisasszony, az annyit tesz tulajdonképen mi neve, azaz hogy Ligeti Vilma.

Vilma.

Ez finom különböztetés. Lidi; de nem gondolnám, hogy nagy okosságodban mind ezeket megfejtetted nekik?

Lidi.

Mentsen Isten! Azt is kérdezték: él-e még atyja a kisasszonynak?

Vilma.

S vannak-e férfi testvéreim, osztozom-e velök? nemde?

Lidi.

Oh igen! ilyet is kérdeztek.

Vilma.

S még is oly mód nélkül szerelmesek belém! igazán mód nélkül! De minek e fanyar tépelődés? Megmaradok első gondolatomnál. Sokat adnék érette boldogságomból, ha csak valamennyire is tudnám éreztetni velök, mit tesz a gyengébb nemmel megvetőleg bánni. — Lakásomat megmondtad nekik?

Lidi.

Meg.

Vilma.

Azt talán nem kellett volna.

Lidi.

Jaj! hiszen nem is úgy mondtam ám meg, a mint van, hanem úgy amint nincs.

Vilma.

Az az, fillentettél.

Lidi.

Félig meddig. Tudja kisasszony, mi a bal szegleten lakunk, s én a jobb szegletet mondtam nekik.

Vilma.

Az öreg Katicza kisasszonyét? Ha nem volna bűn másnak baján örülni, szinte szeretném furcsa ötletedet. Bohó Lidi, hogy jöttél erre a lator gondolatra?

Lidi.

Csak úgy, hogy valamit kellett mondanom, s mivel Katicza kisasszony úgy is mindig könyvekből beszél szerelemről, halálról és házasságról; szereti a furcsa historiákat, s ezen kivül egésznap egyebet nem tesz, hanem sohajt, embereket szól, a férfiakat dicséri, az asszonyok öltözeteit rágalmazza: gondoltam, jó lesz neki egy kis mulatságot szerezni.

Vilma.

Isten neki! már most meg kell rendeléseiden nyugodnom. De minden esetre szemmel tartsuk őket: a többiről majd otthon tanácskozunk. Nincs egyéb újságod?

Lidi (hamisan).

Nincs.

Vilma.

Épen semmi?

Lidi (eszmélést tettetve).

Volna; de elfeledtem.

Vilma (félre).

Szeretném tudni mit csinál könyvemmel az a barna ifjú.

Lidi (félre).

Csak azt várom, hogy arról az alvó ifjúról kérdezősködjék.

Vilma (félre).

Ha Lidit megszólítom iránta, azt fogja hinni, hogy belé szerettem.

Lidi (félre).

A világért nem mondok egy szót is, míg elő nem hozza.

Vilma.

Lidi!

Lidi.

Kisasszony!

Vilma (kedvetlenül).

Menjünk, Lidi.

Lidi (félre).

Ez már mégis sok! Hallgatnék: de kifúrja az oldalamat! Már csak megszánom.

Vilma.

Igaz, te Lidi.

Lidi.

Igen ő —

Vilma.

Az a —

Lidi.

Barna ifju.

Vilma.

Láttad őt?

Lidi.

Igen, de melyiket gondolja a kisasszony?

Vilma.

Oktalan! — (Félre.) Azt súgja valami, hogy még látni fogom. — Jer utánam! (El.)

Lidi.

Oktalan? dejszen! tudom én, mit teszek. Kisasszonyom — még ugyan nem merem bizonyosan állitani — de aligha mélyen nem pillantott a barna ifjú szemeibe. Én pedig úgy viseltem magamat mint illik. Neki nem a jobb sarkot mondtam ám; megmondtam a hogy van; mert oly szomorún, de oly igen szomorún állt magában a fal alatt, mintha csak a szélvész törte volna le onnan gyümölcsös ág képében. De most Vilma kisasszony után sietek, s hogy megengeszteljem, egész úton a barna ifjúról beszélgetek neki. (El.)

(Halom.)

Rigó (gondolkodva jö).

A választás megvolna: csak az a baj, hogy kettőn áll a vásár, s nekem, köztünk maradjon, nem igen nagy reménységem van. A leány szép, igen szép és csalogató, de valami van magaviseletében, a mi a legszelídebb reménységet is visszadöbbenti s mintha homlokára óriás betűkkel az volna irva: Nem! Átkozott dolog! diák korom óta irtózom a leczkétől s kiszabott munkától, s íme mire jutnék! Ezen fölül, amint hamarjában megeshetett, egy kicsit beté is szerettem, s már most olyan vagyok, mint varjú a száraz ágon: énekem is magam is szomorú. S ha észre veszik rajtam, ments Isten! a világból is kicsufolnak. Mi mennyköt tegyek már most! ím jőnek. Nem fog ártani, ha egy kissé megvigyázom őket. Lagalább lesz mihez tartanom magamat. (Elrejtezik.)

Guta (jö s körülnéz).

Senki sincs! szinte szeretem; mert egy kicsit rendbe kell szednem magamat. Én azt hittem, hogy a házasságnak előbb-utóbb meg kellvén lenni, mint a halálnak, majd társaság kedveért a legnagyobb kéjelemmel, minden szívháborító szenvedély nélkül általesem az egész tréfán, s ím a dolog egészen másképen üt ki. Ha most tizedszer nem volnék halálosan szerelmes, azt kellene hinnem, hogy elveszek belé. De jó reménynyel Guta! Róma sem épült fel egy nap, s még minden jól mehet. Lakását már tudjuk, a többi következik. Azonban értődik, hogy társaim előtt jó arczot kell mutatnom, valami olyfélét, mint ki játékban ezeret veszt, de kilencz ezer még zsebében maradt: tehát a tépelődésnek, gondnak, szerelemnek stb. mindössze úgy kell állani a jó kedvhez, mint egy áll a kilenczhez. Hah! Kaczor! jó hogy előbb jöttem, kikémlelem, mennyire tartja meg egykedvűségét. Nevetném, ha úgy járt volna mint én. (El.)

Rigó (kitekintve).

Ez is meg van lőve.

Kaczor (jö).

Felséges, isteni! s merre asszony él.
Nincs a nagy földön hozzá fogható.
Szent gondolat, hogy házasodni kell!
S oh! boldog én, hogy feltaláltam őt.
Kivel dicsőség volna lenni a
Homok pusztán s a fagynak bérczein.

Guta (kitekintve).

Uram Isten! még bizony poétává is lesz. Pedig ez előtt csak annyit értett a költéshez, mint az, ki venni akar és sem pénze nincs, sem hitele hozzá. Diák korában tollkésével a padszélen metélt be magának mértéket, hogy ahhoz szabja verseit, hosszabbat vagy rövidebbet a mint kivántatott, s gondolatjai olyanok voltak mint medvebocs, melyet anyja még ki nem nyalogatott; de ideje hogy csúffá tegyem elpuhulásáért. Nem! még szólni akar. Oh Múzsák! (Visszavonul.)

Rigó (félre).

Még ő csúfolódik!

Kaczor.

Mi szép az angyal! s mily kéj, mily öröm,
Olvasni szép szeméből biztatást,
Mely azt jelenti, hogy Kaczor Dezsőnek
Hét vármegyében legszebb hölgye lesz.
Bizonynyal ő szeret, s engem szeret,
Csak engem, a legboldogabb Dezsőt!
S ki lépteit felém igazgatá,
Jó gondolat, vagy Isten lehetett.

Guta (elölép).

Talán háborgatom édes andalgásaiban a boldog, a legboldogabb Dezsőt!

Kaczor.

A! Guta.

Guta.

Igen! a férfias, a meg nem tántorodott Guta, a ki eszének most is sértetlen birtokában van, s a ki felette szégyenli —

Rigó (kilép).

Hogy maga is épen oly árulást követett el, milyet most elég vakmerőn társának szemére akart vetni.

Guta.

Mi a villám!

Kaczor.

No ez bennünket szépen rajta kapott.

Rigó.

Oh! ti igen becses fiúk vagytok! állhatatosak mint a nádszál, kemény szivüek mint a csirkeölő asszony.

Kaczor.

Elég, Rigó, elég! már megesett. S ez nem is tartozik a főfölt-telek közé.

Guta.

De ha oda tartozott is, magában csekély hiba s azért kár volna a dolgot abban hagynunk.

Rigó.

Érdemes is veletek valamihez fogni! Tudjátok meg, én most egyenesen a Jelenkorhoz megyek, s vasárnap aztán elolvashatjátok az ujságot. (Indul.)

Guta és Kaczor egymásra néznek.

Guta.

Már most mit csináljunk?

Kaczor.

Ez az ember egészen bőszült. De mintha valami maradványt látnék itt a fű közt. — Naplója! (Fölveszi.) „26. April. A város erdejében délután 4 óra 9 minutumkor erősen megszerettem egy fekete, vagy setétkék szemű leányt.“

Guta.

Haha! No ez már szép érzéketlenség!

Kaczor (utána megy).

Hejh Rigó!

Rigó (visszajö).

No mi kell?

Kaczor.

Már mivel épen útban vagy a Jelenkorhoz, igen szép volna tőled, ha egy fáradsággal ezt is belé iktatnád: vasárnap aztán majd elolvasnók a mi benne lesz.

Rigó (megijedve tapogatja zsebeit).

Menydörgő! hisz az én naplóm!

Guta.

Mit mondasz? Ebből egy igen érdekes elbeszélés fog kerekedni.

Kaczor.

Kétség kivül és gyönyörködtető.

Guta.

És furcsa.

Kaczor.

Nem kevésbé mulatságos, mint nevetséges.

Guta.

S épen oly különös mint meglepőleg új.

Kaczor.

Igen! és váratlan.

Rigó (zavarban, félre).

Átkozom! erre épen nem voltam elkészülve. Már nem szabadulhatok. Velök kell czimborálnom, vagy akarok, vagy nem. (Kaczor, Guta nevetnek.)

Guta.

Szó a mi szó, Rigó pajtás, mi sem vagyunk derekabb emberek, mint te; de ne vedd rossz néven, ha a fegyverrel, melylyel megtámadtál, egy kicsint visszasujtogatunk. De a dologra most. Annyi bizonyos, hogy mindenikünk választott magának, s így az első lépés téve van. Hogy reménységen kivül már egy kissé szerelmesek is vagyunk, az fogadásunk ellen látszik ugyan lenni, de mivel a dolog természetével még sem egészen ellenkezik, megbocsátható, sőt, szabad volna mondanom, örvendetes.

Kaczor.

Ebben igazad van, Guta. Szerződésünk ezen czikkelyét hirtelenkedés alkotta; mert nemde a ki csak dohányzik is, szeretni kell neki a dohányt, hogy jó izűt dohányozhassék? A ki tormás hust akar enni, szeretnie kell azt, hogy jó izűn ehesse! még a sírásónak is néminemüképen szeretnie kell a sírt, hogy jó kedvvel ássa meg. S ezeknél fogva a ki házasodni akar —

Guta.

Szeretnie kell a leányt, kit el akar venni, hogy benne gyönyörködhessék. Rigó barátom, úgy van-e?

Rigó.

Kétség kivül. Ti most egy olyan mélyen rejtett valóságot hoztok napvilágra, melyen mind e mai napig senki sem kételkedett.

Kaczor.

Oh! barátom, azt nem lehet mondani. Azonban mi ketten vagyunk s így ezen pontnak a szerződésből ki kell maradni.

Rigó.

Miattam bízvást kimaradhat.

Guta.

Olvasd fel, Kaczor.

Kaczor (irást vesz elö s olvas).

„Minthogy minden dolog s így a szerelem is, csak bizonyos időig tarthat, s e szerint azon szerelem, melyet az ifjú leendő nője iránt a házasság előtt érez, valóságos vesztegetés, jónak találták a szerződők határozni, hogy nem szerelemből, nem szívből, hanem egyenesen a világos és nyugott ész tanácsa után fognak házasodni, a szerelmi indulatok kifejlődését pedig azon időre halasztani, melyre az a gazdálkodás helyes szabályai szerint tartozik, tudniillik a szent házasság idejére.“

Guta.

Szinte kár ezekért az épületes sorokért; de mivel az ezredes tapasztalást egy másik tapasztalás legújabban megszégyenítette, ki kell törölni.

Rigó.

Töröltessék ki.

Kaczor.

E szerint már ismét jó rendben volnánk. — Szerelmesek is lehetünk; házasodhatunk is, a nélkül, hogy hitet szegjünk. Mi engem illet, érzem, hogy a legboldogabb halandó leszek. Kedvesem java és szépe mind annak, a mi asszony néven ismeretes.

Guta.

Tagadom. Az a dicsekedés inkább hozzám illenék! de én nem dicsekszem.

Kaczor.

Oh barátom! az én szépemnek oly gyöngyörű kék szemei vannak; de oly gyönyörűk!

Guta.

Kérem, az enyéméi még kékebbek.

Rigó (félre).

Ha enyémnek mondhatnám, minden szem csak pislogó mécs az övéhez képest: de jobb ha hallgatok.

Kaczor.

S az a selyem haj! ah!

Guta.

Kender, kender, Kaczor! ha az enyémet látnád. De ideje, hogy oszoljunk. Ne feledjétek, mához egy hétre itt gyűlünk össze. (Indúl, meg visszajö.) Még egy szót hozzád, Kaczor. Te diák korodban nagy mestere voltál az esti zenéknek, minden a ki szivet akart megindítani kegyetlen imádottjában, hozzád folyamodott, légy oly szives, ma este tiz órára szeretném szépemet meglepni; különben is a szerződés szerint tartozol segíteni.

Kaczor.

Szent gondolat, mi hódítóbb a jól szerkesztetett esti muzsikánál? Az éj csende önként hallgatásra hija fel a lelket, akkor megzendülnek az isteni hangok, annak idejében elé áll a hős, s érző szívre talál. — Hanem mi a tartozást illeti, tudod, legelőször magamnak tartozom; a szívességet? légy oly szives most egyszer nem kivánni. Kiki magáért! Guta pajtás; mához egy hétre bizonyosan látjuk egymást. (El.)

Guta.

Ez menydörgős mohón neki vágtat! De igaza van, legelőbb is magunknak tartozunk. Hanem a többek közt Rigó pajtás, neked, mint afféle merengő emberek jó gondolataid vannak; igen lekötelezněl, ha néhányat belőlök valami szívrehatóképen versekbe foglalnál számomra.

Rigó.

Sajnálom; gondolataimra most magamnak is szükségem van; a mi a verseket illeti, azokat valaha igen sokat irtam, ha egyszer otthon meglátogatnál —

Guta.

Mennykőt? azt akarnád, hogy hó után szánkázzam? Érdemes is rossz verseidért annyira fáradni!

Rigó.

Már nem tehetek róla, az úgy van.

Guta.

Semmi! még azért megélünk. Isten veled Rigó! jó szerencsét a gondolatokhoz.

Rigó.

Köszönjük.

Guta (mentében).

Ilyen a barátság! addig tart, míg szükségünk nincs reá. Se baj Guta! audaces fortuna juvat! (El.)

Rigó.

Az esti zene nem rossz gondolat. Utána kell látnom, míg az időben tart. (Tárczáját kiveszi s ir.) „Ma tíz órakor muzsikával fogok tisztelkedni Nro . . . a jobb sarkon. NB. a muzsika szivreható legyen!“ (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Katicza, Lidi.

Katicza (fölkel).

Ajánlom magamat, édes szép kis barátném.

Lidi.

Irgalom! még csak most kezdi a bucsúzást.

Katicza (megfordulva).

Jó éjszakát. Ne fáraszsza magát angyalom.

Vilma.

Szivesen teszem.

Katicza (megáll).

Ah! hisz azt tudom, hogy szivesen teszi, maga kis angyal. De hiszen mi mindig jó szomszédok voltunk.

Vilma.

Soha sem bántottuk egymást. — Lidi! itt maradj.

Lidi (szomorún).

Istenem!

Katicza.

Soha sem gyűlölködtünk, mint szomszédok szoktak.

Vilma.

Még csak nem is szóltuk meg egymást.

Katicza.

Megszólni? ah lelkem! ki szólhatna magáról egyebet jónál és kedvesnél? Pedig — (súgva) lássa angyalom, az az ármányos rossz világ, azt tartja, hogy emberszóló vagyok, hogy reggeltől estig folyvást rágalmazok, hogy éjtszaka, mikor más jámbor csendesen aluszik, én álmomban a holdvilágot is kiperlem szobámból, hogy még az idő sincs békében miattam, hogy az ellen is szüntelen kifogásom van. Ah édesem! pedig én olyan vagyok mint a bárány.

Vilma.

Arról csak a gonosz kételkedhetik.

Katicza.

No lássa, édesem, minő méltatlanság! Múlt héten, csak képzeljék, egész ártatlanságomban megyek a váczi-útczán, s ki jön szemközt? az a nagy debella, Tormádiné, az a felemás szemű; met tudja gyöngyöm, egyik szeme egészen fekete, a másik barna.

Vilma.

Kinek az a derék kapitány férje van?

Katicza.

Volt angyalom, volt! Szörnyüség! Magok azt sem tudják? Pedig már harmad napja, hogy el is temették. Ah édesem! ha tudnák, a mit én tudok; az a derék úr szomorúságában halt meg. Szegény ember azt hitte, hogy kedvese, a híres Czenczi kisasszonyka csak tizennyolcz esztendős, azonban a keresztlevélben huszonnyolcz volt.

Vilma.

Ah! hiszen igen fiatalnak látszott.

Katicza.

Huszonnyolcz, olyan igaz mint hogy itt állok.

Vilma.

Lidi!

Lidi (ki az alatt el akar távozni).

Hiszen itt vagyok.

Katicza.

S a mi nevezetes, mikor legelőször megcsókolták egymást, a kedves asszonyság egyik fogát férje szájában hagyta.

Vilma.

Hogy lehetne az!

Katicza.

Hát ezüstből volt. Az ezüst drága jószág ugyan; de már fognak még is csak jobb a csont. Lássák, édesim senki sem hinné, nekem még minden fogaim megvannak.

Vilma.

Az nagy szerencse.

Katicza.

Igaz, hogy még korán is volna! de a dicsekedés nem illik. Hát jó éjszakát édesem, magának is Lidi. Hanem még egyet; azt akarom mon-

dani, hogy mikor az a szerencsétlen szép úr megtudta, hogy felesége huszonnyolcz esztendős, mindjárt őszülni kezdett; mikor pedig az ezüst fog szájában veszett, azt mondják, egészen elhalt s azóta szavát sem igen vehették. Azt beszélik, hogy megbolondult volna: de azt már nem hiszem, nem hihetem. Ah lelkem, az az úr engem igen tisztelt, mindig cziczájának nevezett. De hogy el ne feledjem, hát képzelje édes barátném, a temetés után más napon találkozom evvel a drága asszonysággal; oly kevélyen járt, de oly kevélyen, hogy húsz lépésnyire semmit sem látott maga előtt. Történetből egy taliga volt útjában, s abban azokkal a hosszú póklábaival megbotlott. Én megsajnálom, minden ismerőseimnél elpanaszlom, hogy Tormádiné a váczi-utczában elesett; (mert, lelkem, bizonyosan elesett volna, ha a taligás meg nem fogja) s uramfia, hogy meghallotta, mindenfelé azt beszélte rólam, hogy rágalmazó vagyok. De semmi. Az Isten megbünteti érte. Jól alugyék édesem, ajánlom magamat.

Vilma.

Köszönjük a látogatást.

Katicza.

Ah lelkem, higye meg többször jőnék, de lehetetlen. Jó éjszakát angyalkám. Aztán el ne feledje, lelkem elolvasni az új könyveket. Mind régi história van bennök. Ah! akkor volt a világ. Egymást ölték a férfiak az asszonyokért; leányokat ragadtak el, tengeren útaztak, vizbe fúltak, meg kiszabadultak. Meglátja, hogy olyat életében nem hallott.

Vilma.

Még ma hozzá fogok az olvasáshoz.

Katicza.

Tegye meg lelkem, tudom nem bánja meg. Mondom —

Vilma (Lidihez titkon).

Lidi, segíts.

Lidi.

Katicza kisasszony! kocsi áll a ház előtt.

Katicza.

Jaj! mennem kell. Alig lép ki az ember a házból, már keresik. Nem sokára látjuk egymást.

Vilma.

Csendes jó éjszakát kivánok.

Katicza.

Szolgája édes szép barátném. (El.

Vilma (visszajö).

Hát téged mi lelt ma, hogy ilyen álmos vagy?

Lidi.

Ah édes kisasszony, inkább két álló hétig kenyér és viz mellett tollat fosztanék.

Vilma.

Nézze meg az ember! Hát te jobb vagy mint asszonyod?

Lidi.

Valóban a kisasszony tűrödelme, ha nem országokat, legalább is egy igen jó férjet érdemel.

Vilma.

Szép jutalom. A mely férjhez tűrödelem kell, az igen jó nem lehet. De már sötétedik, ideje, hogy esti sétánkhoz készüljünk. Úgy mondod, hogy éjjeli muzsikával akarnak megtisztelni.

Lidi.

Okvetlenül.

Vilma.

Ezen nevezetes látományt érdemes lesz közelebbről megtekinteni. Mi le fogunk menni, Lidi; készíts valami oly öltözetet, hogy ránk ne ismerjenek.

Lidi.

Ezer örömmel. Oh ez királyi mulatság lesz. (Indúl, meg visszajö.) Igen, kisasszony; de hát ha az a könyves úr eljő s nem leszünk itthonn.

Vilma.

Ne legyen rá gondod.

Lidi (félre).

Ne legyen rá gondod? ez azt jelenti, hogy egy valakinek annál nagyobb gondja lesz reá. (El.)

Vilma.

Szeretném tudni, ki irta ezt a könyvet. Szerencse, hogy még nyomtatva nincs, könnyen bepókhálózhatná a világot s légy helyett emberszívet fogna. De a veszedelem talán nem is oly nagy. Hősöm, úgy látszik, az első ostromot már igen érzékenyen vette, s hála Himfy lelkes irójának! hajlandó pogányból kereszténynyé lenni. Azonban furcsa lenne, ha végre a térítő téríttetnék meg! Nem! nem! még annak ideje van. A leány szabadsága különben is csak egy-két évből áll, s a férfiak bálványa, a függetlenség gyenge nemünknek kis időre s csak azért adatik, hogy az alatt megtanúljuk, mint lehessen a ránk jövendő rabság óráit tűrhetővé vagy kedvessé tenni. Azonban a könyvcserét valahogy jóvá kell tennem: de most le a szerencsevitézekhez.

(Utcza.)

Guta, Kaczor, Rigó (három felől egy időben közelítenek muzsikásokkal).

Kaczor. Csitt! hadd oszoljon szét a csürhe nép.
Várjuk be, míg az éjnek ünnepe
Felváltja a dologtevő napot,
S a szenderítő csend és tiszta bék
Beállanak, hogy meglepessenek
Szelíd zenének múló hangitól.
Vonuljunk félre, még korán jövünk. (Elvonúl.)

Rigó. Vásár van itt, hogy ennyi nép tolong?
Hátrább barátom, várjunk jobb időt,
Utálom a sok bámuló tanút. (El.)

Guta. Oh Pontius! mely háborgó vidék,
Mit vár az a sok kétlábú teremtés,
Ez a gizgazból összefoltozott had?
Tán csak nem itt a földnek közepe?
De vissza, társak! el ne vesztegessük
Paraszt fülekre a szép zengeményt.
Lesz még idő: hadd menjenek tova. (Elvonúl.)

Kaczor (jö). Hiába! várni nem hagy ösztönöm.
S bár várjuk, nem tágúl a gyülevész.
Zendíts fiú! a jó remény nevében.

Rigó (jö). Már hasztalan, hozzá kell kezdenünk.
Elé! elé! a kisded ablak ott,
Kit hangotoknak üdvözölni kell.

Guta (jö). Pendítsetek! nem várhatok tovább,
S ha majd az ablak táját éritek,
Megállapodjunk; mert ott van, kiért
E hódolásnak áldozatja kél.

(Egyszerre megzendül a háromféle muzsikai kar. Kaczor. Guta. Rigó haraggal a közre rohannak.)

Kaczor. Ezer villám! ki csúfolódik itt?

Rigó. Alább a húrt! Én kérdem azt uram,
Ki az ki engem háborgatni mer?

Guta. Ki kezdte itt e hitvány czinczogást?

Rigó. Menjen tovább, kinek más dolga van;
Ne rontsa itt a tiszta levegőt.
Itt én tisztelkedem.

Guta. Meg én.

Kaczor. Meg én.
Én e helyet nem olcsón engedem.

Guta. Menjen tovább, ki békeszerető!
Én durvaságot tűrni nem szokom.

Rigó. S ez durvaság, uram.

Guta. S ez bántalom,
Melyért ön egykor véres számot ád.

Kaczor. S még véresebbet mindketten nekem.
Csufságokat csak vas törülhet el.
Katicza (kinyitja ablakát). Szent Isten! oh a drága férfivér
Ne folyjon itt e boldog ház előtt.
Ah! lelkeim, ne küzdjetek miattam.
Ezer szívem ha volna, s mind arany,
Nem tartanék csak egyet is magamnak,
Felosztanám mind hármatok között
Oly szent egyenlőn, mint a mérleg oszt.
Midőn középen csillapatban áll.
De ah! ez egy szív vérzik hallani,
Hogy évek által megkímélt erényét
Egyszerre három kérő ostromolja.
Béküljenek! mi szép a békeség!
Ah én elájulok, ha küzdenek.
(Szilaj kaczagás alant.)
Guta. Huh, mely Sibilla!
Kaczor. Mennyből hulltam-e,
Vagy a nehéz föld szállt alább velem?
Angyalt kerestem, és banyát lelek.
Rigó. Mit átkozottúl bal történet ez!
Katicza. Ah édesim szünjék e háború.
Én rendkivül elfűltem, olvadok.
Sorsozzanak! s a nyertesé vagyok.
(Ismét kaczaj. Lidi egy lámpával átmegy a szinen, s azt az egymáshoz közel álló vágytársak szemébe tartja.)

Guta.

Kaczor!

Kaczor.

Te vagy, Guta?

Rigó.

S ti mit kerestek itt?

Guta.

Haha! Rigó! hisz ez már románnak is sok. Mi a magas villám hozott ide benneteket?

Kaczor.

De téged is, Guta! hisz itt az én választottam lakik.

Rigó. Ne dévajkodjatok. Tán tréfa volt,
De annak már elég, vagy tán sok is.
Itt én vagyok honn.
Guta. Nem különben én,
Ím itt a gyémánt, mellyet én ha élek,
Gyürümbe foglalandok.

Rigó. Itt az ág,
Melynek virága csak nekem virít.
Kaczor. És itt a tündér, mely leányra vált,
Hogy boldogítson minden más fölött,
De mely nyögés az ott az ablakon?
Katicza. Nem hallanak, hajh, a kegyetlenek.
Folyvást szilaj per hangzik fel fülemhez.
Nincs nyugtom, míg közöttük nem leszek:
Különben a vér tengermódra foly. (Behuzódik.)
Guta. Hallátok őt? a sárkány mit beszél.
Oh mily soká él nőben a kivánság!
Kaczor. Oh vén Saturnus, a te lányod ez,
Fiúk helyett mért el nem nyelted őt?
Rigó. Jerünk, jerünk. A nép körülveszen.
Mi vagy csalattunk, vagy megtévedénk.
De most el innen! nincs tanácsra hely.
Kaczor. Menjünk!
Guta. Sibilla néném! szép jó éjszakát. (El.)

Vilma, Lidi (nevetve jönek).

Lidi.

Ah! kisasszony, nem angyali mulatság volt-e ez?

Vilma.

Igen jól megy, Lidi; hála érte a sorsnak és furfangos eszednek. De még nincs vége, s mivel ily jól kezdődik, kedvem jön végig játszani. A szerencsétlenek csaknem egymás hajába kaptak, s muzsikájok épen oly zavart volt, mint fejők, mely azt kigondolta.

Lidi.

Nem hallotta kisasszony Katicza sohajtásait?

Vilma.

Azt nem hallani! szélmalmot lehetett volna velök hajtani. De, Lidi, tudod mit? neked velök találkoznod kell.

Lidi.

Kétségkivül.

Vilma.

S megmondanod igazi szállásomat. Szeretném őket közelebbről látni.

Lidi.

Félek, hogy veszedelmesek találnak lenni; mert a férfi közelről mindig veszedelmesebb. A szép szemek csábító forgásai, s még csábitóbb szavak, a szívreható esdeklés, hizelgő mondások.

Vilma.

S hozzá az üres, elbízott szív. Nem, Lidi, ezektől nem tartok. Szavaik méze keserű mind a vad méheké, melyek mérges fűvekből szedik élelmöket. De mintha jőnének.

Lidi.

Katicza kisasszony.

Vilma.

Szegény! darvait keresi, melyek álmából felverték. Menjünk utjából! mert most halálra beszélne. (El.)

Katicza (jö). Megálljatok! jövök, már itt vagyok.
Ah! senki sincs. Vagy álom volt-e ez?
Nem a világért! nem. Merő valóság,
Mind a mit láttam, hallék és tudok.
Oh szerelem, mely indulat lehetsz te,
Hogy három ifjat felversz ágyaikból,
S téssz bujdosóvá éjnek éjszakáján,
Haragra egymás ellen ingerelsz.
S kiért? ah értem, boldogért!
Oh csillagok! ne nézzetek reám,
Én egy szemérmes félénk lány vagyok.
Vajh! kik lehetnek ők, az édesek?
Az értem égők, értem küzködők?
Ha tudnád szenvedésimet! De fel! gonosz
S rágalmazó az ember. Jaj nekem,
Ha itt találnak, hírem oda lesz.
Fel, álmodozni édes álmokat,
Kiről s miről? ne tudja senki is.
Jó éjszakát ti éj, ti csillagok. (El.)

Vilma, Lidi (jönek).

Vilma.

Elment. Most már szabadon lélekzhetünk. Szent Isten! mi nagy mester az a hiúság! letörli az évszámokat az emlékezet asztaláról s helyettök az ifjú kor bohó képeit rajzolja rá. — De mi ez? nem ablakom alatt zengnek e szelíd esti hangok?

Lidi (félre).

Sőt igen; mert azt mi rendeltük úgy.

Vilma.

Lidi! ha ezt a te árulásod szülte.

Lidi.

Mentsen Isten! Hát oda mindjárt árulás kell, ha valaki szerelmes lesz a kisasszonyba, s lakására talál?

Vilma (félre).

Ő az! közelebb megyek, hogy kihallgassam őt.

(Vilma, Lidi a szin belsejébe vonulnak.

Hangai (guitárral, énekel).

Ébren van-e, vagy lenyúgött
Az én kedvesem?
S szép álmokba elmerülve
Szúnyad édesen?

Ah! helyette virrogatva
Ébren vagyok én,
Bolygva, lángban, és bilincsen,
Uj szerelmemén.

Hajh az elveszett idő! mig
Nem dúlt szerelem;
Hajh keserves nap! mióta
Lángol kebelem.

Az fagy, ez láng; az halál volt
S néma dermedés:
Ez sohajból, gyötrelemből
Forró szenvedés.

Szebb, mint érző, ah ki békén
Alszod álmomat,
Párnáidba eltemetve
Boldogságomat;

Ébredj, add meg életemnek,
Mellyet már adál,
A reményt is, díjt vehetnem
Szűd irgalminál.

Hiába! zárt az ablak és siket,
S kietlenül setét. Csak egy sugár,
Csak egy kis nesz sem adja hireműl,
Hogy hódolásom elfogadtatik.
Kegyetlen ablak! és te jéghideg.
Forró homokból olvadott üveg,
Mi bűnért vagytok ellenségeim,
Hogy jelt nem adtok esdeklő szavamra?
De innen többé nem távozhatom:
Lekötve tart őrgondú szerelem. —
Mi édes itt az éjet tölteni,
Hol ő vagyon! mi édes lenni itt,
Hol ő alig túl egy két öl határán,

Dicsőségében minden bájinak,
Ártatlan álmok karján szendereg!
Nem távozom míg a hajnal itt nem ér,
Leülök e padon, kit jótevő kéz
Építe sejtve tán, hogy eljövend
Az éji vándor rajta megpihenni
Az édes kínnak fáradalmitól. (Leül.)

Vilma s Lidi jönek.

Vilma.

Lidi te! ki lehet az a nyájas ifjú! ki ablakom alatt énekelt, s most ott a padon oly szomorún ül?

Lidi.

Ah a szerencsétlen! Azt inkább a kisasszony szivének kellett volna megjelenteni.

Vilma.

S mi jogod van neked arra, hogy szivem kötelességeit fejtegesd előttem, vagy általában, hogy szivemről csak beszélj is?

Lidi.

Hát nem vagyok-e én a kisasszony titoknoka, s belső dolgainak ministere?

Vilma.

Semmi titoknok s ministerségről nem akarok hallani.

Lidi.

De az Istenért; hiszen szive csak van a kisasszonynak.

Vilma.

Ahhoz neked semmi közöd. Hanem halld, egy tréfa jut eszembe. Mi el fogunk menni azon pad előtt.

Lidi.

Hol amaz úrfi szomorkodik?

Vilma.

S beszélni fogunk Ligeti Vilmáról.

Lidi.

Az a kisasszony maga volna.

Vilma.

Mentsen Isten! úgy fogunk beszélni mintha nem én volnék.

Lidi.

Ah értem! Felette sok szépet és jót fogunk magunkról elmondani, a nélkül, hogy dicsekedők volnánk.

Vilma.

Mi haszontalan csevegés ez megint!

Lidi.

Istenem! hát rosszat beszéljünk?

Vilma.

Épen azt. Szívetlen, érzéketlen, rögzött keménységemről fogunk beszélni.

Lidi.

Ah kisasszony! hisz az nem igaz.

Vilma.

Vakmerő!

Lidi.

S aztán az a szép úrfi kétségbe fog esni.

Vilma.

Hallgass. Úgy akarom.

Lidi.

Oh ha méltóztatik parancsolni, én oly kegyetlen dolgokat mondok a kisasszonyról, hogy magunk is elijedünk tőlök.

Vilma.

Reménylem azonban, hogy okosan választod szavaidat, mert a tréfa is csak úgy érdekes, ha némi komolysággal vitetik.

Lidi.

Minden erőmmel rajta leszek, hogy oly szépen hazudjak, a mint csak lehet.

Hangai (fölkel).

Mi vándor nép közelg? ah asszonyok!
Ezektől nincs mit tartanom.

Vilma (mintha beszédet folytatna). Valóban,
Ha a derék ifjú, ki érzetit
Imént oly meghatólag zengte el,
Kinek vonásin, még az éjen át is,
Felirva látszik bágyadt szerelem,
Ha sejtené, mily szikla szívre lelt.

S kérlelhetetlen, megbántó negédre,
Ha csak gyanítaná, mily czéltalan
Minden törődés s fáradalmi gond,
Lebontogatná felvont húrjait,
S a vájt fa keblét, melly oly édesen
Zengő panasznak adta hangjait,
Ezer darabra zúzná, vagy legott a
Mindent emésztő tűzbe hajtaná,
Hogy égjen össze mind azon nyomorral,
Mely a nem kedvelt szeretőre vár.

Lidi.

Igazán, az a Ligeti Vilma kisasszony oly kegyetlen, hogy a cselédek sem állják. Minden héten más szobalányt fogad. Most egy Lidi nevezetű van nála, serény, tisztességes jó leány; de alig hiszem, hogy egy hétig megmaradhasson.

Vilma (Lidihez halkan).

Hallgass, bohó! ne olyakat beszélj. Nézd jön-e?

Lidi.

Oh igen! mozgásban van, mint az úrnapi harang.

Hangai (utánok indulva). Mit hallok, Vilma, Vilma hát neve?
Oh angyali Vilma, mind a többiek
A bűnös Éva lányitól születtek;
De téged Isten újan alkotott,
Hogy lennél szebb, dicsőbb, mint minden, a mit
Nőnéven ismer s tisztel a világ.
De kik lehetnek ők? Vagy ismerősei,
Vagy tán kajánok és rágalmazók?
Utánok! lelkem szomju hallani
A rosszat is, csak róla szóljanak.
Sajnálom őt. Úgy látszik nem hasonlít
Vilma. A többi férfiakhoz. Csapodár
És állhatatlan mind a férfihad,
S az oldalt, melyből a nő véve van,
Még most is úgy tekinti mint jogot
Uralkodásra hű nemünk felett.
De ő szelid s szerelme érzemény,
Nem álombolygás s forró véri láz.
Oh bár tudná, hogy minden indulattal
Búnak vet ágyat, s hosszú gyötrelemnek,
Melyekben ifjusága elmulik,
S nem fogja tudni, mit tesz a gyönyör.
Hangai (magában). Oh hála! tiszta lélek! szántodért,
Mert én valóban szánandó vagyok.

Lidi.

Ah Istenem! igazán sajnálatra méltó! Bezzeg nem olyan Vilma kisasszony. Haragos, durczás, mérges; az idő nem változóbb, mint szeszélyei. Képzelje csak, kisasszony, tegnap egy kedves kanári madarának mérgében eltörte jobb lábát, mert ruhájával a szabó elkésett.

Vilma (Lidihez boszúsan).

Hazudsz!

Lidi (halkan).

Az Istenért! el ne felejtse kisasszony, hogy most nem Ligeti Vilmáék vagyunk.

Vilma. Igen! de hogy tudsz szólni oly vadat,
Oly képtelent. Nézz vissza, jő-e még?

Lidi.

Úgy látszik, szólni akarna a kisasszonynyal.

Vilma.

Maradj el egy kevéssé. (El.

Hangai. Nem hagyhatom! Beszélnem kell vele,
A jégszivűhöz ő legyen vezérem;
S hogy lesz, reményt nyújt érzékeny beszéde. (El.)

Lidi (félre).

Jön, itt van. Egy kissé hátra kell maradnom; de értődik csak annyira, hogy mindent kihallgathassak. Mentsen Isten! hogy valami tudtom nélkül essék, az égbe kiáltana. — De íme Péter jő. Mit keres ez itt? Vajon észre vesz-e?

Császár (jö).

Uraim ide parancsoltak, hogy a muzsika körül holmi szolgálatokat tegyek; s mivel mind a háromnak nem szolgálhatok, legjobb lesz, ha egyiknek sem fogadom szavát. Hogyan is? mindenik azt kívánja, hogy sarkában legyek. De íme az én tücsköm, az én cicádám! Hol mászkál ez itt? épen jó! Utamban legalább egy csókot kérek tőle, különben is tartozik a titkokért, melyeket tőlem megtudott. — Kegyed itt, szép Lidi?

Lidi (mintha megrezzenne).

Ah Péter! majd elijesztettél!

Császár.

Ne! meg ne ijedjen kegyed. Én vagyok Péter, a kegyed s minden jó szivek Pétere, a ki különösen örvend, hogy kegyedet nem annyira színről színre láthatja mint inkább a kegyed puha kis kacsóit tapinthatja; mert lássa kegyed, a setétben inkább tapint az ember mint lát. Hát hogy van kegyed, angyalkám? Mi járatban van kegyed itt a szabad ég alatt, ha szabad kérdenem kegyedet?

Lidi.

Oh te majom! hol tanultad már megint ezeket a bohó beszédeket? Ha nem akarod, hogy itt hagyjalak, szólj Isten igazában.

Császár.

Mit hallok? hát te nem akarsz „kegyed“ lenni? Lelked rajta! Aztán, angyalkám, én azt nagy emberektől tanultam ám. Egyik uramhoz egy selyemszavú fiatal ember, meg egy tetemes úr jár látogatóba; öröm hallani, mi finomúl beszélnek egymással. (Utánozva.) „Ah kegyed olyan mint a makk! kegyed kimondhatatlanúl hízik!“ Igaz, hogy néha azután ők is szint úgy összevesznek, mint más becsületes ember! de a kegyed azért pontosan kijár, mint a fizetés. „Kegyed igen goromba!“ mondá egyszer a selyemszavú; „kegyed barom!“ felele a tetemes; „ha valamit nem néznék — monda viszont a selyemszavú — kihengeríteném innen kegyedet mint egy gömböczöt!“ Látod, Lidikém, így van ám az, mikor a világ finomodik.

Lidi.

No nekem elmaradhatsz ilyen finomságokkal. (Kivül kiáltás.) Péter!

Császár.

Hallom; de nem megyek.

Lidi.

Hallod? hínak. Mondd el hamar, mi dolgod velem; mert én is sietek.

Császár.

Hát Lidikém! én bizony csak egy kis csókért esedezném. (Kivül.) Péter!

Császár.

Mordózom! már nem maradhatok. Nos Lidikém, kapok?

Lidi (mintha nem hallaná.)

Holnap látogass meg, beszédem lesz veled.

Császár.

Igen, lelkem, de én csókolhatnálak ám!

Lidi (mint fölebb).

Aztán, te Péter, el ne árulj uraidnak, hogy ismersz bennünket; mert úgy barátságunknak örökre vége lesz.

Császár.

Én árulnálak el? mit gondolsz! De már most nem állhatom, hogy meg ne csókoljalak. (Kivül közel kiáltás hallik.) Péter!

Csiszár.

Üvölts, üvölts! hogy megfakadj belé! Már menni kell. Lidikém, holnapig Isten veled. (El.)

Lidi.

Jó éjszakát. — Szegény Péter, ennek is meggyült a baja. De épen jól hozta a sors, hogy ő szolgál mind a három úrnál: tőle kitudom minden mozgásaikat. De most kisasszonyom után kell sietnem. (Menni akar.)

Kaczor, Guta, Rigó (jönek).

Kaczor.

Megállj, ha azt a csirke-életedet szereted, megállj. (Lidi futni akar. Rigóval találkozik.)

Rigó.

Megállj! (Lidi másfelé akar szabadúlni s Guta áll elébe).

Guta.

Megállj! ne motszanj.

Lidi.

Ah az úrfiak! bizony majd megijedtem.

Kaczor.

Hát, pipiske! így kellett bennünket rászedned?

Lidi.

Én rászedni!

Guta.

Így kellett bennünket ahhoz a süvöltő vén sárkányhoz bolondítanod?

Lidi.

Én bolondítani!

Rigó.

Felelj meg érte, hogy mertél bennünket jégre vinni?

Lidi.

Én jégre vinni!

Kaczor.

Úgy úgy! adj számot, ne tátogasd azt a harcsa-szádat.

Lidi (boszankodva).

Harcsa-számat! Kövesse meg magát az úrfi, nékem csak épen akkora szám van, a mekkora kell, tudja? sem kisebb, sem nagyobb. Még harcsa-számat! ha az úrfi szebbet nem tanult az iskolában, evvel jobb el sem kezdette volna. Lássa meg az ember! (Sirni kezd.) Harcsa-száj! Nekem azt férfi még sohase mondotta. (Menni akar.)

Guta.

Hohó! nem oda Buda. Itt marad a leányasszony. Adjon nekünk számot, mért tett bennünket lóvá.

Lidi (sirva).

Hát mért lettek lóvá? én tündér nem vagyok, aztán nekem nincs harcsa-szám!

Rigó.

Nem arról van a szó.

Lidi.

De arról van.

Kaczor.

No nem arról van szó. Én pontyot akartam mondani, annak elég kis szája van. Hanem most az a kérdés, miért igazítottál bennünket ide a jobb sarokhoz, hol ez a vén Sibilla lakik?

Lidi.

Hát én a jobb sarokhoz igazítottam magokat?

Guta és Rigó.

Igen! Igen!

Lidi.

Aztán igazán a jobb sarkot mondtam volna!

Mindnyájan.

Minden bizonnyal.

Lidi.

No úgy véghetetlen nagyot hibáztam, vagy az úrfiak értettek rosszúl. Hiszen a bal sarokra kellett volna menni.

Rigó.

Úgy rémlik, mintha csakugyan a bal sarkot mondta volna.

Guta (gondolkodva).

Harczháború! aligha nem a bal sarkot mondta ám.

Kaczor.

Már bizonyos! a bal sarkot mondta. Oh én birka!

Rigó.

Oh én ló!

Guta.

Oh én szamár!

Lidi.

No lássák! (Sírva. Aztán még is nekem van harcsa — szám, úgy-e? Ez a köszönet, hogy az ember igazat beszél.

Kaczor.

No no! hiszen mondtam már, hogy az nem úgy volt gondolva. Hiszen te oly csinos egy darab vászoncseléd vagy, a milyen csak lehet: hanem azok a szemeid átkozott hamisak. Azért is mielőtt megválnánk, igen szeretnék meggyőződni őszinteségedről. Először is tehát, hogy híják kisasszonyodat?

Lidi (durczásan).

Ligeti Vilma.

Guta.

Gyönyörű név.

Rigó.

Szegről végről tán atyafiság.

Kaczor.

A név oly szép, mint asszonya. Hanem mint győződhetünk meg arról, hogy itt a bal sarkon lakik? hé!

Lidi.

Hát csak úgy, hogy kérdezzék meg a házmestert. Épen most nyit kaput valakinek.

Kaczor.

Jól van; megkérdezem, de addig el ne bocsássátok. (El.)

Guta, Rigó.

Megfogjuk. (Két felöl karon fogják.)

Rigó (súgva).

Hát magát hogy híják, angyalom?

Lidi.

Lidi, szolgálatjára.

Guta (súgva).

Mi neved, babám?

Lidi.

Lidi.

Rigó (pénzt nyom a markába, súgva).

Aztán, lelkecském, segítségemre legyen.

Lidi.

Minden bizonnyal. (A pénzt megtekintve.) Ez fösvény úr: csak egy pár rossz czipőre való.

Guta (szinte úgy).

Ha hiven szolgálsz, ezután is jó barátok leszünk.

Lidi.

Lekötelezett szolgálója. — Ez már szebben hangzik.

Kaczor (jö).

Minden úgy van! Hanem leány —

Lidi.

Ah bocsássanak! hisz már mennem kell. A kisasszonynak orvosságot viszek.

Rigó.

Mit mondasz!

Guta.

Hát beteg?

Kaczor.

Orvosságot?

Rigó.

Oh hogy én az a betegség lehetnék!

Guta.

Oh hogy én az a gyógyszer lehetnék!

Kaczor.

S hogy én mindkettőtöket pokolba verhetnélek.

Guta, Rigó.

Hóh frater! ez nem a szerződés szerint volna.

Kaczor.

Sőt inkább! Csak nem kivánjátok, hogy örökké beteg legyen s orvosságot igyék?

Lidi (magában).

Most tán szabadulhatok.

Kaczor.

De megállj! mi baja asszonyodnak?

Lidi.

Ah azt nehéz megmondani! A kőszívűség ellen akar bevenni.

Mindnyájan.

Kőszívűség ellen!

Lidi.

Igen! de ha nem bocsátanak, úgy soha meg nem gyógyúl.

Guta.

Hát mért nem szóltál mindjárt?

Lidi.

Megijedtem!

Kaczor.

Szegény liba te! Hanem, leány, mikor beszélhetünk veled? Mondd meg, különben nem szabadúlsz.

Rigó, Guta.

Nem! addig nem szabadúlsz.

Lidi.

Mikor? hadd lássuk, holnap a város erdejében.

Kaczor.

Délután?

Lidi.

Igen.

Kaczor.

Jó, felséges, mink is ott leszünk.

Lidi.

Ajánlom magamat az úrfiaknak.

Guta.

Aztán el ne maradj!

Kaczor.

Ne ám! (Titkon.) S ha részemre dolgozol, én jó urad leszek.

Lidi.

Arany! — kész szolgálója. — Ez hamis egy úr. (El.)

Rigó (Gutához).

Az átkozott, meg akarja vesztegetni.

Guta.

Valósággal! az nem igazság.

Rigó.

Épen nem!

Kaczor.

Nos? úgy tetszik, tisztába volnánk.

Guta.

Átkozott tisztában! Mindhárman egyet szeretünk.

Rigó.

S mi több, egyik sem reménylhet!

Kaczor.

Oh az még ezután válik el. Hanem mitevők legyünk most?

Guta.

Azt senki voltaképen meg nem mondhatja.

Kaczor.

Valóságos öregbirói felelet.

Rigó.

Nem szinte; mert ez annyit tesz, hogy a dolog igen nyomós, s mivel az, azt itt el nem végezhetjük, hanem a szerencse-dombra vele s holnap ott vitassuk meg.

Guta.

Bölcsen. A szerencse-dombra!

Kaczor.

Abban maradjunk hát! holnap délután a szerencse-dombra gyülekezünk.

S te addig, alvóm! szépet álmodozzál!
Kaczor szerelme olthatatlan ég!

Rigó. Jó éjszakát, szelíd felvirradást,
Oh vajha álmod képemet mutassa,
S szoktassa hozzá kegyre szívedet.

Guta. Jó éjszakát s jó álmokat neked.
Ah ágyamon holtként fekvendem én,
Mert lelkem ott űl lágy párnáidon,
S szép lábaidnál tölti éjjelét. (El.)

Hangai, Vilma (jönek).

Hangai. Ne mondja, oh, csak azt ne mondja ön!
Ha már kegyes volt szánni szenvedőt,
S részvéttel szóra bátorítani,
Ne tegye pártütővé ellene
Az egy reményt, melytől még élte függ.
Mely földeríti a setét jövendőt.

Vilma. Sajnálom önt. E forró szenvedély,
A hű ragaszkodás, mely nem szokott
Betegség férfiaknál, szebb jutalmat,
Szelídebb gyógyszert érdemelne, mint
Én nyujthatok. S bár elsőbb szavaim
Nem voltak mondva önt búsítani,
Sőt nem, hogy azokat még hallja is;
De már megesve, mit nem óhaték,
Tudtára jutva, hogy reménye füst,
Mely égnek indult, s végre is csak a
Nehéz kietlen föld szinén enyészik:
Mind ezt kimondva egyszer, mint valót,
Bocsásson meg, ha vissza nem vonom,
Nem vonhatom.

Hangai. S én még sem csüggedek.
Bocsássa meg nagyon hű érzetimnek,
Hogy kétkedem, s természet-ellenit
Felőle még most hinni nem tudok.
Mert hátha mind ez tévedt puszta hír,
Mely a világot csalni költetett?
S tán a hidegség csak külső palást,
De melly alatt jó s érző szív dobog?
Ijesztő, lám, ha zajg, a tenger is,
De csendes mélyén drága gyöngy terem.

Vilma. Hiú remény! Hisz én ismérem őt,
Az érzéketlent. Egykorú velem.
Együtt aluttuk pólyánk éveit,
Együtt a bölcső biztos szenderét;
Együtt szivók az éltető tejet;
Együtt játsztunk, együtt tanulgatánk.
Úgy ismerem mint szinte magamat.
Nekem legelső gondolatjai,
Legtitkosb érzeménye nem titok:
Lelkében mint tükörben olvasok;
De ott remény nincs, nincsen szenvedély,
A férfigyűlölést kivéve, mely
Márvány szivébe véste fel magát,
Hogy visszaintsen minden hódolót.

Hangai. Oh, mért oroz hát annyi bájt magára!
De meg ne sértse őtet semmi szóm,
Még szíve most érzéktelen lehet,
De mind ez nagy szerencse tán nekem.
Még nem szeret, s így hátra van szeretnie,
Szeretni engem tán, hív hódolót.
Oh semmi nincs, mit meg nem győz idő.
Lassan de folyvást folydogál az ér,

S végtére messze tengerekbe jut.
Lassan de folyvást lenge szél ha fú,
Nehéz hajókat új világba hajt.
Lassan de folyvást csepp ha hull alá,
Kivájja még a rögzött szirtet is.
Magát az égnek ajtaját kinyitják,
Ha tartós buzgalommal zörgetünk.
Ily díjat várok én hűségemért.
Legyen negéde jég, haragja tőr,
A jég felolvad tűz sugárinál,
S tőr állandóság pajzsán megtörik;
S kiszenvedett én győzök végre is,
S hosszas de édes kínu szomj után
Az égi kéjnek kelyhéből iszom.
Ön kétli azt? oh szóljon, mit tanácsol?

Vilma. Ha álom boldogítja, álmodozzék.

Hangai. S ez mind csak álom volna hát?

Vilma. Merő
És puszta álom, pusztább semminél
S ártalmasabb; mert vért, velőt apaszt,
Viharban kétség tengerén vitorláz,
És őrülés a rév, a hol kiköt.

Hangai. Mit hallok? már is félőrült vagyok.
Oh angyal, a ki részvevő kegyelmét
Mint ismeretlen árasztotta rám,
Szánjon meg, mondja, szóljon, mit tegyek.

Vilma (félre). Ha nem szeretném, szánnom kellene:
De oh a férfi csalfa, míg mozog;
Álljon tüzet, ha szíve színarany. (Hangaihoz.)
Mondjon le róla!

Hangai. Én lemondani?
Jól értem önt? én és lemondani,
S ő róla? oh e három gondolat
Megsemmisíti még a létet is.
Hideg lemondás! tégedet heted nap
A nagy teremtés ellensége gondolt,
Miattad agg és romlik a világ;
S ha végre összehamvadand, lemondás
A rettentő szó, melly a puszta ürben
Végetlen végig mennydörögni fog.
Ön, szép, kisasszony, volt-e már szerelmes?

Vilma. S ha voltam és ha volnék?

Hangai. Ah, nem ugy!
Bocsánatot, fejem, keblem zavart.
Azt kérdezém, nem szenvedett-e már
Balúl viszonzott szerelem miatt?

Vilma. Nem látom a czélt, melyre ön vadász.
Hangai. Csak az, hogy a ki képzelhet lemondást,
Az a szerelmet még nem ismeré.
Vilma. Jobb, illetetlen hagynók ezt a húrt,
Mert rezzenése fájdalomra peng.
De már ha ennyit mondék, hulljon el
Érzelmeimről a titoklepel.
Én is szerettem s boldog nem valék.
Hangai. Hát ő is szenved! oh szelíd kebel,
Mi kéj benézni fájó titkaidba.
Vilma. Szerelmem, mint vadonnak csermelye,
Köny és panasznak néma árja, folyt,
Nem látva és nem szánva senkitől,
Míg a keservek tengerébe fúlt.
Hangai. Oh angyal! áldva légy e vallomásért,
Mely bár busító, tűrni megtanít.
Oh mért az ádáz, a ki kellemeivel
Lekötve tart, nem ily nemes szivű.
Oh, mért alakját rád nem adhatom,
Dús lelkedet fel nem ruházhatom
A tündér bájjal, melynek rabja lettem,
Hogy bírhatnálak százszor boldog én,
Mint lelki s testi díszek összeségét!
Vilma. Uram, feledi, hogy én is nő vagyok.
S ki mondta azt, hogy nálam Vilma szebb,
Hogy a cserére rá is állanék?
Ez gúny, uram, s nem vártam volna öntől,
Kinek lesujtott lelkén szánakoztam,
Hogy kellemimben kételkedni mer.
De tudja meg, Vilmája bár minő is,
Ha szép, csak oly szép, milyen én vagyok.
Hangai. Bocsánat, ah bocsánat, szép kisasszony,
Ha szenvedélyem bántót mondatott;
Az nem szivemből, nem jött érzetemből,
Mely háladatnál nem tud egyebet.
Ki kétlené, hogy a kit ennyi jóság
S léleknemesség kincse gazdagít,
Az testi kellemekben szinte dús?
Ki kétlené vonzónak a szemet,
S kedvesnek a virító arczokat,
Melyekben ifju s nyájas lélek űl?
Ön, bátor arczát fátyol s éj födi,
Hitem szerint a nők dicsőbbike.
De ah! nekem nincs több szép mint csak ő,
Csak az becses, mi ő hozzá hasonlít;
A kellemek mértékét róla vettem,

És avval mérek, ahhoz illetem
Mind azt, mi kellő, drága és imádott.
Ah! hozzá nincs hasonló, párja nincs;
Sok volna kettő oly magas remekből:
Az a világot ketté osztaná,
És pártharagban ölné el faját.

Vilma (félre). Irigyleném, ha másnak mondaná.
De lelkem! állj őrt, ellenséged űz,
Hatalmasabb, mint hittem, hogy lehet. (Hangaihoz.)
E hév, uram, bár bántó is lehetne,
Becsületére s mentségére van.
Én megbocsátok a dicséretért,
Bár azt csapongó túlságnak hiszem,
(Ennél kevesbet asszony nem tehet,
Midőn előtte más szépet dicsérnek).
De már ha szenvedélye ily konok
És változatlan, számoljon reám.
A mit barátság, régi ismeretség
Foghatnak Vilmán, szívből megteszem.
S bár nincs reményem meglágyítni őt,
El nem mulasztom tenni, mit fogadtam.
És most —

Hangai. Ne még, ne hagyjon engem el;
Most kezdek élni, most születtem újra;
Oh hagyja zengni még e szózatot,
Melynek hitemmé váltak hangjai.

Vilma. Nem késhetem. Társakkal indulék,
S már eddig várakoznak; menni kell.

Hangai. Ah! hagyja hát csak azt az egy reményt,
Hogy egykor még ez arczot láthatom,
Ezt a legtisztább lélek tűkörét,
Melyet kajánúl most az éj föd el.

Vilma. Csekély dolog, de meg nem adhatom.
Mit szólna Vilma hozzá? s kelle-e az,
Hogy testiképen lássuk jótevőnket,
Kit lelke művén már megismerénk?
Jaj annak, a ki lelki szép után
Indúlva, testi bájra nem talált,
Az kincset veszt el, lelke jobb hitét.
S aztán, uram, mi már megalkuvánk,
Azt mondta ön, hogy Vilma pártalan,
Hogy oly remek szép nincs több a világon,
S másodszor ezt nem illik hallanom.

Hangai. Oh hát nevét, csak azt a szép nevet,
Hogy hű szivembe zárjam, mondja meg,
Hogy annyi közt egy kedves szóm legyen,

Melyhez remény és hálám kötve van,
A mely kimondva némává teend
Minden nehéz és bús tartalmu szót.

Vilma. Ismét csekélység s meg nem adhatom.
Tanácsom az: kémlelje Vilma szívét,
Ismerje meg, s ha lassanként szelídül,
Ha engedékeny hódolásinak,
S ha végre tán, miről én kétkedem,
Kivánt céljához jutna, tudja meg,
Hogy mind azokban munkás én valék;
Megemlékezzék akkor rólam is,
S ez minden a mit elfogadhatok.
De most, ha kérnem biztosan szabad,
Hagyjon magamra s kérdezetlenül.
De még egyet. Ha ön véletlenül
Vilmával összejönni vágyna, holnap
Együtt fogunk sétálni délután,
A város erdejében. Én leszek
Ismertetőjök. S ott kivánatát
Tán teljesítem. Isten áldja önt. (El.)

Hangai. Oh tiszta lélek, áldott női szív! —
Most mit tegyek? határozatlanúl
E pártütő szív két szép közt haboz.
Ott áll amaz, bálványúl a világnak,
Gyönyörre jegyzett, csábító alakban,
De lelke képét fátyol leplezi;
Itt áll e másik, lelke tűndökölve,
Mint a dicső nap, ah, de földi szemnek
Fátyol borítja külső díszeit.
S én balgatag, ki nem tanultam át
Szerelmek iskoláját, most bolyongva,
Csüggedve járok tömkelegjein.
De nem! tanácsa légyen a vezér.
Legelső gondom Vilmához bejutni,
S kikémlenem, szép külsejébe mily
Lélek szorúlt: a második, kitudni
E fátyolok titkának bájszövőjét,
S látnom, mi testet vőn szép lelke fel.
Erő, ne hagyj el, légy kalauz! remény!

HARMADIK FELVONÁS.

(Halom.)

Kaczor, Guta, Rigó (gondolkodva járnak fel s alá).

Rigó.

Az nem volna rossz gondolat.

Guta.

Kitaláltam! Abban maradok.

(Guta és Rigó merengésök közben összeütköznek s egymás kalapját leverik.)

Guta.

Hohó, mennykőbe is! a kalapom.

Rigó (hökölve).

Millióm! ez rossz jel. A kalap az enyém.

Guta.

Igen! de hol van hát?

(Midön mindketten körülbámulnak, Kaczor jö a két kalappal.)

Kaczor.

No ti szépen elméláztatok. Leverik uram fia egymás kalapját s lábam elébe gördűl mind a kettő; mi azt jelenti, szerencsétek az enyémnek meghajol.

Guta.

Igaz! ez kis ügyetlenség volt; de te kalapjainkat fölemelted.

Rigó.

S ez szolgálatot jelent.

Kaczor.

Vegyétek, vagy tököt ültetek belé.

Guta.

Hanemha fejedbe tennéd. Ide vele. (Fölteszi.) Huh beh ferde jószág! ez tudós fejre való.

Rigó (Fölteszi a másikat, melybe feje elmerül).

Segítség! (Nagy nehezen kihúzza fejéből.) Átkozott czinkefogója!

Guta.

Nono! csak nem lehet mindennek olyan cseresnye-mag feje, mint neked! Add ide!

(Elcserélik a kalapot.)

Rigó.

Soha! embernek akkora fej!

Kaczor.

Ne kötődjetek. Az idő eljár, a hét muldogál, s még úgy szólván, mire sem mentünk.

Guta.

Sőt kevesebbre a semminél.

Rigó.

Jól mondod; ha azt a fatalis szépséget meg nem látjuk, sokkal jobban állnának dolgaink.

Kaczor.

Se baj! minek ide a sopánkodás! Nem kezdhetjük-e az egész dolgot újra?

Guta és Rigó.

Miért ne?

Kaczor (bizodalmasan).

Különben is, köztünk maradjon, az a mi Dianánk nem valami ritka madár.

Rigó (hamisan).

Épen nem.

Guta.

Csakhogy épen leány. Mindennapi jószág.

Kaczor.

S úgy vettem észre, festi magát. (Félre.) Vajha elhinnék, hogy őket nyakamról lerázhatnám.

Rigó.

Az könnyen meglehet. De mi több, egyik válla magasabb, mint a másik. (Félre.) Oh bár elhinnék!

Guta.

Mit mondasz? (Magában.) Oh a szamarak! ha tyúkszemeikkel néznének, nem lehetne rosszabúl látniok. Festi magát! válla emeltebb! De jól van, egy húrt kell velök pendítenem. (Fenn.) Szó a mi szó, barátim! én is vettem hibáját észre; bal szeme, úgy látszik tetemesen kisebb a másiknál.

Kaczor.

Tudod mit, Guta pajtás! te e szerint lemondhatnál róla, s mást kereshetnél.

Rigó.

Igen, igen! mondj le róla, Guta.

Guta.

Én?! oh, úgy nem játszunk.

Kaczor.

Igen! de egyik szeme kisebb mint a másik.

Guta.

Oh, az nem baj! sőt épen úgy kell lennie. Nagyobb szemével szép tulajdonaimat fogja látni, a kisebbel gyengeségeimet, s így erényeim és hibáim mindenkor kedvező arányban fognak előtte állani. De mivel úgy sürgetsz, nem látom át, miért te le nem mondasz róla, Kaczor?

Rigó.

Igazság! Kaczor, illő, hogy te mondj le róla.

Guta.

Mondj te, s kettőnknek könnyebbé teszed az alkut.

Kaczor.

Én?

Rigó.

Igen, igen! hiszen mondád, festi magát.

Kaczor.

Oh, halljátok, a festés magában a nemesb művészetekhez tartozik; különben pedig asszonyoknál sem rossz találmány a festék. Ha király volnék, mind krétával iratnám be arczaikat, hogy a férj az idegen száj csókját rajtok megismerné.

Rigó (félre).

Ez szilaj bolond.

Guta (félre).

Valóságos őrült!

Rigó.

De lásd, Kaczor! ha a barátság szent volna Tted —

Kaczor.

Nem akarok barátságról hallani. S ha merem kérdezni a barátság ügyvédét, miért te le nem mondasz kedvünkért? Mi ketten a dolgot könnyen tisztába hoznók.

Guta.

Úgy van, Rigó! ha igazi bajtárs vagy, le kell róla mondanod. Különben is egyik válla magasabb, mint észrevevéd.

Rigó.

Csekélység! az alacsonyabb vállat banknótákkal fel lehet csapatni.

Kaczor.

Tehát csak nem mondasz le róla?

Rigó.

Semmi esetre!

Kaczor (Gutához).

S te sem?

Guta.

Eszemben sincs.

Kaczor.

S én természetes hogy nem. Ki is mondhatna le a dicső — (félre) de nem árulom el magamat.

Guta.

Oh a kis tündér! Dehogy hagynám őt el akárki barátságáért, nem egy monostor barátért!

Rigó.

Én őt soha, de soha el nem hagyom.

Kaczor.

E szerint tanácskozásunk nem igen messze haladt.

Guta.

Sőt igen! nyilvánosságra jött, hogy —

Rigó.

Mind a hárman szerelmesek vagyunk belé, következőleg —

Kaczor.

Hogy mind a hármunké lesz.

Guta.

Úgy van! — Vagy a tatárba is! nem úgy van.

Rigó.

Ohó! annak ellene mondanék.

Kaczor.

No én hát nem értelek, vagy rosszúl tanultam a logikát. Hát ha egyik sem akar róla lemondani?

Guta.

Akkor —

Kaczor.

Nos?

Rigó.

Tehát?

Guta.

Tehát azé legyen, a ki a leánynak leginkább megtetszik. Ostromoljuk mind hárman, s a ki szerencsésebb, azé a diadal.

Kaczor.

Ez mind igen szépen és okosan van mondva; de a szerződés?

Guta.

Már szerződés ide, szerződés amoda! én nem látok más menekedést. (Félre.) Hiszen ezek közül csak nem fog választani, ha szeme van!

Rigó (félre).

Hát ha én tetszem meg neki?

Kaczor (félre).

A leány bizonyosan engem választ. (Fenn.) Tudjátok mit? Általlátom, hogy egyéb kigázolás nincs, mint ha a dolgot szerencsére hagyjuk; a mi a szerződést illeti, már egyik pontjában módosítást szenvedett, miért ne a többiben is?

Rigó, Guta.

Igazság! ide vele!

Kaczor.

Itt van, 4. pont: Négy hét múlva hármas menyekző lesz. Ez tehát újabb végzésünk szerint kimarad.

Rigó.

Töröld ki.

Guta.

Ki kell törölni.

Kaczor.

A törlés megvolna. De egy aggodalom bánt. Minél tovább haladunk az időben, szerződésünk mindinkább fogy és vékonyodik. Tartok tőle, hogy utóbb úgy összezsugorodik, mint a szalonna bőrke a tüzön.

Guta.

Igaz! az kurucz dolog. Lelkemre mondom; épen nem tudom, mit kellene ezen veszedelmes zsugorodás ellen elkövetni.

Rigó.

Azon könnyű segíteni. Tegyünk helyébe egy új czikkelyt, tudniillik ezt: a három menyekző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartani.

Kaczor.

Értődvén, hogy kinek a szerencse kedvezend, azt a más kettő szóval és tettel segíteni köteles.

Guta.

Jó. Föl kell jegyezni.

Kaczor.

E szerint a mai gyülésnek vége. Tudniillik kiki lásson dolgához.

Guta.

Vígan barátim! Ha mindnyájan feleséget nem viszünk is haza; de egy lakodalmat olyat ütünk, hogy hét ország látta mását.

Rigó (félre).

Én jót reménylek, mert igaz szivem
Jót érdemel; szerencse! el ne hagyj!

Guta (félre).

E két bivalt én rászedem bizonynyal,
S aztán busúljon, a ki rá szorúlt.

Kaczor (félre).

Csak rajta! majd az epret én szedem,
S koplalni fogtok vendégségimen. (El.)

Vilma és Lidi jönek.

Lidi.

Már elmentek. Bízvást kijöhet kisasszony.

Vilma.

Elmentek? Hála Isten! ha tovább maradnak, végtére egy porczikám sem maradt volna ép. Még hajam szálai is görbébbek lennének mint egyéb leányokéi.

Lidi.

Igazán! ezek goromba úrfiak. Már én is kezdek haragunni rájok.

Vilma.

Csak most? Azt előbb illik vala kezdened. De tréfa nélkül, Lidi, nézz meg engem jól.

Lidi.

Mi jut eszébe a kisasszonynak?

Vilma.

No csak te nézz.

Lidi.

Istenem! hisz én már annyiszor megnéztem a kisasszonyt.

Vilma.

De nem úgy! most neked birói szemmel kell rám tekintened. (Megfordul előtte.) S hogy találsz? Hát egyik vállam csakugyan magasabb volna?

Lidi.

Ah! hogy ügyelhet olyanra. Csúfság férfinak olyat kigondolni.

Vilma.

S egyik szemem kisebb?

Lidi.

Azért boszút kell állani.

Vilma.

S festem magamat!

Lidi.

Igen! de saját s oly becsületes vérével, milyen nekik egész nemzetségökben sincs.

Vilma.

Hagyján! Lidi. Minthogy szépségem ellen voltak vakmerők pártot ütni, s e szerint asszonyfelségbántás bűnébe estek, úgy hiszem, van jogom elégtételt venni. S azt venni fogok.

Lidi.

Vegyünk is! már ez kiállhatatlan. Az én kisasszonyomat így meggyalázni!

Vilma.

Szándékok, mint hallók, házunkkal ismeretségbe jőni. S ezt nekik könnyítenünk kell. Gondolj ki valamit, Lidi.

Lidi.

Igen! de hát mindig csak én gondoljak a kisasszony helyett?

Vilma.

Hát miért volnál komorna? De most egyszer csak bölcs itéletedet kérem ki; mert plánumon félig meddig kész. — Bátyám örökké szemrehányásokat tesz, hogy magamat a férfiak iránt igen rá tartom, hogy nem csak kérő, de még csak vendég sem mer házunkhoz közelíteni. Mit szólsz hozzá, ha most e három szilaj úrfit nyakára csődíteném?

Lidi.

A gondolat, csekély komornai véleményem szerint igen jó; de módját még nem igen látom.

Vilma.

Meg fogod hallani, csakhogy itt már igen sok ügyességedtől függ.

Lidi.

Nagy becsület! Számoljon reám kisasszony.

Vilma.

A mily merészeknek látszanak a mi szép uraink, meglehet, hogy az ismeretséghez nem igen tekervényes útat fognak választani; ha mind e mellett városban nem lennének oly bátrak mint mezőn, nehogy a tréfa későre haladjon, mindeniknek külön egy bátyámhoz szóló levelet kellene kezébe játszanod.

Lidi.

Értem; igen helyes! s abban a levélben csintalan dolgok fognának lenni.

Vilma.

Kétség kivül. De tartalmokat még ezután kellene kifőznünk, s egy biztos hallgató férfiú által leiratnunk. — Hiszen, Lidi, neked szép ismeretségeid vannak.

Lidi.

Lesz szerencsém egy oly férfiúról gondoskodni.

Vilma.

Másodszor —

Lidi.

Ah! az alvó úrfi jön.

Vilma (fátyolát lebocsátja).

Mit gondolsz, meg fog-e így fátyolon által ismerni?

Lidi.

Nem hinném. Azonban, hogy annál biztosabban legyen a kisasszony, engedje fürteit egy kissé más alakba szednem. (Fürteit igazítva.) Így ni! Ez epedő bánatot, igen-igen nagy szomorúságot fog jelenteni.

Vilma.

Most vonulj el, Lidi: én itt e padon fogom őt várni epedő bánattal; mert hajművészi számolataidat csak nem akarnám szégyenben hagyni. (Lidi el.)

Hangai (jő).

Itt láttam őt! itt lettem általa
Rögzött pogányból ájtatos keresztény.
De ah! mi haszna változott hitemnek,
Csak szenvedést ad üdvösség helyett.
Kegyetlen ő! és megvető kevély,
Minden szavával egy reményt öl el.
De ím, ki űl befátyolozva ott,
Gondolkodólag s ollyan egyedűl?
Nem ő, az édes ismeretlen az?
Ah! fátyolának titka bájerővel

Hódít magához, s mintha egy világot,
Sőt a világok mennyét rejtené,
Nem hágy nyugonnom, míg fel nem födöm.
(Vilmához).
Bocsánatot, ha tán csalatkozám —
Vilma. Ah engedelmet! el valék merülve.
De jó, hogy eljött, régen várom önt,
Azt bánva csak, hogy kedvesb társaságot
Nem hozhaték; mert Vilma nem jön el.
Hangai. Tudom, gyanitám. — S mégis kedvesebb
Alig lehetne társaság akárhol,
Mint melyben most vagyok.
Vilma. S még is lehetne hát?
Hangai. Nem, Istenemre mondom, nem lehetne.
Imént csak elmém lomhasága szólt.
Vilma. Miért e túlság? Avval én elégszem,
Ha Vilma mellett engem tűrni fog.
De most az egyszer tartozás hozott.
Igértem, és barátném e fölött
Egy bizománynyal tisztelt meg. Talán
Ismerni fogja e kis könyvet ön?
(Egy kis könyvet mutat elö.)
Hangai. Oh fájdalom! nagyon jól. Vajha míg enyém volt,
Hűbben követtem volna oktatásait!
Késő tanácsa most már nem segít.
Vilma. Barátném, mint mondá, véletlenül
Cserélte azt fel Himfy bús dalaival,
S im visszaküldi, és bocsánatot kér.
Hangai. Bocsánatot, midőn már ég a ház!
Vilma. És visszakéri érte Himfyét.
Hangai. Oh szívesen! hisz, a mit Himfy érzett,
Azt én is érzem, én is szevedem,
Csakhogy dühösben s gyógyulhatlanúl.
Szeretni, hajh! már könyv nélkül tudok.
Vilma. Barátném tartozásnak vélte mind ezt
Személy szerint átadni, s tette volna,
De hirtelen rosszúl lett.
Hangai (gúnynyal). S lóra űlt!
Vilma. Uram, csalódik —
Hangai. Nyargalózni ment!
S egy pár csapongó vágtatott vele!
Vilma. Kimélni vágytam önt, de mint gyanítom,
Már nincs okom titkolni —
Hangai. Oh miért is;
Hisz én annál még többet is tudok.
Társnéja, jó kisasszony, nagy kaczér.

Vilma. Ez már igazán több, mint mit én tudok.
Ön látta őt? és hogy fogadtatott?
Hangai. Nem szinte rosszúl. Egy kevély mosolygás,
S szép illedelmes főhajtás után,
Vén únodalmas bátyjával hagyott.
Vilma (félre). Bátyám uramnak szép hízelkedés! (Hangaihoz.)
S eltávozott?
Hangai (kesernyésen). Mondom, hogy lóra ült,
S kószálni ment két nyargaló vitézzel.
Vilma (félre). Féltékeny! S oh, ez nem csekély hiba,
De mellyet minden asszony megbocsát.
Csakhogy nevelni, jónak nem szabad.
(Hangaihoz.)
Szeszély, uram! s ha Vilmát kedveli,
Ez egy hibáját nagyba nem veendi.
Hangai. Ez egy hibáját! már csak a mit ön,
Tisztelt barátném, (hagyja hinnem ezt)
Csak a mit ön beszélt el, mennyi az,
S mennyit fogok még látni ezután.
Vilma (félre). Ez szép kilátás! (Hangaihoz.) Sajnálom nagyon,
Hogy illyen tévedésbe vittem önt.
Mit én beszéltem Vilmáról, az inkább
Intés gyanánt volt mondva, és neki
Jobban díszül mint szégyenére válik.
Én őt keménynek mondám.
Hangai. És kevély!
Vilma. Nem mindenekhez hajló.
Hangai. S még is tetszni vágy.
Vilma (hamisan meghajtja magát).
Az Éva anyánkról szállt ránk örökül.
Hangai. Oh, ön nem ollyan! Ily nő mint kegyed,
Díjúl lehetne menylakónak is.
Vilma (félre). Sok tisztelet!
Hangai. De Vilma —
Vilma. Őt bizonynyal
Most már pokolra hárhoztatja? nem?
Hangai. Ne értse félre szenvedélyemet.
Ő, meglehet, jó, csakhogy csapodár,
Hiú s kevély: a férfi báb neki,
Úgy vettem észre. Szive szép üvegház,
De melyben jégvirágok termenek:
Nincs benne élet s éltető meleg.
Vilma. Nem! már ez több mint elhallgatható.
Bocsásson meg, de egy látás után
Nincs önnek így itélni még joga.
Én Vilmát jobban ismerem, s ha ő

Még nem szeretne, arról ki tehet?
De azt tudom, hogy egykor majd szeret,
Szerelme, mint az éjszakmutató,
Rendűlni nem fog tűz és vész között,
Az egyhez híven, kit szivébe vőn.
Hangai (félre). Nemes, nemes szív! Oh, a lelki dísz,
Mi százszorozva több a testinél!
Ki más szerelmét így lefestheti,
Az tud szeretni, oh az boldogít. (Vilmához.)
Ön, jó, szelid egy orvos, s gyógyszere
Már jótevőn hat. Vilma nem hibás,
Sőt jó és hű lehet, de boldog is,
Mert ily barátnét bírni nagy szerencse.
De én Vilmától már kigyógyulék.
Vilma (félre). Azt nem szeretném! (Hangaihoz.) Hogy lehetne az?
Hát ebből állna minden szerelem!
Ma szikra tűz, és holnap jég? Uram,
Ezt ön felől feltennem oly nehéz,
Hogy szinte fáj: mert mellyik férfi hű,
Ha még egy illy is, mint ön, ingadoz?
Hangai. S van bizodalma hozzám? — Oh igen,
Oh higyje én hű s állandó vagyok,
De ahhoz csak, ki engem is szeret.
Vilma Azt érdemelni kell! mint tartozást
Egyszerre elfoglalni nem lehet.
Keresse kedvét: tán megnyerheti.
Hangai Nem, érte többé lépést nem teszek.
Vilma (félre). Már csak dicsérnem kell szépségemet,
Különben pártot indít ellene. (Hangaihoz.)
Pedig barátném csinos egy leány.
Hangai. Oh szép, igen szép, nem tagadhatom.
Vilma (félre). Kifogytam; mit tegyek most? Ah igen!
Egy hódolóm volt, a ki egykoron
Tetőtől talpig versbe foglalá
Szépségimet. Most majd hasznát veszem. (Hangaihoz.)
Hajának fürti holló feketék.
Hangai. Mit ér a haj hívságos agy felett,
S azonkivűl a holló rossz madár.
Vilma. Mint déli nap tündöklik két szeme,
S csodálatos, hogy bennök ég nyilik.
Hangai. Egy jó, nemes szív annál többet ér.
Vilma. Szép ajki rózsák.
Hangai. Hervadók igen,
Mert csak ledérség hangját rezgetik.
Vilma S mint a sugár, felnyúlik termete.
Hangai. De lelke nem sugár. — Oh, hagyjuk el!

Léleknemesség nélkül testi báj
Oltár, minél a hívságok fia
Csalfényü bálványoknak áldozik.

Vilma. S ezek szerint ön nem szerette Vilmát?

Hangai. Szeretni véltem őt, de most tudom,
Hogy az csak vad láng s bolygó tűz vala.
De nem! nagyon, nagyon szerettem őt,
Szeretni tudtam volna, mint soha
Szeretve asszony nem volt férfitól;
De hála, hogy szeretni megtanított.
Fogok szeretni, sőt ha illenék
Ily hirtelen változni férfinak,
Megvallanám, hogy már is szeretek;
De szenvedélyem tárgya nemesebb,
Dicsőbb; s azon lesz minden fáradásom,
Hogy, mint ohajtok szívkegyébe jutni,
Úgy birtokára méltó is legyek.

Vilma. S Vilmát ön többé nem kívánja látni?

Hangai. Oh, sőt fogom! Bátyáink ismerik
Egymást igen rég, iskolás időből,
S ezek kifőzték, hogy családaink
Egy régi híres köz tőből szakadtak.
Rokon vagyunk, s már bátya s húg. Jogom
Van látni őt s az el nem lesz mulatva:
De abból semmi sincs, hogy oly fanyar
S ábrándos képpel álljak ellenében.
Vigan leszünk, sőt lóra is kelünk,
Versent futandunk tüskön bokron át,
S ha majd kifárad és panaszkodik,
A nem szerelmes bátya jót kaczag.

Vilma (félre). Szép változás! Oh, ő is férfi-szív,
Míg kér, szerény s jó; büszke lesz ha nyert
De mit tegyünk? Ha Isten elvevé
Baloldalunknak legjobb csontdarabját
Érjük be avval, a mi megmaradt.

Hangai. Ön elmerült? vagy nem javalja tán,
Hogy Vilma mellett oly sokat mulassak?

Vilma (meglepetve). Nem — én — vagy úgy! — igen . . .

Hangai. Nem és igen! (Félre.) Jól értem! Oh igen,
A jó, nemes szív érez és szeret
Én én — de nem! még szólni nem szabad,
Mig érzelmimmel számot nem vetek. (Vilmához.)
Tehát ne lássam Vilmát, ne soha?

Vilma (tettetve). Olyat kívánni öntől nincs jogom.

Hangai. S ha volna még is, sőt mondom, ha van,
Kívánja, hogy többé ne lássam őt?

Vilma. Igen! (Mintha megbánná, hogy elfeledé magát.)
De nem, nem, én azt nem kívánhatom: (Töredezve.)
Menjen hozzá, és boldogítsa őt.
Hangai. (félre). Oh szerelem! a te vallomásod ez.
S én boldog ily nemes szivet nyerék. (Vilmához.)
Kedves kisasszony; most ohajtanék csak
Dús lenni minden jóban és erényben,
Most érezem csak, mily szegény vagyok;
Még is, ha volna bennem annyi becs,
Hogy avval boldogítsak valakit,
Az Vilma nem lesz. S most engedje meg,
Hogy egy kegyelmét kérjem, szép kisasszony.
Iránt am már is sok jót tüntetett ki,
Adósa még, már is bátor vagyok
Ujonta kérni, oly remény fejében,
Hogy egykoron tán megszolgálhatom.
Vilma (félre). Itt a kelepcze! már nincs menedék.
Hangai. Ha mint vagyok, csekély portéka bár,
De a minek látszom, valóban az,
Ha bennem ön, sok gyengéim között,
Talált becsesb és jobb tulajdonokra,
S olyanra, melyből egy szeretni képes,
Szelid, nemes hölgy még erényt csinálhat.
Engedje meg, hogy egyszer biztosabban
Szólhassak önnek. Rendeljen napot
S helyet, hogy a mit meggondolt ügyemből
Itéletére bizni szándokom,
Elmondjam akkor. Teljesítse ezt,
Ez egy s utósó kértemet.
Vilma (félre). Oh hála Isten! szinte megszorult
Lélekzetem; hát még szabad vagyok.
Leányszabadság nem tarthat soká. (Hangaihoz.)
Kérése nem nagy, s még is félni kell,
Ha teljesítem, megszól a világ.
Azonban a világ ne tudja azt.
Én május elsején korán jövök ki
Egy társasággal, és ha akkor ön
E domb körül vár, egy pillantatig
Megszökhetem tán.
Hangai. Hála, köszönet!
Dicső leányka, e jóságodért. —
S most lássa Vilma, hogy vidéki bátyja
Más arczot is mutathat, mint szerelmest. (El.)
Vilma (fátyolát félre). Ő még sem ollyan, mint a többiek!
Nem, nem; legalább ezt hinni nem akarom,
Mig ellen nem mond a tapasztalás —

De mint rokon, mint bátya eljövend,
Vilmának megmutatni, millyen ő,
Ha nem szerelmes? Oh, az nem megyen
Oly könnyen mint hivé; mert Vilma is
Őrt áll magáért! — Bájoló leszek,
S tündérkedem, hogy visszacsaljam őt.
S ha végre Vilma nyer, s a fátyolos lány
Ismét feledve? Az sem veszteség,
Akkor megint csak birtokomba jő,
De nem! ha Vilmához tér újolag,
S kétélü nyelve szenvedélyt hazud,
S állandóságot, mely csak puszta hang,
A fátyol akkor megbántott hevében
Oly titkokat fog felfödözni, hogy
A bátya is megrettenik belé.
Azonban várjuk el; ha ezt kiállja,
Én boldog akkor és övé vagyok.

Lidi (jö, félre).

Meg kell adni kisasszonyomnak, hogy amúgy finomul rá tudja a férfiakat szedni. Ez a tanácskozás egy kissé húzamosan tartott. Végére kell járnom; mert az csak szégyen, gyalázat volna, ha közbenjárásom nélkül találna férjhez menni.

Vilma.

Szegény Lidi! meguntad magadat.

Lidi.

Épen nem. Én a kisasszony boldogságáért imádkoztam.

Vilma.

Boldogságomért? hogy érted azt?

Lidi (félre).

Bizony nem akarja elérteni. (Fenn). Hát tudja kisasszony, csak úgy imádkoztam, mivel semmi dolgom sem volt.

Vilma.

Azt jól tetted, legalább addig nem estél kisértetbe. Hanem, Lidi, gondolkoztál-e a levelek kézhez juttatása felől?

Lidi.

Igen; de micsoda jutalmat szánt érte a kisasszony?

Vilma.

Hogy te oly haszonleső vagy! De ne búsulj, a jutalom nem marad el. Ha minden jól megy, Péterddel kiházasítlak.

Lidi.

Péteremmel! Annyi mint az; Péter magában nem rossz legény; de a házasság —

Vilma.

Ahhoz talán nem volna kedved?

Lidi.

Nem oly igen nagy, kivált ha a kisasszony hajadon maradna: mert mi így hajadonokúl igen mulatságos életet élünk; de mivel hihetőleg a kisasszony el fog pártolni —

Vilma (erőltetett nehezteléssel).

Lidi! Te ma igen találmányos vagy.

Lidi.

Hiszen valamikor csak férjhez fog menni a kisasszony.

Vilma.

Az nem épen lehetetlen.

Lidi.

No lássa kisasszony! Mit csinálnék már én akkor a hajadon világban egyedűl? Azért köszönettel elfogadom az igéretet, s részemről, mi a három vitéz házasulandókat illeti, eligazításokat jövendő kiházasításom fejében magamra vállalom.

Vilma.

S én erre neked teljes hatalmat adok; de valamit mégis szeretnék hallani terved főbb vonásairól.

Lidi.

Legelőször is a leveleket, melyet a kisasszony saját bölcs belátása szerint szerkesztetni fog, leiratom s gondom lesz rá, hogy külön mindeniknek kezéhez jusson.

Vilma.

S azután?

Lidi.

S azután, hogy vesződéseinknek vége szakadjon, mindeniknek más és más tanácsot fogok adni. Egyik mint egy poros tudós, másik czipősen és harisnyásan, pápaszemmel, a harmadik épen mint valami falusi úrfi fog jönni pipásan és tűzszerszámosan.

Vilma.

Mind oly túlságok, melyeket bátyám ki nem állhat.

Lidi.

Épen azért legalább nem fogja a kisasszonyt unszolni, hogy irántok barátságos legyen.

Vilma.

Mind igen jó; de elfogadják-e bohókás tanácsodat?

Lidi.

Oh, az az én gondom! mindeniknek azt fogom mondani, hogy a más kettőt megcsaltam, s ez elég óvószer lesz, hogy a csalást észre ne vegyék.

Vilma.

Felségesen Lidi! de szegény Péter nem tudom hogy jár, ha felesége olyan ravasz s elmés lesz a házasságban is, mint a pártában volt.

Lidi.

Péter úgy jár, a mint megérdemli. De ne méltóztassék elfelejteni, hogy ezt mind a kisasszonyért teszem.

Vilma.

Igen, igen: de ég alatti tanácskozásainknak már véget vethetünk. Honn is elég tenni való van.

Lidi.

Ehhez a negyedik úrhoz nincs valami üzenete a kisasszonynak?

Vilma (félre).

Ez a leány bizonyosan gyanít valamit. Valóban ezek a komornák a mi hévmérőink, mindent elárúlnak. (Lidihez). Semmi sincs.

Lidi (félre).

Értem, azt maga végezte el. (Vilmához.) Mondhatom, hogy az az úr nekem igen tetszik.

Vilma.

Tréfaság! nekem épen nem tetszik.

Lidi (félre).

De Lidi azt el nem hiszi ám!

Vilma.

Egyébiránt pedig, reménylem, lesz annyi eszed, hogy hallgatni fogsz.

Lidi.

Mint a hal.

Vilma (félre).

Vigyázni kell magamra; mert különben
Idő előtt elárúl, s vége lesz
Játékomnak, mely hasznosan mulat (El.)

Lidi.

Vigyáznom kell, különben hírem, tudtom s közbenjárásom nélkül belé szeret valakibe. Ez pedig komornának iszonyú gyalázat. (El.)

(Kaczor szálása.)

Kaczor.

Csak gonosz egy leány az a komorna; annyira tudja a szerelmeskedés minden tekervényeit, hogy akár setétben elvezessen rajtok. Igen szeretem, hogy zsoldomba vettem. Azok az én együgyű társaim alkalmasint fukarúl viselték magokat; mert a ház titkait egészen kitárta előttem, a nélkül, hogy nekik valamit szólt volna. Tehát egy öreg atya-bátya van a háznál, kiről a különben is gazdag leányra örökség néz, s ez az öreg bátya erősen magyar ember, szereti az úgy nevezett magyart; értem, valami olyan Mokány félét, olyan jó pipagyujtogató, agarász, szántóvető nemes embert. No ez nem is csoda, az ember öreg, s az izlés sokféle. Én ugyan a betyárságot nem igen szeretem, s ha annyi jó példányait nem láttam volna, alig hiszem, hogy utánozni tudnám, azonban egyszer nem a világ. Társaim nevetni fognak, ha észre veszik, de én őket visszanevetem, s természetes, hogy arra igen nagy okaim lesznek.

Egy paraszt, nagy dörömböléssel bebotlik az ajtón.

Paraszt.

Szerencsés jó reggelt kivánok a tekintetes úrnak, az Isten sok testi lelki jókkal áldja meg, kivánom.

Kaczor.

Elég elég. Mit akar, honnan jön kend?

Paraszt.

Én bizony túl a Dunáról gyüvök, bárányokat hoztam eladni.

Kaczor.

Kár volt; birka itt is elég van. S aztán — én semmit sem veszek.

Paraszt.

Megkövetem, hiszen nem is azért gyüttem; hanem lássa tekintetes uram, hogy onnan hazúl elindultam, keresztapám uram a biró ő kigyelme épen akkor ment haza a csárdából.

Kaczor.

No nektek szép birótok van.

Paraszt.

Megkövetem, nem! Este nyolcz órakor ment a csárdába, hogy onnan a részegeskedőket haza parancsolja.

Kaczor.

S maga részegedett le helyettök.

Paraszt.

Megkövetem, már akkor ki is alutta.

Kaczor.

Igen, de hát mi közöm nekem a te keresztapád urad, biró ő kegyelméhez?

Paraszt.

Úgy bizony. Csak ostoba ez a falusi ember. Hát hallja a tekintetes úr: a bárányok bégtek már a kocsin, lovaim be voltak fogva, én ültem, s épen az ostorhoz fogék, — mert lássa tens uram, lovaim egy kissé hajtósak — keresztapám uram épen akkor ért oda, s egyik lábát a kerékagyra tette, a másik kezével pedig botjára támaszkodott.

Kaczor.

Az valóságos négykézláb ember lehet. Nos mit szólt?

Paraszt.

Úgy van, szólt és azt mondta: Hallod-e Jankó öcsém, ha Pestre mégy, nézz körül a Sebestyén piaczán, majd ott egy kőszentet látsz. Hát én körűlnéztem, tekintetes uram, s a kőszentet meg is láttam. Azután azt is mondá keresztapám uram, hogy ha megláttam a kőszentet, vessem neki a hátamat, s ne nézzek se jobbra se balra, hanem menjek egyenesen magam előtt. Hát én meg is vetettem hátamat a kőszentnél, nem néztem sem jobbra sem balra, hanem mentem egyenest magam előtt.

Kaczor.

S utánad ki maradt?

Paraszt.

Hát ki maradt volna más mint az árnyékom? (Félre.) Most ugyan megfeleltem magamért! (Fenn.) Azt is mondta aztán keresztapám uram, hogy menjek valami húsz lépést, aztán forduljak jobbra, s addig menjek, míg valami ajtón bə nem botlom. Hát én mentem is húsz lépésnyire azután jobbra fordúltam, s utoljára csak bebotlottam itt az ajtón, tens uram segedelmével.

Kaczor.

Azt vettem észre.

Paraszt.

Má' most pedig Isten kegyelmébe ajánlom a tekintetes urat.

Kaczor.

Hát, akasztófára való, te engem bolonddá akarsz tenni? (Botot vesz.) Valld meg, mit akartál itt!

Paraszt.

Ne bántson a tekintetes úr. Ismerjük mi már ezt a botfélét a falun, aztán nem is igen nagyon tartunk tőle: megszoktuk. Keresztapám, a biró, azt is mondta, hogy ha az ajtón bebotlottam, s ott talán megpüfölnek, föl se vegyem, hanem mikor elvégezték, vegyem elű a tarisznyám fenekéről a levelet, s kérdezzem meg, merre lakik az az úr, a ki a levélen föl van irva?

Kaczor.

Levél? minden esetre jó lesz megnézni. Add ide.

Paraszt.

Megkövetem, itt van.

Kaczor.

Ligeti Sándor! Diadal, diadal! ezt magam fogom általadni — No földi, elmehet kend Isten hirével.

Paraszt.

Igen, de megkövetem —

Kaczor.

Kell bot? — De most lehetetlen haragunnom, midőn szerencsém ily kedvezőn szolgál. Tudod mit, jó barátom? én a levelet majd magam adom át. (Pénzt ád neki.)

Paraszt.

Értem, tekintetes uram. (Félre.) A levélhordásért itt jól megfizetnek, pedig ezt s még más kettőt csak itt Pesten kaptam; keresztapám uramé most is a tarisznya fenekén van; de hiszen annak is emberére akadok én, már most tudom, hogy kell a leveleket általadni. Keresztapám uram szava egész egy szálig beteljesedett, csakhogy a hátamat meg nem csiklandották. Nojszen! az még mind meglehet. — Mást nem üzen a tekintetes úr?

Kaczor.

Köszöntöm a biró gazdát.

Paraszt.

Köszönöm igen szépen. Isten áldja meg a tekintetes urat. (El.)

Kaczor.

Isten hirével járj. — Már szerencsésebb napra nem virradhattam volna. Ki tudja a levél minő fontos lehet? s én annyira ki fogom tüntetni elveszthetését, hogy ez a magában csekély szolgálat igen nagy érdeműl fog tekintetni. (Olvas.) „T. ns. nemz. és vit. Ligeti Sándor úr, több t. ns. várm. előkelő“ — még pedig előkelő és több; hohó! ez nem csekélység! — „előkelő táblabirájának; nagy, nagyobb, legnagyobb sietséggel.“ Már nincs benne kétség, s én a levéllel tüstént, de tüstént útra kelek. (Kopognak.) Szabad is nem is. Ki menykő háborgat? — Ah! Guta pajtás, Rigó barátom. Hozott Isten; de megengedjetek, soká nem mulathatok.

Guta.

Ne legyen aggodalmad, mi is mindjárt megyünk. Itt a sarkon találkozván Rigóval, egy pillanatra bejöttünk hozzád, meglátni, élsze-e még, mert sehol sem mutatod magad.

Kaczor.

Dolgaim voltak. — Többek közt, hogy tetszik neked ez a tajték? (Guta nézi.)

Rigó (félre).

Ettől leginkább tartottam, mert mindig a legújabb divat szerint öltözött, hanem mint látom, most egészen magyar formába önti magát.

Guta.

Szép!

Kaczor.

S ez a kostök?

Guta.

Hatalmas; de Kaczor öcsém, te ma igen különösnek tetszel! feszes nadrág, rojtos bakancs.

Kaczor.

Juratus koromra emlékeztet, a mi, ugy hiszem, mindnyájunknak kedves emlékezet. S én eddig is magyar ember voltam.

Guta.

Az, az, hiszen mindnyájan az vagyunk; de ez még is különös.

Rigó (félre).

Szegény! alkalmasint nem tudja, hogy az öreg nagybátya, ki sokat a külföldön s nagy társaságokban élt, a czipőt és harisnyát kedveli. Igaz, hogy nekem ez soha sem volt mesterségem, mert gyermekkoromban hallottam, hogy a czipő és harisnya egyszer már igen rosszúl járt Magyarországon; de mit meg nem tesz az ember jó remény fejében?

Kaczor (öntetszéssel mosolyogva).

Hát csak csodálkoztok ezen magyaros öltözetemen?

Rigó.

Biz' az furcsa.

Guta.

Igen feltünő.

Kaczor (félre).

A boldogtalanok semmit sem tudnak, nem tudják mi varázsereje van ennek a magyar öltözetnek már csak magában, hát még ha az öreg bátya izlését oda gondolom. — Oh felséges! Nem szánnám azt a hamis

kis szobaleányt össze-visszacsókolni, hogy semmit sem szólt nekik. — De mit látok? Rigó, te igen csinos kezdesz lenni.

Guta.

Egészen az új divat szerint öltözik.

Rigó.

Csodálkozom rajtatok. Hát a falusi embernek nem az utolsó divat szerint kell a városba felöltözni?

Guta (félre).

Szegény feje! Én majd csak egy poros tudós kabátot veszek a zsibárosnál, s őket minden divatjaikkal s rojtos magyarságokkal semmivé teszem. Oh, az a Lidi angyali teremtés! — No hiszen, Rigó barátom, az igen szép, hogy te divat szerint öltözöl, hehehe!

Kaczor.

Igaz, úgy illik, hehehe!

Rigó (hasonló jelentéssel).

Hehehe! (Félre.) Egy szikrát sem tudnak a dologról. Hát ha még azt tudnák, hogy itt zsebemben egy levél van, cito, citius, citissime! De arról a világért sem szólok.

Guta.

Hát hogy álltok a Ligeti házzal?

Kaczor.

Nekem már egy távol ismerősem megigérte, hogy bevezet; holnap teszem ismerkedésemet. — (Félre.) Még ma, most, mindjárt elmegyek.

Rigó.

Én tán holnapután kezdem látogatásomat. (félre.) Egyszeribe futok, csak felöltözöm.

Guta.

Holnap, holnapután! rákmenetel. Nekem egy kis papirosom van, melyet a világ levélnek nevez, s avval én még ma, de minél előbb bekopogtatok. (Fenn.) Én nem sietek, még némely dolgaimat végzem; de jó ajánlásaim vannak. Hanem az idő eljár. Isten áldjon, Kaczor (El.)

Rigó.

Megállj, én is megyek, Kaczor, viszontlátásig! (El.)

Kaczor.

Isten veletek! Jó szerencsét a halászathoz. Csak hogy elmentek! Szegény árva ficzkók. De ki tehet róla, hogy a szerencse engem mindig különösen kedvelt? Most még csak széles lobogó szalagú kalapot veszek s fölteszem új öltözetemnek mintegy koronáját; azután Ligeti Vilma kisasszony tős-gyökeres magyar-bátyjának udvarlására megyek. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Lidi.

Lidi.

Jelentem, hogy a levelek szerencsésen kézhez vannak adva.

Vilma.

De bizonyos is vagy benne?

Lidi.

Mint Péterem hűségében. Épen egy levélvivő parasztra botlottam, a ki sokkal ügyetlenebb, hogysem gyanút ébreszszen. Azonkivűl rábeszéltem, úgy adja által, mint a hazunnan hozottat, mely, mint mondá, tarisznyája fenekén volt. Egy kis borravaló bátorrá s elevenné tette. A mint az elsőtől kijött, meglestem, s átadattam vele a másodikat, s ezután a harmadikat is. S képzelje kisasszony, a szerencsétlen ember még csak rám sem ismert. Először ifiasszonynak, azután leányasszonynak, végre pedig hugának nevezett. A harmadiktól kijöttében mindjárt egy csapszékbe láttam menni, miből azt gyanítom, hogy úrfiaink örömükben jól megajándékozták.

Vilma.

S ennek hihetőleg szapora látogatás lesz a vége. Előre mulat, mint fognak elbámulni levelök tartalmán; de meg is érdemlik. A ki örökös frígy kötéséhez ily hideg szívvel járúl, az nem méltó semmi kiméletre. De a tréfát mi csak innen a mellékszobából fogjuk meghallgatni: únom a rosszúl pengő ízetlen hízelgéseket, melyekkel hihetőleg ostromlanának. Azonban siessünk el, bátyám épen reggeli újságait jő ide olvasni. Boszús lesz, ha háborgatni fogják, különben is, mint beszéli, rosszúl áll a világ dolga. El velünk, Lidi. (El.)

Ligeti (jö olvasva).

Ismét új gőzerőmű, hajó és kocsi egyszersmind, mely szárazon vízen egyaránt sebesen jár. Felséges találmány, mely népet néppel, országot országgal, s világrészt világrészszel összeköt, (keserün) s nekünk rossz útaink, nyomorú lovaink, féktelen hídatlan Dunánk. Vajha minden ártalmas párát és gőzt, mely nálunk egész vidéket dögleletessé, mely sok ember fejét kevélységtől és butaságtól kába-tompává tesz, vajha mind e gőzöket ilyféle erőművek hajtására kényszeríthetnők: akkor — de nem! bocsáss meg nagy hazafi lélek, ki napszámosává szegődél hazádnak, bocsáss meg a megrögzött panaszkodónak! gyors hajóid, mint jobb jövőnek hirdetői, már szegdelik Dunánkat, s a korán elkiáltott hajnal tán már hasadni fog. (Kopognak.) Szabad!

Kaczor (betyárosan öltözve belép, s körülnéz, félre).

Uram, ne hagyj el! hisz ez igen is tisztes öreg úr. De már csak szerepemben kell maradnom.

Ligeti (magában).

Ez is egy példány azon eredetinek vélt magyarokból, kik nyakok hajthatatlanságában tartanak minden dicsőséget, noha még az a legártatlanabb faj, mert elég ép, hogy belőle faragni lehessen.

Kaczor (közelitve, ügyetlen bókolással).

Alázatos szolgája.

Ligeti.

Szolgája az úrnak.

Kaczor.

Ott künn azt mondották, hogy Ligeti Sándor táblabiró úr itt lakik.

Ligeti.

Ligeti Sándor én vagyok.

Kaczor.

Több vármegyék táblabirája?

Ligeti (félre).

Szegény fiú. (Kaczorhoz.) Igen, igen.

Kaczor.

No úgy hát igen örvendek, hogy táblabiró úrhoz szerencsém van.

Ligeti.

Minden hímezés nélkül, uram, mivel szolgálhatok?

Kaczor.

Oh kérem! én ily tisztes férfiúnak, mint táblabiró úr, csak engedelmeskedni akarok.

Ligeti (félre).

No ez legalább nem rossz szívre mutat. (Fenn.) De mégis valami dolga van uraságodnak velem.

Kaczor.

Kétségkivül, különben nem háborgatnám táblabiró urat. — Hanem ne vegye rossz néven táblabiró ur, én, ha fáradt vagyok, le szoktam ülni.

Ligeti.

Tessék, tessék! (Rejtett gúnynyal.) Én szeretem a nyiltszívűséget.

Kaczor (félre).

Jó helyen vagyok. (Ligetihez.) Ez az átkozott hegyes pesti kövek egészen megrontják az ember lábát, de azt is csak a becsületest, mert ez a sok sehonnai úgy megy rajtok, mint a hangya, majd elsodorják az embert.

Ligeti.

Igaz, kövezetünk nem mindenütt jó.

Kaczor.

Oh uram! falura, mezőre kell jőni, hogy az ember jó izűt sétálhasson. A kő kemény, de az az Isten adta gyep csakúgy emeli az embert, ha rajta megy.

Ligeti (félre).

Mit tegyek? még utóbb a falusi élet gyönyörűségeiről fog leczkét tartani.

Kaczor.

De majd el is felejtem. (Fölkel.) Én Kaczor Dezső vagyok, szolgálatjára.

Ligeti.

Örülök.

Kaczor.

Táblabiró ugyan még nem, de lehettem volna.

Ligeti.

Hisz uraságod még fiatal ember.

Kaczor.

De kérem, még kölyök koromban meg akartak egy felső vármegyében tenni, hanem az esküvéstől megijedtem s elillanék.

Ligeti (félre).

Kár, hogy kötélen nem vitték vissza.

Kaczor (félre).

Átkozott szótalan ember ez. Már ketté kell vágnom a csomót; mert leczkémnek szinte végén vagyok. Rút volna, ha hangomból ki találnék esni. — Táblabiró úrnak én egy levelet hoztam.

Ligeti (félre).

Úgy! ez a többi hát csak bevezetés volt. (Kaczorhoz.) Szabad kérnem.

Kaczor.

Nem! hallja meg előbb históriáját.

Ligeti (félre).

Kivánesivá akar tenni. Ez minden esetre eredeti egy ember. S hát a história, uram?

Kaczor.

Igen! milliom a lelke! hát a hogy járok a külső városban, nagy verekedés volt egy kurta csapszék előtt. Én az ilyen verekedéseket nézni halálba szeretem.

Ligeti.

Szép mulatság.

Kaczor.

Hallja csak táblabiró úr, mindjárt vége lesz. Két ember czibálta egymást elébb tovább, végre az egyik tarisznyájához fogott, úgy vágta azt a másiknak fejéhez, hogy az mindjárt orra bukott; de bezzeg a tarisznyából hullott a holmi: szalonna, kenyér, kulacs, apró pénz, a mit a körülálló gyülevész hamar fölkapdosott, én ehhez a levélhez jutottam, s mivel a paraszt részeg is volt, jobbnak gondoltam, ha magam ballagok el vele s ím itt kezéhez adom a táblabiró úrnak.

Ligeti.

Igen le vagyok kötelezve. (Félre.) No ez még sem egészen vadja az embereknek. — Sajnálom ha miattam valami bajba is keveredett uraságod.

Kaczor.

Csekélység! tyúkszememet ugyan apróra tiporták; de majd kiheverem, ha haza jutok. (Félre.) Arcza derűlni kezd; de leányt nem látok.

Ligeti.

Uram, a levél sietősnek látszik, engedelmével.

Kaczor.

Oh kérem! táblabiró úr itthonn van. Hanem viszont engedelmével én rágyujtanék; mert még ma pipa sem volt számban.

Ligeti.

Már nem gátolhatom. — Tessék, tessék, mindjárt tüzet parancsolok.

Kaczor.

Köszönöm, az magamtól is kitelik. Rossz pipás az, a ki tűzszerszámot nem hordoz magával.

(Kiüt és rágyújt.)

Ligeti (félre).

Hallatlan ügyetlenség! Már mit csináljak vele? — Ezen levélben uraságod igen meg van dicsérve,

Kaczor (félre).

Mit hallok? — Ez már valóban váratlan szerencse.

Ligeti.

Senkit sem bánt.

Kaczor.

Ha engem nem bántanak.

Ligeti.

Jó gazda.

Kaczor (félre).

Hogy tudhatja azt? — Nem vagyok adós, de más sem adós nekem; én az egész világgal békességben élek.

Ligeti.

S hogy uraságod igen jó, becsületes magyar ficzkó.

Kaczor (félre).

Mi ez? — Mi tagadás benne, magam is azt hiszem

Ligeti.

S nekem hinnem illik, mert igen hiteles kútfőből tudom.

Kaczor.

S az volna?

Ligeti (olvas).

Alázatos szolgája, Kaczor Dezső.

Kaczor (félre).

Átkozott! ebben csalás fekszik. Tisztulnom kell. — Táblabiró úr!

Ligeti.

Kérem, még a levél egyébről is szól. (Kopogás.) Szabad!

Kaczor (félre).

Oh, hogy a sárkány el nem repült avval az átkozott levéllel! Mit látok? Rigó! Még csak ez hibázott. Hová legyek! már csak végét várom.

(Rigó nagy szelesen, hajlongások közt bejö, majd hüledezve eláll.)

Rigó (félre).

Mennydörgő dolog! szinte kettőzik a szemem ez alatt a veszett üveg alatt, már most azt sem tudom a kettő közül, melyik micsoda, fiú-e vagy leány?

Ligeti (félre).

Hát ez micsoda pille már megint?

Rigó (Kaczorhoz közeledve).

Ligeti táblabiró úrhoz van szerencsém?

Kaczor.

Kérem amoda tessék. (Félre.) No ez is furcsa bogárrá lett.

Rigó (félre).

Oda vagyok. Ez Kaczor szava. (Leveszi pápaszemét.) S mint látom egész kéjelmében van. Még rá mer gyújtani. Veszedelmes találkozás; már most kivett minden készületeimből, mozdúlni sem merek miatta, mert kinevet. Legjobb lesz, ha átadom a levelet s máskor jövök — Ligeti táblabiró úr?

Ligeti.

Én vagyok.

Kaczor (félre).

Mit akarhat ez avval a pilleöltözettel?

Rigó.

Bocsánatot, ha tán zavarom.

Ligeti.

Épen nem.

Rigó.

Nekem egypár pillanatra különös beszédem volna táblabiró úrral.

Kaczor.

Én tehát távozom.

Ligeti.

Kérem tessék maradni.

Kaczor (félre).

Meg nem szabadulhatok!

Ligeti (Rigóhoz.)

Nekem az úr előtt nincsenek titkaim.

Kaczor.

Nagy tisztelet. (Félre.) Még csúfolódik is.

Rigó (félre).

Mit hallok? Hát már ennyire vannak? Titka sincs előtte. Oh én nyomorú!

Ligeti (félre).

Bizonyos vagyok benne, hogy ez is valami szélkergető.

Rigó.

Már nincs hová lennem. (Ligetihez.) Egy levelet hoztam táblabiró úrnak. Hozzájutásom igen különös, de abból csak annyit akarok mondani, hogy veszendőben volt annál, kitől általvettem.

Kaczor (félre).

Mennykőt! úgy beszél, mintha csak én tanitottam volna rá.

Rigó.

Ezen véletlenség nekem alkalomúl szolgál azon szerencséhez, hogy érdemes házával ismeretségbe juthassak. (Átadja a levelet.)

Ligeti.

Igen lekötelez uraságod. Tessék helyet fogni.

Rigó (félre).

Csak ez az irgalmatlan Kaczor ne volna nyakamon; de csak egyetlen egy szó sem jut eszembe azokból, melyekre otthon elkészültem.

Kaczor (félre).

Hogy a tatárba jutott ez ahhoz a levélhez!

Ligeti (félre).

Ez különös! Bolondot járnak ezek, vagy engem akarnak avvá tenni? (Olvas.)

Rigó (Kaczorhoz haragosan).

Hát téged mi a veszedelem hozott ide, s épen most?

Kaczor.

De téged mi hozott ide? Nem látod, hogy én már régebben itt vagyok. (Félre.) Bár mehetnék!

Ligeti.

Tehát Rigó Jónás úrhoz van szerencsém?

Rigó (megütközve).

Mi ez? (Ligetihez.) Részemről a szerencse. — De, engedelemmel, honnan méltóztatik nevemet tudni?

Ligeti.

Saját leveléből, „legalázatosabb szolgája Rigó Jónás.“

Rigó (félre).

Ez árulás!

Ligeti.

Uraságod engem tudósít ezen levélben, melynek minden esetre kár lett volna elveszni, hogy uraságod sok országot világot látott.

Rigó.

Igen, én sokat láttam. (Félre.) Oh, hogy a szél el nem hordta azt a levelet!

Ligeti.

S hogy uraságod igen finom úr.

Rigó (félre).

Ki nem állhatom.

Kaczor (súgva Rigóhoz).

Kicsinség! már én ezen régen általestem.

Rigó.

Engedelmet! nekem egy pillanatra távoznom kell.

Ligeti.

Kérem, tessék leülni. Nekünk még végzeni valónk van.

Rigó (félre).

Kinpadon ülök.

Kaczor (félre).

Már én csak kaczagom az egész dolgot.

(Kopogás. Guta bejö. Kaczor és Rigó ijedve felszöknek, s félre fordulnak. Guta egyenesen Ligetinek megy.)

Guta.

Ligeti Sándor urat, a tudományok buvárát, tudósok barátját, és a tudatlanok megvetőjét, kinek híre mint az olajfák virágainak illatjok, minden könyvszagismerő orrnak czimpáját oly kellemesen illeti, üdvözli a Muzsáknak legkisebb szolgája, törvények doktora s a bölcselkedés és szépmüvészetek baka... (Meglátván Kaczort s Rigót, meghökkenve)... laureusa. (Csökkent hangon.) Mi a villám!

Ligeti (félre).

Már ez még is sok egy napra. Alig hiszem, hogy valamelyik bolondház nem rebellált, különben hogy lehetnének itt?

Guta (bámulva, félre).

Hisz az Rigó és Kaczor, még pedig mi vad öltözetekben. Már végem van, vége minden tudósságomnak. — Mi a lánczos gutát kerestek ti itt?

Kaczor (félre).

Haha! Guta. No te szépen felöltöztél.

Guta.

Táguljatok legalább, nekem dolgom van itt.

Rigó.

S ebben az ágról szedett kantusban?

Guta.

Nekem evvel czéljaim vannak. De menjetek hát.

Kaczor (Gutához.)

Hiszen mi mennénk, szegény ember.

Ligeti.

Uram, én várom beszéde folytatását.

Guta.

Ezerszer bocsánatot. — Ezen urak távozni akarnának.

Ligeti.

Még dolgaink vannak.

Guta.

Igen, de nekem titkos beszédem van.

Ligeti.

Mind férfiak vagyunk. S ezer barátim . . .

Guta (félre).

Oh, hát úgy vagyunk!

Ligeti.

Nem olyanok, hogy a házból híreket hordjanak ki. Nemde?

Rigó (félre).

Átkozott ember! (Fenn.) Oh, épen nem.

Kaczor.

Oh, azt nem! (Félre.) Csak magam szabadulhatnék becsülettel!

Guta (félre).

Már csak átadom a levelet, aztán tágulok; mert ez a két majom tudom hogy kinevet, ha tudóskodni akarok. (Ligetihez.) Én igen szivesen gyönyörködném a táblabiró úr tudós társaságában, de azon szerencsémet máskorra tartom. — Hanem — (Körülnéz halkan.) Ezen levél nem uraságodhoz szól?

Ligeti.

De igen! S hogy jutott kezeibe önnek?

Guta.

Igen különösen. (Félre.) — De nem szólhatok ezektől a vad emberektől.

(Ligeti olvas, az alatt Guta társaihoz megy, s titkon perel velök, mintha öket ki akarná hajtani.)

Ligeti (félre).

Szakasztott mása a két előbbinek, csak aláírása más. Itt valami titok lappang. (Gutához). Guta úr tehát igen tudós úri ember.

Kaczor (félre).

Mi rútúl meg vagyuuk csalva.

Rigó (félre).

El vagyunk árulva. — Hogy bámul a mi szövetséges társunk!

Kaczor.

Most jön a hadd el hadd.

Ligeti.

Mondom, Guta úr igen tudós egy férfiú.

Guta (félre).

Ördög és halál!

Ligeti.

Most tizenkettedikszer olvassa a Bibliát.

(Kaczor és Rigó majd nevetkeznek, majd boszonkodni látszanak.)

Guta.

Mit hallok?

Ligeti.

Tiszta papirost nem szenved maga előtt. Párizpápait könyv nélkül tudja.

Guta (félre).

Csúffá lettem!

Ligeti.

S huszonöt lábú rímes verseket ír.

Guta (félre).

Megpukkadok. (Rigóhoz és Kaczorhoz.) Megöllek, ha kinevettek.

Ligeti.

Rejtett-szavakat küldöz a Hasznos Mulatságokba. Nemde?

Guta.

Igen, igen! (Félre.) Csak ezek ne hallanák! (Fenn.) De, ha szabad kérdenem, honnan méltóztatik mind ezen szép dolgokat tudni?

Ligeti.

Igen hiteles embertől, Guta Pongrácz úrtól.

Guta (félre).

Ez árulás. (Ligetihez.) Én nem vagyok Guta.

Ligeti.

Az különös volna. A levél így szól: „Tudós szerénységem miatt, mely szólani tilt, magam vagyok bátor levelemet általadni, tisztelő szolgája Guta Pongrácz."

Guta (félre).

Megfoghatatlan! (Fenn.) Uram engem a guta kerülget, távoznom kell: különben meg is üthet.

Ligeti.

Ej! maga magát csak meg nem üti az úr. Azután a levél szerint nekünk még egy igen nagy dolgunk van. — Tessék leülni, üljenek le uraságtok is. (Leülnek egymást bámulva.) Mi, úgy hiszem, ezentúl is jó barátok leszünk. (Bekiált.) Vilma, Vilma! (Mindnyájan ijedve felszöknek üléseikből.)

Kaczor (félre).

Oh Jupiter!

Guta (félre).

Még csak ez kellett!

Rigó (félre).

Oda vagyunk! (Lidi jö.)

Ligeti (Lidihez).

Küldd ide Vilma kisasszonyt. — Hugomat fogom bemutatni az uraknak. A dolog különben is őt illeti, határozzon.

Kaczor (félre).

Most, merevenség! ne hagyj el bennünket.

(Ligeti fel s alá elmerülten jár, az alatt ajtó nyilik, s Katicza belép, de meglepetve némán megállapodik, s meghajtja magát.)

Ligeti (mintha Vilmához szólna).

Édes húgom, a te szerencséd hármával is jár. Ezen érdemes urak, kiket itt előtted látsz, hozzám egy levelet írtak. (Katicza örömbámulástól hajtogatja magát.) S hogy az legbiztosabban kézhez is jusson, magok adták által.

Guta, Rigó, Kaczor (magokban).

Ördög és halál!

Ligeti.

Ezen leveleikben Kaczor úr (rámutat), Rigó úr, s Guta úr, szép kezedet kérik. (A vélt Vilmához fordulva, midőn Katiczát látja, visszahökken.) Ah Katicza kisasszony! (Félre.) Mi a veszedelem hozza most ezt ide?

Guta, Rigó, Kaczor.

Oh szégyen!

Katicza.

Ah! maga hamis szomszéd úr, milyen kisértetbe hozza a jámbor szívet. Alázatos szolgálója, kedves szomszéd úr, alázatos szolgálójok. Én Vilma barátnémat keresem.

Ligeti (félre).

Hogy ezt is most hozza a sárkány! (Katiczához.) Tessék leülni, Vilmát mindjárt ide hozom. (Félre.) Bizony még zavarba hoznak; de hol is marad az a leány oly soká! (El.)

Kaczor.

Ez hallatlan árulás, erről beszélnünk kell.

Rigó.

És boszút állanunk.

Guta.

Hallatlan boszút kell állanom.

Katicza (magában).

Gyönyörű társaság. Ah Istenem! tán ezek voltak szívem háborgatói. De mily szomorúk a lelkeim, nem is mernek rám nézni, bátortalanak. (Guta, Rigó, Kaczor kisuhannak.) Már csak meg kell őket szólítanom. (Fenn.) Különös szerencsémnek tartom — — Uram segíts! hát hova lettek oly hamar? hova mentek? mért mentek el! Ah egy idő óta úgy enyésznek előlem a férfiak!

Ligeti s Vilma jönek.

Ligeti.

De csak te jőj elő, látnod kell őket. — Mi a halál! kisasszony, hová tette vendégeimet?

Katicza.

Én hova tettem? — Ah, tehettem volna csak őket a hova szeretném! Virágcseréphe ültettem volna, hogy ott nekem örökre, de örökre virágozzanak.

Vilma.

Hiszen, édes bácsi, itt senki sincs.

Ligeti (félre).

Ez még is különös. Szőrén-szálán oda vannak, ez meg itt ábrándoz szegényke. (Katiczához.) De szomszéd asszony itt volt, csak tudhatja hova lettek?

Katicza.

Lelkemre mondom, nem tudom. — Jó reggelt magának, édesem.. — Hát hallja csak szomszéd úr, mikor engem azon három ifjúval itt hagyott, természetes, hogy rájok sem mertem nézni szégyenletemben . . .

Ligeti (félre.

Azt még eddig nem vettem észre.

Katicza.

De mivel láttam, hogy ők is mód nélkül szemérmesek, utóbb csak erőt vettem magamon, hogy rájok pillantsak, s uram ne hagyj! mit kelle látnom!

Ligeti s Vilma.

Ugyan mit?

Katicza.

S hát semmit, lelkeim. Már akkor nem volt mit látni, mert a három tündér ifju eltűnt, elenyészett, oda volt.

Vilma.

Ej, édes bácsim, maga engem kizavar dolgaimból, hogy kérőimnek bemutasson, s most üres helyöket találom.

Ligeti.

Szép kérők, nem merik bevárni a mennyasszonyt. De ne búsúlj húgom, épen nem vesztesz, hogy nem látod őket; oly ferdére csigázott három majmot ritkán láthatni együtt.

Katicza (félre).

Minő rágalmazás!

Vilma.

Már édes bácsi megbocsásson, de azt nekem illenék megitélnem. Bácsi mindig avval gyötör, hogy a kérőket elijesztem a háztól, s most maga idegeníti el őket szigorúságával. Pedig ki tudja, mily szerencsémtől fosztott meg ez által? Jövendőre kikérem, hogy kérőimmel legalább magam is beszélhessek.

Ligeti.

Leány, leány, te aligha nem hamiskodol. De hiszen majd végére járok dolgaitoknak. Azonban kérőid leveleit általadom, mulasd magad velök. S most Isten veletek! nekem szórakozásra van szükségem; mert ez a bohó társaság egészen megzavart. Még egyszer mondom, ilyen kérők ne jőjenek többé; mert klastromba viszlek. (El.)

Katicza.

Édes kis szomszédném, én is ajánlom magamat.

Vilma.

Hát ily hamar?

Katicza.

Ah kincsem! tudja, hogy én szívesen mulatok magánál; de — (Félre.) meg kell néznem, merre mentek — most már nem maradhatok.

Vilma.

Igen sajnálom, beszédem lett volna.

Katicza.

Beszéde? miből áll, angyalom? ah, hiszen tudja, hogy örömest hallgatok. (Félre.) De nem maradhatok, hát ha hozzám mentek, ide csak tévedésből jöhettek; mert különben mért futottak volna el Vilma elől? (Fenn.) Tüstént jövök, angyalom; de tüstént; csak egy pillanatra haza tekintek. Ajánlom magamat.

Vilma.

Elvárom önt.

Katicza.

Várjon is, mert azonnal itt termek. De, kedvesem vigyázzon magára, ezen ifjak nem úgy mentek el, mint más ember szokott. Az ilyek el is szokták ragadni a fehérszemélyt, ha máskép nem férhetnek hozzá. Ah gyöngyöm! ne hagyja magát elragadni; de ha aztán még is elragadják, ájuljon el, mert ez a könyvekben is így van. Ah! ha engem ragadnának el, én karjaik között ájulnék el. Pá angyalom, mindjárt visszajövök. (El.)

Vilma.

Szegény Katicza; mivé lett a könyvek olvasása által! egy gondolatom ötlik, melylyel tán magamon is segítenék, őt is kigyógyítanám veszedelmes képzelgéseiből. Ha általok el tudnám ragadtatni! (Lidi jö.) Hah Lidi! láttad őket?

Lidi.

Soha oly iszonyú dühben, mint most. Szegény házmesterné, most is a kapu alatt jajgat; lerohantokban agyon gázolták szerecsendiós kappanát. Én, hogy úgy ne járjak, mint a szegény megboldogúlt kappan, a kapu megé vontam magamat, s úgyan hallottam ám, a mit nem kivántam volna. Boszút, háromszoros boszút esküttek a kisasszony fejére, nyilvánosan meg akarják szégyeníteni; mert köztünk maradjon, a csalást aligha észre nem vették.

Vilma.

Vak, a ki azt észre nem veszi, de hogy nyilván megbántani merjenek, nem hiszem. Csapodároknak hiszem őket, de oly alávalóknak nem.

Azonban híred még is nyugtalanít, szinte jobb lett volna a játékba nem elegyednünk.

Lidi.

Igen! de ha belénk szerettek, azaz a kisasszonyba, ki tehet arról?

Vilma.

Igazad van, s nemünk ellen árulást koholtak. De én már únom ezen dévajkodásokat. Egy csapással szeretném végét vetni.

Lidi.

Az igen bajos lesz. Én tudnék egy hathatós módot.

Vilma.

S az?

Lidi.

Ha a kisasszony most hamarjában férjhez menne, úgy vége szakadna minden bajainak.

Vilma.

No ez már igazán hathatós mód, Lidi; épen olyan mintha az, a ki didereg, tűzbe ölné magát.

Lidi.

Hogy a kisasszony annyira irtózik a házasságtól!

Vilma.

Hagyjuk azt abban, Lidi. Nekem egy más gondolatom van. Katicza kisasszony ismét a leányrablásról sohajtozott előttem.

Lidi.

Abból lehetne valami.

Vilma.

Bizonyosan. Én egy hamis levelet írnék szeretőmhöz.

Lidi.

Ah, hisz a kisasszonynak nincsen szeretője!

Vilma.

Az nem is szükséges! vedd úgy, mintha volna.

Lidi (félre).

Hogy titkát is semmi módon ki nem csalhatom.

Vilma.

Én ezen vélt szeretőhöz azt írnám, hogy végre rá szántam magamat, bátyám szigorúsága miatt, a szökésre, s időt, helyet szabnék, hol az a kocsival várhasson.

Lidi.

S ezt a levelet ismét nekem kellene ezen urak valamelyikének kezébe játszanom?

Vilma.

Kétség kivül.

Lidi.

Köszönöm szépen. Utóbb az egész veszedelem nyakamba szakad. S aztán ők már félni fognak a levéltől.

Vilma.

Az csak a módtól függ, melylyel kezökbe játszatik. Óh! boszúból bizonyosan ügyekezni fognak titkaimhoz férni; a levelet hihetőleg elolvassák, s tartalma szerint vagy méltatlannak tartanak további kérésökre, vagy ők jelennek meg a kirendelt helyen.

Lidi.

A hova aztán jól bebongyolva Katicza kisasszonyt fogjuk állítani.

Vilma.

Az nem sok gondunkba kerül. De most lássunk a dologhoz Lidi; mert ha ez a kalandozás tovább tart, kénytelenek leszünk egy időre Pestet elhagyni. (El.)

Lidi.

Attól az Isten mentsen meg. Inkább mindent elkövetek. Én ezt a szép tarka várost, a sok czifra boltot, csínos népet, meg Pétert, meg mindent, itt hagyjam? nem, nem, abból semmi sem lesz; inkább mind megcsalom, valamennyi férfi s leánykérő van a világon. (El.)

(Guta szállása.)

Kaczor, Guta, Rigó.

Kaczor.

Az még is különös. Hisz én épen úgy jutottam a levélhez. Egy pimasz pór bebotlott hozzám, összehadart egy sereg bohóságot, s midőn már épen ki akartam botozni, akkor mondta, hogy tarisznyája fenekén egy levele van.

Rigó.

Átkozom! velem ép úgy bánt.

Guta.

Velem nem különben. S én fajankó még jól megajándékoztam!

Kaczor s Rigó.

Hisz én is.

Guta.

Feltennék akármit, hogy meg volt fogadva.

Rigó.

Úgy kell lenni, mi rútúl ki vagyunk játszva.

Guta.

Megcsúfolva! S mi több én még a szobaleányt is megvesztegettem, csakhogy nekem szolgáljon igazán.

Rigó, Kaczor.

Te?

Guta.

Én, én! mi csodálni való van abban?

Rigó.

Ne beszélj; hisz én adtam neki tán három izben is egy-egy pengőt.

Guta.

Tőlem három tallért kapott.

Kaczor.

Szegénység! Tőlem három aranyat.

Rigó.

Hahaha! s ő egyenként rá szedett bennünket.

Kaczor.

Rendkivűli költségekbe vert.

Rigó.

Én tudós!

Kaczor.

Én betyár!

Rigó.

S én harisnyás majom!

Guta.

S ő a kulcslikon nézgélt bennünket.

Kaczor.

S a gyermekek utánunk hajigáltak az útczán.

Rigó.

A kutyák megugattak.

Kaczor.

Ezt meg kell torlani.

Guta.

Országos boszút fogok rajta állani.

Rigó.

Én irgalmatlan leszek, mint tatár.

Császár (jö).

Engedelmet kérek, a tens úr nincs itthon?

Guta

Szamár! hát nem látsz? Mi bajod?

Császár.

Ejnye! majd meg nem ismertem volna a tens urakat ebben a liberiájokban. — Hát a csizmákat hoztam el.

Guta.

Tedd le, aztán lódulj.

Császár (Kaczorhoz).

A tens úrnál is most voltam. Épen a szabó kereste.

Kaczor.

Ki bízta rád?

Császár.

Hiszen csak mondom.

Kaczor.

Neked azt mondanod sem szükség. Takarodj'.

Császár (Rigóhoz).

A tens úrnál is most tettem be a csizmákat. Egy német varga is volt ott, ki a czipőket csinálta. S talán egy kis hibát követtem el. Nem akartam hinni, hogy tens uram harisnyát s czipőt is visel: csaknem összeverekedtünk.

Rigó.

Bár megverted volna. Elmehetsz.

(Rigó és Kaczor félre titkon beszélnek egymással.)

Császár (félre).

Itt furcsán megy a dolog. (Fenn.) Mást nem parancsolnak a tens urak?

Guta.

Mi haszontalan fecsegések ezek? Takarodj', ha mondjuk.

Császár.

Hiszen megyek.

(Majd visszatér, Gutát kefélni kezdi.)

Guta (ellöki).

Ezer villám!

Császár.

Hiszen poros a ruhája

Guta.

Nyelvednek ura légy! mert kitekerem.

Császár.

Igen is tens uram. (Félre). Hogy ezek a falusi urak olyan parancsolók! S egyátalában nem válogatják a szót.

(A csizmákat lerakja, s a mint lehajol, kebeléből egy levél hull ki.)

Guta.

Micsoda levél az ott megint?

Császár.

Kérem azt nem szabad mutatnom.

Guta.

Ide vele!

Császár.

Uram, nem lehet. Meg van tiltva, hogy valakinek mutassam.

Guta.

Ne ingerelj, látni akarom.

Rigó, Kaczor.

Mi baj, mi baj?

Császár.

De ha nem szabad.

Guta.

Már most csak azért is kell látnom. E pillanatban elkergetlek, ha ide nem adod.

Császár.

Már megengedjen a tens úr, itt a városban nem szokták elkergetni az embert. De ha elkerget is, én oda nem adom.

Kaczor.

Hah, pártütő gazember! ide a levelet.

(Elragadja.)

Császár (félre).

Hála Istennek! csakhogy elvették. (Fenn.) Ez nem szép, nem úrhoz illő cselekedet. Most én régi szolgálatomból kimaradok, az urak csak egy hónapra vettek föl, aztán itt maradhatok a faképnél.

Rigó.

Te, ez asszonyirás!

Kaczor.

Kétség kivül. Olyan tántorgók betűi, mint az ő hűségök.

Guta.

Vizéri Lajos úrnak. Ki az a Vizéri? (Császár vállat vonit.)

Kaczor.

Ki irta a levelet? (Császár vállat vonit.)

Rigó.

Kitől hozod a levelet? (Császár vállat vonit).

Guta.

Szólj, ha jót akarsz, ne vonogasd vállaidat, mert úgy megrakom őket, hogy leroskadsz belé.

Császár.

Én, ha agyon ütnek sem szólok.

Kaczor (félre).

Evvel a csökönyös lóval szőr mentében kell bánni. (Pénzt ád neki.) Tudod, Császár, mi nem kivánjuk károdat, el nem árulunk. Előttünk bízvást szólhatsz. Te bejáratos vagy Ligetiékhez?

Császár.

Ott szolgáltam három esztendeig.

Kaczor.

Ezt a levelet nem a kisasszony írta? Nos?

Császár (gyanusan mosolyogva).

Nem tudom.

Guta (pénzt ád).

Szólj igazat.

Rigó (pénzt ád).

Semmit el ne titkolj.

Császár (körülnéz).

Ha meg nem hallanák. — Hát biz azt a kisasszony írta saját szépséges kezeivel.

Kaczor.

S kinek?

Császár.

Hiszen az rajta van.

Guta.

Igen! de ki az a Vizéri?

Császár (hamisan óvakozva).

Az a — szeretője.

Guta, Rigó, Kaczor.

Hah!

Császár (félre).

Már nyelik a legyet, pedig horgostúl,

Kaczor.

Tehát szeretője van!

Guta.

De hogy is lehetne leány szerető nélkül?

Rigó.

Kezünkben a bosszú eszköze; ebből oly ellenjátékot készíthetünk hogy megemlegeti.

Kaczor (félre).

A levelet okvetetlen meg kell tartanunk.

Császár.

Már most kérem a tens urakat, adják ide a levelet; mert igen sietős.

Guta.

Abból semmi sincs. A levél nálunk marad.

Császár (ijedve).

Hisz én akkor tönkre vagyok téve, megbukott nyomorék embe vagyok. A tens urak nem tudják, hogy én attól a háztól egész jövendő boldogságomat várom.

Kaczor.

Ne szaporits szót. A mit ott igértek, mi is megadjuk. A levél it marad, te pedig takarodj' Isten hírével dolgod után, s hallgass mint ponty, különben jaj életednek.

Császár.

Igen, de —

Guta. Rigó.

Ki vele! ki vele!

Csiszár.

Az Istenért! hát el ne áruljanak.

Kaczor.

Szót se többet.

Guta, Rigó (kitolják).

Takarodj' és hallgass.

Kaczor.

Most tehát lássuk ezen épületes oklevelet, (Olvas.) „Édes Sándor!"

Guta.

A kezdet nem rossz.

Rigó.

Igen bizodalmas. De csak halljuk tovább.

Kaczor (olvas).

„Ha látnád, mily rettegéssel és pirongással írom e soraimat, bizonyosan szánnál, s más útat keresnél szabadításomra. Igen, Sándor, el vagyok tökélve, ha holnap reggel 6 óra előtt barátok piaczán léssz kocsiddal, s ha gyötrődésem addig meg nem betegít, elmegyek veled, hogy féltő unszolásidnak engedjek, hajthatatlan bátyám vas igája alól —"

Guta, Rigó.

Ah, hát így vagyunk!

Kaczor.

„Vas igája alól kimenekedjem. Isten látja, mily erős küzdésembe került ez áldozat: de bizom characteredben, hogy hibás lépésemmel, melyre magad késztél, visszaélni nem fogsz, s hogy nem csak fogadásból, hanem igazán szeretője maradsz örökké hű Vilmádnak." U. i. „Hogy pirongásomat, mely a világnak elárulna, eltakarjam, sűrű piros fátyollal fogok megjelenni, s ne itélj meg, ha szavamat nem hallod, míg túl nem leszünk minden veszedelmen. A jelszó: ah és oh!"

Ez tehát az a ritka madár, melyért mi oly dühösen futkosunk!

Rigó.

Mi ugyan emberűl megjártuk volna.

Guta.

Átkozott kakuk-házasság kerekedett volna belőle.

Kaczor.

Mind e mellett is a leány büntetésre méltó, nem ugyan azért, hogy bennünket nem szeret, mert az szabadságában áll; hanem . . .

Guta.

Azért, mert mást szeret.

Rigó.

Igen! ott van a bökkenő!

Kaczor.

Különösebben pedig azért is büntetésre méltó, mert mind ezeket szelídebben is tudtunkra adhatná.

Guta.

Igaz.

Rigó.

Úgy van!

Kaczor.

Azért is tehát halljátok tervemet. Az idő rövidsége nem engedvén, hogy a szerencse-dombra kimenjünk, de azért is, mert az már ránk nézve inkább bal mint jó szerencse dombja, itt fogjuk dolgainkat röviden elintézni. S legelőször olvassátok a szerződést. (Általadja Gutának.)

Guta.

Oh barátom! itt nem igen sok olvasni való van.

Kaczor.

Olvasd a mi van.

Rigó.

Halljuk.

Guta (olvas).

„A három menyegző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni, s a kinek a szerencse kedvezend —“

Kaczor.

Elég, elég! ezt ki kell törölni.

Guta.

Igen, de akkor egy szó sem marad az egész szerződésből.

Rigó.

Ki kell törölni, gyalázatunkra az meg nem maradhat ott.

Guta (töröl).

Itt van; nem tiszta papiros ugyan, de bizonyosan nem hazud. Olyan, mint a pénzváltónak megürült asztala, melyen a világmozgató érznek csak szennye maradott fenn.

Kaczor.

Nem úgy, barátom! A kitörlött helyébe újat fogunk írni; vagy nem akartok-e a bántalmakért boszút állani?

Rigó.

Sőt igen!

Guta.

Azt akarunk, épen az kell nekünk.

Kaczor.

Ha tehát bosszú kell, fogjunk arra is kezet, s emlékezetűl maradjon fenn szerződéslevelünkben, hogy ily fiúkkal, mint mi, akármely gőgös szép is torlatlan nem játszhatik.

Guta.

Félek, hogy majd ezt is ki kell törölnünk. Azonban ha kivánjátok.

Rigó.

Igen! ha már eddig mentünk, jegyezd fel, hogy tervünk a választottnak kaczérkodása miatt dugába dőlvén, azon, több rendbeli ámításért illő boszút állani magunkat kötelezzük.

Guta.

De hogy intézzük el a dolgot?

Kaczor.

Az már csaknem el van intézve. A kirendelt helyen kész kocsival meg fogunk annak idejében jelenni; mert az a Sándor úr, a kinek játékát minden esetre meg kell zavarnunk, levelet nem vevén, az egész dologról mit sem fog tudni, s úgy meg nem jelenthetik. Mi tehát ott leszünk, s egyikünk, ki arczát szorgalmatosan eltakarni fogja, az asszonykát zárt kocsiba veszi.

Guta.

Az én leszek.

Rigó.

Kérem! te tüzes vagy, elárulod magad.

Guta.

Kövesd meg magadat. Ha én egyszer valamire ajánltam magamat, azt becsülettel el tudom végezni.

Rigó.

Nem, én azt nem engedem.

Kaczor.

Csillapodjatok. Úgy hiszem a leányról mindnyájan lemondunk, s így igen mindegy, akármelyik ül hozzá a zárt kocsiba, csak tartsa meg, mint a levél is kivánja, a hallgatást; de ha ez nem tetszik, sorsozhatunk reá.

Rigó.

Igen!

Guta.

Sorsozni fogunk.

Kaczor.

A más kettő ugyanakkor egy más kocsira űl s mindnyájan a dombnak tartunk, hol legelőször találkozánk. A többi önkényt következik. Ha szabadra érünk, minden illendőséggel ki fogjuk fejteni fályolából, szemére vetjük csínyeit; hozzá vetjük végre hamis szánakozással, hogy kedves Sándorával most az egyszer össze nem jöhetett, s hogy abból ezentúl is alig lehet valami; mert, köztünk maradjon, bátyjának, indulásunkkor Péter által egy levelet kell kezébe juttatnunk, mely az egész szökési tervet felfödözze.

Guta.

Remekűl, igen jól. Előre örvendek azon édes keserű szavaknak, melyeket tőlem kell lenyelnie.

Rigó.

Még egyet. Nem jobb volna-e, ha Péter vezetné a leányt a zárt kocsiba? Úgy kevesebből fog ránk ismerhetni.

Kaczor.

Ez minden esetre elfogadható. Rajta barátim! ha merényeink fonákul estek is ki, de legalább az a vigasztalásunk lesz, hogy az utolsót mi nevetjük el. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma egyedül ül s rajzolaton látszik dolgozni, később *Hangai.*

Hangai. Az én szép húgom ilyen egyedűl?
Vilma (felugrik). Ah! Hangai bácsi! nemde?
Hangai. Sok szerencse,
Hogy még is végkép nem felejte el.
Igen! én vagyok, kit multkor itt hagyott.
Vilma. Ne szemrehányást, azt nem szeretem,
Oh lássa én oly szeles lány vagyok,
Szeles de semmi más és jó szivű.
És tudja, bácsi! maga tetszik nekem.
Hangai. Oh! én hasonlót mondhatok magáról.
Vilma. Üres beszéd! S én azt nem is hiszem:
Mert mondva van csak, megmutatva nincs.
Hangai. Egy bátyai csókkal megmutathatom.
Vilma. Szabad, ha kell; de az nem ér sokat.

És nincs is arra szükség: hagyjuk azt
Akkorra majd, ha únalom kerülget.
Most hallja inkább, mért tetszik nekem.
Hangai. Valóban, azt kivánnám érteni.
Vilma. No hallja hát! — de már nem is tudom,
Valóban elfeledtem.
Hangai. Szép dolog!
Nem tudja, mért tetszem meg, és talán már
Csekélységem meg is szünt tetszeni?
Ej! ej! hugum, te álnokocska vagy.
Vilma. Az Istenért ne értsen balra mindent,
Megmondom inkább, mért tetszik nekem:
Többek között azért is, mert okosb
A többi férfiaknál; gyűlöli
A nőnemet, s ez már nagy ritkaság,
S a ritkaságok kedvelője én
Ezért becsülni kénytelen vagyok.
És hígye meg, nem is nagyon sokat
Érünk mi asszonyfélék. Lássa, engem
Neveltek is, két híres bécsiné
Kifáradt rajtam; jó bátyám naponként
Oktat, pirongat, mint illik; magam,
A mint csak asszonykéztől telhetik,
Iparkodom kitépni a gyomot
Természetemből, s mit nyerek? mi lett
Belőlem ennyi fáradás után?
Asszonyka szinte, mint a többiek;
Mert asszonyok közt nem nagy a különbség:
Egy hiúbb a másiknál: hamis,
Szeszélyes, csalfa és könnyelmü nép,
Valóban én a nagy természetet
Vádolni tudnám, s mérges keserűn,
Hogy minket ily gyarlónak alkotott.
Hangai. De már ez több a soknál; Vilma húgom
Oly tűzzel ostromolja szép nemét,
S oly rábeszélő szépek ajkai,
Hogy szinte hinnem kell, a mit beszélt.
De még is egyben az én csinos hugom
Különböző a többi asszonyoktól:
Őszinte, nyilt beszédü, nyilt szivű,
S ezért, bocsásson meg, ha vádait
Legalább magáról el nem hihetem.
Vilma. Oh higyje, kérem, higyje kedvemért,
S köztünk maradjon, én a férfiakról
Sem tartok annyit, mint tán kellene.
Már férfi s férfi közt ugyan

Több a különbség, mint nő s nő között;
Mert pályatérök sokkal tágasabb,
S félistenekké válnak jobbjaik;
De mennyi van mellettök közlegény!
S mi gyengeség! még ők szeretnek is,
S bálványok asszony, gyáva gyenge asszony!
De hagyjuk ezt; én még szabad vagyok,
És bácsi szinte asszonygyűlölő.
Valóban, bácsikám, én oly sokat,
Oly sok jelest hallottam már magáról,
Hogy várva vártam, s úgy hiszem, mi ketten
Sok szép napot fogunk majd tölteni,
Sok édes órát.

Hangai. Azt én is hiszem!
Mert ily valólag édes társaságban,
Hol a vidáman elmés Vilma szól,
S szépsége rám sugárol mint a nap,
Nem is lehet más, mint hogy édesen
Múljék az óra. S még is, szép hugom,
Nem állhatom meg, hogy mely vádakat
Rólam s a nőnem ellen felhozott,
Megczáfolatlan hagyjam —

Vilma. Istenért!
Csak azt ne most. ne semmi czáfolást.
Az ellenmondást én nem tűrhetem,
Bár mint afféle asszony, én magam
Ellenmondásra mindig kész vagyok.
És, bácsikám, ha kérnem még szabad,
Ne is dicsérjen engem; lássa, az
Oly únodalmas, oly mindennapi,
Ha szép leánykát férfiak dicsérnek,
Hogy szinte szédülök, ha rám jön a sor.
S aztán beszélő sokkal jobb vagyok,
Mint hallgatója más beszédinek.
De bácsikám, mivel már itt vagyunk,
S nincs semmi dolgunk, légyen oly szives,
Üljön meg itt nekem: de csendesen!
S nézzen felém, amúgy szerelmesen.

Hangai (félre). Mi furcsa olvadék ez a leány
Jóból s gonoszból? szól és szólni nem hagy,
Parancsol és ő semmiben nem enged;
Kényes, makacs, bár szíve jó lehet.
Kár ennyi kellemért! (Leül.) Im itt ülök,
Te csintalan kis jószág! mert ezentúl
Már tézni foglak, mint rokonhoz illik.

Vilma (asztalhoz ül). Oh kérem, híjon úgy, azt szeretem.

Hangai. Nos? mit kivánsz hát? csendesen vagyok.
Rossz képemet tán csak le nem veszed?
Vilma. Sőt épen azt teszem! de bácsikám,
Szerelmesebben nézzen egy kicsint.
Hangai. Bohó leány! hogy nézzen az szerelmesen,
Ki nem szerelmes?
Vilma. Nézzen hát szemembe.
Hangai. Vagy úgy? valóban az nem tréfaság;
Már úgy szerelmesebben nézhetek.
Te dévaj csalfa lány! Nos jól lesz így?
(Közelebb vonúl s Vilma szemébe néz.)
Vilma (rajzol). Felséges! oh igen jól, így, csak így!
Nem szánnám megcsókolni bácsikát.
Hangai. És én akár meg is csókoljalak.
Vilma. Oh kérem csak maradjon ülve még.
Hangai. De lásd, hisz egy csók nem mind a világ.
S ha már beszélünk csókról, adni is kell.
S aztán ha megcsókolnál szép hugom,
Mindjárt szerelmesb arczot mutatnék.
Vilma. Ha azt bizonynyal tudnám? Annyi mint az!
De aztán veszteg üljön s visszza nem szabad
Csókolni, tudja?
Hangai. Nem, nem, csak jere.

Vilma (hirtelen megcsókolja).

Nem! föl ne keljen; mert én elfutok.
Hangai (fölkelve). De már hugocskám ilyen csók után
Ülőhelyemben nem maradhatok.
Ez a te csókod ollyan égető,
Hogy okvetetlen el kell oltanom.
(Vilmát kerülgetve.)
Nem, nem, hugom, már itt nem engedek.
Vilma (távozva). Nem, bácsi az nem illik férfihoz,
Ily szószegőnek lenni! üljön ott,
Vagy én az ajtón tüstént megszököm.
Hangai. Gonosz, makacs leány! Ő csókolódik,
S csókolni nem hágy. — Jőj, nem bántalak hát!
De azt igérd meg, hogy mit elmulaszték,
Azt másszor megnyerem.
Vilma. Ha szót fogad,
S ha dolgainknak vége lesz.
Hangai. Kezet rá!
Vilma. Itt a kezem. De üljön csendesen.
Hangai (leül). Ha nem soká tart; mert már únni kezdem.
Vilma. Az volna még szép! hát azt oly csekély

Dolognak tartja, hogy leányi kéz
Rajzolja képét? hallja bácsikám,
Nem köz szerencse ám az férfinak.
Hangai. Már az valóság, a szerencse nagy,
Elösmerem s ím csendesen vagyok.
Vilma. Nem sok hibázik, mindjárt oldva lesz,
És tudja bácsi, mit jelent ez a kép?
Vagy úgy! ne szóljon, elmondom magam. (Szünet után.)
Napokban, a mint künn sétálni voltam,
Egy pár szerelmes szívre bukkannék,
Kik lomb alatt, egy kis halom körül,
Beszélgetének bizodalmasan.
Beszédök tárgya vonzó lehetett,
Mert észre sem vevének, annyira
El volt merülve mindenik.
Hangai (magában). Mi ez?
Tán csak kileste titkos útamat? (Vilmához.)
Nem gondolom, hogy ezt rajzolja most?
Vilma (folyvást rajzolatával foglalkozva).
Sőt épen ezt. Mi érdekes tekintet
Ifjút s leányt meglepni árny alatt,
Midőn szivöknek álmait regélik,
S csak ketten, kedvesen.
Hangai (nyughatatlanúl). S hogy tartozom
Én e meséhez?
Vilma. Csendesen! minek
E lázadás? a párhoz férfi kell,
S én bácsikámat rajzolám ide.
Hangai. Mi joggal engem? Mért nem azt magát,
Kit a szerelmi csínyeken kapott?
Vilma. Nem láthatám jól, messze s árnyban állt.
Hangai. Ah értem, értem! én tehát csak úgy
Pótlék gyanánt, csak szükségből vagyok
Szerelmes, és az is rajzolva csak!
És erre kellett a szerelmes arcz?
No ez derék, már ez nagyon mulat.
Vilma. Oh engem is. Nevessünk bácsikám!
De nézze immár, kész vagyok vele.
(Átadja a képet.)
Hogy tetszik a kép?
Hangai (félre). Átkozott eset!
Hisz ez szakasztott én vagyok s velem
A fátyolos hölgy. Honnad tudja ezt?
De nem, talán még nem tud semmit is.
Vilma. Nos bácsikám? egészen elmerült.
Hogy tetszik a kép?

Hangai. Oh igen nagyon! (Félre.)
Megfoghatatlan.
Vilma. Nemde jól talált kép?
Hangai. Tökéletes. (Félre.) Nem szánnám összetépni.
Idő előtt feltárja titkomat.
Vilma. Ej, Hangai bácsi, hát nem is dicsér?
Hangai. Hiszen dicsérem. (Magában.) Mennydörgő dolog!
(Vilmához.)
A kép igen jó.
Vilma. És a gondolat?
Hangai. A gondolat? — mit szóljak? — gondolatnak
Nem volna rossz; de mért a fályol itt,
Miért födözve a tán kedves arcz?
Vilma. Kiváncsiság nem illik férfihoz.
És lássa bácsi, én úgy rajzolám,
A mint találtam.
Hangai. Mit? vagy úgy! (Magában.) Világos,
Nyilván való, hogy engem láta meg. (Vilmához.)
Még is, ki itt e fátyol-fedte hölgy?
Vilma. Arról feleljen a fátyol maga.
Hangai. Igen! de ím a fátyol nem felel.
Vilma. Úgy én sem.
Hangai. És ez, ez tán ismerősebb?
Ki ő?
Vilma. Ez ifjú? Megmondjam ki ez?
Hangai (félre). Már benn vagyok, már csak fejemre vall.
Vilma. (folytatva). Ez drága kedves bácsikám, maga,
S a fátyolos hölgy leghivebb barátném.
Hangai (magában bosszúsan).
Mondom, de mindent, mindent megtudott.
Vilma (feddöleg). Szép tettetés! a leghivebb barátné,
S egy nem szerelmes bátya mulatoznak,
Mig én busongva járom a mezőt.
Hangai. És Vilma tréfál ily komoly dolognál?
Vilma. Nem tréfa hát? és bácsikám valóban
Szerelmes volna?
Hangai. Oh igen! szerelmes,
A legvalódibb értelemben az!
De Vilma, kedves, édes jó hugom,
Ő nemde a leglelkesebb teremtés,
S méltó, hogy férfi bálványozza őt?
Vilma. Mit hallok, mily példátlan árulás!
Mind illyen hát az asszonygyűlölő? (Neheztelést szinlelve.)
És bácsikám, ha majd megint egy új
Rokont talál, ily ifjút, szabadot,
Mint íme szegről végről jó magam,

Úgy tartom, illő lesz, kérdezze meg,
Nem hajlandó-e szívet váltani?
Hogy, már ha végképen szeretni kell,
Ne menjünk messze, s hogy költőileg
Szólván, míg távol ábrándoz szemünk,
Vigyáztalan lábbal ne dúljuk el
A tán előttünk nyílt virágokat.

Hangai. Ah! Vilma ollyan könnyelműn cseveg,
S nem tudja, hogy szavának tőre van.

Vilma. Hogy? nem valók tán, a miket beszélek?
Nem vált-e volna csínos pár belőlünk?
Én már előre éltem a dicsőség
Azon hitében, hogy nekem jutand
A szép szerencse, megtéríteni
Egy asszonygyűlölőt — és bácsikám
Az egész játékot semmivé teszi.

Hangai. Igen! de Vilma — átkozott zavar!

Vilma. Menjen! haragszom. Hát én nem vagyok
Elég takaros, hogy nő váljék belőlem?
Nézzen meg bizvást! hol talál magának
Épebb mennyasszonyt, sőt tán szebbet is?

Hangai. Nem, Vilma, már ezt nem hallgathatom.
Tudjon meg mindent: a szerelmet én
Nem ismerém, nem vágytam érzeni,
Míg e ledér, e csábító szemek
Meg nem nyitották elzárt lelkemet.
Igen, te dévaj, kedves, furcsa lány,
Te vagy, ki békerontó képedet
Legelső szőtted álmaim közé.
De sziklamelltől irgalmat ki vár?
Mit várjak a szép Vilmától, kinek
Minden van adva, tán fölösleg is,
Csak, a mi fő, a szív kegyelme nincs.

Vilma. Szép dolgokat kell hallanom. S kitől —
Vevé a hírt ha kérdenem szabad?

Hangai. A leghívebb barátné ajkiról.

Vilma (hirtelen). Az árulás volt.

Hangai. Vilma!

Vilma. Árulás,
Mondom, de semmi, ő derék leány.

Hangai. Ha engem megcsal, akkor ő is egy
A leghitetlenb asszonyok közűl.

Vilma. Nem úgy! nem úgy! ez ismét túlcsapongás.
Hogy Hangait megcsalták, az való.
De annyit meg kell vallanom, hogy attól,
Ki engem választ, és bizik hideg

Nyugalmamat részvétre váltani,
Sokat kivánok, tudniillik azt,
Hogy más leányszív birtokát ne kérje,
Főkép pedig, hogy minden fátyolos
Barátkozással felhagyjon. S azért is,
Hogy frígyesek maradjunk, bácsikám,
Kerülni kell a fátyolt és jelül,
Hogy még szabad, hogy semmi ösmeretség
Nem tartja kötve, jöjön holnap el:
Együtt töltendjük május reggelét.
S aztán siessen, én korán kelek.

Hangai (félre). Ez kelle még csak! már most mit tegyek? (Vilmához.)
Az nem lehet.

Vilma. Hogyan? Talán megint
Egy új találkozás? Az nem szabad,
Vagy a szövetség köztünk bontva van.

Hangai. Oh Vilma! s ő is megcsalt volna engem?
Ő csalfa volna? és az orkigyó,
Rágalmazás, lakná-e kebelét?

Vilma. Ne, szót se róla többé: én vagy ő!
Ámbár barátném, nem kimélhetem;
Szerelmi ügyben nincs barátra gond.

Hangai. Csak holnapot, csak azt engedje el.

Vilma. Pillantatot sem; én határozott
Választ kivánok; vagy jön, vagy mi többé
Nem látjuk egymást; érti? nem soha!
Tán kétli ezt? ím én hát esküszöm.

Hangai. De, Vilma, mit beszél, az Istenért?

Vilma. Nos jő, vagy nem jő? (Szivesen.) Jöjön Hangai
De jöjön el bizonnyal. És ha nem jő,
Ha nem jöhetne, kérem, hagyjon el
Végképen s többé meg ne látogasson:
Látása engem csak busítana.
De bácsi eljön, és én víg leszek.
Viszontlátásra! jókor jöjön el. (Elsiet.)

Hangai (utána). Csak egy szót Vilma, Vilma — Elsuhant.
Ledér, hamis, de kedves egy leány,
S ah szép! minőt még nem látott szemem,
És mégis holnap el nem jöhetek:
Föl kell derítnem a fátyol homályát,
Szemébe néznem a vonzó titoknak.
S ha ő is, a kinek szivében én
Oly szép erények országát találtam,
S kinek nemes, szelíd, dús szelleme
Megnyílt előttem mint egy túlvilág

Az üdvözülők boldogságival;
Ha az oly dicsőnek látszó némber is
Csak látszanék úgy, és nem volna az,
Mit érhet akkor Vilma is nekem?
Mit a világnak minden asszonya?
Játékra méltók, tiszteletre nem. (El.)

(Ligeti háza.)

Katicza (csendesen kémlelődve jö).

Bucsúzni jöttem; búcsuzatlanul
El nem mehetnék. S még is menni kell,
Mert ah! alusznak, a kik oly szelíden
Fogadtak el hű szomszédnéjokat.
Alusznak? ah ébren csak az lehet,
Kit messze út vár, mint most engemet.
(Egyik oldalajtó felé fordulva.)
Jó Vilma, éljen boldogúl, barátném,
Ki mindig oly békével hallgatott!
Kinél a váras minden titkait
És minden hírt oly biztosan leraktam.
S hamis komorna, a ki annyiszor
Tréfáival megcsalt, s te kis madár,
Te kis boszontó, a ki énekeddel
Beszédimet gyakorta megszegéd;
(A második oldalajtóhoz fordúlva.)
És nyájas szomszéd, a ki érdekes
Közléseimnél oly jól szundikált,
Mindnyájan, ah mindnyájan éljenek
S megemlegessék a hű Katiczát!
De ah mi vég vár engem? mely világ
Részébe hí el sorsa kedvesemnek?
S ki ő, kit én, bár tudtomon kivűl,
Oly lázadásig hő érzésre bírtam?
Ifjú-e? szép-e? jó-e? s oly-e, hogy
Ártatlanságom benne bízhatik?
(Óraütés hallik, melyre megrezzen.)
Az óra üt, hah! menni kell. (Elsiet.)

Vilma (kijö).

Szegény Katicza! mely örömmel rohan a legszomorúbb családás elébe; de tán tanulni fog belőle, noha éveiben már a tanulás is keserű gyümölcsöket terem. De nem játszom-e én is veszedelmes játékot? Szerencse, hogy a fonal vége kezemben, s nem másében van. — S vajon eljön-e ő? de nem okoskodom; jót rosszat csak idő hozhat, s elhozza azt, ha nem sürgetjük is. (Beszól.) Lidi, jöj, ha készen vagy. (El.)

Lidi (belül).

Tüstént megyek. (Kijö.) Akármi legyek, ha kisasszonyom jóban töri fejét. Az a bizonyos Hangai nagyon sok bajt okoz neki. De ha ő, mitől Isten soha meg ne mentse, férjhez talál menni, én egy pillantatig sem maradok hajadon. Péter szép legény, vagy ha szép nem is, derék; és ha nem fölötte derék is, de jó; ha pedig nem mód nélkül jó is, legalább férfi, s én hamis leányból még hamisabb asszony leszek s meggyötröm azt a Pétert, de úgy, hogy ha én találok előbb meghalni, soha életében több feleséget nem vesz. Meg kell gyötrenem, miért csábított el; de értődik, hogy azt csupa szerelemből teszem.

Csiszár (jö szaporán).

Lidi lelkem, itt vagyok. A leveleket átadtam, az úrfiakat megcsaltam, a kocsik elindultak, Katicza úton van, s ha mind ezért uraim megdöngetnek, legelőbb is a te nyakadat tekerem ki, most pedig megcsókollak. (Hirtelen megcsókolja, Lidi perelni akar, Péter befogja a száját, s kifelé tolja.) Siess, te lúd, te kácsa, Vilma kisasszony várakozik reád. (Elszalad.)

Lidi.

Nézze el az ember! ha most rá érnék, szívemből boszankodhatnám. — No hiszen várj! (El.)

Ligeti (jö).

Szép májusi reggel! ritkaság a mostani években, holott sem hideg, sem meleg nem tartja meg sorát, mintha még az idő is kifordúlt volna sarkaiból. (Körülhallgatódzik.) Cselédeim még alusznak; fel kell őket zavarnom. Szokás tartja az első május reggelét megünnepelni, s ebből nem szabad kimaradniok. (Szolga levelet hoz s távozik.) Levél ilyen korán! Annyira kitanultam a babonákból s minden jósolásból, hogy azt sem tudom, mit jelent, ha az ember korán reggel levelet kap. De lássuk a levelet, az legbizonyosabban kimondja, a mit jelenteni akar. (Olvas.) „Uram! nem érdemli ugyan tőlünk, hogy kiméletlen bánásmódja általunk jótéttel viszonoztassék; de megteszszük azt magunkért inkább és becsületért, melynek hívei vagyunk.“ — Mi lesz ebből? — „Jelentjük tehát, hogy az oly makacsnak s ártatlannak vélt Vilma kisasszony ma reggel hat órakor szeretőjével a város ligete felé megszökött.“ — Megszökött? Hol az a rágalmazó, ki ezt meri mondani? (Olvas.) „Jóakarói Kaczor, Guta, Rigó.“ Ah! Vilma szerencsétlen kérői boszút akarnak állani egy megbántó levéllel. De semmi! ez ügyetlen és alacson boszú; az ilyen fegyverek nem bántanak. Vilma hihetőleg még jó izűn szendereg, s tán épen idomtalan kérőit neveti álmában. Lássuk, mi a vége. (Olvas.) „Mi most egyszer megmentjük hugát a bal lépéstől“ — köszönöm szépen! — „annak akarásától csak a jobb nevelés menthette volna meg, melyet neki uraságod, úgy látszik, adni elmulasztott.“ Ez engem illet. Semmi! róka gazdának is éretlen volt a szőlő, mert nem érte el. Hejh Vilma, Lidi, keljetek fel! De itt utóirat is van. (Olvas.) „Hogy szegény Vilma kisasszony ne legyen kénytelen reggeli

kalandjából gyalog és egyedűl haza sétálni, jó lesz, ha uraságod őt a városligeti tó körül fölkeresi.“ (Összehajtja a levelet.) Ej! ez már mégis lator dolog volna. Vilma, Lidi, jertek csak elő! (Benyit az egyik oldalszobába.) Mi ez? a szoba üres. Hova mehettek egyedűl s ily korán? Ha azoknak a ficzkóknak mégis igazok volna. (Csenget.) Átkozott gondolat! de lassan, a cselédnek ilyesmit nem szabad gyanítani. (Inas jö.) Hol a kisasszony?

Inas.

Sétálni van Lidivel.

Ligeti.

Melyik kocsis vitte?

Inas.

Gyalog mentek.

Ligeti.

Gyalog? kocsisom tüstént fogjon. (Inas el.) ha még is igazok volna! Nem bántam-e én atyailag vele? tiltottam-e a társalkodást, hogy azt titokban legyen kénytelen keresni? De az lehetetlen! Oly okos, oly szelíd leány, mit Vilma s elszökni, az nem lehet, az gúny volna ész, erény s természet ellen.

Inas (jö.)

A kocsis előjárt. (El.)

Ligeti.

Megyek. — Utána kell mennem; mert akármi, de van a dologban. Átkozott ficzkók, hogy ezek miatt nekem nyugtom nem lehet. (El.)

(Városligeti tér.)

Kaczor, Guta, Rigó és Katicza (fátyolosan).

Kaczor.

Szépséges kisasszony!

Guta.

Drágalátos gyöngy!

Rigó.

Imádandó hölgy!

(Katicza minden megszólításra mélyen meghajtja magát.)

Kaczor.

Minthogy magát irántunk oly rendkivűl keményszívűnek mutatta —

Guta.

Sőt bennünket a legkimagyarázhatlanabb kegyetlenséggel üldözött

Rigó.

Holott mások iránt annál szelidebb s illendőségen túl is engedékeny volt — (Katicza mozdulataival folyvást bámulásának jeleit adja.)

Kaczor.

S minthogy minden tettetés csak bizonyos határig mehet —

Guta.

S az aranyborjú istensége végre kétségbe hozatik —

Rigó.

S az imádott drága bálványnak cserép lábai összetöretnek —

Katicza (magában).

Isten áldja meg jó kedvöket! mily szépen tréfálnak a lelkeim!

Kaczor.

Azért is mindenek előtt veszem magamnak a szabadságot, hogy ezen megátalkodott szépségnek szemébe tekintsek. (A gyengén vonakodó Katiczának fátyola alá tekint.) Irgalom! mit láttam. No mi ismét megjártuk, Legjobb lesz szép csendesen elillanni. (Elvonul.)

Guta (közelitve).

Engedelemmel, irígy fátyol, ezen ritkaságot nekem is meg kell pillantanom. (A fátyol alá pillant s félre fordúl.) Oh Ábrahám! hisz ez a te Sárád! (Rigóhoz.) Rigó barátom, tied legyen a dicsőség, hogy ezen ritka érzéketlenségű kellemeket a világnak megmutasd. (Félre.) Én pedig iszonyodom s futok!

(El. Rigó Katicza felé közelit, s az felveti fátyolát.)

Katicza.

Itt vagyok lelkeim.

Rigó (visszajjed).

Huh! mi rengeteg óság! Uram ne hagyj. (El.)

Katicza.

De hát hová futnak, hová rohannak? Maradjanak! Hah! én meg vagyok csalva, elárulva, megcsúfolva! Segítség! tolvaj, rabló, gyilkos, tűz van! Segítség! Ah én elájulok (Ájuldoz.) De nem! most nem ájulok el! utánok megyek s kiásom hitetlen szemeiket. Hah! hogy az egész férfinemnek csak egy szeme volna, hogy azt egyszerre elolthatnám, mint a mécset, hogy soha többé az asszonyok éveit szemmel ne láthatnák, hogy vakon lennének szeretni kénytelenek, vakon, vakon, vakon! Nem! el nem ájulok, most nem! Segítség! meg kell fogni, fogd meg! tolvaj! rabló! gyilkos! tűz van! Segítség!

(A kiáltásra nép jö ásóval, kapával.)

Egy a nép közül.

Mi baj, néném asszony? Hol a gyilkos?

Katicza.

Még néném asszony! oda vagyok! De jól van fiam, én anyátok akarok lenni. Engem megcsaltak, megloptak, kiraboltak minden földi boldogságomból. Jőjetek utánam, fogjátok meg, vagdaljátok össze! Ah szívem! — utánam fiaim! (El a néppel).

(Várasligeti halom).

Hangai (egyedül). Háromszor a szép Vilma ajtajához
Hódolni vittek pártos lábaim,
Háromszor visszarántott szellemem,
Melyet lekötve ismeretlen arcz,
S a rejteményes fátyol titka tart.
Most itt vagyok szerelmet vallani,
De úgy, hogy visszavonjam azt, mihelyt
Viszonti vallást ád a felfedett szép;
Szivét, szerelmét esdeklem ki tőle,
Hogy visszavessem azt oly pénz gyanánt,
Melynek hamis pengésü érczeit
Világcsalásra álkéz verte volt.
Nem mondhatom, mint fáj megtennem ezt,
És még is kell! csak így tanúlhatom ki
Minden redőit tündér szellemének,
Mely kétes fényben áll elmém előtt.
Mért kelle Vilmát meggyaláznia,
Mért bélyegezni szívtelen negéddel
S rút megvetéssel a világ iránt,
Holott Vilmában érző szív dobog,
De ím közelget.

Vilma (félre). Itt van s jó korán.
Alig tudom, mit kelljen érzenem:
A fátyolatlan Vilma e ragadmányt
A fátyolosnak megbocsássa-é?
Aggódni kezdek vég játékomon;
De végzenem kell, mert már kezdve van.

Hangai. Ismét fedezve arcza, mint szive,
Melyet csalódva már ismerni véltem;
Azon leszek most, hogy belé tekintsek.

Vilma (Hangaihoz).
Kivánta ön, hogy még egyszer beszéljünk.
Eljöttem és óhajtom érteni,
Mi az, minek meghallására engem
Méltónak ítélt?

Hangai (félre). Mily szerény beszéd!
De hajh! alatta ármány rejtezik. (Vilmához.)
Hálám, kisasszony, e kegyelmeért,
Mely rám talán már vesztegetve is van.

S még is mielőtt kimondanám a szót,
Mely mind a kettőnk sorsát illeti,
Engedje kérdenem: miért van az,
Hogy fátyol őrzi tőlem arczait,
S jogával élni tiltja kellemét?
Mit véthetett a szánandó világ,
Hogy csillagát e szem megvonja tőle?
Vagy én vagyok csak a kizárt? nekem
Mért kell titokként fedve látnom önt?

Vilma. Ezen hizelgve ostromló szavakra
Hallgatnom illenék; de ön nekem
Oly sok figyelmet áldozott, hogy érte
Őszinteséggel tartozom. Rövid
Történetem nem vig természetű,
Azért temetni inkább mint ragyogni
Hozom ki azt most néma rejtekéből,
Hol eddig halva volt. — Gyermek valék,
Alig tizennégy évü még, s egy ifjú
Közelge hozzám, s mondá, hogy szemem
Hatalma őt eloldhatatlanúl
Lekötte hozzám. Tetszett a beszéd;
Mert új s legelső volt, s a megdicsért
Szemek jutalmul arczán vesztenek.
Sokszor valánk együtt, s ő halni készűlt,
Ha megvetem, s nem mondanék igent.
Mint hagyhatám őt halni? szánakoztam,
S kimondva lőn a forrón kért igen.
E vallomásra ő magánkivűl, s én
Örűlve őt ily boldoggá tehetni,
Egy szép napot töltöttünk, egy napot csak,
Mert másnap úgy találta szeretőm,
Hogy szép szemeimnek lelkem nem felel meg.
És hogy — de mit beszéljem? elhagyott.

Hangai (tüzzel). Az hűtelenség! az rút árulás volt.

Vilma. Akkor legelsőbb a dicsért szemek
Örömsugárból könypatakra válva,
Megöntözék az elhalt arczokat.

Hangai (félre). Ez még is több mint tettetés; akármi
Egyéb, de tettetés ez nem lehet,
S úgy tetszik, mintha sírna is. De hisz
Az asszony sírni és nevetni ért.
Nem, nem hiszek még; hátha csak regélt?

Vilma. Ép ifjuságom ezt a terhes álmot
Eloszlatá és én kigyógyulék;
De felfogadtam megbántott szemeimre,
Hogy jobbomat csak ollyan férfi bírja,

Ki fátyolomnak esküszik hitet,
S a fátyol addig bontatlan marad,
Míg a hiteskü végig mondva nincs.

Hangai (félre). Hogyan jutok ki most e tömkelegből?
Hitet fogadjak, míg nem látom őt?
Oh, ez ravaszság, itt vigyázni kell. (Vilmához.)
S hogy volna az, ha én megváltanám
Eskümmel e letiltott bájakat,
Ha a világnak ismét visszaadnék
Egy pár mosolygó ajkat és szemet?
Jutalmam nem leend-e megvetés?

Vilma. Én önt becsülöm és —

Hangai. Oh, mondja ki,
Oh mondja, hogy szeret.

Vilma. Ne kényszerítsen:
Az érező szív hallgat —

Hangai. És szeret. (Magában.)
Ő hallgat és szeret! De nem, nem indulok
Szavakra, mellyek már megcsaltanak.
Avagy csak egyszer említé-e Vilmát?
Célhoz jutottnak véli már magát,
S a hű barátné elfeledve van.
De jól van, én megesküszöm neki,
Megesküszöm, s majd megkisértem őt.

Vilma (félre). Soká tünődik; mit jelenthet ez?

Hangai (letérdepel). Itt lábaidnál, bájos ismeretlen,
Hűséget és szerelmet esküszöm,
Szerelmet még nem látott bájaidnak,
Erényeidnek hűséget, magadnak
Ez összeségért állandó hitet,
Hitet, szerelmet, hűséget, minőt
Még férfitól nem váltott nő soha.
A szívnek édes földi kéjire,
S a lélek halhatatlan életére,
Az üdvre esküszöm, hogy esküvésem
(Fölkeltében.)
Csak tréfa volt!

Vilma (az alatt fátyolát félre veti).
Csak tréfa volt?

Hangai. Hah, Vilma! — oh én balgatag teremtmény!
(Vilmához hidegen.)
S szép Vilma játszik illyen ügyesen?
Jó, szép, igen szép, rendkivül jeles!
(Vilmától elvonúlva.)
Oh szégyen! oh én képtelen vakandok.

Ligeti (jö és megáll). Mit kell találnom! ő és Hangai

Egy meghasonlott párként állanak,
Ez itt, az ott! s hogy jőnek ők ide?

Vilma (magában). Mi ez? magamra hágy, és ollyan arczczal,
Mint a ki visszatérni nem kiván.
A férfigőgöt bántám meg! szivemre
Gyujtám a házat, melyben ünnepet várt,
S most azt könyemmel olthatom csak el.
Tapasztalás, de ritka drága gyöngy,
A szenvedésnek kínszülötte vagy.
De úgy is a szív szenvedésre van.

Hangai. Hogy azt a hangot, mely őrszó gyanánt
Fülembe rezgett, meg nem ismerém!
Hogy bábja lettem kémjátékinak!
Oh szégyen!
Eltávozom, hol asszony nem terem!
El még ma, most! — De mért ez a sietség?
Hozzá megyek, s enyelgve mondom el,
Hogy minden a mi történt, tréfa volt,
Még egyszer azt mondom, hogy tréfa volt.
Úgy van, csupán és puszta tréfa volt. (Közelit.)
De Vilma sír? — Oh Vilma, mért e köny,
E fájdalom harmatja szép szemében?

Vilma (feleszmélve). Én sirtam volna? s jött szemembe köny?
Haszontalan víz! Hallja Hangai,
Úgy tetszik, a sors zsarnokos szeszélye
Nem akarja, hogy mi egymásé legyünk.

Hangai. Valóban a sors úgy látszott akarni;
De a barátság még is szent marad.

Ligeti. Megfoghatatlan! Mit mesélhetnek ők
Egymásnak? Ez bohó dolog lehet.

Vilma. Remélhetem hát annál biztosabban,
Hogy megteendi vég kérelmemet.
A mit beszéltem én történetimből,
Minthogy valóság —

Hangai. Mit kell hallanom!

Vilma. Fő része az, s azért is kérem önt,
Igérje, hogy felőle hallgatand;
S mind a felől, mit tán idő előtt
Vigyáztalan valék kimondani,
Eelejtse el. Felejtsen engem is,
S ne lássuk egymást többé.

Hangai (meglepetve). Oh igen!
A mint kivánja ön. — De még sem, az,
Az nem lehet! hogy hallgató leszek,
Igérem és megtartom. A mi illeti
Az elfelejtést, abból semmi sem lesz.

Mert bárha szivünk nem találkozott is
Az érzemények legbelsőbb körén,
Azért haragnak köztünk nincs helye.
Hát nem vagyunk-e mink rokon s barát? (Nevekedö tüzzel.)
Oh a rokonság szent kötél; atyáink
A hír szerint, két testvérlányfiak
Együtt vezettek népet a törökre,
Az ősz Hunyadnak fényes karczain.

Ligeti (magában). Hisz az való: de már régecske volt.

Hangai. Családaink azóta, mint patak,
Mely egy magas kútfőből származott,
Elágazának idegen messzeségre,
De a rokonság még is fenn maradt.
Igen! mi most is vérrokon vagyunk,
És a barátság illetetlen áll.
S én mint rokon legitt lecsókolom
E kis könyűt, mely vétkemért fakadt,
S mint hű barát e jobbot felfogom,
S baráti csókjaimmal illetem;
(Vilma kezét folyvást tüzesen csókolja.)
De csak baráti tiszta csókjaimmal,
S ugy összecsókolom, hogy végre asszonyától
Hozzám szegődik és enyém marad. —
Oh Vilma, Vilma! én boldog vagyok;
Mert legnagyobb üdv tégedet szeretni.

Vilma (tartózkodva). S ha esküvése még is tréfa volt?

Hangai Igen csak tréfa volt; mert én csupán
A fátyolatlan Vilmát szeretem,
Téged, te kedves, tündér, csalfa lány,
S nem adlak a királyok székiért,
Nem mindenért a végtelen világon.
S hogy ez való, e csókkal esküszöm.

Vilma. S e csókkal én viszontag esküszöm.
Hogy a mit tettem, szív sugalma volt.

(Egymást hosszasan ölelik, az alatt Kaczor, Guta, Rigó fellépnek s bámúlva elállanak.)

Ligeti. Ez már eléggé értelmes beszéd.
De várjatok, mert még itt vége nincs:
Adózni fogtok bujkálástokért.

Kaczor (társaihoz).

Barátim mi eleget láttunk.

(Kaczor, Guta, Rigó távozni akarnak, azalatt Katicza jő a néppel, mely Gyilkos! zsivány! Kiáltások közt a dombnak rohan; de a jelenlevöktöl visszaijed. Hangai és Vilma fölrettenve távoznak egymástól.)

Katicza. Fogjátok meg! kötözzétek meg!
(Vilmát s Hangait meglátva, egy közel álló pór karjába rogy.)
Ah, oda vagyok!

Pór. Nagyságos asszonyom! hiszen elesik.

Ligeti (elölép).

Katicza kisasszony! mi lelte, az Istenért szóljon.

Vilma (félre).

Ah Istenem! mint bánom tettemet.
S hogy én tevém, még meg nem vallhatom,

Ligeti.

Vezessétek a kisasszonyt kocsimhoz, jó emberek, itt áll az árnyékban. (Katicza elvezettetik.) Hanem, Vilma hugom asszony, nekünk komoly beszédünk lesz egymással. És Hangai öcsém, nekem öreg jó bátyád azt írta, hogy az asszonyokat nem szívelheted, s örökké könyvek olvasásában buvárkodol.

Hangai.

Ezentúl Vilma szemei lesznek a könyv, melyből boldogságomat fogom kiolvasni.

Vilma (Ligeti kezét megcsókolva).

Édes bácsi, nem haragszik reám, ha megjobbítom magamat?

Ligeti.

Eredj, hamis vagy.

Vilma.

De ha minden léptemről legutolsó mozdulatomig számot tudok adni?

Ligeti.

Oh azt el is várom.

Vilma.

Számot adok még gondolatimról is. Én a világon senki ellen sem vétettem, mint ezen urak ellen, kiknek titkos szerződésöket kihallgatám; s az indíta fel, hogy velök vakmerő játékomat űzzem.

Kaczor.

Kedves kisasszony, ha titkos szerződésünket hallotta, az magában oly gonosz árulást foglal a nőnem ellen, hogy mi minden viszontagságainkat feledve, boldognak tartandjuk magunkat, ha azon megnyugtatással távozhatunk, hogy a kisasszony nekünk megbocsátott.

Guta.

Örökké jó emlékezettel leszünk ezen kegyelemért.

Rigó.

S a mennyire gyönge erőnktől telik, megjobbítjuk magunkat.

Ligeti.

Uraim, gyanítani kezdem, hogy eddig találkozásink nem a magok rendén történtek, azért is meghívom uraságtokat házamhoz, hogy azon törvényszéknek birái legyenek, melyet ezen két bűnös felett tartani akarok. — Elfogadják baráti jobbomat?

Kaczor, Guta, Rigó.

Ezer örömmel.

Hangai.

És az enyémet? ismeretlenét ugyan, de a ki törekedni fog, hogy barátságokat s bocsánatokat megérdemelje.

Kaczor.

Barátságunkat igen örömest, de bocsánatunkat nem igérhetjük; mert oly kincset ragadott el tőlünk, mely pótolhatatlan. Azonban engesztelődésünk jeléül íme semmivé teszszük azon sorsintéző irományt, mely annyi bajt, s fárasztó csalódást okozott.

(Széttépi a szerződést, az alatt a kárpit legördül.)

ÁRPÁD ÉBREDÉSE.

ELŐJÁTÉK.

A PESTI MAGYAR SZINHÁZ MEGNYITÁSÁNAK ÜNNEPÉRE.

1837.

SZEMÉLYEK.

Árpád.
Sirszellem,
Irigység,
Részvétlenség,
Megvetés,
Gúny, } rémalakok.
Rágalom,
Csáb,
Kajánság,
Élhalál.
Költő.
Szinésznő.
Apa.
Fiú.
Napszámos.
Öreg.
Első }
Második } hölgy.
Egy ifjú.

Több ifjak, hölgyek, s mindenféle nép. A játék helye Budapest.

(Budapest legszebb része a Dunaparton.)

Sirszellem jö, s a mint a téren végig megy, körülette mindenütt sirhalmok emelkednek s többek közt egy nagy, felig omladozott hadi sir, mely a Sirszellem háromszori jeladására megnyilván, Árpádot tünteti elö.

Árpád (lassan fölemelkedve).

Ki kelt föl engem? gyász fiú, ki vagy te,
Kinek felforditott szövétnekén
Elhunyt világnak hamva szendereg?

Sirszellem. Ős bajnok! én a Sirszellem vagyok.

Árpád. Rád ismerek! kemény csatáimon
Százszorta látám halvány arczodat;
Kerestelek vérengző karjaimmal,
S te nem jövél; az agg kor napjain
Lepél meg ágyamon; de légy köszöntve!
Kezed szelíden nyúgott e szemen,
S nagyok, dicsőek voltak álmaim.
Szólj, mit kivánsz?

Sirszellem. Hazádba hoztalak,
Hogy népedet lásd ezred év után.

Árpád. Mit szólasz? ezred év után!

Sirszellem. Igen, vezér;
Már annyi éve, hogy szemed lehunyt.

Árpád. Egy ezred év, mint pillanat repült el!
De honn vagyok hát s nemzetem között;
S te, a ki kérlelhetlen vagy, kinek
Adózik minden, a mi létre jött,
Szólj, mint lehet, hogy hozzám engedékeny,
Még egyszer látnom hagytad e hazát?

Sirszellem. Te a csatákon villámkard valál:
Sok ezernyi lelket küldél birtokomba.

Árpád. Ezt nem tagadják ellenségeim.

Sirszellem. S én háladattal tartozám ezért,
Mit úgy reméltem legjobban leróni,
Ha hosszdalmas, síri éj után
Néped körébe hozlak, ébredőt.

Árpád. És melly időt mérsz, hogy mulassak itt?
Mert nem szeretnék művet kezdeni,
Mit abba kéne hagynom félszegül:
Éltemben én országot alkoték.

Sirszellem. Mulass mig lelked itt gyönyört talál:
De ha visszavágyol hamvad sátorába,
Szólíts nevemről, s én eljövök.

(Távoztával a sirok egymás után süllyedeznek.)

Árpád. Sirszellem! áldalak jóságodért.
(Kijő a sirból, mely lesülyed.)
Oh nemzet! oh hon! ismét látlak-é?
A századoknak hosszu éjjelén,
Mely fogva tartá alvó lelkemet,
Csak rólad és nevedről álmodám. —
Temetve voltunk a föld egy szögébe.
Töméntelen nép, egymásnak teher,
S im elszakadt a jobb rész és dicsőn,
Végig csatázva terhes útjait,
Hont szerze, melynek hóditó nevére
Elsápadott a megrettent világ. —
Oh élsz-e még hazám és nemzetem.
Dicső-e még, mint hajdan volt, neved?
És tetteidnek híre hangzik-e,
A merre nap van és ember lakik?
Üdvözlek oh hon! népem, üdvözöllek.
De mely komor csend vészen itt körül?
Mindenfelé a roppant kőhalom,
Felhőbe nyúló házak, szálasabbak.
Mint nagy Magyarvár fényes tornyai.
Csak embert nem találok! senki nem jő,
Csak egy magyar sem, a ki elfogadjon!
Vagy tán csalódom? nem vagyok hazámban?
Nem a Dunának árja harsog itt?
S az nem Kelemföld, és az ős Buda?
Vagy oh! — Hadúr ne adja érnem azt!
Balvégzet fordult ellened, hazám,
S te nem vagy többé magyarok hazája?
Minek születtem akkor én s miért
Lettem jelessé nemzetem között?
Mért életemnek minden napjai,
E hő kebelnek minden dobbanása,
Eremnek vére végső csepjeig,
Mért áldozának érted, oh hazám,
Ha elámulál és eltöröltetél!
Oh sír fogadj el s többé meg ne nyílj.
(A sir felé megy: a költő jön, elragadtatással rohan feléje és leborúl.
Költő. Felséges Árpád, oh dicső vezér!
Árpád. Mi szózat ez, mely engem visszatart?
Költő. Oh hős apánk, országunk alkotója,
Engedd, hogy lábaidnál leborulva
Hódoljon e szív, melly óhajtva várt.
Árpád. Nem visszatetszők e szavak nekem,
Mert hű kebelből buzgón hangzanak.
De szólj, mióta bókol igy, mióta

Lett csúszó-mászó állat a magyar?
Időmben állva s szemtől szembe szólt.

Költő. (fölkel). Te félre ismersz engem, oh dicső
Nem embereknek hajlik térdem itt.
Előtted oh hon s nemzet ős vezére,
Lelkem hajolt meg s szívem üdvözölt.
Oh mely sok gyászév óta vártalak!
Gúny, megvetés és fagylaló hidegség
Voltak jutalmam; inség és keserv
Vártak reám, s én kértem éltemet,
Oly kínosat bár s oly örömtelent,
Hosszúra nyúlni, csak hogy lássalak.
Most látlak ím, és annyi sérv után
Örömkönyűvel ázik el szemem.

Árpád. A halhatatlan istenekre mondom,
Ez a fiú nem hívság gyermeke.

Költő. Oh drága ős, mióta elhagyál,
Mi véghetetlen, a mit szenvedénk!
Nem szólok ellenségről: mert mi nemzet
Kerülte még el ellenség vasát,
És lett dicsővé ellenségtelen?
Nem mondom a belvillongás dühét,
A meghasonlás ádáz szörnyeit:
Vér foly, mióta földön ember él,
S a népek átka: drága honfivér
Fürdője által ifjodhatni meg.
Mi elpazarlók vérünk biborát,
Szivünkbe vertünk öngyilkos vasat,
Hallatlanúl — ön ellenségeinkért!
S a véren árult ifjodás helyett
Lassú halálnak mérge szállt reánk!

Árpád. A legszörnyebbet várom hallani:
Te nemzetemből írmagúl maradtál.

Költő. Több, mint gyanítod: mink elaljasodtunk.

Árpád. Oh végtelenség, mért nem rejtesz el!
Igen fiú! te eltaláltad a szót:
Elaljasodni több mint a halál.
S ha volna szó, mely szellemet megöl,
Ez gyilkosabban, mint az ég haragja,
Megsemmisítné létem elmeit.
De szólj, nyugodtan végig hallgatom
A gyászregét, hogy tudjam szánnom-e,
Vagy megtagadni kelljen véremet.

Költő. Elaljasodtunk test s lélek szerint.
Mi, nem hasonlók harczos őseinkhez,
Kik durva észszel bár, a kor nyomától

El nem maradtak: mink levetkezők
A harcz fiát s fegyvertelen kezünk
Nem nyúla műhöz, könyvhöz; zsibbadott
Munkátlanúl, miglen más nemzetek,
A harczot sem feledve, béke által
S istenfiakhoz illő műveikkel
Lettek dicsővé a világ felett.
S a szellem, oh a mindig éber őr,
Mely bal szerencsén nőtt fel s lőn erőssé,
Mely csüggedetlen látta volt Nikápolyt,
Melyet le nem vert Várna és Rigó-tér,
Az végre megtört túnyaság miatt;
S nem tudva, mit bűn merni, mit szabad;
Veszélybe vitte vakmerő fejét,
Vagy félt, egyenlőn nagytól és kicsintől,
S mindent egy hitvány életért adott!

Árpád. Nem, ezt a népet én nem ismerem!

Költő. S ez élet álom volt, melyben silány,
Rossz nemzedék kérődzék ősei
Nagy tettein s fő érdeműl bitorlá
Mások felett, hogy, kiktől származott,
S oly mélyen elfajúlt, dicsőek voltanak!
S e nép hivé, hogy még van Istene,
Ki érte őrt áll, míg ő vétkezik.
S az Isten büntető haragra gyúlt:
Alunni hagyta őt egy századig.
S ott állt a bálvány, szív- s lélektelen,
Az ősiségek álorczáiban,
Nem látva, nem sejdítve a csapást,
Mely nemzet-irtó kézből várt reá.
S ím a hatalmas jött és rá ütött:
Súlyos csapása megrázkodtatá
A tompa bálványt; az feléledett,
Érezni kezdé elholt ízeit,
És fájt az élet a zsibbadt tagoknak
S a fájdalomban feljajdult a száj,
Mely annyi évek óta néma volt;
De a fájdalomban élet hangja kelt,
S az élet visszakérte szellemét,
Azon merészt, mely a gyász múlt után
A rém jövővel szembe szállni kész.
Oh fejdelem, mi újra éledünk,
Buzogva küzdünk egy jobb életért,
Nem látva, nem segítve senkitől,
S bár kis sikerrel, még sem csüggedezve;
De hőseink nem vérben fürdenek;

Ölelni készek embertársokat,
És tűrni mindent szent hazájokért.
Köztünk is fenn van még Prometheus,
Kinek szivét az üldöző kajánság
Kányái marják, mert szelíd vala
Embernek nézni embertársait.
S ő óriási fájdalmában is
Oly törhetetlen most, mint valaha.
Oh hála, szent ős, hogy közénk jövél:
Felbátorodva új pályát nyitunk,
Élet- s halálban hívek nagy nevedhez.

Árpád. Kevés szavakkal nagy dolgot beszélsz:
Élet s halál mint küzd egy nemzetért,
S mint száll alá dicsőség, hatalom.
De te századokról adsz számot nekem,
S a századoknak hosszu évsorán
Jóból, gonoszból csak nagy eshetik.
Ti a gonoszból nagy részt vettetek,
És a jövendő kétes hajnalán
Sötét ború áll még a nap felett.
De szólj, egyet még vágyok érteni;
Ki vagy te, a ki nemzetem viszályit
Ily szívemésztő lánggal rajzolod?

Költő. Egy ingyenélő! így nevez sok ember;
Ki dalba önti búját, örömét,
Mellyet hazája s élte nyujtanak;
Ki félve érez minden örömet,
De százszorozva minden bú nyilát;
Egy szenvedélytől égetett kebel,
Mely életének csak felére jut,
S annak felével sem magának él.

Árpád. S ily áldozattal melly országot ér,
Fonnyadt szegénynek látszol s dísztelennek:
S Magyarország oly nagy s gazdag tartomány.

Költő. Fonnyadt, szegény és dísztelen vagyok:
Fonnyadt, szegény és dísztelen hazám is.
De fölvirágzik egykor a haza,
S akkor magas kéj lángja foly körűl,
S öröm virítand e bús arczokon.
Akkor dicső, boldog, gazdag leszek:
Most a hazának színét hordozom.

Árpád. Hah! mért születtél e leszállt napokban.
Időmben, míg a harcz-szerencse vitt,
Hol szűd- s szemednek legjobban mosolyg
E kéjruhába öltözött világ,
Egy édent adtam volna birtokúl.

De szűd erős: te nem vagy gyáva tűrő.
S ha visszatérek híres őseimhez
És őseidhez, méltó unoka,
A halhatatlanságnak elbeszélem,
Hogy ezred mulva egy magyart találtam,
Ki szíve lángján nemzetének élt.
Most jer, kövess: korodnak embereit
Kivánom látni. Még egyszer, hazám,
Még egyszer oh nép! hévvel üdvözöllek.
Küzdéseidhez vedd áldásomat!
S ha néha bal-szerencséd megkeres,
Jegyezd föl, a mit a világ tanít:
Nem mindig pártol a szerencse jót,
S a csüggedetlen, bukjék bár, dicső. (El.)

(Magyar szinház tája.)

(Mindenfele rendü emberek jönek, s részint egyenesen a szinházba mennek, kisebb nagyobb csoportokban egy ideig állonganak.)

(Egy apa vezeti fiát a szinház felé.)

Fiú. Apám, mi ház ez, melybe melybe most megyünk?
Apa. Megemlékezzél, kis fiam, mig élsz,
Hogy nyolczad évű gyermek láthatád,
Mit sok megaggott ősz hiába várt.
Ez a magyar játékszín, a legelső
Mely Pesten épült sok küzdés után.
Fiú. Magyar játékszin? Oh apám, beh szép!
Itt laknak úgy-e a sok herczegek,
És a hol sírni és nevetni kell?
És a szegények rongyos öltözetben?
Apám, oh vígy be engem is; szeretnék
Már látni egy parányi herczeget.
Apa. Te többet is fogsz látni mint csak azt.
De csendesen légy; itt hallgatni kell. (Bemennek.)

(Egy csapat ifjú közelb jö.)

Első ifjú. Ifjú barátim! vád van a magyarra,
Hogy durva s társaságba nem való,
S e vád leginkább minket érdekel.
Czáfoljuk azt meg s esküdjünk reá;
Hogy a ki durva, szemtelen, garázda,
Ki illedelmet készakarva sért,
Az nem barátunk, az betyár.
Ifjak. Az nem barátunk, esküszünk reá! (Bemennek.)

(Egy sereg csinos asszony jö.)

Első hölgy. Nők és leánykák, kedves társaim:
A férfiak szemünkre hányogatják,
Hogy a hazától szívünk idegen,

Hogy a magyar szó útált hang előttünk.
Az Isten látja: ők a bűnösök!
De nézzük őket; lássuk, hány van itt,
S ha nem hiú-e kérkedő szavok?
Részemről én egy lelkes férfinak
Példája által kész vagyok javulni.

Második hölgy. Bár mint s hogyan, panasz van ellenünk,
Akarni kell csak s tüstént megszünik.
S valóban mink nem volnánk asszonyok,
Ha még akarni sem tudnánk! akarjuk,
S megszégyenül a büszke férfi vád. (Bemennek.)

(Egy napszámos, ki régóta félre állva nézegetett, most előlép.)

Napszámos. Hah mennyi csínos nép! Csak menjetek
Ti kényes asszonykák és úrfiak:
Épen nem irigylem szép ruhátokat.
Örüljetek vagy sírjatok, ha tetszik;
Mert ugy segélyjen! én is azt teszem.
Van még zsebemben egy redves garas.

(Mig zsebéből nagy bajjal vájja a garasokat, a körülállók jóizün nevetnek.)

Ho! hó! nevettek? csak nevessetek.
Ti pénzt adátok tán az épülethez;
De én a millyen czifrátlan vagyok;
Ezen kezemmel, melly élelmet ád,
Két álló hétig hordtam a követ,
S magam fizettem érte — örömet.
S nézzétek! a ház szép magasra nőtt. (Bemegy.)

(A nevetők bámulva néznek utána, majd felkiáltanak.)

Többen. Éljen a derék napszámos, éljen!

Öreg. (Kopott régi mentében jö, botra támaszkodva.)
Ifjú valék, midőn e ház falát
Épülni vártam s biztak mindenek.
Azóta elhagyott az ifjúság,
Hiú reményben mult el jobb korom,
S már a koporsó zárja útamat.
De áll a ház im s jobb időkre vár.
Oh hála nektek, a kik ezt rakátok,
Hogy a mit oly sok év nem adhatott,
A sír előtt azt végre láthatom. (Bemegy.)

Midön a tér megürül, Árpád és a költö jönek.

Árpád. Sok, szép, jeles, nagy dolgokat mutattál,
Mind ész müvét, az új világ csodáit,
S ha lelkemet nem nyomná sorsotok,
Bámúlatomhoz szent öröm szegődnék.
Hová vezetsz most? Szólj, mi épület,
Mi büszke hajlék ez, mely parragán

És porba sűlyedt törpe társain
Díszes fejével túl emelkedik?

Költő. Ez a világ kicsinben, fejdelem.
Itt láthatod meg, a mint volt, vagyon;
A mint csatában s békén, házi körben,
Vagy köz helyen, tréfák és gond között,
Erényben, bűnben él, hal és mozog.
Feltűnnek itt a jámbor és csalárd;
A gyáva s bátor; aljas és nemes,
Ezer bohónak bősz csordáival;
Itt újra fellép a holt dalia,
A rég csatázott harczok hősei;
Bölcsek, vezérek és világbirók,
S kiket tapodnak, és kik eltapodnak,
Gazdag, szegény, a koldus és király,
Itt ujra élnek kínban és gyönyörben.
De itt igazság űl a trónuson,
S mit ember és sors véte zsarnokúl.
Az szent-egyenlőn visszatorlatik.
Kudarczot vall itt a fondor s csalárd;
Arany borjú itt nem talál imádót;
Repkényt az ész, kaczajt nyer a bohó!
Útálat éri a bűn győzödelmét
S a szenvedő és megbukott erénynek
Örök müvészet nyujt fel koronát. —
S e ház, az élet zajló iskolája,
Ez annyi hő érzelmek temploma,
Csak kis valóság nagy remény után,
Virágbokor virágos kert helyett,
Zálog, jövendő fénylőbb birtokért.
És még is annyi kínos év során
Oly sok beteg vágy s csalt várás után
Birt létre jőni, kétlett sikerű
Még akkor is, mikor emelkedék.
Most áll, szerényen bár, de díszesen,
A honfi szívek áldozatjain,
És honfi kéznek fáradalmiból,
S minden magyarnak tárja kebelét:
Kész elfogadni vígat és komort,
Ifjat, leányt, a vénet, fiatalt,
Hogy őket a föld tündérségiről
Élet-hasonló játékban mulassa.

Árpád. Új tüneményt, egy uj csodát beszélsz,
Mely bámulatra s tiszteletre bír.
S egy még nem érzett lelki vágy fog el
Meglátnom a még nem látottakat,

Az eddig nem hallottat hallanom:
Ohajtom látni képedet, világ!
De mondd: kik e ház tündér papjai,
S mi jelre nyílik e ház ajtaja?

Költő. A ház tied, csak lépj be, oh vezér
Es benn találod, a kiket keressz.
De íme látom a szín gyermekét
Alélve húzni fáradt lábait;
Utána inség, gúny, csáb, megvetés
S fondor kajánság rémszolgái jőnek;
Kigyó hajakkal, tőrélű szemekkel.

Árpád. Hah fertelem! mi borzasztó had ez!

(Rémalakok éneke a szín megett.)

Üldözzük őt,
Gyötörjük őt,
A csapodárt!
Ne leljen kínja,
Mely gyötri, víja,
Időt s határt.

Üldözzük őt, a merre jár,
Ne lelje meg, mit szíve vár.
Hír, kincs, öröm, dísz s kéj helyett
Nyomorban lásson enyhelyet.
Míg él, tudjon csak bánatot,
És sírja légyen átkozott.

Üldözzük őt,
Gyötörjük őt
A csapodárt!
Ne leljen kínja,
Mely gyötri, víja,
Időt s határt.

Kilenczedik jelenés.

A színésznő

(a színház csarnokához aléltan közelit, utána nyomulván a rémalakok).

Oh ég, ne hagyj el! irgalom, nagy ég!

(Összerogy.)

Oh hagyj enyészni, küldd halálomat,
Csak hogy ne lássam e szörnyű hadat.

Irigység. Hah! fényes inség, most porban heversz?
Hányszor ragyogtál büszkén, mint királyné:
Bíbor, s szerencse foglaltak körűl,
S a nép, a bőszült, ordítozva tőn
Kevély fejedre drága koszorút,
Míg én epében mártam ajkimat;

Hah! mily gyönyör látnom gyötrelmedet.
Ne adjon a sors jobb napot, mig élsz.
Részvétlenség. Segítnélek, de nem tudom, ki vagy?
Megvetés. De én tudom jól, s nem segítelek.
Haszontalan, kóbor nép, söpredék,
Jobb, veszsz, s magadtól mentsd meg a világot.
Gúny. Ha még is, a mit választott, magas
Rendeltetését értené, igen!
Másolni tudna embert és világot:
De ments meg ég! őt látni, hallani.
Négy kéz-láb jár a természet, midőn
Ő játszsza, s boldog és boldogtalan
Futásnak indúl. Kontár, nem egyéb!
Rágalom. Ne nyúlj hozzá, mert meggyaláztatol.
Bűnben leledzik s él, a mekkora:
Erénye szinben s álorczában áll.
Csáb. A nőke szép, bár halvány s öltözetlen.
Szép hölgy! ha vágyaim szolgája léssz,
Én úri asztalt, fényt s ruhát adok.
Éhhalál. Mind félre innen! ő enyém.
Nem látjátok kékülni ajkait,
Behamvadozni mind a két szemét?
Éhenhaló! én angyalod vagyok.
Színésznő (könyörögve feltámaszkodik).
Oh! hagyjatok! kimélet, irgalom!
Én elhagyám az ősi ház tüzét,
A kényt, nyugalmat s könnyű életet;
Testvér, rokonság megtagadnak engem,
Ki szűlt, nem ismer többé, en anyám,
S atyám haragja kísért álmaimban.
S mind ezt, művészet! érted szenvedem.
Rágalom. Te elhagyád az ősi ház tüzét?
S művészetért! ha ha! csak hinni kell.
Te megszökél; mert renyhe s czéda vagy,
Hogy élj szilaj, rendetlen életet.
Színésznő. A mennyi hajszálam van, annyi baj,
Oly sok csapás ért. Egy percz kedvezését
Száz kínos óra tette semmivé.
Részvétlenség. Mért nem kapálsz? a föld jobban fizet.
Színésznő. Mind e bajok közt híven fáradék.
Csekély erőmet százszorozni kész
Szorgalmam és buzgó hitem vala,
A színvilágot, vágyaim honát,
Bár áldozattal nagyra vinni egykor.
Gúny. De nem születtél rá. Nincs termeted,
Tüdőd silány, hangod rikácsoló,

S magad tudatlan és nagy bamba vagy:
Minek gyötörni itt is a magyart?

Kajánság. Rántsátok őt ki az oszlopok megől.
Mit tétováztok még? Ő a mienk.

Árpád (elölép).
Útálatos had, vissza! ő enyém! (A rémek ijedve hátrálnak.)
Egész hazában nincs más dolgotok,
Mint hogy kajánúl egy gyámoltalannak
Kínos fejére összegyűljetek?
Vagy éhen vagytok? én jól tartalak.
Részvétlenség te, jőjj, hadd lássalak.
Ha itt vagy, undok, régi szörnyeteg!
Te minden jónak lassu sorvatagja,
Te átok a serdülő érdemen,
S a hallgató dicsőségnek halál.
Most rajtad a sor. Íme rémhadak!
Először is ma nektek áldozom.
Vigyétek őt: ez a ti étketek.

(A rémek vad zajgással megrohanják a Részvétlenséget és tova viszik.)

Hah! mint zajongnak! — Lakjatok vigan,
Most egyszer méltó tárgyatok jutott.
Ha éhetek lesz, ismét eljöhettek;
Van még itt martalékúl nyujtanom:
Egy századig nem lesz fogyatkozás

(A színésznöt fölemelvén.)

Kelj föl nemes szív, régi szenvedő!
Hallottam, s érzem nagy fájdalmidat!
S ha nemzetemben még egy szikra van,
S csak egy csep vér az ősi magyaréból,
Nem hagyja törletlen könyűidet,
Nem enyhítetlen e fájdalmakat.

Színésznő. Reménylek s bízom nemzetem szivében:
S bú gond között bár, vég leheltemig
Csak ezt kiáltom: éljen a haza!

(A népség, mely az alatt gyülekezék, hangosan viszonozza.)

Éljen a haza!

Árpád. Hah nép, köszöntöm ismert szózatod!
Rég szomjuzám e kedves hangokat.
Ez a kiáltás illik a magyarhoz,
Csendben, viharban: éljen a haza!

MARÓT BÁN.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

1838.

SZEMÉLYEK.

Marót, macsói bán.
Ida, hitvese.
Barra, várnagya.
Haszán, török bég.
Bod, hadnagy, rabló vitéz, Haszán szolgálatában.
Juszuf, Haszán szolgája.
Ibrahim, Bod szolgája.
Egy apród.
Egy komorna.
Egy török követ.
Két török katona.
Nép, katonák mind a két részről.

A tizenötödik század végén.

ELSŐ FELVONÁS.

(Vár, törökösen bútorozott szoba.)

Juszuf, Bod.

Juszuf. Ah féltörök, Bod úrfi megjövénk?
Ugyan sokáig váratál magadra.
Hol a keresztény ördögök tanyáin
Latorkodál, hogy annyi küldözés
Után csak most, ily későn érkezel?
Vigyázz, vigyázz! a bég megüstököl.

Bod (torkon ragadja). Fogatlan őreb, maszlag-nyeldelő!
Tudod kivel szólsz?

Juszuf. Oh igen! de hát
Bocsáss, hiszen te menydörgő tüzes vagy.
(Bod elbocsátja. Juszuf torkát tapogatja.)
Allah ne hagyj el!

Bod. Tudd meg, akarom,
Hogy szolga vagy.

Juszuf. S te?

Bod. Én?

Juszuf. Hölgyáruló!

Bod. Igen tehát! asszonyrabló vagyok;
Mert lenni tetszik, mert ugy akarom.
Te szolga vagy, mert kell.

Juszuf. Az semmi baj.

Bod. Hallgass! (Juszuf meghajtja magát s hátra vonul.)
Hol a bég?

Juszuf. A nagyságos úr
Mindjárt jövend. (Szünet után.) De mégis hadnagy úr
Vitézséged ma nagyon haragos.
Pedig ha tudnád, a mit én tudok:
Végére jártam, honnan származál.

Bod. Azt többször is tevéd.

Juszuf. Csak tréfa volt:
De most —

Bod. Hazudni fogsz, mint többször is,
Hogy pénzt csikarj.

Juszuf. No már az szent igaz,
Hogy a mit most felőled megtudék,
Azt ollyan olcsón el nem árulom.

Bod. Azért is jobb ha megtartod magadnak.

Juszuf. Ki tudja! Lásd Bod úrfi, bár mi hitvány
Ember fiának apja anyja van.

Még a veréb sem árva fészkiben:
Testvéri vannak, egy-költésüek,
Együtt csipognak ételért, együtt
Kelendők szárnyra. Téged senki sem
Nevez fiának, testvérnek. Te mint egy
Ágról szakadt, név nélkül, idegen
A nagy világon, úgy vagy itt közöttünk,
Mint ismeretlen magból kelt növény,
Kit mostohán vad kertész, a vihar,
Távol határba veszni ültetett.

Bod. Juszuf, Juszuf! te engem ingerelsz.
Te csúfolodni szoktál és örülsz,
Ha vágyat keltesz, mely be nem telik,
Mellyet hatalmad nincs betölteni;
Örülsz, ha látod égő arczomon,
Hogy átkozott nyelved fulánkja fáj,
Hogy felzavartad szűm legbelsejét,
S én azt előtted fedni nem tudom;
De mondom Istenemre —

Juszuf. No, no, no!
Hiszen, ha kell, és semmit sem tudok,
Én nem tudom, ki vagy. (Haszán jö.)

Bod. Ne is keresd.
Családom ott kezdődik, hol szerencsém,
Mellyet merész kar s ész fog szerzeni.

Juszuf (Haszánt észrevevén). Tudom, tudom.

Bod. Tudod, vén fecsegő?
Hát tudd meg azt is, hogy többé Bodot
Mesével megríkatni nem lehet.
Most férfiak vagyunk, s a vakmerőnek,
Ki származásunkról balúl itél,
Kardunk felel meg.

Juszuf. A nagyságos úr!

Haszán (Juszufhoz titkon).
Hallod, Juszuf, ha még olyat fecsegsz,
Mit tudni nem kell, tudnod nem szabad,
Nyárson sütöm meg fonnyadt testedet.
Ródd fel magadnak; ismersz! — elmehetsz. (Juszuf el.)

Bod. Haszán bég, üdvözlek.

Haszán. Hah martalócz!
Te két világnak gyöngye, megjövél?

Bod. Uram!

Haszán. Ne szólj, mert el kell mondanom,
Mi és ki vagy, különben elfelednéd.
Hivatlak, és te késedelmezel;
Parancsolok, s te bizton elmaradsz;

Üzenni mersz, hol jönöd kellene.
Ej, ej! Bod úrfi, mit tartasz felőlem?
Nem én vagyok, ki úrrá tettelek?
Nem én vagyok, ki semmivé tehetlek?
Bod. Hagyd el Haszán, ne fáraszd nyelvedet;
Inkább magamtól hallom, a mi fáj.
Igen Haszán, én kezdem érzeni,
Hogy több lehetnék, mint vagyok. De halld:
Rabúl esém hozzád, s mint gyermeket
Görög kalózok vittek tőled el,
Kik hölgyet s mindent, a mi drága, szép,
Elvenni szoktak, nem megszerzeni:
Bátor fiak, s szabadság elemök.
Én megtanultam mesterségöket.
Te akkor visszaváltál. Nemde ez,
Mit imént szándékod volt mondani?
Te visszaváltál; én váltságomúl
Folytattam nálad mesterségemet.
S ezt nem görög, nem más országokon,
De ott, hol életemnek napja nyilt:
Saját hazámban s nemzetem között.
Hah bég, ha ezt te mind megfizeted,
Úgy gazdag ember vagy. Nem adtam-e
A szép Jolántát zsákmányúl neked,
Ki mint jegyessel elszökött velem,
Örömtelen korának hagyva honn
Az ősz apát, ki benne élt csupán?
És volt-e szebb hölgy messze tartományon
Mint Kende Rózsa? én őt kedvedért,
Menyekző várta bár s derék jegyes,
Hálómba szőttem és feláldozám.
Midőn kitudta, hogy Sztambulba megy,
Sírt, átölelte térdemet, könyörgött:
A szikla is megindult volna rá.
Én asszonykönyre meg nem indulok,
És felszakítám őt e térdeimtől;
De megfogadtam minden istenekre —
Haszán. Nos mit fogadtál? hallgatsz? nem felelsz?
Bod. Csak azt, Haszán bég, hogy te szörnyeteg vagy,
Igéretid ha meg nem tartanád.
Haszán. Ez hát a baj, s ezért maradsz te el?
Vagy úgy szokás-e tartozást beszedni,
Hogy érte nem jövünk? szegény fiú!
Itt fogd ez erszényt: súlyogasd kezedben;
És ráadásúl még e másikat.
Nos kell-e még? vagy olcsón adtad-e

Árúidat? gonosz kis kalmár vagy te, Bod,
Te pénz helyett egy pár csalárd szemet,
Sugár, hajlékony termetet viszesz
Vásárra, és ez ál pénzek becsét
Kigyói nyelved százszorozni tudja,
Mig alkud áldozatja megesik.
Csak valld ki Bod, te ingyen vészsz, de drágán,
Felette drágán adsz ki árudon.

Bod. Te bőkezű vagy.

Haszán. Gondolod? maradj
Hívem, s én dúsabbá teendlek,
Mint álmaidban voltál valaha.

Bod. Örömre birsz e nem remélt kegyeddel.
De nem csak pénz, sőt nem pénz az, miért
Szolgáltalak. Hallgass ki egyszer engem
S itélj, Haszán. Más emberek talán
Vesződnek pénzért, hírért, asszonyért,
Vallásokért, hazájokért. Nekem
Csak báb az asszony; a hír puszta hang;
A pénzt, ha megszereztem, kivetem
Mint konczot ebnek, hogy ne zúgjanak
Az emberek. Mi szükség pénz nekem?
Ki, a mi kell, és pénzen kapható,
E két kezemmel mind elvehetem.
Hazámhoz semmi nem köt; csak gyanítom,
De nem tudom; s alig van Istenem,
Kitől, ha balra váltak dolgaim,
Számot vehessek rossz óráimért.
És mind ezekre én nem is szorultam.
Ez ifju kar, s e bátor szív elég,
S minden jutalmam gyors tettért siker!
S még is, Haszán! van egy csekély dolog,
Miért én tenni mindent kész vagyok.

Haszán (magában). Ez a fiú nagyon megváltozott.
Ha megcsalódnám benne! Nos mi az
Miért te mindent kész vagy tenni, Bod?

Bod. Haszán, te engem, ámbár rabodat,
Kiért sokáig váltság bére nem jő,
Gonddal neveltél, s úgy látszék gyakorta,
Jó s bal szerencsém téged érdekelt.

Haszán. Látszék? nem, úgy van; sorsod érdekelt.
S becsüllek érte, hogy megismered.

Bod. Igen Haszán, te vagy, kiben bizom.
Tőled tudom, hogy él egy agg apám,
S hogy egyszer ez, nagy messze, sok veszély közt,
Hozzád jövén, mert pénze nem vala,

Váltságomúl magát ajánlta fel,
Örök raboddá kész levén szegődni,
Csak hogy bocsáss el engem, egy fiát.

Haszán. Ugy van; de még szükségem van reád,
S én visszaküldém őt bántatlanúl.

Bod (hevülten).
Bántatlanúl? (Csillapodva.) Igen, te nem vagy ádáz,
Te nem vagy vérszopó mint társaid.
S lássad, Haszán, ez ember agg, szegény,
Gyámoltalan; föld, ég elhagyta őt;
És még sem orzó, még sem útonálló,
Ő nem rabol; nem csal; de dolgozik.
Ő dolgozik, Haszán s mint a vakand
A háládatlan földet túrva teng
S véres veríték mossa kenyerét.
Ha egyszer én ez embert láthatom,
Ha rossz ebédén, hol vendége bú,
Hozzá belépve mondhatom: ne sírj,
Keress magadnak egy biztos szugolyt,
Töltsd nyúgalomban végső napjaid:
Én pénzt hozék, pénzt, mennyi kell, öreg!
Én a te véred, egy fiad vagyok.
Hah bég! ha ezt megértem, mindenem,
Mind holtomig, szolgálatodra van.
Te sokszor ígéréd, hogy visszaadsz:
Oh mondd nekem meg, hol találom őt?

Haszán (magában).
Ő még sem oly rossz, milyennek szeretném,
De elhivé apjáról a mesét.
Igy jó. Ez által kötve tarthatom. (Bodhoz.)
Örvendem, ifjú, ily beszédedet.
Úgy hangzik az, mint elszánt férfié,
Kivel szerződni méltó és lehet. —
De jőj, ne állj itt, mint az idegen.
Üljünk le, szóljunk mint két jó barát.
Ki egymásnak végtére számot ad. (Leülnek.)
Igy hadnagyom! Te ifju vagy, s magam
Nem szinte rest a perléshez: hamar
Egymásba kaphatnánk, ha józan ész,
Mely érdekinket összefüzve tartja,
Ki nem simítná szép frigyünk redőit. —
Ismered a macsói bánt, Marótot?

Bod. Hírből tudom csak, hogy jeles vitéz,
S hogy a szerencse foglyoddá tevé.

Haszán. Oh az valóban nagy szerencse volt.
Ő élve innen meg nem szabadúl.

Bod (magában). Szerencse szolgálj! ez jó hír nekem.
Haszán (Bodot kémlelve). Ismered a vitéz bánnak nejét?
Bod (zavarban). Igen, Haszán.
Haszán (folyvást kémlőleg). Azt mondják ifju s szép?
Bod (folyvást zavarodva). Igen, Haszán, ő szép is, ifju is.
Haszán. S ez volna minden, a mit róla tudsz?
De félre minden tettetést közöttünk.
Imént te szemrehányást től nekem,
És megfogadtad minden istenekre —
Megmondjam, mit fogadtál? azt hogy e tőr
Mit öntudatlan illetél kezeddel,
Mely épen úgy, mint szód, fenn akadott,
Hogy, mondom, e tőr engem döf, ha egykor
Eszedbe jutna hinni, hogy csalárdúl
Bántam veled, vagy inkább, majd ha többé
Szükséged nem lesz rám. De légy nyugott.
Ez gondolat volt csak, s a gondolat
Nem öl. De halld: mert én is felfogadtam
A nagy próféta szent nevére, hogy ha
Te, a kit én neveltem, a kinek
Kastélya épült drága pénzemen,
Hol úr vagy, védelmezve általam,
S kitől én semmit meg nem tagadék,
Ha Bod, te egykor elvakult eszeddel
Magad kezére játszanál, s az asszonyt,
Kit birtokomba várok minden áron,
Kiejtenéd kezemből, esküvém
Hogy a mikor legjobb napod leend,
Apád fejét küldöm be asztalodra!
De ez csak gondolat volt, gondolat
Mely, mint eredt, a semmiségbe tért;
Mert mink megint kibékülénk, megint
Igaz barátok lettünk. Szólj velem
Nyiltan. Te őt jól ismered. Hogy is
Ne ismernéd? Te gyakran láttad őt.
Sőt a mióta elvalál, örökké
Csak nála, érte, látásában éltél.
Bod (félre). Sátán török. (Fenn.) Csodálkozom Haszán,
Hogy kis dolognak ily nagy hangot adsz;
Halljad tehát: én őt jól ismerem
S jónak, szelídnek, szépnek ismerem;
Nem oly szépnek, milyen jó és szelid.
S még is, ha bánat nőt széppé tehet,
Úgy szebb s jelesb ő minden asszonyoknál.
S én megszerettem ezt a bánatot
Az ifju halvány arczok romjain.

De ez, tudod, nálam nem tart soká.
Parancsolod? De nem, hiszen neked
Nem kell virág, mely hervad.

Haszán Sőt igen,
Parancsolom, hogy őt elhozd nekem,
Elcsald, vagy elrabold.

Bod (egykedvüséget tettetve). Mint akarod. (Magában.)
Hah ördög! —

Haszán. Igy! legszebb ha értjük egymást.
Most menj, sietve járj, fogadj hadat.
Kincstárnokom több pénzt fog adni még.
Ne kímélj semmit. És ha visszatérsz
Családodat megmondom. Légy serény,
Légy hű.

Bod. Igen, Haszán, hű mint a gondolat,
Mellyet kimondtál; emlékezz' reá
Én visszatérek, s várom díjamat. (El.)

Haszán (utána néz). A gyáva féreg! mint utálom őt!
Juszuf! hozasd fel a bánt börtönéből.
(Juszuf a hivásra jö, majd távozik.)
Kevély Marót bán, most már szólhatunk.
Ha majd kezembe játszta hölgyedet,
Ha mindenedtől megfosztottalak
S előttem állsz az irtó vérpadon,
Akkor sugom füledbe: nézz oda,
Kiért te tíz év óta fáradál,
Váltságot adtál, végre lesbe csalva
Rabúl eséi, kit annyi terhes év
Ki nem törölt testvéri gondjaidból,
Itt áll öcséd, itt áll e szörnyeteg:
És én neveltem őt ily szörnyeteggé.
Nézd, ő keresztény mint te, és magyar,
És elrabolta hölgyedet nekem.
(Bilincs zörgése hallik. Marót bánt bevezetik.)

Marót. Miért hivattál? végezd röviden.

Haszán (magában).
Nem változott; még büszke mint elébb. —
Hogyan, vitéz bán? meg sem köszönöd,
Hogy a setét, penészes bolt alól
A napvilágra felhozattalak?

Marót A napvilág utálatos nekem,
Mert benne látom gyűlölt képedet.

Haszán. Feledni látszol, hogy kezemben élted.

Marót. Semmim kezedben, a mit féltenék.
Vagy mért nem öltél hát meg eddig is?
Mert bár örülsz a vérnek, még is inkább

Ohajtod a pénzt: pénz az istened.
Jól van tehát, mondd meg váltságomat.
Marótnak élte drága, jól tudom,
De mondd ki árát: megfizethetem.
Haszán. És meg fogod fizetni. Halld Marót bán!
Te egy csatán három testvéremet
S vitéz apámat fektetéd a porba;
Kinek kezétől, számtalan csatában,
Igazhivőknek vére ontatott;
Ki elraboltad ennen húgomat
S szolgádnak adtad aljas hitvesül;
Te nemzetemnek átka s kárhozatja,
Váltsd meg magad: váltságod a halál.
Marót. Ezért hivattál? Jól van. Én megyek.
Haszán. Csak még egy szót. Neked szép hitvesed van;
Szép, mint a nap, és mint a hold, szelid.
Marót (magában.) Oh hogy kötözve vannak karjaim!
Haszán. Hogyan? megindulsz? nyugtalankodol?
Hát feltaláltam, a mi fáj s gyötör?
Igen tehát! add hölgyedet nekem:
Váltságod bére ő, vagy a halál. —
Gondolkozol? szólj, mit határozál?
Marót. Azt, hogy te fúlj meg, fajtalan pogány,
Ki hitvesem szeplőtelen nevét
Káromkodóúl ajkaidra vetted.
Haszán. Hah! mint örűlök, hogy dühödni látlak.
Marót. Hitetlen! a ki váltságot vevél
Gyermekkorában rabbá lett öcsémért,
Kit annyi évek óta keresek,
Kit sem csatáim, sem díj vissza nem bírt
Szerezni vágyaimnak, ördögűl
Te azt kezedben lenni hazudoztad.
Rabló! ki szerződésünk ellenére
Az alku s váltás megrendelt helyén,
Hol én a díjjal híven megjelentem,
Ott lesbe csaltál! megvetlek: zsivány
És nem vitéz vagy! útálat reád,
S átok fajodra, míg csak benne tart.
Haszán. E szó az, ember, mely téged megöl.
Marót. Mikor remegte a halált Marót bán?
Szakadj meg, mint a vérig zaklatott eb,
Úgy áldjon meg prófétád s Istened,
Mint én, halálos ellened, kivánom.
Bocsáss el börtönömbe.
Haszán. Elmehetsz;
De vidd magaddal a vigasztalást,

Hogy a ki báj- s erényben oly jeles,
Kit életednél inkább kedvelél,
Szép hölgyedet, meglátod nemsokára,
A vérpadon te, s karjaimban őt.
S öcsédet? őt is el fogom hozatni,
S midőn együtt lesz a mit szeretél,
Boszúmat akkor oltom véreden. —
Tudod most már, miért hivattalak?
Hogy, mig halálod vég órája jő,
Nyugtod ne légyen egy pillantatig:
Hanem tünődve megbukásodon,
Hosszú halálnak érezd kínait,
S ha végre lelked megfáradt belé, tudd,
Hogy én valék, ki tönkre zúztalak.

Marót. Dühös pogány, azt tudni nem fogom,
De azt tudom, hogy útállak szivemből,
S hogy félni tőled nem fogok soha.

Haszán. Vigyétek őt és több vasat reá!

(Marót elvitetik, Ibrahim jö.)

Kit látok itt, hű szolgám, Ibrahim?

Ibrahim. Allah ne adja, hogy hivebb legyen
Akárki más, mint szolgád Ibrahim.

Haszán. Ismerlek és becsüllek, hű legény.
De szólj, mi hoz most ily váratlanúl?
Mi hír az, mellyet jöttél közleni?

Ibrahim. Uram, te engem a merész lovaghoz,
Bodhoz kötél le szolgáúl, hogy útjain
Kisérve, folyvást szemmel tartsam őt,
S ha ingadozni sejteném irántad,
Hírt adjak róla. Most jól ismerem.
És itt vagyok, nagy vádat tenni rá!

Haszán. Későn jövél; ő épen most hagyott el.

Ibrahim. Már elhagyott? s tán pénzt csikart ki tőled?

Haszán. Csikarni tőlem nem lehet, fiú.
De adtam önként: dúsan távozott.

Ibrahim. Úgy, megbocsáss, nem látod őt soha.

Haszán. Nem értelek. Szólj nyiltan Ibrahim,
Nagy dolgot bíztam rá, s ha megcsalódnám —
De nem lehet! kemény kötés alatt
Tevők az alkut.

Ibrahim. Ő azt megszegi,
Ha szinte lelkét kötte volna is le:
Nincs oly hitetlen ember a világon.

Haszán. Te nyugtalanná tészesz. Add okát
Gyanúdnak ember; semmit el ne hallgass!

Ibrahim. Régóta tépelődtem már magamban,

Hogy hős uramnak bizodalma van
Egy ily keresztény elvetett kölyökhöz
Kiből ha felnő, tudtam, róka lesz,
S jótétet árulással fog fizetni.
De szolga hallgat, míg nem kérdezik,
S elnyelt gyanúja csak magának árt.

Haszán. Gyanúd okát, gyanúd okát, fiú!
A többi nem te gondod. Mit találtál,
Mi hitszegő szándékát felfödi?

Ibrahim. Mindent uram s az áruló maga
Adá kezembe titka kulcsait;
Mert nagy bizalma volt hozzám, mióta
Igéretet vőn tőlem, hogy keresztény
Hitet veszek fel, s elszököm vele.
Azért is most, hogy hozzád volt jövendő,
Igy szóla titkon: „Ibrahim, megyek;
S ha sorsom úgy akarja; gazdagon
Jövök meg. — Akkor e sasfészket itt
Felégetem, s kedvesb lakást veszek,
Hol vad Haszánnak karja el nem ér.“
Bocsáss meg, ő mondotta így.

Haszán. Beszélj.

Ibrahim. Elvégezém; mert többet nem beszélt.
De téged, oh bég, többször káromolt
S átkozta, mely kezedbe adta őt,
A sorsot, Istent, végre önmagát
Biztattam én is szinte s átkozódtam,
Hogy megfeleljek bennem volt hitének:
De feltevém, hogy hozzád nyargalok
S parancsodat kikérem. — E felett
Egy kis levelkét külde még minap
A bán nejéhez. Én azt elfogám,
S itt átadom, hogy ismerhessed őt.

Haszán (a levelet elolvasván, magában).
Ugy van. Gonosz szándéka bizonyos.
(Ibrahimhoz.)
Csalódtál, jó fiú. Bod hű marad;
S csak tréfa volt, miket neked beszélt.
Azonban most te vissza nem menendsz:
Szükségem van rád. — Küldd fel Juszufot.
(Ibrahim el.)
De még a vén rókában sem bizom,
Többet fecseg mint illik. Ibrahim!
Hé Ibrahim! (Ibrahim jö.) Másképen gondolám meg.
Te gyülölöd Bodot.

Ibrahim. Nem tagadom.

Haszán. S a mit beszéltél, rágalom vala?
Ibrahim. Vizsgálj meg, és ha ugy találtatik —
Haszán. Hallgass. De azt csak elhiszed szavamra,
Mit neked mondott, az csak tréfa volt?
Ibrahim. Fejem kezedben, bég, én nem hiszem.
Haszán (félre). Ez a fiú nem csalhat. — Ibrahim
Te visszamégy, s az éjjel mély titokban
Bodot lakában haddal megleped, —
Vagy inkább vesztegesd meg embereit,
S őt élve, halva, hozzad el nekem.
Ha élve hoznád, inkább szeretem;
De öld meg őt, ha el nem foghatod,
Siess, rohanj el, hogy későn ne járj.
Lelked s szerencséd rajta, Ibrahim:
Vagy őt magát, vagy vérét hozd nekem.
(Ibrahim el.)
Oh mért kezemben nincs a martalócz.
Egy új halált, egy szörnyebbet keresnék
Számára, s avval irtanám ki őt.
(Gondolkodva.)
S ha elkerüli Ibrahim kezét?
Akkor Marót bán kétszerest lakoljon!
Juszuf, vezesd fel a bánt. (Juszuf jö s elmegy.)
De ő, ez a Bod, a kit én teremték,
Kit mint boszúmnak eszközét neveltem,
Még tán szerencsés lesz, megszabadúl,
Marótnak úr lesz hölgyén s várain,
És megkaczag, hogy boldoggá tevém.
Hadat szerez tulajdon pénzemen,
S még rajtam üt, s az ördög megsegíti,
Nem így, nem igy! bátyjának élni kell.
Őt bátyja által kell megrontanom.
(Marót bevezettetik.)
Macsói bán, mit tartasz a felől
Ki szót adott, s szavát nem tartja meg?
Marót. Nem ember, nem keresztény, nem magyar;
Hanem hitetlen pára, mint az eb,
Ki lelke hangját, a szót megszegi.
Haszán. Nem vélekednek mind igy sorsosid;
De téged annak ismer a világ,
Kinél a szó szent és megtörhetetlen.
Mondd meg nekem, megtartanád-e a szódat,
Ha nem keresztény, a ki azt veszi?
Marót. Akár a puszta lég. Makacs vagyok,
És más szavának ritkán engedő;
De adjam egyszer másnak szavamat,

Uram lőn a szó, és én rab vagyok.
De mért hivatsz te másod ízben engem?
Akarnád látni, hogy majd reszketek,
Hogy színem félelemtől változik.
Tekints szemembe, s lássad lelkemet.

Haszán. Te bátor, elszánt férfi vagy, s ez az
Miért hivatlak. Meg kell vallanom,
Örűltem volna csüggedéseden,
Szerettem volna látni harczodat
Indúlatidnak pártütő dühével;
De vas szived meg nem rendíthető.
Most halld komoly szándékomat: Fogadd
Becsületedre, esküdjél hitedre,
Hogy míg ezen nap, mely most délen áll,
Hatszor bevégzi a pályát fölöttünk,
Öt ezer aranyt fizetsz váltságodúl,
Vagy visszatérsz, mint voltál, foglyomúl:
De megjegyezd, hatod nap hunytakor.

Marót. Időd rövid, s a váltság szertelen nagy,
Vedd el felét, s adj hozzá négy napot,
S én megjövök vagy küldöm díjamat.

Haszán. Csekély az ár, ha nem feledjük el,
Hogy egy hatalmas bánért adatik.
Te tudhatod, hol vannak kincseid:
Azért bocsátlak értök magadat.
S hat nap szabadság annak, a ki rab,
Elég idő, hogy pénzét összeszedje.
Még is ne mondhasd hogy nagyon szorítlak,
Im rá adok még négy szabad napot;
De minden új nap díja száz arany.

Marót. Te telhetetlen vagy; de légyen úgy.
S mivel magamra biztad sorsomat,
Tized nap estén hozzád visszatérek,
Vagy díjamat veszed, ha telhetik.
Becsületemre és hitemre mondom.

Haszán. Mehetsz. Szabad vagy. Emlékezz' reá,
Hogy még kezemben rab testvéred is;
Ő hitszegésed áldozatja lenne.

Marót. Fölösleges gond. Bár még nem tudom
Mért változott meg így határzatod;
De hogy meglásd mint tartom szavamat,
Az alku álljon; én eltávozom.

Haszán (Juszufhoz, ki távol áll). Veresd le a macsói bán vasát.
Egy védcsapat kisérje őt tova,
S bocsássa el, ha birtokába ér.

(Marót elvezettetik.)

Menj csak, kevély bán, nézd meg házadat.
Örülj, ha tudsz. Hölgyed szép s jó szivű,
De más szakasztja rózsáit kegyének.
Gyilkold meg azt a vakmerőt! de az
Testvér öcséd, ki dulja fészkedet. —
Most ő szabad, feloldám karjait,
Hogy ön szivébe verjen tőrt. Igen!
S ha majd kilakta vérében magát,
Ha béke és rend búcsút vettenek,
És lelke roncsolt lesz, mint háza dúlt,
A vár előtt kész haddal állok én,
És felkiáltok, hogy meghallja minden
S reszkessen a ki hallja, ezt kiáltom:
„Macsói bán, add meg váltságodat.“

MÁSODIK FELVONÁS.

(Erdő.)

Marót. Im itt vagyok súlyos rabság után,
En birtokomban, váramhoz közel,
Hol ifjú hölgyem rég hiába vár.
Szegényke! hány keserves éjt, napot
Számlált, mióta elvagyok. Miattam
Könyűiben hervasztá arczait,
Alig remélve, hogy még megjövök,
S ím itt vagyok. De így ne lássa meg
Férjét a hű nő; a nem várt öröm
És szenvedésim zordon bélyege
Megháborítnák gyengéd kebelét.
Titkon megyek be, ismeretlenül.
S időt lesek, mig bizton láthatom.

(Leül.)

Az est közelget, a nap áldozik,
S a véres oltár, melynek meghajol
A csalfa gyilkos ember-lakta föld,
Hol ember embert üldöz vad gyanánt
S mohón előzve a halál kezét
Idő előtt sírboltot népesít:
Ily véres oltár vagy te most, hazám,
Mikor derülsz ki szenvedéseidből? —
A nap leszállt, most már indulhatok.

(Fölkel.)

Adj' Isten, úgy találjam házamat
Mint gondjaimban híven hordozám. —
De hall! mi ez, mi zaj közelg felém?

(Kivül többek kiáltása.)

Add meg magad, vagy ízre szabdalunk.

(Bod három álorczással verekedve bejö.)

Marót. Egy ellen három? Itt segítni kell.
Bátran levente, én is itt vagyok.

(Rövid verekedés után a rablók elfutnak.)

Ej ej vitéz! ily fényes öltözetben,
És illyen egyedűl?

Bod. Átkozott!
Majd varjak étke lettem. Köszönöm
Vitéz barátom a pontos segélyt.

Marót. Haszontalanság, szót sem érdemel.

Bod. Igen, ha puszta életért vivunk;
De én szerencsém útján indulék.

Marót. Oh már az más! de úgy tetszik, te vérzel,
Bal arczod sértve van.

Bod. Tűz s fergeteg!
Mért épen arczom, azt nem szeretem.

(Kendöt vesz elö.)

Marót. Mennykőt öcsém! tán csak nem nászba mégy?

Bod (törli arczát). Kevesb mint nász, de annál édesebb,
Én titkos kedvesemhez útazom.

Marót. No már az hozzád illik: ily finom
Vitéz előtt ajtó s szív nyiltan áll.
De add a kendőt, majd én megtöröllek.

(Törli Bodot, majd a kendöre néz.)

Tüzes villám! e kendőt ismerem.

(Ismét törli.)

Bod. Jaj irgalom! hiszen te összenyomsz.
Azt gondolod, hogy ellenség vagyok?

Marót. Hagyd csak, barátom, nálunk igy szokás:
A vérnek folyni kell, ha megeredt.

Bod. Gonosz szokás; de ám csak rajta hát.

Marót (Törli, majd ismét a kendöre néz).
Szentséges ég! E kendő hölgyemé!

Bod. Kendőmet nézed, ha! ha! ugy-e szép?
Vagy ismered talán?

Marót. Én ismerem?
Mi nem jut még eszedbe.

Bod. Ah vagy úgy!
Azt csak Marót bán ismerné.

Marót. Marót bán!

Bod. Hallottad hirét? híres ember ő.

Marót. Úgy hallik, fogva tartja a török.

Bod. Bár fojtaná meg inkább!

Marót (magában). Hah kölyök!

Bod. Nos! nem vagyok már véres?
Marót. Nem sehol.
Bod. Kiállhatok még egy pár szép szemet?
Marót. Ezret, ha kell; te csínos pille vagy.
Nyáron születtél úgy-e?
Bod. Oh igen
Egy hajnajon pünkösd rózsáival.
Marót. Kendőd.
Bod (szórakozottan magát csinosgatva).
Oh tartsd meg s emlékezz reám.
Marót (magában). Méreg ne forrj fel, csak most meg ne fojts,
Bod (magában). Mit tettem! a kendőt adám oda,
A kedves Ida kendőjét. Igen!
Azt vissza kell szereznem. (Maróthoz.) Ah barátom
Ha minden ily bútort megtartanék,
Szekérre menne. Ámbár szinte szégyen
Bátor vitéznek mint te, ily silány
Emléket adnom.
Marót. Sőt inkább becses,
Mihelyt te adtad; mondhatom becses,
S megemlegetlek érte valaha.
Bod. Nem hittem volna benned ily szivet.
Marót. Oh én felette érzékeny vagyok.
Bod (félre). Hiába! már a kendő oda van. (Maróthoz.)
Az szép, igen szép. Ám ha engeded,
Itt válnak útaink.
Marót. Mint gondolod.
Bod. Vagy még egyet. Nem tudhatom ki vagy?
Mentőm nevét szeretném hallani.
Marót. Miért nem? Én Vitéz Gerő vagyok.
Bod. Vitéz? derék név! s czímed és lakod?
Marót. Kóbor vitéz a tágas ég alatt!
Bod (hirtelen). S mindennek társa —
Marót. A ki megfizet.
Bod. Szentül! mi hát most bajtársak vagyunk. (Félre.)
Ki tudja még mi hasznát vehetem?
Marót. Kezet reá! én társaddá szegődöm. (Félre.)
S társad leszek, s koporsószeg reád. (El.)

(Vár.)

Ida, Barra.

Barra. Négy holdja múlik immár, asszonyom,
Mióta férjed, a bán, fogva van;
Négy hónap óta esdeklünk hiába,
Hogy jó urunkért engedj harczra kelnünk,
Vagy összetennünk váltságúl fejére,

Mit ily nehéz, ily háborús időben
Sok évek által szűken gyűjtheténk.
S te szüntelen csak búdnak áldozol,
Te szüntelen csak fájdalmidnak élsz,
S köny és sóhajtás minden fegyvered.
De megbocsáss, a fájdalom könyűi
S minden sohajtás, melly egekbe hat,
A rab Marót bánt meg nem menthetik:
Érette pénzt, vagy vért vár a török.
Azért is engedd most kinyernem azt,
Mit a vitéz nép, minden hű cseléd
S közöttük én, kész halni uramért,
Forrón ohajtunk: hagyj megküzdenünk
Vitéz urunkért; a had rég begyűlt
S indulni kész, csak intésedre vár.

Ida. Hű várnagy, légy irántam tűredelmes
S a sors iránt mely két gonosz közűl
Nehézzé tette választásomat.
Mert bár ohajtom férjemet szabadnak.
De rettegek csaták veszélyitől.
Lehet, hogy ott mi vesztesek leszünk,
S akkor reánk jön a dühös pogány,
Kiver tanyánkból, s benne fészket üt.
S Marót talán, ha egykor visszatér,
Elvesztegetve látja birtokát.
Azonban a mit mondál, nem beszélted
Siket füleknek: majd meggondolom.
S ha a török váltságdíjt nem fogad,
Lesz még idő harczot kisértenünk.

Barra (magában). E választ hallom tőle szüntelen.
Hajh rossz jel az: gyanúm erősödik,
S lelkem beteggé lesz. De szólni kell.

Ida. Várnagy, te itt? van még mit végzenünk?

Barra. Van asszonyom, s az nem kedves dolog.
Bocsáss meg, a mi választ most adál,
Már többször adtad, s meg nem nyugtatád
A hű vitézek aggodalmait.
Ha most megint ily válasz megy nekik,
Kell tartanom, hogy a mit suttogának,
Nyilván kimondják a világ előtt.

Ida. A vakmerők! s mit mondanak tehát?

Barra. Azt: „Hogy Marót bán nője hitszegő.“

Ida (székre rogy). Hah!

Barra. „Hogy rab férje ott veszhet miatta,
Hogy rég letette annak gondjait
S más vágynak enged bűnösen helyet,

Miért is ők, ha jó választ nem adsz,
Magok nevében készek harczot állni,
S egy lábig inkább vesznek, mint hogy itt
Hagyják bitanggá lenni hős nevét.“

Ida. Megállj ! megállj !

Barra. Bocsáss meg asszonyom,
Ezt ők beszélik ; én még nem hiszem.
Tanúja voltam könyhullásaidnak,
S hogy ily könyű is csalfa víz legyen,
Ahhoz nem asszony kell, de szörnyeteg.
Az óriási gyík, mely martalékait
Gyermek-sirással fogja meg, csak az
Sírhatna ily borzasztó álnokúl.

Ida (magában).
Jó ember ah, nem tudja, hogy valót mond,
S mint szegzi által e szó keblemet.

Barra. Valóban asszonyom, te nem lehetsz,
Te nem vagy ollyan, mert nincs rá okod.
Van durva férj, van szívtelen, garázda,
Ki vad boszúját otthon tölti ki,
Ki más nejénél oltároz csalárdúl,
Kit meggyaláz, vagy megvet a világ.
Nem illyen ő ! kemény csak harczain,
S rendíthetetlen, a hol férfi kell :
Hazának és nemzetnek embere ;
De honn szelíd, mint a felhőtlen ég,
Hű, mint fészkéhez a királyi sas,
S kifogyhatatlan jóság kútfeje :
Oly férj, minőt a tiszta hajadon
Üdvűl az égtől hőn imádva kér.
Oh nem, te őt így el nem hagyhatod ;
Nem tűrheted, hogy a hős karjait,
Férjednek és urunknak életét
Rabságban a bú s kín emészsze meg.
Bocsáss utána, s mink meghozzuk őt.

Ida. Nem mondhatom, mint meghatott beszéded,
És mennyi fájdalommal hallgatám :
Mégis köszönnöm kell hüségedért.
Menj Barra, s intézd harczi útadat.
Kevés napok multával megtudod
Mit kelljen asszonyodról tartanod. (Barra el.)
Hah ! milly ijesztő mélyre sülyedék !
A legsilányabb szolga hű iránta,
Kész szembe szállni vészszel és halállal. —
S miért ? a hitvány zsoldért, melly elég
Hogy rajta tengjen. — S én, kinek nevét

S erényben oly dús szivét adta át,
En birtokában minden kincsinek,
Hálátlan asszony, elfelejtem őt. —
Ah én, miként a bányarab vagyok,
Ki búsan áll az érczek halma közt
És mind a kincsért, mellyet ás keze,
Nem adna egy szabad tekintetet
S egy tiszta forrást, melly után eped. —
Hisz én szerettem őt! szerettem? ah
Ez azt jelenti hogy nem szeretem,
Hogy őt szeretni többé nem fogom. (Szünet.)
S ha visszatér, — rettegve gondolom —
Szemembe néz, és nem lát örömet,
Szivembe néz, és nem talál szerelmet.
Sejdítni fogja árulásomat.
(Kivül zörej. Ida ablakhoz fut.)
Hah! jő; Nem, ez nem ő; az én vitézem,
Az én Bodom jő. Ah, az én Bodom?
Oh mért nem ő Marót bán, hogy neki
Mind a szerelmet, melylyel tartozom.
Mind melylyel önként szívben hódolok,
Elébe futnék megfizetni most.
De nem! le kell ez érzést küzdenem,
Ne tudja ő, mi szenvedély van itt,
Ne tudja senki; hajh mert nő vagyok,
A rab Marót bán esküdött neje.
Úgy van, le kell ez érzést fojtanom.

Komorna (jö). Az ifju hadnagy, Bod, megérkezett.

Ida (ijedve). Ne most, ne jöjön, mondd. —

Komorna. Mit asszonyom!

Ida. A vas teremben látom őt utóbb.

Komorna (félre). A vas teremben? mit jelenthet ez? (El.)

Ida. Ah s ő is engem vajjon szeret-e?
Mind egy. Kerűlnöm kell tekintetét.
Még egyszer látom, aztán nem soha,
Aztán lemondok minden gondolatról,
Le minden vágyról, mely feléje von:
Úgy van, lemondok, s aztán meghalok,
S a sírban és a síron túl örökké
Csak őtet és szerelmét álmodom. (El. Bod és Marót jönek.)

Bod. Hah! nem, Haszán, ezt bírni nem fogod,
Akármi áron, nem, ha bár tenyéren
Hoznád is érte lelkedet. Neked
Od' adtam a mi nem kellett magamnak,
De a mit én választék, azt, Haszán,
Nem adnám egy egész menny húridért,

Nem nagy profétád sírjának kövéért.
Nos jó barátom, mit mondasz reá?

Marót. Szép, kár hogy asszony.

Bod. Asszonygyűlölő!

Marót. Az nem: de asszony sokkal jobb, ha rút.

Bod. Jó s rút együtt, mely ízetlen szövetség!

Marót. A szép, de rossz jobban tetszik neked?

Bod. Ezerszer inkább.

Marót. Úgy te nem tudod
Az angyalok bukását. Pártütők
Levének ők az ég és Isten ellen,
S az a pokolra sujtá e hadat.
Ám még előbb, mint lábok érheté
Örök tüzét a kárhozat helyének,
Felfogta őket a föld vad fia:
Igy lenn maradtak asszonyúl közöttünk,
Gyötörni a világot, és buján
Folytatni a fajt, mely bűnből ered.

Bod. Ők még is angyalok.

Marót. Külszínre csak:
Az égi bélyeg arczokon maradt;
De bennök a sátánnak lángja ég.

Bod. Ez víg, igen víg! mondhatom, derék.
No üssetek hát pártot angyalok
És hulljatok le seregestűl a földre;
Itt áll egy ember, a ki nyilt karokkal
S forró kebellel üdvözölve vár.
Vitéz barátom, a mennykőben is,
Hiszen te képtelen mogorva vagy.
Csak valld meg, egykor rútúl rajta vesztél
S azért most mindent gyűlölsz, a mi szép.
De légy nyugott, tovább nem bántalak.
Lesz még idő a hosszas éjeken
Végezni szóvitánkat, s én neked,
Ha egyszer a nő karjaimba dőlt,
Kerítek asszonyt, jót mint Sára volt,
És olly ijesztő rútat, hogy maga
Borzadna hozzá nyúlni Belzebub. (El.)

Marót. A vas terembe várja őt tehát?
Jól! én is ott leszek. S te rossz kölyök!
Vess számot Isteneddel gúnyodért.
Hah! várnagyom!

Barra (jö). Vajh! mi ember ez.
Külsője zordon bajnokot mutat.
De szembe nem néz: rossz madár lehet.

Marót. Nem ismer! — Barra!

Barra. Mit hallok? nagy ég!
Az én vitéz uram.
Marót. Légy csendesen!
Reám ne ismerj más előtt, s ne hagyd
Hogy ismerős szolgáim jőjenek.
Én itt ma vendég s idegen vagyok.
Barra. Oh irgalom —
Marót. Ne szólj, mindent tudok!
Ti rendben vagytok. Látom semmi baj.
Barra (félre). Istennek hála! semmit sem gyanít! (Maróthoz.)
Oh baj valóban semmi, semmi sincs.
Mi mind igen jól és rendben vagyunk.
Marót. Ember, hazudsz; a rend itt felbomolt,
S van egy betegség köztetek, mire
Gyógyszert az élet földe nem terem.
Hogy van, hogy él, mit mível asszonyod?
Barra. Ah jó uram!
Marót. Ki a szóval, cseléd!
De nem, te hív ember vagy, Barra, szólj:
Mért nem jövétek értem küzdeni?
Váltságomat miért nem sürgetétek?
Mióta rabságomban szenvedek,
Nem jött levél, nem hírmondó felém.
Sokszor gyaníték hadzajt hallani,
Az értem küzdött harcz örömzaját,
S csak puszta nesz, s lelkem játéka volt.
Szólj, hol van a kincs, mellyet gyűjtve tarték,
Hol a vitéz had, melynek zászlaján
Rettegve állt az ős Maróti név?
Barra. A kincs, uram, hadakra méne fel,
De a had ép még és csatára kész.
Marót. Ezer villám! és még is veszteg ültök?
Barra. Bocsáss meg, az talán az én hibám volt.
Féltettem e várt, nődet, s a hadat,
S te már szabad vagy, és itthonn megint.
Marót. Itthonn! ez a szó, a mi észre hoz.
Oh vesztem volna inkább tömlöczömben,
Mint meggyalázva leljem házamat.
Barra. Még jókor érkezél: az elbukónak
Még jókor nyújthatsz felmentő kezet.
Marót. Minek tekintesz engem, nyomorú?
Koldús izeljen étket más utáu,
Marótnak úri s kényes szája van.
Kövess a vas terembe. Úgy hiszem
A két vas ember most is épen áll?
Barra. Minden helyén van, mint hagyád, uram.

Marót. Egyik vas ember én leszek. Reám
Fogod ruháját adni. Vajha, mint az,
Lelketlen állnék, meg ne hallanám
Az áruló száj suttogásait;
De hallanom kell, és aczél kezekkel
Letörnöm a virágot, mely nekem
Virítni nem fog már az életen.
Kövess, s ne felejts el titkot tartani.

Barra (magában).
Bal kezdet! oh mi gyász lesz a te véged. (El.)

Bod és egy *Apród* jönek.

Bod. Te rossz és veszélyes hírt hozál, fiú,
De csak hogy élsz, mert már is azt hivém,
Hogy makkirálylyá lettél, s legalább
Egy fejjel főbb a többi embereknél.
Fiú. Tudod, lovag, hogy én futós vagyok.
Bod. Oh azt igen, s hogy kész vagy uradat
Haramjákézben hagyni martalékúl.
Fiú. Ments Isten! Oh az én uram vitéz.
Bod. A gaz kutyák! ha váratlan szerencsém
És egy vitéz kar meg nem mentenek,
Ott vesztem volna, azt sem tudva meg,
Hogy ön cselédim voltak árulóim.
De semmi! menj, s ha jól laktál — tudom
Legelső gondod az — tekints körül:
Vagy egy gazembert nem találsz-e künn?
Fiú. A mennyi kell. De hogy ismerek reá?
Bod. Ismerj fajodra, holló! Menj! — megállj!
Tekints körül, mondom, mindenfelé
Hallj, láss meg mindent, és csak óva szólj,
S a mit tapasztalsz, hozd hirül nekem
Sorsom s jövendőd van koczkán, fiú!
Fiú. Szerencse, szép hölgy, vess nekem hatot! (El.)
Bod. Jó kedvü gyermek, és hű mint az árnyék.
Csak egy hibázik benne: férfi szív.
Kár hogy zsidónál venni nem lehet,
Megszerzeném a fiiczkónak. — De ő,
Az a varaskos béka, Ibrahim
Ő volt tehát az álorczás vitéz,
Ki rám rohant az erdő sűrüjén?
De annyival jobb. Most Haszán barátom,
Nem tartozunk egymásnak semmivel:
Te nem hivél, és én megcsaltalak. —
Hallék egy ősz arabtól hajdanában

Egy szép regét, mely most eszembe jut
S követésre unszol. „Két testvérleány van,
Igy szóla ő, az életsors uránál,
Való s Remény. Az első bájtalan,
De biztosabbnak tartatik; ledér,
És állhatatlan a másik s tünő,
De báj s gyönyör leng minden ízein.
Az, egy kiismert hitves, kit meguntunk;
Ez félig ismert, féltett szerető,
Kinek mosolygó ajkain szerencsénk
S egész jövendőnk túlvilága függ.“
Engem csalárdúl rá szedett az első,
A biztosabbnak hirdetett Való,
És válni kényszerít. Tündér Remény,
Te bájos ifju testvér, most te vagy
Küzdéseimnek czélja, csillagom!
Egy életet, s a név- és becstelennek
Az élet minden, illy egy életet
Szánok fel érted. Ida, drága hölgy
Téged köszöntlek szép reményeműl.
Hozzád közel jobb és nemesb vagyok.
S oh balgatagság! én őt e Haszánnak
Akartam adni, üdvöt ördögömnek,
Ezen nyomorúnak! Oh mint gyűlölöm,
Miként utálom őt! A szörnyeteg,
Ő volt, ki engem illy vaddá nevelt,
S ki, ha szabadúlni vágytam, ősz apám
Véres fejével rémitett, s kötött meg.
Minden magányban, éjem álma közben,
Oh hányszor látom én őt vérzeni,
Ez ősz apát, kit még nem ismerek,
Boldogtalan! s ki rólam csak maga
Gondolkozott az ember-lakta földön.
Ez ősz fej áll őrt poklom ajtaján,
S kilépni nem hágy emberek közé.
De most merészlem e lépést, ha bár
Apám fejének vérén gázlok is:
Merészlenem kell. Hallatlan boszút
Kivánok állni a vad zsarnokon.
Most a terembe. (Megáll.) Ah! hová megyek.
Ily lélek, illy arcz nem talál szerelmet.
Epédbe vissza, vérevő harag!
Térj álmaidhoz, rémes látomány,
S te könnyü, bátor, nyájas ifjuság,
Derűlj ki csábjaiddal arczomon:
Egy nő szivet kell meghódítanunk.

S teljes jogunk van hozzá. Életünk
Eddig vadon volt, szélvész-dúlta hon:
Most egy virágot ültetünk belé.

HARMADIK FELVONÁS.

(Terem, melynek hátúl egy közép- s két oldalajtaja van. A középajtó mellett jobbra egy vas ember van felállitva, dárda kezében. A középajtón jö Marót bán, a vas emberhez hasonló fegyverzetben.)

Marót. Ez asszony a ki most itt édeleg,
Mig engem rabnak s elhagyatva tud,
Ez egykor — átkozott az óra is! —
Nyakamba fűzte inda karjait,
Boldognak látszék, mint nem senki más,
S kigyói nyelven igy sugott fülembe:
„Oh bán, ha téged a harcz eltemet,
Nem élem azt túl egy pillantatig.“
S most, átok és halál! most ő — de nem,
Nem mondom el, mit vétett ellenem:
Asszony, s ez a szó minden, a mi rossz.
De itt vagyok boszúmat állani
Még élve, hála, szent Isten! neked
És birtokában észnek és erőnek,
S rettentő számadásra hívom őt.
Legyilkolom minden pillantatát,
Le minden gondolatját, vágyait,
Melyekkel önként szegni megy hitét:
Együtt, s egyenként annyi kínt adok rá,
A mennyi gondolattal hűtelen.
Hah! künn dicsőség hordja nevemet,
S ne tudjam azt honn szennytől őrzeni.
Jőnek. Vas ember, állj helyettem őrt,
Mig én benézek poklom ajtaján.

(Helyére áll. Bod jö.)

Már nyílik ím! jön egyik ördögöm:
A legnagyobb még hátra van, s az asszony.

Bod (körülnéz). Még nincsen itt. Miér e tétovázás?
Megváltozott talán? Az nem lehet.
Mert bár nem adta még nekem szavát;
De szive már enyém. A néma vallás
Epedve lángoló tekintetén,
Ezen galamb a szívhajó öléből,
Melyet szemem, mint holló, felfogott,
A fél sikerrel elnyomott sohajtás,
Az árapály hullámzó kebelén,
Biztosbak a nyelv vallomásinál.
A nyelv hazug szolgája a tüdőnek:

Kebel, szem, arcz az érzés nyelvei. (Ida jö.)
Ah jön! — Legédesb álmod képei
Öleljenek meg testvér angyalokként.
Hozzon reád legboldogabb napot,
Ki a napot s az üdvöket teremti.

(Idához közelítve, annak keze után nyúl, ki visszavonúl.)

Ida. Megállj vítéz, s hallgass meg engemet.
Bod (félre. Minő hidegség, mit kell hallanom.
Ida. Gyakorta látlak váramban, lovag,
Mióta férjem, a bán, fogva van;
Gyakorta hallom nyájas szózatod,
Vigasztalót inségem napjain,
S még nem tudom ki vagy; még nem tudom
Kinek köszönjem e baráti szív
Részvételét és biztatásait.
Engedj meg: a még férjes özvegyet
Oly sok gyanús szem s fül környékezi,
Oly sok bitang hír járja udvarát,
Hogy nem maradhat békében miattok.
Vagy bízni kell, vagy kárhoztatni. Ím
Én bízom, és magadtól vágyom azt
Megtudni, s mit rossz lélekzetével
Megvesztegetve nyújt a csalfa hír:
Te egy szilaj vitéznek tartatol,
Kinek hazája nincs, sem Istene!
Bod. Nincsen hazám és nincsen Istenem:
Mim van, ha elhagysz, angyalom, te is?
Oh Ida!
Ida. Bajnok!
Bod. Megbocsáss nevednek,
Hogy bájosabban hangzik, mint a báné.

Marót (helyéből egy kissé előbbre lépve).

Nem hallom őket, ördög és halál!
De suttogások árulást jelent. (Ismét visszaáll.)
Bod. Vagy hát ki vagyok én? Olyan idegen,
Oly új és ismeretlen nálatok,
Hogy számot adni kényszeritsz, s ma, most,
Midőn reménynyel jöttem? (Körülnéz.) Oh igen!
Meg kell tekintnem jól e teremet,
Hol annyi édes óra álmain
Feledni kezdém a fanyar világot;
Meg kell tekintnem e ház belsejét,
Mert tán utószor látom.
Ida (ijedve). Mit beszélsz.
Te távozol?

Bod. S ez ellenedre volna tán?
Úgy tetszik még is, mintha nem. Kivel
Öröm mulatnunk, a kit szívesen
Látunk, oly vendégnek nem keressük
Nevét, hazáját; nem fogadjuk így,
Ha tán haramjakézből véresen —
Ida. Az Istenért! te vérzel?
Bod. Semmiség!
Csak egy kis intés, hogy fejembe is
Kerűlhetendett e szép útazás,
Melynek jutalma gúny és gyötrelem.
Ida (félre). Hová leszek! feltétem füstbe ment. (Bodhoz.)
Te félre érted aggodalmimat.
Bod. Vagy azt kivánod, hogy mit én magam
Irtózva zárok keblem rejtekébe,
Hogy a mi engem semmivé teend,
És mondhatatlan kínt szerez neked,
Ha megtudod, — most elbeszéljem itt?
Megoldjam a vihart, mely még lekötve
Szenderg a hallgatás bilincsein?
Akarsz kegyetlen, és szívgyilkoló
Történetet? Jó. Úgy tudd meg, ki vagyok.
Ida. Megállj, én nem kivánok semmit is,
Ne szólj, ne tárd fel szörnyü titkodat.
Csak meg ne csalj, Bod. Oh mert én fölötte
Boldogtalan nő lennék általad.
Bod. Ez már baráti szózat volt. Az ég
Áldjon meg érte Ida. Oh igen,
E szózat az, mely sűlyedt lelkemet
Felhíja örvényének széliről,
Melynek riasztó mélységű tükrében
Szédűlve látja elveszett magát,
Oh igy fogadtál engem akkor is,
Midőn először, épen, mint ma történt,
Rablók kezéből mentem meg. Legott
Hogy láttalak, megváltozott hitem;
Vagy inkább, a ki eddig nem hivék,
Most hinni kezdtem benned és magamban,
S megesküvém, hogy éretted, ha kell,
Vért, szivet, üdvöt, mindent od' adok.
Ida. Oh Bod, miért szólsz illyeket nekem:
Te nem tudod, hogy ez lelkemnek árt.
Bod. Ah! félre minden aggodalmaiddal.
Lásd, drága hölgy, mi könnyü mód vala
Megcsalni téged névvel és családdal.

Nem mondhatám-e: Pálfi ivadék,
Perényi, Csák, vagy Frangepán vagyok,
Hogy szívtelen rokonság túra ki
Nagy birtokimból, mellyek visszaszállnak,
Ha perrel és törvénynyel megvivom.
Én e helyett jövék a mint vagyok,
Egy puszta névvel, czímeretlenül;
Nem súgva, nem hazudva semmit is,
Mi rajtam nem volt tüstént látható.
S te nem vetéd meg, jóm, a jövevényt,
A fénytelent: te elfogadtad őt,
Nyájas szemekkel vártál rá, ha jött,
Borús szemekkel kisérted, ha ment.
S lelkében egy gyönyörnek kútfejét
Nyitád meg, a jobb tettek érzetét,
És eltakartad azt a rémidőt,
Mely ifjuságán, mint pokol, terült el.
Igen, nemes hölgy, borzasztót s dicsőt
Hallandasz egyszersmind, ha elbeszélem,
Mi voltam, és mi lettem általad.
S te most elrontanád-e művedet,
Elfúhatnád, mint szappanbúborékot,
Egy ember művét, Ida, üdvömet?
Az nem lehet! de félre most ezekkel,
Ezek komor, kedvetlen tárgyaim,
Mert engem illetők. De szólj magadról.
Mint vagy, hogy éltél, a mióta sorsom
Távol tartott? Vidámak voltak-e,
Mint én ohajtám, mindig napjaid?

Ida. Oh Bod! te csalfán játszol énvelem:
Kérdéseimre nem felelsz soha,
Vagy ollyat, a mi rémit és gyötör,
S kérdést adsz, melyre nem felelhetek,
Vagy ollyat, a mi búsit és lever,
Vidám napokról szólasz? Oh igen!
Egy éve hogy Marót bán fogva van,
Egy hosszu éve folyvást rettegek —
Attól-e hogy jő, vagy nem? — nem tudom.
Oh senki nem tudhatja, mit teszen
Özvegynek lenni háborús időben,
Bán özvegyének, míg a bán is él.
Im, hogy bolondúl a csalárd töröknek
Nem hányom el váltságúl kincseit,
Hogy vakmerőn nem kisértek csatát,
Hogy elfogadlak, jó vendégemet,
Ki engem bátorítasz és vigasztalsz,

Hitetlen nőnek tartatom. S ha ez
Való, ugy én boldogtalan vagyok —
Ha nem való, még boldogtalanabb.
Oh bár ez órán térne meg Marót bán,
S találna engem halva, hitvesét.

Bod. Mit hallok? új és régiebb panasz!
Búd és keserved engem gyötrenek,
S e kétkedésed kárhozatba dönt.
Én teljes embert szántam fel neked:
A mint vagyok, s leendek harczfia
És ifjú még, az élet ajtajánál,
El nem hiúlt remények birtokában,
S oly elszánással, melly egekre tör,
Egészen a tiéd. — A múlt időt,
Ha éden volna is, kitörleném
Emlékzetemből, és egész jövőmet,
Bár egy világot érjen, itt neked
Ajánlanám fel: lelkem a tiéd
És életem, s te mind ez áldozatra
Az egy Marót bán névvel állsz elő.
Ki e kevély bán? Istened talán,
Ki síron túl is számot tart reád?
Meggondolád-e Ida, mit tesz ez?
Vagy ő, vagy én! De ő már elveszett:
Ótet Haszán bég sírnak áldozandja.

Ida. Oh ég!

Bod. Vagy bár ne hát. Ő éljen, csak találj
Módot s időt hogy el ne veszsz nekem.
Találj egy ilyen másod életet,
Mely ifjúsággal kezdődjék, s ha eltelt
A félidő — én békén várom azt,
És türelemmel — akkor légy enyém.
De az élet egy, s ah Ida, mely rövid.
Mutasd meg, hogy két életünk vagyon:
Én várok érted egy hosszu életen,
Végig gyötrődöm minden pillanatján,
Csak légy enyém a másik életen.
De oh ha most elvesztlek, Ida, most
E visszahozhatatlan életen,
Te mind örökre veszve vagy nekem.
Oh Ida, és te sírsz? mért e könyű?
Kegyetlenebb az, mint tán gondolod;
Mert azt jelenti, hogy te nem szeretsz.

Ida. Én nem szeretlek? — Oh ég, mit beszéltem!
(Hirtelen felkel).

Bod. Igen, oh igen ezt jó angyalod sugá-

Ne bánd, ne vonjad vissza szavadat.
E szó után lelkem már rég epedt.
Gyakran, midőn magamban tépelődtem,
Azt kérdezém, mi boldogitana?
Kincs? nem; dicsőség? nem; szerencse? nem;
Uralkodás? nem; egész világ? nem;
Egy szó hibázott teljes életemből,
E szód: szeretlek. Most hallottam azt,
S nincs a világon a miért od' adnám:
Még egyszer ah mondd azt a drága szót.

Ida.

(Mintha félne, hogy meghallják, körüljárja a termet, s midőn visszatér, elfojtott hangon szól.)

Bod, én szeretlek téged.

Bod. Oh gyönyör!

Ida. Szeretlek átkaimnak ellenére,
Oly kínnal és oly rettegés között,
Mint ellenségnek sem kivánhatom.
Igen Bod, oh ha tudnád! én neje
Egy elfogottnak, a ki oly dicső,
És oly nemes férj, hogy becsülni kell,
Ha nem szeretnők. Én szerettem őt,
Oh én boldogtalan, s most rettegem.
Én egy családnak ága, mely hitetlent
És szívgyalázó árulást nem ismer,
Hol Istenfélők már a gyermekek,
S jámbor keresztény a ki korra jut,
Én ily családi ág, Marót neje,
Én tégedet szeretlek. Oh egek!
Ne lássatok meg engem.

Bod. Kedvesem!

Ida. Én küzködém. Igen! soká, soká
Harczoltam e veszélyes indulattal.
Imádkozám; de bűnös ajkaim
Egy szót neveztek, mellyet szenteink
Nem ismerének, e szót: szerelem.
S ah mily hatalmas szó volt ez: megölte
Imádságomnak minden erejét.

Bod. Oh drága hölgy, te ennyit áldozál.

Ida. Midőn fohászim nem használtanak,
Megesküvém, s megátkozám magam:
Ne adjon Isten hosszu életet,
Ha a szerelmet meg nem tagadom.
S én a szerelmet meg nem tagadám,
Meg nem tagadhatám. Oh Istenem!

Hisz én szeretlek, és szeretni foglak,
Ha tüstént sírba kell is szállanom.
Most már, Bodom, te kedves jó barátom,
Mindent kitudtál, a mit tudni kell.
Tudod: szeretlek, úgy mint nő szerethet.
Mi kell egyéb? a lelki szerelem
Az a mi boldogít, és ezt magok
Az angyalok sem rójják vétkeműl.
Ég úgy akarván, a bánnak neje,
Neked barátod, szeretőd vagyok.

Bod (megöleli). Oh Ida, Ida!

Marót. Ida!

Ida. Szent hatalmak!
Mi rettentő hang érte fülemet.
Maradj, maradj, az Istenért, ne kísérj.
Oh jaj nekem, ha ő megérkezett. (El.)

Bod (kardot rántva körüljár).
Kisértet, vagy gazember, szólj, ki vagy?
(Ismét körülmegy.)

Itt senki sincs. Szavam viszhangja volt,
Mely a szegény nőt úgy megrezgeté.
Oh Ida, kedves, drága, jó teremtés!
Szeretni foglak, asszony! e világon
Csak tégedet, te szép, te jó, te hív.
De most utána, fel kell bátorítnom:
Különben elvész félig nyert csatám.

Barra (jő egy köpenyegbe burkolt emberrel).
Uram barátom, várjon egy kicsint:
Itt egy vitéz bajtársa keresi,
S ha végezett, elvárjuk vacsorára;
Mert asszonyunk ma nem lesz látható. (El.)

Bod (a vasemberes ajtóhoz megy, hol a köpenyeges ember áll).
Ki vagy, mi dolgod, végezd röviden.
(A török köpenyegét szétveti.)

Oh ördög! ez Haszánnak embere.

Török. Uram Haszán küld itt egy levelet.

Bod. Jó. Elmehetsz. Mást semmit sem izent?

Török. De sőt; ugyan azt, mit a levélben irt,
Meghagyta szóval mondanom. Köszöntöm
Bod hadnagyot, szólott ő, s intem őt.
Hogy a kit igért, a kiért zsebét
Aranynyal töltém, a szép özvegyet,
Marót nejét már egyszer hozza meg,
Három nap mulva a közel harasztban
Egy kis hadam lesz, mely őt átveszi.

Mondd, hogy siessen. Apja ősz fejére
Emlékeztesd, őt, így szólott, uram.
Bod (félre). Oh eb török! szegény, szegény apám!
Török. Mást nem parancsolsz?
Bod. Menj; ne lássalak
De még is, mondd Haszánnak, hogy ne jőjön.
Egy hónap mulva lesz kezünkben a nő.
Előbb ne jőjön haddal. Menj, siess.
Megállj, megállj. Marótnak özvegyét
Mondád? — A bán még él.
Török. Csak élt, uram.
Bod. Marót bán meghalt?
Török. Meggyilkoltatott.
Bod. Mondd meg Haszánnak, egy hét mulva jőjön.
Lódulj, siess, menj: meg ne lássalak.
(Török el.)
Bod. Marót bán meghalt, és én élni kezdek.
Vigan, vigan, ma áldomást iszunk. (El.)
Marót (előlép). Vég áldomást, az égre esküszöm.
Ez ember elcsábítá hölgyemet,
És a töröknek pénzen adja el.
Haha! kaczaglak, nyomorú pokol.
Az ember és föld poklabb, mint te vagy.
Szünet.)
S én most megöljem őket, meg velök
Azon kigyót, mely szívemben lakik?
Megöljem és egy hirtelen döféssel
Elrontsam a boszúnak ünnepét?
Nem! eddig ők nem éltek boldogúl,
Attól remegve, hogy még megjövök,
Gond s félelem közt ízlék a gyönyört.
De most halottnak vélve, szabadon
Czikáz szivökben minden érzemény.
Igen! koporsóm mellett lássam őket,
Teljes virágzatában bűneiknek.
S ha majd gyanútlanúl kéjelgenek,
Ha üdvöt áraszt minden érverés,
Ha boldogságok legfőbb fokra hág,
Akkor csapok le, mint a jégvihar,
És elhervasztok minden örömet.
Barra (jö). Uram, jelen léssz most a vacsorán?
Marót. Hij majd ha vége lesz. — Megállj!
Még egy parancsom van. Vigyázz reám:
Intézz holnapra pompás temetést,
Úgy mint temettük boldogúlt apámat.
Engem halottnak hirdetett Haszán,

S ez alkalommal élni akarok.
Egy zárt koporsót készíttes titokban.
Tizenhat gyászba öltözött vitézem
Várjon reá az erdőn, s úgy adasd át,
Mint melyben a töröktől visszaküldött
Holttestem nyugszik. Mély titok maradjon
A mit parancsolék. — És holnap délután
Az ősi sírbolt várjon a halottra.
Oh a hitetlen asszony, ő bizonynyal
Örűlni fog, ha engem halva lát.
De most az egyszer ezt az örömet
Ürömpohárrá változtathatom.
Vigadjatok csak, én is vígadok majd;
Oly tort ütendek a holt bán felett,
Oly tombolás lesz a vég lakomán,
Hogy minden őseimnek csontjai
A sír ölén felrázkódnak belé. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Sírbolt. A szinpad hátulján egy emeleten áll a koporsó hadilag ékesitve. A halotti ének épen elhangzik, s a gyász fegyveresek és nép kifelé indulnak. — Bod, ki hátramarad, apródjától kihivatik. Ida a koporsóra borúl. Marót ki az előtéren van, távolság és homály miatt a sokaságtól észre nem vétetik.)

Marót. Ez hát a vég, a mellyért fáradunk?
Gyász pompa, melyre a halál vigyorog;
Halotti ének részeges torokból,
Egy pár hamis köny ollyaknak szeméből,
Kiktől szeretve vélted magadat:
Ez minden útiköltség s elmehetsz,
Viselje a föld gondodat. Haha!
Csaknem kivánnám, bogy már ott legyek,
Hogy a tor, melyben holtomon vígadnak.
El volna költve, s én alant nyugodnám,
Alant, hol a szirt és az ércz foganszik,
Csak most tudom még, mily boldog valék,
Mint foglalá el a nő lelkemet:
Most ott üresség, végtelen hiány van,
Melyet be nem tölt bár az ödv maga.

(Bod az ajtónál megjelenik.)

Ki ez? Bod, ah szerencsés vőlegény!
Elébb, elébb! ott vár menyasszonyod.
Sírbolt ugyan, hol most vagyon, s ura

És kedves férje a ki sírba szállt;
De semmi! csak te menj, szép vőlegény!
Fogadni mernék, szívesen veendi
Ha gyászt s keservet elhagyatsz vele. —
Nézzétek e nőt: még imádkozik,
Talán szivéből, tán mert úgy szokás,
Talán még bút is érez mert hiszen
Egy hű kutyát is sajnálunk, ha elvész.
De várjatok csak egy pillantatot,
S e gyászos asszony latrával mulat.
Hah! (Visszavonúl egy oszlophoz.)

Bod (még a lépcsökön állva körültekint).
Csodálatos! midőn e sírlakot
Váratlanúl megpillantám imént,
Úgy tetszék, mintha láttam volna már,
Régen, nagyon rég, gyermeknapjaimban.
És mintha egy vitéznek tetemét
Kísérte volna illyen gyászmenet,
Milyet ma láttam. — Álom, nem egyéb.
Én e helyen nem voltam még soha.
De íme a szép gyászoló, mi szép!
Imádkozik, vagy sír, vagy mind együtt.
Hiába, fel kell őt ébresztenem. (Lemegy.)
Szép Ida!

Ida (felijedve). Kit látok itt? Bod, ah te vagy.
Mért jösz te engem háborítani?
Csak ellenednek tudnám azt kivánni,
Hogy engem ily órában megzavarjon.
Ez óra óta kétkedem szivedben,
Mely a halottat s gyászt nem tiszteli.

Marót (hallgatózva).
Mit szólsz kigyó? De mindegy, csak sziszegj.

Bod. Ne szemrehányást, azt nem érdemeltem.
Hallgass ki engem nyugton és legitt,
Mert minden perczen élet, és halál függ,
Több mint az élet, a becsület is,
Azon becsület, mellyért nő előttünk
A tiszteletnek szent oltára lesz.

Ida. Mi vész közelget? szólj: én rettegek.

Marót. Oh ég! Marót bán nője egy latorral
Tanácskozik holtnak vélt férje mellett.
S a köny mielőtt a holtra hullana,
Örömsugárrá olvad fel szemében.
De rajta! csak ti nyájaskodjatok,
Én a násznépet tüstént meghozom. (El.)

Bod. (ki egy kissé körülnézett).
Halljad tehát. Cselédem hírt hozott,
Hogy vad Haszán bég haddal erre jő,
Azt vélve, hogy férjed már halva lévén,
Nincs a ki védjen. A miért sovárog,
Az nem kevésb, mint várad és magad.
Ida. És én?
Bod. Igen, te, Ida. Ő téged szeret,
Hirből szeret, s buján miként török,
Miként a bőszült állatok szeretnek.
Ida. Irgalmas ég, oh ments meg, könyörűlj.
Bod. Míg élek, Ida, nincs mit tartanod.
Eddig szavakkal mondám, hogy szeretlek,
Most tetteim mutassák. Adj hadat,
Bizd rám a népet, s én a vad pogányon
Megtorlom, a mit teljes életében
Békében, harczon vétett a magyarnak.
Ida. Oh hála, hála e jóságodért.
Igen, barátom! úr vagy váramon.
Tedd a mi legjobb, tetszésed szerint
S vezesse Isten lelked' s kardodat.
Bod. Szerelmem az, mely engem gyújt, vezet.
Győznöm vagy halnom érted egy gyönyör.
Igen, meghalnom! Ida! egy jutalmat
Kérek csak tőled. Esküdjél nekem,
Ezen koporsón esküdd, hogy szeretsz.
Ida. Te szörnyü kezdesz lenni.
Bod. E koporsó,
Mely hősi férjed testét fedezi,
Ez a mulandóságnak czímere
Komor de biztos emlékeztető.
Ha végzet a csatán elhullanom,
Add a jutalmat, a megnyugtatást,
Hogy most enyém vagy, s élve a töröknek
Nem jutsz kezébe. És ha győzelem
Kísérne hozzád, esküdd, hogy kezed
Barátod', engem, boldogít sziveddel.
Ida. Csak itt ne, oh Bod, itt ne kényszeríts.
Bod. Én innen a csatába rohanok,
Talán halálba, sírom ellenébe
Legott, e pillanatban. A török
Már készen áll az erdő szélein.
Minden vitéznek díja van, ha küzd,
S tőlem te megtagadnád?
Ida (a koporsóra teszi kezét). Esküszöm!
Bod. Igy Ida! most már szép menyasszonyom,

Öleld meg boldog vőlegényedet.
Hogyan? vonakszol? semmi zálogot,
Csak egy szegény csókot se birjak-e,
Mit a halálnak ellenébe tartsak?
Ha lelkem egykor túl ez életen
Azt volna képes hinni, hogy szerelmed
S magad csak álmom tündérképe voltál,
Az engem inkább, mint a kárhozat,
Egy halhatatlanságon végig gyötrene.
(Marót hat gyász vitézzel megjelenik.)
Oh Ida, kösd meg lelkem szárnyait;
Mutassa rengő hév kebled, hogy élsz,
S hogy e kebel csak érettem dobog. (Ölelkezés.)
Igy! most csatára, s aztán karjaidba.

Marót (ki az alatt lejö a lépcsön).
Az ágra, tolvaj, ágra és kötélre!
(Megragadja Bodot, s kiséröi kötözni kezdik.)

Ida. Oh ég! Marót bán! (Ájultan összerogy.)
Bod. Mit hallok? Marót bán?
Marót. Hah gyáva tolvaj, szívem gyilkosa,
Azt hitted, hogy meghaltam kedvedért?
Itt áll Vitéz, ki megmentett az erdőn,
És itt Marót bán, a ki most megöl!
Vigyétek őt, és várjatok reám. (Bod elvitetik.)
Szivét veszem ki a hitvány latornak
S ez ágyasának nyujtom ételül.
(Fölülről nagy zúgás hallik.)
Mi ördögordítás az ott fölül?
Ki mer zajogni, míg Maróti szól?
S ön háza népén véritéletet tart? (Ismét zaj.)
Hah! várjatok. Jó kedvemben vagyok.
(Elindúl meg visszajö.)
Ez asszony itt a sírban jó helyen van.
Még nem tudom, mint végezzem ki őt;
De azt tudom, hogy sorsa szörnyü lesz. (Indultában.)
Ti rég elhamvadt ősök árnyai,
A szép menyasszonyt nektek jegyzem el.
Mosolygjatok rá, rém ábrázatok,
Verjétek össze csont bokátokat:
Ti lesztek a násznép és a vőlegény;
A rab Marót bán özvegyen marad. (El.)

(Erdö.)
(Török had jö, s megállapodik, utóbb Haszán bég.)

Haszán. Szolgált szerencsénk. — Jól közel jövénk.
Reménylem, a mit ennyi száj kimondott,

Megértheté várában a kevély bán.
Elő, elő! s fenjen kiáltsatok;
Ha nem fog a szó, vágjon közbe kardunk.
Kiáltsatok, hogy harsogjon fel a föld
S reszketve adja visszhangját az ég:
„Macsói bán, add meg váltságodat!“
(Indúl a had utána.)

(V á r.)

(Marót bán a várfalon áll. Barra sietve jö.)

Barra. Uram! veszély fenyíti váradat.
Itt őreink figyelmét elkerülve
Jön a török had délczeg-elbizottan,
S vad ordítása, mint egy szörnyü kürt,
Veszélyt, halált, vad háborút jelent. (Kiáltás távol.)
Macsói bán, add meg váltságodat!
Marót. Hah ők! Haszán bég népe. Kárhozat!
S én a napot, s váltságot elfelejtém. (Barrához.)
Küldj a hadért, hogy tüstént gyüljön össze
És szálljon a vár éjszakoldalához.
Barra. Már küldtem érte. Míg beérkezik,
A vári népet falra rendelém.
Marót. Fölösleges gond. Hozz egy békezászlót,
És tüzd ki a vár szegletén. (Barra int egy katonának s ez el.)
Bizonynyal
Alkudni fog még a pogány előbb. (Kiáltás közelebbről.)
Macsói bán, add meg váltságodat!
Marót. Üvölts, üvölts, hogy megszakadj belé!
Marót bán, ez gonosz nap életedben.
De helyre szív! most férfi kell a gátra.
(Egy katona egy fehér zászlót tüz ki. Egy török jő, szinte fehér zászlóval.)
Török. Zászlód jelenti, hogy békét akarsz?
Marót. Ki értekezni s alkudozni vágy,
Bátran jöhet, bántatlanúl mehet. (Török el.)
Váltságomat nem birják táraim,
S én áldozat vagyok: de még előbb
Megmentem e várat, s kivagdalom
Becsületemből a rágó fenét,
Nőmnek s latrának még lakolni kell.
(Gondolkodva jár a várfokon.)
De mért lakoljon a ki büntelen?
Mért én, ki ellen minden vétkezett?
Teljes boszúm csak úgy lehet, ha ők
Elvesznek, és én menten maradok,
Menten, s azoknak inségén kaczagva,
Kik engem e nagy kínra szántanak.

Igen, nekem még élve kell maradnom ;
Ezen csekély adóval tartozom
Barátaimnak s ellenségeimnek.

(Haszán jö egy csapattal.)

Haszán. Zászlóm köszönti zászlódat, magyar bán.
Békét kivánsz, s azért magam jövök.
Mennykőbe is, te ítthonn jól mulatsz :
Szép asszonyod van, s jó pinczéd lehet.
Várhattam volna a tized napot,
S a gazdag erszényt mely íly drága főt,
Mint a tiéd, megváltson a haláltól.
De lám, törökben emberség vagyon.
Hogy fáradástól megkiméljelek,
Magam jövék beszedni péuzemet.
Vagy tán nem is várt vendéged vagyok ?
Nem szívesen látsz hozzád ily közel ?
S a törhetetlen hűségű Marót bán
Adott szavát feledni kezdené ?
Se baj ! mi hozzád nem magunk jövénk.
Nyomunkba tizezer hadszolga jő.
S napszállatig, ha díjad nem kerül ki,
E tízezer száj orditand füledbe :
„Macsói bán ! add meg váltságodat !“

Marót. Haszán, ha bár ellenségem vagy is,
Megvallom, oly súly fekszik éltemen,
Milyet talán még ember nem viselt.
S ha adott szavamról megfeledkezém,
Csak azt jelenti, hogy lelkem kihalt,
S eszméletemnek nem valék ura.
De még idő van, jóvá tenni mindent.
Parancsold hátrább kísérőidet.
Várj rám, s legottan számot vethetünk.

(Haszán hátra megy csapatja felé.)

Barra (jö). Uram ! hadunk főbb része itt vagyon.

Marót. Bocsásd be őket a tulsó kapun.
S megállj, elébb még menj le —

(sugva beszél Barrához).

Barra (visszajjed). Oh uram !

Marót. Én engedékeny szolgát szeretek. (Barra el.)
Békén, Haszán ! tüstént nálad vagyok ! (El.)

(A hátra vonult török csoportból Haszán s Juszuf elöbbre jönek.)

Haszán. Juszuf ! te lappangj itt a vár körűl,
S midőn gyanítod, hogy Bodnak fejét
Vétette a bán, menj be, mint követ,
Mutasd elé e kardot, s mondd a bánnak,
Hogy ezt ajándokúl küldöm neki.

Kié e kard, s honnan került, tudod,
Mondd el hiven. Távozzál. Légy szemes.
(Juszuf meghajtja magát s visszavonúl.)
Ez a keresztény most gyilkolni fog,
Azt már szeméből olvasom, s ha majd
Megtudja, hogy testvérét ölte meg,
Kétségbe sűlyed, és elkárhozik.
Oh, hála légyen, Allah! szent nevének.
(Marót jö.)

Haszán. Köszöntelek, bán. Egy szócskát előbb,
Mint alkut kezdenénk. A hitszegő Bod,
Ki most kezedben van, nekem
Bérlett cselédem.

Marót. Rabló!

Haszán. Oh igen,
Ő Kende Rózsát, s több más szépeket
Szerzé nekem; de drága pénzemért.
Most rászedett, s én eltökélt vagyok
Lábához tenni áruló fejét.
Add őt nekem ki.

Marót. Én Bodot neked?
Nem egy hajszált, egy szikrát életéből.

Haszán. Hát esküdj rá, hogy élve nem hagyod.

Marót. Ne ingerelj: csak ő az, a mire
Nem alkuszom. Mindent mást engedek:
De őt s boszúmat fel nem oszthatom.

Haszán. Igaz, te őtet méltán gyűlölöd.

Marót. Méltán-e? azt boszúm mutassa meg.

Haszán (félre). Ez jól van. Igy Bod élve nem maradhat
(Maróthoz.)
Nos bán? hol a díj, melylyel tartozol?
Vagy visszatérsz-e rabságodba ismét?

Marót. Török, midőn még nálad rab valék,
Minden szavad közt egy fájt oly igen,
Hogy arra most is jól emlékezem.

Haszán. En sem felejtém. Add nődet nekem:
Váltságod díja ő, vagy a halál.

Marót. Ezek voltak tulajdon szavaid.

Haszán. Most is, vitéz bán. Add nődet nekem,
S szabad vagy, és ment minden tartozástól.
Különben hajlik a nap, és te rab vagy.
Szavad szerint határidőd kitelt.
(Marót int Barrának, ki a feketén fátyolozott Idát a várajtóból elöhozza.)

Ida (Maróthoz, térden állva).
Oh bán, ne ölj meg engem. Adj időt,
Hogy bűnömet megbánjam. Könyörülj!

Haszán. Minő szelíd hang!
Marót (fölemeli Idát). Én megöllek? én?
Nem, drága hölgy: te életkedvelő vagy,
Te kéjt, gyönyört, hév csókokat szeretsz;
Szerelmed mint a tenger, ollyan éh,
Oly telhetetlen, oly kifogyhatatlan
S te halni készülsz? Ments Isten, nemes hölgy!
Te még ezentúl fogsz csak élni. Eddig
Az egy Marót bán volt, ki megölelt,
Most egy világnak lész a birtoka. (Idát lefátyolozza.)
Ida. Mi lesz belőlem, óh mindenható!
Haszán. Allah! ez a te képed rajzolatja.
Marót. (Haszánhoz). Mit szólsz?
Haszán. Az alku áll.
Marót. Esküd reá!
Haszán. Alláhra esküszöm.
Marót (átadja Idát). A nő tiéd.
Ida. Megállj, megállj! oh mit kellett megérnem.
(Marót elé térdel.)
Oh bán! Marót!
Marót. Becsületes nevem,
Mellyet gyalázat ére általad.
Ida. Férjem!
Marót. Ne mondd. Az többé nem vagyok.
Ön férje voltam Idának, szemérmes
És tiszta nőnek a Radók fajából.
Te nem vagy az: neked már nincs neved,
Vagy oly', a melytől undorodni kell.
Ida (fölkel).
Mért nem szakadsz be föld, hogy elmerüljek. —
Oh bán, ne hagyj el, óh hallgass ki engem.
Oltár előtt mikorban nőd levék,
Megesküvél, hogy semmi rossz napomban
El nem hagyandasz. S ég legyen tanúm!
Ily rossz napom több, mint ez, nem lehet. —
Vétkeztem oh Marót, s te tűrhetnéd,
Hogy más kezéből érjen büntetés? (Letérdepel.)
Oh ölj meg engem, bán, oh ölj meg engem.
Marót. Kardom vitézek estével dicső:
Hitetlen vérrel nem fertőztetem.
Ida (fölkel). Az Isten látja, hogy kegyetlenül szólsz
Marót! — de nem; te sziklaszívü vagy.
Hozzád fordúlok, irgalmazz, vitéz bég,
Engedj urammal szóllanom magával.
Haszán. Ne mondd, hogy nálam kérelmed hiú volt;
Szólhatsz: de ez legvégső szód legyen.

Ida. Végbúcsumat veszem.
Haszán. Lásd távozom! (El.)
Marót. Nevetlek, asszony, meghittségedért.
Véled, talán félénk, fukar vagyok,
Hogy gyávaságból engedélek át?
Nem, Istenemre! Nincs ár oly magas,
A földnek semmi kincse, sőt maga
Ez életem, melyért od' adjalak.
S ha védni kellene egy becsületes nőt,
Nem véremet, de tengert ontanék ki.
Most egy kutyámnak vére drága bér.
Ida. Irgalmas Isten! adj erőt.
Marót. Beszélj,
Vagy távozom. Mit kívánsz?
Ida (magában). Oh igen,
Hallám, mitől a nőszív megszakad.
Most semmi sincs már, a mit rettegek. (Maróthoz.)
Marót, te mindig nyájas férj valál,
Nem hallám eddig egy rossz szavadat. —
Marót. Igen, s te szépen megjutalmazál.
Ida. Oh szörnyen, szörnyen, oh mily keserűn!
Fogságba estél s én elhagytalak.
Minden cseléded harczot sürgetett,
Legalsó szolgád kész volt halni érted:
S én nőd rabúl sinlődni hagytalak.
Marót. Úgy van, derék hölgy, azt tevéd velem.
Ida. Oh bán, ne forditsd erre képedet!
Erő s vidámság pezsgett arczodon,
Mint férfi mentél a vészes csatába.
Most fonnyadásnak indult termeted,
A bú vénsége hamvad arczidon,
És üstököd setétlő fürtein
A hervadásnak dérvirága leng.
Oh szörnyü, szörnyü, s mind ezt én tevém.
Marót. Valót beszélsz. Nem év, nem a nyomor,
Nem tört meg így a mély rabság maga:
Szívbú betegjét látod itt előtted,
Gyötrelmim ástak ily sírt arczomon —
De meglakolsz e hervadásomért.
Ida. Igen Marót bán, s nem méltatlanúl.
De mért örülsz ily szörnyü sorsomon?
Oh bár méltónak tartanád reám
Hallgatni, mondhatnám: hogy nem halál,
Nem büntetés az, melynek gondja bánt.
Midőn imént a holtak közt hagyál,
Hol mint egy büntetőt a más világról

Gondoltalak megtérni, s szellemem,
Mint a kiholtak háza mely lezárt,
Ollyan kietlen s borzasztó vala,
Áldottam volna azt a tőrt s kezet
Mely életemnek véget vet. Te ott
Kegyetlenebbűl, mint emberhez illő,
Rém, s lelki furdalás közt élni hagytál.
Midőn imént megvetve, meggyalázva
Pogánynak, ellenségnek átadál,
Kit a pokolnál inkább rettegek,
Oh bán, ez élet akkor már kihalt,
S csak az maradt fenn, a mi benne kín.
Nem életem hát, mellyet féltenék;
De megvetésed és utálatod,
Melyekre méltó lettem, és ez arcz,
Mely óriási bűnömet mutatja,
Ez a mi ég s dúl lelkem belsején.
Engedd meg, oh bán, egy kérésemet.

Marót. Mindent, csak azt ne, hogy becsüljelek.

Ida. Ne mondj kivételt. Meggondoltad-e
Hogy most utólszor látlak életemben,
Hogy mint halálra ítélt rab, csak egy
Kis kedvezést kivánok nyerni —

Marót. Szólj!

Ida. Add gyilkodat nekem.

Marót. Mit, gyilkomat?

Ida. Te meg nem öltél, ámbár kértelek.
Azt hitted, asszonyármány s tettetés volt;
S az meglehet: mert ah én silány,
Értéke vesztett, hűtlen nő vagyok.
De gondold meg bán, s szánj meg engemet;
Te egy pogánynak adtál birtokába,
Utálatosbbnak minden bűneimnél.
Ha rossz napom lesz nála — s oh egek!
Minő pokolnak kell ott nyílnia —
Ha kényszeritni és gyötörni fog,
Ki ment meg engem útált életemtől?
Rettegtem, oh bán, eddig a halált,
Most egy barátom a világon ő.
Oh add, oh add e gyilkodat nekem.
Én nem vigyáztam hős neved becsére,
Eljátszottam szép boldogságodat:
Szentül megőrzöm e tőrt, esküszöm.

Marót (kémlőleg s félig megindulva). Itt, vedd!

Ida. Oh hála e jótétedért!
S ha majd, Maróti, azt hallod felőlem,

Hogy nem vagyok, hogy minden vétkemet
Szivem kiontott árja mosta el,
Igérd, hogy meg nem átkozod nevem!
Hogy megbocsátasz a szegény Idának.

Marót. Ida!

Ida. Oh csak egyszer még e szót, e hangot,
Mely régi édenemből visszazeng.
Oh mondd, hogy megbocsátasz vétkemért.

Marót. Add vissza gyilkomat.

Ida. Mit? gyilkodat?

Marót. Megmásolám szándékomat: te itt
Maradsz te nem mégy a törökhöz.

Ida (magában). Mit hallok? Ő megindult. Óh öröm!
Én nem vagyok hát többé áldozat,
Nem a pogánynak martaléka többé! (Maróthoz.)
S te díjat adnál értem? harczra kelnél?
De nem, hisz én hallottam. Oh egek!
Mit kell gyanítanom:
Te rabságodba ismét visszatérnél?

(Marót elfordul.)

Ida (rövid belső küzdés után).
Oh adj erőt, ég, adj erőt nekem.
Én elfelejtém esküvésemet;
Hivságos gondolattal idegent
Fogadtam e szív tiltott rejtekébe,
És sorvadozni hagytam férjemet
Egy hosszú rabság minden kínjain;
Most életemmel válthatom meg őt,

(Haszán felé megy.)

Haszán, jöhetsz: mi már készen vagyunk.

Haszán. (jö). Oh szép vagy, húri, égnek lánya vagy,
Jövök, jövök, s a merre mégy, követlek.

Marót. Megállj Haszán! add vissza hitvesem,
S váltságaért szerződjünk ujolag.

Haszán. Szerződni? újra? tartsd meg szavadat.
Imént silány jószágként elvetéd.
De bár hogyan, nem kellnek kincseid,
Nem várad, minden birtokod, magad:
Neked csak véred hizlalná boszumat;
De itt gyönyörre nyílnak karjaim.
Itt napderítőt, álomédesítőt
Viszek magamnak, millyet egy király
Országa árán venne meg. Te őt
Dühben s bolondúl elvetét, magyar;
De a töröknek jobb izlése van!
Szabad vagy, és ment minden tartozástól.

De őt viszem. Becsületes magyar,
Mit egyszer ád, azt vissza nem veszi.
Marót. Vidd hát török, de állj készen csatára.
Te álnokúl, s gonoszszal czimborálva
Lopád ki váram szívét; farkasúl
Jövél el ólálkodva, míg lakomban
Az Isten átka és haragja dúlt;
Most végre el kell válni sorsainknak:
Élet-, halálra harcz legyen közöttünk.
Haszán. Azt gondolod hogy elfutunk előled?
A nagy próféta úgy áldjon meg engem,
A mint kivánom a csatát veled,
Élet-, halálra, bán. Nőd már enyém;
Ha porba látom húllni fejedet.
Minden kivánság, mellyet ápolék,
Egy örök életre teljesülve van. —
Csatára, bán, elvárlak a csatára! (Idával el.)
Marót. Vért, vért kell látnom, vérét a gonosznak,
Ki engem illyen sorsra juttatott,
S undok pogány eb! a te véredet. (Kiáltva.)
Fel fel! vitézlő férfiak! csatára!
Marótnak ölni szörnyü kedve van.
(A várfalakon itt-ott katonák tünnek fel.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Terem.)

Marót, Barra (s hátul két katona).

Barra. Sergünk, uram, már készen áll a harczra.
Marót. És a török had?
Barra. Már a parton áll.
Oldalt a víz, hátúl erdő fedi:
Gyanítja, hogy mi fogjuk fölkeresni.
Marót. Azt jól gyanítja. Mintegy mennyi a nép?
Barra. Négy annyi, mint mink.
Marót. És hátat keres!
Mind illyen a török, s ha csak
Nincs, a ki üsse hátúl, nem csatázik,
De harcz előtt még ránk egy munka vár,
Kegyetlenebb tán, mint a harcz maga.
Végezzük el, hadd jőjjön a fogoly.
(Bod bevezettetik. Marót merön nézi.)
És ő is Isten képe. Nem, nem az:
Az Isten képe megszentetlenűlt,
Midőn ez undok lelket burkolá be,

S ha teste volna, millyen szelleme,
Olyan kietlen és utálatos,
Megátkozná a természet magát,
Hogy illyen szörnyetegnek anyja lett.

Bod. Es még is, bán, a nő másképen itélt.
Te most megölsz, hatalmadban vagyok;
De én is árthatok, bán. Hallod-e?
Nőd, a szép Ida, engem szeretett.

Marót. Vigyétek és csapjátok el fejét.
Konczolja össze testét a bakó,
Hízzék az eb parázna tagjain:
Ne merje senki eltemetni őt.

Bod. Temetve vagy nem, egy, ha halni kell.
S pondró vagy eb, mind egy, ha rág s megesz.
De téged átkozlak, csalárd világ,
Miért mutattad meg szép arczodat.
Ha most utószor látom azt. — Jerünk.

(Elvitetik. Azalatt egy szolga jö Juszuffal másfelöl.)

Szolga. Haszán követje! (El.)

(Juszuf Marót felé közelit. Bod kiséröivel megáll, a nélkül hogy Juszuftól észrevétetnék.)

Bod. Mit kereshet ez?

Juszuf. Nemes magyar bán, a dicső Haszán bég
Küld tisztelettel hozzád, és köszönt
S barátilag kér, vedd ajándokát,
E régi kardot, jó emlékezetre.

Marót. Jóságos ég! — Hol vetted ezt, török?

Juszuf. E kard örökség. Egy kicsiny fiúval
Raboltatott el most tizenhat éve.
És a fiú nálunk felserdűle,
Nagy hírü ember lett, magyar s török,
A mint kivánta haszna s kedve jött.
Ama lator, gaz Bod volt e fiú,
Kit, mint beszélik, most felköttetél.

Bod (magában). Mit kelle hallanom?

Marót. Mindenható!
S e szörnyeteg testvérem volna-e?

(Juszufhoz.)

Hé nem hazudsz, pogány?

Bod (magát a katonák közül kiragadva Maróthoz rohan).
A kard enyém!

Juszuf (magában). Allah segits! ő él. Oh jaj nekem.

Marót (Juszufhoz). Az ördög, a kinek barátja vagy,
Az külde téged e karddal, pogány.
Halála hírét hoztad volna inkább,
Hogy vízbe fult, hogy éhen halt, hogy őt

Zsinegre fogták Sztambul tömlöczében:
Nem volna híred illyen heserű.
Juszuf (félre). Itt rossz világ lesz, jobb ha távozom (Eloson.)
Marót. Örök biró, világnak alkotója
Ki a mi történt, el nem feleded,
Hallgass ki s ródd fel vallomásomat:
Én ezt az embert itt nem ismerem;
Én őt s galád vérét megtagadom,
Vagy mind azon vért, mely bennem vele
S undok fajának ízével rokon,
A porba ontom és eltapodom.
Ha ő vitéz Marótnak gyermeke,
Maróti úgy én nem vagyok; ha ő
Magyar, lemondok nemzetemről;
Ha ember, inkább állattá legyek,
Mint ily teremtés szennye. — Iszonyú!
Ki a hazának tiszta hölgyeit
Ocsmány töröknek pénzen adja el,
Vad állat az, testvérem nem lehet (Bodhoz.)
Keress magadnak testvért a vadak közt,
Légy róka, medve, farkas czimborája,
De ott is undokabb léssz, mint azok:
Kerítő nincs az állatok között,
Nincs oly bemocskolt pára, mint te vagy.
Bod. Te megtagadtál, szép testvér Marót bán?
Hiába, még is testvéred vagyok.
Minden csepp vér, mely benned átkozódik,
E meggyalázott vérnek rokona.
S te engem el nem ismersz, bátya jól van!
Gyülölsz? gyülöllek én is, büszke bán,
Én a teremtés szennye, megtagadlak,
S megátkozom minden csepp véremet,
Mely a tiéddel testvérül rokon.
Ha az, kit e kard nemzőmnek jelent,
Becsületes, jó, bajnok férfi volt,
Te úgy ez embernek nem vagy fia:
Anyámat egy hizelgő ejtheté meg.
S az ős Marót faj benned megszakadt.
S te megtagadsz? Ha szörnyeteg vagyok,
Az ég tanum, magad valál oka.
Vagy nem raboltak el gyermekkoromban?
Mi voltam én? gyámoltalan fiú,
Ki még nevét is elfelejtheté!
Ki sírtam, fáztam, éhezém, nyomorgék,
S ez legkisebb volt szenvedéseim közt.
Zordon zsivány volt első nevelőm,

Rosszabb zsiványnál, a ki lett uram.
Mit láttam nálok? Vért, bűnt, árulást?
És mit tanultam, mint, bűnt árulást?
Te Istenedhez fordulhatsz bajodban:
Én nem tudom mi az! Neked hited van,
Mely megvigasztal: a mit én hiszek,
Az egy lesujtott angyalnak kevés.
Neked hazád van, mely téged becsül:
Én hontalan, földönfutó vagyok,
S családom, melyhez tartozám veled,
Most megtagad, s örökre számkivet.
Ha a vitéz Marótnak vagy fia,
Ha én helyetted lettem volna úr,
Nem hagytam volna így egy pór fiút,
Nem jó apámnak legrosszabb ebét;
S testvéremért — oh ég! a lelkemet
Ezerszer adtam volna. E helyett
Te kéjben éltél, és függetlenül,
Szép hölgy ölében, bajnok népeid közt;
Rendíthetetlen várad birtokod,
S becsületed volt a világ előtt,
Míg Isten s emberektől elhagyatva
Én nem vagyok jobb, mint egy fenevad.
Nem! illyen bátya nem kell, tartsd magadnak
Hitetlen sors, ha nincs más, a mit adj.

Marót. Én szánlak, ember, szánom sorsodat.
De hogy Marót bánt ismerd és becsüld,
Tudd meg mióta birom kardomat
Csak érted éltem, érted fáradék.
Érted adtam jószágim kamatját,
Éjem nyugalmát, a nap örömét;
Első csatámat érted harczolám:
Téged keresve, téged visszakérve,
Török fejekkel töltém a mezőt.
Majd megcsalva hitlen ellenemtől,
Érted viseltem a rablánczokat;
Imént hogy erdőkön kalandozál,
Rablók kezéből kardom mente ki,
S te mind ezért egy boldogságomat:
Hű nőm szerelmét, loptad tőlem el.

Bod (megindulva).
Bátyám! — de nem, ne nyújtsad jobbodat,
Ne nyulj hozzám én fertözött vagyok.
Most ismerek rád, élet! most tudom csak,
Miért születtem; nem, hogy mint egyéb,
Örűljek én is a világi jón;

Hanem hogy útáljam meg magamat,
S kétségbeesve húnyjak el. Haha!
(A falon függő képekhez.)
Ti drága ősök, mit néztek le rám!
Jeles, dicső volt pályátok talán?
S becsület, hír, kincs osztályrészetek?
De egy gyalázó folt van rajtatok,
És e gyalázat foltja én vagyok:
Vér véretekből, és csont csontotokból.
De adjatok csak kardot e kezekbe,
S a mennyi meggyalázott vér kereng
Ez elfajult erekben, mind együtt
A láb-tiporta földnek áldozom,

Marót. Iván!

Bod. Nagy Isten! Isten? mit beszéltem.
Ki mond Ivánnak engem? én Iván?
Igen! fülembe cseng e régi név
És visszahozza eltünt koromat.
Gyermekkoromnak édes álma, jöjj,
S altass el engem ennyi kín között.

Marót. Hallgass reám, Iván. — Ti menjetek.
Én most Haszánnal itt megharczolok.
Ha férfi vagy, hogy jóvá tedd, miket
Sorstól vezetve vétkezél, fogadd
Ez ősi kardot és harczolj vele;
Nőmet, kit többé nem becsülheték,
Átadtam a töröknek.

Bod. Oh halál!

Marót. Őt vissza kell ragadnunk. Érted-e?
Őt élve, halva vissza kell szereznünk.

Bod. S te megbocsátasz eltévedt öcsédnek?

Marót. A harcz után.

Bod. S ha harcz után ez ajkat
Nem nyitja többé szóra semmi vágy,
S ha e fülekbe nem hat semmi hang.
Akkor hiába mondod majd: öcsém,
Ha e szót: bátya, én nem mondhatom.

Marót. Szegény öcsém!

Bod (reá borúl). Oh bátyám. (Kürt riad.)

Marót. Hah! riadj,
Halálos kürtje a kemény csatának:
Most lelkemet csak hangod tölti be.
Viszontlátásig, a csatán, öcsém. (El.)

Bod. Viszontlátásig bátya. — Alkotó!
Adj a töröknek százszoros életet,
Hogy mind egyenként én olthassam el. (El.)

(Szabad tér.)

(Gazdag sátor látszik, ezüst félholddal tetején, elül függönynyel, mely félre van akasztva s hátul egy vánkos kerevettel. — Ida, a kereveten vánkosokra könyökölve, szomorú merengésben ül, egyik kezében tör.)

Ida. Nő voltam, boldog, forrón szeretett,
Hű szívnek és a dús várnak asszonya;
Most mindenemből annyi kincs közül
E tőr maradt meg. Oh ég! adj erőt
Hogy ifjuságom napját elfeledjem,
S ohajtsam a sírt, mely ölébe vár.

(Lépések hallatszanak, Ida a tört keblébe rejti.)

Haszán (jö). Tőrt láttam, vagy csalódom? — Üdvözöllek
Szép hölgy, miként vagy új rabod tanyáján?
Szokatlanúl? Azt érthetem; de ha
Zsarnoknak ítélsz, úgy csalatkozol.
Az minden bűnöm, hogy szerettelek,
Hogy kellemidnek híre megbűvölt,
Hogy érted észt, hírt, kincset megveték.
S most durvasággal elpazaljam-e,
Mit oly nagy áron vettem, kegyedet?
Nem, drága hölgy; én józanabb vagyok.
Ha úgy kivánod távozom, megyek.
Ha lábaidnál tűrsz, itt maradok,
S megnyertem, a mit vágyim álmodának,
Szolgád, imádód és rabod vagyok.
Csak azt ohajtom, hogy mulván keserved,
Egykor, midőn jobban megismerél,
Szálljon szemed szép napvilága rám.

(Ez alatt Ida mellé ül, a tört kebléből csendesen kiragadja.)

Szólj, mit parancsolsz, szultánném rabodnak?

Ida (keblére tapintva magában).
Oh én boldogtalan, hová legyek?

Haszán. Mi ez? te tőrt viselsz? Szép drága tőr,
Szebb mint keresztény kézmű, s gazdagabb
Mint száz fogolynak életdíja volna;
De mennyivel drágább a vér nekem,
Mely kék eredben lázadozva foly,
Azt látnod, s hinned kell. Zulima jőj!

(Zulima nyolcz gazdagon öltözött rabnővel jö, s Ida előtt leborúl.)

Ezek leendnek rabnőid, nemes hölgy!
Éltök, halálok pillantásodon függ.
Távozzatok. (Zulima s a többi el.)
Keresztény férj neje,
Te a szerelmet még nem ismered.
Csak a mi népünk tud s becsül szerelmet,
Keletnek népe. — Ott a szerelem

Nem hordja vas törvény bilincseit,
Szabad, s csapongó, mint a képzelet.
Tinálatok szeretnek, mert szokás,
Egyet szeretnek s unnak meg; de mink
A félvilággal nyájaskodhatunk.
Nekünk a forró dél, a szép kelet
Adóznak lányaikkal; sőt maga
Nem ment hevünktől a hüvös nyugat
Georgiának sárga fürteit
Felváltjuk barna cserkesz szépeinkkel,
S mit a próféta menyüdvül igért,
Azt már e földön izlik ajkaink.
A mint előtted állok itt, magam,
Bár gyenge súgár a nagy úr kegyéből,
Több szép leánynak ajkán édelegtem,
Mint évnek napja, szümnek vágya volt.
De halld tovább —

Ida (félre.) Oh zárd be fülemet
Jég újaiddal irgalmas halál.

Haszán. Az illyen ember nem könnyen szeret;
De ha egyszer szíve lángra gyúlhatott,
Akkor szerelme forró, mint az ég,
Melly őt fedezte s oly határtalan.
Én igy szeretlek téged, s én ki láttam
Mi szebb a szépnél, azt mondom neked,
Hogy nincs hasonlód mind a közt, kiket
Szemem sugára eddig érhetett.
Te drága gyöngy vagy a kéj homlokán,
S im itt előtted mind megtagadom,
Mit eddig szépnek, bájosnak hivék:
Nőim szerelmét, forró vágyait
S mind a gyönyört, mely keblükön reám vár,
Itt lábaidhoz nyujtom zsámolyúl:
Te légy királyném, húrim itt s az égben.

Ida. Mért nem vagyok rút mint az éjszaka! (Kürtszó.)

Haszán. Hallottad a jelt? Kezdik a csatát,
Meglátjuk egymást, nem sokára nőm!
(Elindul s meg visszatér.)
Nem gondolnám hogy ellenkezni fogsz.
Nézd ezt a képet! egy franknak müve:
Vedd tőlem ezt első ajándokúl.

Ida. Irtózatos!

Haszán. Itt a mi győztes népünk ifjai,
Itt a leány, mely kézről kézre jár:
A lány keresztény, rab leány vala,
Amott kötözve testvérbátya áll;

Vérző szemében őrjöngés dühe,
Szivében a töröknek gyilka van.
(Elveti a képet a kerevetre.)
Ha ellenkeznél láttad sorsodat.

Ida (Haszán elé térdel). Oh irgalom, irgalom nekem.

Haszán. Miért?
Hiszen te nem fogsz ellenkezni, szép hölgy? (Kürtszó.)
A harczok kürte hí. — Te élni fogsz;
Te nem fogod megölni magadat.
Azt gondolod, hogy holtan ment maradnál?
Ruhátlanúl kiteszlek a világnak,
Török s magyar hadd lásson, s ezt kiáltom;
Nézzétek, és utáljátok meg őt,
Ez egy keresztény asszony volt, kinek
Testében a rossz, vérré vált, kinek
Rút telhetetlenség volt élete,
És mondhatatlan vétkek bűnei.
Te nem fogsz ellenkezni, élni fogsz,
S engem szeretni, engem, rabodat, —
Vedd tőrödet, mulatságúl hagyom.
(Eltávozik, azonban a függönyhöz visszatér.)

Ida. Vakúlj meg, oh szem, légy siket, fülem,
Ne lass, ne hallj, hogy őrültté ne tégy
Mit vétheték, oh ég, oly iszonyút
Hogy ennyi kínra szántad fejemet.
(A kerevet mellé térdre rogy.)

Haszán. Imádkozik, sír, majd átkoz, s enyém lesz.
(Lebocsátja a függönyt.)
Hah! jól megy a harcz, hátrál a magyar.
Marót bán tartja még csak a mezőt.
Ragyogj fenn, félhold, és ha húnyni kell,
Hunyj el keresztény vérnek tengerén. (El.)

(A csatatér környéke. Koronként apróbb s nagyobb csapatok húzodnak át verekedve. Az első csapattal verekedve jö Bod, s miután az kiüzetett egyedül hátramarad.)

Bod (kiáltva). Haszán, pokol kutyája, gaz Haszán,
Téged kereslek, jőj elő, ha élsz.
Gonosz Haszán, kiálts, szólj, merre vagy,
Égben, pokolban, szólj, én felkereslek.
Jer csalfa bég, és harczolj meg velem,
Magas prófétád verjen meg, ha nem jősz.

Ibrahim (jö). Ki az, ki itt szentetlen ajkain
Prófétát emleget?

Bod. Hah áruló!

Ibrahim. Az áruló név visszaszáll reád.
Bod. Hallgass cseléd, és nyeld el e vasat:
Különben is csak enni tudsz.
Ibrahim. S te lopni.
Jer tolvaj, s add ki hitvány lelkedet.
(Vínak Ibrahim kitolatik; e közben egy verekedő csapat húzódik át. — Bod visszatér.)

Bod (maga). Sors! áldalak hogy ezt az árulót
Kihagytad a világból irtanom.
De még Haszán él. Átkozott Haszán,
Te másnak és magadnak mételye,
Ördög Haszán, jer, harczolj meg velem.
Kardom hegyére szúrom lelkedet
És a pokolnak nyujtom martalékúl,
Haszán jövel, vagy kárhozzál örökre.
(Egy török jö.)

Török. Ki dörgi itt az én uram nevét?
Bod. Az, a ki őt legjobban gyűlöli.
Török. Az nem sokat tesz. Ismerlek Bod úrfi,
De félni tőled nem szokás: azért
Jobb lesz, ha kardod szól mint ajkaid.
Bod. Halálod az, mit kardom szóllana.
Tágulj, ma én nagy vadra éhezem.
Török. Vad vagy magad, te hitvány rossz fiú.
Uram ne lásson téged élve többé.
Bod. Haszán kopója, veszsz el hát te is.
(Verekedve kimennek. Bod visszatér.)

Fogd el, próféta, lelkét: ő kimult.
Most jöjjön, a ki életét utálja.
Vér és halál van most a nap során,
Vér és halál ma itt a fizetés,
S én a világnak minden tartozásom
Vérrel s török halállal fizetem. (Kiáltva.)
Haszán! De mit látok? bátyám népe fut?
(Egy futó magyar csapat jö.)
Marót bán népe. — Hah megálljatok.
Ki a gazember, a ki futni mer,
Hány száz esztendőt vágytok élni még,
Vagy tán örökké, hogy rossz bőrötökkel
Igy gazdálkodtok? A macsói bán
Megint rabbá legyen? Kövessetek.
Vidáman élni, bátran halni meg,
Ez a mi díszünk; rajta férfiak!
Maróti, és török-halál! Elő!
A csapat. Maróti és török halál! (Mind el.)

(Szabad tér Haszán sátorával.)

Bod (jö). Hiába! itt már semmi sem segít.
Erőnk hanyatlik a nap veszve van.
Az ördög és szerencse összebékélt,
S együtt csatáznak ellenünk. Csak őt,
Idát találjam, s menthessem meg, aztán
Élet, halál mind egy: nem rettegek. (Körülnéz.)
Ez a vezéri sátor. (A függönyt félre lebbenti.)
Itt van, ő az! (Kardot ránt.)
Isten, ha vagy, s van emberekre gondod,
Szenteld meg ezt a kardot, Élve őt
Nem menthetem meg; mentse a halál.
(Ismét meglebbenti a függönyt.)
Imádkozik. Mi szépek arczai,
S a köny, mely rajta gyöngy gyanánt pereg,
Ha égben érzet, s irgalom lakik,
Lemossa egy világnak bűneit.
Nem, őtet én igy meg nem ölhetem.
(A függönyt lebocsátja.)
De a pogány ölelni fogja őt,
Ez undok fertelmes Haszán!
S volt oly idő, oh kárhozat reám,
Hogy én eladtam pénzért bájait,
Most egy mosolygás-, egy tekintetért
Meggyilkolnám legjobb barátomat.
Bátyám becsületét raboltuk el,
Most vére, s vérem szerzik vissza azt. —
Borúlj be föld, sötétedjél világ,
Én a napot meggyilkolom. —
(A sátorba bemegy. Sikoltás hallik.)

Bod (kijö). Midőn szivébe mártám e vasat,
S ő felsikoltva karjaimba dőlt
Ajkamhoz ére ajka, s néma lőn.

Haszán (jö). Mit látok? hah! s e hitvány fattyu él?

Bod. Napszámom félig téve van. Letörlém
Bátyám nevéről a gyalázatot.
Ördög Haszán, most tégedet kereslek.

(Haszán, ki ez alatt titkon Bod mellé lopódzott, átdöfi. Bod lerogy.)

Haszán. És megtalálsz. Hah fattyu, azt hivéd,
Hogy szembe szállok macskakörmeiddel?
Te itt maradsz, s én rajtad kaczagok! (El.)

Bod. Ki hallja meg legvégső átkomat?
Ez a török volt, a ki lelkemet
Megmérgezé, ki engem gyermeket
Undok zsiványnyá s ördöggé nevelt.

Átkozd meg, ég, átkozd meg őt, pokol,
Átkozza őt meg minden, a mi él. (Meghal.)

(Haszán és egy török jönek.)

Török. Uram siess el, mentsd meg magadat,
Marót bán lesbe csalt, s most kétszeres
Erővel hajt ránk: népünk ingadoz,
S csak egy kis rész, mely bátran harczot áll.

Haszán. A rosz kutyák! le kell vagdalni mind,
Ki helyt nem áll. Menj és mondd ezt nekik:
Ágyút sütök rá, a ki futni mer.

(Török el. Juszuf jö.)

Haszán. Várj a lovakkal, tüstént itt leszek. (Juszuf el.)

(A sátorhoz megy, félrevonja a függönyt.)

Allah! mi ez? Szemfényed oda van.
Bizonynyal a gaz Bod gyilkolta meg.
Oh mért nem ölhetem meg újra. Egyedűl
Kell hát, s leverten visszaszégyenülnöm!
Hol a lovam? vén sátán, hozz lovat!

Juszuf (remegve jö). Uram, Marót bán —

Haszán. Fúlj meg nyomorú.

(Futni akar, de mindenfelöl magyarokat lát.)

Körűl vagyok hát véve? hah, ki kard!
Ez egy barátom, a ki hű maradt.

(Kirohan: kardcsörgés hallatik, nem sokára Maróttal verekedve jö, s földre terittetik. A magyarok tódulnak mindenfelöl.)

Marót. Fogjátok, és akaszszátok fel őt
A legmagasbik fára.

Haszán. Halld Marót bán,
Ez nem vitézhez illő, mit teszesz.

Marót. S vitézhez illő, szót nem állni meg?
Vitézhez illő volt, midőn magad
Váltsági alkuvásra meghivál,
S rabúl esém gaz álnokságod által?
Most nem fogod megszegni szavadat;
Nem fogsz hazudni többé, csalfa bég;
Legjobb tanító gaznak a halál.

Haszán. Kétszáz keresztény rab van birtokomban.
Ajánlom őket, vedd váltságomúl.

Marót. Kardunk ki fogja őket menteni;
De téged felkötünk. Vigyétek őt!

Haszán. Oh nagy próféta, vedd fel lelkemet. (A magyarokhoz.)
Ti veszszetek ki a végső fajig. (El.)

Barra. Mint bősz oroszlán, úgy harczolt öcséd,
Méltó vetélytárs legjobb őseidhez —
S most itt találjuk meggyilkolva őt.

Marót. Meghalva ő is, a későn talált,
Korán veszett testvér; oh szörnyű nap!
S itt meggyilkolva fekszik hitvesem.
Még él-e ember, vagy magam vagyok,
Ki ennyi gyásznak súlyát hordozom?
(Mindenikre ráborúl, s rövid elmerülés után fölkel.)
Boldogtalan hitves, szegény öcsém,
A sír előtt gyötrelmim okai!
Nyugodjatok békén a sír után. (Előbbre lép.)
A mit szerettem, halva fekszik itt,
A mit gyülöltem, az többé nem él.
Számomra most a földön egy gyönyör
A harcz, s töröknek jajgatása lesz. (Kardját fölemelve.)
S im itt előtted, Isten, esküszöm,
Ha vért, kiontott vérért elfogadsz,
Hogy míg pogánynak karja dúl hazámon,
Kiirtok bennök annyi életet,
Mig azt nem mondod: hű szolgám, elég volt.
(A kárpit lefordul).

AZ ÁLDOZAT.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

1840.

SZEMÉLYEK.

Szabolcs, Előd, vezér fia.
Csilár, testvérhuga.
Zaránd, alvezér.
Zenő, Zaránd neje.
Barang, jós, Hadúr papja.
Apor, Zaránd hadnagya.
Kikinda, Zaránd szolgája.
Kalóz, öreg szolga Zenő mellett.
Egy bajnok.
Habila, fiatal nő, Csilár házának gondviselője.

Nép, katonák, szolgák, rabnők.

ELSŐ FELVONÁS.

(Liget.)

(Szabolcs útiasan öltözve jö, utóbb egy magyar közbajnok.)

Szabolcs. Egy napja már, hogy bolygok e vidéken
S még emberarczot nem láttam; de messze
Csonttal fehérlő tért és halmokat,
Melyekben egy népségnek sírja van,
Úgy látszik e hon elnyelé lakóit
S a föld alatt adott nekik hazát.
Ki mondja meg: harcz pusztitott-e itt,
Vagy a halál megúnva börtönét
Dögvészt lehelt a megvénült világra? (Egy bajnok jö.)
Mi föld ez, honfi? szólj, miféle ország.

Bajnok. Aludnod kelle jó soká, vitéz,
Hogy nem tudod. Magyar földön vagy itt;
Magyarhon ez, melyet nagy Etele
Birt hajdanán és ránk hagyott örökben.
Mi visszaváltók vérrel s most miénk.

Szabolcs. De a föld puszta. Hol van a magyar nép?

Bajnok. Csatában, földi. Jőj a harczmezőre
S százezreket fogsz látni s hallani
Kiknek riadtán megdörgűl az ég
S küzdéseiktől átrendűl a föld.

Szabolcs. Nagy dolgokat szólsz. Jó szerencse szolgál
Csatáitokban?

Bajnok. Mindig s mindenütt!
De ródd fel jól magadnak: a magyar
Nem jött henyélni ollyan messziről:
Harczoljon, a ki ép. Isten veled. (El.)

Szabolcs. Mi mélyen illet e valódi szó.
Minden kar mozdúl, s én, átok fia,
Ez új hazáért mit sem tehetek!

(Csilár egy pár korsóval jö.)

Ki jő felém? Egy szép, szelíd leány.
Ez tán beszédesb, mint a vad vitéz.
Bevárom őt s mindent kikérdezek.

(Egy fához támaszkodik.)

Csilár (megáll). Ki ott az út mellett az idegen?
Menjek? maradjak? nem tudom, mi jobb.
Ha visszatérek, megbántom gyanúmmal;
Ha elmegyek mellette oly közel,

Nem bánt-e meg szilaj, kevély szeme,
Nem szól-e, a mit hallanom nem illik?
Nem nyújt-e hozzám vakmerő kezet?
Úgy látszik, messzeföldi útazó.
Arczát elégeté a nap szeme,
Ruhája út- s időtől megviselt;
De ő vitéznek látszik, és magyar.
S magyar vitéz nem bánt meg hölgyeket. (Megindúl.)

Szabolcs. Mit látok? Nem Csilár közelg-e itt?
Ő az; szelid és nyájas, mint vala,
És oly virító, mint egy ifjú lomb. (Csilárhoz.)
Szép hölgy! a fáradt útazó könyörg
Egy enyhe cseppért ártatlan kezedből.
(Csilár átadja egyik korsóját, Szabolcs iszik.)

Csilár. Szegény fiú, hogyan megszomjazott.
Korsóm aligha félig nem marad.
De hadd igyék: a forrás bőven ad.

Szabolcs. (visszaadja a korsót).
Köszönöm, nemes szűz; ez jó hűs ital volt.
Hadúr fizessen minden csepjeért
Meg annyi boldogságot életedben.

Csilár. Csekély ajándokért nagy köszönet.

Szabolcs. Nem szinte. A mit szívesség adott,
Azt hálaszó meg nem fizetheti.
S még is, ha tőlem nem félsz és ha nincs
Honn kedvesebbed, mint egy idegen,
Ha semmi nem tartóztat, újolag
Kérelmem volna hozzád. Szabad-e?

Csilár. (leteszi korsóját). Derék finom vitéz. — S mi volna az?

Szabolcs. Előd vezért, az új magyar hazának
A hét közűl egy fényes csillagát,
Kinek vitézlő tette visszahangzik
Az elhagyott Volgának partihoz,
Mondd meg nemes hölgy, hol találom őt?

Csilár. A sírban.

Szabolcs. Oh hadúr!

Csilár. Öt éve már,
Hogy földben hamvad a hős teteme.

Szabolcs. És sírja?

Csilár. A hol élt a harczmezőn.
Ha majd kimégy e völgyből, megnyílik
Előtted a sík; ottan nyugszik ő.
Sziklát emeltek rá emlékjelül;
Egy vadfa lombjai hűtik hamvait,
S mellette kis pataknak árja zúg.
Ott fekszik ő szent-háborítlanúl,

Hallgatja a habok morajdalát,
S a szenderítő lomb sugalminál
Csatáiról s a hírről álmodik.
Szabolcs (magában). Dicső apám! örökre tartsa fenn
Hazád emlékedet. — S a hősi férj
Hű nője, a jó, gondos Aradiz,
Örül-e még az élet napvilágán?
Él s szívja még az édes levegőt? (Magában.)
Mit látok? elfordúl. Úgy halva van.
Minden kihalt hát a mit keresek!
Szüléim elhalának, s rossz fiú
Nem álltam ott a haldoklók fejénél:
Gondot vivének sírjaikban s bút,
Mert egy fiok, kit úgy kedveltenek,
Elhagyta őket oly szivetlenűl.
Csilár (magában). Áldott szülő te, oh mért kelle árván
Hagynod leányodat. (Szabolcshoz.)
Jó idegen!
A kit keressz, a jámbor Aradíz,
A tiszta nő s a gondos jó anya,
Ott nyugszik egy virágos domb alatt.
Szabolcs. Édes legyen nyugalma mind örökre!
És a szelíd lány, a kedves Csilár,
Ki már azóta serdűlt hajadon,
Mi sors jutott az árvának, ha él?
Csilár. Az árva itt áll s szívből megbocsát
Hogy felriasztád alvó bánatit
S egyszersmind hálát mond részvétedért;
Mert, a kiket neveztél, szeretett
Szüléi voltak.
Szabolcs (félre). Voltak! oh keserv! (Csilárhoz.)
Mint fájlalom, hogy ismeretlenűl
Felszaggatám szived sajgó sebét.
De azt kell hinnem (vagy sorsod felette
Zordon s kegyetlen) hogy van rokonod,
Van kit szeretve testvérnek nevezz,
Hogy nem vagy a világon egyedűl?
Csilár. Az nem, vitéz; itt mind rokon lakik.
Különben én testvértelen vagyok;
Mert a kit úgy szerettünk, a kiben
Házunk reménye s büszkesége élt,
Bátyám a régi honban elmaradt.
Szabolcs. Ez nem vitézhez illő tett vala.
Csilár. Ne mondj reá korán ítéletet.
Nehéz, borongó szemmel jött velünk
Az új hazának vég határaig.

Megharczolá vitéz apám körül
A költözők legelső harczait,
S egyszerre, mint a villám, eltünék.
Azóta, merre jár, mi sorsa lőn,
Nem adja hírül búmnak semmi szó.

Szabolcs. Szivetlen ember és nem bátya volt,
Ki jó szüléket harcz és út között
S ily drága testvért gyáván elhagyott.
S ha húga volnék ily testvérietlen
Bátyának, azt kiáltanám reá:
Kerüljön a szerencse merre jársz,
Miért hagyál ily árván, húgodat!

Csilár (magában). Oh rémület! mit kelle hallanom.
Mi zordon gáncsolódó ember ez?

Szabolcs. S te nem segítesz átkozódni? nem
Vádoltad így magadban a hitetlent?

Csilár. Imádkozám, hogy őt a merre jár,
Hadúr dicsővé, boldoggá tegye.

Szabolcs (magában). Áldott teremtés! még van hát ki rám
Emlékezik, ki hozzám hű maradt:
Van a világon egy, ki még szeret. (Csilárhoz.)
S e bátya, a ki téged elhagyott,
De kit feledni szíved nem akar,
Ha itt előtted állna tárt sisakkal, (Sisakját felütve.)
Nem ismernél-e rá?

Csilár. Oh égi nap!
Bátyám, Szabolcs!

Szabolcs. Megállj!

Csilár. Hogyan? Te nem
Fogadsz öledbe, árva húgodat,
Kinek kivűled több testvére nincs,
Ki oly szeretve emlékezett reád.
Mint most gyönyörrel nézi arczodat?

Szabolcs. Bocsáss meg drága húg, te jó leány!
Nem szívtelenség tészen ily rideggé;
De törhetetlen régi fogadás
Tilt részesülnöm kéjben és örömben,
Mig téve nem lesz, a mit tenni kell.

Csilár. Kegyetlen ember! illyen fogadást
Hozasz meg oly nagy távollét után.
De én azért is örvendek, helyetted,
Sőt száz helyett, ha húgod annyi volna.
Örűlni fognék, hogy te visszajöttél,
Kit féltve és ohajtva oly igaz,
Oly változatlan hévvel vártalak.
Oh boldog én! már többé nem vagyok

Oly árva, mint valék, nem oly szegény.
Most mondhatom már: ím egy délczeg ifjú!
Felnőve mint a bérczek büszke fenyve,
S ez ifju bátyam; ím egy deli hős!
S e hős, kivel sok nem mérkőzhetik,
Ki már vivott, mig mások játszanak,
Ki oly szelid honn s oly nemes szivű,
Milyen vitéz a harczok síkjain,
Im e derék az én bátyám. Igen!
Csilárnak e bátyját irígyelni
Fogják az új magyar hon szűzei;
Tisztelni fogják majd a férfiak
És nem merendi senki bántani;
Mert ily derék, ily bajnok bátyja van.
És mégis én oly boldogtalan vagyok;
Testvéri karjait ő nem nyitja rám
S nekem szivére dőlnöm nem szabad.

Szabolcs (magában). Mint szánom a jó, szíves gyermeket,
Bár szánni kéne inkább magamat,
Hogy illy örömben részt nem vehetek. (Csilárhoz.)
Hallgass reám, Csilár! Boldogtalan
Nem csak magad vagy; sőt ha idegen
Bajon tünődöl, még nem is vagy az.
De én, Csilár, én boldog nem vagyok,
S boldogtalannak vallanám magam,
Ha ifju éveimben s férfinak
Nem volna szégyen ily szót mondanom.

Csilár. Oh bátya!

Szabolcs. Sorsomat halld s légy erős
Légy hallgató, mint jó testvérhez illik.

Csilár. Oh szólj, parancsolj: szolgálód vagyok,

Szabolcs. Mig visszatérek, nem szólsz senkinek,
Hogy én megérkezém.

Csilár. Mint akarod.

Szabolcs. Hallgatni fogsz történetem felől,
És szándokomról, mely most ide hoz,
S melyet neked, magadnak e világon
El kell beszélnem hogy legyen tanúm,
Ki rólam szólni tud, ha kell, valót.

Csilár. Aggódva várom a mit szólni fogsz.

Szabolcs. Emlékezel, habár gyermek valál,
Az ős hazában két párt küzködött,
Egyik vitatva: meg nem bontani
A népegészet költözések által;
A másik, égve harcz és hír után,
A tespedésbe sűlyedt nemzetet

Kivinni vágyott egy dicsőbb hazába,
Mely hős apáknak vérével szerezve
Fiakra szálljon drága örökül.
Álmos vezér volt e pártnak feje:
A honn maradtaké az ősz Kelendi.
Apám s hadunk az elsőt pártolá.

Csilár. És mely szerencse szolgált fegyvereiknek;
Mi boldog a hon, melyben most vagyunk!

Szabolcs. Igen, hazátok dús, nagy büszke hon,
Méltó hazája bátor férfiaknak.
De én az ős hazának hű fia,
Szerettem azt, mint kedves jó anyát,
Mely szüle, táplált, melynek szép egén
Először látám a fényes napot;
Hol rám először néze nyájasan
Ezer szemeivel a fénysugáros éj.
Gyakran vadásztam sziklás bérczein;
Benyargalám, mint szélvész, síkjait;
Pihentem elzárt völgyei kebelén
S minden patakja, tója partjain.
S bércz, szikla, erdő, tó, völgy és patak
Nekem barátim, testvérim valának.
Ha zúgni hallám messze a vidéket,
Megmondhatám: itt Kúma harsog el;
Ott a szilaj Tereknek árja zúg.
Ha fergeteg jött és égi háború,
Ismertem és meg tudtam mondani:
E szózat a tenger viharja volt;
Ott Elborusnak mennydörgése szól;
S ez illatokban fürdött szelletet
Rózsák hazája küldi dél felől.
S ha gondolám, hogy őket elhagyom,
A bérczet, erdőt, szellőt és vihart,
Oly régi s kedves ismerősimet,
Borúla kedvem s férfiarczomon
Gyermekszem onta forró könnyeket.
De menni kellett s én elszánt valék.

Csilár. És mégis, oh Szabolcs, te nem jövél.
Ha ennyi kedves kép varázsa nem,
Mi tarthatott lekötve?

Szabolcs. Szerelem.

Csilár. Oh boldogító név!

Szabolcs. A szerelem.
Te azt nem ismered. Tündér had az,
Mely főbe, szívbe száll s uralkodik,
És a mit ekkor érzesz, szerelem;

Mind a mit ekkor gondolsz, szerelem;
A mit teszesz, remélsz, vagy csak kívánsz;
Mit sejtemény s a játszi képzelődés
Elődbe rajzol, az mind szerelem.

Csilár (magában). Ezt a szerelmet én is ismerem.

Szabolcs. Kín az, mi nélkül élni nem kívánunk.
Melynek beszíni ártalmát gyönyör;
Vagy inkább oly gyönyör, mely emészt,
Melynek virányin édelegni kín;
Oly láthatatlan nyíl az, mely talál,
Bár a világnak végeig szaladj;
Megtörhetetlen zsarnok, mely előtt
A gyáva mint a bátor meghajol;
Örvény, miből nincs partra jutni mód,
Mely dőre tánczot jár a bölcs eszével,
Melyben dühvé lesz minden érzemény,
És őrületté minden gondolat.

Csilár (magában). Oh hála nektek, ég hatalmai!
Ezt a szerelmet én nem ismerem.

Szabolcs. De mit beszéltem! Ezt nem akarám.
Nyugodtam egykor a szép Kúma partján;
Előttem a csendes víz tükre folyt
S benn egy közel szirt árnya vesztegelt,
Mely zordonan nyúlt el fejem fölött:
A szirt magas, setét és puszta volt.
S mig én a víznek játékin merengtem,
Egyszerre ím megnépesűlt az árny:
Csúcsán merészen tünt fel egy alak.
Felnézek és ámulva látom ott
A legdicsőbbet, a mi létezik.

Csilár. Bizonynyal egy szép ifju hős vala.

Szabolcs. Leányka volt, vírító hajadon.
Először azt hivém, csak képzelet,
Mert a valóság illyet nem teremt,
Tündérnek véltem őt, és hallgaték:
Lélekzetem mellemben elszorúlt,
Hozzá repűltek minden vágyaim,
Utánok lelkem rémülten rohant,
Kiűlt szememnek égő csarnokába,
És elfelejté gondolatjait.
Mig bámulék, a szűz körültekint
És a habokba sujt egy koszorút,
Melynek virágin csókjai égtenek,
Még állt s vigyázni látszott, mint viszik
A rózsafürtöt Kúma habjai;

De én csak őtet láttam! a világ
Előttem ő, az ég — szépsége volt.
Csilár. Oh mért nem ösmerém a ritka nőt:
Megmondtam volna millyen férfi az,
Kinek szerelme bájain ébredett fel.
Szabolcs. Ő eltünék, s most ébredezni kezdtem.
A szirt setét lőn; mert ő elhagyá.
S én a folyamnak széléhez sietve,
Mit látok ott? egy vakmerő hajóst,
Ki a habokkal játszó koszorút
Fel- s földi bűnös ajkához ragadta,
Felrázkodám s egyszerre két hatalmat
Érzék szivemben: a féltést s szerelmet;
Egyszerre két fellázadt gondolat
Küzdött agyamban: a szirt födelén
Nyomozni a nem földi tűneményt,
Vagy eltemetni a merész halandót,
Ki szűz kegyének szép ajándokára
Kitenni nem félt vakmerő kezét.
Mig így tünődém, a táj puszta lőn:
Leány, hajós eltüntek szem elől.
S én álltam, mint a szirt, oly egyedül
S oly mozdulatlan némán, mint az állt;
De szűmben egy zajos tenger maradt,
Viharral küzdő s minden csepje láng.
Csilár. S ez édes és ijesztő álmokat
El nem felejtéd oly sok év után?
Szabolcs. Álomnak tartod? én is azt hivém.
De én az óhajtottat feltaláltam.
Ő földi volt és annál kedvesebb.
Láttam mosolyogni, hallottam szavát:
E kéz szelíden illeté kezét;
E szem szemében tükrözé magát.
De ő Kelendi lánya volt, s az ősz
Igy szóla hozzám: „Ismerlek s becsüllek
De lányomat csak ollyan nyerheti,
Ki honn marad, s ha egykor elhalok,
Erős karokkal ős családomat
És birtokait fenn fogja tartani.“
S megkötve szenvedélyem lánczain
És elhagyám a költöző hadat,
S az ősz Kelendi házához siettem.
Csilár. A rendkivűli nőt, ki lelkedet
Oly mondhatatlan bájjal kötte le,
Oh mint örűlök megláthatni őt,
Mi kéj lesz őt testvérnek mondanom.

Szabolcs. Korán örülsz. A nász elkomorúlt:
Mert a kiért én annyit elhagyék,
Nem lett enyém; hír nélkül távozott.
Nem tudja senki, merre vagy hová?
S az ősz apának bút és gyászt hagya,
De kínt nekem, kétséget és halált.
Csilár. Oh drága bátyám, mit mondjon neked
Szegény Csilár ily sok fájdalmaidra?
Szabolcs. Fájdalmon immár túl vagyok. De akkor
Égett alattam a föld: nem nyugodtam,
Fogadtam nem nyugodni, megtagadni
Gyönyört, vigalmat s minden örömet,
Mig az elveszettnek nem jutok nyomába.
S kerestem őt, a hol csak ember él;
Kerestem a hol a vad bujdokol;
Kerestem, a hol ember és vad nem lakik,
A pusztaságok végtelenjein,
Hol a magányban árván sír a szél
S a bujdosó láb nyomra nem talál.
Mind hasztalan; hiába fáradásom.
De most nyomába jöttem: ő kikelt
Az ős hazából s itt e földön él.
Csilár. S ha feltalálod, mit vagy tenni szánt?
Szabolcs. Mindent, mi emberkéztől telhető,
Mi elgyötört lelkemnek jól esik
Oly régi gond s nagy szenvedés után.
Csilár. Reszketve gondolok rá, oh Szabolcs,
Hogy útadat vér s gyász rekeszti be.
Szabolcs. Nyugodj' meg, nem sokára visszatérek,
S szeretve zárlak testvér karjaimba:
Busúlni rajtam többé nem lesz ok.
De még egy szót. Te itt cseléd gyanánt
Nehéz edényben hordod a vizet.
Oly mélyen szállt-e a vezéri ház,
Hogy szolga munkát végez sarjadéka?
Csilár. Tévedsz. E munka szent s csak engem illet.
E két edényből bús emlékezettel
Én jó anyámnak sírját öntözöm.
Szabolcs. Jó gyermek! áldás érje művedet;
Midőn imént ivám, nem képzelém,
Hogy a halálnak emlékét iszom.
De most jer és hagy osztozzam veled.
Aggjak meg bár, nem élek oly soká,
Hogy hálagondolattal megfizessem,
Mit annyi csüggedetlen gondokért
A jó szülő porának tartozom. (Felveszi az egyik korsót, s el.)

Csilár. Oh drága szellem; lássad és örűlj
Hogy árva lányod s elveszett fiad
Szent hamvaidnál egymást feltalálják.
(A másik korsóval el.)

(Virágos sírhalom.)
(Mely körül egy sereg gyermek áll énekelve.)

Gyermekek éneke.

Rabok valánk:
Saját hazánk
Lett tömlöczünk.
Árvák valánk,
Nem volt anyánk:
Kín életünk.
De a ki itt temetve nyugszik,
Áldás reá!
Anyánk lön, lánczainkat
Elszaggatá.
Szabadok vagyunk:
Oh égi kincs!
Ha virradunk
Nem kelt bilincs.
E drága föld
Ismét honunk:
Szabadok vagyunk.
Légy áldva hamvaidban
Szelíd anya,
Te boldog napjainknak
Vagy asszonya!
(El. Az ének lassanként megszünik.)

Szabolcs és Csilár jönek.

Szabolcs. Mit láttam? mit mivelt itt e sereg?
Csilár. Ma jó anyánk halála napja van.
S e gyenge népség, rabszolgák előbb,
De mind szabaddá lettek általa,
Gyász hódolattal tisztelik porát.
Szabolcs. Ez jó szivéhez méltó gondolat volt,
S a legnemesb mód jó barátokat
Szerezni ellenségből. S jósolom
Im e porok fölött, hogy e hazát
Nem bírja megrendítni semmi vész,
Ha mig csatán a férfi kar sebet vág,
Honn nőszelídség enyhitendi azt.
De hajt időm; végezzük gyász müvünket.
Anyja sirját megöntözi.)

Bocsáss meg a fiúnak, jó anya,
Ha életedben tőled távozott;
Törődve tér meg áldott hamvaidhoz
S szemében a megbánás könnye forr.

Csilár (a sirt megöntözvén).
Míg a tavasznak egy virága lesz,
Míg a virágból illat árja kél,
Míg rám az élet áldó napja süt,
Sírhalmod, oh anyám!
Nem lesz virágtalan.

Szabolcs. Most jó hugom mennem kell.

Csilár. Oh Szabolcs.

Szabolcs. Ha visszatértem, mindent elbeszélsz,
Mi jó és rossz napod volt ekkorig.
Addig viseljen gondot rád, Hadúr. (El.)

Csilár. Járj boldogúl. — Most jött és távozik.
S ki tudja, mely csapás vár még reá!
Oh jó szerencse! hozd meg őt nekem
Minél előbb, hogy elmondjam, mi most
Még tiltva volt, új boldogságomat;
Hogy hős jegyesnek karja vár reám,
Ki engem úgy szeret mint életét,
S kit én viszont oly hévvel szeretek.
De ő, szegény Szabolcs boldogtalan,
S örűlni addig bizton nem tudok,
Mig őt örűlni nem látom velem.
Hisz ő is jó anyámnak gyermeke,
S csak ő maradt fenn élő, a kiben
A szent rokon vér lángja csap felém,
Ki engem egy kedves névvel nevez,
Ő egyedűl az édes húg nevével.
Hallgass meg ég s hozd vissza őt nekem! (El.)

(Szabad tér.)

Zaránd és Kalóz jönek.

Kalóz. Mindenre kérlek, látogasd meg őt.

Zaránd. Mondom, cseléd, hogy fel ne háborits,

Kalóz. De óh uram, ha látnád, mily beteg.

Zaránd. Épen, mivel beteg s nyögdécselő,
Nem harczi ember nőjének való.

Kalóz. Meggyógyuland, ha hozzá visszatérsz:
Látásod újjá szűli őt.

Zaránd. Soha!
Én látni őtet többé nem fogom.

Kalóz. És mégis esküvél, hogy szereted,
Hogy változatlan hive maradandsz.

Zaránd. Szerelmi eskü lenge, könnyü nád,
S ki benne bízott, méltán meglakol.
Kalóz. Ő elhagyá éretted mindenét.
Zaránd. S én őt ezért dús gazdaggá tevém;
Kéjelmes és nyugalmas élte van.
Kalóz. Kéjelmes és nyugalmas élete!
Oh ég, ha tudnád! nincs egy éjjele,
Melyen nyugodnék; egy jó napja nincs,
Mióta tőle lelked idegen.
S ott dús hatalmas fejdelem leánya,
Hiszed, hogy itt nem rendkivűl szegény?
De bár legyen sok, a mi most övé,
Mit ér a kincs, a föld minden java,
Annak, ki testben lélekben beteg?
Nem messze terjedt birtok s harczmezőn
Nyert martalék az, a mit ő kiván:
Térj vissza hozzá és ő újra kész,
Elhagyni mindent a föld kerekén,
Mindent egyért, teérted, oh uram.
Zaránd. Elég, öreg! te vakmerőn beszélsz,
Mint minden régi szolga. Intelek,
Hogy ily beszéddel többé meg ne szállj:
Ne ingereld fel volt urad haragját.
Kalóz. S ez vég határzatod?
Zaránd. Vég és szilárd,
Mely semmi kérelemre nem hajol.
Én megcsalódtam benne: azt hivém,
Hogy ép, vidám, és lelkes nőt birandok;
De ő beteg honvágy és bú miatt,
S bágyadt szerelme kínjával gyötör.
Nekem mezőn harcz, honn bék és gyönyör kell,
S azt nem adhat, kit nem szeretek.
Kalóz. Oly kínos a mit mondasz, oh uram;
Ha elbeszélem, nem hiend szavamnak.
Zaránd. Ha nem hiend, add e gerelyt neki
S mondd meg: miként e somfa nem virít,
Bár hány tavasz lanyhája verje meg;
Miként gyümölcsöt többé nem terem,
Bár vesztegesse rá hevét a nyár:
Szintúgy az egyszer meghalt szenvedélyt
Nem hozza vissza semmi hatalom.
És most utószor lássalak, különben
Megérzi vén fejed, hogy szolga vagy.
Kalóz (térdepelve). El nem bocsátlak, oh légy irgalommal.
E hír halálos ágyba dönti őt.
Zaránd (eltaszítja). Őrült cseléd, lódúlj, vagy eltiporlak. (El.)

Kalóz. „ Oh ég! te láttad ezt, s nem sujtod őt.
Ő úr, hatalmas, gazdag és szerencsés,
S nincs annyi szíve mint egy vad sakálnak. (Szabolcs jö.
Szolgája voltam, mindig hű s igaz;
E kézen hordozám, mint csecsemőt;
Én szoktatám a harcz munkáihoz;
Mellette küzdék, míg szolgált erőm:
Most, mert egy undok hitszegés miatt
Utjában állok, eb gyanánt taszít el!
Mért e gorelyt nem birják karjaim?
Vagy hol találok ifju bajnokot,
Ki e galádon a rút hitszegésért
S e meggyalázott ősz fejért boszút áll?
Szabolcs (észrevétlenül közelg s vállára teszi kezét).
A kit keressz, az itt melletted áll.
Kalóz. Mindenható! Előd vezér fia. (Térdre rogy.)
Bocsánat; oh bocsánat nagy vezér!
Nem én valék a bűnös; ő csalá
A gyenge lánykát el szülőitől,
S most fájdalomnak hagyja martalékúl.
Én szolga tettem, a mit ő parancsolt.
Szabolcs. Bármit tevél, nincsen miért remegj.
De jól meggondold, a mit most beszéltél,
Élet-halálnak koczkáját veti.
Meg mersz-e rá esküdni, hogy való?
Kalóz. Ez ősz hajakra esküszöm neked.
Szabolcs. Hallgass meg engem, büntető Hadúr!
Sokszor kiáltott hozzád bús szavam;
De lelkem végre meg leszen nyugodva:
Most ismerem már ellenségemet!
Add élve őt kezembe, oh Hadúr,
S ha még azontúl kérve járulok
Hozzád, ne adj meg semmit e világon!
Kalóz (félre). Felingereltem a nyugvó oroszlánt,
S most vad haragja rémületbe hoz.
Szabolcs. Elé öreg! légy gyorsabb, mint korod;
Gondold meg, ellenséged jár előtted,
E jó barátod a ki most követ. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Zaránd laka.)

Szabolcs és Kalóz jönek.

Szabolcs. Most jó öreg: menj vissza asszonyodhoz,
És várj be ott; de rólam szót ne tégy,
Míg vissza nem jövendek.

Kalóz Oh uram!
Szabolcs. Mi baj?
Kalóz. Büntesd meg szigorún;
Csak életét ne vedd.
Szabolcs. Isten veled! (Kalóz el.)
Itt van tehát a hitszegő tanyája,
Ki engem annyi kéjtől és Zenőt
Egy élet üdvétől fosztotta meg?
Itt véli ő nyugottan, úrilag,
Utól nem érve a boszú nyilától
Hosszúra vinni átkos életét,
Mig én bolyongva, és Zenő lerontva
Csak szenvedésből tudjuk még, hogy élünk.
Hadúrra mondom! ez máskép legyen.
Felhajtom őt, mint a bérczek vadát,
És addig űzöm völgyön, halmon át,
Mig oly riadt lesz, mint egy gyáva őz.
Kikinda (benn). Míg visszatérek, minden meglegyen.
Dolgozzatok ficzkók, dolgozzatok.
Különben majd a korbács dolgozik.
Szabolcs. Ki csattog ott benn oly hatalmasan?
Egy durvasághoz szoktatott cseléd,
Ki most örűl, hogy szolgatársain
A sokszor érzett ostort űzheti.
Bevárom őt s tüstént kikérdezem. (Kikinda jö.)
Hejh jó barátom!
Kikinda. Mit kereshet ez?
(Visszamegy a házhoz s bekiált.)
Vendég ha jön, mondjátok: senki sincs honn;
Koldús ha jön, mondjátok semmi sincs honn.
Be senkit és ki semmit! értitek? (Indúl.)
Szabolcs. Egy szóra földi; kérlek, légy szives.
Kikinda. Nincs rá időm. Uram már elhaladt;
Utána kell sietnem. (Megy.)
Szabolcs. Itt maradsz,
Vagy a porondhoz szegzem talpadat.
Kikinda (félre). Tüzes lidércz! miféle párducz ez. —
Méltóztassál, de kérlek csak hamar;
Mert lásd, uram már ott megy a mezőn.
Szabolcs (félre).
Ő az tehát? (Kikindához.) Uradra semmi gondom.
Utas vagyok s az útat keresem.
Kikinda. S hová kivánkozol, nemes vitéz?
Szabolcs. Hol ünnepélyes mennydörgés között
A messze sujtó villám születik. (El.)
Kikinda. Az égbe? megnydörgöttét! ez bolond.

Ezer szerencse, hogy meg nem csigázott.
(Visszamegy a házhoz s dörömböl.)
Hejh emberek! (Hang belül.)
Mi baj?

Kikinda. Vigyázzatok.
Itt egy vad őrült jár a ház körül.
Maradjatok honn! mert ha kóboroltok,
Nyakon ragad künn s mind megfojtogat. (Elindúl.)
No most tudom, hogy egy sem mocczanik.
Csak jó, ha egy kis ész maradt reánk:
Ez által él a csalfa róka jól;
Ez által költi a kakuk fiát;
Ez által győz a lappangó kigyó;
Ez által a szolgából úr leszen.
Harcz háború! míg én itt csevegek,
Uram már elhalad. Megyek, futok. (El.)

(Nem sokára egy szolga kijö s félénken körülnéz, majd visszamegy s int a többieknek, kik hárman utána kijönek.)

Első szolga. No hála égnek, végre távozik.
Második szolga. De hát valóban elment?
Első szolga. Lóra ült.
És vágtat.
Második szolga (vállát huzogatva).
Hogy törjék ki a nyaka.
Első szolga. Hagyd el! magasbra szánta azt a sors.
De most elé, fiúk. Koczkát ide.
S a legnagyobbik korsót. Jőjetek
A tölgy alá; vígan lakozhatunk.
Onnan kilátni messze s meglepetéstől
Nem félhetünk. (Énekel.)
A kancsó kézről kézre jár;
Szivünk könnyű mint a madár.
Koczkánk vigan pereg,
Vérünk gyorsan pezseg.
Mi kell egyéb mint ifjuság,
Piros leány, piros virág? (Indul, majd megáll.)
Hohó! mi az? Mit láttok ott alant?
Második szolga. Urunk dühödve fut riadt lován.
Harmadik szolga. És most megáll, az erdőhátra néz.
Első szolga. Most visszavágtat s olyan nyugtalan,
Mint harczmezőn, midőn csapatjait
Új támadásra bátorítni száll.
Második szolga. A ló alatta újra megriadt.
Első szolga. Mi lelte azt az átkozott dögöt?
Második szolga. Most már megy és nyomába a bolondos
Kikinda vágtat, mint egy rossz kuvasz.

Első szolga. Elég ebűl a jó Kikinda bátyánk.
De csak hogy elmenének. Most fiúk
Fel a tetőre, mert a nap siet. (El.)

(Előd háza.)

(Keletiesen bútorozott terem.)

Csilár (letesz egy szövetet, melyen épen dolgozott).
Igy! nem sokára kész lesz a palást,
Mellyet mennyekzőn s nyert csaták után,
Ragyogva, mint csillagok fia,
Viselni fog választott jegyesem,
Tisztelve és rettegve mindenektől.
Csak tőlem nem, ki őtet szeretem.
Ah csak Szabolcs, jó bátyám, térne meg,
Hogy megmutatnám hősömet neki:
Mi büszke volnék ily két férfiban,
Mi boldog, őket frígyesülve látván
S barátokká szerződni általam;
A drága testvért s kedvelt férjemet.
De mely zaj az künn? Egy vitéz közelg.
Riadt lován és vissza-visszanéz,
Utána távol egy fáradt lovas jő.
Most erre vágtat, tüstént itt terem.
Hadúr, ne hagyj! Zarándot látom-e?
Ő az, nagy Isten, mit jelenthet ez?

Zaránd (jő, nyilat tartva kezében s egy szolgához visszaszól).
Mihelyt Kikinda eljött, a vidéket
Zaklassa át egy jó lovas csapattal.
Hozzák előmbe a ki kézre jő.
Mit ér a hóditás, ha béke nincs?
Rég mondom: e gaz népet irtani,
Nem társul venni kell: hódolni kész,
De folyton árulást kohol s nemes
Győzője orgyilkától elesik.
Pusztitni kell őket. Tűz víz soha
Barátok nem lehetnek. — Ah Csilár!

Csilár. Alig lehet rád ismernem Zaránd;
Haragború viharzik arczodon.
Mi lelt? mi gerjeszté föl így
Az én hősöm szívét?

Zaránd. Oh drága hölgy,
Kedves Csilárom! tégedet ha látlak,
Csak azt tudom hogy szép vagy és szeretlek.
És még is újra lángol haragom,
Ha gondolom, hogy hozzád ily közel
Zsiványok fészke van.

Csilár. Te képzelődöl.
Én bátorságban élek itt.
Zaránd. Nézd e nyilat;
Utamban hozzád ez már tizedik,
Mely éltem ellen újra vonatott.
Nem nyargalék el egy domb vagy harasztnál,
Honnan ne szállott volna nyíl felém.
Ha elmerülten rád emlékezém.
Ha harczaimra, mellyeket vivék
És még viandok, gondolék magamban,
Süvöltve zúgott el fejem körül
Az átkozott nyíl s álmaim elveré.
De végre észrevettem a latort,
Utána hajték egy bokros helyen.
S egyszerre ím megcsendül sisakom
S e róla visszapattant nyíl előttem
A földre hull; riadt ménem remeg,
Ágaskodik, s míg küzködöm vele,
Egy sziklafőről vad kaczaj dörög le,
Hol büszke daczczal, fényes új kezében
És teljes puzdra vállán, a zsivány,
Elérhetetlen bátorságban áll.
Csilár. Elrémülök, ha csak meggondolom,
Hogy most halálod hírét hozhaták.
De te élsz, Zaránd, és sértelen maradtál.
Oh légy vigyázóbb drága életedre;
Tudod, hogy az már nem csupán tiéd.
Zaránd. Nyugodj' meg, édes hölgy: most nincs bajom
S van gondom rá, hogy eztán ne legyen.
Mi régen láttalak! mi kéj megint
Nyájasnak látnom arczodat, minőnek
Azt látni megszokám és szeretem.
Minden családd: szerencse és világ,
Bár mint szeressük, nem mindig mosolyg ránk.
Az ég sem hű; behúnyja szép szemét,
Gyakran vad éjbe hágy tekintenünk,
Villámmal és viharral ostoroz.
Csak arczodon nincs semmi változás;
Csak az nem ismer semmi felleget:
Az mindig oly szép, nyájas és szelíd.
Ha harczaimból hozzád megjövök.
Csilár. Tudod, miért van az?
Zaránd. Miért Csilár?
Csilár. Mert nap vagy, napvilágom, oh Zaránd.
S én napraforgó mást mit tehetek,
Mint nyájas arczczal nézni rád, ha jösz.

Zaránd (megöleli). Hizelkedő, ha híven nem szeretnél,
Meg tudnál csalni.
Csilár. Menj te durva ember.
Zaránd. Bocsánat, oh bocsánat szép Csilár.
Ha megharagszol, egy vesztett csatát
Adsz a vidéknek. Én nem harczolok,
Míg meg nem engedsz. Nyújts kezet, Csilár.
Csilár. Egyet vagy kettőt? (Kitárja karjait.)
Jőj én megbocsátok. (Ölelkezés.)
Zaránd. Oh égi lény.
Csilár. Lásd, én már nem haragszom.
Csak azt akartam hogy te megijedj.
De hát ijedt valál-e igazán?
Zaránd. Nagyon, Csilár. De most hallgass reám,
És nézz reám, hogy a mit majd felelsz,
Ne csak szavadból halljam: lássam is.
Szeretsz-e engem?
Csilár. Híven s igazán.
Zaránd. Szeretni fogsz mindig?
Csilár. Mindig, Zaránd.
Zaránd. Jó s bal szerencse napján?
Csilár. Egyaránt.
Zaránd. Még akkor is, ha egykor a csaták
Undok sebekkel róják arczomat,
Ha e ma izmos, ép, vidor tagok
A harcz kezétől elcsonkítva lesznek?
Csilár. Te újra elrémítsz. Nem, oh Zaránd
Téged nem ér el a harcz vad keze:
Te győzni fogsz és sértetlen maradni.
Hadúr megőrzi a vitézt, kinek
Honn aggodalmas szeretője van.
Zaránd. Igen, Csilár, az ég hatalmai
Kedveztek eddig s fognak ezután.
Te nőm leendsz, a legszebb, legdicsőbb,
Kit férfi kar szorított valaha.
Igen, Csilárom — oh hiszen te jó,
Te hű vagy hozzám. Multkor egy csapattal
Nyargaltam a hegyháton. Künn valál
Szülődnek sírja mellett, épen ott,
Hol életemnek egy szerencsenapján
Először láttalak. Most valaki,
Ugy tetszék, épen távozék körödből.
Ki volt az a vitéz?
Csilár. S te láttad őt? (Magában.)
Bátyámat kérdi.

Zaránd. Messziről nagyon.
De úgy tetszék, hogy szólott is veled.
Csilár. Az egy derék bajnok volt, fiatal;
Eltévedett s az útat keresé
A fővezér hadához.
Zaránd. Oh Csilár.
Csilár (nyájasan). Beszélj, én hallgatok.
Zaránd. Ha sejteném,
Ha tudhatnám, hogy egykor mást szeretsz,
Meghalnék e helyt. Inkább ne szeress,
Vond el kegyelmed tőlem, oh Csilár,
Csakhogy tagadd meg azt másoknak is.
Csilár. Hogyan Zaránd, s te hát kételkedel?
Most értelek, miért jövél ide;
Nem mert szeretsz, de mert gyanúskodol:
Mert azt kivántad tudni: a vitéz,
Kivel beszéltem, nem tetszék-e meg?
Ah jó Zaránd, a hölgy nem úgy szeret,
Miként ti gondoljátok férfiak.
Nekünk szerelmünk a világ; mi abban
Élünk, halunk. S mint gondolod, hogy azt,
Mi úgy igaz csak és egész, ha egy,
Hogy e szerelmet, e megoszthatatlant,
Darabra törjük mint a kenyeret
És a gyönyörben koldussá tegyük?
Lásd a szerelmet én nem ismerém,
Hallottam róla szépet és nemest.
Sok rosszat is, s még is kivánatost,
Hiába mind: nem volt vágyam reá.
Megláttalak, hallottam szózatod,
S azóta képed és a szerelem
Előttem egy. Gondolni tégedet
És nem szeretni képtelen vagyok,
S szeretni nélküled még képtelenb.
Zaránd. Kedves leány! a legjobb istenek
Áldottak meg veled.
Csilár. De most Zaránd,
Ha én is, mint te, úgy kikérdelek.
Ki tudja, már nem volt-e szeretőd,
Ki tudja, hány volt, hánynak mondtad azt:
Mit most nekem.
Zaránd. Csilár!
Csilár. Kérlek, ne szólj,
Én nem kivánom tudni titkodat:
A férfiaknak titka nyíltan áll.
Nektek hazátok széles e világ,

És a mit benne leltek, martalék:
Öz a vadonban; hír kincs, harczmezőn
S mindenütt a lány. Szerettek, mert jele
Vagyunk a győzelemnek. Ah de sokszor
Új győzelemre jő kedv s alkalom.
Megtetszik egy más, tündöklőbb alak,
Vagy néha száz közől egy rableány
És ismét száz közől egy második,
Míg végre a ház régi asszonyát,
A nagy sereg közt, mely tombol, vigad,
Csak bús fejéről ismerhetni meg.

Zaránd (félre). Mi ez? Zenő tán árulást koholt?

Csilár. Ne tégy, Zaránd, ne tégy te így velem.
Ha mást szerettél, meg legyen bocsátva:
Azt elfelejtem. Csak ne szégyeníts meg,
Rövid korig, csak míg ifjú vagyok,
Ne tégy előmbe bánatomra nőt.

Zaránd. Gyermek! hová visz ábrándod heve?
Vond, oh vond vissza e nehéz gyanút.

Csilár. Ha azt teszed, hogy más kegyencz, talán
Egy ifju rabnő osztozék velem,
Nem élek esztendőt, nem egy napot,
Vagy életem csak kín lesz és halál:
Elhervadok.

(Rabnők, köztük Zenő halványan, kit meglátva Csilár visszaijed.)

Zaránd. Mi ez? Lássad, Csilár!
Csaknem felejtém, a miért jövék.
Rabnők. (Hizelegve.) Ezentúl asszonyuk te vagy.
Fogadd el őket nászajándokúl,

Zenő (szomorún). A hölgy ifjú, s szép. (Fátyolát lebocsátja.)

Zaránd (félre). Tűz fergeteg! Zenő!

Csilár. Kedves Zaránd,
Nemes leventém!

Zenő (félre). Oh ég!

Csilár. Köszönöm. (A rabnőkhöz.)
Szép gyermekim! rabnőnek lenni gyászos;
De a ki hű lesz hozzám, nem rabom:
Bennem barátot és testvért talál.

Zenő (félre). Szép és nemes szívű. Oh jaj nekem.
(Távozik a rabnőkkel.)

Zaránd (félre). Megfoghatatlan! hogy jött ez ide?
Utána kell mennem s akármikép
Eltávolítanom. Gyilkos harag!
Ne kényszeríts, hogy vérbe fojtsalak.

Csilár. Hogyan Zaránd? ily elmerűlve látlak?

Zaránd. Bocsáss meg, édesem, ha távozom.

Csilár. Oh nem Zaránd, azt meg nem engedem.
Itt kell maradnod. Lásd, mint örülök
Ajándokodnak. Vagy talán haragszol
S Csilárod faggatása űz tova?
Úgy még inkább el nem bocsátalak,
Hogy újra megbékélj. Haragszol-e?
Zaránd. Parázson állok. — Mit gondolsz, Csilár!
De menni kell. Egy hódított vidék
Zajog s háborkodik. Megbüntetem
A lázadókat s aztán megjövök. (Szolga jő.)
Mi hír?
Szolga. Uram, rabnőid egyike,
Ki oly betegnek látszék —
Zaránd (félre). Átkozott!
Ez árulás Zenőtől.
Szolga. Megszökött.
Zaránd (félre). Hálám, Hadúr, neked!
Szolga. Keressük őt?
Csilár. Megállj. (Zarándhoz.) Zaránd, ha kérelem szabad.
Zaránd. Kívánj, parancsolj.
Csilár. Hagyd őt szabadon.
Érezze, hogy mi boldogok vagyunk.
Zaránd. Legyen szabad: sajátod volt s nem az,
Mihelyt kívánod. (Szolga el.)
Szép menyasszonyom.
S ha visszatérek, nőm!
Csilár. Igen, Zaránd,
Legboldogabb az új magyar hazában.
Zaránd (félre). Föl kell találnom a csalárd Zenőt:
Különben elveszt féltékeny dühében. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Liget.)

(Zenő a fák között bolyongva, végre egy nyilt téren megáll.)

Zenő. Gyógyítsatok meg engem, oh liget
Szellői, lége, illatárjai;
Gyógyíts meg engem ifju napsugár,
Ki a tavaszba életet lehelsz!
Ah én beteg, nagyon beteg vagyok;
Megvetve attól, a ki üdvözítő
Reményeimnek mennyországa volt;
Ki égni látszott értem mint a láng,
Mely istenek szent oltárán lobog;
Ki annyi s oly nagy esküvel fogadta,

Hogy élet- és halálban s túl azon,
Mig lelke tart s egy gondolatja lesz,
Enyém marad! kiért én elhagyám
Az ősz apát, a kedves régi hont,
A hőst, az ifjak legnemesbikét,
És mindent, mindent, a mit ifjuság
És boldog gyermekév e szív előtt
Felejthetetlen édessé tevének.
Most itt vagyok, férjétől elvetett nő;
Fejdelmi vér, egy ország asszonya,
Kegyelmi díjon tengve, pór, szegény!
Népes családnak sarjadéka s most
Földönfutó, rideg, baráttalan! (Arczát kezeivel elfedi.)
Kinek beszéljem el fájdalmimat?
Ki hallgatand, ha kérve felkiáltok:
Adjátok vissza férjemet, Zarándot,
Adjátok vissza elpártolt szerelmét,
Adjátok vissza ősz apám szivét,
Adjátok vissza tiszta nevemet!
Vagy álljatok boszút, oh férfiak:
Kelendi lánya, a ki porba hull,
S egy árulónak véreért könyörg.
Ha így kiáltok, nem kaczagnak-e?
„Kelendi lánya volnál? nem vagy az:
Az honn maradt, mint jó leányhoz illik.
Zarándnak nője volnál? nem vagy az:
Zaránd nemes vitéz s te kóborolsz!“
Igy fognak szólni, ezt kell hallanom,
S nincs egy barátom, a ki sírba tenne.

Szabolcs (jö). Örök hatalmak!

Zenő. Vagy tán visszatérjek
Az ősz apához, a kit elhagyék?
Kinek szivét a várt öröm helyett
Búval, gyalázattal megmérgezém?
Kihez, ha úton bal sors el nem öl,
Ha végre fáradt lábbal eljutok,
Ha esdekelve térdét átfogom,
Egykor virító, büszke hajadon,
A hervadásnak téli képe most,
Nem borzadand-e vissza láttomon?
Nem szól-e így; „Te nem vagy gyermekem;
Rémkép! ne kísértsd a megtört apát.“
Ő igy fog szólni s a föld nem nyilik meg,
Hogy engem eltakarjon!

Szabolcs (félre). Oh Zenő!

Zenő. Nincsen remény! És ő boldog legyen?

Gyalázatomnak ismerője, míg
Én kint sohajtok, ő egy új virágra
Terjeszsze ismét hervasztó kezét?
Nem úgy! lobogj fel ősvezéri vér,
Ki, míg szerelmed el nem általtatott,
Gyakran vad erdőn jártál egyedül,
Ki ríni hallád éjjel a sakált,
Ki biztos íjjal rémületlenül
A szembevívó párducznak megálltál
S ha hullni láttad a sebzett vadat,
Szilaj gyönyörben felsikoltozál,
Ébredj fel meggyalázott gyenge kéz:
Ha nincs erőd nyilat röpíteni,
Van még erőd, hogy gyilkodat kinyújtsd.
(Gyilkot ránt, s a mint megindul, Szabolcsot meglátja.)
Oh ég, Szabolcs! (Térdre esik.)

Szabolcs. Kínoknak áldozatja,
Halvány virág a balsorsnak kezében,
Igy látlak ismét régi vágy után!
Kelj föl; ne hódolj tiszta térdeiddel
A földnek, mely csak árulást terem,
Mely nyugtot és kéjt a jónak nem ád.
(Fölemeli. Zenő eszméletlenül rogy vállaira.)
Mi ez? nem eszmél? ájulás fogá el?
Mennyit kerestem, mennyit fáradék;
Mit adtam volna e bal hír előtt
Egy ily gyönyörnek éldeléseért!
E kéz, mi most kezemben nyugoszik,
E szív, mi most szivemnél alszik el,
Ez arcz, mi mint az eltört liliom
Erőtlenül keblem szirtére dől,
És e tetem, melyet most átfogok,
Ezek valának lelkem álmai,
Ezek leendők harczom díjai,
Ezek valának legmagasb reményem:
Most itt nyugosznak önként karjaimban
S ölelhetésök nem nyújt örömet.

Zaránd (jö). Zenő hatalmán függ minden szerencsém.
Ha ő elárúl, minden oda van.
Ki kell tanúlnom szándékát s ha vészt főz,
Inkább honába küldöm vissza őt;
Inkább — de meg nem mondom, mit teszek.
Mit kelle látnom? férfi karja közt
Egészen átolvadva, epedőn.
Ábrándozó valék, ki azt hivém,
Hogy asszonyink terhünkre is hivek!

A legjobb nő is lel vigasztalást,
Ha sorsa, vagy tán vére úgy kivánja.
Ő mást szeret: nyugottan távozom. (El.)

Szabolcs. Búcsút veszek. Szerelmem itt marad,
Egyetlen csókban áldozom fel azt.
(Megcsókolja Zenöt.)

Zenő (eszmélve). Hová juték, mi nyájas kar fog át?
Oh ég! Bocsánat, oh Szabolcs! Ha van
Világon egy, ki ellen vétkezém,
Az egy te vagy; ha van, ki vétekért
Irtóztatón lakolt, az én vagyok.

Szabolcs. Ne szólj Zenő, akarnád mondani
Hogy nem szeretsz; de ily szót hallani,
Szabolcsnak nem szabad. Ha még ezentúl
Szeretni tudnék, ollyat jegyzek el,
Ki majd viszont szeret. Boldogtalan!
Te jó szivednek gazdag, ritka kincsét
Tengerbe hánytad, melly azt elnyelé,
S helyette vészt s hajótörést adott.
Ne sírj! a multak békés szemfedőjét
Hol annyi gyász van eltemetve, jobbom
Nem fogja feltakarni. Bujdosám
Ezen napig, melyen hozzád jövék,
S érzelmeimben oly kín tőre volt,
Mely lelkemet százszor gyilkolta át.
Emlékezem, hogy egykor szereték,
Téged szerettelek. Most nem tudom,
Mi az? Kifáradott agyam
Gondolni a szót, és keblem kihült
Érezni azt.

Zenő (magában). Oh mit kell hallanom.

Szabolcs. Kemény vagyok tán hozzád, oh Zenő?
Az meglehet. De ismerj igazán.
Ha szenvedéseid közt még maradt
Csak egy kivánság, bár mi gyenge vágy,
Mi teljesedve szűdnek örömet,
Vagy annak sírját, megnyugvást szerezhet.
Nevezd meg és én teljesítem azt.

Zenő. Hová rejtezzem? ah hová legyek!

Szabolcs. Gazdag valál honn; itt is az leszesz:
Fejedelmi nőként tiszteltetni fogsz.
Parancsaidra szolgák lessenek,
És házad fénye oly magas legyen,
Mint megszokád azt látni jobb napodban.
S ha van vidék, hol laknod jól esik,
Akármi részén e megszállt hazának,

Hol ifju lelked újra földerűljön,
Mutasd ki azt és én elfoglalom.

Zenő. Csak egy rövid szót: él-e még atyám?

Szabolcs. Mély búban bár, de élve hagytam őt.

Zenő. S te megbocsátasz tévedésimért?

Szabolcs. Felejtve vannak.

Zenő (térdelve). Adj halált nekem,
Halált, Szabolcs.

Szabolcs. Ne emlegess halált.
Van egy, ki meg fog halni, a kinek
Halálát esküvém; az nem te vagy.
Nézd e kardot, melyet kirántok itt,
Ennek nyugalma nem lesz a napig,
Mig a gonosz, ki megrontód leve,
Vérével a földnek nem áldozik.
Kelendi lánya, nyugtasd lelkedet:
Nem adhatom meg boldogságodat;
De a mit oly méltatlan szenvedél,
Meg lesz torolva, esküszöm neked. (El.)

Zenő. Ez volt, ki engem híven szeretett,
S én gyilkosomnak nyujtottam kezet!
Oh büntetésed szörnyü volt, Hadúr,
Szörnyebb hogy én megérdemeltem azt. (Szünet.)
De még talán nincs veszve mindenem.
Tán még maradt számomra egy sugár.
Igen! setét lelkemben a remény
Sugára kél fel. Ő csak tévedett:
A tévedett tán megtéríthető;
Veszély fenyíti s tán megmenthető.
Én felfödöm, hogy őtet üldözik;
Megmondom — oh egek, mit mondanék,
Mit már ezerszer nem mondtam neki?
És még is a mit folyvást szenvedek,
Több mint megmondható; de ő megért,
És visszatér. Hisz ő volt, a ki engem
A násznak és örömnek ünnepén
Először átkarolt, ki a gyönyört
Ez ismeretlen érzet tengerét,
Szivemben megnyitotta. Ő bizonynyal
Ismét enyém lesz. S akkoron Szabolcsnak
Engesztelőleg lábához borúlok,
S nagy szíve mindent elfelejt. Oh ég,
S örök világ, mely rajta tündökölsz,
S te oh Hadúr, ki e hon őre vagy,
S e harczhatalmu népnek Istene,

Ne hagyjátok Kelendi gyermekét
Elveszni szégyen és keserv miatt. (El.)

(Berek.)

(Koronként távol dörgés moraja hallik. Zaránd többször aggodalmasan körülnézve jö.)

Zaránd. Egy ördög van nyomomban, a ki űz,
Megfoghatatlan mint a levegő;
S hatalma oly nagy, hogy vészes köréből
Kitörni nem tudok. Meghajtatám,
És lesben álltam haddal és magam.
Mindegy. Midőn már távol hittem őt,
Suhogva jött el üldöző nyila,
És felriasztá rettegésemet.
Hah! mért nem látom szemtől szembe itt?
Ha tűz, ha villám volna, szembe szállnék;
De láthatatlansága rémület
És aggodalommal tölti lelkemet.
Elfáradék a virrasztás miatt.
Ez a haraszt a gyász kalandorok
Vidéke. A nagy hírü jós,
A bölcs Barang itt tartja szent tanyáját.
Mondják, mit itten délkor álmodunk,
Jó s bal szerencsét, teljesedni fog.
Próbát teszek, s ha jóslatot nem is,
De feltalálom a mit keresek:
A nyúgodalmat. (Lefekszik paizsára.)
Oh Csilár,
Harcz és szerencse, jőj el álmaimhoz. (Elalszik. Zenö jön.)

Zenő. Hálám, nagy ég! ő itt van, fellelém.
És még is rettegek. Nem vár-e itt
Új megvetés reám?

(Egy nyil csapódik a fa derekába s ott megáll. Zaránd ébred.)

Egek! mi ez?

Zaránd (Zenöt észre nem véve).
Nem a veszett nyíl pendült újra meg?
Úgy tetszék, mintha hangját hallanám. (Meglátva a nyilat.)
Hah gyilkos ellenség, itt vagy megint?
Megint fülembe zúgod a halál
Irtóztató dalát? Nincs hát szünet,
Mig egy közűlünk a nagy harczmezőt,
E földet el nem hagyja? Jó, megyek.
S ha már előtted nincs hely s óra szent,
Melyben pihenni hagynál, én viszont
Nyugalmad ellen esküszöm. Szaladj,
Vagy lesben állj, vagy bár vonulj

Hadúrnak vérte mellé, fölkereslek
Merész háborgató, s kiirtalak. (Menni akar.)
Zenő. Zaránd!
Zaránd. Ki ez? hallatlan árulás!
Most látom a cselt. Hát te vagy, Zenő,
Azon serény ijász, ki rám nyilazsz?
Ki agyvelőmet félelem s harag közt
Forrongva tartod? Most már ismerem
Szerelmedet, most ismerek reád.
Te a vadászat kedvelője vagy:
Eddig sudamló zergéket lövél,
Most embervérre szomjuzik szived.
Izlésedet dicsérem.
Zenő. Oh Zaránd,
Veszély fenyíti éltedet, s azért
Jövék hozzád most, hogy megmentselek.
Zaránd. Jeles!
S ezen nyilak?
Zenő. Rettegve gondolom,
Hogy élted ellen törnek.
Zaránd. Gondolod?
S így nem te volnál a derék íjász?
Ez még dicsőbb. A férfi kar tehát,
Mely átölelt, ilyen díjjal fizet?
Zenő. Oh méltatlanság!
Zaránd. Kedves czimborád
Azon kegyért, melylyel hozzá valál,
Nyilat lövöldöz rám s te jősz,
Hogy tőle megments és a háladat
Érzése által szívemet megejtsd.
Zenő (félre). Elvesztem.
Zaránd. Lássad, én mindent tudok.
A csín ügyes, de fölfödözteték.
Zenő. Zaránd, Zaránd, így kell-e szólanod,
Midőn Zenőnek köny fakad szemében?
Zaránd. Nem mind igaz gyöngy, a mely így fakad.
Én czimborádat láttam karjaidban.
Zenő. Én többet láték, láttam mint lehet
Nemes vitézből aljas áruló.
A mit te láttál, csalkép lehetett.
Zaránd. Csalkép e nyíl? csalkép az üldözés,
Mely el nem hagyja sarkamat sehol?
A tettetésnek vége. Nem szeretlek,
S ármányid által most vesztemre törsz.
De azt nem éred el. Vigyázz magadra,
S új bajnokodra. A mint Isten él,

E naptól fogva ellenség vagyok
S eltiprom, a ki útjaimba vág.

(Barang jö.)

Zenő. Oh ősz apám!
Barang. Köszöntelek, vezér.
Zaránd. Bölcs férfiú, légy üdvöz. Egy dologban
Tanácsodat kivántam hallani.
Barang. Ha hős Zaránd kis hajlakomba lép,
A jós Barang szolgálatjára van.
Zaránd. Nem háladatlannak teended azt.
De még előbb megjárom e helyet:
Egy nagy vadat kivánok ejteni;
Aztán betérek hozzád. Addig is
Fogadd el tőlem e szép rableányt:
Én őt Hadúrnak oltárára szántam. (El.)
Zenő. Oh szörnyeteg!
Barang. Hadúr leánya, jőj.
Zenő. Mondd: a halálé. Oh eszem ne hagyj el.
Barang. Isten kezében állsz: oltalmad ő.
Zenő (Baranghoz). Oh légy atyám! csak egy rövid napig.
Míg meghalok.
Barang. Ne emlegess halált.
Zenő. Megőrülök, megőrülök!
Barang. Kövess.
Felejtsd a multat. Itt magasb remények
Országa nyílt meg.
Zenő. Adj nekem tüzes
Villámot, ég! nyílj tengerekre, föld!
Emészd meg őt, emészsz meg engemet. (Dörgés.)
Barang. Boldogtalan nő! hallod e dörejt?
Ez azt jelenti: meghallgattatál.
Zenő. Igen! Hadúr te élsz! hozzád megyek.

(Mindketten el. Zaránd jö.)

Zaránd. Nem lelhetem. Zenő őt ismeri.
Valljon reá, vagy sorsa szörnyü lesz.
Hallatlan, a mit tenni akarok;
De sürget a veszély. Küzdő felemmel
Szirtélen állok. Itt csak gyors határzat
Ad győzedelmet: egynek esni kell. (El.)

(Barang laka.)

Barang és Zenő.

Barang. E lány beteg; kímélve tartom őt.
Kemény szavak kifúnák életét,
Mely szánva van szolgálni égieknek

És földerítni termeim magányát. (Zenöhöz.)
Eredj leányom, és pihenj ki benn,
A fájdalom-zsarolta szót az ég
Bünbánó szíven nem torolja meg. (El. Zaránd jö.)
Barang. Isten hozott vezér!
Zaránd. Ha az leszek,
Valóban, nem csak puszta czím szerint,
Ötven tulok s évenként annyi juh
Van szánva tőlem gyász kalandorok
Számára és neked, jós férfiú.
Barang. Bajnoknak, a ki hívét tiszteli,
Szerencse s áldás jő Hadúr kezéből.
A mit emberészszel jós Barang tehet,
Szolgádnak érzi holtiglan magát.
Zaránd. Nem hallgat itt meg senki? szólhatok?
Barang. Bizton vagyunk.
Zaránd. Ha úgy, figyelj reám.
Menyekző vár; világi hatalom,
S mi még nagyobb, boldogság van vele
Szép kapcsolatban. A megholt Elöd
Vezérnek egy leánya jegyesem.
Barang. Ha hírre száland, a mi még titok,
Áldást kiván reá minden magyar.
Zaránd. Oh vajha úgy legyen. De küszöbén
E mennynek ellenségre bukkanok,
Ki vérig üldöz, útamat szegi,
S üdvöm felől mély aggódásba ejt.
Barang. Áldozzál isteneidnek, a kiket
Tán bűntét által botránkoztatál.
Zaránd. Azért jövék; mert én is azt hivém,
Hogy Ármány és az alvilág dühe
Lázadt fel ellenem; de jó szerencsém
Kezembe adta ellenségemet,
S az földi mint én s vére ontható.
Barang. Úrnak s vitéznek mint te, büntetés
S kard van kezedben. Mit határozál?
Zaránd. Titkos halált.
Barang. És tőlem mit kivánsz?
Zaránd. Egy sírt a barlang mélyében.
Barang. Hogyan?
Megölted immár ellenségedet?
Zaránd. En őt az alvilágnak áldozom.
Barang. S az áldozat?
Zaránd. Leány, kit szereték,
Ki hozzám hűtelen lőn, a kit én
Karjaiban láttam egy gaz czimborának;

Ki — mert talán ezt megbocsátanám —
A merre járok, életemre tör,
S mérges nyilakkal szívemet vadászsza.
Barang. A kit kezembe adtál, a leány?
Zaránd. Halálos ellenségem, a kinek
Hogy boldogúlhassak, most halni kell.
Barang. Elborzadok.
Zaránd. Oltárod készen áll?
Barang. Hatvan szövétnek által ékesitve
Az áldozókat elfogadni kész.
Zaránd. Mondd meg, nem háborítand senki?
Barang. Senki.
De oh uram, gondold meg mit teszesz:
Vesztednek indulsz. Emberáldozat
Sem isteneknek tetsző nem lehet,
Sem tűrni azt nem fogják emberek;
De fellázadva menny és föld, azon,
Ki illyet mer, boszút fog állani.
Zaránd. Jósolj botornak, a ki elhiszi:
En bűnt torolni jöttem. A titok nagy,
Melyet rád bizék: megáld, megöl,
A mint barát vagy ellenség leendesz.
Én okvetetlen hallgatást kivánok.
Hol a leány?
Barang. E titkos meneten,
Mely innen a barlang keblébe visz,
Bútól leverten látandod meg őt.
Zaránd. Te addig e bejárást őrized,
Mig másikát vitézim födözik.
Barang. Igen, vezér!
Zaránd. S a vér, melyet kiontok,
Báránynak vére lesz. Magad fogod
Utánam állatvérrel festeni
Azon helyet, hol én őt megölöm.
Barang. Igen, vezér!
Zaránd. S hallgatni fogsz.
Barang. Mint a halál.
Zaránd. Jegyezd meg.
E szót: halál; az vár reád, ha szólsz. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Barang laka.)

Barang. Rendűlten állok félelem miatt,
Ez a Zaránd még gyászt hozand reám.
Veszélyes ember! Mit tegyek vele?

Elárulom? feldúlnak hadai,
Ha hallgatok s nem gátolom kezét,
Egy ártatlannak vérét ontja ki,
Mely harmad íziglen boszút kiált
S a bűnösök fejére visszahull.
Oh ég! ha nem csak felhők anyja vagy,
Hadúr! ha nem csak fényes szó neved,
Ne hagyjatok ma el, segítsetek;
A jósnak, a ki másoknak jövendöl,
Jósoljatok; mondjátok, mit tegyen,
S mi véget ér e szörnyü gyilkolás. (Szabolcs jö.)
Ki ez? Rezegnek minden izmaim. (Leül.)
Leroskadok.

Szabolcs. Szólj, tisztes férfiú,
Ismersz-e engem?

Barang (félre). Mit mondjak? Nemes
Ifjúnak látszik. (Szabolcshoz.)
Ismerlek, vitéz;
Téged Hadúr küldött.

Szabolcs. Hadúr legyen
Velünk. Szabolcs, Előd vezér fia
Áll itt előtted.

Barang. Mit hallok, nagy ég!
Az elveszett Szabolcs.

Szabolcs. A megkerült,
Ki hosszu, fáradalmas útja végén
Halálos ellenségét föltalálta
S az itt van nálad; add ki őt nekem.

Barang. Honnan gyanítod ezt?

Szabolcs. Tudom. Lakodba
Belépni láttam őt.

Barang. Hová legyek?
Amaz hatalmas, ez hatalmasabb.
Tűz víz között vagyok.

Szabolcs. Gondolkozol?
Mondtam, halálos ellenségemet
Találom itt. Hová rejtetted el?

Barang. Menj itt ez ajtón s út visz a berekbe;
Ott egy setét sziklának ajtajánál
Szövétnekek világa közt fogod
Az isteneinek áldozót találni.

Szabolcs. Az isteneknek kedves áldozat,
Ha a gonoszt a jámbor megöli. (El.)

Barang (egy paizsra üt. Szolgák jönek).
Ez ajtó mellett künn őrt álljatok.
Ne jöjön senki, míg be nem hivom. (Szolgák el.)

Két kard között egy gyenge líliom,
A kard lehullhat a vivó kezével
S bántatlanúl megélhet a virág.
Hadúr! kezedben élet és halál van.

(Berek.)

(Fáktól körözve szabad tér látszik mély sziklaöböllel egyik zugában, hol egy szövétnekektől világitott durva kőoltár áll. Zaránd, Zenő jönek.)

Zenő. Hová vezetsz ezen sötét helyen,
Hol még a fény is borzasztó szememnek,
Hol e titkos lombok között saját
Beszédem hangja rémülésbe hoz?

Zaránd. Célnál vagyunk. Ez oltárt látod itt
Felékesítve mint asztalt, holott
Az istenek látatlan serege
Az áldozat vérén gyönyörködik?

Zenő. Ki vérrel s nem szivével áldozik,
Az égieknek kedves nem lehet.
De mért vonod ki tőrödet? miért
Tekintesz rám oly rémitő vadan?

Zaránd. Azt jókor megtudandod. Most felelj:
Menyasszonyomnak házában mulatván
Miért jövél el rabnőim között
Új boldogságom ünnepét zavarni?

Zenő. Mert nőd vagyok, mert látni akarám,
Mit nem hivék, nem hittem volna el
Egész világnak — hitszegésedet.

Zaránd. S te bűntelen vagy? hűséges maradtál?
Eddig sajnáltalak; de most tudom:
Megérdemelted sorsodat. Ki volt
A férfi, a ki átölelve tartott?
Kivánom tudni. Gondold, mit felelsz.
Én láttam őt és téged karja közt.

Zenő. Mért nem jövél közelb, ha gyáva nem vagy?
Megláttad volna mint kell férfinak
Az elhagyott leányt ápolnia.

Zaránd. Azt kérdezém, ki volt a férfiú?

Zenő. Azt nem tudod meg tőlem. Oh egek!
Mi boldog, százszor boldog hajadon,
Ki egykor őt férjének nevezi.

Zaránd. Te csúfolódol? Hallgass meg, Zenő:
Kivánom tudni, tudnom kell, ki volt
A férfi nálad?

Zenő. Esküdj' meg nekem,
Hogy életére nem törsz. Vagy minek
Az esküvés? te meg nem tartod azt.
Mondd meg: mi szándék bujt föl ellene?

Zaránd. Ne igerelj. Én tudni akarom,
Mit kérdezék. Több kínos napja már,
Hogy felriasztott vadként bujdosom;
Orgyilkosomnak íja cseng fülemben,
Akárhová megyek vagy bujdosom.
Nevezd meg őt s te még szabad lehetsz.
Hazádba küldlek menten, gazdagon,
S köztünk feledve minden párt s harag.
Zenő. És ő?
Zaránd. Az orgyilkost meggyilkolom.
Zenő (magában). Oh rémület!
Zaránd. Nevezd meg őt.
Zenő. Soha!
Zaránd. Úgy készülj a halálra.
Zenő. Meghalunk
Mindnyájan oh Zaránd. De mért ragadsz
E szörnyü oltárhoz; ne vígy oda.
Én rettegem véres tekintetét.
Zaránd. Az oltár véres áldozatra vár,
S az most te léssz.
Zenő. Mindenható egek!
Engem megölni és te oh Zaránd?
Az nem lehet. Borzasztó gondolat!
S azért hozál e rémület helyére?
Zaránd. Halálos ellenségem czimborád,
Élet-halálra üldöz mindenütt.
Add őt kezembe s elbocsátalak.
Vagy gondolod, hogy mint a gyáva juh
Keblemre várom a gyilkos vasat?
Az ifjuságnak annyi örömét,
A harczi pálya fényes díjait
Gyászos halállal önként fölcserélem?
Akárhogyan, mi elváltak vagyunk:
Te éltem ellen készülsz czimboráddal,
Én csak nevét kérem váltságodúl.
Mondd meg nevét s szabad vagy mind örökre.
Zenő. Én, árulója lennék a nemesnek?
Szakadjatok rám akkor oh egek!
Zaránd (tört emelve). Álnok kigyó!
Zenő. Megállj, megállj, Zaránd.
Egy pillanatra csak. Volt ideje,
Midőn te kértél és egy pillanat
Ezen szemekből, mondád, üdvözít.
Én meghalok, Zaránd. Úgy akarod.
Mert azt hiszed, halnom kell, hogy neked
Szerencse nyiljék e világi pályán.

Én meghalok: de hallgass rám, Zaránd;
Mert éget a szó és a gondolat,
Mit el kell mondanom, mit lelkemen
A túlvilágra el nem vihetek.
Emlékezel, mi voltam egykoron.
Ifjú szememnek egy világ mosolygott;
Előttem egy hős nemzet térdepelt
S epedve várta választásomat.
Én megvetém a fejedelmek faját;
Mellőztem a hír büszke hőseit;
Azt hittem: csalfa minden a mi nagy.
S ifjat kerestem, kit szeretheték,
Delit, vitézt és nagyra mehetőt;
Ifjat, ki engem oly hiven szeret
Mint én is őt, s oly változatlanúl;
Kinek szerelme, mint csermelyt a rét,
Mely végre a nagy tengerben vesz el,
Híven lekísér csendes síromig!
Ifjat kerestem, ollyat mint te vagy.
S megleltelek, megadták istenim,
Hogy bírjalak. S most gondold meg, Zaránd:
Te engem itt e rémítő helyen,
Hős, férfi, asszonyt, oly hű szeretőt
Istentelen kezekkel ölni készülsz!

Zaránd. Mert egyszer élünk s élet életért jár.
Nevezd meg üldözőmet s elmehetsz.

Zenő. Egykor szerettél.

Zaránd. Úgy, mint most gyülöllek.

Zenő. Megátkozád a perczet s magadat,
Melyben szivemtől szíved elhajolna.

Zaránd. Betelt az átok: a percz itt vagyon.
Elég a szó. A fáklyák hamvadoznak.
Nevezd meg őt, vagy gyilkosod leszek.

Zenő. Ölj meg Zaránd. Nem legrosszabb müved,
Melyet teendesz. Oh de keblemet
Ne sértse tőröd; egykor azt hivéd,
Hogy az fehérb, mint Elborus hava,
S istenfiaknak szűz oltár gyanánt
Alkottatott, hogy ott áldozzanak
Ne onts ki vért; mert cseppje többet ér —
Úgy mondtad egykor s balga elhivém, —
Mint tengereknek minden árjai.
S vigyázz, ne hogy szemeim lehunyjanak:
Napnak dicsérted őket egykoron,
S ha nap lehúny, sötét lesz a világ.
Ne oh Zaránd, ne ölj meg engemet.

Megcsaltalak. Ne hidd mit monda szám,
Én félek a haláltól. Borzadály
S irtózat száll reám, ha gondolom,
Hogy a setét, hideg föld férgei
Végig suhannak ifju testemen,
És e sovár szem, melyben a világ
Oly tarka, bájos fényben tükrözött,
Nem lesz egyéb mint egy setét gödör,
Mulandóság hamvával tűz helyett!
Hagyj élni s én atyámhoz bujdosom:
Siratni, a mit semmi hatalom
Nem adhat vissza, ifjuságomat.

(Szabolcs észrevétlenül megjelenik.)

Zaránd. Nem azt beszéled, a mit kérdezek:
Orgyilkosom nevét mondd meg.
Zenő. Soha!
Zaránd (fölemeli a tört). Utolsó szódat mondtad el.
Szabolcs (Zaránd karját felfogva). Megállj.
Zaránd. Ki háborít? mi vakmerő kezek
Illették karjaim?
Szabolcs. Vesd félre a tőrt; rántsd ki kardodat.
Ha férfi vagy, harczolj meg férfival.
Zenő (félre). Oh gyász! mi ez?
Szabolcs van itt, megmentőm és halálom.
Szabolcs. A kit kerestél, itt előtted áll.
Zaránd. Orgyilkosomnak arczát látom-e?
Szabolcs. Eddig nyilakat hallottál zúgani,
Távol kezének gyors hatalmait;
Most kardja súlyát ismerd meg. De én
Orgyilkos nem vagyok, mert fölkereslek,
S szemtől szemedbe állok, hogy veled
Megvíjak e helyen.
Zenő. Megálljatok.
Zaránd (félre). Ember fiától meg nem rettenék,
S most bátorságom ingadozni kezd.
Zenő. Légy türelemmel oh Szabolcs; megállj.
Zaránd (magában.) Szabolcs?
Zenő. Oh ég, hová legyek!
Szabolcs. Jőj tova
Boldogtalan hölgy, hagyd el e helyet:
Itt férfiakra vet koczkát a sors.
Öreg szolgád künn vár és elvezet,
Hol bátorságban élhetsz. Jőj, ez út
Nyilt és szabad.

(Kézen fogja, egy darabig elvezeti: Zenö kétkedve meg-megáll.)

Zaránd. Szabolcs hát visszatért?

Azon Szabolcs — nem így nevezte-e? —
Kinek honában szánva volt Zenő,
Ki most vezéri méltóságomat
S minden szerencsém elrabolni jő?
Átok reá!

Szabolcs. Ne rettegj semmitől.
Békén távozhatol.

Zenő (félre). Távozzam-e?
Oh ég! fejem szédülni kezd s eszem
Világa vad, kietlen rémletek
Szélvésze közt lobog. Segítsetek,
Segítség, oh segítség!

(Elrohan. Szabolcs utána indúl, utóbb megáll, s utána néz.)

Zaránd. Mi tömkelegbe jöttem! E Szabolcs
Csilárnak bátyja és Zenő miatt
Halálos ellenségem. Jó karom!
Most csak tebenned van minden remény.
A vértitoknak kedvez e magány:
Itt víni kell. Igen, magamra vár
E bátor tett; ne tudja meg Csilár,
Hogy bátyja kardom által elesik;
A nép ne tudja, hogy vezért ölök meg.
Itt víni kell, tanútlan, egyedűl.
Minden szerencsém koczkán, óh Hadúr!
Egészen add meg, vagy tégy semmivé.
De hallga! jő.

Szabolcs. Tudod, miért jövök
Vérrel s halállal számot kérni tőled?

Zaránd. Elég hogy itt vagy; büntetésedet
Vedd el kezemtől, orgyilkos.

Szabolcs. Ne mondd
E gyáva szót többé; magad tudod:
Ha az valék, nem állnál e helyen.
Én alva láttalak s védetlenűl
S nem öltelek meg, mert hosszabb nyomort,
Több szenvedést, mint egy rövid halál,
Érdemle tetted; mert szemtől szemedbe
Kivántam állni és megmondani,
Hogy rajtad egy ősz apának átka van,
Hogy ördögűl eltépték körmeid
Egy ártatlannak ifju életét,
Hogy aljas árulással szennyezett
Egy újabb árulásra törsz utat;
Kinek vezéri díszét vállain,
Ha úgy segít Hadúr, leszaggatom,

S gonosz fején a bajnok dísz helyett
A föld porából fűzök koszorút.
Zaránd. Nézd ezt a kürtöt. Egy kis hang elég,
Hogy felriaszsza kísérőimet,
S te semmivé vagy téve, mint az árny,
Midőn a nap világa feltünik,
Kezemben élted, lesből gyilkoló! (Elveti a kürtöt.)
De én kivánom a csatát veled;
Magam kivánom megbüntetni azt,
Ki nyugtom ellen pártot esküdött.
Vagy nem te vagy, ki békés útamon
Tolvaj kezekkel lőttél rám nyilat?
Ki álmomat rémekkel népesítéd,
Ki kergettél mint a riadt vadat?
A vad megállt; de párducz nyúl helyett.
Nézz jól reám! olyannak látszom-e,
Kit szóval el lehessen dönteni?
Előtted férfi áll, ki víni tud.
Vagy tán vezéri díszemet kivánod?
Átengedem, vedd el! de díja vér!
Szabolcs. Él egy hitem, hogy többet, mint csupán
Palástodat veendem el. Ki kard!
S legyen biránk Hadúr. (Rövid vivás után Zaránd elesik.)
Zaránd. Hah, kárhozat!
Egy szót, vitéz.
Szabolcs. Halált neked, gonosz. (Megöli.)
Hadúr! fogadd el kardom áldozatját:
A hitszegő nem él! Sok éveim
Kínszenvedési, sok veszély után,
Szerzém magamnak e gyönyörnapot,
Hol ellenségem némán és merőn
A barna földön fekszik lábaimnál.
De rajta e palástot nem hagyom:
Ne ékesítsen aljas lelkeket
A dísznek és az érdemnek ruhája. (Palástját elcseréli.)
Itt fedje őt ezen setét ruha,
Mely annyi szenvedésim társa volt:
Nyugodjanak most a sírban vele.
Zaránd (haldokolva).
Csilár. (Meghal.)
Szabolcs. Csilár! ki mondta e nevet?
Ki az, ki itt beszél? Hallottam-e,
Vagy képzelém? (Zarándhoz megy.)
Ez többé nem beszél.
Sebének néma száján vér buzog ki;
Az ér, az élet medre kiürül,

S a szív, az életforrás, elapad.
Ő halva van. „Ki monda hát Csilárt?
Zenő talán? Ők egymást ismerék?
Az meglehet. De immár távozom.
Várnak családom puszta termei;
Enyhökbe térek, míg a harczi kürt
Fel nem riasztja nyugvó lelkemet.
Véres fogadalmam teljesedve van;
Most új hazám, hazája nemzetemnek,
Te bírd e kardot és ez életet. (El.)

(Zenő, Aporral s Zaránd csapatjával visszatér.)

Apor. Hová vezetsz? Itt csend van és magány.
Zenő. Mély hallgatás! Megbékültek talán?
Vagy a halálnak némasága ez!
Itt senki sincs.
Katona. Itt fekszik egy tetem
Palásttal fedve, mozdulatlanúl.
Zenő (meglátja a halottat).
Hatalmas ég! jól látnak szemeim?
Szabolcs palástját látom elterűlve.
Megálljatok! ne nyúljon senki hozzá!
E szent tetemhez nincs méltó, csak én,
Ki többet szenvedék, mint ő, mig élt.
(Rá borúl.)
Meghalt tehát! Egy védőm, egy barátom
Volt a világon és ő már nem él!
Nézzétek őt. De nem! ti nézzetek
Reá le égiek! s dicső Hadúr,
Ki a magyarnak ős vezére vagy,
Oh nézd meg őt és mondjad meg nekem:
Ha volt-e ember, mint ő, oly nemes,
Ha volt-e férfi oly hű, oly igaz,
Ha volt-e hős, vitézebb mint Szabolcs!
Nem képetekre volt-e ő teremtve?
S még is, mig élt nem látott örömet,
Még is,mig élt, csak szenvedési voltak.
S most itt hever vérében elmerűlve,
S nincs Isten, a ki megtorolja őt.
Oh halljatok meg engem emberek,
Oh hallj meg engem elcsábult világ!
Ne higyjen senki égi hatalomnak,
Ne bizzék senki istenek szavában;
Ha eskütök volt, szegjétek meg azt;
Ha van rokon, barát vagy szerető,
Ha van hazátok, áruljátok el!
Fertőzzetek be minden jó nevet;

Romboljatok le mindent, a mi áll;
Csufoljatok ki mindent, a mi szent;
Legyen divatban bűn, alávalóság;
Mert sérthetetlen él az áruló,
Míg a nemessel sírba száll a hit.

Apor. Ez asszony őrjöng. — Jőj el asszonyom.
Ha kedves, e halottat ne zavard
Vad átkaiddal; jőj, ne ingereld
Az ég haragját; sértő szavaid
Több bút s nyomort hozandanak reád.

Zenő. Megálljatok. Még egyszer látom őt,
Ki értem évekig gyötrődve élt,
Ki értem adta ifju életét,
Kit elvakultan egy vad indulattól
Most ismerek csak, már midőn nem él,
Nem ébred semmi áldozatra fel!
Bocsáss meg, oh dicsőnek teteme,
Hogy érdemetlen kézzel fölfedem,
Mit a halálnak balja eltakart. (Fölemeli a palástot.)
Oh jaj nekem, Zaránd! oh istenek. (Ájulva lerogy.)

Apor. (közelitve). Valót beszélt-e? Villám és halál!
Zaránd, urunk itt vérében hever.

A csapat. Zaránd!

Apor. Itt undok gyilkolás esett.
Uram! ha még élőkhöz van közöd,
Csak egy szavad, csak egy sohajtatod,
Mondd meg, ki volt orgyilkosod?

Csapat. Boszú,
Halál reá!

Apor Boszút kiáltok én is,
Boszút s halált. S itt ím e gyászhelyen
Vérébe mártom fényes kardomat,
S e folt meradjon rajta, míg vele
Orgyilkosának vére nem vegyül.
Ti fogjátok fel a holt testet itt,
Vigyük ki őt, és gyorsan elrohanjunk
Felfogni a gonosztevőt, ki még
Ezen vidéktől távol nem lehet. (Egy katonához.)
Te meg jelentsd a táltosnak, hogy itt,
Egy árva gyermek ájultan hever.

(Egy katona el a táltos háza felé, a többiek a holttestet felfogják.)

O hős! mivé lön fényes ünneped!
Menyekzőt vártál s most sírodba szállsz.

(Utánok indul. Barang egy sziklacsucson megjelenik.)

Barang. Hadúr itélt, a bűnös elesett.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Elöd háza.)

Csilár (egyedül). Hősöm van, a kit szívből szeretek,
Bátyám, kiért oly rég ohajtozom,
S még is magamnak kell itt árvaként
Tünődve élnem, rettegés között.
A gondolat, mely rajtok félve csügg,
Százszor repül ki, százszor visszatér
Meg nem nyugodva, enyhítetlenül.
Kegyetlen órák, mit gyötörtök engem?
Vagy tán örömmel fogtok majd fizetni,
Kettős örömmel aggodalmimért?
Igen, oh igen! szerencsés óra, jöj,
S hozd meg nekem, kikért e szív eped.

(Szolga jö. Csilár elébe megy.)

Ah jönek! — Nem Zaránd küldötte vagy?

Szolga. Az asszonyom; Zaránd küldött ide,
Megmondanom, hogy itt lesz nem sokára
A boldogító nászt megtartani.

Csilár. Oh melly öröm! Reszketve várom őt.
Épen hagyád? nem érte semmi baj?

Szolga. Nem, asszonyom. Vezérem ép s vidor.
Ha az lehet, ki tőled távol él.

Czilár (gyürüt ád neki).
Te nyájas hírnök vagy; fogd e követ,
Emlékezzel reám, ha jó napod lesz.

(Szolga indúl.)

Megállj! uradnak mondd meg, várom őt
S hogy várni kín. Menj, mondd meg ezt neki.

Szolga. Kész bajnokod vagyok s lovam serény:
E hírt repülve hordja, vagy kidől. (El.)

Csilár. Oh istenek! hozzátok őt hamar,
Vagy szálld meg édes szender lelkemet
S boríts el álmaid tündér fátyolával. (Egy rabnö jön.)

Rabnő. Egy fegyveres jő hozzád asszonyom,
Magaddal kiván szólni.

Csilár. Küld be őt

(Egy nehéz fegyverzetü bajnok jö véres karddal.)

Oh rémület! mi szörnyü ember ez?

Bajnok. Bátyád, Szabolcs küld hozzád asszonyom.

Csilár. Ő él! Oh ég, megkönnyebbül szívem.

Bajnok. E véres kardot adja zálogúl,
Hogy él s fogadalma teljesítve van.

Csilár. Vidd, vidd a kardot: rejtsd el szem elől.

Nem nézhetek rá borzadatlanúl.
Mit monda mást?
Bajnok. Hogy testvér karjai
Ölelni fognak nem sokára.
Csilár. Menj
S pihenj ki népeim közt. (Bajnok el.)
Oh Hadúr!
Ha baljeleknek van rajtunk hatalma,
Fordíts el rólam minden kárt s veszélyt.
De ő közelg, ő itt lesz nem sokára.
Mi balgaság aggódnom: ő közelg;
Ő férfi s tudja, mit kell tennie,
És mit szabad; gonoszt ő nem tehet.
Ki a szabadba! keblem elszorúlt.
Felékesítem csarnokom falait,
Hogy lássa, tudja minden: milly öröm
Készül beszállni árva hajlakomba.
Ki a szabadba; ott künn várom őket:
Zaránd, Szabolcs, férjem, bátyám közel! (El.)

(Csarnok.)

(Fegyverrel s virágokkal díszesen ékesítve Habila s a leányok ünnepileg öltözve jönek.)

Habila. Most már jöhet kegyes védasszonyunk.
A csarnok készen áll. A fegyverek
Villám tekintetét virágfüzér
Enyhíti s a kiontott vér szaga
Szelíden lengő illatokba fúl.
Készűljetek, ha asszonyunk kilép,
Itt adjuk által a nászjeleket,
Miket Zaránd, a boldog ifju hős
Előre küldött szép zálog gyanánt,
Hogy kedvesebbel váltsa meg, ha jő:
Szerelmével. Csitt, hallga! ő közelg.

(Csilár jö, a leányok elébe mennek. Habila, kinek kezében egy gyöngyös párta van, kissé előbbre lép s letérdel Csilár előtt.)

Habila. Fogadd nemes hölgy e pártát kezemből:
Uram parancsából nyujtom neked.
Nem hervadandó ágból füzetett,
Nem is veszélyes csillogásu kő;
Szelíd, szerény gyöngy az, mely rajta ég.
Fehér tüzének ártatlan világa
Példázza boldog ifjuságodat.
És boldogságod, mellyet vársz, legyen
Oly hervadatlan, mint e koszorú.

Csilár. Oh szép! fejemre tűzöm e jelet,
Hogy lássa mily ohajtva várom őt.
Egy leány (előbbre lép s térdelve egy gyürüt ad át.)
Fogd e gyürűt, urunk ajándoka.
Kicsinben végtelenséget jelent,
Mert összeforrva gyenge karjai
Egymást örök hűséggel ölelik.
Ily ércz-szilárdan álljon frigyetek
És légyen üdve illyen végtelen.
Csilár. Ujjamra fűzőm e szép zálogot;
Ne adja ég, hogy csalfa jel legyen.
Másik lány. E kis virágot nyujtom fel neked,
Hogy elhervadjon ifju kebleden.
Virágok váltják egymást a mezőn,
Úgy váltsák egymást életörömid
S midőn kihalnak lassu hervadással,
Emlékezetben éljenek soká még,
Mint illat él a holt virág után.
Csilár. Mit mondjak nektek? Boldog vagyok-e?
Igen! szivemben üdvösség lakik.
Kivánom: egy se légyen köztetek
Kevesbbé boldog, mint én most vagyok.

Gyászdal (kivül).

Örömnek útján volt a hős,
A harcz veszében oly erős,
S most vérben fekszik itt.

Orgyilkos kéz ejtette meg,
Előbb mint létre jöttenek,
Magas reményeit.

A véremésztő seb felett,
Mely a halálnak réve lett,
Hiába sír a bú.

Orgyilkosának veszni kell;
Vérért gaz vére folyjon el.
Boszú, boszú, boszú!

Csilár. Mi rémes hang zsibong a légen át!
Nem gyászdal az, melynek bús zengeménye
Örömnapomnak szentségébe tör?
Habila. Halottat visznek asszonyom, ne aggódj',
Vagy jer, vonulj be, míg itt átmegyen.
Csilár. Rossz jel! Menyekzőm napján gyászmenet.

Habila. Az emberek kihalnak asszonyom;
De a ki él, az boldog és örül.
Csilár. Ha boldog és örülhet! Ah de nézd,
Felénk közelgnek és megállapodnak.
Habila. Csak megpihennek. Jőj be asszonyom,
(Gyaszkiséret jö s az aranyszegetü lepellel takart holtat leteszik.)
Gyászkiséret. Boszú! boszú! boszú!
Csilár. Oh jaj nekem.
Apor. Ki itt ez úri háznak asszonya?
Csilár. Mondd, mit kivánsz?
Apor. Oh fényes hölgy, te vagy.
Ki volna más! Bocsánat asszonyom,
Hogy ünnepedre gyász felhőt borítok.
Csilár. Ember, te gyötresz. Mondd el, mit kivánsz?
Apor. Boszút!
Csilár. Kiért?
Apor. A meggyilkoltatottért.
Csilár. Ismered gyilkosát?
Apor. Hagyd fölkeresnem,
És adj hatalmat, hogy kiirtsam őt.
Csilár (félre). Mi borzasztókat kellend hallanom!
Oh bal gyanú, hallgass el. — Menj tova,
Jó ember, és temesd el holtadat.
Aztán ha jősz, elégtételt adok.
Apor (félre). Hiába! fel kell őt ébresztenem. —
Oh tépd el gyöngyfüzéred asszonyom;
Szaggas ki szűdből minden örömet!
Fátyol borítsa szép szemed világát;
Mert a ki meghalt, többé föl nem ébred,
Mert a ki meghalt —
Csilár. Bal szerencse űzzön,
Vészhirdető! Emeld föl a lepelt
Apor (fölemeli). Parancsolád.
Csilár. Oh istenek, Zaránd!
(A holttesthez rohan s rá borúl. Zenő örjöngve jö egy üres ijjal.)
Zenő. Csitt, halkan, csendesen! párducz közelg
Hallottam ordítását. Körme közt
A bérczek őze sír. Szegény kis őz!
Szemében víz, nyakán a vér csorog.
Oh fáj, oh fáj, a párducz körme éles.
Csitt, hallga! jön. (Felvonja s elpattantja ijját.)
Hah! megvan, elesett!
Az őz szabad, hagyjátok futni őt,
Az őz szabad. (Fáradtan térdre rogy.)
Habila. Mely őrült asszonyon ez!
Zenő (felkél). Hová juték? Kelendi háza ez?

Nem, oh nem! — Itt egy ember aluszik
S a nap még fenn van, oly szépen ragyog.
Nem mozdúl senki? Keltsétek fel őt,
Hadd nézzen egyszer még a nap szemébe;
Az én szememnek napja kialutt!
Itt alszik ő, nem hallgat senkire.
Szép férfi volt, mig fenn hordá fejét.
(Merön nézi.)
Ah, ah! ez ő, ez ő, ez ő!
(A holtra akar borulni s Csillárt észrevevén, azt hirtelen felragadván átkarolja.)
Ki térdel itt? hah, egy másik Zenő!
Ne jöjjön senki; inkább megölöm,
Mint rossz kezekbe jöjjön.

Csilár. Mit akarsz
Boldogtalan? mért háborítasz engem,
Holt férjem mellett gyászban térdelőt?

Habila. Vigyáz nemes hölgy e némber megőrült.

Zenő. Ez a te férjed? Hejh fáklyát ide,
Világot! szálljatok le csillagok;
Mossátok őt meg, tenger habjai;
A vér miatt nem ismerhetni rá.
Állj félre, bércz; föld, menj ki láb alól:
Hadd lássam őt, hadd lássam őt! Igen.
(Elbocsátja Csilárt s az ijat, s fáradtan a halott mellé rogy.)
Ez a te férjed volt.

Csilár. Ki mondja meg, mi borzasztó titok
Lappang ez őrült nő beszédiben?

Szabolcs (a nép közé vegyülve).
Mely látomány! mi nép csődült ide!

Zenő (fölemelkedik). Csitt! hallga! csenddel: ő beszélni kezd.
Hallgassuk őt. (Nyájasan a halotthoz simulva.)
Szeretsz-e még? szeretsz-e még?
Mélyen ragyognak Kúma habjai.
A sziklacsúcs oly szédítő magas.
Én rajta állok és nem szédűlök:
Hozzád jövék. Szeretsz-e még? szeretsz-e még?
Szólj halkan, halkan, súgva, mint a szél,
Mint egy repülő pille szárnya hajt:
Szeretsz-e még? — Oh ég! ő nem felel.

Csilár (a holtra borúl). Oh fájdalom! te nem vagy egyedül;
Az irtózattól jéggé fagy könyűd.
Ő elveszett, a kedves drága férj,
S gyászomban itt egy őrült osztozik.

Szabolcs. Zenő megőrült! Rettentőt gyanítok.
(Csilárhoz lép; parancsoló hangon a néphez.)

Vonúljatok tovább. (A nép zúgni kezd.)
Tovább, ha mondom,
Vonúljon el, ki éltét szereti.
(A nép zúgolódva visszavonúl.)

Csilár. Oh ég! Szabolcs.
Szabolcs. Bátyád Szabolcs, Csilár,
Itt áll karom, hogy végre elfogadjon.
Csilár. Miért hagyál el oly soká, Szabolcs:
Az én bátyám, testvérem most halál.
Nézd ezt a holtat.
Szabolcs. Oh átok! Zaránd.
Csilár. Nézd: volt-e rajta egy jel, egy vonal,
Mely őt halandóságra bélyegezze?
Nem volt-e ő szép, ifju és erős,
Nem volt-e ő ezer felett dicső?
S ő férje húgodnak, s ki leghivebb
Barát leendett hozzád, itt hever
Mint egy letört ág, melynek ifjuságát
Nem adja vissza semmi kikelet.
Apor (előbbre lép). Boszút kívánunk, vérest, e halottért.
Parancsolj asszonyom s mi mint a villám,
Mint a harag szolgái elmegyünk,
Enyhet szerezni ennyi bánatért. (Visszavonúl s a nép kiált.)
Boszú! boszú!
Csilár. Igen, Szabolcs, boszút kell állanunk,
Méltó boszút, nem értem! hajh nekem
Elég e bú, mely tőle rám maradt;
De e halottért s minden hölgyekért,
Kiket hasonló bal szerencse vár.
Ki lesz nyugottan örvendő, vidám,
Mely nászt nem ejt meg a rab félelem,
Ha hős s leánytól híven várt jegyes
Nem ment a gyáva orgyilkos kezétől?
Ha senki a gyilkost nem bünteti,
Ha senki üdveinken őrt nem áll?
Igen! boszú és büntetés kövesse
E bűn tevőjét, a ki vétlenekre
Reám és rá ily gyász véget hozott!
Boszú! de mit beszélek, nyomorú!
Mi enyhet adhat a boszú nekem?
Mit az, ha minden némber hőse él,
Míg ő itt halva fekszik — Oh Zaránd!
Szabolcs. Megállj, ne illesd, húgom, e halottat.
Nép! jőj közelb: hallgassatok reám. (A nép közelb jő.)
E férfi, a ki halva fekszik itt,
Az árulók legaljasabbja volt.

Egy a népből. Haljon meg, a ki így beszél urunkról.
Verjétek őt le: szaggassátok el.
Apor. Ki kard: e szót én nem hallgathatom.
Uram Zaránd nemes volt és vitéz:
S rágalmazó te, gyáva és hazug vagy.
(Megrohanja Szabolcsot.)
Csilár. Oh szűnjetek meg.
Szabolcs (kiüti a kardot Apor kezéből).
Vissza, nyomorú!
Boszút kivántok? jó: tehát legyen.
Én ismerem, ki őt meggyilkolá.
Nép kiáltása. Haljon meg! száz halál reá.
Zenő (fölkel).
Aluttam. Jó reggelt. Most már megyek.
Megnézem a világot. Azt beszélik,
Hogy a világ oly szép, oly bájoló.
Szegény Zenő! mondjátok meg neki,
Hogy én már rajta nem segíthetek.
(Csüggedten el. Csilár két rabnője utána indúl.)
Szabolcs. Nézzétek itt ez őrjöngő leányt.
Mi szép teremtés volt ő, oh Hadúr!
Tündérileg szép és jó, mint az ég.
Elméje fény volt, játszi és vidor,
Mely átsugárzott ifjú kellemein.
S nézzétek őt most: nincs egy gondolatja,
Egy ép érzelme nincs, és a mi van,
Az fájdalommal terhes mint az éj,
Melynek nyugalmát tűz ijeszti fel.
Szűz ajka kedves hangu hárfa volt,
S most rajta ím kétségbeesés, nyomor
S ezek szülötte a bús őrület
Szilaj kezekkel játszsza szivrepesztőn
Eszének sírdalát. Nézzétek őt:
E hölgy az ősz Kelendi lánya volt.
Csilár. Irtóztatókat hallok. Légy kegyelmes,
Ne hagyj megtébolyodnom, oh Hadúr.
Többen. Mely szánandó eset!
Szabolcs. Boszút kivántok
Zaránd vitézért? Tudjátok ki volt?
Ő ellopá a védtelen leányt;
Ősz atyja híre nélkül hozta el,
S mert csalfa szívvel most új frígyre vágyott,
És azt hivé, hogy majd utjában áll,
Gyilokkal sujtott a nemes kebelhez,
Mely érte annyit, mindent, áldozott.
(Zúgás a nép között.)

Csilár. Borzadva nézek a jövő elébe,
Mely rám e szörnyü képben tükrözik.
Oh ég hatalma! megköszönjem-e,
Hogy bal szerencsém fényes csillagát
Itt lábaimnál összezúzva látom?
Sír bennem a lélek; de senkinek,
Csak enmagamnak fájók könnyei.
Szabolcs. Csilárnak ilyen férjet adtok-e,
Egy nagy vezér lányának ily latort?
S boszút kivántok! (Zúgás a nép között.)
Megmondjam ki volt,
Ki e hitetlent porba fekteté?
Szabolcs vezér. (Zúgás.) Előd vezér fia
Áll itt előttetek, ki víni jött;
Ki, míg erének egy csep vére lesz,
Ez uj hazáért élni halni kész.
Ki ismer még rám hős apám nevéről?
Felkiáltások. Éljen Szabolcs vezér, sokáig éljen!
Szabolcs. Ez ember leghalálosb ellenem,
Egyetlen, a kit szívből gyűlölék:
Ez ember itt mátkám rablója volt,
Kit most a bú eszétől foszta meg.
(Fölemelt karddal kihivólag.)
Emeljen kardot, a ki víni mer!
(Mély hallgatás. A fegyverek lebocsáttatnak.)
Szabolcs vezér megölte ellenét,
És számot érte csak Hadúrnak ád.

CZILLEI ÉS A HUNYADIAK.

TÖRTÉNETI DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN.

1844.

SZEMÉLYEK.

László, magyar király.
Czillei Ulrik, gróf, a király nagybátyja, utóbb Magyarország fökormányzója.
Gara László, nádor.
Ujlaky Miklós, erdélyi vajda, utóbb az ország főkapitánya.
Ország Mihály, kincstárnok.
Vitéz, nagyváradi püspök, Hunyadi Mátyás nevelője.
Hunyadi László, horvát- s dalmátországi bán.
Hunyadi Mátyás, testvéröcscse.
Szilágyi Mihály, a Hunyadiak nagybátyja, nándori várnagy.
Giskra János, *Bánfi Pál*, } főurak, a Hunyadiak ellenségei.
Eyzinger, ausztriai főúr.
Rozgonyi Rajnáld, a királyi őrsereg vezére.
Kanizsai, *Sz. Györgyi Bodó*, *Madarász*, } a Hunyadi ház baráti.
Lamberger, német lovag.
Zierer, Czillei biztosa.
Henrik.
Kapisztrán, barát, a keresztesek vezére, Hunyadi János bajtársa.
Szilágyi Erzsébet, Hunyadi János özvegye, Lászlónak és Mátyásnak anyja.
Gara Mária, a nádor leánya, Hunyadi László jegyese.
Ágnes, Henrik kedvese, a király ágyasa.
Dörmő, agg katona.
Két sírásó.
Iván, alvidéki pór.
Kata, neje.
Gyuri, *Pista*, *Peti*, } fiaik.
Egy nőcseléd.

(Pórok. Szolgák. Katonaság. Nép.)

(A történet helye Bécs, Buda, Fehérvár, Futak, Nándor. 1456.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Buda. — Gara háza.)

Gara, Hunyadi László.

Gara. Mondom, vitéz öcsém, az nem lehet.
Jó sorsa mentse meg, de hős apád
Nándor falainál elveszhet hadastúl.
S ha most megadnók a kivánt segélyt,
Szivében a hon védetlen maradna,
Lábához vetvén minden erejét:
Mert Nándor a hazának lába csak,
Melyet merészen, inkább vakmerőn,
Természetes határin túl feszítve,
A bajt idéző vég Dunára tőn.
Ez a Nándor — de nem mondok sokat —
Vérünk nadálya, megront végre is,
S ha úgy tehetnéd, és tanácsomat
Balúl nem vennéd —

H. László. Szólj, én figyelek.

Gara. Azt mondanám, ne menj el e csatába.

H. László. Minő tanács ez, tőled, és nekem!
Bocsáss meg, ezt nem vártam hallani.

Gara. Mondám: ha úgy tehetnéd. Nem teszed,
Mert ifju véred fellázadna rád,
S beszennyezettnek hinnéd nevedet.
Nem mondom, hogy leányom jegyesed,
Ez ifjunak s vitéznek ösztön inkább,
De szólt, ki lesz gát a török düh ellen,
Apát s fiút ha elvisz egy csata?

H. László. Az Isten jó.

Gara. Igen, de észt adott,
Hogy gazdálkodjunk drága életünkkel,
Mert életünk hazánké, nem miénk.
Te, a ki társa, csaknem mása vagy
Apádnak, fenn maradva ifju törzsök
Az izmos tőből, bátran állanál ki
A már megismert vészek ostromának.
Fenn tartanád a rettentő nevet
A végeken, s dicső apád nyomán
Magasbra kelnél.

H. László. Oh ne mondd, ne mondd!
En és apám! Ha születik-e még
Hozzá hasonló? oly dicső s nemes!

Gara. Becsüllek, mert szegény vagy! (Félre.) Gyáva gyermek
Ezzel még sok bajom lesz. — S most öcsém
Nem tartalak. Menj, merre vonz a sors.
Kisérjen jó szerencséd a csatán,
És hozzon vissza mint jó fiamat.
De még előbb egy szóm van. Egy öröm
Vár még reád. Te harczok vak fia
Jegyes vagy és már nemsokára nős,
S mátkádat még csak színről ismered.
Mikor volt hogy láttad?
H. László. Két éve múlt.
Gara. Megláthatd rajta mit tesz az idő,
Mig fölfelé jár. Kedves volt a gyermek,
S mint hajadont tán szépnek is találod.
H. László. S ő itthonn volna?
Gara. Tüstént küldöm őt.
(Félre.) Ez a viszony nincsen kedvem szerint,
Még boldogult nőm szőtte a kötést.
De fenn kell tartanom: nagy a család,
S ha győz, dicsőbb lesz most, mint valaha. (El.)
H. László. Ez kétes ember. Dermesztő hideg,
És szívessége borzadást okoz.
Nincs hát segítség. Visszamehetek
Az ígért hadnak egy nagy része nélkül,
Elverni a bőszült Mahometet,
Ki egy világot hoz Nándor falához,
Egy kis csapattal s egy kuszált sereggel,
Kikkel, ha rongyaikba kaphat a vész,
Vitorlatánczot jár a levegőben.
No jó apám! ha eddig hős valál,
Nem mondhatod, hogy most nincs alkalom.
De jó az Isten. Szinte szeretem.
Ha van dicsőség e magyar hazában,
Az a miénk lesz oszthatatlanúl.
Egy batka árút sem hagyunk belőle,
Nem egy morzsát e károgó seregnek,
És e Garának, a ki hajh! ipam lesz,
S oh Istenem! leánya jegyesem,
Kit alig ismerek. Csak mint álom lebeg
Egy kép előttem. S e kép jegyesem!
Mi lélek lakja? báb-e vagy leány?
Teher vagy üdv a hosszú élten át?
De íme jön. Most mit mondok neki?
Az Isten tudja. — A leányka szép. (Mária jö.)
Mária (félre). Oh Istenem! mi kémlő arcza van.
H. László. (kezét fogva, hosszasan rá néz). Szép Máriám!

Mária. Uram!
H. László. Bocsáss meg, Mária,
Hogy ily merően nézem arczodat.
Pár év előtt egy lyánykát láttam én,
Alig kitűnve gyermekek sorából,
És e leánykát dícsérték sokan,
Mert szép s hatalmas nemzők gyermeke,
Hogy szépen hímez, tánczol, énekel;
De én a gyermeklányban egyebet
Találtam. Ugy tetszett, mintha jellem
Mutatkoznék ez ifju alakon;
Ugy tetszett, mintha játszisága mellett
Szilárdabb volna mint a többiek,
S ragaszkodóbb ahhoz, mit szeretett,
S e gyermek mátkám lőn.
Mária. Oh Hunyadi!
H. László. Azóta multak kétes évei
A serdülésnek. És én kérdezém
Nem egyszer aggva s csaknem szívborongva:
Nem dúlatott e szét a tiszta szellem
Tárháza? nem állítottak-e
A szent alapra istenkép helyett
Üres hiúság bálványszobrait?
Mert a világ rossz, és a példa vonz.
Mária (tünödés után).
És most mi szívvel jöttél jegyesedhez?
H. László. Nem csallak meg; nagy félelmek között.
Lelkem haragban égve ál barátok
És kétértelmü honfiak miatt;
Meg nem vigasztalt a hír, hogy te honn vagy,
Hogy látni foglak, a ki nőm leszesz:
Uj hölgyet féltem feltalálni benned.
Mária. S a régit elfelejtéd. (Magában.) Oh anyám!
Oh Istenem! mi végzet vár reám? (Hunyadihoz.)
Szabad szeretnél lenni e szerint
S lerázni a nem óhajtott viszonyt?
H. László. Óhajtanám, hogy lássad magadat.
Oh Máriám! te megvarázsolál.
Jöttem gyanútól elfáradt kebellel,
S hogy újra látlak, hallom szavadat,
S minél tovább tekintek így szemedbe,
Föllelkesül a régi kép előttem,
S szégyenlem gyáva kétkedésimet.
Mária. Es mégis —
H. László. Elfogúlt vagyok, nehéz beszédü,
Szilaj csak ott, hol vész van és barátim

Nyers társalgása indúlatba hajt.
Mit mondjak, ami tetszenék neked?
Szeretlek, bízom benned, és öröm
Forralja vérem, minden cseppjeit,
Ha gondolom, hogy tán te is szeretsz.
Mária (magában). Talán? (Szünet után Hunyadihoz.)
S ha nem szeretlek?
H. László. Távozom.
Mária. Oly könnyü szívvel? (Félre.)
Ah! ő nem szeret.
H. László. Az mindegy Mária, ha menni kell;
De nem tudod, nem átkozandom-e
Az órát, melyben először láttalak.
Mária. Megállj, megállj! szeretlek, Hunyadi.
Rémséges ember! így ijeszted-e
Mátkádat? — oh! kinek bocsássa meg
Isten, miként szeret, hogy elfelejti atyját
S tán anyja sírját elfelejtené,
Ha megtagadni kéne tégedet.
H. László. Mit mondasz, Máriám!
Mária. Oh Hunyadi!
Hiheted-e, hogy mátkád leheték,
A nélkül, hogy forrón szeresselek?
Meghaltam volna inkább.
H. László. Máriám!
Mária. Meghallgatod, miként szerettelek?
H. László. Oh mondd: beszéded mint a kikelet
Fuvalma megrepeszti a jeget,
Mely lelkemen feküdt, s vidor patakként
Új érzelem hulláma jár ereimben.
Mária. Oh Istenem! tehát valón szeretsz?
H. László. Mélyen, valón.
Mária. Az Isten áldjon érte.
Szerelmed nélkül én nem élhetek.
H. László. S én nem halok meg, míg nem mondhatom,
Hogy szép leányból boldog nő levél.
Mária. Én szép leány! És mégis, Hunyadi,
Ohajtanék szép lenni kedvedért,
S ha kérdenék, kié a deli nő?
Te büszke lennél, mondván hogy tiéd.
És szólj: valóban tetszem én neked?
H. László. Vesd el magadtól egyik karodat,
És én nem adlak bár mi asszonyért.
Mária. Kegyetlen ember!
H. László. Nem, jó Máriám,
Ilyekhez szokni kell, ha nője léssz

A harczok emberének, a ki ép,
Midőn megy, s csonka, sebtől rút, ha jő!
Tudnád-e így szeretni Hunyadit?

Mária. Míg csak belőled annyi fenn marad,
Mit embernek mondhatni. — Ójon Isten!

H. László. S megó bizonynyal. Hidd el, Mária.
Inkább halottan —

Mária. Oh ne mond ki e szót
S mégis nem únsz-e meg, ha csevegek?

H. László. Beszélj, szerelmem.

Mária. Rég nem láttalak,
S mégis sokat beszélgeték veled;
Csak úgy magamban, képzelet szerint.
Te s én valánk, te és én gondolám,
Egyek vagyunk, s képzeltem hallani,
Mint szólsz nekem legédesb szavakat.
S feleltem rá, az Isten tudja mit,
S e kedves órák szívem ünnepe
Levének: tisztán őrizém meg őket
Legszentebb titkaim közt. S mondjam-e?
Gyakorta ültem táborágyadon,
Láttam sebektől sínlő arczodat
S ápoltalak. De hála Istenemnek!
Csak képzelet volt; mert te ép maradtál,
És sérthetetlen, mint a drágakő.
Gyakorta jártam rejted börtönödben,
Nem rettegvén a vad pogány haragját,
S váltságúl vittem értéd ékszereim.
De hála Isten! ezt csak képzelém,
Mert oly szabad vagy, mint a bérczi sas.
Sőt — meg ne réműlj — egyszer láttalak
Meghalva is, már megsirattalak,
Míg végre nem volt több könyűm s kiégett
Szememnek üszke nem látott világot,
S oh Istenem! minő boldog levék
Eszmélve s tudva, hogy te élsz s szeretsz;
Mert, megbocsáss, ezt hozzá gondolám,
S ez úgy-e, Lászlóm, nem csak képzelet volt?

H. László. Nem, Istenemre! Bízzál, Mária,
Ha van szeretve hölgy, ugy te vagy az,
Bár nincs szavam, melylyel kimondanám.
Most jőjetek ti házunk gyűlölői,
Vad Giskra, Bánfi, és te Czillei,
Lássátok itt a gyűlölt Hunyadit,
Ki boldogabb mint minden fajotok.
Oh Máriám! mióta megtudám,

Ha úgy szeretsz, bátrabban gyűlölöm
Azt, a mi rossz; s ha rajtam állana,
Nem volna boldog ember e hazában,
Csak a ki arra méltó. Légy velem
Szent gondolatban, édes Máriám,
Ha távozandom. S most Isten veled!

Mária. Oh mily hamar! Nem, nem bocsátalak.

H. László. És ősz apámat hagyjam egyedül
A harcz veszével szembe szállani?
Az óra drága, s emberélet a
Vérző homokszem, mellyen lepereg.

Mária. Oh Istenem! s te ily veszélybe mégy.
Mért nem vagyok szent, hogy buzgó imám
Kiesdekelje éltedet nekem?

H. László. Te szent vagy Máriám. Isten veled!

Mária. Oh nem, nem! Búcsút én még nem veszek.
Veled megyek le a végcsarnokig.

H. László. Jer életem, s imádj az éghez értem. (El.)

(Alvidék.)

Iván, Kata, Peti, utóbb *Madarász* és katonák, *Gyuri.*

Iván.

Menjetek, gyermekeim, készítsétek fel a szekereket, tereljétek be a marhát; tartsatok mindent kéznél.

Peti (szaladva jö).

Édes apám, édes apám!

Iván.

No mi baj, kis szolgám?

Peti.

Hát az egyik fülemet a földre tettem, aztán a föld csak úgy bömbölt.

Iván.

Hát már ágyúznak. Anyjok! szedj össze a házban mindent, s rakjátok a nagyobbik szekérre.

Kata.

Ej ej! kend nagyon is félénk, hiszen János apánk meg szokta verni a törököt; aztán az a szent ember a Kap István is vele van.

Iván.

Epen attól félek, hogy idő előtt átviszi őket az örök üdvösségre. Tedd, a mit mondok.

Kata.

No no, hiszen még talán jól hozzá sem fogtak a verekedéshez. Aztán hallja kelmed, én úgy megszerettem ezt az új tanyát. (Madarász néhány katonával sebesen föllép.) Jaj irgalom, oda vagyunk!

Madarász.

Mit jajveszékelsz, anyó? hiszen nem vagyunk törökök. Isten jónap, gazda!

Iván.

Hozta Isten kelmeteket, nemes uraim! Mivel szolgálhatunk?

Madarász.

Szép szóért, jó pénzért nem adnátok egy ital bort, vagy akár vizet? nagyon szomjasak vagyunk.

Iván.

Ej ej uram, vizet pénzért! ki hallotta azt?

Madarász.

Vizet pénzért, bort ingyen, csak hogy hamar legyen.

Iván.

Mindent ingyen, uram. Hála Isten, van miből. Anyjok!

Kata.

Megyek, futok. Tüstént szolgálok a vitéz uraknak.

Madarász.

Aztán egy fakó lovat láttam a gyepen, nem alkhatnánk meg rá?

Iván.

Nem!

Madarász.

Miért? Hiszen elég heverő ló van még mellette. —

Iván.

Hát csak azért, uram, mert nem alkuszom. Adj érette a mit akarsz s vidd el. Csak hogy aztán meg kell ám verni a törököt.

Madarász.

Kend derék ember.

Iván.

Gyura te! hozd ide azt a fakót.

Gyura (lóháton).

Itt vagyok, apám.

Madarász.

Ejnye be derék vitéznek termett fia van gazd' uram!

Iván.

Nagyon fiatal még, uram, csak tizenhat esztendős.

Madarász.

Ej, hát Hunyadi nyolczvan esztendős, s Isten segítségével még úgy elveri a törököt, hogy szinte porzik bele. Hej öcsém, nem volna kedved földhöz ütni egy szoknyás törököt?

Iván.

Ne bántsd uram, hadd nőjön, hadd erősödjék. Akkor aztán magam is csatába kergetem.

Gyura.

De apám uram, én megyek, aki lelke van.

Madarász.

Adjatok rá mentét, s kezébe kardot.

Iván.

Hallgassunk. Az asszony jön.

Kata.

Itt a bor vitéz urfi!

Iván (elveszi).

Hát Isten áldja meg kegyelmeteket, vitéz uraim! adjon Isten sok szerencsét az ütközethez.

Madarász.

Isten áldjon, jó földieim! — Igyatok barátim, aztán menjünk. Ha szerencse szolgál, én adok áldomást e helyen. Köszönjük a jó italt, anyókám. Itt a ló ára, gazda, — Isten áldja kelmedet.

Kata.

Gyura te! aztán messze ne menj!

Iván.

Isten hirével járjanak vitéz uraimék. — Gyura te! kísérd el a vitéz urakat egy darabon. — Ha kedve van, Isten vezérelje. — Jertek fiaim, menjünk fel a dombra s imádkozzunk. Isten! könyörűlj népeden, és verd meg ellenségeit. (El.)

(Buda. — Gara háza.)

Gara. (maga). Hév nap van. A hullámtalan Duna
Resten mozog Nándorhoz, mintha félne,

Hogy szőke arczát vér kendőzi be.
Már eddig forr a harcz a végeken,
Nándor felett jó s bal szerencse függ.
És mindenikkel megbarátkozom.
Ha most csatát veszt a nagy vakmerő,
Úgy más világ jön és új emberek.
Harczoljon ő, én készen várom itt,
Mint a rideg part, mellyel a hajós
Éhen vesz el, ha szétzúzott hajója;
De kéjt talál, ha győzött a habon.
Mindenható sors; tedd azt a mi jobb.
Kik jőnek itt? a kétes Ujlaky
És a dühöngő Giskra: jó barátim,
Kik mint a kánya, martalékra várnak.

(Ujlaky, Giskra jönek.)

Tisztelt urak, köszöntlek. Hát mi hír van
Az Aldunánál? mit szól a szerencse?

Giskra. Légy üdvöz, nádor!

Ujlaky. Egy hű emberem jött
Az alvidékről, s az rossz hírt hozott.

Giskra. Azaz: nekünk jót; a harcz veszve van.

Ujlaky. Csaknem: de még a rongyos nép dühöngött,
Kétségb'esetten vívott a törökkel.
Azonban ez hiú erőlködés.
Nándornak el kell esni.

Giskra. Annyival jobb.

Gara. Végtére majd átlátja Hunyadi,
Hogy nélkülünk nem képes harczot állni.

Ujlaky. S ha ismét verve jőne vissza?

Giskra. Vagy ha meghal?

Gara. Mindegy. Hatalma végkép törve lesz.
Ki kell ragadnunk a kormányt kezéből.

Ujlaky. Azért jövénk, hogy erről értekezzünk.
De mit teszesz te, a kinek leányát
László veendi nőül?

Gara. Vőm uram
Csak azt teendi, a mit akarok,
S én azt teszem, mit eddig is tevék:
Nem engedem, hogy hasztalan csatákra
Elvesztegessék a hon erejét.

Giskra. S így a dicsőség, hogy Nándor bukik,
Csak téged illet.

Ujlaky (félre). Ez jó torma volt.
Kétség kivül: de hát ha a török
Majd vérszemet kap, s országunkra üt?

Giskra. Bizzátok rám, és én lekergetem
A tengerig mint a patkányokat.
Ujlaky. A patkány úszni tud.
Gara. Remélhetem,
Ha mink veendjük a kormányt kezünkbe,
Szabályosabban mennek dolgaink,
Ott hagyjuk a rossz fészket a töröknek,
S békét kötünk. De ez nem fő dolog.
Nekünk az országot kell rendbe hoznunk,
S azért ha Bécsbe mentek, kérjetek
Országgyülést, s ott majd intézkedünk.
Giskra. Te jó reményben vagy.
Gara. Van rá okom.
Én e csatától várom a haza
Megfordulását.
Giskra. Oh csak egy napig
Török lehetnék!
Gara. Legrosszabb eset,
Ha győz a vakmerő agg s fenn marad:
Akkor halálát kell várnunk, mi már
Nem késhetik soká. Mert életében,
Kivált ha győzött, meg nem döntjük őt.
Ujlaky. Ő veszni fog; de pártja megmarad,
Azért nekünk szoros szövetkezést
Kell szereznünk. Mi ketten felmegyünk
S lehozzuk a királyt és Czilleit.
Országgyülést tartunk minél előbb,
És ott felosztjuk köztünk a hatalmat.
Te, nádor, itt az ország szíve vagy,
Én karja vágyok lenni, a hadak
S várak felett, mint ország kapitánya
Rendelkezendő.
Giskra. Én csak azt kivánom,
Hogy rólam is jól gondoskodjatok,
Különben majd magam gondoskodom.
Ujlaky. De ez maradjon köztünk.
Gara (félre). Mily szerények! —
Gondom lesz rá, hogy pártunk nagy legyen.
Ha hírem jő, majd értesítelek.
Vigyétek a királynak hódoló
Üdvözletem, s bátyámat Czilleit
Siessetek megnyerni. A király
A fő, de benne ő az akarat.
Ujlaky. Ezt megjegyezzük. Most Isten veled.
(Ujlaky, Giskra el.)
Gara. Terhes barátság! Ezt vigyázva kell

Használni, mint a sáfrányt. Szemtelen nép!
Ily hangon nem beszélne Hunyadi.
De jó urak, ti rosszúl számolátok,
Lépcsőnek én igen magas vagyok.
Átlépni nem fog senki, esküszöm!
De tűrni kell: időm még messze van,
Ha eljövend, kihágok e viszonyból,
Lerázom őket mint az út porát,
S magasbra hívó sorsomat köszöntöm.
Egy párt nekem csekély. Vőm Hunyadi
S ezek barátim. Összefoglalom
E két erőt, s midőn legjobbjaik
Kidőltenek, vagy meghódoltanak,
Bezárom a barátság ajtaját.
Gyermek király, gyülölködő nagyok:
Ezek között családom nagyra nőhet.
De tűrni kell, időm még messze van. (Mária jö.)

Mária. Ah jó atyám, nyugtasd meg lelkemet:
A harczvidékről még nincs semmi hír.

Gara. Jer kis királyném!

Mária. Oh atyám, ne gúnyolj!
Ha tudnád lányod szenvedéseit!
Kietlen álmok tépik lelkemet,
Melyek vad képe ébren is gyötör,
Ha az valósul, a mit rettegek,
Szent Istenem! ha László vissza nem tér —

Gara. Templomba gyermek! jer, mondjunk imát,
Hogy Isten országunkat tartsa meg.

Mária. Igen, csak Isten, a ki megvigasztal:
Az emberektől nem várhatni jót.
Jerünk atyám! Oh Lászlóm! födjenek be
Az élet angyalának szárnyai. (El.)

(Alvidék.)

Iván, Kata, Peti, Pista; utóbb *Gyuri.*

Iván.

Mondom, anyjuk, ne sírj! Isten adta, Isten vette el. Aztán még nem is bizonyos, hogy oda veszett. Ne sírj, ha gyermekeidet szereted; hanem szedd össze minden erődet, s kezdjük meg az útat, míg a török nyakon nem ragad.

Kata.

Oh Istenem! az én szép fiam, az én kedves fiam.

Peti.

Apám, apám, megint letettem a földre fülemet; a föld már nem bömböl.

Iván.

A harcznak vége van. Jertek, fiaim, kérjétek anyátokat, hogy szeressen benneteket.

Pista.

Anyám! én majd elmegyek Gyuri bácsiért, s aztán elhozom magammal.

Peti.

Én is, én is!

Kata.

Az Isten őrizzen! hogy ti is oda veszszetek? Jerünk szegény kis fiaim, már nem sírok többet.

Iván.

Így ni! ez már okos gondolat volt.

Peti.

Apám! hát megint a Tiszához megyünk?

Iván.

Ne beszélj, kis fiam. Inkább vigyázz a szekérre, hogy le ne potyogjon valami. (El.)

Gyuri (jö).

Apám uram, apám uram! — Ezek bizony felszedték a sátorfát, s szépen itt hagytak volna.

Kata (a szin megett).

Maradjon kend, apjuk.

Iván.

De bizony visszamegyek, mert kiáltást hallottam.

Gyuri.

Apám uram!

Iván (elöjö).

Ni ni! ez biz az én Gyuri fiam! Ej ej! ez biz ő testestűl, lelkestűl. Hát nem hagytad oda a fogadat?

Gyuri.

Meghiszem azt. Úgy elvertük a törököt, apám, hogy Isten a megmondhatója.

Kata.

Hát így kell ide hagyni édes szülőidet? Édes rossz fiam te!

Gyuri.

Ne nyúljon kend hozzám, édes anyám, véres lesz a keze.

Kata.

Jaj Istenem! talán sebet kaptál?

Iván.

Hát ssakugyan megvertétek a törököt?

Gyuri.

No de hogy!

Kata.

Fiam, fiam, te nagyon véres vagy!

Gyuri.

Ej! hagyja kend anyám, katona dolog. Aztán fele török vér, még pedig a java.

Pista, Peti.

Ni ni Gyuri bácsi!

Iván.

Menj Pista, forditsd vissza a szekeret, itt maradunk.

Gyuri.

Itt bizony, mert hiszen most már én is tudom, hogy verik a törököt.

Kata.

Hát csakugyan nincs semmi bajod, fiam?

Gyuri.

Annyi sincs nekem, anyám, mint a mákszem, kivévén, hogy az oldalamat egy kissé felhasitották s a fejemen vagy két lyukat ütöttek. Hanem éhes vagyok, anyám, éhes mint a farkas.

Kata.

Jaj istenem! hát betörték a fejedet?

Iván.

No anyjuk, hát nem hallod, hogy éhes? Menj, hozd egy kicsit tűzbe azt a hideg konyhát. Pista meg vágjon le egy birkát! Ma nagy lakomát csapunk.

Gyuri.

No már annak magam is szeretnék szemébe nézni.

Kata.

Megyek már fiam, megyek. Addig is neh! egy darab rétes. Most már megyek. Peti te! hozz fát a konyhára.

Iván.

Így ni! most már békével beszélhetünk. Hát hogy is volt csak fiam? Erősen viaskodtatok? — Hát láttad-e Kap Istvánt?

Gyuri.

Nem Kap István az, apám, hanem Kapistráng. Hó! láttam bizony! Egy magas keresztet hordozott, aztán mindig imádkozott, mi meg csak úgy aprítottuk a törököt.

Iván (örömmel).

Csak úgy aprították fiam! No azt már szeretem! De hát Hunyadi apánkat láttad-e? Tudom, az aprított ám még!

Gyuri.

De hogy aprított apám! hiszen a merre ment csak úgy oszlott előle a török; aztán a mi nem akart oszlani, azt László úrfi, meg tudja kend apám, az a mi ifjú urunk, a Madarász, meg más tizenkét fiatal levente tisztogatták el. Hejh apám, azok voltak ám még a karvaly fiak. Én egy darabig László úrfi mellett viaskodtam, hanem alig jutottam valamihez: mindent levágott. Aztán, apám, egyszer csak azt vettem észre, hogy az öreg Hunyadi mellett állok.

Iván.

Ne beszélj!

Gyuri.

Úgy bizony! megijedtem tőle: azt gondoltam a haragos Isten előtt állok. Aztán az öreg úr egyszer csak azt mondta: eredj ficzkó! üsd agyon azt az egyik törököt, a ki fiam felé nyargal.

Iván.

Hát te aztán mit csináltál?

Gyuri.

Mit csináltam volna? olyan úrnak csak szavát kell fogadni. Hát agyonütöttem.

Iván.

Derék gyerek vagy, Gyuri fiam! — De hát mit hurczolsz itt ebben a véres zsákban?

Gyuri.

Oh apám, törököt; de nem egészen. Hallja kend csak apám! Egyszer fejbe ütöttek, aztán csak elszédültem — de Madarász úrfi egyszerre ott termett. —

Iván.

Meghiszem azt, a fakó maga is oda vitte volna.

Gyuri.

A fakó, apám? Az biz a gyepen felejtette magát; oldalába egy nagy hegyes nyársot szúrtak.

Iván.

Szegény fakó! Pedig milyen jól neveltem s milyen szépen megadták az árát.

Gyuri.

Már az úgy van, apám, a fakó már meg nem szakad a futásban. De elég az hozzá, Madarász úrfi hozzám jött és hátra vezetett, hol nem igen ért a szél. Ott aztán egy kicsit kipihentem magamat.

Iván.

Lám, hát csak gondodat viselte. Derék egy úri ember lehet. — Hanem a török, fiam, a török?

Gyuri.

Igen apám! hát képzelje kend, messze a táborszélen egy vén törököt láttam bukdácsolni. Ha más helyen látja az ember, azt hitte volna, hogy gombát szed. S képzelje kend, mit csinált?

Iván.

Ugyan mit?

Gyuri.

Hát fejeket szedett zsákra, keresztény fejeket.

Iván.

Hogy az Isten fojtsa meg!

Gyuri.

Dejszen apám, nem eszik az több mákot. Itt a zsákban a feje.

Iván.

Ne beszélj!

Gyuri.

Utána sompolyogtam, mikor épen egy keresztesnek fejét akarta venni, fejbe ütöttem egy nagy buzogánynyal, azután saját késével levágtam a fejét, és a többi helyett ide a zsákba dugtam.

Iván.

Ember vagy, fiam! Lássa meg az ember, még zsákra szedte a fejeket. — Hát ez mi az egyik kezedben?

Gyuri.

E volt a fejkötője. Aztán, apám, mikor én a vén török fejét levágtam, egyszerre csak vége lett az ütközetnek.

Iván.

Soha bizony! No ez már nagy háborúság lehetett. Hanem nézd csak fiam. Huh, milliom a lelke! hiszen ez a konty tele van aranynyal.

Gyuri.

Szedje kend fel apám, — én rosszul vagyok!

Iván.

Az Istenért, fiam!

Gyuri.

Sebeim égnek, apám!

Iván.

Keményen tartsd magad, fiam; hiszen te végezted el az ütközetet. Jer a kúthoz, majd meglocsollak, aztán bekötözzük sebeidet. (El.)

(Bécs. — Czillei laka.)

Czillei, Ágnes.

Czillei.

Ne feledd el szép hölgy, hogy e magas szerencséd Czillei munkája.

Ágnes (félre).

Foganatos legyen átkom ég és pokol előtt, ha valaha meg kell emlékeznem rólad.

Czillei.

Ne feledd azt is, hogy Czillei hatalmas ugyan, de még sem olyan, mint a halál, mely ingyen szokott jőni: és annak idejében jutalmamért jövök.

Ágnes.

Minő jutalomért?

Czillei.

Szerelmedért.

Ágnes.

Melyet már eladtál.

Czillei.

Zálogba csak, a tulajdonos én vagyok.

Ágnes.

És én?

Czillei.

Te a természet remeke vagy, kinek lélekzete tavasz, csókja paradicsom, ölelése menny.

Ágnes.

Mit mondasz!

Czillei.

Imádlak.

Ágnes.

Ez ősz fürtökkel?

Czillei.

A legerősebb tűznek lángjai.

Ágnes.

Hatvan éveiddel!

Czillei.

Bizonyságok, hogy ki nem fáradok szeretni a fajt, melyért egyedűl volt méltó világot teremteni.

Ágnes.

S azt mondod, hogy a királynak barátja vagy.

Czillei.

Szeretem őt, ha téged nem látlak. De mondj, mutass nekem királyt szemekkel, milyek a tiéid, ily ajakkal s kebellel, melynek minden pihegése felér egy királyi székkel. Van-e király, kinek kézszorítása (Ágnes kezét megfogja.) Ah! kezemet szorítja! (Ágnes visszahúzza kezét.) Isteni hölgy! én neked adom a világot — nem, ez kevés: én szeretni fogom a Hunyadiakat.

Ágnes.

Kezet rá Czillei!

Czillei (döbbenve.)

Meggondolom!

Ágnes (kitörve).

Mért nem hazudtál? tán elhittem volna! — Gyalázatos! ha nem remélném, hogy a halál nem sokára elégtételt vesz minden gazságidért, az volna első kérésem király szeretőmhöz: varrassa be szádat, köttesse meg kezeidet, s állítson a magyar nép közé, midőn a Hunyadiak diadalmán ujong.

Czillei.

Iszonyatos leány. (A király jö.)

Czillei. Király öcsém! e hölgyben bízhatol.
Elmondtam a mi kísértő lehet,
De semmiképp meg nem rendíthető.

Hűségesebbet nem szűlt még anya,
Dicsőbbet férfi karja nem ölelt:
Üdv és gyönyör, mit én most átadok.

Király (karon fogja Ágnest).

Köszönjük, bátya, gondoskodásodat. (A király és Ágnes el.)

Czillei.

Tehát megnyerhetem szerelmét, ha megigérem, hogy szeretni fogom a Hunyadiakat: feláldozni gyűlölségemet, azon tápot, melyből lelkem él, hogy szerelmet nyerjek. Csodálatos, ha igaz, s feljegyzésre méltó, ha fiatalabb volnék. De most nagyszerűbb dolgom van. (Csenget.)

(Szolga jö.)

Czillei. Rendben van minden, kész a lakoma?
Szolga. Igen, kegyelmes ur, készen vagyunk:
Hazádnak kincse mind az asztalon van.
Czillei. Elég! (Szolga el.) Ezt a ficzkót elkergetem,
Többet beszél, mint kérdezek. — Tehát
A kéj az, a mi táplál véneket
S az ifjat elpuhítja. Így nyerem meg
Szelíden, a mit meg nem ád erőszak.
Gyönyörbe, kéjbe fojtom e fiút,
Kezére játszom a szerelmi üdvöt
És a világnak minden édeit,
S helyette én leszek király, én Czillei.
Le a süveggel, büszke magyarok,
Ha nem tetszik, le a fejetekkel is;
Ki szót fogad, királyi dolga lesz,
És meghal, a ki ellenkezni mer.
S azt kérditek, miért e lakoma?
Azért talán, mert a vén Hunyadi
Győzött? hisz ő azt többször is tevé.
De most beteg, s az még nem volt soha.
S miért ne mondjam a mit szeretek?
Hogy meghalt, és ez a halotti tor?
Ez a mi ízt ád étel és italnak.
A vén oroszlán haldokol Zimonyban,
S a tigris lesz az úr, ki éhezi
És szomjuhozza még az életet.
S ez éhes, szomjas tigris én vagyok,
Körmeimben tartok népet és királyt,
S kizsarlom a mi bennök élhető van,
Gyönyör s uralkodás. De e leányt,
E kényes Ágnest meg kell hajtanom,
Vagy másnak, vagy magamnak. Egy veszélyes
Titkot kell birnom éltéből, minél

Lekötve tartom, lekötve úgy,
Hogy meg ne mozdúlhasson, eszközül
Álljon közöttem s a király között.
Királyi álmok, tünedezzetek;
A sors-kegyelte Czillei lakozni megy. (El.)

Zierer és Henrik (jönek).

Zierer.

Ön be van jelentve a herczegnél. Verselni fog a lakoma felett, hol a király is jelen lesz. Gondolja meg ön, hogy ez igen nagy megtiszteltetés önnek, azaz nekünk is: mert ön igen jeles költőnek mondatik; s a szellem fölötte áll a világnak, mely mi vagyunk. Ön ért engem. Részemről bátor vagyok nagy tisztelője lenni a müvészetnek, s örömest lennék pártfogója, ha nem tudnám, hogy inkább mi szorulunk a müvészet pártfogására; mert ah — de elég. Ön verselni fog. Mondjon valami dicsőítőt a királyra, szép kedvesére, kegyelmes urunkra! azaz, a dicsőítés igen finoman, alig sejthetőleg legyen kimondva, mert szemben, ha jól esik is a dicséret, még is rosszúl esik. Mondjon valami olyast, ami önhöz, s egyszersmind a körhöz, melybe lépni fog méltólag hangzik. Ön ért engem. Én bátorkodom önben teljesen bizni. Nem sokára hivatni — azaz kérni fogjuk önt. (El.)

Henrik. Bátorkodó gazember! mintha lopná
Minden szavát, oly félve mondja ki,
Gazdája hölgyet orz és kincseket,
S e mézes száju tolvaj szavakat.
S ő bennem bízni még bátorkodik.
Oh semmirekellő! majd bátorkodom
Én ollyakat, hogy nem lopsz rá szavat,
Hanem nyöszörgesz mint a vert kuvasz.
De hallga! jőnek. Most én is megyek
Volt kedvesemnek verset mondani:
Csordultig töltöm kéje poharát
Keservimmel, hogy ha van szive,
Szakadjon szét; ha nincs, úgy verje meg
Az Isten, a mint csak megverheti.
Cseng a pohár, víg élet! semmi baj!
Csak üdvösségem, a mi köztetek sir.
Erőt, erőt! jöhet még alkalom,
Hogy én is vígadok. Most verselek csak,
És e mit mondok, mind csak költemény lesz. (El.)

(Nagy terem.)

(Gazdagon teritett asztal mintegy tizenkét vendégtől körülvéve. Főhelyen a király. Jobbjára Ágnes, Ujlaky, Giskra, ballja felől Czillei, Eyzinger, Lamberger, Zierer, s egyebek. Fényesen öltözött szolgák számosan.)

Ágnes (a királyhoz).

Boldog vagy-e királyom?

Király.

Mi boldog általad! Mióta szíved átalkodottságából kivetkezett, mióta az enyémnek mondhatom, még a szerencse is kedvezőbb. Az ősz Hunyadi épen e napokban vítta ki Nándor falai alatt legszebb diadalát: Konstantinápoly büszke hóditója százezreinek közepette meg nem állhatott az ősz bajnok előtt.

Ágnes.

Dicső Hunyadi! Vajha csak egyszer láthatnám életemben!

Király.

Meglátod őt; de halkabban beszélj. Czillei bátya nem szereti, ha Hunyadit dicsérik.

Czillei (félre).

Izetlen nyájaskodás. (A királyhoz.) Engedelmeddel felséges úr! (Egy szolgához.) Hadd jöjön lantos, s mondjon nekünk dalt a lakoma fáradalmainak enyhitésére, dicsőitésére királyi vendégemnek.

Henrik.

(Álöltözetben, ki ekkor jelen van, most előbbre jö, s énekel.)

Ha férfi lelkedet
Egy hölgyre feltevéd,
S az üdvösségedet
Könnyelműn tépi szét,
Hazug szemében hord mosolyt
És átkozott könyűt,
S míg az szivedbe vágyat olt,
Ez égő sebet üt,
Gondold meg és igyál:
Örökre a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.

Ha, mint tenlelkeden,
Függél barátodon.
És nála titkaid:
Becsület és a hon,
S ő sima orgyilkos kezét
Befúrja szívedig,
Míg végre sorsod árulás
Által megdöntetik,
Gondold stb.

Ha szent gondok között
Fáradtál honodért,
Vagy vészterhes csatán
Ontottál érte vért,

S az elcsábúltan megveti
Hű buzgóságodat,
S lesz aljas-, gyáva- és buták
Kezében áldozat,
Gondold stb.

Ha fájó kebleden
A gondok férge rág,
S elhagytak hitlenűl
Szerencse és világ,
S az esdett hír, kéj s örömed
Mind mérgezve van,
S remélni biztosabbakat
Késő vagy hasztalan;
Gondolt stb.

S ha bánat és ha bor
Agyadban frígyre lép,
S lassanként földerűl
Az életpuszta kép,
Gondolj merészet és nagyot,
És tedd rá éltedet:
Nincs veszve bármi sors alatt
Ki el nem csüggedett:
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
De a mig áll és a mig él,
Ront vagy javít, de nem henyél. (Ágnes elájul.)

Király. Mi lelt szerelmem! Istenért! elájult.
Talán ez undok dal zavarta meg. (A lantoshoz.)
Hordd el magadat, izetlen verselő.

Czillei.

Lódulj (Titkon.) Maradj künn, még szóm van veled —
Ily körmös ficzkók tetszenek nekem,
Kik a világról rosszat mondanak.
Higyjék az emberek s búsúljanak:
Én nem hiszem; de hasznát én veszem.

Király. (A föleszmélt Ágnessel távozván).
Urak, maradjatok, parancsolom.
Költsétek el vigan a lakomát. (El).

Czillei.

Királyi öcs, ki ily parancsot ád.

Eyzinger (titkon Czilleihez).

Nem oktatád hiába: jó tanítvány.

Czillei (súgva).

Hallgass, barát! Uraim vígan! A mi felséges urunkat számos évig tartsa meg az Isten; adjon neki bölcs tanácsadókat és kevés galibát, hogy uralkodása hasonló legyen a patakhoz, mely virágos partok között foly le!

Vendégek.

Éljen

Eyzinger.

S adja Isen, hogy a kigyók, melyek a virágok közé fészkelték magokat, kipusztuljanak a legutósó fajig.

Többen.

Helyes! derék!

Czillei (félre).

Pusztuljatok el ti.

Lamberger.

A mi nemes házi urunkat, kinek mind háza, mind konyhája, mind pinczéje a legmüveltebb izlést tanusítja —

Vendégek.

Éljen!

Czillei.

Kérem, kérem! én csak kezdő vagyok a nemes művészetben, mi lakmározásnak neveztetik. S általában ki mérheti magát a régiekhez? De szinte bűnös vagyok, csevegni, midőn innom kellene. (Poharat emel.) A mi derék magyar vendégeink —

Többen.

Éljenek!

Ujlaky (félre.)

Billentsd meg nehéz cseh fejedet, győzhetetlen Giskra ez téged is illet.

Giskra (mogorván).

Köszönöm!

Ujlaky (titkon).

No ez ugyan szépen volt köszönve! mintha csak buzogánynyal czimbalmoztad volna ki valamelyik atyádfia hátán.

Giskra.

Vagy a tiéden.

Ujlaky.

Medve! hisz én nem vagyok atyádfia!

Giskra.

Hagyj békét, Ujlaky, mert megfojtlak, mikor haza megyünk

Ujlaky.

S én megcsiklandozom medvebőrrel foltozott pánczélodat.

Giskra.

Hazudsz!

Ujlaky.

Fogadjunk, hogy tőröm markolatig bemegy! (Tört von elö.)

Giskra (elvonúl Ujlakytól).

Bolond vagy!

Czillei.

Nos uraim! poharam töltve van, kinek maradt még kivánsága, melyért kiürítsem?

Lamberger.

Nevezz meg akárkit, nemes gazdánk, mi azért iszunk, kit a te bölcsességed méltónak ítél.

Eyzinger.

És a kit én súgni fogok neki. (Súgva.) Éljen Hunyadi János! Mondj beszédet Hunyadi Jánosra.

Czillei.

(Ki e közben levelet kapott, s azt elolvasta, Eyzingerhez.)

Akartad. — Uraim! ha valamely embert a szerencse különösen kiválasztott, hogy áldásaival elborítson, s ha ezen ember boldogan élt mint férj és atya, tisztelten és szeretve mint ember és barát, diadalmasan és dicsőn mind harczban mind békében, s ha ezen ember mind e világi szerencse felett még elérte azt is, mire mindnyájan törekszünk, de mit fájdalom oly kevesen érhetünk el, a mennyei üdvösséget, nem méltó-e, hogy Istennek egy ily választott embereért poharat emeljünk? Hunyadi János az egekben! éljen! (Iszik.)

(Zavar és zsibongás.)

Többen.

Mi ez? Hunyadi!

Czillei.

Hunyadi János meghalt!

Többen.

Meghalt?

Lamberger (leteszi poharát).

Ezután nem ihatunk békével a török miatt.

Giskra.

Ezt az embert én kétszer megvertem.

Ujlaky.

S ő kétszer fejedre tette lábát, de azt gondolta, hogy tök, és ott hagyott.

Czillei.

Nos uraim! hát senki sem iszik velem Hunyadiért a más világon?

Giskra (mohón).

Én! én! én azt az embert kétszer megvertem.

Czillei.

(Poharat üt Giskrával, azután bemegy a királyhoz.)

Ujlaky.

Hallgass medve! Ha sokat beszélsz, észreveszik, hogy ostoba vagy.

Eyzinger (felkel). Ez gúny, gyalázat! Nincs itt egy magyar,
Ki a magyar hon, sőt egész keresztény
Világnak hőseért boszút kiáltson?
Ha nincs, ím én, a német, idegen,
A legnagyobb magyarnak hős nevére,
Kit mint jeles nagy férfit tisztelék,
Szerettem mint nemes barátomat,
Gyászszal, könyűvel terhes poharat
Nyújtok fel a nagy égnek Istenéhez,
S boszúját kérem mind azok fejére,
Kik a nagy férfiút, szent hazafit,
Nevezni merték tiszteletlenűl.
Igyunk urak, Hunyadnak lelke él,
Hunyad' lelkét üdvözlöm e pohárral.

(Többen némán poharat emelnek és isznak.)

Czillei.

A király mély bánatát jelenti általam Hunyadi János kormányzó halála felett. A jövő hó elején országgyülést tartand Futakon. Ott ismét látjuk egymást. Köszönöm szivességteket, uraim. Isten velünk! (El.)

(A vendégek távoznak Eyzinger, Ujlaky és Giskrán kivül.)

Eyzinger. Ez undok élet itt. Sokféle bűn
Ütött tanyát a jó király körűl.
Én távozom, mert meg nem menthetem.
Ki pártomon lett volna, Hunyadi,
Sírjába szállt, és most határtalan
Úr Czillei. Isten veled királyom:
Csak Isten az, ki megmenthet kezéből. (El.)

Giskra.

No Ujlaky, gyerünk.

Ujlaky.

Dugj egy arany poharat a zsebedbe, aztán jer utánam.

Giskra (eldug egy poharat).

Ez nem rossz gondolat! (Menni akar).

Ujlaky (visszafordúl.)

S te verted meg kétszer Hunyadit? zsivány, tedd vissza a poharat vagy az egész udvart felzenditem.

Giskra.

Elment az eszed?

Ujlaky.

Azt akarod, hogy tolvaj társaságában menjek szállásomra? Tedd vissza tüstént.

Giskra.

Mikor hallottad, hogy Giskra valaha visszaadá, a mit egyszer elvett? Megölöm, a ki e poharat el akarja venni.

Ujlaky (félre).

Ördög mennykőt! ez bizony nem tréfál. (Giskrához.) Most ismerek az én győzhetetlen barátomra. De várj egy kissé: a pohár egészen kicsillog zsebedből. (Oda megy, mintha igazitani akarná, s kivevén az asztalra teszi. Hejh szolga! valaki! ki van itt?

(Szolga jö.)

Giskra.

Haj a gazember ellopta poharamat. Várj, ezért kettőt viszek el asztalodról.

Ujlaky (a szolgához).

Vigyázz, hogy a poharak száma épségben maradjon! (Giskrához halkan.) Előre, győzhetetlen Giskra, előre. Hunyadi megverője, rettegj a szolga tenyerétől. — Szolga! nyiss ajtót a győzhetetlen Giskra előtt! (Szolga ajtót nyit.) Győzhetetlen barátom, jerünk nyugodni.

Giskra.

Milyen becsülettudó ez az Ujlaky. Nem haragudhatik rá az ember. Sohasem nevez másképp, mint győzhetetlennek. Igaz, én győzhetetlen is vagyok, csak a bor erősebb néha: de az se baj. Nyujtsd karodat, vitéz Ujlaky.

Ujlaky.

Győzhetetlen Giskra! itt vagyok! (El.)

Czillei és Zierer.

Czillei. Szerencsés ember volt e Hunyadi:
Leánya nincs

Titoknok. Hogy' érted azt uram?
Czillei. Felrántanám apjának sírja mellől
És meggyalázva adnám vissza őt.
De fiai vannak, kettő és nem egy,
Fejökkel játszhatom csak, nem szivökkel.
Oláh fejekkel! És az mit sem ér.
Gördüljön bár e két fej lábaimhoz,
Hideg boszú lesz csak, de nem gyönyör:
Nekem gyönyör kell a boszúban is.
Titoknok. És mégis — megbocsáss nagyságos úr,
Ez a játék veszélyt hozhatna rád.
A gyermek, így foganva, így születve
Hős lenne, bátor, s egyszersmind ravasz,
S felnőve egykor vad családja közt
Csak a magyarnak bővítné hatalmát.
Czillei. Vigasztaló szót mondál, és ezért
Egy bécsi házam a tiéd.
Titoknok. Uram!
Czillei. S a két poronty, hadd éljen, míg lehet;
Gondom lesz rá, hogy elfajuljanak.
Küldd hozzám Henriket. Nem így nevezted
A dalnokot, ki tegnap érkezett?
Titoknok. Igen, kegyelmes úr. Beküldöm őt! (El.)
Czillei. Ez a titoknok, a ki semmi titkot
Nem árul el, mert nem tud egyet is.
Gyaníthat mindent! tudnia nem szabad.
Nem bízom senkiben, magamban is
Csak ott, hol érdek vonz, vagy kötelez. (Henrik jö.)
Czillei. „Gondolj merészet és nagyot
És tedd rá éltedet"
Nem így daloltál tegnap?
Henrik. Így uram!
Czillei. Te jól verselsz. Még tudsz-e valamit?
Henrik. Levágni a más lúdjának nyakát,
Es csapra verni másnak hordaját,
Ha nincs mit enni inni.
Czillei. És szeretni?
Henrik. Az mindenütt van: a nő könnyü szer.
Czillei. Úgy látszik. Hát ha ember volna a lúd?
Henrik. Lúdnak tekinteném.
Czillei. Bátor fiú!
Add jobbodat. Jó izmos férfikéz,
Becsülöm az ilyen durva kezeket.
Fogadni mernék, nem csak lantot ismer.
Henrik. Főzőkanál, vagy kard, mind egy nekem.
Czillei. Te főzni is tudsz?

Henrik. Mindent én, uram,
Kotyvasztok ételt élet és halálra.
Czillei. Elég, elég! De tudsz-e kóborolni,
Hogy meg ne lásson ellenség, barát.
És a ki lát, ne ismerjen reád?
Hogy a nap is, mely homlokodra süt,
Kigyónak nézzen, és árnyékodat
Ne úgy mutassa mint más emberét?
Henrik. Mindent uram!
Czillei. Vedd át e levelet.
Ipamnak szól, hatalmas Brankovicsnak.
Titkos levél, országos érdekű.
Henrik. Add át s én tüstént útnak indulok.
Czillei. S ha út közt rajta kapnak —
Henrik Megeszem
Mint a lepényt.
Czillei. Lovad nyergelve van.
Mehetsz. Megállj! Szülőid élnek-e?
Testvéreid vagy kedves rokonod?
Ha vannak, én rólok gondoskodom,
Mig távol léssz.
Henrik (félre). Oh vén kigyó! őket te nem fogod
Ismerni. — Vedd hálámat e nemes
Szándékodért. Majd értesítem őket,
Hogy fölkeressenek — ha halva fekszel.
Czillei. Itt úti pénzed.
Henrik. Jó súlyos biz ez!
Uram, ha hálámat nem mondom el,
Azért van, mert mód nélkül sietek.
Czillei. Járj gyorsan, mint a legjobb gondolat. (El.)
Henrik A legjobb gondolat, hogy megszakadj,
Te bűnbe mártott istenpénze te!
Kiről az égi kép már lekopott,
S helyette az ördögök kezének szennye van.
Mi volt nekem Ágnes! éltem melege,
Lelkemnek szárnya, tagjaim idege:
Vágyam, reményem, üdvöm, mindenem.
Mind ezt e Czillei lopta tőlem el,
S a bűnnek adta áldozat fejében,
Hogy úr lehessen, míg én s a király
Gyönyörben s kínban elveszünk miatta.
Oh ég! hogy élhet ember ily gonosz?
Hogy meg nem fúl minden lélekzetén,
Ki embertársai elrabolt egéből
Csinál magának üdvöt a világon.

De hallga, csitt! mi nesz hallatszik itt?
(Egy ajtónál hallgatódzik.)
„Alszol szerelmem, ébredj és ölelj meg.“
Oh Isten, Isten, vedd el eszemet!
Nem ölhetném-e most meg mind a kettőt? —
Ha a zsivány, ki egy lovat köt el,
Fán szárad, mért ne fojthassam meg őket?
Az ajtó zárva. Oh kín, oh pokol:
Betörhetem; de akkor Czillei
Még élni fog, még törvényt tart fölöttem!
El el! mert itt megölne még a kín.
Boszúnak sólyomszárnya! menj elő,
Hasítsd ketté a csendes levegőt,
Hogy észrevétlen szegjem át a tért,
S elérjem ádáz martalékomat.
De lássuk, mit beszél? (Olvas.) Dicső merény
Hát nem csalódtam! gyilkos terveket főz,
Eget zenditő ármányt s árulást.
Most már enyém. Ki mondja, hogy nem az?
Kezemben tartom, mint az üveget,
S eltörhetem, mihelyt csak akarom.
(A levelet fölemelve.)
Ez a levél lesz most az én vitorlám,
S halál a rév, a melyben kikötök
(A zárt ajtó felé fordúlva.)
És itt ezek. Hah! undok, undok élet!
De mit tünődöm e bolond regén
Két összeférczelt szív, hol belzebub
Volt a szabó; egy eltépett darab test,
Nem lány, nem asszony, melynek neve nincs.
Utáljátok meg egymást, s fúljatok meg.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Fehérvár. — Szabad tér.)

Nép. Egyházi hirnök.

Hirnök.

Üdv mindnyájatokkal! Ő szentsége III. Calixt, római pápa, a dicső Hunyadi János nándori diadalmát az egész keresztény világon mai napon megünnepelni rendelte. — Adjatok hálát az égnek e diadalért, melylyel nem csak Magyarország, hanem az egész kereszténység mentetett meg. Imádkozzatok a dicső Hunyadiért, hogy Isten hosszú életet engedjen neki boldogságtokra s az egész keresztény világ örömére. Üdv mindnyájatokkal!

Első pór.

Amen! Az imádság meglesz; abban nem lesz hiba. Templomba viszem egész hadamat, még a szopós gyermekemet is.

Második pór.

Bölcsen! én elviszem leendő gyermekem anyját, hogy oly fiat szüljön, milyen Hunyadi János maga.

Harmadik pór.

Hohó! barátom, az egy kicsit sok lesz. S aztán nem is kéne ily kajla bajuszodnak lenni.

Első pór.

Ne dévajkodjatok! de nini! ki az a fürge legény, ki az egyik szemével sír, a másikat behunyja?

Harmadik pór.

Be biz az, mert nem lát vele.

Első pór.

Mit beszélsz?

Harmadik pór.

Csak a mi igaz. S tudja-e kigyelmed, ki ez a legény?

Első pór.

Ha megmondod barátom.

Harmadik pór.

Hát ez biz az, a ki annak a sok feleségü török császárnak kilőtte az egyik szemét.

Első pór.

Ez ám csak a derék legény.

Harmadik pór.

Meghiszem azt. S miért hogy épen csak szemének czélozott, azt három különös okból cselekedte.

Második pór.

Hadd halljuk!

Harmadik pór.

Hát először azért, mert felséges lábait nem láthatta azon sok állatnak és embernek miatta, melyek körülvették.

Második pór.

Bölcsen!

Harmadik pór.

Másodszor azért, mert azon sok feleségü császár, mind a mellett, hogy oly mód nélkül sok felesége van, nem akart önként megvakulni.

Második pór.

Bölcsen!

Harmadik pór.

Harmadszor azért, mert nem akarta — tudniillik ezen félszemű barátunk nem akarta, hogy a császárnak, kinek különben is oly iszonyatos sok felesége van, még szeme is több legyen, mint neki van, ki szegény jámbor egyik szemét himlőben vesztette el.

Második pór.

Bölcsen! Ha félszemű fiam lesz, én is azt tanácsolom neki, mikor hadba megy, hogy csak szemét verje ki az ellenségnek.

Harmadik pór.

Mondtam már ecsém, hogy, kajlán áll a bajszod.

Első pór.

Fiúk, fiúk! ne dévajkodjatok, bizony megver az Isten. Nem mondom-e? Itt egy tetőtől talpig fekete hírnök jön, utána gyászkiséret. Jó Isten! őrizz meg bennünket.

Hírnök.

Imádkozzatok a megdicsőült Hunyadi János lelkeért.

A nép.

Hunyadi János meghalt?

Hírnök.

A nép atyja meghalt. Imádkozzatok, hogy a haza ellenségei kibéküljenek sírja fölött. Az ország megrendült e nagy csapás alatt, mint az erdő, melyben a királyi tölgy levágatott. Imádkozzatok az országért, hogy a megholtnak szelleme szálljon le őrangyalúl reá.

(A nép letérdel és csendesen imádkozik. Hunyadi tetemét hozzák. Hunyadiné a koporsó után, két fia mellette, utánok a Hunyadi-ház barátai.)

Hunyadiné Pihenjetek meg gyászom hordozói;
Nagy a teher, mi vállatokra szállt:
Egy meghalt ország fekszik rajtatok. (Fiaihoz fordúl.)
Oh gyermekim, szerettem gyermekim!
Árvák vagyunk.

H. László. Ki nem árva most anyám? Egész
Magyarhon árva lőn ezen halállal.

H. Mátyás.

Menjünk anyám! én itt nem állhatok.

Hunyadiné.

Miért fiam, s ily könytelen szemekkel?

H. Mátyás. Epen azért, mert sírni nem tudok,
Inkább haragszom. Nézz körül anyám!
Itt mennyi ember él, sír vagy nevet
Mint kedve tartja, s egy, ki ezret ért,
Még csak kezét sem mozdíthatja többé.

Hunyadiné.

Te Isteneddel perelsz.

H. Mátyás. Nem, anyám!
De által kezdem látni a világot:
Ez a dicsőség, hogy majd meghalunk.

Hunyadiné.

Miért nem mondhatom, hogy nem valót szólsz?
Oh mért nem fekszem én e gyászpadon?

Szilágyi. Mátyás öcsém, te rossz vigasztaló vagy.
Sokáig olvashatsz még könyveidben,
Míg hőst találsz, ki ehhez volt hasonló. (A néphez.)
Méltán borultok térdre emberek;
Mert megszakadt az áldás fonala,
Melylyel hazánk az éghez kötve volt.
Ily nagy halálnak nem lesztek tanúi,
Ha újra mind gyermekké váltok is.
Jerünk hugom! vigyétek a halottat. (A nép felkel.)

Rozgonyi (társaihoz). Nézzétek, a kemény Szilágyi sír
Mint a megolvadt ércz, s könyűiben
Rokon, barát és honfi kesereg.

Kapisztrán (sietve jön).

Megálljatok!

Egy a népből. Kapisztrán, a barát.
Szegény ember, mi réműlt halavány!

Kapisztrán (ki a koporsó mellé borúlt s imádkozott, felkel).
Ezen kezemmel, melly a szent keresztet
Hordozta, míg te vérben gázolál.
S dicső napszámodat bevégezéd,
Ezen kezemmel illetém koporsód
Nagy férfiú, az ég kegyelme rád!
Térj vissza Istenedhez, a ki küldött,
Hogy egy veszendő ország atyja légy.
Én nem sokáig késem e világon:
Úgy megszerette lelkem lelkedet,
Hogy egy közel órán Isten zsámolyánál
Látandjuk egymást. Jertek gyermekim!
Beszentelem a sírt, a melybe száll:
Ez egy munkára élék ily soká.
(A kiséret és nép el; a három pór hátramarad.)

Harmadik pór.

Üssön kend hátba János bátya!

Első pór.

Bizony nem is volna kár, haszontalan, szívtelen ember, ki ilyen közinségben még dévajkodni tudsz.

Harmadik pór.

Épen azért üssön meg kend, János bátya. Micsoda silány ember vagyok én, ki még néhány perczczel ez előtt csufolkodtam, nevetgéltem, mikor szegény jó apánk már halva volt. Hogy várhatok én Isten áldását teljes életemben?

Első pór.

No no Peti öcsém! hiszen nem is vagy te olyan rossz ember mint az imént gondoltam.

Harmadik pór.

Mikor lássa kend, János bátya, úgy megörültem az előbbi hirnek, hogy akár fejem tetejére álltam volna. Ki védelmez ezután bennünket? Mintha már is hallanám gyermekeink jajgatását, kiket a török rabszíjra fűz.

Első pór.

Ej ej, Peti öcsém! hiszen neked még csak egy kis fiacskád van. Aztán talán nem is halt meg az a mi jó urunk egészen: lelke mindig velünk marad.

Harmadik pór.

Dejszen János bátya, ha kend úgy meghalt volna, mint az, nem állna kend itt a két bocskor talpán velem együtt, a ki egyébiránt mezitláb járok. Szegény jó urunk! az Isten nyugosztalja meg.

Első pór.

No no, ne sirdogálj öcsém! Gyerünk inkább a temetéshez.

Harmadik pór.

Gyerünk bátya! aztán ha három álló esztendeig —

Első pór.

Jó lesz jó, Peti öcsém. De most gyerünk. Vessünk egy marok port a szegény jó úrnak tetemére.

Harmadik pór.

Szegény embert most porral dobálják; pedig életében ki ne borúlt volna a porba előtte? Ilyen a világ János bátya! Gyerünk és imádkozzunk érette. (El.)

(Temető.)

(A gyászcsalád körülállja a sírt, melybe a koporsó lebocsáttatott.)

H. Mátyás. Szilágyi bátya! add e lobogót,
Hadd tűzzem én fel sírdombjára.

Szilágyi (átad egy zászlót). Fogd

És tűzd fejéhez e pogányijesztőt.
Ennél veré meg őket annyiszor.
S míg ennek vészrongálta vászna leng,
Ne féljen senki pusztitó hadaktól.
Kerűlni fogják ők e lobogót:
Százezreik halálán volt jelen.

Hunyadiné. Oh Istenem! mi mély fekvése van.

H. László. Jerünk anyám! elég volt már neked
A szenvedés e látomány felett.

Hunyadiné. Nem, gyermekem: kivívom részemet
A fájdalomból. Annyi örömért
Nem sírhatok kevesbet. Oh nemes férj,
Nemes barátom! eddig izzadásid
Töröltem el, ha harczból megjövél:
Most egy marok por, a mit adhatok.

(Port hint a sirba, a többiek utána. A sír befedetik. Hunyadiné László-lóra borúl. Gyászcsoportozatok.)

Kapisztrán. Ne sírjatok, könyekből nem elég,
Mit ember sírhat ily nemes halottért,
Ne sírjatok, ha tenger volna is
Könyhullatástok. Őt Isten vevé át,
S gondoskodása biztosb. mint miénk.
Ő nyujtá ily hosszúra életét,
S midőn elég volt, ő is zárta be:
Tovább maradni tobzódás leendett
Világ javaiban, Isten híre nélkül.
Mert hol van ember, a ki ily dicsőn élt,
S hol a ki ily dicsőn halt volna meg?
Elég, elég volt egynek ennyi nagyság.
Dicső vezér! tündöklő lelkedet
Látom ragyogni e hantok fölött:
Látom kinyílni a sötét koporsót
S méhében a jövendő képeit
Megtestesűlni, ihletett szemekkel.
Ki hallja még meg haldokló szavam?
Hunyadnak háza népe hallj meg engem!
Hunyadnak háza, felhő zúg feletted,
És e felhőben villámok czikáznak.
Hunyadnak háza népe, vész közelg rád!
Fondorlat és gyülölség, mint ebek
Ugatnak majd a nagy halott nyomán,
S meg nem nyugosznak, míg nemes fajját
A vér szagáról meg nem ismerik.
Mert vér folyand méltán, méltatlanúl,
Befertezendi a szent koronát,
Míg a sikoltás a bántott szivekből

Eget hasít, s az Istenhez betör.
És újra nap jő a felhők megől,
Szétszaggatandó a vész kebelét.
Hunyadnak háza s a hon egy leszen.
Merész kezekkel nagy Hunyad-fiú
Kiküzdi a bitorlott koronát:
Kicsiny lesz e hon tündöklő nevének;
A fél világ fog róla zengeni. —
Oh végy magadhoz kegynek Istene;
Elvégezém az élet dolgait (A sirra rogy.)

Szilágyi (melléje áll).
Meghalt, vagy úgy van, mintha már nem élne.
Vigyétek őt házunkba, s gond legyen rá.

H. Mátyás. Ne sírj anyám! hallád, király leszek.

Hunyadiné. Oh bár ne hallám! új gond száll meg érte

H. László. S miért te és nem én?

H. Mátyás. Mert több időm van
Azzá lehetni, mint neked, s mivel
A jós, midőn elmondá jóslatát,
Reám tekintett haldokló szemekkel.

H. László. Oh balga gyermek! haldokló szemekben
Helyzed reményedet. Te nőj még és tanulj.
És hadd az álmot apróbb gyermekeknek.

H. Mátyás. Haragszol bátya? azt rosszúl teszed!
Bátyám maradsz, habár király leszek.

H. László. Ha itt apánk sírjánál nem vagyunk,
Megfeddenélek e botor beszédért.

Hunyadiné. Oh gyermekeim! mily gyászos kezdet ez,
Alig hunyá be nemzőtök szemét,
Ti már vitáztok semmiségeken.
Ha szülőtök nyugta szent előttetek,
Esküdjetek meg itt e sír felett,
Hogy bármi sorsra fordul a világ,
El nem hagyjátok egymást, s a viszályt,
Mely mint a gyom buján sarjadna fel,
Nem engeditek felnőni szivetekben.

H. Mátyás. Anyám nyugodj' meg, ím kezet fogok!
S esküt teszek rá.

Hunyadiné. Hogy helyet nem adtok
A nagyravágyás bal sugalminak.
Hivek maradtok élet fogytaig
Ezen hazának fölszentelt urához.

H. László. Ím jó anyám, hogy megnyugtassalak,
Kimondom, hogy jóslatban nem hiszek,
S nem tartok számot többre, mint jogom van.
S e sírra s holt apámra esküszöm,

Hogy hű leszek testvérhez és baráthoz,
Hű e hazához, mellyért adja Isten
Tehessek bár fél annyit, mint apám.
Hű a királyhoz, s míg testvéreinknek
Szentsége ellen nem vét, véremet
Kész érte adni végső csepjeig.

Hunyadiné. Mátyás, te hallgatsz?

H. Mátyás. Én már esküvém.

Hunyadiné. Dicső szellem! vedd át ez esküvést!
Most gyermekim, most meg vagyok nyugodva.
(Elmennek.)

Szilágyi (hátramarad). S én kardomat sírjára fektetem,
És meg nem nyugszom mindaddig, mig egy
Hunyad-Szilágyi vérből származottnak
Fején nem látom a szent koronát.
Villogj fel kard, mutasd meg éledet:
Szükség lesz rád e vérpiros világban. (El.)

(Két sirásó.)

Tiborcz, Tamás (a siron dolgoznak).

Tiborcz.

Lássa kend Tamás, végtére is mi vagyunk leghivebbek Hunyadi Jánoshoz. Nép, fiai, a sok rokon és jó barát eltávoznak tőle, mint seregélyek a szedett fától. De mi helyt állunk, míg háza el nem készül, melyből csak az itélet napján fog felpillantani.

Tamás.

Ne oktalankodj. Inkább dolgozzál takarosabban.

Tiborcz.

Takaros sír! Mindegy az Tamás koma, ha sem ajtaja sem ablaka nem lesz, kivévén, melyet ürgék és egerek csinálhatnak rajta.

Tamás.

Te magad is ürge vagy, hogy igy beszélsz. — Siess, mert itt ér a fergeteg.

Tiborcz (telnéz).

Most egyszer káprázik a kend szeme, Tamás koma. Hisz egy csep felhő sincs.

Tamás.

Te meg vak vagy, hogy a hollókat nem látod.

Tiborcz.

Hohó! Gara bátyánk jő, s ama híres gyújtogató Giskra, s meg egy harmadik jó madár. No csak ide vele, épen jó temető kedvemben vagyok.

Tamás.

Köszönd meg, ha téged el nem temetnek. Részemről nem örömest látom az ilyen látogatókat becsületes embernek sírjánál. Én odább állok.

Tiborcz.

Várjon kend meg hát. Hogy elsiet a jámbor. Pedig kitől félhet a sírásó ezen a világon, hacsak magától nem? De tőle minden ember fél, kivévén azokat, a kik vízbe fúlnak. No János apánk! itt nyugalmas lakásod lesz, a milyen teljes életedben nem volt. Ha isten éltet, vagy inkább nem éltet, meglátjuk egymást a más világon. (El.)

Gara, Bánfi, Giskra.

Bánfi. Későn jövénk, mindennek vége van.
Gara. Legjobbkor Bánfi, megzavarhatók
Különben a család fájdalmait:
Ők minket nem szeretnek.
Bánfi. Sem mi őket.
Gara. Nem mondhatom. De nézd, hogy elmerült
Vitéz barátunk. Giskra, mit cselekszel?
Miért teszed sírjára lábodat?
Giskra. Hogy fel ne keljen többé. Nem szeretném
Útamban látni a vén vakmerőt.
Bánfi. Félsz tőle, Giskra?
Giskra. Én és félelem!
Mért nem vagy ellenségem, megmutatnám,
Mit tesz Giskrát gyávának tartani.
Gara. Hunyadtól félni még nem gyávaság.
Giskra. Én tőle félni? Kelj fel Hunyadi,
Ím sírodat lábommal gázolom!
Kelj fel, s boszúlj meg, hogy megvertelek.
Gara. Légy tisztelettel a halott iránt!
Giskra. Forduljon meg sírjában! Gyűlölöm
Mint a halált, és meg nem nyugszom addig,
Mig két fiát lábához nem teszem.
Gara. Erőszakos vagy és meggondolatlan!
Nádor vagyok, ki a törvényszegőt
Büntetni tartozom. Ne gyúlj haragra!
Ha most a gyásznak szent óráiban
Megsértenéd a bánatos családot,
Egész ország felállna ellened.
Giskra. Mit félek én az országtól?
Gara. De tőlünk,
Tőlünk te félhetsz, kik meggátolók,
Hogy a hegyekből el ne űzzenek.
Maradj barátunk s nem vallsz kárt vele.
Mi a Hunyad családot illeti,
Még nincs okunk, kikelni ellenök.

Bánfi. Még nincs, de lesz. Vagy nem hallátok-e,
Mit jósolt a barát? Az egyik Hunyadi
Király leend?
Giskra (félre). Én hallgatok, —
De azt tudom, hogy összedúlom e hont,
S felgyújtok mindent, a mi vérbe nem fúl.
Bánfi. És jósolá, hogy egy Hunyad-fiú
Egészen egygyé olvad a hazával,
S hirével meg nem fér határi közt;
Hanem betölti avval a világot,
És feldönt mindent, a mi útban áll.
Giskra. Csak rajta, rajta! döntsön fel, ha tud.
Gara. Mit mondhatott mást egy szegény barát?
Bánfi. De ők azt elhivék.
Gara. Várjuk be hát,
Ha nem hiszik, mint én reménylem is,
Legalább leendő vőmről felelek,
Nincs semmi vész. Bevárjuk Czilleit,
S miénk az ország, mink kormányozunk. (Giskrához.)
Te háborítlan ülhetsz bérciden,
S uralkodol mint senki más e honban.
Giskra. Most értem még csak nagy szándékidat!
Bocsáss meg nádor, hogy heveskedém.
Bánfi. De hátha baj lesz a székely fiúkkal?
Giskra. Igen ha baj lesz, akkor mit teszünk?
Gara. Ha ők a jóslat gyarló álmait
Bűnös kebelben vágygyá érlelik;
Ha nagyravágyás által vakmerők,
És vakmerőség által vétkesek
Leendenének, itt nyujtok kezet,
Tartós szövetség zálogát, ha tetszik
Mindenki ellen, a ki ellenem lesz.
Bánfi. Legyen tanúm e sír, im itt kezem.
Giskra. És itt enyém. Bölcs nádor, menj elől
S akárhová mégy, nyomban követünk.
Gara. Így legjobb hasznát veszszük e halálnak,
Mely országunkat rendkivűli, de
Terhes dicsőségtől mentette meg,
És most e sírnál szerte ágazunk,
Hol érnek ismét össze útaink?
Bánfi. A trón körűl.
Giskra. A harczok síkjain.
Gara. És a tanácsban. Isten veletek! (Félre.)
Czélomhoz egy lépéssel közelebb
Jutottam e halállal. Czimborálok

Akárkivel, de nem barátkozom.
Barátim: a szerencse és siker. (El.)

(Egy török, ki távol áll, közelebb jö.)

Török. Ezek bizonynyal ősi magyarok,
Mert egymást gyülölik, s a legnagyobb
Magyarnak sírját lábukkal tapodják.
Kétlettük eddig, hogy meghalt a hős,
Azt gondolók: csel. Most már bizonyos.
Ha élne, honfiak vernék agyon,
Mért volt nagyobb náloknál és dicsőbb?
Soha jobban! büszke dölyfös magyarok,
Majd nemsokára oly hadat hozunk,
Hogy híreteknek hamva sem marad.
De ím a zászló, melynek lobogása
Húszszor hozott ránk félelmet, halált.
Igazhivők, ha most ezt elvihetném,
Hozzánk szegődnék tán a diadal.
Nem őrzi a sírt senki: én merészlem.

(Ujlaky egész fegyverzetben jö s némán a sírra borúl. A török, midön a sirhoz közelit, rémülten visszatántorodik.)

Török. Allah segíts! a hős feltámadott.

HARMADIK FELVONÁS.

(Temesvár. — Hunyadi háza.)

Bodó. Nőcseléd, utóbb *Hunyadiné.*

Bodó. Mikép van asszonyod? gyengül-e már
Fájdalma? vagy még most is sír, keserg?
Cseléd. Az meglehet: de mink nem látjuk azt.
Mióta visszatért, nem hallani
Panaszszavát; de sokkal szigorubb
És gazdálkodóbb.
Bodó. Nem szólhatok vele?
Cseléd. Ha várakoznál egy kissé uram.
Bodó. Örömmel. Mit csinál most?
Cseléd. Lédj előbbre,
De csendesen, hogy észre ne vegyen.
Bodó. Imádkozik. Mit is tegyen szegény,
Kinek annyi búhoz oly sok gond jutott?
Cseléd. Így látjuk őt naponként térdein,
S ha véli, hogy mind távolabb vagyunk,
Szent éneket rebegnek ajkai.
Mi mozdulatlan várjuk hallani
Lassú, de szívet rázó hangjait;
S midőn a csendes házat felverik

Az énekelt imának szavai,
Azt hiszszük, templom, és imádkozunk.
Mit kérhet ő Istentől, nem tudom;
De hosszu életet bizonyra nem:
Mert bár korán kel, fél éjet viraszt,
S nem azt cselekszi, a mi jó, s erőt ad.
De íme hészül hagyni zsámolyát.
Én távozom. (El.)

Bodó. Fölkelt, s nem könyezik.
Komoly merengve néz a légen át,
Mint a ki félig túlvilágon él,
De itt mulat még lelkének felével.
Nem válhatván meg földi kedveseitől.
Kifogytak-e, nagy Isten! kegyeid,
Hogy meg ne áld e bánkodó anyát?

Hunyadiné. Az ég akarta így. Nekem hagyá,
Mit tőle megvont szent végzéssel, a
Hozzá nem illő bánat nyomorát,
S a hosszú élet terhes napjait:
Akarta Isten, áldassék neve! (Meglátva Bodót.)
Ki látogat meg özvegy hajlakomban?
Bocsáss meg jó uram, bottal jövök
Eléd, de nem vendéget űzni: lábaim
Kérik kezemtől e nyomorú segélyt. (Közelebb jő.)
Ha jól sejtem, házunk barátja vagy
Barátja gyermekimnek. Oh igen!
Szentgyörgyi vagy. Mióta sírba néztem
És láttam a sötét szemű halált,
Élőkre oly nagy bajjal ismerek.
Foglalj helyet, pihenj meg egy kevéssé! (Leülnek.)
A ház urát úgy képzeld, mintha távol
Csatázni volna — oly ritkán vala
Különben is házában — s szánd időd
Egy kisded részét a ház asszonyának.

Bodó (magában). Mit mondjak? szívem eltelik keservvel.

Hunyadiné. Hogy áll künn a világ?

Bodó. Zajog, zsibong;
És a mulandóságnak szárnyain
Építi büszkesége várait.

Hunyadiné. Igaz! mulandó minden. Nem mozog
Még a török? nem készül ellenünk?

Bodó. Nem, asszonyom! még semmi híre nincs!
Úgy tartom, szédül még most is feje,
Mely Nándor szirtfalába ütközött.

Hunyadiné. S így béke van, s boldogság mindenütt. —
Hogy él, s mit mivel felséges királyunk?

Bodó. Játszik, mulat, s országa gondjait
Egy kedvesének karjain felejti.
Hunyadiné. Gyászos dolog, nagyon gyászos dolog!
Bodó. Nincs anyja, a ki jóra intse őt.
Hunyadiné. Szegény király!
Bodó. Most majd közünkbe jő.
S ha volna ember, a ki szép szerint
Lelkére szólna, tán megtérne még.
Hunyadiné. Az Isten ótalmazza őt! S te, jó uram,
Nem mégy fel a gyülésre?
Bodó. Sőt igen! (Fölkel.)
S azért jövék be hozzád, asszonyom,
Parancsodat, hogy megvígyem fiaidnak.
Hunyadiné. Uram, te jó vagy. Igy hát gyermekimhez
Biztos barátnak ajka viszi meg
Üdvözletem. De tán sokáig is
Tartlak. Bocsáss meg, néha csevegő
A bánat is, kivált ha megnyilik
Őszinteség és a részvét előtt.
Öleld nevemben, mondd: vigyázzanak.
Vigyázzatok Mátyásra, ő makacs,
És elbizottá tették könyvei.
Vigyázzatok rá. László már okosb,
Érett eszű; de rendkivül heves,
Ha felbosszantják. Istenem, Istenem!
Én féltem őket, ámbár nincs okom,
És úgy vagyok mint a szegény madár,
Mely fészkén ül s még várja fiait.
Hiába, ők már érzik szárnyokat;
Addig repesnek mind tovább, tovább,
Míg végre pályájok kiterjedez
S a véghetetlen légben elmerül.
Bodó Te még sokáig s gyakran látod őket.
Hunyadiné. Az ég kegyes. Tehát Isten veled.
Mondd, hogy nyugott, egészséges vagyok.
S megvárom tőlök, hogy királyukat
Tisztelni fogják s jó barátainkkal
Megnyerni bizodalmát, hogy kisebbé
Nem fogják tenni a Hunyad nevet.
Mondd, hogy vigyázva kössenek frigyet
Új emberekkel. Tartsák magokat
Közel barátink biztosabb köréhez:
Új ismeretség új kardhoz hasonlít,
Mely díszesen függ a csarnok falán;
De harcz tüzében hűtelen vasa
A benne bízót vésznek engedi.

És mondd, ha egy kis szűnidő marad,
Siessenek hozzám.
Bodó. Élj boldogúl,
Nemes szivű hölgy. Híven megviszem
Szavaidat, s gondunk lesz gyermekidre.
Isten veled.
Hunyadiné. Járj boldogúl, uram,
S vigyed az anyának áldását magaddal! (Bodó el.)
Elhagyva, így elhagyva, Istenem!
Ha nem volnál, azt hinném, egyedűl
Maradtam e nagy végtelen világon. (El.)

(Futak. — Királyi szállás.)

Király, Ágnes.

Ágnes. Mily szép ez a te országod, királyom!
S mi délczeg a nép, melynek ura vagy!
Ha én egy ily nép s hon királya volnék —
Király. Nem örvendhetnél egy pillantatig,
Avvagy csak úgy, hogy megbánd örömed.
Ágnes. Rossz kedvü vagy, hogy illyeket beszélsz.
Király. Te még ez országot nem ismered.
Nagy és hatalmas, mint az álmodott
Bálványnak teste, oh de lába sár,
Aranytermő, és mégis oly szegény,
Mert harczba megy fel minden ereje.
És mennyi rajta mindenütt a seb!
Alant pogány dúl, s távol birtokait
Évenként véren kell megvennie.
Fenn a hegyekben rablók fészke van,
A Róma ellen pártos cseheké,
S bolygatnom őket még sem volna jó;
Mert hős vezérök, mondják, pártomon van.
S a nép, való, hogy bajnok és merész;
De szíve érez, melyet csak szenvedély
Viharzó lángja olvaszt fel, s harag
S gyűlölség az, mi benne felbuzog.
Tekintsd a megdicsőült Hunyadit:
Nem vállain tartá-e e hazát?
Többet csatázva, mint mulatva honn,
S honn sem henyélve nagy gondok miatt,
Nem élt tán magának egy jó napot:
Imádni méltó ember. S gondolod,
Hogy mind szerették? Gyűlölték sokan.
Legjobb barátom, bátyám, Czillei,
Üldözte őt. Oh hagyd el Ágnesem!
Inkább szeretnék lenni pásztora

Egy völgyi nyájnak távol a veszélytől,
S hozzád közelb s tán forróbban szeretve,
Mint itt király. Oh kedves Ágnesem
Hidd el, fejemnek fáj a korona.

Ágnes. Királyiatlan eszmék! Nem szeretlek
Eléggé így is, mint szeretni képes
Alig lehetnék jobban? Sőt talán
Csak most szeretlek, úgy, amint lehet.
Bár bút ne látnék arczodon soha!
Mért vagy király? hogy szenvedj? nem, királyom:
Ha van gyülölség s párt a nép között,
Válaszsz te is, gyülöld a rosszakat.

Király. A rosszakat! ki mondja meg, kik ők?
Hol a király, ki el nem irtana
Minden gonoszt, ha tudná, mellyik az?
De ehhez Isten bölcsessége kell.
Gyakran kiirtunk jókat rossz gyanánt,
S pártoljuk azt, ki ártalmunkra van.
Azért királynak hosszan tűrni kell,
Mert egy szavában élet és halál van.
És hidd el Ágnesem, nem ismerek
Magam körűl rossz embert, csak hibásat.
S ki nem hibás, ha ember? oh szerelmem!
Csalódni kell, hogy emberismerő légy.

Ágnes. S ha én csalódtam, és megmondanám
Kit kell kerülnöd? Első Czillei.

Király. Oh kérlek, hallgass!

Ágnes. Ő téged rabúl tart,
Vagy bábnak inkább, hogy játszszék veled
A nép előtt, és hasznát ő vegye.

Király. Ő az, ki rám folyvást gondot visel.

Ágnes. És mindenütt elárúl.

Király. Ágnes, Ágnes!
Te háladatlan vagy. Nem küzködött-e
Fél éven túl, hogy hajlóvá tegye
Irántam szívedet? Nem ő adott-e
Téged nekem?

Ágnes. Magának és neked,
Ha én az volnék, a mi nem vagyok.

Király. Oh szörnyeteg! de ah hisz ő koros,
Félszázadon túl.

Ágnes. És bujálkodóbb
És korhelyebb mint egy bőszült fiú.
Gyomrának telhetetlen vágyait
Csak fajtalanságával éri fel.

Király. Valót beszélsz, ő bort és nőt szeret,

S évek jogán tul ép s erőteli. —
De hátha csak kísértett?

Ágnes. Hát ne hidd!

Király. Oh bár ne hinném! Ah jó Ágnesem!
Te csak gyanúmat mondád el. Nagy Isten!
Hol hát az ember, a kiben bízhatom.
Hogy foglak én téged megőrzeni?

Ágnes. Azt bízd reám! Ha még oly szemtelen lesz,
Tudom nem éri túl azon napot.

Király. Hallgass: közelg. (Czillei jö.)

Czillei. Im ismét itt vagyok
S egyedűl talállak; mert szép Ágnesed
Csak szemvilágod, melylyel most te nézsz,
S így ketten is csak egy vagytok: minő üdv!
De bátran élvezd ifjuságodat,
Király öcsém! jól folynak dolgaid.
Számos barátaink vannak itt: Gara,
A bátor Giskra, Bánfi és Turóczy,
S az ellenpárt —

Király. Ne szólj pártról nekem.
Meguntam már.

Czillei (magában). Mi ez? Hah, a kigyó
Árulkodott!

Király. Én nemzeté vagyok,
Nem pártkirály!

Czillei. Becsülöm hallani
E nagy jelentőségű szavakat,
S tanúja léssz, mint vágom gyökerét
A régi gyűlöletnek. Mondani
Kezdém: a pártnak vége, szent barátság
Kötendi mind e honnak főbbjeit,
S dicsőbb lesz e hon, mint volt valaha.

Király. Ohajtanám, hogy boldog is legyen.

Czillei. Szent szó! De szinte feledém,
Miért jövék. Itt e mellék-teremben
Várnak reád üdvözlő hódolattal
Az ország főbbjei s méltóságai.
Később pedig, ha tetszik, biztosabb
Barátaink jőnek össze, kik veled
Előleges tanácsban végzeni
Ohajtanak, hogy rendezetlenül
Egy tárgy se jöjön a gyülés elé,
S értetlenségből új viszály ne keljen.
Méltóztatól?

Király. Jelentsd meg, hogy megyek.

Czillei. Követni foglak, úgy illik. De még

Egy szót előbb s bocsánat érte. Önnek
Szép Ágnes, Bécsbe kell utaznia,
Ágnes. Kell, és miért?
Czillei. Ez a nép szigorú,
S nem volna jó, ha sejtenék, hogy a
Király is ember.
Király. Én nem engedem!
Ágnes (félre). Oh ez dicső!
Király. Nem biztatál magad
Élveznem ifjuságom?
Czillei. A szünet
Nem rontja el, fűszerzi élvedet,
Király. El nem bocsátom egy pillantatig.
Ágnes. S én meg nem válok egy pillantatig.
Czillei (titkon a királyhoz).
Útamba vágsz: egy újabb szebb viszony
Vár itt reád. Mi Ágnest illeti —
Ágnes (félre). Rólam beszélnek.
Czillei. Megcsalatkozánk.
Ő nem szilárd. Megkísértettem őt,
Csak hogy kitudjam gondolatjait,
S haraggal űzött el. Természetes!
De láta egy délczeg fiatalt,
Kit megnevezni később fogok,
S elváltozott színében, mint a gomba,
Mely mérget érlel táplálék helyett.
Ágnes (félre.) Vigyáztalan valék: ő ellenem szól.
E naptól fogva kétszinű leszek.
Király. Időm rövid, most nem határozok.
Czillei. Sokat veszítesz. Ám mint akarod.
Király. Meggondolom. Most menjünk hiveinkhez.
(Király és Czillei el.)
Ágnes. Megy, s búcsuzatlan hágy itt egyedül
Az öntudatnak, mely tükör gyanánt
Mutatja vissza bal lépésemet.
Oh becstelenség! érzem átkodat.
Korán, nagyon korán van ébredésem!
Jó Henrikem! kit oly könnyelmüleg
Elhagytalak csekély hibád miatt.
Ki most közőlünk a boldogtalan,
Te, avvagy én? Nézd könnyeim felelnek. (El.)

(Tágas csarnok.)

(Különböző csoportozatok, élénk beszélgetésben. Hunyadi **Mátyás**, majd egy hasonkorú barátjával beszél, majd egyik vagy másik körhöz fordul. Hunyadi László, Madarász, Kanizsay, Bodó, s még néhányan jönek s együtt maradnak.)

Giskra, Czillei (jönek, s elül megállanak).

Czillei. Légy türelemmel, jó utban vagyunk.
Villámcsapás függ ellenink fején;
De a villámnak még most érni kell,
És gyilkoló haragját gyűjteni,
Hogy majd ha elcsattan, réműletes
Világa mellett sápadozzon el.
E durva nép, mely csak daczolni tud.

Giskra. Háháh! te úgy beszélsz mint szeretem:
A két porontyot semmivé tegyük.
Dicső merény!

Czillei. Tudtam, hogy gyülölöd
A vakmerő fajt. Szóljunk róla még.
De addig mély titok. Hány embered van?

Giskra. Ötszáz, de ollyan, hogy tizannyit ér.

Czillei. Szükség lehet rá. Most már mehetünk:
Titkos tanács lesz nehányunk között
Fenn a királynál, a kinek — közöttünk
Maradjon — csak benned van bizalma,
A többi félig csonkán bírja azt;
Csak kénytelenség, hogy kedvez nekik,
És — közbe mondva — semmitől ne tarts.
Mint látom, ellenpártunk gyéren áll;
Itt e gyülésen mink leszünk urak.
De, mint mondám, fedezd el arczodat,
Mint a tenger, mely nyájasan ragyog,
S benn érzi már a vésznek forradalmát.

(Ujlaky jö, senkit sem köszöntve, senkitől sem üdvözöltetve végig megy a csoportozatok mellett s utóbb Czillei felé tart.)

Ah vajda! szinte legkésőbb jövél,
De jókor még, hogy új díszszel tetézzünk.
Örömmel üdvözöllek főkapitány.

Ujlaky. Újságot mondasz, s tán alaptalant.

Czillei. Az nem szokásom. Nyujtsad jobbodat,
S te is vitézlő Giskra. Most szorítom
A legvitézebb férfiak kezét.
Eddig lenyomva tartott az idő,
Most büszke fejjel nézhetek körül.
Kezetekben a harcz vészfáklyája van,
Ha elvetétek, felgyúl egy világrész.
Most már megyek s elvárlak a királyhoz:
Belső tanács lesz, el ne maradjatok. (El.)

Ujlaky. Hatalmas ember lett e Czillei!
Giskra. A legjobb ember, a kit ismerek,
Nem tétováz, megy, mint a nyíl, merőn
És egyenest.
Ujlaky. S így téged is megüt,
Ha egykor útban állsz.
Giskra. Mit? engem?

(Voltak. Bodó jő, kit Hunyadi László karon fog s vele fel s alá járva beszélget.)

Ujlaky. Magad mondád. De nézd csak, mily kevélyen
Sétál előttünk a székely fiú:
Ránk sem tekint.
H. László (Bodóhoz). Tehát anyámat épségben hagyád?
Bodó. Mint mondom, ámbár még szenvedni látszik,
De nagyszivűleg, mint hozzája méltó.
H. László. Szegény anyám! Az Isten tartsa őt!
Giskra. Ez illetlenség! Én utokba állok. (Közre áll.)
Ujlaky. Mi könnyü e medvét uszítani!
Bodó. Csak nézd e vad zsiványt, utunkba áll.
Melyik fülét vágjam le?
H. László. Hagyd el őt!
Kerüljük ki, s így csúffá lesz magában.

(Kikerülik s folyást tovább járnak.)

Giskra (visszalép Ujlakyhoz).
Mocczani sem mertek.
Ujlaky. Te vakmerő vagy!
H. László. Nézd ezt az Ujlakyt. Hová vivé
Őt a kajánság! Czimborál velök,
Pedig tudom, hogy őket gyülöli.
Magát imádó embertől soha
Ne várjatok jót. A holló gyanánt
Tort ülni kész egy elveszett világon.
Bodó. Kár érte. Nagy vezéri ész
S hatalmas honfi vész el benne.
H. László Úgy van.
Ő el van veszve a hazára nézve,
De rontásunkra nagy hatalmu ember.
Azért jegyezzük őt meg, mint hazánk
S házunknak ellenségét.
Giskra (hevesebb beszéd közben elejti kalpagját).
H. Mátyás (felveszi és átadja.)
Giskra. Ki ezen nyájas fiú?
Ujlaky. Nem ismered? Mátyás.
Giskra. Hát Hunyadi! No ebből még válhatik valami.
Sok emberséget tud!

H. Mátyás.

Derék egy kardod van Giskra bátya. Megnézhetem?

Giskra.

Szabad! — Kíváncsi kis kölyök.

H. Mátyás

Hatalmas kard; s te roppant erős lehetsz, hogy elbirod. Szeretném kitanúlni kardod erősebb-e. vagy nyakad? (A kardot két kézzel emelgeti.) Nehéz kard. Köszönöm! (Visszaadja. tovább megy s Madarászszal fel s alá jár.)

Giskra.

Hogy csíp a kis kigyó!

Ujlaky.

Ne bántsad, győzhetetlen Giskra, belőle még igen nagy ember lehet. Nézd meg csak jól, minő sasorra van, melyet legalább is félarasznyira maga előtt hordoz.

Giskra.

Az igaz, furcsa kis sasorrú gyerek: de ebből még nem látom, hogy nagy emberré kell lennie.

Ujlaky.

Sőt igen. Mert, lásd, sasorra a kanál, melyet idő előtt, még úgy szólva, gyikleső korában, sorsán felüli nagy dolgokba márt. Ő a mi jósolt koronás urunk.

Giskra. Hallgass el, vagy levágom mint a torzsát.
A szent kehelyre! még az kéne csak!
Ujlaky. De győzhetetlen Giskra —
Giskra. Semmi de!
Ujlaky. Oly nyájas hozzád, kalpagod' feladta.
Giskra. Jó, jó, hiszen nem is haragszom én;
De szót se a királyról, mert ütök
Mint a mennykő. E pondró és király!
Bodó. Ki mondja itt, hogy pondró a király?
Ujlaky. Csak tréfa volt. A bátor —
Giskra. Ej! ne mentegess!
Ki az, ki számadásra vonni mer?
Bodó. Csak én, vitézlő Giskra, s azt kívánom,
Hogy visszavond szavad: különben itt
A gyült ország előtt lerángatom
Merész álarczod, és szemtől szemedbe
Gaz pártütőnek nyilvánítalak.

Giskra (kardjához kap).

És én! — de várj, ezt nem felejtem el —
Ujlaky. Béküljetek meg, mondom tréfa volt.
Egy tréfaszó: csak Mátyásról beszéltünk.

Bodó (Ujlakyhoz).

Hiszem — de meg kell mondanom nevét.
H. László. Tudjátok hogy tréfált a medve egykor?
Befordità bundáját, és simán
Vigyorgó arczczal társaságba ment.
Nyájaskodott, mosolygott és ölelt:
De a mosolyban meglátszott foga,
S ölelgetés közt véres körmei
Nyomott hagyának a kegyelteken.
És utczu medve! rá ismert a nép;
A medve többé nem tréfált. Szegény!
Képzeljétek csak, bőr nélkül maradt.
Jerünk Bodó! hallod, csak tréfa volt.

Giskra (dühvel félre).

Csak jertek egyszer a hegyekbe fel!

Bánfi (sietve).

Tanácsba urak, tanácsba! A király vár.

Ujlaky.

Megyünk!

Giskra (magában).

Czudar nép! mind kiirtom őket!
És e Hunyad faj millyen szemtelen!
Ujlaky. Ne zúgolódjál mint a rossz fazék.
Jer győzhetetlen Giskra, hagyjuk őket.

Giskra.

No jól van, majd tesz erről Czillei.

(Ujlaky, Giskra, Bánfi el.)

Bodó. Mily áldott föld ez a mi jó hazánk!
Hogy benne illyen sok gaz megterem.
H. László. Mondd inkább posvány, mely sárkányt tenyészt;
Mert Giskra sárkány, mely lángot, tüzet fú,
S körmei közt vérzik a felföld szive.
S még is van ember, a ki gonoszabb,
Kinek nyomára jobban kell vigyáznunk,
Ki élet- és halálra ví velünk,
Ki gyilkos ellensége volt apámnak — (Zierer jö.)
Im farkast emlegettünk, róka jő.

Bodó.

Ki ezen csinos úr?

H. László.

Oh barátom! ez ritkaság, mélyhez hasonlót nem könnyen találsz. Ezt méltó közelebbről megismerned.

Bodó.

Kiváncsivá teszesz. Miféle mesterember?

H. László.

Ez a legfinomabb ember, kit valaha ismertem, a ki csupa udvari ságból mai napig nem tudta meghatározni, gazember-e vagy becsületes Ki csupa illedékből nem meri gyalázni a záport, mely új bársony ruhájá tönkre verte, s nem meri dicsérni a napos időt, mely azt megszárítá.

Bodó.

Bohóság! és miért?

H. László.

Mert két emberfajtól fél, a mezei gazdától és a molnártól, hog valamelyik az idő dolgában ellene mond. Nem káromkodik, de nem i imádkozik: avval az Istent, evvel az ördögöt bántaná meg. Dicsérd, úrilag vonakodni fog; mondd ostobának, vagy gazembernek, s megköszöni hogy hibájára figyelmeztetéd. Oh barátom! ez czifra egy bogár. Egy este ültem mellette több év előtt, de megismerném száz esztendő mulva, h addig élhetnék. Állitsd jobbjára az életet, s baljára a halált, s ő csup élhetetlenségből halhatatlan marad. Kináld meg étellel itallal, vagy h meghalt, üdvvel, kárhozattal egyidőben, s fogadok hogy itt étlen szomja marad, s a más világon üdv és kárhozat között nem fog választani, tartok tőle, hogy jutalmazatlan marad mind azon sok bűneiért, melyeke el nem követett, s büntettetlen azon sok jó cselekedeteiért, melyeke életében elmulasztott.

Bodó.

Tehát jó ember?

H. László.

Távol legyen.

Bodó.

Tehát rossz?

H. László.

Nem tudom. Annak csak Isten a megmondhatója.

Bodó.

De hát ki a menykő lehet?

H. László.

Megmondom. Czillei Ulrik titoknoka: azon emberé, ki apámat leg inkább gyűlölé, s kit én legveszélyesebbnek tartok az egész hazában. – Egyébiránt ez itt igen hasznos ember. Beszívja a titkot, s megtartja azt mint a dohos edény, mig ura hegyes orrával, egész kényelemmel ki ne mártogatja belőle. Szólítsd csak meg, meglátod, milyen udvarias.

Bodó.

(Zierernek, ki kémkedve körül járt, s helyenkint meg-megállapodott, vállára te szi kezét)

Uram! kezdődik már a gyülés?

Zierer (zavartan).

Azaz, ha méltóztatik megengedni, talán épen már kezdődni is fogott.

Bodó.

Köszönöm. (H. Lászlóhoz.) Igen finom legény.

H. László. Nem mondtam? — De im
Szilágyi bátya! Hát nem a gyülésbe? (Szilágyi jö.)

Szilágyi. Itt rossz világ van, László! én megyek.
A sas lehúnyt, s most hollók s karvalyok
Osztoznak a konczon. Titkos tanácsban
Kiadva már az ország tisztei:
Mi hátra van, hazudság és szemét.
Mit tátsam én itt számat szótalan!
Ki mindenütt meg szoktam mondani,
Hogy ez gazember, az becsületes.
Kibékülést akarnak. Jó, legyen.
De én tudom, hogy meg nem békülök,
Míg a kigyófejű hizelkedést
Hallom sziszegni a trónus körűl.
Itt a zsivány, ki országunk szivében
Öl, gyujtogat, most országnagyjaink
Sorában űl, és a lopott aranyt
Büszkén mutatja gyilkos fegyverén.
S a czinkos, a ki országot, királyt
Eladni kész fél áron, csak vegyék,
A legmagasb polczon kevélykedik.
S én frígyre lépjek, béküljek? Soha!
Míg a zsiványnak és az árulónak
Szegen nem látom átkozott fejét.

H. László. Oh bátya! hidd meg, elmennék veled:
Ezekhez képest angyal a török.

Szilágyi. Te itt maradsz, de Mátyást elviszem.
Apád akarta bölcsen, hogy soha
Együtt ne legyetek, ha hol veszély fenyít.
Mi téged illet, két dolgot jegyezz meg.
Támadd meg, a mi törvényelleni,
Nyílt arczczal, bátran, rendületlenül,
De nem haraggal, nincs haragra szükség
A hol jogod van. Meghalhatsz talán,
De szégyent nem vallsz ily harczban soha,
Ha ki titkon törne ellened, szemes légy,
Tettesd magad gyávának s együgyűnek.
Tanuld ki titkos tervei útjait,
Légy nyájas, és ha lesre csaltad őt,
Csipd el fejét. És most Isten veled! (El.)

H. László. A jó Szilágyi bátya! oly tanácsot
Ád, mellyet nem szokott megtartani.
Hajolhatatlan lelke nem tűri
A hosszu tervek fáradalmait.
De engem megtanított az idő
Úgy tenni mint javaslá. Most gyülésbe.
Tanuljuk meg, hogy fujják tölt pofával
S mérges kebellel a bölcsek követ.
Szolga. Uram!
H. László. Mi hir!
Szolga. Útközben idegen
Hadat találtam, mintegy tíz ezer fő,
Mely a Duna mellett lefelé siet.
S egy másikat, Giskrának harczosit,
Kik avval egyesültek.
H. László. Menj, siess,
És vidd meg e hírt bátyámnak.
Szolga. De hol
Találom? Nándorban már nem vala
Hogy eljövék.
H. László. Most ott találod őt.
Sietve járj, s mondd, hogy minél előbb
Magunk is ott leszünk. (Szolga el.)
Bodó. Nem mondom-e
Hogy tervök van, miről mi nem tudunk?
Nagyon szeretnék menni a hadakhoz?
S kikémlenem, mi czélra vannak itt.
H. László. Itt rád nagyobb a szükség. Titkaikhoz
Itt inkább férhetünk Erőszakot.
Nem rettegek, de árományt. Ám legyen.
Ki harczra hát ti elbizott urak?
Vaddá kivántok tenni s ránk vadászni?
De mondhatom, nincs kedvünk megszaladni.
Oroszlánkörmű fajból származunk,
S megtépjük a ki ránk agyarkodik.
Szent Istenemre! szinte kedvet érzek,
Hogy egy kis munka vár rám. Jer Bodó. (El.)

(A többi urak is utánok lassanként a gyülésterembe mennek át. — Benn csendes éljenzés hallik.)

(Gyülésterem.)

(Király, országnagyok, nemesek, nép.)

Király. Közétek jöttem, drága híveim,
Vigasztaló szót tenni a nehéz
Bánatban, melylyel Isten e hazát
Meglátogatta, elvevén köréből

Egy legdicsőbb, legkedvesebb fiát (Helyeslö zaj).
Bár fájdalomtól sujtott magam is,
Vigasztalónak még gyarló vagyok;
De fő királyi tisztem arra int,
Hogy a roppant hiányt, mely támagott
Halála által, méltólag betöltsem.
Először is lehajlom szívetekhez
Testvéri kérelemmel, mint fia,
Nem mint királya e gyászos hazának:
Tegyétek félre a gyülölködést,
Mely honfit honfitól, sőt a mi több,
Egy vérnek ágait külön szakaszt,
S országemésztő pártvitákba űz.
Felejtsünk a veszélyben a nagyért,
A köz hazáért minden kis vitát,
Hogy bármi sors ér: fegyverünk alatt
Hű szív dobogjon, áldozatra kész,
Legyőzni ellenséget vagy magát:
Felejtsük el mi elválasztana,
S keressük, a mi egyesít hazánkhoz. (Hangos helyeslés.)

Czillei (Garához). Becsületedre válik e beszéd.

Gara (Czilleihez). Hallgass, figyeljünk.

Király. És most legelső gondunk bölcs tanácstok
S megegyezéstek mellett rendbe hozni
Az ország dolgait. (Reszkető hangon.)
Kormányozóvá
Ajánljuk (sokan: éljen) és nevezzük Czillei
Grófot, tisztelt atyánkfiát,
Ki gyermekségünk leggyarlóbb korában
Hű gyámolunk volt.

Öreg köznemes. A hír mást beszél.
Ez ember az, ki ifjuságodat
Megvesztegette. Drága napjaid
Kéjekbe fojtá, és tiltott gyönyörbe.
Én vádolom mint országárulót. (Zúgás.)

Gara. Ez vakmerőség. Csendet, uraim!
Én büntetését kérem a merésznek,
Ki felségbántó szókkal közbeszólt,
És megszakasztá a király beszédét.

Király. Én megbocsájtok.

Czillei (félre). Mit kell hallanom?

Király. S mi rajtam áll, királyi tisztemet
Úgy teljesítem, hogy panasz ne érjen,
S mit ember vét, Isten bocsássa meg.

Öreg köznemes. Uram király! te jó vagy és kegyes!
Oh jőj közénk, s az Isten angyala

Nem őriz jobban, mint mi tégedet.
Ez ősz fejet teszem le zsámolyodra.
Maradj köztünk, s minden hajszáladért
Egy élet áll őrt, ifjabb és erősb
És százat érő ollyat mint enyém.

Ország. Távozz öreg! Másodszor a király
Meg nem bocsát merész beszédidért.

Zavart beszéd. Menjen. — Maradjon. — Távozzék körünkből.

(Az öreg a nép zúgása között távozik.)

H. László. Ismét betörte fejét a jó igazság.
Mért nem vigyázsz? Eredj ki jámbor ősz:
Perelj a léggel, az meg nem harap.

Király. Legjobb barátom menni kénytelen.

Gara. Hallgassuk ő felségét a királyt.

Király. Kedves hivünket, a hős Ujlakyt,
Erdélyi vajdát, ismert érdemei
Tekintetéből ország hadnagyává
Ajánljuk és nevezzük. (Hangos éljen.)

H. László (barátaihoz). Két hivatal,
A legmagasbak, ellenség kezében!
Dicső gyülés!

Király. A többi hivatal
Méltó kezekben van, s így várható,
Kivánt egyesség mellett, hogy hazánk
Eléri üdvét, mellyet mind ohajtunk.

Ujlaky. Uram király! akartad, hogy reám
Háruljon új dísz, ám új teher is.
Hálámat úgy mondom ki, hogy legelső
Szóm az legyen, mit új tisztem parancsol.
Az ország bátorsága megkivánja,
Hogy a végvárak átadassanak.

H. László (félre). Mit akar ez ember?

Ujlaky. Kérelmem tehát:
Határoztassék országúl idő, mód,
Hogy és mikor történjék átadásuk?

H. László. (Fölkel. — Közfelkiáltás.)
„Halljuk Hunyadit!“

Gara. Figyelmet! a király beszél.

Kiáltozás. Halljuk Hunyadit!

Czillei (titkon a királyhoz).
Mely tiszteletlen nép! mind Hunyadit
Kiáltanak, midőn te szót emelsz.

(Hunyadi leül. — Zavart kiáltozás.)

Hagyd őt beszélni. (Magában.) Vakmerő fiú:
Még ollyat mond, mit őt elveszthetí.

Király. (Int kezével Hunyadi Lászlónak, ki felkél.)

H. László. Köszönet, királyom, hogy beszélni hagysz,
S fájdalmamat nyilván kimondanom,
Míg visszafojtva el nem keserül.
Hideg szavakkal én nem víhatok,
Ily tudományt nem adtak éveim;
De a mit szólok, láng, mely benn emészt;
S talán van ember e magas gyülésben,
Ki megbecsül, hogy el nem fojtom azt,
S apám fiára ismer bennem erről.
Én nem beszélek mély bölcs dolgokat,
Csak a mi országszerte tudva van.
Miért küzdött apám egy fészekért?
E Nándorért? Talán mert a Dunát
Szép látni onnan, s Száva árjait,
Szemét kivánta káprázтatni rajtok?
Bizonynyal nem; de mint egy sarkkövet
Tekinté azt, mely nélkül a haza
Csonkán maradna, s mert a háborút,
Mely a hova lép, hervaszt és emészt,
A hontól távol, ellenség közé
Kivánta vinni, s mert magas vetélylyel
Császárok ellen lelkesült csatázni,
Megtörni kivánt egy roppant erőt,
Mely a keresztény földbe harapott,
S étvágya nőtt, minél tovább evék;
Mert a Dunát, országunk sziverét,
Kitárni vágyott a tér tengerig,
Hogy egykor felserdülvén a magyar
És visszanyervén ősi erejét,
Mehessen mint a szellem szabadon,
S útjának a világ vessen határt:
Ezért viselt kényes palást helyett
Nehéz aczélruhát, ezért lakott
Többször te nyílt ég, mint födél alatt:
Ezért volt ön házában idegen,
És honn csak a hazában, melynek élt;
Ezért szakadt meg vég erőködéssel
Nagy élete, megnyervén a csatát,
Melyhez hasonló rég nem küzdetett.
És a keresztény nép megismeré
Nagy emberét, köz hálaünnepet
Tartván imák közt Nándor hőseért.
S ha most az ország, melynek ő fia,
Szivetlenebbül, mint az idegen,
E vég várat, csatái szent helyét,
Harczos nevének legszebb örökét,

Sírjába mártott kézzel visszakéri
Fia- és barátitól, a kik vele
Vérzettenek, hullámot hány alattam
A föld, és szégyen és harag miatt
Reszketni érzem gyászhalmát apámnak,
És fellázadni bal tanácstok ellen,
Mert sejti a vég Nándornak bukását;
Mert lelke látja, hogy miért a honfi
Sok század folytán híven fáradott,
Most messze kormány, tán külföldi had
És lelketlenség tékozlandja el.

Czillei (magában). Ez a fiú veszélyesb mint hivém:
Kétszerte méltó, hogy kiirtsam őt.

Egy nemes. Maradjon a tiétek: Hunyadi
Tartotta meg: legyen tulajdonok.

Ujlaky. Én megbocsátom a mit fájdalom szólt;
De vissza nem vonom kérelmemet. (Zaj.)
A közbátorság mindenek felett van.

II. László. A közbátorság jól van, ám legyen!
Végezzetek, nyugottan várom el.
De akkor a közbátorság nevét
Ne vegyük palástúl félvállunkra csak,
Hanem fedezzük az egész hazát vele
Mint védpaizszsal. Nándor vára kell?
Jól van; de ugy a rabló várakat
Pusztítsuk el legelsőbb, és ne hagyjunk
Követ kövön, mert míg egy fenn marad,
Szenny és gyalázat országunkra s átok
A jámbor népre, mely hallatlanúl,
Szenved miattok! (Felkiáltás.) Igaz, való!)
Élte kard alatt,
Munkája megszakasztva, és ha mit
Kín s félelem közt csűrbe takarít,
Zsivány hadak falják fel, és maga,
Családja éhen, sírva néz utánok.

Ujlaky (Giskrához). Nos győzhetetlen Giskra, mit felelsz?

Giskra. Szeretnék gyújtogatni!

Ujlaky. Várj idődre!

H. László. Mért állnak oly erősen e kövek,
E szégyenvárak? tán mert szikla fekszik
Alapjokúl? A szikla rontható,
S ételt italt nem ád a fenn lakónak.
Megmondom nyiltan hol van erejök:
Abban, hogy honfi czimborál velök,
És bűnös részt von rablott kincseikből.
Közbátorság kell? Menjünk közhadakkal

A rabló várak ellen, és ha benn
Az ország szíve- és veséiben
A rend és béke helyre álltanak,
Vegyétek bízvást a végvárakat:
Egy lenge zászló megvédendi őket. (Hangos helyeslés.)
Kimondtam a mi lelkemen feküdt.
Köztünk időzvén felséges királyunk,
Jobbágyi hódolattal kérem őt,
Vizsgálja meg csatáink vérhelyét:
Ez egy méltó királyi utazás lesz.
Aztán tekintsen a hegyekbe fel.
S ha itt örömdalt, ott csak jajgatást hall,
Tapasztalandja, hogy valót beszélek;
Hogy végvidékünk bizton s bátran áll;
De a hegyekben gyilkos háború forr,
És a közinség fuldokló szava
A hosszan tűrő Istenhez kiált.
Legyen tehát közbátorság, ne név,
S a mim van: vérem, értékem, magam
Ajánlom érte. — Most végezzetek. (Hangos helyeslés.)

Gara (magában). Ez a fiú nekem kezd tetszeni.

Czillei (Garához). A medvebocs kidugta körmeit.
Most mit csinálsz vele?

Gara. Bizd csak reám.

Ország (fenn). Felséges úr, magas törvényhozónk!
Én részrehajlás nélkül szólhatok,
Mert, mint kevésnek e viszály korában,
A köz hazán kivül nincs érdekem.
Az ország hadnagyának jogait
Nem támadom meg: adjuk meg hatalmát,
Hogy a mit a közbátorság kiván,
Intézzen el mindent azon szerint.
De a török végvárakat kivenném.
Méltány szerint és czélszerűleg is,
Azoknál hagyva, kik megvédni birták:
Mert jobb kezekre nem bízhatjuk őket.

Gara. Egy félreértést kell megfejtenem,
Hogy szét ne ágazzunk Nándorra nézve.
E vár kivétel, mert kivételes
Erővel tartatott fenn. A király
Felsége rég kivánta látni azt,
Mint legmagasb dicsőségünk helyét.
Mi mind követni fogjuk őt oda,
S ott a helyszínén legjobb alkalom lesz,
Mit a király csak fenntartott magának,
Fiában megtisztelni az apát.

Czillei (félre). Igen, megyünk; de én hadat viszek.
Gara (Czilleihez).
Bölcsen teszed, — S hogy a király személye
Ne koczkáztassék s méltó ünnepélyt
S hatalmat lásson a szomszéd török,
Királyi haddal menjen Rozgonyi
Előre Nándorhoz s várjon be ott.
Király. Köszönjük, nádor, e gondoskodást.
Mi elmegyünk megnézni a követ,
Mely vértől s a hír lángjától piros.
Czillei (magában). Király öcsém nagyon megváltozott.
Ügyelni kell rá.
Gara. A mit Hunyadi
A rablók ellen szólt, mélyen hatott
Minden magyarra, s kétségen kivül van,
Hogy ezt tovább így hagyni nem szabad.
De ebben is már kedvezőbb a sors.
Ím itt közöttünk űl egy férfiú.
Kinél vitézebbet nem szült anya. —
Ujlaky (magában). Hogy hízik a jó szomszédom feje!
Gara. Ki vas kezében békét s háborút tart,
Ki, mert sokáig félre értetett,
S fölkergetett vadként üldözteték,
A kénytelenség fegyverét fogá fel,
S vér, láng között megtartá életét.
De íme most önként ajánlkozik
Leverni a rablók csoportjait,
Szolgálni a hazának mind saját
Kezével, mind minden hadával. (Giskra felkél.)
Sokan. Halljuk Giskrát!
Giskra. Igérem s fogadom,
Hogy a rablásoknak véget vetek,
S a közhadakhoz én is járulok,
Ha váraim s minden jószágaim
Sértetlenül hagyatnak birtokomban.
Ujlaky. A medve! mily szerényen alkuszik.
Czillei. El kell fogadni; ez méltó ajánlat.
Király. Örömmel látunk nagyjaink sorában
Hős férfi, és itt országunk előtt
Kivánatod szerint fogadjuk el
Szövetkezésedet. (Helyeslés.)
Ujlaky (magában). Most süssétek meg a főkapitányt.
Hogy rászedett ez a sovány Gara!
S e balga nép mint ujjong hogy saját
Végzéseit hiúvá teheti.
Sok jó szerencsét. Én Erdélybe térek!

Czillei (magában). Most rajtam a sor. — Felséges király,
S nemes magyar hon! melynek itt virágát
Mint egy bokorhan, összeszedve látom,
Bocsánatot hogy eddig hallgaték
És késtem a hálát kimondani.
De késnem illett, mert nyomosb ügyek
Forgottanak fenn s bölcs nagy férfiak
Méltólag intézték el azokat.
Jelenleg nincs többé mit mondanom
Hálán kivűl, bár súlyos hívatallal
Ruháza fel jóságtok, melyre szinte
Gyengék volnának vállaim, ha ily
Nemes király s ily bátor férfiak
Nem állanának mellettem; de így
Erős vagyok bár egy tenger baj ellen,
De hogy ne küzdjek pusztán csak szavakkal,
Tanúnak hívom a legbiztosabbat,
Kit semmi érdek meg nem veszteget,
Ki meglát mindent, és mindent kihallgat,
A ránk jövő időt; mutassa az,
Miként leszek hű a királyi székhez
És e hazához, melynek most erősben
Vagyok fiává téve mint valék.
Idő tehát, idő legyen tanúm,
Mely megmutassa hű szándékomat.
(Gyér helyeslés a felsőbb körből.)
De még van a mi lelkem sebheti.
Felség urunk gyülölségről beszélt,
S oly fájdalommal, mint királyhoz illik,
Legyek legelső, a ki vallomást tesz.
Mondhatnám bár, hogy ország érdekében
A legjobb lelkek néha elszakadnak;
S mégis lerázom e mentség palástját
S szégyennel bár, megvallom! gyűlölék.
De egy temérdek sír nyilott előttünk,
Melyben hazánknak legjobb hőse fekszik.
Ti port vetétek és könyűt utána,
Én e gyülölséget vetem bele:
Legyen temetve mind örökre. S most
Kérelmemet vegyétek szívesen,
Hunyadiak, a kikhez fordulok.
Legyünk barátok, sőt hogy oldhatatlan
Viszony csatoljon éltünk fogytaig,
Legyetek fiaim, és atyátok én,
Nem oly dicső bár mint a boldogult,
De érzelem- s jó szándékban szilárd.

E frígyet mint szent béke zálogát
Kivántam én megkötni, mielőtt
Országos tisztemet megkezdeném.
Őszinte, mint ellenség, mint barát,
A hon nevében nyujtom jobbomat. (Hangos helyeslés.)

H. László (félre). Nincs hát szemérem, s ész már a világon?
A farkas ordít, és a nép örömmel
Ujjong elébe. Oh szegény magyar nép!

Király. Isten sugalta e szövetkezést.
Reméljük jó szivedtől Hunyadi:
A hon nevében elfogadandod azt.

H. László (magában). Horogra csaltak! Felséges királyom!
Köszönöm figyelmed- és részvétedet:
A hon nevében szólítottatok fel,
Ily frígyet megtagadnom nem lehet! (Hangos helyeslés.)

Czillei (magában). Most van fiam már, s én mint Abrahám
Ezen fiút halálnak szentelem.

Király. S így vége a gyülésnek. Köszönöm
Hű buzgóságtokat. Legyen velünk
Az ég s őrködjék országunk felett.
(Éljenzés. Mindnyájan el.)

(Kisebb terem.)

Czillei ablakot nyit. *Király.*

Czillei. Vigyázva nézz ki, megláthatod.

Király. Ország nejét mondád?

Czillei. A barna hölgy,
Ki most lelép a karzat lépcsejéről.
Nagyon szilárdnak tartják: én hiúnak.

Király. Igen tüzes szem, félnék, hogy megéget.
S e másik, a ki most utána jő?

Czillei. A nádor lánya. Ösztövér leányka,
Szegény kis húgom.

Király. Erre néz. Dicső szem!
De oly hamar húny, mint egy nyájas alkony,
Mely elfut a vész és az éj elől.

Czillei. (félre). Az én királyom költővé leszen.
S hogy elmerül! Hisz ez nagyon derék.

Király. Nem Máriának hiják?

Czillei. Úgy, öcsém!
Nem rút leányka!

Király. (magában). Oh szép Mária,
Szeplőtelen sugár! miért előbb
Nem láttalak! — Most ismét visszanéz.
De nem reánk: félénk szelíd szeme
Keresni látszik. Vajjon kit keres?

Czillei. Hogy néz a kis kaczér! — Finom leányka.
Király. Királyi hölgy! ha lelke oly nemes
Mint arcza szép, s igéző termete.
Czillei. Ha szépnek tartod őt, úgy lelke szebb.
Elmében és erényben oly magas,
Hogy nem hasonlít földi kellemekhez. (Félre.)
Kell vernem a vasat. — Kár hogy jegyes.
Király. Mit mondasz? Ah a boldog Hunyadi!
Czillei. Boldog s te nem? Miért volnál király?
Király. Hová megy e hölgy most? Budára vissza?
Czillei. Nem, ő is eljön megtekintni Nándort.
Király (magában). Meglatom őt tehát! oh Istenem,
Királyok Istene! meghallgatsz-e engem?
De mit beszélek: Ágnes nyakamon.
Czillei. Beszélj királyom, hű bátyád vagyok.
Akármi gond, vagy érzemény gyötör,
Mondd bátran el, míg élek nem szabad
Ismerned gondot.
Király. Ah jó bátya!
Czillei. Szólj!
Különben azt hiszem, hogy nem becsűlsz.
Király. Úgy érzem, mintha Ágnest nem szeretném.
Czillei. Az semmi baj! — Sőt mondhatnám nagyon jó. —
Csak ennyiből áll?
Király. Mit tegyek vele?
Ő tőlem el nem fog maradni, s én
Boldogtalan vagyok.
Czillei (félre). Szegény öcsém! —
Ha nem haragszol, egy szóm megnyugaszt.
Király. Szólj bátya! Oh csak ments meg tőle most —
Később talán — de most nem tűrhetem.
Czillei. Én visszaküldtem őt: Budára ment.
Király. Miért nem Bécsbe?
Czillei. Onnan Bécsbe megy.
Király. Oh bátya vedd hálámat.
Czillei. Lásd öcsém!
Már szinte megharagvál, hogy javadra
Munkálni kezdék: szinte megvonád
Tőlem bizalmad s e gyülés alatt
Sok ollyan történt, mit nem szeretek.
De most már jó uton vagy: rendbe jöttünk.
Azonban még ez nem mind, mit tevék,
Én félig semmit sem teszek. Nekünk
Nándorban úrnak kell lennünk, s azért
Kilencz ezerből álló had követ,

Melynek felét beszállítjuk, fele
Künn táboroz, mig ottan múlatunk.
Király. Nándorba bátyám, nem bátyám, atyám!
Nándorba tüstént. Nem maradhatok.
Oh bár repűlni tudnék! Jer, siessünk.
Czillei. Módjával, jó öcsém, s ne légy mohó,
Akármi szándokod van: mert különben
Elreppen a madár.
Király. Oh Istenem!
De hát örökké e helytt maradunk?
Czillei. Menjünk! de jól jegyezd meg: itt királynét
S nem változó szerelmet kell vadásznod.
Király. Szerelmet és királynét. Czillei,
Parancsolom, hogy menjünk!
Czillei (magában). Így megyek.
Lépemre szállt a rossz fiú megint;
De most tudom, hogy meg nem szabadúl. (Elmennek.)

(Nyilt csarnok.)

Országné, Mária, Hunyadi László.

Országné. Meglátunk nem sokára, Hunyadi.
Mátkádnak a nádor megengedé
Előre menni Nándorhoz velem:
Mi tüstént indulunk.
H. László. S én és barátim
Kisérőtök leszünk.
Országné. Az úgy is illik;
A szép jegyesre gondot kell viselni.
H. László. Reá és rád, nemes hölgy. Köszönöm
E szivességet. És ha honn leszünk
Nándor várában, nem mulasztom el
A fáradságot, megszolgálni azt.
Jó Máriám! —
Mária. Oh László! én nagyon
Féltem miattad a gyülés alatt.
Hatalmasokkal tűztél össze s ők
Gyűlölni fognak.
Országné. Az természetes.
H. László. S nekem mulatság tenni, a miért
A cselszövőknek megfájúl fejök.
Mária. De oly haraggal! En nem is hivém,
Hogy oly hatalmas benned ez indulat.
Ha összeperlünk, félek vesztenem kell.
H. László. Te győzni fogsz, ha mindig így szeretsz.
Mária Oh Istenem!
Országné. S van egy bűvös szered,

Mivel haragja lángját olthatod:
Tekints reá.
H. László. Úgy győzni fogsz bizonnyal.
Így Máriám! És mégis most ne nézz rám:
Komor szemem nem nem olvad a tiédhez:
De jő idő —
Országné. Bocsáss meg Hunyadi,
Nekünk az úthoz kell készülni már,
Különben elkésünk. Jőj Máriám! —
Ah Istenem! minő tekintetek.
Mária. Tehát elvárunk.
H. László. Tüstént ott leszek.

(Országné és Mária el.)

Csodálom, hogy csak szólni is tudok
Hazudság nélkül. Undok tettetés!
Hogy birhatád meg e gyalázatot.
Apám nevét így fertőztetni be!
Fiává lenni egy vad szörnyetegnek,
E képmutató, orczátlan vén latornak,
Ki anyja méhét már megmérgezé.
És most apám! Ne halld meg tiszta lég,
Hogy el ne mondd a földnek és a sírnak.
De mit tegyek? ki nem kerűlhetém.
S még is gyülölni kezdem magamat
Mióta így megestem. Vér-ebet
Hozék magamra e rút gondolattal,
Mely üzni fog, bár merre fordulok.
Hogy nézzek én most jó anyám szemébe.
S Szilágyiéba? Megszököm magamtól.

(Ujlaky jö.)

Ujlaky. Te most magadnak és nekem fölötte
Nagy bajt szereztél ok nélkül.
H. László. Hogyan?
Ujlaky. Elperléd tőlem a végvárakat,
S egyszersmind Giskrát gazdaggá tevéd.
H. László. Te s ő barátok vagytok.
Ujlaky. Hivatalban
Nincsen barátom. Mint főkapitány
Meghagyhatám a végvárat neked,
De a rabló és gyilkos fészkeket
Felhánytam volna mint vakandturást,
És egyszer végre béke s rend leendett
Az ország belsejében.
H. László. Szép dolog!
De mért nem mondád ezt ki a gyülésben?
Ujlaky. Mert nem szokásom kürtöt fúni lesben.

Egyébiránt ezen már túl vagyunk.
Ti ellenem szegűltetek, hivén
Hogy ellenség vagyok, s az meglehet,
Mert nézetink igen kölönbözők.
De mielőtt mennék, egy baráti szót
Sugok füledbe: jól vigyázz magadra,
S tiszteld apádat, hogy soká ne élj! (El.)

H. László. Ez megfordított bibliát beszél.
Mogorva ember! — Bízzunk benne! s ő
Nem bízik senkiben. Ki látta azt?
És még is szívesebben hallom őt
Saját magamnál; ő legalább fia
Maradhat apjának. Menny és pokol:
De ám bevárom ezt a hon nevében
Adott apát, s ha ingadozni látom
Becsület útján, vagy bicczenni csak,
Fejéhez sujtom rám kötött nevét,
Hogy megszédűl belé. — Lovat Simó!

(Egy szolga lovat hoz Hunyadi Lászlónak. Henrik jö.)

Henrik. Bocsásd el a kantárt, jó Hunyadi!
Olvasd ez irományt.

H. László. Most nincs időm!

Henrik. Sőt most van még, mert egy hét mulva késő:
Nem érheted meg, bár minden betűje
Füledbe ordít, mint egy fergeteg.

H. László. Czifrán beszélsz. Add hát a levelet.

Henrik. Isten veled! Nándorban látjuk egymást. (El.)

H. László. Akár a holdban. (Megpillantván az irást.)
Hejh barátom! Eltünt!
Ez Czillei keze: Brankovicsnak ír. (Olvas.)
Irgalmas ég! s ez a veszett eb
Fogad fiává. Kössétek fel őt
Palotája kürtőjébe s gyujtsatok
Alatta lángot! — Ő tehát fejünket
Igéri Brankovicsnak és apánk lőn!
Hasadjon ketté szíve és feje.
De lassan! hát ha ármány fekszik a dologban?
S ez iromány hamis? de nem, saját irása.
Nincs benne kétség, ez saját keze:
Csak ő tud illyen ékesen beszélni.
Világos mint a nap. — (Bodó jö.)

Bodó. Kiről beszélsz?

H. László. Vagy inkább mint a villám,
Mely átczikáz az éjnek asztalán,
S egy gyilkos arczot fest a szem elé.

Bodó. Magaddal szólsz, úgy én eltávozom,
S az úthoz készülök.
H. László. Nem annyi ez,
Mint meghivás a sorstól, hogy kezem
Gyalázatos vérrel mocskoljam el?
S ez annyit tenne mint elesni pályám
Fénycsillagától, és lidércz után
Posványba menni. Oh Mindenható!
Őrizd meg gyilkosságtól kezemet.
S ha még is úgy kell lenni? e levél
Nagyon világos: a gyilkos lator
Szívébe mártott tollal irta azt.
Ezért hozott hát ő ily nagy hadat?
És én tünődöm? Oh rút gyávaság!
Holott örűlnöm kell, s hálákat adnom
Az égnek, mely reám gondot viselt.
Eddig ha gyűlölém a gaz latort,
Szégyeltem néha, hogy talán irígység
S idétlen méreg indít ellene:
Most megvetéssel büszkén nézem őt,
S kezemben tartom martalék gyanánt.
Mint aljas bűnöst felköttethetem:
Ki merne védni országárúlót?
Ha kényem tartja, orgyilkos fejét
Levágatom, rossz testét a Dunának
És a tengernek áldozván, hogy ott
A nagy hullámok néma szörnyei
Bámuljanak fejetlen tagjain.
Hisz ez csak kölcsön munka. Ő fiává
Fogad fel hogy kiirtson: én saját
Gyalázatos vérének fertejében,
Saját levében tálalom ki őt
Az ördögöknek, kikkel czimborált.
De ím közelget, s hogy megmosolyog.
A vén farkas mutatja rossz fogait.
Mosolygjunk hát, kinek van szebb foga.
Czillei. Te még időzöl? Ah nemes fiam,
Ifjú nemes hős! milly öröm nekem,
Hogy ily barátilag szoríthatunk
Kezet. Nagyon sok mondanom való van;
De azt majd csak Nándorban. A király vár,
Sietnem kell!
H. László. Ajánlj kegyeibe, kérlek.
Czillei. Szivesen,
Kéretlenűl is. Látlak nem sokára. (El.)

H. László. Elvárlak mint az örvény. Hejh barátim!
(Ágnes férfiruhában jö.)
Ágnes. Hagyd tisztelettel csókolnom kezed!
H. László. Ki vagy te szép fiú?
Ágnes. Boldogtalan.
H. László. E név alá sok ember tartozik.
Ágnes. De én megérdemlém, hogy az legyek.
H. László. Az kár. Különben még elég időd van,
Hogy megjavulhass. Szólj, mit tehetek?
Ágnes. Vígy el magaddal!
H. László. Ketten egy lovon
Nem ülhetünk.
Ágnes. Oh kérlek! ne tagadd meg
Ezen kegyet.
H. László. Nem kegy; de megtagadnám,
Ha asszony volnál is.
Ágnes. S ha az vagyok?
Ah Isten mentsen! S mégis nagy szigorral
Bánnál magaddal ily gyöngéd dologban.
Mátkás vagy bár s mátkádat szereted:
Te többre méltó mint csak egy leányra —
H. László. Gyermek magad, s már is gaz férfiak
Hitén vagy. — Mit csináljak e fiúval?
Ágnes (félre). Szent Istenem! minő e Hunyadi!
H. László. Nincs vétked, a miért üldözzenek?
Ágnes. Szerettem.
H. László. Ily korán.
Ágnes. S hűtlen valék.
H. László. Bolond, ki bízott éretlen korodban.
Ez nem nagy vétek.
Ágnes. Istenen kivül
Nincs a ki joggal számot kérjen érte.
H. László. Úgy Isten lássa, mit teszen veled.
Tudsz írni?
Ágnes. Oh igen!
H. László. Úgy hát irnokom légy! Szentgyörgyi!
Bodó. Mit kivánsz?
H. László. Adj egy lovat
E kis diáknak és vidd el magaddal!
Ágnes. Oh nem! ne hajts el tőled. Én veled
Kívánok menni, bár mi rossz szekéren,
És csak lovon ne: egyszer levetett;
Azóta félek.
Bodó. Furcsa kis diák!
Kár hogy nem asszony!

Ágnes. Kérlek Hunyadi.
H. László. Jó : Hát maradj ! podgyászaim felett
Elülhetsz a szekéren.
Ágnes (Hunyadi keze után nyul). Köszönöm !
H. László. Te sírsz fiú ? kár hév könyűidért,
Megfagynak ott künn ; mert kemény idő van.
De ím barátink várnak. Mehetünk ?
Madarász. E pillanatban, mind együtt vagyunk.
H. László. Úgy hát menjünk együtt. Ne félj fiú,
Egész a vízig szárazon maradsz.
Menjünk barátim vígan. Hagyjatok
Minden szekéren zászlókat lobogni,
Hogy minden ember lássa mint fogadjuk
Nándorban a királyt és új apámat.
(Mind elmennek.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Tábor.)

Czillei, Lamberger, utóbb *Henrik.*

Czillei. Nos, hogy találtad Nándort ?
Lamberger. Üresen.
Az őrsereg, ha annak mondható,
Vagy kétszáz rongyos ember, csonka, béna ;
És összekarmolt arczok, oly keserves
Alakban, mint a harcz megtépte őket.
Testben s ruhában rongyosabb hadat
Nem láttam életemben. Fegyverök
Csak romladék : fejetlen buzogány
És összetoldott kopják ; kardjaik
Mint a fürész ; foguk van és nem élök :
Inkább favágni, mint harczhoz valók.
Ijedség látni : mint az őszi darvak
Fűtöznek a melegtelen napon ;
De vad szemökben most is ég a harcz,
S rejtett düh hallgat elzárt ajkokon.
És mindenütt vér. Undok látomány !
A vén falon s a merre lép a láb,
Vérfoltokat láthatni. És kivűl
Egész vidék embercsonttól fehér.
Itt-ott a holló, kánya s vad ebek
Harczolnak még egy elhullt törökön.
Czillei. Nagy ütközet volt. És a vár erős ?
Lamberger. Elég erős, de piszkos és goromba.
A réseket bevarrták mindenütt.
Ez egyben nem tehetni kifogást.

Czillei. A vár tehát erős. — A földalatti
Tanyákat nem láthattad?
Lamberger. Sőt igen.
Egy szűk tanyában jártunk. Két halott
Feküdt a földön, s vagy négy haldokolt.
Egy másik, mellyet még foltozni kellett
Golyókkal csaknem tömve volt.
Czillei. Tehát
Csak ember nincs elég. Most köszönöm
A hírt, lovag. Pihenj ki táboromban;
Aztán, ha tetszik, visszajősz velünk.
Lamberger. A mint parancsolod! (El.)
Czillei. Szegény lovag!
Szeret beszélni, s én kihallgatám.
Ezért egy évig hálás lesz irántam.
De én nem azt hallám, mit ő beszélt.
Ő mint egy érzékeny szabó csak a
Ruhák sebeit vizsgálta, de nekem
Tudatlanúl jó híreket hozott,
A nagy merényhez, melyre készülök.
Csak egy nem tetszik: Giskra elhagyott.
Féltette medvebőrét, nem szeretné
Itt hagyni bundának. De szót szegett,
S előttem többé nincsen hitele. (Henrik közelit.)
Czillei. Ki az? ki vagy? Ne jőj közelb: felelj!
Henrik (leveszi álszakálát). Ej ej uram! hát már nem ismered
Hű sólymodat?
Czillei. Te Henrik! ily alakban?
Henrik. Magad kivántad.
Czillei. Nos mi hír? mi hír?
Hogy van derék ipam?
Henrik. Ép és erős,
Mint a vas, mellyet oldalán visel.
Kemény vitéz, még a kenyeret is
Karddal metéli. S milly étvágya van!
Egy sült bivalborjú volt asztalán,
Midőn bevittek. Pusztító keze
Szétszedte azt egy pillantás alatt.
És szomja! mint a puszta homoké.
Czillei. Magas szál ember nemde?
Henrik. Óriás!
Kilenczven évig kelle nőnie,
Hogy oly roppant legyen. Leült
Hogy szembe nézhessen velem: különben
Túl nézett volna rajtam. Rendkivűl
Örűlt, hogy végre hírt hallhat felőled.

S hogy a levélbe nézett, szemeit
Kezdé törölni: úgy sírt mint a gyermek.
Czillei. Érzékeny ember! Lám, még van szives
Barátom a világon.
Henrik. Itt a válasz.
Czillei (olvas). „Készen vagyok mindenre. Légy serény,
Ügyes, kitartó. A meggondolásnak
Ne hagyj időt. Az ily tetthez serény kéz
És bátor szív kell, nem meggondolás."
Mit nem tud a vén deszpot! Úgy van, úgy!
Itt csak serény kéz adhat jó sikert.
S az nem fog elmaradni. Puszta vár,
Könnyen hivő, bolond jóságu nép,
S velünk vagy négyezer markos legény,
S a két Hnnyadinak nincs többé feje,
Ürügy találkozik ha elveszének.
Te még is itt?
Henrik. Várom parancsodat
Czillei. Igen. Maradj itt. Vagy nem. Menj a várba
S kisértsd meg, és szegődjél, ha lehet,
Akármiféle szolgának Hunyadhoz.
Lehet, hogy ott szükségem lesz reád.
Indúlj!
Henrik. Jutalmat várnék, jó uram!
Erszényem ollyan mint a fujtató:
Üres szelet köhécsel; féltenem kell,
Hogy sorvadásba vész.
Czillei. Rossz gazda vagy.
Henrik. Sőt rendkivül jó. Még húsz aranyom
Maradt az útról, s egy rácz kalauz
Elnyerte koczkán.
Czillei. Hát koczkázol is?
Henrik. Csak gazdaságból, mert úgy is meginnám.
Czillei. Mind illyen a müvész. Fogd e csomót,
Tán visszahozza vesztett pénzedet,
S ha elfogy, kérj. Láss dolgodhoz serényen.
Henrik. Megyek, s szegődöm, hogy készen találj. (El.)
Szolga (jö). Uram! királyunk nyugtalankodik.
Czillei. Tüstént megyek. (Szolga el.) Nem látta Máriát
Egész uton távol tartottam őt:
Annál nagyobb lesz vágya. S érdekem,
Hogy azt neveljem. Most meghitteimnek
Parancsot osztok, aztán indulunk
Nándor felé! No! dölyfös Hunyadi,
Egyél, igyál és nézd meg e világot.

Megesküvém, hogy üdvözítelek,
S mint jó apád megtartom szavamat. (El.)

(Nándor. — László laka.)

Szilágyi, H. László.

Szilágyi. Tehát kormányzó lett Czillei,
S főkapitány a kényes Ujlaky?
Elgondolám biz azt. S azért nem is
Volt kedvem ott mulatni. S a mi több,
Ti új apát nyerétek. Szép dolog,
Ha Istentől van; ámbár a bitó,
Habár aranynyal volna is borítva,
Nem ér meg annyit mint egy sírkereszt
Szegény, de jámbor ember hamvain.
De semmi, most már jó helyen vagyunk,
S bevárjuk őket. A napokban itt
Egy német sunnyogott. Nagy kandisággal
Tekintgeté a várat s telve volt
Csodálkozással. Meghordoztatám,
S nem látott semmit, mert a hadakat
Mind rejtve tartom. Ő, vagy más akárki
Nem láthat mást, mint kór vitézeket,
Kik föl s alá lézengenek. S tudom
Örvendetes hírt vitt meg elleninkhez,
De mink azért itt jó karban vagyunk.
Most távozom, s mindent elrendelek,
Hogy a királyt méltólag elfogadhasd.

H. László. S én addig asszonyinkat múlatom.
De bátya, még egy szót. Ha mind együtt
Lesznek barátink, egy titkos tanát
Kell tartanunk.

Szilágyi. Tudod hogy gyűlölöm
A titkolózást.

H. László. Jó bátya, hát miért
Rejtéd a vár aljába hadaid?

Szilágyi. Az más. Egyébiránt te tudhatod
Miért kivánod így.

H. László. Nagy ok miatt.
Egy undok árulás van ellenünk,
S vérnek kell folyni.

Szilágyi. Vérnek? ne beszélj!
És árulás? mondád.

H. László. Kezem között
Van a bizonyság.

Szilágyi. Hadd folyjon, ha kell:
Ez férfi munka lesz.

H. László. Miről beszélsz?
Szilágyi. A vérről, jó öcsém. Egyébiránt
Tanácstalan ne fogj hozzá magad:
Éjfél előtt még itt nálad leszünk,
Megtenni készek, a mit merni kell.
Tehát közelg a vész. Nem gondolám,
Hogy ily korán, de annál jobb: a lég
Tisztább a vész után. Villám, halál!
Mi jó, hogy e vár még kezünk alatt van.
Különben mint az ürgét a mezőn
Kiöntenének. Még az este hát,
Addig ne szólj, rekeszd be titkodat,
Mint a kopót szokás, idő előtt
Hogy fel ne verje a kivánt vadat.
H. László. Nyugottnak látsz, és illyen maradok.
Szilágyi. Úgy jó. Mulass az asszonyokkal, és
Lopd el szemökből a nyájas mosolyt.
Ne félj öcsém! mennydörgős háború!
Szeretném látni azt a vakmerőt,
Ki téged bánt, mig én is itt vagyok.
Jerünk öcsém, vegyünk lélekzetet,
Az Isten lége még ki nem fogyott!
H. László. Tudod hogy Czillei nagy hadat hozott?
Szilágyi. Be nem bocsátjuk.
H. László. Egy lelket se, bátya!
Szilágyi. Nem egy kutyát, öcsém! Ebben marad! (El.)

Ágnes egyedül, később *Mátyás.*

Ágnes. Ah Istenem minő helyen vagyok.
Kemény és titkolódzó férfiak,
Kiknek beszéde vér és árulás.
S közöttük én hölgy, férfinak hazudva,
Számüzve attól, a kinek kegyéért
Szerelmet adtam; kétes idegen
Az új tanyán, hová felvettenek,
Kitéve minden sorsnak, mit tegyek?
Istennek anyja, gyenge hölgy, te is,
Ámbár erényes s hozzánk nem hasonló,
Hallgass meg engem elveszett leányt.
H. Mátyás (könyvvel jö). Kegyetlen ember volt e Tacitus!
Míg egy lapon keresztűl gázolok,
Kifárad elmém. Mint a bűvölő
Palaczkba zárja órjás szellemeit,
Úgy fojt ez néhány sorba egy világot,
Mely rendkivűli dolgokkal tömött:
Csatákkal bősz, és pártokkal viszályos

Idők, melyekben ádáz még a béke is;
Hol orgyilok, csel, méreg, hitszegés
És honfi háború, testvérölés
Váltják fel egymást, borzasztó cserével.
Istentelen kor! (Becsapja könyvét.) A patvar vigye.
De ezt is tudni kell. Jó püspökünk
Ért a dologhoz s ő nagyon dicséri:
Azonban én csak Caesart szeretem,
Jön, lát és győz. És — hát ez kicsoda?

Ágnes. Nagy Isten! nem vagyok magam. (Távozik.)

H. Mátyás. Hohó!
Ifjú barátom, állj meg egy kicsint.
Hadd nézzünk szembe. A mennykőbe is!
Hiszen te sírtál? és minő szemekkel!
Ez nem szabad. Jer, vesd el gondodat,
S vívjunk egy kissé, az majd földerít, (Kardokat hoz.)

Ágnes. Én félek a vastól.

H. Mátyás. Manóba, hát
Minő legény vagy? végy szoknyát magadra,
Ha víni sem tudsz. Ám no, nem haragszom:
Beszéljünk szépen. Hát mi vagy fiam?

Ágnes. Irnok.

H. Mátyás. Diák vagy? Oh hisz ez derék!
Végtére bátyám még is felcsipett
Egy kis diákot, a ki fiatal
S nem ollyan mint a fonnyadt paprika.
Csinos kölyök vagy, s egyszersmind tudós.
Nagy ritkaság! De lássunk a dologhoz.
Olvasd el ezt a két sort s magyarázd meg.
De jól vigyázz, hogy meg ne fogjalak.

Ágnes (félre). Jó kedvü gyermek, tréfálok vele
S tán megmenekszem. (Átveszi a könyvet.)

H. Mátyás. Nos, mit mond a könyv?

Ágnes. Azt, hogy te az ifju bánnak öcscse vagy.

H. Mátyás. Azt Isten ember tudja, Tacitust
Kivéve, kit te meghazudtatál.
Mi van tovább?

Ágnes. Hogy nem tudok diákúl.

H Mátyás. Oh szép barátom! így nem alkuszunk.
Birkózni csak tudsz. Jer, ki ügyesebb?

Ágnes Ne, kérlek!

H. Mátyás. Nem, nem, meg nem szabadulsz (Üldözi.)

Ágnes Bocsáss, hiszen beteg vagyok. No lásd
Elejtém könyvedet. (Huzakodás közben a könyveket elejti.)

H. Mátyás. Mi a tatár!
Hát így vagyunk? No már azt mondhatom,

Te szép diák vagy. Hát hol a bajusz?
És a szakáll? Még híre, hamva sincs:
De annál több a haj. Tebát azért van
Oly könnyen síró gyermekes szemed?
Ej ej! az én példás és szigorú
Bátyám magának ily diákokat tart?
No ebből szép kis tréfa lesz. Ha fedd —,

Ágnes (letérdel). Az Istenért, irgalmazz, könyörűlj!
Bátyád engem mint elhagyott fiút
Nagy kérelmemre vett fel, és ha tudná
Hogy nő vagyok, meghalnék szégyenemben.
Oh Istenem! ki szán meg engemet?

H. Mátyás. Ne sírj, ne sírj, azt nem szenvedhetem.
Ő hát fiúnak tart? Az meglehet;
Hisz ő nem is lát mást, mint Máriát,

Ágnes (félre). Oh boldog hölgy!

H. Mátyás. De annál derekabb,
Hogy én tudom, mit ő nem is gyanít.
Légy nyugton én oly hallgatag leszek,
Mint a ki ezt a könyvet irta volt.
Jer, ülj le mellém, szóljunk okosan. (Leülnek.)
Tehát kisasszony vagy, s azért nem értesz
Diákul és a víváshoz, s azért
Birkózni sem mersz? az természetes.
Hisz én erősebb volnék, azt tudom.
De most már bírod hallgatásomat:
Köszönet fejében jót tehetsz velem.
Akarsz-e?

Ágnes. Oh parancsolj! mit tegyek?

H. Mátyás. Caesar, segíts!
Te szép vagy, és bizonynyal ismered
Már a szerelmet. Én sokat tanúltam,
De könyveimben erről semmi sincs,
Vagy ollyan a mit meg nem foghatok.
Mondják hogy hozzá semmi nem hasonlít:
Hogy édesb mint a méz, és lelkesítőbb
Mint a bor, és sokkal mulattatóbb
Mint a vadászat, harcz, táncz, lakoma,
S gyönyörtelibb mint miuden öszvesen,
Mit ember kéjest ismer a világon.
S csodálatos, ha szép hölgyek szemével
Találkozom, ha őzi termetet
És látok gyöngén hullámzó kebelt,
S a gyöngy fogaknak bíbor partjain
A legszebb hangnak hallhatom zenéjét,
Úgy tetszik mintha sejteném mi az.

De látni és csak hallani s nem egyéb?
Ez nem lehet valódi szerelem.
Fejtsd meg nekem, mi az valódilag?
Mi az, mi benne oly kivánatos?
Mi gyorsaságot ád a lassunak,
Hidegnek lángot, a dőrének észt,
De őrülést a bölcsnek, és halált
A mély szivűnek. Mondd, kérlek mi az?
Szóval, taníts meg engem is szeretni.

Ágnes. Ha oly veszélyes, jobb ha nem tudod meg.

H. Mátyás. Sőt ép azért kivánom tudni: én
Veszélyt óhajtok, hogy legyőzzem azt.

Ágnes (félre). Bár én feledni tudnám. Jó fiú,
A mit kivánsz, az romlásodra lesz.

H. Mátyás. Te nem figyelsz rám?

Ágnes. Sőt igen nagyon.
(Magában.) Feldúljam most ez ifjú kebelét
S bűnnel fizessek e háznak, hová
Atyailag felvettek ismeretlent?

H. Mátyás. Te nem felelsz?

Ágnes. Ismered a királyt?

H. Mátyás. Csodálatos kérdés. Mint magamat.

Ágnes. Hogy tetszik ő neked? Kérlek, felelj.
Megfejtem aztán, a mit kérdezél.

H. Mátyás Te csak játszol velem. De ám legyen.
Meglátom mit felelsz majd. És előre
Mondom, bolonddá nem hagyom magam
Tétetni általad.

Ágnes. Nyugott lehetsz.
Hogy tetszik arcza és egész alakja?

H. Mátyás. Igen szelíd jó ember.

Ágnes. Azt tudom.

H. Mátyás. S aztán — különben nem tetszik biz az,
Köztünk maradjon, mert nagyon puha
És férfiatlan. A vén Czillei
Rossz ételekkel tartja, úgy hiszem.

Ágnes. Korán sem. Jól él, sőt királyilag,
S mindenben józan és mértékletes.
Egyet kivéve.

H. Mátyás. S az?

Ágnes. A szerelem.
Alig korosb náladnál, kezdte már
Ismerni ezt a gyászos szenvedélyt,
Mielőtt tanúlt s kifejlett volna még,
S megérett volna testi lelkileg,
A gyermek férfi lett idő előtt,

S a férfi gyenge asszonynyá puhult.
(Mátyás szórakozottan egy könyvet forgat.)
Mellette nézd meg bátyádat.

H. Mátyás. Hiszen te
Másról beszélsz.

Ágnes. Sőt épen a dologról.
Tekintsd meg őt, mily délczeg férfi az!
Helyén van minden izma, mintha Isten
Kezétől most vált volna meg, derült
Arczán, szedetlen szőlő hamvain,
Nem látszik még a szenvedély keze.
És mozdulatja mint aczél idegzet
Rugalma, könnyü, biztos és szabad.
Ép mint a csillag, éber mint a nap,
És szép!

H. Mátyás (szavába vág, felugrik). Elég!

Ágnes. (magában). Féltékeny a legény.
(Fenn.) Szebb minden férfinál, kit ismerek.
De ő, fogadni mernék, hogy bevárta,
Míg teste fejlett, lelke megszilárdult.
Ő apja mellett munka s harcz között
Nevelkedék, s míg mások lágy szerelmek
S tivornya közt avattak férfiakká:
Ő vérmezőkön edzé fel magát,
S jobb napjait csatákkal írta be.

H. Mátyás. Azt véled, én tán nem láttam csatát?

Ágnes. De ő vivott és vérzett a csatán,
S apád után, mint híre és neve
Méltó utódját nézi őt e hon.

H. Mátyás. Távozz'.

Ágnes. Haragszol?

H. Mátyás. Távozzál ha mondom.

Vitéz (ki az ajtóban megjelent, s őket kihallgatá, visszavonultában
Most egyszer jó kezek közé került. (Benn.)
Mátyás!

H. Mátyás. Mindjárt. — Te még is itt mozogsz?
(Ágnes búsan el.)

H. Mátyás (utána indúl).
Bocsáss meg, nem haragszom, sőt mi több,
Becsülni kezdlek, és talán szeretni.
Még majd beszéljünk erről többet is.
De most siess, most, látod, nincs időm.
(Ágnes el. Mátyás felveszi Tacitust.)
Teringettét! ha ezt Vitéz apus
Meglátta volna.

Vitéz (kilép). Mit csinálsz fiam?

H. Mátyás. Tacitust olvasgatom.
Vitéz. Nagyon jeles könyv.
Ez megtanít, miként silányodik
Az ember és kor észrevétlenül,
Ijesztő gyorsasággal, s mily nehéz
És lassu gyógyulással vetkezik ki
A gyáva létből, melybe sűlyedett.
De most talán elég volt, jer mutasd meg
A várat és az ütközet helyét.
H. Mátyás. Örömmel! Oh én itt mindent tudok.
Most egyszer én is mestered leszek.
Vitéz. Úgy illik, a ki mit tud, azt tanítsa.
Tehát induljunk.
H. Mátyás. Csak kardot hozok.
Apám köté fel e kardot nekem,
Szeretném látni a ki elveszi.
Menjünk atyus s ne rettegj semmitől. (El.)

(Várfal.)

H. László, Henrik, utóbb *Országné és Mária.*

H. László. És a levél mit Brankovicsnak adtál?
Henrik. Csak másolat volt.
H. László. Így hát Czillei,
Ki választ nyert az elküldött levélre,
Meg van nyugodva, s rád nem is gyanakszik?
Henrik. Oly távol a gyanútól, hogy naponként
Parancsát várom téged és öcsédet
A más világra átszállítani.
Azonban most csak azt parancsolá:
Szegődjem hozzád és szolgáljalak.
H. László. Okom van hinni a miket beszélsz,
És férfiasnak létom a boszút.
Ohajtanám azonban, ha szabad
Barátilag tanácslanom: boszúdat
Tovább ne vinnéd. Hölgy, ki nem szeret
Bennünket, vagy ki fényért, csillogásért
Elád szerelmet és becsületet,
Nem érdemes hogy megtiszteljük őt
Fájdalmainkkal. A mi engem illet,
Nekem te nagy szolgálatot tevél;
S ha még ez életben, miként hiszem,
Lelsz vágyaidhoz illő munkakört,
S ügyet, melyet kivínod érdek és jog
Vagy tiszta kebled büszkesége hajt,
Vagy végre — Isten ójon e csapástól —
Érzelmid láza, végzett emberek

Armánya bajt, vészt hoznának fejedre,
Emlékezzél, hogy él egy Hunyadi,
Kinek barátja lől.

Henrik. Oh Hunyadi!
Ha én helyetted volnék, oly hatalmas,
Becsűlve és szeretve mindenektől,
Ezen kebellel, mellyet még nem ismersz,
De melynek olthatatlan szomja van
Egy jobb világ és tiszta lég után;
Egy nagyszerű pusztítást kezdenék,
S meg nem nyugonnám, míg a nagy világ
Egy része, mint az Isten megteremté,
Ki ne tisztúlna emberek gyomától,
Hogy volna egy pont, a hol a becsület
És a kifáradt érdem megpihenjen.

H. László. Ifjú barátom, minden jobb kebelt
Gyakorta száll meg e vágy: nagyszerű
S Istenhez illő munkát végzeni.
De a világba lépve s úgy találva,
Hogy a nagyobb rész, még a jobbak is,
Féllelkü nép, hamar kifáradó
A jóban, és hű csak hibáihoz,
Ezt látva, s többször kárunkkal csalódva,
Fogy a bátorság s alkudozni kezdünk.
S a fényes és gyors villámtűz helyett
A lassu, munkás nap hevét becsűljük.
Azonban várd be: a mit tenni kell,
Tanúja léssz, hogy nem mulasztom el.
S most házam a tiéd is: légy ura
Veszélyes titkaidnak.

Henrik. Légy nyugott!
Ha el nem lopják, én nem vesztem el. (El.)

H. László. Jó Máriám! sokáig hagytalak.

Mária. Ki volt az ember, a kivel beszéltél?

H. László. Megmondom egykor. Róla most csak ennyit:
Ha láthatnád ez ember kebelét,
Iszonynyal néznél annak mélyibe,
Hol a sötét haragnak lángjait
Egy még sötétebb bánat éje nyomja.

Mária. S ki hozta őt ez állapotra?

H. László. Hölgy.

Mária. Oh Istenem! Ki fogja őt megint
Életre hozni?

H. László. Férfi. ő maga.

Mária. Mily büszke vagy! de én csak így szeretlek.
Téged miattam illyen sors nem érhet.

H. László. S ha még is érne balsors, nem miattad,
De más miatt; ha érdek és viszály
Szakasztanának ollyan emberektől,
Kiket szeretsz —
Mária. Kit úgy, mint tégedet?
H. László. Ha ellenségem lenne még atyád is —
Mária. De ő barátod, hidd el. Istenem!
Te oly kemény vagy hozzá.
H. László. Megbocsáss!
Nem kétkedem; de még idő jöhet,
Midőn e kérdés megfejtést kiván.
Mária. Az Isten látja lelkem!
H. László. Köszönöm.
Én biztam benned, s még is jól esett,
A mit hivék, szavadból értenem.
Országné (közelít). Nézzétek! én is leltem valamit.
Egy szép kicsin tőrt, s tán épen török mű.
H. László. Valóban az, s még a legjobb fajú.
Mária (nézegeti s visszaadja).
Ah! vér van rajta!
Országné. Annál becsesebb:
Megtartom férjemnek, ha engeded.
H. László. Oh kérlek! Ámbár ő nehéz csatákban
Saját kezével szerzett illyeket,
Ezt tőled még is szívesen veendi.
Országné. Meg is kivánom. És most —
H. László. Igen!
Ha meg nem untok, folytatom tovább.
Távol hang. Dicsértessék az Úr neve!
Országné és Mária.
Mi volt ez?
H. László. Az őr kiált. Látjátok őt a tornyon?
Mária. Szent Isten! millyen szédítő magas.
H. László. A legmagasb a várban. Itt valánk
A legmerészebb harczi tett tanúi.
Nézzétek ott a csonka fedelen,
Melyről a kúpot szélvész hordta el,
Örök vigyáztak éjjel és naponta;
De puszta lőn, midőn harcz kitört,
Mert minden férfi ütközetbe ment.
Félszázezerrel jött most Mahomet;
Düh, kénytelenség s a nyert diadalmak
Rögzött reménye hajtá harczba őket;
Mi hittel álltunk a szám ellenébe,
Szent jelszavunk volt: Isten és haza.
És forrt, dühöngött a harcz, ingatag

Szerencselábon mind a két felé.
S egyszerre ím rémes sivalkodás
Tört át a légen. Egy merész pogány
Felküzde a toronyba, s tetején
Lobogtatá a félhold zászlaját.
Meghűlt a vér a legjobbakban is,
Mert a riadt nép csüggedt küzdeni.
De nem sokára a pogány megett
Egy más alak jelent meg; felszakasztá
A már kitűzött zászlót, s vakmerőn
Megtámadá az izmosabb pogányt.
Közöttük most dühös viaskodás
Keletkezék a két hadfél előtt.
A harcz megállni látszott, mindenek
Figyelme rajtok függve, mintha sors
Rendelte volna, hogy helyettök e
Két ember győzzön, várták a kifejlést.
Az nem sokáig késett. A magyar
Unván a hosszu harczot, a tető
Széléhez tolta a makacs pogányt,
S ott átölelvén, rettentő halálra
Magával a mélységbe ragadá.

Országné és Mária. Réműletes!

H. László. Szörnyet halt mind a kettő,
S egy sírban a legbátrabb férfiak
Most itt nyugosznak a torony tövénél,
Félhold s kereszt alatt. De a harcz nyerve lőn.
S Konstantinápoly hóditója szégyent
És félszemet vitt Nándor vár alól. (Bodó jö.)
Mi hir Bodó?

Bodó. Épen most érkezett
Királyi őrsereggel Rozgonyi.

H. László. Az jó barátunk. Kérlek menj, bocsásd be
S fogadd el őt nevemben. (Bodó el.)

Mária. De még magadról semmit sem beszéltél?

H. László. Mit szóljak? én is a harczban valék,
S küzdöttem ott legjobb erőm szerint.
S ki nem tevé azt? Mind viaskodánk.
Közepette jártam vésznek és halálnak,
S akarta Isten, hogy tiéd maradjak.

Mária. Vedd érte legfőbb hálámat, nagy Isten!

H. László. Most nézzetek le: itt bucsúzik el
Hazánktól a Duna.

Országné. Mely dicső folyam!

Mária. Erősbnek látszik, mint náluuk Budán.

H. László. S mély mint a tenger. Itt már jó szerint

Honunknak minden csepje benne van,
S mielőtt kimenne, vég üdvözletül
Még összegyűjti bús hullámait.
Megállni látszik, mintegy kérdezőleg:
Megyünk-e mink is partjának lakói?
Vagy szűtlenül magát eresztjük el
A puszta tengerhez, hol idegen,
Hol a magyar szó hangja ismeretlen.

Országné. Úgy szólasz róla mint egy szerető;
És arra méltó is; de én ha mátkád
Találtam volna lenni, féltenélek.

Mária. De én nem féltlek tőle Hunyadi,
Mert biztosomnak vallom a Dunát.
Midőn sokáig oly távol valál,
Gyakran megálltam néma partjain,
Titkot sohajték a szellők közé,
Melynek suhamló árjain repültek.
S ha néha mintegy visszajőni látszott,
A délszelek vervén hullámait,
Hittem csalódva — mért nem volt igaz! —
Hogy a habokban mátkám szíve forr,
És választ adni küzd a part felé.

H. László. Ábrándozóm! mi szépek álmaid!
De a mi nem volt, úgy van: most szeretlek.
(Országnéhoz.)
Bocsánat, szép hölgy!

Országné. Mért?

H. László. Hogy untatunk
Szerelmeinkkel.

Országné. Olly üres kebelnek
Tartasz? Haragszom rád.

Mária. Megbékítelek,
Mert jó hírt mondok: férjed már közel van. (Ágyúlövés.)

Országné. Jaj Istenem! tán ellenség közelget?

H. László. Csak férjed s a király.

Országné. Csak? Oh gonosz bán!
Csak férjem? Várj, ha nős léssz, visszatorlom.
De nem, hisz akkor téged kellene
Gunyolnom, édes Máriám. Tehát
Csak megbocsátok egy feltét alatt.

H. László. És az?

Országné. Hogy minden ellenségidet
Úgy győzd le, mint most győzve vagy magad.

H. László. Nagylelkü vagy! S most, drága hölgyeim,
Tisztem parancsol.

Mária. Mink is elmegyünk.

Országné. Minden bizonnyal. Lássa a király,
Hogy Nándorvárban nem csak katonáktól —
H. László. De a magyar nők legnemesbikétől
Lesz üdvözölve.
Mária. Oh Lászlóm!
Országné. Te mondád
S mink elfogadjuk. Ah ismét lövés!
H. László. Közelgenek. Megérjük újra, mit
Sok századig nem láttak őseink:
Nándor királyi vendéget fogad.
Országné. Rosszúl idézsz, mert akkor a király
Vivott a várért, s testvérháború
S nagy vész követte a dicső napot.
H. László. De a hon felvirult, s így jól idéztem.
Országné. Az Isten adja!
H. László. Most szép hölgyeim,
Menjünk fogadni a magyar királyt!
(Elmennek.)

(A várkapu tája belül.)

Szilágyi, Rozgonyi, Vitéz, H. László, Kanizsai, Bodó, Madarász.

Szilágyi. Hijátok a bánt; a király közelg,
S ágyuzzatok sürűbben, hogy dörögve
Hirdesse a lég a vár örömét (Sürü ágyuzás.)
Rozgonyi. Mit vagy teendő Czillei nagy hadával?
Vitézeim zúgnak, hogy a király,
Nem bízik bennök, s ennyi idegent
Hozott magával a végvár alá.
Szilágyi. Szükségtelen fitogtatás. Azonban
Meglássuk mit tegyünk.

(Nép gyülekszik a katonák háta megett, kik két sorban állva a szín belsején álló kaputól síkátort képeznek. Elül hölgyek állnak. A katonák között benn a kapunál megjelenik H. László.)

H. László. Bocsássatok hidat: jön a király. (Szilágyihoz.)
Kiadtad a parancsot, hogy csak a
Királyhoz tartozók jöhessenek be?
Szilágyi. Még nincs idő rá. Éreztetni kell,
Hogy haddal látogatni nem szokás.
H. László. Adjátok a várkulcsokat! (A várkulcsokat átveszi.)

Király, Czillei, Gara, Ország, Bánfi.
s még néhányan jönek.

(Midőn a király csaknem a szín elejéig jött, H. László elébe térdel, a kulcsokat tartván.)

H. László. Felséges úr, vedd át e kulcsokat,
Mikért apám sok terhes napokon

Küzdött, s halálnak válva, meghagyá,
Hogy át ne adjam másnak mint neked.
Most teljesítem e nagy megbizást,
Mélységes hódolattal nyujtom át
E honfi véren váltott kincseket,
S a leghűbb szívvel esdeklem! ne vondd meg
Kegyed s bizalmad tőlünk, gyermekeitől
Egy olly apának, a ki élete
Zártáig érted híven fáradott,
Ki, mert közel volt a királyi székhez,
Azért tevé csak lábát lépcsejére,
Hogy bármi vészben ingadatlan álljon.
Ki nem csak szóval: vész és harcz között
Mutatta meg sok éven át, hogy érted
És a hazáért élni halni kész.

Király. Mi tisztelők atyádat, és szerettük,
S fiában is becsüljük őt: azért
Tartsd meg, nemes bán, e várkulcsokat:
Légy oly vitéz és oly hű, mint apád volt.

H. László (felkél). Elszántam tenni tőlem telhetőt.
Hüségemért Isten legyen tanú,
S torolja meg, ha egykor megszegem.
És most, királyom, légy üdvözz közöttünk.
Tanulni fogjuk pillantásaidból,
Mi az, mi felségednek jól esik.
Parancsúl veszszük, a mit sejtenünk hagysz.

Király. Fordítsd meg s vedd kérelem gyanánt,
A mit parancsolunk. De ím elénk
Nők is mosolyganak. Ez szép fogadás.

Szilágyi (hangosan). Fel a hidat! már nem jő senki be.

Czillei. Hallád öcsém? hadunk kizáratik.
Ez árulás!

H. László. Ki szólt itt árulásról?

Czillei. Mind, s én a főkormányzó, Czillei
Nyilatkozom, kész inkább visszatérni,
Mint tűrni békén e gyalázatot.

H. László. Erősen tévedsz, főkormányozó.
Itt visszatérni volna csak gyalázat,
S ránk nézve bántás, mit nem érdemeltünk. (A királyhoz.)
Bocsánatot, felség, e zaj miatt!
Ország törvénye tiltja szigorún
Végvárainkba külső hadakat
Bocsátanunk. S ezen felül, mióta
Hazánkba léptél, felséges személyed
Védelme minket illet: gyávaság
És szégyen volna másra bízni azt

Bízzál királyom! a nagy Mahomet
Győzői állnak itt melletted őrt.
Király. Én bízom bennetek. De, Hunyadi,
Jőj csak mutasd be a szép hölgyeket.
H. László. Örömmel! (Éljenzés.) A nép üdvözöl, királyom!
Király. Üdvöz'llek nép és bátor katonák! (Újra éljenzés.)
(Lászlóhoz.) Jól szóltam így?
H. László. A legjobban, királyom!
Király. De most siessünk. Ah Szilágyi jő.
Szilágyi. Felséges úr! én rossz hírben vagyok,
Hogy a mit érzek, fennszóval kimondom.
S igaz lelkemre! nem hittem soha,
Hogy e falak közt megtisztelhetem
Felségedet. De most itt vagy velünk
Lélekben és testben, s én rendkivűl
Örvendek rajt' s kimondom magyarán:
Hozott Isten, király! légy itt honn közöttünk.
Király. Add jobbodat, vitézlő férfiú!
Szilágyi. Igen kegyes vagy.
H. László. Most, uram király!
Olyan kezet fogsz, mely minden csatán
Vagy tíz pogány főt vág le.
Szilágyi. Rágalom.
Felséges úr! valódi rágalom.
Király. Mert néha többet is talán?
Szilágyi. Csekélység!
Ily apróságot számba sem veszünk.
Király. Gyakran kivánlak látni, míg itt leszek.
Isten veled! most nézzük a hölgyeket. (El.)

Czillei, Gara, Bánfi.

Czillei. Nem végtelen könnyelmüség-e ez?
Gara. Mit várhatsz tőle mást? Egyébiránt
Jelenleg nincs mit félni.
Czillei. S Ujlaky
És Giskra megszökének!
Bánfi. Ujlaky
A várakért haragszik, s Giskra félt.
Czillei. Nem hitszegő két ember az? De többé
Egyiknek sincs előttem hitele.
S hadam kizárva. Mennykő és halál!
Gara. Fanyar dolog! de mit tegyünk vele?
Legjobb mosolygó szájjal venni be
S elrejtenünk a méltó haragot.
Bánfi. Azt mondom én is.

Gara. És várnunk időt,
Míg e bántásért számot kérhetünk.
Czillei. Nem atyja vagyok-e? s így nem bízni bennem!
Ez szemtelenség.
Gara. Csak Szilágyitól,
Mert vőm ezt nem teendé. Ám de ez
Végtére mindegy. Most már így vagyunk.
De itt sok hallgatónk van. Jőjetek
Hozzám, ha tetszik s nyertek rá időt,
S ott értekezzünk e dolog felett.
Bánfi. Én azt teszem, mit példaszó tanít:
Ordíts a farkasokkal!
Gara. Tedd te azt;
Én jobb időkre várva hallgatok.
Czillei. S én felkiáltok minden szellemet,
Mely átkozódni s öldökölni tud. (El.)

Rozgonyi, Madarász, Dörmő.

Madarász.

No Dörmő! hát láttad a királyt?

Dörmő.

Láttam.

Madarász.

S örültél neki?

Dörmő.

Örültem.

Madarász.

De úgy-e, Dörmő, nem örültél annyira, mintha még egyszer oly nagyon örültél volna?

Dörmő.

Nem!

Madarász.

De ha azt mondta volna a király: vitéz Dörmő!

Dörmő (elragadtatva).

Hóh uram!

Madarász.

S kezedbe nyomott volna egy kis borravalót?

Dörmő (megbántva).

Istennek ajánlom hadnagy uramat!

Madarász.

No ne haragudjál, Dörmő. Tudod mi jó barátok vagyunk. Nesze, fogd ezt a darab ezüstöt, s igyál rajta a király egészségeért és az országért.

Dörmő.

A királyért? és az országért? Iszom, hadnagy! (El.)

Rozgonyi.

Ez durva hűség.

Madarász. Durva mint a várkő,
Mely ellent áll az ostromló dühének;
De jó barátnak hátat s enyhet ád.
Ez ember végig küzdte Hunyadi
Minden csatáit.

Rozgonyi. Tisztes romladék.

Madarász. De még erősebb, mint sok palota.

Rozgonyi. Azt látni rajta!

Madarász. S most, nemes vitéz,
Menjünk a bánhoz egy kis lakomára.

Rozgonyi. Magam sem bánom; mert köztünk maradjon,
Nagyon szeretnék inni a hazáért. (El.)

(Királyi szállás.)

Czillei és egy szolga jönek.

Jól van barátom, most már elmehetsz.
S ha estebédre hínak, nem eszem. (Szolga el.)
Nem éhezem, mert gyomrom tele van
A rossz pofákkal, mellyek itt vigyorgnak. (Körülnéz.)
Ez hát a barlang, melyben lakni kell?
No mondhatom, királyi egy gödör.
S mely pompás kényelem! kemény falak,
Kemény pad és szék, ágyak mint egy asztag,
És mindenütt kard: minden a mi van
Kemény és durva mint az emberök.
És ím egy párnaszék is, de talán
Patkószegekkel tömve, hogy ki rajt' ül,
A lágy üléstől el ne korcsosodjék.
S mily régi bársony! még talán nagy Árpád
Csótára volt, vagy Hímes-udvarát
Lopá meg egy oláh hűség, s örökben
Hagyá utódinak. Szép szerzemény!
S mint a nyomokról látszik, buzogánynyal
Porozzák minden reggel. Hihető
Itt lógatá lábát a vén Hunyad,
És itt pihent a birkozás után.
Szegény öreg! Most már jó dolga van.

Puhábban fekszik, mint itt lakva volt.
De én itt elveszek, megőrülök!

Zierer (jö). Uram!

Czillei. Te itt vagy? Ördög és halál!

Zierer (ijedve). Hát mit csináljak?

Czillei. Menj, állj tökfejedre
S pofozd magad napestig, mért nem adtál
Okosb tanácsot?

Zierer. Jó kegyelmes úr!
Hisz engem meg sem kérdezél.

Czillei. Bolondot
Kérdeztem volna. Ámbár most — igen
Most jó hogy itt vagy. Menj a bán lakához,
S ha ott nincs, a városba szanaszét,
S ha megtaláltad, hozd el Henriket.

Zierer. E perczben itt leszek.

Czillei. Hazudsz, az nem lehet.

Zierer. Azaz hogy —

Czillei. Lomha lajhár vagy, különben
Már úton volnál. Menj, nyargalj. (Zierer sietve indúl.)
Megállj!
Nem patkány ment itt végig a padon?

Zierer. Nem vettem észre.

Czillei (baraggal). Mit? nem vetted észre?

Zierer. Én? sőt! azaz talán egérke volt?

Czillei. Dögvész reád és minden kárhozat!
Hát én hazudtam? Patkány volt ha mondom!
E nép ha rá hagynák, kiirtana
A föld szinéről minden törököt,
S a patkányt élni hagyja. Hozz nekem
Patkányvesztőt, a nélkül meg ne jőj!

Zierer (megy). Uramnak borzasztó jó kedve van! El.)

Czillei. A hű eb elment, most hiába minden
Káromkodásom, nincsen a ki azt
Részvéttel hallja. (Leül.) Én is enni menjek?
Vaskos gölődényt és furkót egyem?
És zsírban úszó káposztát? Utálom
Ebédjöket jobban mint magokat.
Borzasztó únalom bánt; mit tegyek most?
Nem onthatok vért, tervem füstbe ment.
S tüz és pokol mulatni sem lehet:
Az asszony itt mind hű s becsületes.
Gyalázatos fészek! Hol leljek itt
Magamhoz illő társat? Az ördögöt
Hínám elő, de az magam vagyok.

(Ágyúdörgés. Czillei ijedve felugrik.)

Szegény kijátszott ördög, a kit egy
Rossz ágyu bömbölése megijeszt.
Bizonynyal e király ivott velök
E rongyos fészekért. Lakozzatok
Víg czimborák! De én nem jól vagyok.
Nem jól vagyok. Lefekszem s aluszom.
Hunyadnak álma! — nem nem, az halál,
Azt nem kivánom. (A belső szoba felé megy s megáll.)
Mily sötét az est!
Fázom, vagy félek? Gyertyát hozzatok,
Hej szolga! hozz világot. (Gyertyát hoznak.)
Így tehát
Most látok gondolkodni. Hunyadi-
Fejekre játszám s tervem füstbe ment.
De titkomat megőrzém: nincs veszély.
Most mit tegyünk? E fajnak veszni kell,
Akármi áron. A királyi álom,
Mit a barát a nép hitébe oltott
S talán szivökbe — el kell veszniök,
Ha nem gyülölném is, mint gyűlölöm. (Körülnéz.)
Ki hallgat? senki, csak magam vagyok.
Méreg, gyilok, gyilok, méreg — mi jobb?
Ez a miről álmodnom kell az éjjel.
Hogyan? ha majd a várból elmegyünk?
Vagy mézes szókkal táboromba csalnám
És itt vagy ott adnék vég lakomát?
Mind jó, igen jó, s méreg vagy gyilok..
S Henrik derék, bátor kezű legény.
Ezt rá bizom még, aztán megölöm.
Alunnom kell: nagyon fáradt vagyok. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

H. Mátyás. Ágnes.

H. Mátyás. Gonosz merényre adtam magamat,
Azaz ha megtudnák, hogy elszökém,
De most már itt vagyunk. Ez a király
Szállása.
Ágnes. Vedd hálámat.
H. Mátyás. Semmi hála!
Csak azt beszéld el, mit keressz te itt?
Ágnes. Itt honn vagyok.
H. Mátyás. Te honn vagy? Milliom
A lelkét! tán biz a vén Czillei —
Ágnes. Ne mondd ki azt a gyűlöltem nevet.

H. Mátyás. Te gyűlölöd? no már azt szeretem,
Bár ez kevés, mert én utálom őt,
A vén bakot: kivánnám, volna kőből,
Erdőbe tenném vaczkort őrzeni.
Azonban engem még is rászedél:
Te Ágnes, a királynak kedvese —
Ne is tagadd, pirongó arczodon
Látom, hogy úgy van — és én Hunyadi
A bűnnek szolgáltam kiséretül.
Ágnes. Kegyetlen gyermek!
H. Mátyás. Gyermek ám, de nem
Szolgának termett; gyermek, a ki érez
És szégyent nem tűr.
Ágnes. Istenem! de ha
Csak benned bíztam.
H. Mátyás. Szólnod kell vala,
S én szolga által kísértetlek el.
Ágnes. Midőn jövénk setétben, s én remegtem,
Mondád: Ne féljek; testvérnek neveztél.
H. Mátyás. Csak rossz magyar szokásból. S még az úton
Nem ismerélek így
Ágnes. Hagyj el tehát,
S legaljasb tetted az legyen, hogy engem
Pártúl fogál, boldogtalan leányt.
H. Mátyás. Mért nem szeretsz hát úgy, mint a királyt?
Ágnes. Jobban szeretlek.
H. Mátyás. Szóval, meghiszem.
Azonban mindegy! Most Isten veled! (Indúl.)
Ágnes (rövid habozás után megcsókolja).
Isten veled, testvér!
H. Mátyás. Ravasz leányka!
Ezt már előbb is illett volna tenned.
Szád édes, mint a Rózsamál leve.
De most már egy tapodtat sem megyek.
Részeg vagyok — fejemben láng lobog.
Ágnes. Az Istenért!
H. Mátyás (leül). Csevegjük át az éjet.
Ágnes. Kérlek, könyörgök!
H. Mátyás. Én nem mozdulok.
Vitéz (jö). Jól jöttem! itt van!
Ágnes. Szent Isten ki ez?
H. Mátyás (daczosan ülve marad).
Vitéz (lassan H. Mátyáshoz közelit s kezén fogja).
Jerünk fiam! már éjfél közelit.
Isten veled, szép hölgy! Vigázz magadra:
Nagyon merész a játék, melybe kezdtél.

H. Mátyás (félre vonja Vitézt).
Atyám! ha azt hiszed, hogy valami
Nem illőt tettem volna —
Vitéz. Nem, fiam!
A legkisebbet sem. De társaságban
Jobb visszatérned. És most szép az éj,
Mint a teremtő álma: csillagok
Irják le azt a véges ember-észnek.
Most visszamenve oktatást adok
A bolygó csillagokról. Jer, fiam.
(El Hunyadi Mátyással.)
Ágnes. Játék! de ollyan, mely már elveszett:
Több életem nincs, mellyet rá tegyek.
Szegény leány! ki ád nekem segélyt?
Erénynek, vén, a bűnnek ifju még,
E tömkelegben járatlan vagyok. (Szünet.)
De eltapodni nem hagyom magam.
Bevárom a királyt, s ha úgy fogad,
Mint nem szeretném, akkor nincs erény,
Melyet becsüljek többé: rossz leszek
Mint jó valék, de szívem gyökeréig,
Egészen az. Jó Isten, ments meg engem! (Bemegy.)

(Hunyadi László laka.)

Kanizsai, Bodó, Madarász.

Kanizsai. Az éj mulik, s még László nincsen itt,
Bodó. Tüstént jön, a királyt kiséri el.
Kanizsai. Urunk ma rendkivűl jó kedvű volt,
S nyájas kivált a hölgyekhez.
Bodó. Nagyon.
Kanizsai. De ugyan miért rendelt László ide?
S éjfél után?
Bodó. Kérdezd meg Madarászt.
(Madarász elaludt, s halkkal hortyogni kezd.)
Kanizsai. Nem is kell kérdenem, már ő felelt,
De nem nekünk, talán a szellemeknek;
Mert én nem értem.
Bodó. Nem? Pedig nagyon
Világosan mondá, hogy aluszik.
Kanizsai (fülébe sug). Jön a török!
(Madarász ijedve felugrik s Kanizsait torkon ragadja.)
Kanizsai. Menydörgő! megfulok.
(Nagy nehezen ellöki magától.)
Madarász. Mi az? mi baj?
Bodó. Csak egy kis tréfaság.
Kevésbe mult hogy meg nem fojtogattál.

Kanizsai. Pogány egy körmöd van, Madarász öcsém,
Eztán, ha alszol, karddal költelek fel.
Madarász. Bocsáss meg bajtárs, rossz alvó vagyok,
Boldogtalan dühvel rohanva meg
Mindent, ki álmaimból felijeszt.
Bodó. Tudod mit? ez'tán majd csak a törökkel
Ébresztetünk fel, és igy egy éven át
Megfojthatsz néhány százat könnyedén.
Madarász. Hagyjátok el, szégyenlem dühömet.
De mért vagyunk itt ily későn?
Bodó. Talán
Inkább korán. Jőnek. Hallgassatok.

H. László, Ország, Szilágyi, Vitéz jönek.

H. László. Üdvöz'llek hajlokomban, uraim!
Foglaljatok helyet, s bocsássatok meg,
Hogy székkel kínállak meg ágy helyett.
De főbenjáró dolgot kell kitárnom,
Mielőtt a titkot rejtő éj mulik,
S az Isten ránk köszönti a napot
Ország. Figyelmezünk, beszélj!
H. László. Itt egy levél,
Melynek veszélyes tartalmát kivántam
Megismertetni. Kérlek nézd, s itélj. (Országnak adja.)

Ország (olvas).

„Tisztelt ipam! A következő új évre egy pár labdával kivánok kedveskedni; az oláh Hunyadi kölykek fejét értem kiket apjok után ohajtok küldeni, csupa kereszténységből, hogy minél előbb üdvezüljenek. Szándékom, hogy annál biztosabban horogra kerüljenek, színleg kibékülni s fiaimmá fogadni őket. Légy készen minden mozgalomra. Szükség esetében a törökkel is czimborálhatsz titkon; mert a kigyópárt, ha fejét levágtuk, még vagdalkozni fog. Jóban, rosszban barátod, vőd.“ (Átadja Vitéznek.)

Vitéz. Istentelenség!
Kanizsai. Gyilkos, áruló!
Madarász. Hunyadi, ha biztál bennem valaha,
Engedd ez ember életét nekem.
Utczán vagy ágyban, táncz vagy bor között,
Vagy Isten egyházában, megölöm
Mikor kivánod. Kérlek add nekem.
H. László. Légy türelemmel!
Ország. Ez Czillei keze.
Vitéz (nézi).
„Szükség esetében a törökkel czimborálhatsz.“
Kanizsai. Az árulót koncezoljuk össze itt!

Vitéz. Nincs benne kétség, ez a saját keze.
(Szilágyinak nyujtja.)
Szilágyi. Én el nem olvasom, de elhiszem.
Nos jó öcsém, hát nem derék apát
Hozál magaddal?
Többen. Vész, halál reá!
Ország. Nem kis veszélynek magva e levél!
Ha élve hagyjuk, ő veszt el soronként;
Ha itt megöljük, pártja áll boszút,
S viszályba dönti újra e hazát!
H. László. Hozzá kell adnom, hogy már Brankovics,
Ki e levélnek mását kapta csak,
Választ is írt, és érdemes vejétől
Fejünket várja. S bár mit végezünk,
De tenni kell! mert ő sietni fog,
Ha nyílt erőszak nem segít, titokban.
Ország. Világos a dolog, nincs haladék.
S én azt hiszem, hogy ég és föld előtt
Jogod van őt megölni.
H. László. S te atyám?
Vitéz. A gyilkolás, fiam, mindig tilos:
De ha ki ez Istentől elszakadott
Embert és országárulót megölné,
Vétkét bocsánandónak tartanám.
Szilágyi. Haljon meg! itt nincs más kigázolás!
Kanizsai és Madarász. Haljon meg!
H. László. Bocsássatok meg, én máskép itélek.
Ő engemet fiának fogadott,
S mint e levélből látszik, ellenem
Már akkor elszánt, gyilkos terve volt.
Meggondolék mindent, és úgy találtam,
Hogy ily veséig megromlott silány
Világcsalónak a halál nagyon
Illetlen büntetés s nagy tisztelet
Becsületes kard által vesznie.
Én hazám e mirigyét s ellenét
Mindennek, a mi jó, erénynemü,
De a ki gyáva s titkon dolgozik,
Nem testileg vágyom kiirtani,
S vérével egy vad pillanat dühének
Áldozni dőrén; józanb mint heves,
Én szellemét kivánnám sérteni,
Megbélyegezni a világ előtt,
Letépni homlokáról a sima
Álarczot, nyíltan megmutatni őt,
Hogy mint gyalázat szörnyét s szellemi

Dögvészt, utálat és köz megvetés
Pusztítsa el fájóbban, mint a vas.

Szilágyi. Öcsém, nem értlek.

H. László. Hát világosabban.
Én itt e várban, nép s király előtt
Ezen levéllel vádolom be őt,
S kitárom ocsmány lelke terveit.

Szilágyi. Az Isten látja lelkem, jó öcsém,
Te úgy szólsz, mintha kedvet érzenél
Orgyilkot falni új apád kezéből.

H. László. Ti kételkedtek?

Ország. Ez szelíd tanács.
Ha lelked súgja, tégy próbát vele.
De megjegyezd, hogy törvény és igazság
Hatalmasokra nem szolgál soha:
Vétken kapatva, mint a sebhedett vad,
Üzőik ellen bőszültebb haraggal
Fordulnak vissza, s a megszégyenítést
Még óriásibb s jobban tervezett
Gaztettel törlik el. S a vakmerő bűn,
Nagysága által és mert sikerült,
Elveszti undok bélyegét s neve
Erény s dicsőség lesz a nép előtt.

Szilágyi. Egy szóval, úgy jársz mint szegény apád,
Nagylelkü ő is, megkegyelmezett
Orgyilkosának. S az megszégyenült?
És megjavult-e? meg, de mint az ördög,
Mert egy helyet most két lelket kiván.

H. László. Az más: apámnak nem volt levele.
De ez bizonyság ég és föld előtt.
Én e levéllel arczul csaphatom,
Minden betüvel szégyent és kudarczot
Olvashatok reá. S ki védni merné,
Azt mondanám: orgyilkos czimborája!
Olvasd ez irást, és hagyd veszni őt.

Madarász. Mi egy levél annak, ki szemtelen?
Ő eltagadja Istenét, ha kell.

Szilágyi Bizd rám öcsém, s én őt felköttetem
A nagy toronyra. Aztán jőjenek,
Ha kedvök tartja, számot kérni tőlem.

Bodó. Bocsássatok meg, eddig hallgaték.
Kihallgaték mindent, s készen vagyok
Határzatommal. Itt nincs más menekvés,
Mint a halál. Haljon meg Czillei,
Hogy meg ne öljön bennünket. De nem
Te általad nemes bán, és nem is

Kezedtől, várnok! Rátok a hazának
Szüksége van, s nem válnék díszetekre
Ily aljas és csaknem bakói tett.
Maradjatok ti tisztán, és mi hárman,
Még ifjak és csaknem nevetlenek
Végezzük el, mi hozzátok nem illik.
Ha számot kérnek, még ti szabadok
S tiszták a vértől, védelmünkre keltek,
S mi e levéllel mentendjük magunkat
Ha a levél ki nem ment, bizonyos
Hogy itt erőszak országol, s nekünk
Miként nekik, vont fegyver lesz kezünkben,
Nyílt háború lesz, melyben véget ér
A gyáva fordulás, s vitézi kar
S szerencse ád győzelmet vagy halált.

Kanizsai és Madarász.
Bizzátok őt reánk.

Szilágyi. Bodó öcsém! te nem rosszat beszélsz,
Lelkemre mondom. Ámbár jobb szeretném
Magamra venni a terhet; de így jobb.
Lelkemre mondom. Mink el nem hagyunk,
Attól ne tartsatok, László öcsém?

H. László (Bodóhoz).
A mit beszéltél, nem felejtem el,
Nemes szivű barátom. Most azonban
Álmodjunk rá. És tisztelt uraim
Vegyétek hálámat. Meggondolom
Tanácstokat, s talán még dél előtt
Itt látlak nálam.

Szilágyi. Nehány óra mulva.
De most nyogodjunk: a hajnal közel van,
S zavarba jő, ha ágyban nem talál.

Ország. Én nem jövök! mert tiltja helyzetem.
De bár mit vagy teendő, javalom,
S én és barátim pártodon leszünk.

H. László. Apám barátja voltál: légy enyém is.

(Kezet fognak. Ország el.)

Tisztelt atyám, jó bátya, és ti mind
Ifjú barátim! még egyszer vegyétek
Legforróbb hálám. Illyen férfiakkal
Én bármi sorsnak bizton daczolok
Tanúi lesztek, hogy meg nem gyalázom
Apám sírját, sem a magyar nevet,
Hogy nem teszek többet, mint a mi kell,
S a vak düh és a gyávaság között

Találok útat, mellyen járnom illik.
Jó éjszakát, vagy inkább jó nyugalmat!

Vitéz. Imába zárom sorsodat, fiam,
Szálljon reád atyádnak szelleme

II. László. Isten veled! (Az ifjakhoz.) Barátim, jó nyugalmat.
(Vitéz, Kanizsai, Bodó, Madarász el.)
Egy szóra, jó bátyám! Megeshetik
Hogy még előbb, mint sírba száll e nap
Vér fertezendi tiszta kezemet,
Miért barátim s ellenségeimnek
Számot kell adnom. Mit határozál
Ez esetben tenni?

Szilágyi. A vár kapuit
Bezárva tartom, sem be, sem ki nem
Bocsátok senkit, míg e tett felett
Meg nem lesz a frigy és kibéküles,
S ha ez lehetlen, úgy harczot vivunk
A legnagyobbért, a mit e hon adhat.

II. László. Ezt várom tőled.

Szilágyi. Légy nyugott, öcsém!
Talpon leszünk. De most alunni menj.

II. László. Jó éjszakát! Jó bátya köszönöm! (Szilágyi el.)
Nem izgaték fel senkit, csendesen
Bevártam minden tervet, s ők halált
Szavaznak rá, s ha én békén hagyom,
Kivégzik ők; de ezt csak gyávaság
Engedhetendé: itt nem diadal,
Nem hír, dicsőség, a mit nyerhetünk:
Gyalázat és veszély. S azért nem illő,
Hogy azt helyettem társaim viseljék.
(Ablakhoz megy.)
Halvány az éj, a reggel közelít.
Dologtevő nap kezdődik: reám
Egy nagy, de hitvány munka terhe vár.
Mindegy, mit tenni kell, magam teszem,
S számot csak tőlem kérjen a ki mer. (El.)

(A király szállása.)

Király, ki ülve aludott, fölébred. *Ágnes.*

Király. Ez kínos álom volt. Szép Mária,
Álmomban is kegyetlen! Ő soha
Nem fog szeretni engem, mást szeret
És ahhoz hű marad. (Észreveszi Ágnest.)
Ki fekszik itt?
Szent Isten! Ágnes! (Ágnes fölkel.) Ő az, hű leány
Ő még szeret, s én elfelejthetém.

De el kell rejtenem; mert Czillei
Meglephetend. Ébredj fel gyermekem!
Ágnes. László m!
Király. Igen, László d, királyod, ébredj!
Ágnes (föleszmélve). Ah a király! (Térden.)
Felség, bocsánatot!
Hogy visszajöttem; én nem élhetek
Szerelmed nélkül. Én már nem vagyok
Csak általad. Nevem, becsületem,
Lelkem kezedben. Oh kérlek, ne űzz el!
Ne hagyd, hogy tőled elszakaszszanak,
Ha nem akarod, hogy semmivé legyek.
Király. Velem maradsz. De kelj fel: itt találhat
Nagybátyám, a ki nem tudom miért
Haragszik rád. (Ágnes felkel.)
Ölelj meg kedvesem.
És most maradj így, mint vagy férfinak.
Ne félj, velem maradsz, de jól vigyázz
És őrizkedjél látni Czilleit,
Míg Nándort el nem hagyjuk.
Ágnes. Oh királyom!
Király. Zörejt hallok, siess, rejtsd el magad.
(Ágnes el. A király az ajtóig kiséri s ott megöleli. Czillei jö.)
Czillei. Az éhgyomor rossz álmokat teremt.
Azt álmodám, hogy ősz fürtök helyett
Veres hajam volt. Tüz lesz; bizonyos,
Azaz ha reggeliztem, s bort iszom,
Mihez nagy kedvem jött a bőjt után.
De mit kell látnom: Ágnes! Kárhozat!
Ő tán az éjet itt tölté velem?
És én aludtam! Visszajőni mert
A szemtelen. S én itt — de mintha most
Nem láttam volna, úgy teszek s boszúmat
Későbbre tartom. (A terem közepére lép.)
Ah, király öcsém!
Soká mulattál, s már fenn vagy. Szabad
Tudnom, hogyan töltéd az estvét?
Király. Rosszúl.
Czillei. Hogyan? hiszen kedves magyar
Néped között valál. S e régi vágyat
Ilyen hamar megölte a való?
Hát kis hugocskám, a szép Mária?
Király. Oh hagyd el kérlek!
Czillei. Hát szived szerint
Rosszúl mulattál volna? Rendkivül
Örvendek rajta.

Király. Mit? te gúnyolódol?
Ez durvaság!
Czillei. Őszinteség, öcsém!
Melylyel rokon rokonnak tartozik.
Király. De én nem tűröm, hogy te most gyötörj.
Czillei. És én nem hallgatok, mert szólanom kell,
Midőn leverve, meggyalázva vagy.
Király. Az ráfogás. Őszinte hódolattal
Vesznek körűl, a merre fordulok.
Czillei. S orrunk előtt becsapják a kaput,
Hadad kizárják, és te mint fogoly
Még nyájasan lakmározol velök.
Király. Jobbágyaim közt nem vagyok fogoly!
S a had kizárva, mert külföldi nép,
Törvény szerint van. Azt nem ronthatám meg.
Czillei. Törvény szerint? Hozz át egy verebet
Német kabátban, s ők törvényt idéznek,
Hogy országáruló vagy. Üsd agyon
Saját apád fiát, testvéredet,
S törvényt idéznek, hogy méltán lakolt;
Mert száz eset van, melyben ölni szent
S királyok ellen fellázadni jog.
Itt minden törvény, a mit tenni hős
Vagy megtagadni bátor és erős vagy.
Király. Velem valál, s elszenvedéd te is.
Czillei. Én nem vagyok király. De mit beszélek?
Hiszen te sem vagy az: most Hunyadi
Lett a király, a bátor férfiú,
S te, a ki hozzá képest semmi vagy,
Még asszonyoknak kívánsz tetszeni?!
Király. Elég! te sértesz. Megtiltom jövőre,
Hogy így beszélj velem. Ha nem vagyok
Olyan király, mint lennem kellene,
Magad neveltél illyennek: te bűnöd.
Ha itt most meggyaláztak, ten hibád,
Miért hozál magaddal ennyi népet?
Ostromra gyenge, látogatni sok,
Gondolhatád, hogy czélt nem érsz vele.
S még engem gúnyolsz, sértegetsz, ijesztesz!
Ezt, bár rokon vagy el nem tűrhetem. —
Azt kezdem hinni, hogy könnyelmü vagy,
S a mellett önző, hogy csak tenmagad
Számára kívánsz élni, és nekem
Csak a morzsát s becsnélkülit hagyod.
Ilyen barátság rajtam nem segít.
Ohajtanám, hogy válnánk el meginl.

Czillei. Elválni? jól van. Azt megteheted
Másodszor és utószor; mert soha
Én udvarodba vissza nem jövök.
Hálátlan gyermek! nem bátyád vagyok?
S nem az, ki rabságodból, vér, idő
S pénzáldozattal hoztalak ki, s folyvást
Gondod viseltem? Emlékezz' mi voltál,
Midőn a fösvény Fridriknek kezéből
Hozzám jövél? Ágról szakadt fiúhoz
Hasonlóbb mint királyhoz, vad tanyák
Szennyébe mártva, piszkos és kopott:
Nem tudtál ülni, járai és mozogni.
Körmöddel ettél mint a fenevad,
S mint e magyar nép, mellyet úgy imádsz.
S ha étket hoztak, mely nem sült ökör
Darabja volt, vagy pempő, elpirultál,
Nem tudtad, megharapd-e vagy megidd!
A záporon kivül nem ismerél
Fürdőt, először én mosdattalak ki
A régi szennyből, mely bőrödbe ment,
Hogy Isten képét újra visszavedd,
S botránytalan lépj emberek közé.
Én oktatálak. És az elhagyott
Gyermekből mívelt, ékes ifju lőn.
Hogy élsz te most? mint földnek istene!
Megismeréd a bort és a gyönyört.
Mit egy teritett asztal, a világ
Előtted áll, csak válogatni tudj.
S ezt megtanultad. Még egy volna hátra,
A mindeneknél főbb: uralkodás!
Során vagyunk, hogy ezt is megtanuld;
S te számkivetsz.

Király. Bátyám!

Czillei. Én elmegyek,
Mihelyt e vári rabságból kimentlek.
Mert azt ne véld, hogy itt nincsen veszély.
Én azt hiszem: van; mert te szereted —
Ne is tagadd — te jobban szereted
Most Máriát, mint hogy titkolni tudd,
Vagy hogy lemondhass róla. S Hunyadi
Tréfát nem ért, s mint bármi más magyar,
Vágytársat nem tűr, sőt megölni kész
Még a gyanút is.

Király. Én király vagyok!

Czillei. Itt már királyné halt meg illy okért
Jobbágy kezétől.

Király. Oh én Istenem!
Miért jövék e várba?
Czillei. Semmi baj!
De Máriát —
Király. Halkabban szólj.
Czillei. Kerüld!
Ne lássad őt, mig a várban vagyunk.
Király. Én hát lemondok. Ő engem soha
Nem fog szeretni.
Czillei. Gyáva képzelet!
Miért szeressen most, míg jegyesét
Fölötted látja fényben és erőben?
Míg ő parancsol, sergedet kitiltja.
S te andagolva pásztorként epedsz,
S a drága órák hulló fövenyét
Tettek helyett sóhajjal terheled?
Király. De Istenért! hát mit tegyek? Taníts,
Segíts, tanácsolj, mert én elveszek
Szerelme nélkül.
Czillei. Mit szólasz? S imént
Lemondál róla?
Király. Oh az nem lehet;
Hiszen te mondád, és én is tudom,
Hogy az már nem lehet; de mind hiába
Ő engem nem szeret!
Czillei. Szeretni fog,
Mihelyt szeretni mer; de légy király,
Légy férfi.
Király. Oh ne kínozz, mondd ki nyiltan,
Mi az, mi engem boldoggá tehet?
Czillei. Te száműzél.
Király. Bocsánat jó rokon,
Bátyám, barátom! Ah! de mit beszélek?
Nekem barátom nincsen a világon.
Czillei. Van egy barátod, a kit félreismersz,
Ki akkor is, midőn te üldözöd,
Éretted fárad. Gondolod talán,
Hogy ennyi népet tréfából hozék?
Nagy czélaim voltak, te nem segítél,
Ki hagytad zárni őket.
Király. Istenem!
Hát mit tehettem? S mit használ tünődni!
Czillei. Nincs veszve semmi, csak merj és akarj!
Király. Mindent!
Czillei. Ez irást. —
Király. Add, aláirom!

Szolga. Felséges úr!
Király. Megyek! (Szolga el.)
Templomba várnak.
Czillei. És engem asztalhoz.
Menj, és mutasd a népnek magadat.
Kérj hosszu éltet és tartós erőt;
A többiről magunk gondoskodunk.

(Király el. Czillei az irást olvassa.)

Mint felségsértőt megfogathatom,
Akárhol és mikor kiirthatom,
Mint kedvem tartja. Késett a dolog,
De biztosabb így. (Terített asztalt hoznak. Czillei leül.)
És most reggelizzünk.
Ez már az én konyhám. Dicső falat.
Kezemben vannak végre! (iszik.) Ah! no már ez
Becsületes bor! — Most majd Rozgonyit
Parancsolom ki, annál kevesebb
Magyar lesz a várban. S midőn
A végcsapat megy, akkor seregem
Nyomúl be a hidon. Nyilt háború,
És nyilt erőszak. Itt más nem segít. (Iszik.)
Jó bor! hideg láng, mellyet elnyelünk,
Hogy szárnyat adjon gondolatjainknak.
S aczél erőt a megfáradt idegnek.
Méreg, gyilok? nagyon kétes szerek.
S Henrik felém sem jő: gyanús dolog!
S más emberem nincs. Hátha még elárúl?
De nem, nem, azt ő tenni nem meri.
Sietnem kell, veszélyes a dolog:
Körmömre ég, ha késem és tünődöm.
Azért erőszak törvénynév alatt. (Lamberger jö.)
Ah szép lovag! hát hóditál-e már
Sok nőt e várban? Ülj le és igyál,
Csak bátran. Hát mi hír?
Lamberger. Kegyelmes úr!
Czillei. Tessék, igyál.
Lamberger. Fölséges jó ital.
Czillei. No nemde? hát mi hír?
Lamberger. Követ vagyok,
Kegyelmes úr! a bán mély tisztelettel
Eseng, aláznád hozzá magadat
Egy kis tanácsra.
Czillei. Én?
Lamberger. Azt gondolá,
Ott háborítlan szólhatand veled.

Czillei. Mondd meg — (Magában.) de még sem. (Fenn.)
Tüstént elmegyek.
(Magában.) Bizalmat kell mutatnom. (Fenn.)
Nem gyanítod,
Mi tárgya e tanácsnak?
Lamberger. Nem, valóban.
Azonban még is: épen lovait
Vezetteté elő, közöttük egy
A császár méneséből gyönyörű
Állat. Talán ha tetszenék, neked
Ajánlaná, hogy némileg ki légy
Engesztelődve a fogadtatásért.
Czillei. De ezt nem tőle hallád?
Lamberger. Nem uram,
Egy biztos emberétől —
Czillei. Szép, igen szép,
Ha érzi, hogy hibázott ellenem,
Én megbocsátok. Vidd hirűl lovag,
Hogy atyja kész fiát meglátogatni.
(Lamberger el. Ágnes jö. Czillei felkél.)
Ágnes. Nyomára kell jutnom. Hah Czillei!
E vén hiút tán szóra bírhatom,
Akármi áron — mindent mindenért!
Czillei. Vas üng van rajtam. Ezt el nem hagyom,
Bár nem hiszem, hogy szükség volna rá.
(Ágnest meglátva.)
(Gúnynyal.) Ah szép kisasszony!
Ágnes. Szép herczeg!
Czillei. Tehát
Csak visszajöttünk?
Ágnes. Úgy tetszett.
Czillei. Igen?
Ágnes. A főkormányzót megtisztelni jöttem
Új méltóságában.
Czillei. Nagyon jeles!
Csakhogy, kisasszony, a ki igy daczol,
Azt én örökre számkivethetem.
Ágnes (magában). Tehát való.
Czillei. S ki biztos szavakért
S jólléteért, mellyet nekem köszön,
Még árulóm lesz, megnémíthatom.
Ágnes (ijedve). Rémséges ember!
Czillei. Ezt jegyezze meg
Magának, szép hölgy! (Indúl.)
Ágnes. Oh kérlek, megállj!

Mindenható vagy, ím elismerem.
Oh mondd meg sorsomat!
Czillei (félre). Kedves leány,
Kivált midőn kér.
Ágnes. Mondd, mi vár reám?
S én engedelmes szolgálód vagyok.
Czillei (félre). El nem kerülte sorsát: ő enyém! —
Mi vár reád, szép hölgy? Ha így beszélsz,
És úgy cselekszel, a mint most beszéltél:
Megmondom a mi rád vár: a kies
Dunának partján egy szép palota,
S mellette annyi jószág, hogy belőlök
Családod könnyen felsegítheted.
Ágnes (félre). Kétségtelen! már tervök bizonyos!
S úgy rémlik, mintha többször Máriát
Nevezték volna Hallatlan gonoszság!
Czillei. Gondolkozol!
Ágnes. Nagylelküségeden.
Czillei. Csakhogy jegyezd meg, hogy játékra én
Súlyos vagyok neked. S a másik az,
Hogy bár mit végzek, szó s ellenvetés
Nélkül nyugodj' meg rajta, s nélkülem
Ne merj, ne indíts semmit.
Ágnes. Adj időt,
Hogy megmutassam hálámat.
Czillei. Bevárom,
Hogy azt tedd, a mi legjobb.
Ágnes (félre). Azt teszem,
Mit szivem mondd: megintem Hunyadit,
És akkor jaj neked, vén hitszegő! (El.)
Czillei. Imádlak jó szerencse: ő enyém! (Zierer jö.)
Hát korhely úr, ílyen későn jövünk?
Zierer. Azaz —
Czillei. Ne tátongj. Vidd e levelet,
De gyorsan a táborba. Onnan ismét
Térj vissza még gyorsabban, s Rozgonyit
Keresd fel, s add ez iratot neki.
Zierer. Nagyságos úr! a méreg —
Czillei. Fald be, mért előbb
Nem hoztad? A patkányt immár megöltem.
Zierer. S még egy kis titkom volna.
Czillei. Hagyd
Későbbre. Most menj s végezd dolgodat. (El.)
Zierer. Uram nem él soká. Nem kell neki
Sem méreg, sem titok, Későbbre hagyjam?
Azaz, talán a más világra. Ott

Elég időm lesz elbeszélni. Rossz
Dolgokat tudok, veszélyes dolgokat;
De ő parancsol, én szót fogadok. (El.)

(Hunyadi lakása.)

Czillei, később *H. László.*

Czillei. Még senki sincs. Nagy csend van. A terem
Jó tágas, a kijárás egyenes,
De ablakai alatt az őr kopog.
Ezer halál! midőn már itt vagyok,
Rettegni kezdek. Hát ha visszamennék?
H. László (jő). Tisztelt apám, bocsánat!
Czillei. Ah fiam! (Magában.)
Fegyvertelen, de kard van asztalán.
H. László. Soká mulattunk, és a meglopott éj
A napból vette vissza jogait.
Kérlek! (Széked ad).
Czillei. Te itt kényelmesen lakol.
H. László. Ez mindenem. Mind a többi apró
Nagy részt setét szobák; különben itt
Leende a főszállás.
Czillei. Oh! mi jól
Valánk ellátva. Csakhogy, megbocsáss,
Ti harczfiak még rosszúl bútoroztok.
Ha egyszer Bécsbe, vagy váramba jőnél —
H. László. Az régi vágyam. Várad belsejéről
Csodát beszél és hír. Tündérinek
Mondják lakásodat.
Czillei. Csak türhető,
De kényelem van benne. S én ezennel
Szavadnál foglak, hogy meglátogass,
Sőt nálam szállj, ha hozzánk feljövendsz.
H. László. Előre is vedd hálámat. Valóban
Te boldog ember vagy!
Czillei. Csak éveim —
H. László. Mi ötven, hatvan év annak ki ép,
Erős, vidám és élénk, mint te vagy?
Czillei (félre). Ettől nem félhetek. Sokat cseveg.
Most én sem bánom: tervem időt kiván.
H. László. S mondják, bocsáss meg, hogy még hölgyek is
Jobban szeretnek, mint sok fiatalt.
Czillei. Mondják? örülök rajta, s mondhatom
Nem szinte rágalom. S tudod hogyan
Tartám fel élvezési szomjamat?
S az élvezethez kellő ép erőt?

De mit beszélek! Tán te sürgetős
Dolog miatt hivattál?

H. László. Oh koránsem.
Tehát mi tartja fenn az ép erőt?
Én azt hiszem, mérséklet!

Czillei. És gyakorlás.
És itt a bökkenő. Hány tökfejü bölcs
Tanitja: józanul élj; mindenekben
Mértékletes légy. Hát a remete
És a zarándok nem mértékletes?
S az Isten képe szégyent vall kisorvadt
Orczáikon. Válaszd meg a mi jó,
S folyton, s ha tetszik, csínján élj vele.
Vagy inkább élj úgy, a mint megbirod
S erőd virítand késő évekig.

H. László. Igen jeles tan. Megjegyzem magamnak.
(Cseléd jö s két levelet hoz.)

Czillei (félre). És vidd a más világra; ott tudom
Majd józanúl élsz, mint a holdvilág.
Mely vonja váltig a tengert magához,
S belőle még egy kortyot sem ivott.

H. László. Bocsáss meg!

Czillei. Oh csak rajta! (Félre.) Ezt a filkót
Sajnálni kezdem. A legjobb tanítvány
Válnék belőle. Nagyszerű ivót
Jósolnak széles melle, vállai,
S vak eszközül szolgálna czéljainkra.
De most már késő: meg kell halnia!

H. László (félre). Most már világos, ezt el nem tagadja. —
(Fenn) Igen jeles tan, mondom. És te bölcs
És boldog ember vagy. Minő szegény,
Silány e mellett a mi életünk.
Te, mint egy óriási lepke, a világot
Egy nagy virágnak nézve, kiszivod
Mi benne táp és kéj van; asztalodhoz
A tenger és föld és a lég adóznak,
A legnemesb tő termi borodat;
S míg mink örökre egy jó, vagy gonosz
Nőhöz csatolva, tengünk mint igás ló,
Te addig ifju szívvel új szerelmek
Hullámin ringatózol év szerint
Egy nagy vidéken, melynek ura vagy,
S hová hatalmad hódítása terjed.
Tiéd koronként a szebb ivadék.
Te nem csak úr, te édes atyja vagy
Jobbágyaidnak, és köztök, ha szépek,

Ten lányaidnak boldog férje is. Fölkél.
Ha illy embernek egyszer halni kell,
Ki már kivette részét e világon
És üdvöt nem vár, annak a halál
Irtóztató lehet.

Czillei (felugrik). Miért halál?

H. László. Mert, drága herczeg, egyszer meghalunk,
S a kincs, mit kényes tagjaidra költél,
A férgek asztalpénze.

Czillei (félre). Döghalál rá!
Ez cserbe csalt. — Elég! miért hivál?

H. László. Csekély dolog, csak egy kis alkura,
Irnád alá e szerződést.

Czillei (olvassa). Mi ez?
Főkormányzói tisztemről lemondjak?
S mindenről a mit e honban birok?
És a királyi udvart hagyjam el?

H. László. Ezt várom tőled, és ez az, miért
Hivattalak.

Czillei. Hah szemtelen fiú!
Ezért még meglakolsz. (Menni akar.)

H. László. Kérlek, maradj;
Az őr ki nem bocsát.

Czillei. Ez árulás!

H. László. Csak a tiédnek mása. Csendesen!
Nem olvasál el mindent.

Czillei (nézi az iratot, s haraggal elveti).
Ez hazudság!
Undok koholmány. Én alá nem írom!

H. László. Én kényszerítni foglak.

Czillei. És hogyan,
Ha kérdenem szabad?

H. László. Ten érdekeddel:
Ha ezt aláirod, csak néhányunk előtt
Lesz tudva vétked, és ez a kisebb baj,
Nagy úr maradsz, és háborítlanúl
Élsz a gyönyörnek, míg majd tagjaid
Lemondanak, s a bűn elhágy, s utóbb
Istenhez térve, mint becsületes
Vén ember halsz meg.

Czillei. Fúlj meg átkozott eb!
Tágúlj előlem!

H. László. Ird alá, javaslom.
Ismerd el vétkedet

Czillei. Mondom, koholmány,
S te vak pimasz vagy ezt kivánva tőlem.

H. László. Tehát nem írod semmikép alá?
Czillei. Nem, és szeretném látni mit teszesz?
H. László. Kötözve viszlek a király elébe,
S ha vakmerő léssz bűnödet tagadni,
Arczodba vágom ezt a levelet.
Czillei (félre). Saját írásom. Ördög és halál!
H. László. S ha ezt is eltagadnád, van ezer
Tanú reád. Vén farkas, most az egyszer
Sarkadra léptünk. Ird alá, ha mondom.
Czillei (félre). Ez nem kiván vért, itt daczolni kell! (Fenn.)
Nem írom, és nevetlek szemtelen
Merényedért. Bevárom mit akarsz?
H. László. Elmondom újra. E váron keresztül
Kötözve viszlek, és doboltatok,
Hogy a nép összegyűljön, s mindenütt,
A merre fellépsz, elkiáltatom:
„Nézzétek itt a rászedett gazembert!“
Czillei. Hah fattyu!
H. László. Nézzetek rá: iit megyen
A főkormányzó s országáruló!
A vén Saturnus, a ki fiait
Elnyelni készült s rajta kapatott.
Nézzétek itt az agg kaczért, kinek
Fogait kiette a bor és a kéj!
Rójátok fel nevét: ez Czillei!
Czillei. Undok zsivány, paraszt oláh kölyök,
Kinek nagyapja még medvét szopott,
Tudod mi erre Czillei válasza?
Az hogy megöllek!

(Hirtelen kardot ránt, de H. László a kard alá rohan, földre veti, s kicsikart kardjával megöli.)

Döghalál reád! (meghal.)

(Szilágyi s a többiek jönek.)

Szilágyi. Öcsém, mi baj?
H. László. Kérdezzétek meg azt,
Ki a földön hever! (Körülveszik Czilleit.)
Bodó. Hah Czillei!
Meghalt.
Kanizsai. Ne hidd, csak színli a halált!
Madarász. Ez meg van ölve, még ugyan emberűl.
Szilágyi. Hát labdajátszó bajnok, itt heversz?
Bókot csináltál végre a halálnak?
Rég kelle bár, de most is jól esik.
H. László (a kardot nézve).
Ez piszkos munka volt. De kardomat (Elveti a kardot).

Nem mocskolám be. Hadd heverjenek
E becstelen kard és e becstelen vér
Gazdájok mellett. Most barátaim,
El a királyhoz.

Szilágyi. Menjünk számot adni,
És a mit tettél, mindnyájan tevők.

Bodó. Igen, mindnyájan részesek vagyunk.

H. László. Bocsássatok meg, azt nem engedem.

Szilágyi. S én úgy teszek, mint mondtam, vagy tagadd bár,
Hogy nem mi mondtuk: meg kell ölni őt.
Megölted, és mi érte felelünk.

H. László. Tegyük, mi jónak látszik. A királynak
Ezen iratokkal számot adhatok,
S a honfiaknak jó hírt mondhatunk,
Hogy a ki országunknak férge volt,
Ki rágta boldogsága gyökerét,
Az álnok Czillei vérében hever.

Szilágyi. Igen, kimondjuk a világ előtt,
Hogy bár hatalmas, a ki hitszegő,
Elnem kerüli büntető kezünket. (Mind el.)

Ágnes, utóbb *Henrik*.

Ágnes. Szent Isten! Ah! az undok Czillei.

Henrik. Kit látok? Ágnes férfi öltözetben.

Ágnes. Igazságos vagy Isten: ő nem él!

Henrik. Igazságos vagy Isten! a kerítő
S a hűtlen hölgy meghalnak egy napon.
Imádkozzál; mert életed lejárt.

Ágnes. Te Henrik itt? S még tőrt vonsz ellenem?
És hűtelennek vádolsz? kétségb'esés
Szálljon reád és hirtelen halál!
Az a bajod, hogy hűtelen vagyok?
Igen, te tettél azzá. Becstelen?
Igen, miattad. És boldogtalan?
Nagyon, nagyon, s neked köszönhetem.

Henrik. Hiú beszédek! Én nem értelek.

Ágnes. Nem értesz? Oh a férfi szemtelenség!
Megsúgom, és megátkozlak vele.
Isten bocsássa meg, szerettelek;
Sokkal hevebben mint méltó valál,
S te illyen arczczal, ily jámbor szemekkel
Hazudni tudtad, mit nem érezél:
Te mást szerettél.

Henrik. Ágnes!

Ágnes. Mást szerettél,
Vagy mást is, mindegy. Szólj, ki volt a nő,

Kinek, midőn még forrón karjaimtól
Eltávozál pünkösdnek alkonyán,
Ölébe dőlni, sírni láttalak?
Míg én a sajkát őrülten követtem,
S a visszazúgó szélben átkaim
Saját fejemre szálltak! Szólj, van-e
A földön ember, mint te olly silány?

Henrik. Boldogtalan hölgy!

Ágnes. Oh én az vagyok!

Henrik. Tudod ki volt a nő? testvérhugom,
Egy számüzött barátomnak neje.

Ágnes. Én nem hiszek.

Henrik. Baj és életveszély közt
Kivittem őket a halál köréből;
De látni többé nem fogom soha:
Mint a letört ág a nagy rengetegben
El fognak veszni észrevétlenül.

Ágnes. Ha csalódtam volna óh egek! —
És még is úgy lehet. Most érthetem csak
Rejtélyes arczát és beszédeit. —
Oh Henrik! én elvesztem.

Henrik. Csendesen!
Jer innen, Ágnes. Én nem mondom el
Mit érezék, midőn elpártolál.
De három ember ellen esküvém:
Egyik már itt rút vérében hever.

Ágnes. Te gyilkolád meg Czilleit? nagy Isten!

Henrik. Elárulám, mert élni akarok.
De hallgass! jőnek. Esküdjél nekem
Ezen kiontott vérre

Ágnes. Mit kivánsz?

Henrik. Hogy ellenségem, a kinek nevében
Csábítva lettél, meghal általad,
Mihelyt kivánom.

Ágnes. Oh irgalmas ég!

Henrik. Vagy esküszöl, vagy Isten átka rád.

Ágnes. (félre). Ők Máriáról kezdtek alkudozni
S elhagyni engem. — Henrik, esküszöm!

(Mindketten el. Gara jö s Czillei holttestéhez megy.)

Gara. Való a hír: ő meggyilkoltatott.
Könnyelmü ember! vesztét keresé.
De itt egy vérbe mártott iromány:
Vesztő parancs a két Hunyad-fiúra,
Mely vakmerőség! s a király nevében.
Kétélű fegyver, melylyel vagy királyt,
Vagy egy hatalmas embert foghatok.

Ezt jó lesz félre tenni. Nagy idők
Jöhetnek ránk, veszélylyel terhesek:
A véres kardnak szomja olthatatlan. (Mária hirtelen jö.)

Mária. Rémületes hírt hallok, oh atyám!
Nagy Isten! ő megölve. Oh atyám!
Mindenre a mi tiszteletre méltó,
Anyám üdvére kényszerítelek —

Gara. Menj gyermek! e hely nem neked való.

Mária. Egy nyugtató szót.

Gara. Távozzál, ha mondom.

Mária. Atyám! ne űzz el, nem távozhatom.
Mondd hogy veszély nem éri Hunyadit.

Gara. Az Isten dolga.

Mária. Ah! de emberek
Végzik nevében a jót és gonoszt.
S te fő, hatalmas ember vagy.

Gara. Ne zaklass!
Tüstént jön a király!

Mária. Bevárom őt,
S ím nézd e tőrt vérébe keverem,
S megesküszöm, hogy én is részt vevék
E gyilkolásban, hogy tudám előre.

Gara. Szüntesd meg ezt az őrjöngő beszédet!
Tekints körűl: ez ember halva fekszik,
S kiért aggódol, László ép, erős,
Saját hadánál és baráti közt van.
Menj, gyermekem, s adj hálát Istenednek.

Mária (örömmel).
Legjobb atyám! igen, most távozom! (El.)

Gara. Ez ember mindenütt előttem állt,
Most félre tette véletlen halál,
És nyílt az út a legfelsőbb fokig.
Rám vár a kormány: a gyermek király —
De félre tervek! ő közelg!

A király, H. László, Szilágyi s többen.

Király.

(Meglátva Czilleit, oda siet, kitörő fájdalommal és rémüléssel, majd ismét visszavonúl, ezen érzelmeit elfojtani törekedve).

H. László. Brutus megölte Caesart, Hunyadi
Csak Czilleit. Ez ferde munka volt.

Király. Oh, még is ő volt legjobb emberem!
Ő értem meghalt!

H. László. Felséges király!

Király. És még siratnom sem szabad. Tudom
Mentségedet bán. Ő reád rohant
S te védelemben ölted meg.
H. László. Királyom!
Ez a csekélyebb mentség! ő fejünket
Igérte Brankovicsnak. Ő velünk
Élet-halálra küzdött. A levél —
Király (olvas). Boldogtalan bátyám!
Szilágyi. Igen, királyom!
Ő ellopá a legszentebb nevet,
Hogy egy családot, melynek atyja lőn,
Kegyetlenül kiirtson. Nem elég!
Ő áruló is. Én egy emberét
Fogattam el, kinél két rendbeli
Irás találtatott.
H. László. Itt felséges úr!
Király (magában). Reszketve nyúlok hozzá. Egy irást
Csikart ki tőlem. —
Gara (titkon). Légy nyugton királyom!
Szilágyi. Egyikkel távoztatja Rozgonyit,
Másikkal a külföldi hadakat
Belopni rendelé. Ez árulás
A törvény ellen és te ellened.
Király. Ah újra élek!
H. László. Most felséges úr!
Míg a megöltnek vére párolog
S a tett előtted fellegetlen áll,
Míg fondor elme és sátáni szív
A tény s igazság tiszta napvilágát
El nem borítják, most itélj felettem.
Szilágyi. Nyilatkozást kérünk, uram király!
Ő gyilkos tervvel jött; a támadó ő volt:
S mi e helytt megbüntettük őt.
Kezedben életünk: itélj uram!

(A mind inkább gyülekező nép zajogni kezd.)

Király. Most ismerém meg őt. Ő életét
Áldozta értem.
H. László. Felséges úr!
Néped kivánja: tégy itéletet,
Királyhoz illőt, mely határozott
Legyen, s világos mint Isten szava.
Király (félre). Mit szóljak? itt ők a hatalmasok! (Fenn.)
Kegyelmemet —
Szilágyi. Mi nem kérünk kegyelmet,
Itéletet, király!

Király (visszaadja Hunyadinak a leveleket). Az áruló
És gyilkos büntetése a halál:
Ő bűnös volt, és így méltán lakolt. (El.)

(A nép hangos örömkiáltásokkal üdvözli a királyt s utána indúl.)

Bánfi (felveszi a véres kardot). S én zálogúl e kardot viszem el,
Mely véres lapján más ítéletet hord.
S ez ítélet így szól: A vér vért kiván!

FORDÍTÁSOK SHAKSPEAREBŐL.

1839—1855.

JULIUS CAESAR.

SHAKSPEARETŐL.

1839.

SZEMÉLYEK.

Julius Caesar.
Octavius Caesar, } triumvirek
Marcus Antonius, } Caesar ha-
M. Aemilius Lepidus, } lála után.
Cicero, } senatorok.
Publius, }
Popilius Lena, }
Marcus Brutus, } összeesküttek
Cajus Cassius, } Julius Caesar
Casca, } ellen.
Trebonius, }
Ligarius, }
Decius Brutus, }
Metellus Cimber, }
Cinna. }
Flavius, } tribunusok.
Marullus, }
Artemidorus, enidosi sophista.

Jós.
Cinna, költő.
Egy másik költő.
Lucilius, } Brutus és Cassius
Titinius, } barátjai.
Messala, }
Ifju Cato, }
Volumnius, }
Varro, } Brutus szolgái.
Clitus, }
Claudius, }
Strato, }
Lucius, }
Dardanius, }
Pindarus, Cassius szolgája.
Calpurnia, Caesar neje.
Portia, Brutus neje.

Senatorok, polgárok, őrök, cselédek, katonák.

A történet helye nagyrészt Róma; utóbb Sardis és Philippi környéke.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

(Róma. — Utcza.)

Flavius, Marullus, s egy sereg polgár jönek.

Flavius. El, renyhe nép, lóduljatok haza.
Ünnepnap ez ma? Nem tudjátok-e
Kézműves létetekre, hogy tilos
Hétköznap járni mesterségitek
Jelczíme nélkül? szólj, mely mívet űzsz te?

Egy polgár. Hát, uram, én ács vagyok.

Marullus. Hol bőrkötényed és a mérvonal?
Mi dolgod itt most legjobbik ruhádban?
S te itt, miféle műves vagy?

Második polgár.

Biz' uram, finom müveshez képest, én úgy szólván, csak kontár ...gyok.

Marullus. De mi mesterséged, szólj, mely mívet űzsz?

Második polgár.

Oly mű az uram, melyet a legjobb lélekkel űzhetek, a mi valóban ...m egyéb, mint a rossz viselet mngjavitója.

Marullus. De mi az, te semmirekellő, szólj, miféle mű?

Második polgár.

Ne, kérlek uram, ki ne kelj ellenem, de ha valamidből ki találnál ...lni, én helyre hozhatlak.

Marullus. Te helyre hozhatsz, szemtelen fiú?

Második polgár. Igen, uram, megfoldalak.

Flavius. Te csizmafoltozó vagy, nemde?

Második polgár.

Biz', uram, én minden életszükségeim árát árral szerzem; én nem ...tom magamat sem a mesteremberek közé, sem az asszonyi dolgokba ...yébbel mint árral. Igazán szólva, én az öreg lábbelik seborvosa vagyok; nagy veszélyben vannak, kigyógyítom őket. Oly derék nép járdogál az két kezem művein, a milyen csak valaha marhabőrt tapodott.

Flavius. De mért ma műhelyedben nem maradsz?
Mért hordod e népséget fel s alá?

Második polgár.

Igazán, uram, csak hogy csizmáik kopjanak s munkám szaporodjék. ...valósággal uram, azért ünnepelünk ma, hogy Caesart láthassuk s ...iljünk diadalán.

Marullus. Örülni? miért? mi zsákmányt hoz haza?
Vagy mely adózók jőnek, szekerét
Rablánczaikban ékesiteni?
Ti fák, szírtek! gonoszbak mindazoknál,
Oh rög szivek, Romának vad fiai,
Nem ismerétek Pompejust? mi sokszor
Mászkáltatok fel falra, várfokokra,
Ablak- s toronyra, sőt kéménytetőkre
Emőitekkel és ott ültetek
Regtől napestig békén várakozva,
Láthatni nagy Pompejus menetét
Rómának utczáin? s ha szekere
Csak feltünék is, nem kezdétek-e
Köz zendüléssel oly örömkiáltást,
Hogy Pán-dalainak visszhangzásira,
Miket ujjongástok ébresztett fel ott,
Megreszketett ágyában Tiberis?
S ti most még jobb ruhákat öltetek?
S ti most még ünnepeltek, és ti most
Virágot szórtok annak útain,
Ki diadalmat ül Pompejusvér fölött?
El innen! tüsténi menjetek haza.
Az istenekhez térden esdjetek,
Hogy a villámot feltartsák, minek
Lecsapni kell e háladatlanságra.

Flavius. El, el, jó földiek, s e vétekért
Gyüjtsétek össze sorsosaitokat
A Tiberishez; sírjátok vizébe
Könyüitek, mig a legaljasabb ár
A legfőbb partot csókolandja meg. (Nép el.)
Nézd, hogy megolvadt bennök a salak;
Eltüntek megnémulva bűneikben.
Eredj te most a capitól felé.
Én erre tartok. Foszd a képeket,
Ha mellyeket díszjellel fedve látsz.

Marullus. Tehetjük azt?
Tudod, ma vannak a Lupercaliák.

Flavius. Se baj! ne hagyd Caesarnak díszjelét
Egy képen is meg. Én körül megyek
S elűzöm utczáról a pórokat.
Tedd azt te is, hol tömve látod őket.
Alant repűlend Caesar, szárnyiból
E nőni kezdő toll ha tépve lesz:
Különben túl száll ember látkörén,
S mindünket szolga félelembe fojt. (El.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Ugyanott. — Közhely.)

Versenyre készülten jönek díszjárattal s zenével *Caesar*, *Antonius*, *Calpurnia*, *Portia*, *Decius*, *Cicero*, *Brutus*, *Cassius*, *Casca*; utánok nagy csoport, s köztük egy *Jós*.

Caesar. Calpurnia!
Casca. Csendesen hejh! Caesar szól. (A zene megszün.)
Caesar. Calpurnia.
Calpurnia. Itt vagyok, uram.
Caesar. Antoniusnak álld egészen útját,
Ha majd pályát futand. Antonius!
Antonius. Caesar uram?
Caesar. Megemlékezzél versenyed között
Calpurniát illetni. Őseink
Mondásaként a magtalan, ha ily
Szent pálya közben érintik, lerázza
A meddőségnek átkát.
Antonius. Nem felejtem.
Ha Caesar mondja: tedd, az téve van.
Caesar. Kezdjétek. S minden rend szerint legyen. (Zene.)
Jós. Caesar!
Caesar. Hah! ki szólít?
Casca. Csendet körül! Hallgasson el kiki. (Zene megszün.)
Caesar. Ki az, ki hozzám szól a sokaságból?
Egy hang visítja Caesart, a zenén is
Túl hatva. Szólj, Caesar kész hallani.
Jós. Őrizkedjél Martius idusától.
Caesar. Mi ember ez?
Brutus. Egy jós tanácsolja ónod magadat Martius idusától.
Caesar. Hadd lássam arczát, hozzátok közelb.
Cassius. Ficzkó! jőj ki a csoportból, tekints Caesarra.
Caesar. Mit szólsz nekem most? mondd még egyszer el.
Jós. Őrizkedjél Martius idusától
Caesar. Ábrándozó, bocsássuk őt. — Eredj.
(Harsonák. Mind el, Cassius és Brutuson kívül.)
Cassius. Nem jősz megnézni a versenyt?
Brutus. Nem én.
Cassius. Jőj, kérlek.
Brutus. Játék barátja nem vagyok. Kevés van
A fürgeségből bennem, mely jutott
Antoniusnak. Ám ez fel ne tartson
Kívánatodban; én magadra hagylak.
Cassius. Régóta, Brutus, szemmel tartalak,
Te nem tekintesz oly nyájas szemekkel,
Sem szívességet többé nem mutatsz,

Milyenhez szokva voltam; szigorún
Zord vagy barátaidhoz, kik szeretnek.

Brutus. Csalatkozol. Ha arczom elsötétült,
Lelkem borúja csak magamra tér.
Sokféle szenvedély üld egy kor óta
És ötletek, csupán nekem valók,
Mi tetteimre tán homályt borít;
De ez ne bántsa meg barátimat,
(Kinek sorában egy vagy Cassius)
Se másra múlasztásimat ne értsék,
Mint, hogy magával Brutus lelke küzd
És nyájas lenni máshoz elfelejt.

Cassius. Igy félre értem bomlott kedvedet,
Miért is e keblembe sok nyomós
Szándékot s méltó gondot eltemettem.
Mondd, láthatod-e, jó Brutus, arczodat?

Brutus. Nem, Cassius, mert a szem ön magát
Nem látja, csak más tárgyról visszavert
Sugárok által.

Cassius. Úgy vagyon.
S felette kár, Brutus, hogy nincsenek
Ily tükreid, honnan rejtett becsed
Szemedbe tünnék, s látnád árnyadat.
Hallám, mikép sok fő-fő római
(A halhatatlan Caesaron kivül)
Brutusról szólva s e kor járma súlyát
Nyögvén, ohajtá: vajha a nemes
Brutus szemekkel bírna.

Brutus. Mily veszélybe
Vezetsz te engem, azt kivánva, hogy
Olyat keressek bennem a mi nincs?

Cassius. Készülj azért, jó Brutus, hallani.
És tudva, hogy nem láthatod magad.
Oly jól, mint tűkröződve, tükröd én
Szerényen felfödöm magadnak azt,
Mit még magadról nem tudsz. És ne légy
Ezért gyanúval Brutus ellenem.
Ha köz nevetkező, s ha szokva volnék
Hálálkodókra szivességemet
Pór esküvéssel elpazarlani,
S ha észrevetted, hogy hizelkedém
Embernek, és forrón ölelgetém
S aztán gyaláztam, vagy hogy tor között
Az egész csoportnak megnyilatkozom,
Úgy óvakozzál tőlem. (Harsonák és zaj.)

Brutus. Mit jelent ez

Örömkiáltás? tartok tőle, hogy
Caesart a nép királylyá emeli.
Cassius. Igen, te tartasz? úgy azt kell gyanítnom,
Hogy nem szeretnéd?
Brutus. Azt nem Cassius;
De őt én kedvelem. Hanem miért
Tartasz te engem ily sokáig itt?
Mi az, mit vágyásod van közleni?
Ha köz jót illet, tégy becsületet
Egyik s halált a másik szem elé,
S én mind a kettőt egy kedvvel tekintem.
Mert istenek úgy segítsenek, miként
Inkább imádom a becsületet,
Mint félem a halált.
Cassius. Ismerém benned, Brutus, ez erényt,
Épen miként külsődet ismerem.
Igen, tehát, becsület tárgya szómnak.
Nem mondhatom, te s más mit tartotok
Az életről; nekem, magamra nézve,
Nem lenni ép oly kivánatos,
Mint élni rémben olytól, mint magam.
Szabadúl születtem, mint Caesar s te is;
Mindketten szinte jól táplálkozánk
S kiálljuk, mint ő, a tél hidegét.
Mert egykor egy zord, szélvészes napon
Tíber hulláma küzdvén partival,
Igy szólt Caesar: mersz-e most velem
A bősz habokba szállni, Cassius,
S amott a pontig úszni? E szavakra,
Fegyverben, mint valék, belé szökém,
S intém, kövessen. És ő követett
Dühödt az ár s mi vertük, gyors inakkal
Hadarva félre és daczos kebellel
Előre nyomván. Ám, még mielőtt
A feltett ponthoz érnénk: „Cassius!“
Kiált Caesar, „segíts, vagy elbukom.“
Én, mint nagy ősünk Aeneas kihozta
Hátán az agg Anchisest láng közől,
Úgy hoztam a fáradt Caesart Tiberis
Hullámiból: s most istenné leve
Ez ember s Cassius hitvány teremtmény,
Kinek fejét mélyen kell hajtani,
Ha Caesar kéjelemmel int felé.
Hispániában egykor láz gyötörte.
Reszketni láttam őt, midőn
Rohamja jött; ez isten reszketett!

A gyáva ajkak színöket hagyák
S azon szem, melytől a világ remeg,
Fényét veszíté. Hallám nyögni őt;
Igen! s azon nyelv, mely Rómát köti,
Hogy rá figyeljen és beszédeit
Könyvébe rója, az most így nyögött:
„Adj innom, ah Titinius“
Mint egy beteg leány. Oh istenek!
Bámulnom kell, hogy ily gyarló egy ember
Elébe vágott a dicső világnak
S a pálmát bírja egyedűl. (Zaj. Harsonák.)

Brutus. Köz felkiáltás ismét; úgy hiszem,
E tapsok új tisztesség jelei,
Melyekkel Caesar elboríttatik.

Cassius. Oh, mint kolosz, lép ő a szűk világon,
S kis emberek mi, roppant szárai
Alatt bolyongva, széttekintgetünk,
Gyalázatos sírunkat keresők.
Sorsának ember néha mestere.
Nem csillaginkban, Brutus, a hiba,
Hanem magunkban, kik megbókolunk.
Caesar vagy Brutus! Caesarban mi van?
Mért volna hangzóbb e név mint tiéd?
Ird össze s szint' olly ékes lesz neved;
Mondd és a szájnak szint' úgy jól esik;
Mérd s szinte oly nehéz; idézz vele
S lelket hivand fel Brutus, mint amaz,
Egyszerre minden istenek nevében!
Ugyan miféle táppal él Caesar,
Hogy illyen nagyra nőtt? Oh kor, gyalázva vagy,
Nemes fajodban, Róma, megfogyál!
A vízözöntől fogva múlt-e kor,
Csupán egy s nem több férfival jeles?
Ha mondhaták Rómáról mostanig,
Hogy tág terén egy ember fér csak el?
Valóban Róma tágas puszta rom.
Ha benne nincsen több egy férfinál.
Oh én s te hallók őseink szavából:
Egy Brutus élt hajdan, ki Róma földén
A véghetetlen ördög udvarát
Szenvedte volna inkább, mint királyt.

Brutus. Hogy engem kedvelsz, nem kétlem: miket
Tennem kívánsz, gyaníthatom. Miként
Elmélkedém ezekről és korunkról,
Majd elbeszélem. Most ha szívesen
Kérnem szabad, ne késztenél tovább.

A mit mondál, meggondolom, mi még
Van mondandód, békén kihallgatom
S időt lelendek, alkalmast reá,
Hogy megvitassunk ily fő dolgokat.
Addig nemes barátom, tartsd eszedben,
Hogy Brutus inkább lenne pór falun,
Mint Róma gyermekeinek egyike
Ilyen kemény feltételekkel, minőket
Az idő ránk vetni készül.

Cassius. S én örülök,
Hogy gyenge szóm Brutusnak kebliből
Csak ennyi szikrát is kifejthetett.

(Caesar és kisérete visszajö.)

Brutus. A ját'nak vége, s Caesar visszatér.

Cassius. Ha erre jőnek, rántsd meg Casca ujját
S fanyar szeszélylyel ő majd elbeszéli,
Mi történt, méltó megjegyzésre, ma.

Brutus. Azt megteszem; de nézzed Cassius:
Haragfolt ég Caesarnak homlokán,
S a többi úgy néz, mint a vert cseléd.
Calpurnia arcza sápadt s Cicero
Oly rőt s tüzes szemekkel néz körül,
Mint a capitoliumban láttuk őt, midőn
Vitában állott a senatorokkal.

Cassius. Elmondja Casca majd, mi történt.

Caesar. Antonius!

Antonius. Caesar!

Caesar. Tedd, hogy kövér nép foglaljon körül,
És sikfejű s kik éjjel alszanak.
A Cassius ott sovány, éhes szinű:
Sokat tünődik s illy ember veszélyes.

Antonius. Ne féljed, Caesar, nem veszélyes az,
Derék és jóérzelmü római.

Caesar. Mért nem kövérebb? Bár nem félem őt.
S még is, ha nevemhez férne félelem,
Nem ösmerek, kit inkább kellene
Kerülnöm, mint e fonnyadt Cassiust.
Szünetlen olvas; nagy figyelmező;
Átlát az embereknek tettein.
Játéknak nem barátja mint te vagy,
Antonius; nem hallgat muzsikát.
Ritkán mosolyg s mintegy magát csufolva
S eszét gyalázva akkor is, hogy azt
Akármi tárgy mosolyra birhatá.
Ily embereknek nyugta nincs soha,
A mig nagyobbat látnak, mint magok,

Azért is ők igen veszélyesek.
Inkább beszélem a mi félhető,
Mint a mi rettent: én Caesar vagyok.
Jőj jobb felemre; bal fülem nagyot hall;
S mondd el valólag, mit tartasz felőle.

(Caesar s kiséröi el. Casca hátra marad.)

Casca. Palástomat megrántátok; beszédtek
Van velem?

Brutus. Mondd el nekünk, mi történt, Casca, most.
Hogy Caesar oly setét tekintetű?

Casca. Hiszen ti is vele voltatok, vagy nem?

Brutus. Nem kérdeném úgy Cascától, mi történt.

Casca.

Hát koronával kinálták meg, s meg levén vele kinálva, ő azt keze fejével félre tolta, így, s a nép ujjongatott.

Brutus. Mért volt a második zaj?

Casca. Hát megint azért.

Cassius. Háromszor ujjongtak; miért a végkiáltás?

Casca. Hát megint azért.

Brutus. Háromszor ajánltatott neki a korona?

Casca.

Háromszor, ha mondom. S ő azt háromszor tolta vissza, mindig szelidebben, mint előbb, s az én becsületes szomszédaim minden visszatoláskor sivalkodtak.

Cassius. Ki nyujtá neki a koronát?

Casca. Hát Antonius.

Brutus. Jó Casca, mondd el rendét, és sorát.

Casca.

Akaszszanak fel, ha én nektek rendét, sorát megmondhatom: csupa bolondság volt, nem vigyáztam reá. Láttam Marcus Antoniust, hogy koronát ajánlott neki: tulajdonképen nem is korona volt, hanem csak afféle párta. — S mint mondám, ő azt először félre tolá; mind a mellett, úgy gondolom, igen örömest elvette volna. Azután ismét oda nyujtá neki s ő ismét félre tolá; de, úgy gondolom, igen nehezen esett ujjait róla levennie. Azután harmad ízben nyujtá neki, s ő harmadszor is félre tolá. S valahányszor lemondott róla a gyülevész felsivalkodott, összeverte kérges tenyereit, felhányta izzadságos hálósipkáit s oly temérdek büdös lélekzetet bocsátott ki, mivel Caesar megveté a koronát, hogy Caesar szinte megfúlt belé; mert arra elájult és lerogyott. Részemről nem mertem nevetni, félvén, hogy ha számat kinyitom, tele szívom magamat romlott levegővel.

Cassius. Kérlek, megállj; elájult volna Caesar?

Casca.

Lerogyott a vásártéren; habot túrt szája, s a szava is elállt.

Brutus. Az meglehet; nehézség gyötri őt.

Cassius. Nem, őt nem; minket, engem és tégedet
S téged, jó Casca, sujtol a nehézség.

Casca.

Nem tudom, hogy érted; annyi bizonyos, hogy Caesar lerogyott. De ha a gizgaz nép meg nem tapsolta s piszszegette őt, a mint tetszett, vagy nem tetszett nekik, miként az alakosokkal a színen szokott tenni, ne legyek becsületes ember.

Brutus.

Mit szólt, hogy ismét eszméletre jött?

Casca.

Nos hát, mielőtt lerogyott, látván a köz csoportot örvendeni azon, hogy a koronát visszavette, megnyitá mellruháját, s oda mutatá torkát, hogy messék el. És ha én valamiféle kézmíves volnék, szálljak pokolra a gonoszokkal, ha szaván nem fogtam volna. — S így lerogyott. S mikor ismét magához tért, monda: ha szóval, vagy tettel valami hibát követett volna el, ohajtaná, hogy azt ő nagyságok e bajának tulajdonítanák. Három vagy négy banya, hol állék, kiáltá: Ah a jó lélek! s teljes szivökből megbocsátának neki; de ez nem sok figyelmet érdemel: ha Caesar anyjaikat döfte volna is le, nem tesznek vala kevesebbet.

Brutus. És erre ment ő oly sötéten el?
Casca. Igen.
Cassius. Szólt Cicero is valamit?
Casca. Igen, görögűl beszélt.
Brutus. Mi végre úgy?

Casca.

Ha én azt nektek megmondom, soha ne nézzek többé szemetekbe. Azok, kik értették, egymásra mosolyogtak és csóválták fejöket; de, mi engem illet, nekem az görögűl volt. Több újságot is mondhatok nektek. Flavius és Marullus, Caesar szobra díszjeleinek lerángatásáért hűvösre tétettek. Éljetek boldogúl. Több bohóság is volt még, ha emlékezném reá.

Cassius. Eljősz ma hozzám estebédre, Casca?
Casca. Nem, el vagyok igérkezve.
Cassius. Eljősz ebédre holnap?

Casca.

Igen, ha élek, s te szándékod mellett maradsz s étkeid méltók a megevésre.

Cassius. Jó! elvárlak.
Casca. Azt tedd. Élj boldogúl. (Casca el.)
Brutus. Mi lomha ficzkó vált ebből? tüzes,
Fürgencz fiú volt iskolás korában.
Cassius. Az ő ma is, ha végrehajtani
Kell nagy s nemes merényeket, noha
E lomha képet öltözé magára:

E durvaság a mártás ép eszén,
Mely a gyomort készíti, hogy szavait
Jobb ízűen költhessük el.

Brutus. Úgy van. De most megyek, holnap ha tán
Beszélni vágysz velem, hozzád megyek:
Avagy, ha tetszik, jőj hozzám s bevárlak.

Cassius. Jövök s te addig elmélj a világról.

(Brutus el.)

Nemes szivű vagy Brutus, ám, hiszem,
Természeted más útra fogható,
Mint melyre hajlik. Azért kivánatos,
Hogy a nemes nemessel frígyesüljön,
Ki olly erős, hogy nem csábítható?
Üld Caesar engem, Brutust kedveli.
De volnék Brutus én s ő Cassius,
Nem tántorítna meg. Ma éjszaka
Többféle írást, mintha több külön
Polgártól jőne, hányok ablakába,
Mind arra czélzót, mily nagy véleménynyel
Vagyon nevéhez Róma; benne titkon
Érintve lesz Caesar dicsvágya is.
S hadd üljön aztán Caesar biztosan:
Megrázzuk őt, vagy rosszabb kort türünk.

HARMADIK JELENÉS.

(Ugyanott. — Utcza.)

(Dörges és villámlás. Kétfelől jönek Casca kivont karddal és Cicero.)

Cicero. Jó estét, Casca; haza vivéd-e Caesart?
Mért lelkendezve, mért nézsz ily merőn?

Casca. S te nem rendülsz, midőn a földtömeg
Úgy reszket, mint a nád? Oh Cicero,
Láttam vihart, midőn a szél dühe
Csomós tölgyfákat megrepeszte; láttam
A kevély tengert bőszülten felzajogni,
Míg a fenyítő felhőkig dagadt.
De mind ez éjig, mostanig, soha
Tűzzáporon keresztül nem menék.
Vagy belső háború van fenn az égben,
Vagy az istenekre vakmerő világ
Gyújtá fel azt, hogy küldjön pusztulást.

Cicero. Ki látott ily csodákat valaha?

Casca. Egy köz rab (arczúl őt jól ismered)
Feltartva baljját, ollyan lánggal égett,
Mint húsz szövétnek és még is keze
Tüzet nem érző, sértelen maradt.
Ezen felül (azóta kardomat

Le nem tevém) a capitól felé
Oroszlánnal találkoztam, ki rám
Mereszkedék, mogorván elhaladt
S bántatlanúl hagyott. Száz halovány
Nő ment csoportban máshol, rémüléstől
Arczváltozottan, kik megesküvének,
Hogy egészen lángban népet láttanak
Künn járni fel s alá; s az éjmadár
Világos délben ült a közteren
Vijjogva és huhogva. E csodák,
Ha illy együtt járnak, ne mondja senki
Ez volt az ok, s hogy az természetes;
Mert úgy hiszem, vészhirdető jelek
A föld szakának, melyre szállanak.

Cicero. Valóban zordon szellemű idő.
De dolgot ember külszinből itél meg,
Valódi czélját fel nem érheti.
Eljő-e Caesar holnap a tanácsba?

Casca. Igen; mert meghagyá Antoniusnak
Tudtodra adni, hogy holnap bejő.

Cicero. Jó éjszakát; ez a zavart idő
Sétálni nem való. (Cicero el.)

Casca. Az istenek veled. (Cassius jö.)

Cassius. Ki van itt?

Casca. Római.

Cassius. Casca hangod után.

Casca. Nem rossz füled van Cassius, minő éj!

Cassius. Derék embernek vajmi kedves éj!

Casca. Ki látta valaha égnek ily haragját?

Cassius. Ki a földet látta ily bűnteljesen.
Részemről, én az utczákat bejártam,
Kivetve magamat a veszélyes éjnek.
És ily födetlen, mint látsz, mellemet
Kitártam a mennykő csapásinak,
S midőn a villám kék czikázata
Az ég keblét megnyitni láttatott,
Útjába álltam s lángja ellenébe.

Casca. De mért kisérted így az egeket?
Embernek sorsa félni és remegni,
Ha rémítéseül az istenek
Ily szörnyü hírmondókat küldenek.

Cassius. Tompult vagy Casca s melynek rómait
Hevítni kéne, az életszikra benned
Hibázik, vagy hogy nem használod azt.
Halvány merőn nézsz, félsz s csodálkozol,
Látván az ég ily szertelen haragját.

De majd ha való okát meggondolod,
Mért e tüzek s e bolygó szellemek;
Miért fajul el állat és madár;
Mi tesz bohóvá aggot s kisdedet
Bölcselkedővé; mért változnak el
E dolgok mind velök szült erejök,
Természetük s rendeltetésök ellen
Ily balszerűkké, — meg kell vallanod
Hogy ég adá e szellemet beléjök,
Intő s ijesztő jellé téve őket
Egy képtelen kormányu hon felett.
És én egy embert mondhatnék neked,
Hasont ez ádáz éjhez, a ki dörg,
Villámlik, sírokat nyit és dühöng
Miként az oroszlán a capitoliumnál;
Embert, személyre, mint mi, nem hatósbat,
De a ki bámulandó nagyra nőtt
S rémes, mint mind e rendkivűli vész.

Casca. Caesar, kit értesz, nemde Cassius?

Cassius. Akárki bár. Mert most a római
Olyan tagú s kelmű mint ősei;
De hajh! apáink lelke már kihalt
S anyák szivétül kormányoztatunk:
Igánk s türelmünk gyáva nőt mutat.

Casca. Valóban híre van, hogy a tanács
Holnap királylyá készül tenni Caesart:
Koronát viselhet szárazon, vizen,
És mindenütt Itálián kivül.

Cassius. Akkor tudom, hová döf e vasam:
Rabságtól Cassiust mentse Cassius.
Erőt gyengének ebben, büntetést
Zsarnoknak ebben adtok, istenek:
Sem kőtorony, sem rézből vert falak
S szűk légü börtön, sem kemény bilincs
A szellem erejét meg nem köthetik.
Az élet, únva földi nyűgöket,
Búcsút magának mindig képes adni.
Ha ezt tudom, tudhatja minden ember,
Hogy a mi rész önkény reám esik,
Lerázhatom kényemre. (Mennydörög folyvást.)

Casca. Szint' ugy én.
S minden rabnak kezébe e tehetség,
Eltépni szolgasága lánczait.

Cassius. S mért volna hát Caesar zsarnok? szegény!
Tudom, nem volna ő farkas, hanem
Mert látja hogy a rómaiak juhok;

Nem volna ő oroszlán, csak magunk
Őzek ne volnánk. A ki nagy tüzet
Kiván éleszteni hirtelen, silány
Szalmával kezdi. Róma, mely szemét,
Mi gaz, mely ízék, hogy rossz tűzi szerként
Oly hitványságnak, mint Caesar, derűt
S fényt adni szolgál? Hajh! de fájdalom,
Hová ragadtál? Én tán ezeket
Kész rabnak mondom; úgy tudom hogy értök
Felelni kell: ám fegyverzett vagyok
És a veszély engem meg nem zavar.

Casca. Cascának szólasz s oly egy férfinak,
Ki nem vigyorgó hírharang. Kezem rá!
Kezdj pártot mind e sérv orvoslatára,
S ha van, ki bármi messze lépni mer,
E láb is ott lesz.

Cassius. Így! az alku áll.
Most Casca tudd meg, néhány rómait
A legnemesb szivek közűl reá birék,
Hogy egy merényt vállaljanak velem
Becsületes veszélyü sikerért.
Most ők, tudom, Pompejus csarnokában
Várnak rám; mert e szörnyü éjszaka
Utczán mulatni s járni nem való;
S az elem alkatja ollyan arczot ölt,
Mint a merény, mit kezdendők vagyunk:
Tüzest, vérengezőt, réműletest. (Cinna jö.)

Casca. Légy csendben, itt valaki sietve jő.

Cassius. Az Cinna, járásáról ismerem.
O jó barátunk, Cinna, hova sietsz?

Cinna. Téged kereslek. — Nem Metellus ez?

Cassius. Nem, Casca, frígyesünk a vállalathoz.
Nem várnak, Cinna, rám?

Cinna. Örűlök.
Mi szörnyü éj ez! néhány társaink
Csodálatos dolgot szemléltenek.

Cassius. Nem várnak engem Cinna? szólj!

Cinna. Igen,
Várnak reád. Oh Cassius, ha a nemes
Brutust felünkre bírnád szerezni!

Cassius. Jó Cinna, légy nyugott. Fogd ezt az írást
És hagyd a praetor székében, hogy ott
Találja Brutus; ezt hajtsd ablakába;
Az ős Brutus szobrán ragaszd fel ezt.
Onnan Pompejus csarnokába térj,

Hol megtalálandsz. Vajjon Decius
Brutus s Trebonius is ott vannak-e?

Cinna. Mind, csak Metellus Cimber nem, ki téged
Honn felkeresni ment. Én sietek,
Ez íratokkal a mint meghagyád.

Cassius. Aztán Pompejus csarnokába térj meg. (Cinna el.)
Jőj Casca; mig nem nappallik, mi Brutust
Nézzük meg honn. Főbb része már mienk;
Egy ostrom még s egészen birjuk őt.

Casca. Oh magasan űl a nép szivében ő.
És a mi bennünk bűnnek látszanék,
Tekintete, legdúsabb alchymiaként
Érdem- s erényre változtatja azt.

Cassius. Őt és becsét s szükségünket reá,
Igen helyesen fogád fel. Most jerünk.
Már éjfél mult s előbb mint nappalodnék,
Felverjük őt és szerződünk vele. (Elmennek.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

(Ugyanott. – Brutus kerte. Brutus jő.)

Brutus. Hejh! Lucius.
A csillagokból nem tudom kivenni,
Mi messze a nap. Hallod, Lucius!
Bár vétkem volna illyen jól alunni.
Nos Lucius! fel, mondom, Lucius.

Lucius. Híttál uram?

Brutus. Vigy könyvszobámba gyertyát, Lucius.
S ha ég, jelentsd meg itt.

Lucius. Igen, uram (El.)

Brutus. Neki meg kell halni. A mi engem illet,
Személyes ok nem indít ellene,
Csupán a közjó. Ő koronát kiván.
Kérdés: ez által milly természetet vált?
A hév napfény az, mely kigyót kikölt,
S ez vigyázatra int. Koronát neki.
Igen, fulánkot adni, hogy vele
Kenyére ártson. A nagyság visszaél
Hatalmával, midőn azt elszakítja
A lelkiismerettől. És valót
Itélve Caesarról, nem vettem észre,
Hogy szenvedély uralkodnék eszén:
De köz tapasztalás szerint alázat
Az ifju nagyravágyás lépcseje,

A melyhez arczczal áll a felmenő;
De hátat fordít vég fokára jutva
A lajtorjának, fellegekbe néz,
Megvetve, mellyen feljutott, az aljas
Lépcsőt, s igy Caesar is tehet. Nehogy
Tehessen, előzzük őt. S mert a vitály
Nem kap hitelt az által, a mi ő most,
Fordítsuk igy: az a mi most, ha megnő,
Ilyen meg olyan túlságokra hág.
Tekintsük úgy, mint a kigyótojást,
Mi ha kikél, mérges lesz, mint faja;
Azért a héjban gyilkoljuk meg őt. (Lucius visszajö.)

Lucius. Uram szobádban ég a gyertya már.
Kovát keresvén, ezt a zárt irást
Találtam ablakodban s bizonyos,
Hogy ott nem volt, midőn fekünni mentem.
(Levelet nyújt.)

Brutus. Lefekhetel ismét, még nincs reg. Fiú,
Nincs holnap Martiusnak idusa?

Lucius. Nem tudom, uram.

Brutus. Tekintsd a naptárt s hozz felőle hírt.

Lucius. Igen uram. (El.)

Brutus. A légben fenndöbörgő párafény
Elég világot át; olvashatok. (Felbontja a levelet s olvas.)
„Brutus te alszol? ébredj s lásd magad.
Romának kell-e hát? — szólj, üss, javíts.
Brutus, te alszol? ébredj!“
Több illyen elszórt unszolásokat
Szedtem fel immár.
„Romának kell-e?“ ezt igy tölthetem be:
Romának egytől kell-e félnie?
Elődim Róma tériről kiverték
Tarquiniust királylyá lettekor.
„Szólj, üss, javíts.“ Beszélni s ütni
Szólíttatom fel? Róma! fogadom,
Csak jobbulás kövesse, megnyered
Brutus kezétől mind, a mit kivánsz.

Lucius (jö). Tizennégy napja mult el Martiusnak.
(Kopogás künn.)

Brutus. Jól van; de menj, zörögnek a kapun. —
(Lucius el.)
Mióta Cassius Caesar ellen unszolt,
Nem alhatám. A veszélyteli
Tett megtevése s gondolása közt
Egész idő olyan mint rémalak,
S borzalmas álom. Akkor a halandó

Életművek s a genius tanácsot
Ülnek s az ember alkotmánya, mint
Egy kis királyság háborog magában
S a zendülésnek sorsát szenvedi. (Lucius visszajö.)

Lucius. Testvéred Cassius van a kapun
És látni kíván.

Brutus. Maga van?

Lucius. Nem; vannak többen is vele.

Brutus Ismered őket?

Lucius. Nem, uram, kalapjok a fülig lenyomva,
Palásttal arczok félig födve van,
Hogy semmiképp, egy jelről sem birom
Kitudni őket.

Brutus. Ők, a párt. Bocsásd be. (Lucius el.)
Oh összeesküvés! szégyenled-e
Éjjel mutatni vészes arczodat,
Hol legszabadabb a rossz? Úgy hol találsz
Barlangra nappal, mely elég setét
Szörnyarczodat befedni? Ne keress.
Öltözz' mosolyba s nyájassságba; mert ha
Természetes képedben állsz elé,
Nem mély eléggé Erebus maga,
Hogy eltakarjon a gyanú előtt.

Cassius, Casca, Decius, Cinna, Mettellus, Cimber és Trebonius jönek.

Cassius. Félek, nyugalmad ellen vétkezünk.
Jó reggelt Brutus; nem háborgatunk?

Brutus. Most keltem; ébren virrasztám az éjt.
Ismérem mind e férfi társidat?

Cassius. Egytől egyig. S közöttünk nincs, ki nem
Tisztelne, s mind ohajtják, hogy magadról
Oly véleménynyel volnál, mint a melylyel
Viseltetik minden jobb római.
Ez itt Trebonius.

Brutus. Üdvözlöm őt.

Cassius. Ez Decius Brutus itt.

Brutus. Üdvözlöm őt is.

Cassius. Ez itt Metellus Cimber, Casca, Cinna.

Brutus. Üdvözve légyenek!
Mi éber gond vetette fel magát
Szemeitek és az éj közé?

Cassius. Egy szóra kérlek.
(Brutus és Cassius halkan beszélnek.)

Decius. Itt van kelet; nem a nap kél-e itt?

Casca. Nem.

Cinna. Sőt megbocsáss, igen, s amott a szürke csík
A fellegek közt a nap hirnöke.
Casca. Valljátok meg, hogy mind ketten csalódtok.
Itt, merre kardom vége áll, kel a nap,
Mi jóval inkább dél iránt esik,
Az évnek ifjuságát számba véve,
Csak két hó mulva virrad majd fölebb
Éjszak felé; és a magas kelet,
Mint a capitolium áll, emerre van.
Brutus. Mind és egyenként adjatok kezet.
Cassius. Határzatunkra esküdjünk hitet.
Brutus. Nem, semmi esküvés! Ha ember arcza,
Ha lelki gyötrelmünk s a kor hibái
Csekély ok, akkor menjünk szét s kiki
Keresse lomha ágyát jó korán.
A nagyra látó önkény hadd tiporjon,
Mig el nem hullunk sors szerint. De ha
Ezekben, mint hiszem, van annyi tűz,
Hogy lelket adjon gyávának s a lágy nőt
Vitézzé edzze: úgy, jó honfiak,
Mi inger kell még, mint saját ügyünk,
Mely jobbításra unszoljon? mi frígy,
Mint hallga rómaiak, kik szavokat
Adák s azt vissza nem veszik? mi eskü,
Mint emberségnek emberség lekötve,
Hogy ez legyen, vagy érte elesünk.
Esküdjenek pap, gyáva s a ravasz,
Gyarló öreg s oly tűrő lelkek, a kik
Bántalmat megköszönnek; esküdjék
Rossz ügyben oly nép, melyhez nem bizunk;
De meg ne fertőztessük e merény
Őszinteségét s elszánt lelkeink
Buzgalmát, azt gondolva, hogy nekünk is
Az ügy- vagy tettre nézve eskü kelle;
Holott azon nemes vér, mely pezseg
Minden rómaiban, korcscsá aljasúl,
Mihelyt a legkisebb részt megszegi
Igéretéből, mellyet fogadott.
Cassius. Hát Cicero? ne kémleljük ki őt?
Úgy vélem, ő velünk fog tartani.
Casca. Ne hagyjuk őt ki.
Cinna. Nem, nem semmiképp.
Metellus. Oh foglaljuk le őt! ezüst haja
Megszerzi a jó véleményt reánk,
S szavakat veend javalni tetteinket.
Kezünket, az lesz a hír bölcs esze

Igazgatá s korunk szilaj heve
Tekintetével födve nem tünik fel.
Brutus. Oh hagyjuk őt, ne nyiljunk meg neki.
Ő semmi vállalatnak nem barátja,
Mely mástól származott.
Cassius. Hát hagyjuk őt.
Casca. Valóban ő nem alkalmas.
Decius. Senkit ne bántsunk, mint Caesart magát?
Cassius. Jól emlékeztetsz; mert Antoniusnak,
Kit Caesar úgy szeret, nem volna jó
Túl élni Caesart! álnok kontatóra
Fogunk találni benne, és hatalma
Oly messze terjedő, ha neveli,
Hogy bajba hozhat; jobb elejét vegyük
S essék együtt Caesar s Antonius.
Brutus. Ádázat volna, Cassius, leütnünk
A főt s aztán a testet széttagolni:
Ölésben düh, kajánság azután:
Antonius Caesarnak tagja csak.
Ne hentesek, de áldozók legyünk.
Mi Caesar lelke ellen támadunk fel,
S lélekben nincs vér. Vajha, Cassius,
Férnünk lehetne Caesar szelleméhez
S el nem tagolni Caesart! hajh, de érte
Caesarnak vérzeni kell. S nemes barátim.
Öljük meg őt bátran, ne dühösen:
Metéljük őt fel istenek toráúl,
Ne konczoljuk, mint ebnek szántalékdögöt.
Tegyen szivünk, mint álnok úr, ki szolgát
Vad tettre bujtogat s ha téve van,
Feddőzni látszik; ez majd azt mutatja,
Hogy nem kaján; szükséges volt müvünk.
S ha ezt a nép ily szemmel nézi majd,
Orvosoknak mondatunk, nem gyilkosoknak
Mi illeti Antoniust, feledd el őt:
Ő nem hatalmasb, mint Caesar keze,
Caesar fejének estével.
Cassius. Én tartok tőle még is, mert azon
Rögzött barátság Caesarhoz —
Brutus. Ah Cassius, ne is gondolj reá,
Ha szereti Caesart, mind, a mit tehet,
Caesarra emlékezni s érte halni.
S ez több mint tőle telnék; vad gyönyör,
Játék, tivornya foglalták el őt.
Trebonius. Ne bántsuk, nincs mit tőle tartani;
Ő élni, s még ezen kaczagni fog. (Óraütés.)

Brutus. Csitt! hány lehet?
Cassius. Az óra hármat üt.
Trebonius. Ideje hogy menjünk.
Cassius. Kétséges nagyon,
Vajjon ma Caesar eljövend-e vagy nem?
Mert egy kor óta a büvökre hajt,
Ellenkezőleg, mint elébb itélt,
Szertartás, álom s képzelmek felől.
Lehet, hogy e most megjelent csodák,
Ez éj szokatlan ijedelmei
S az augurok jövendölései
Ma visszatartják a capitoliumtól.
Decius. Attól ne tarts; ha úgy van eltökélve,
Én másra bírom. Ő szereti hallani,
Hogy szarvorrút fa, medvéket tükör,
Oroszlánt háló, elefántot verem
S embert hizelgés ejt meg; ám ha mondom,
Hogy ő utálja a hizelkedőt,
Azt mondja, úgy van, s evvel leggonoszbúl
Le van hizelgve. Bizzátok reám.
Kedvének én majd jó irányt adok,
És elhozandom a capitoliumba.
Cassius. Nem úgy; mind elmegyünk meghíni őt.
Brutus. Nyolcz órakor, legkésőbb, nemde úgy?
Cinna. Nyolcz órakor ne hibázzék senki is.
Metellus. Cajus Ligarius boszús reá,
Mert megszidá, hogy Pompejust dicsérte,
Csodálom, hogy rá nem gondoltatok.
Brutus. Menj, jó Metellus hozzá: engem ő
Szeret, s adék is rá okot neki.
Csak küldd el; én majd elkészítem őt.
Cassius. Ránk virrad immár; Brutus, elhagyunk.
Széledjetek barátim, és kiki
Megemlékezzék, mit szólott, s magát
Viselje mint valódi római.
Brutus. Jó kedvvel, urak, s vidáman nézzetek.
Ne hordjuk szándokunkat arczainkon;
Viseljük azt úgy, mint szinészeink:
Kimért szilárdan s lankadatlanúl.
S most járjatok mindnyájan boldogúl.
(Brutuson kivül mind el.)
Hejh! Lucius! erősen alszik; semmi baj.
Éldeld a szender mézes harmatát:
Még nincsenek rém- s ábránd-képeid,
Miket az őrgond emberagyba vet:
Azért van oly ép álmod. (Portia jö.)

Portia. Brutus, uram!
Brutus. Hogy' Portiám? mit gondolsz, mért kelél fel?
Nem válik épségedre a durva, hűs
Regnek kitenni gyenge testedet.
Portia. Neked sem Brutus; tegnap nem szelíden
Szökél el ágyamtól; a vacsorát
Félben szakasztván, járál fel s alá,
Mélázva és sohajtva, s karjaid
Keresztbe vetve; és ha kérdezélek,
Szemet meresztél zordonúl reám,
Hogy sürgetőztem, rázád fejedet,
És tűrtelen lábaddal tombolál.
Unszoltalak még is; te nem feleltél.
Hanem haraggal mozdúlt meg kezed;
Távoznom intél. Távoztam, nehogy
Neveljem még békétlenségedet,
Mely már lobogni látszott, és mivel
Hivém, hogy az szeszély játéka csak,
Mely minden embert néha megkerűl.
Ez enni nem hágy, szólni és alunni,
S ha oly hatalma volna képeden,
Mint lelkedet már elváltoztatá,
Nem ismernék rád. Kedves Brutusom,
Tudasd okát gyötrelmidnek velem.
Brutus. Nem jól vagyok, s ez minden.
Portia. Oh Brutus böles, s ha elhagyná egészség,
Keresne módot megszerezni azt.
Brutus. Hisz' azt teszem; jó Portia, menj alunni.
Portia. Brutus beteg? hát üdvösséges-e
Igy járni öltözetlen és beszíni
A gőzös reggel nedveit? beteg?
És még is ép ágyából megszökik,
Az éjnek ártó mételyén daczolni,
S a láztartalmu romlott levegőt
Kísérti, hogy nevelje még baját?
Nem Brutus, téged belső baj fogyaszt,
Mit tudnom kéne helyzetem érdeme
S jogánál fogva. S íme térdimen,
Egykor magasztalt bájaimra, kérlek,
Szerelmi esküidre s a nagy eskre,
Mely összekapcsolt és egygyé teve:
Közöld velem, magaddal, ten feleddel,
Miért vagy ily levert, s mi férfiak
Kerestek az éjjel: mert itt voltanak,
Hat vagy heten, kik arczokat
Még a homály előtt is elfödék.

Brutus. Ne térdepelj, szerelmes Portiám.
Portia. Ha Brutusom volnál, nem kellene.
Mondd, házassági szerződéseinkben
Ki volt-e kötve, hogy nekem tilos
Titkodba látnom? és feled vagyok;
De csak határok közt s feltét alatt;
Hogy ágyat, asztalt oszthatok veled
S beszélek néha? Csak külvárosában
Lakom kegyednek? Oh így Portia
Ágytársa csak Brutusnak, nem neje.
Brutus. Becsületes s igaz nőm vagy, s nekem.
Oly drága, mint véremnek csepjei,
Melyek setét szivemhez ömlenek.
Portia. Ha ez való, úgy tudnám titkodat.
Némber vagyok, megvallom; mindazáltal
Oly némber, a kit Brutus vett nejül;
Némber vagyok, de feddtelen nevű:
Cato leánya. Véled, ily atyától
Származva s ily férj mellett, nem vagyok
Erősb nememnél? Mondd szándékodat,
S fel nem födendem azt; erőmet én
Kemény próbára tettem: czombomon
Önként sebet ejték; ezt türelmesen
Viselhetém, s ne férjem titkait?
Brutus. Oh istenek, ti tégyetek e nemes
Asszonyra méltóvá. De hallga! künn (Kopogás kivül.)
Kopognak; menj be kissé Portia,
S kebledbe tárom nem sokára majd
Szivemnek titkait.
Kifejtem előtted minden czélomat,
Bús homlokomnak minden képjelét.
Hagyj el legitt.
(Portia el. Lucius és Ligarius jö.)
Lucius, ki zörgetett?
Lucius. Itt egy beteg, ki szólni jő veled.
Brutus. Ligarius, kit említett Metellus.
Távozz' fiú. Hogyan, Ligarius?
Ligarius. Fogadj jó reggelt e bágyadt ajakról.
Brutus. Mi rossz időben vagy beteg, derék
Ligarius. Kivánnám, kór ne volnál.
Ligarius. Kór nem vagyok, ha Brutus tettre készül,
Mely a becsületnévre érdemes.
Brutus. Oly tettre készülök, Ligarius,
Füled ha volna ép meghallani.
Ligarius. Az istenekre, kiknek Róma hódol,
Im itt lemondok minden nyavalyáról.

Oh lelke Rómának, derék fiú,
Becsületes vér sarjadéka, te
Bennem, mint bűvölő, felizgatád
Az elhalt szellemet. Most küldj, parancsolj,
És én lehetlen dolgokkal vivok, sőt
Legyőzöm őket. Mit kell tenni, szólj?

Brutus. Oly munkát, melytől a beteg kigyógyúl.

Ligarius. S nem, a mitől beteg lesz, a ki ép?

Brutus. Úgy van! s miből áll, Cajus, elbeszélem,
Ahhoz menet, kit érdekel.

Ligarius. Vezess;
Követlek újan feltüzelt kebellel,
Megtenni, nem tudom mit; ám elég, hogy
Brutus vezérel.

Brutus. Jer, kövess tehát. (El.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Caesar palotája. Dörgés, villámlás. Caesar jö éji köntösben.)

Caesar. Sem föld, sem ég nem nyughatott az éjjel.
Calpurnia alva háromszor kiáltott:
Segítség! Caesart gyilkolják. Ki van benn? (Szolga jö.)

Szolga. Uram!

Caesar. Menj a papokhoz, mondd, áldozzanak,
S hozd véleményök hírét a sikerről.

Szolga. Igen, uram. (Szolga el.)
(Calpurnia jö.)

Calpurnia. Mit gondolsz, Caesar? szándékod kimenni?
Ma hazunnan távoznod nem kellene

Caesar. Caesar megyen. Mind a mi még ijeszte,
Hátam megett állott; ha látni fogja
Caesarnak arczát, semmivé tünik.

Calpurnia. Caesar, jelekre nem hajték soha;
Most elrémítenek. Van itt egy ember
Ki az általunk látott s hallott felett
Borzasztó látványt mond az őr körül.
Az utczán nő oroszlán kölykezett;
A sírok megnyilának s felveték
Holtaikat, és a fellegek között
Tüzes vad férfiak harczoltanak,
Sorban, csapatban, egész hadrend szerint,
Hogy vér hullott le a capitoliumra.
A léget hadzaj verdesé: lovak
Nyihogtanak s a haldoklók nyögének
S lelkek zsibongva zúgtak fel s alá.
Oh Caesar, rendkivűli tünemény ez:
Én rettegek.

Caesar. Mit a hatalmas istenek
Végzének, azt mi mellőzhetjük-e?
S Caesar még is megyen; mert a jelek
Úgy a világot, mint őt illetik.
Calpurnia. Koldús ha vész, nem tűn fel üstökös.
Ha fejedelemnek halni kell,
Lánggal jelenti azt az ég maga.
Caesar. A gyáva többször hal meg sír előtt,
A bátor egyszer ízli a halált.
Minden csodák közt, mellyeket tudok,
Legrendkivűlibbnek találom azt,
Hogy ember félni tud,
Holott a kényszerű vég, a halál
Eljő, ha jőnie kell. (A szolga visszajö.)
Mit szólnak jósaim?
Szolga. Nem akarják, hogy ma távozzál hazunnan;
Egy áldozatnak felbontván belét
Nem lelhetének szívet a baromban.
Caesar. Ez istenektől gúny a gyávaságra.
Szivetlen marha volna Caesar úgy,
Ha félelemből honn maradna most.
De nem marad. Jól tudja a veszély,
Hogy nála Caesar még veszélyesebb:
Mi két oroszlán egy napon születtünk,
De a korosb és rettentőbbik én.
És Caesar menni fog.
Calpurnia. Hajh! bölcseségedet
Bizalmad ejti meg! Ne menj ma el:
Mondd félelemnek, a mi honn maraszt,
Nem a tiédnek. Majd Antoniust
Küldjük tanácsba, és az mondja meg,
Hogy most bajod van. Oh hagyj térdemen
Esengve tőled megnyerhetnem ezt.
Caesar. Antonius hadd mondja, hogy bajom van
S szeszélyedért ma itthon maradok. (Decius Brutus jö.)
Itt Decius Brutus; majd ő hírt viszen.
Decius. Dicső Caesar, jó reggelt s minden üdvöt.
Jövök, hogy a tanácsba híjalak.
Caesar. S épen jókor jövél, hogy megvigyed
Senatoroknak üdvözlésemet,
És hogy ma nem megyek: nem mehetek?
Nem igaz; hogy nem merek; még jobban az.
Nem akarok, mondd meg Decius nekik.
Calpurnia. Mondd hogy beteg.
Caesar. Caesar hazudjon-e?
Oly messze ért el hódító karom,

S most félve szóljak ősz szakálluaknak?
Mondd, hogy ma Caesar menni nem akar.
Decius. Hatalmas Caesar, tudnom hagyd okát,
Mert megkaczagnak majd, ha így beszélek.
Caesar. Akaratom az ok; mondd, hogy nem akarok.
És a tanácsnak tudni ezt elég.
Személyes nyugtatásodúl azonban,
Mivel szeretlek, ím okát adom:
Calpurnia nőm tartóztat honn maradnom.
Azt álmodá, hogy látta szobromat,
Mely, mint szökőkút száz csövön, csupa
Vért áradott. S több izmos római
Mosolygva fürdeté meg benn kezét.
S ő ebben intést, gyászos jóslatot,
Gonosz jövendőt lát s térdein
Kért honn maradnom ez napon.
Decius. Balúl van így ez álom fejtegetve;
Az szép szerencsés látomány vala,
Képszobrod több nyiláson vért buzogva,
Melyben mosolygva rómaiak fürödtek,
Jelenti, hogy nagy Róma éltető
Vért szí belőled és nagy emberek
Ereklye- s díszjelűl kérendik azt.
Calpurniának álma ezt jelenti.
Caesar. S ez értelemben jól fejtéd meg azt.
Decius. Hát még ha hallanád, mit én tudok.
De halld: dicső Caesarnak koronát
Határozott adni a tanács. S ha most
Azt mondatod, hogy jőni nem akarsz,
Szándéka megfordulhat. E fölött
Gúny tárgya is lehetne, mondanák majd:
Halaszszuk más időre a gyülést,
Ha Caesar nője jobbat álmodik.
Ha Caesar rejtezik, nem fognak-e
Sugdosni: íme Caesar fél. Bocsáss meg,
Bocsáss meg, Caesar: mert vonzalmam az,
Mely ezt javadra sürget mondanom.
S e vonzalomnak enged minden ok.
Caesar. Most látni, félelmed mily dőre volt,
Calpurnia; szégyenlem, hogy hallgaték rá.
Add köntösöm, mert én megyek.
(Publius, Brutus, Ligarius, Metellus, Casca, Trebonius, Cinna jönek.)
És nézzed, itt jön értem Publius.
Publius. Jó reggelt, Caesar.
Caesar. Légy üdvöz, Publius.
S Brutus, te is fenn vagy már ily korán?

Jó reggelt Casca. Ah Ligarius,
Oly ellened nem volt Caesar soha,
Mint a gonosz láz, mely így elsanyart.
Hány óra?

Brutus. Épen nyolcz mult.

Caesar. Köszönöm
A figyelmet s fáradástokat. (Antonius jö.)
Antonius ím, ki hosszan éjjelez,
Már fenn van. Jó reggelt, Antonius.

Antonius. Dicső Caesar! légy üdvöz.

Caesar. Mondjátok, hogy benn elkészüljenek.
Nem szép hogy ily sokáig váratok rám.
Ah Cinna, ah Metellus! S im Trebonius!
Beszédem van veled, vagy egy órai.
Megemlékezzél, hogy hozzám beszólj
S közel maradj, hogy rád megemlékezzem.

Trebinus. Igen Caesar. (Félre.) Majd oly közel leszek, hogy
Legjobb barátid távolabb kivánnak.

Caesar. Jertek barátim egy kis borra be,
S mint jó barátok, aztán indulunk.

Brutus. Hogy a m i n t nem mindenkor egy, o Caesar,
Brutus szivének fáj e gondolat.

HARMADIK JELENÉS.

(Utcza a Capitolium közelében. Artemidorus jö irást olvasva.)

Artemidorus.

„Caesar, őrizkedjél Brutustól; ódd magad Cassiustól; ne közelíts Cascához; szemmel tartsd Cinnát; ne higyj Treboniusnak; vigyázz Metellus Cimberre; Decius Brutus nem szeret; Cajus Ligariust megbántottad. Egy vélemény birja mind ezeket, s az Caesar ellen van intézve. A bizakodás utat nyit összeesküvésre. Ha halhatatlan nem vagy, nézd körül magadat. A hatalmas istenek ójának meg! Hived Artemidorus.“

Itt állok meg, míg Caesar erre jő.
S kérő levelként nyujtom ezt neki.
Sír rajta lelkem, hogy bármely erény
A vetély fogát ki nem kerülheti.
Ha ezt elolvasod, Caesar, megélsz;
Ha nem, árulókkal cizmborál a sors. (El.)

NEGYEDIK JELENÉS.

(Más része ugyanazon utczának Brutus háza előtt. Portia és Lucius jönek.)

Portia. Fuss, kérlek, a tanácshoz, fiú;
Ne válaszolj, csak menj el szaporán,
Mért állsz?

Lucius. Hogy meg értsem, mit üzensz.

Portia. Ohajtanám, hogy légy ott, majd meg itt,
Előbb, mint mondhatom, mi dolgod ott.
Oh légy velem szilárdság, és szoríts
Egy nagy hegyet szivem s nyelvem közé.
Van férfi lelkem, ámde nő erőm.
Nőnek mi terhes titkot tartani!
Még most is itt vagy?
Lucius. Mit tegyek, asszonyom?
Szaladjak a tanácsházhoz s ne többet?
S így visszatérjek hozzád és ne többet?
Portia. Hozz hírt fiú, miként van urad. Beteg volt,
Midőn kiment; és Caesar mit csinál,
Jegyezd meg jól s mi kérők környezik.
Csitt! mely zaj ez, fiú?
Lucius. Nem hallok semmi zajt.
Portia. Kérlek figyelj.
Zsibongást hallék, mint a harczi zaj.
S a szél a capitoliumtól hajtja erre.
Lucius. Hidd asszonyom, nem hallok semmit is. (A jós jö.)
Portia. Ember közelb! honnan jösz?
Jós. Épen hazulról asszonyom.
Portia. Hány óra most?
Jós. Kilencz körül.
Portia. Caesar vajon tanácsba ment-e már?
Jós. Nem még, s magam is most foglalok helyet,
Hogy lássam őt, mikor tanácsba megy.
Portia. Kérelmed van Caesarhoz, nemde az?
Jós. Van asszonyom; ha Caesar oly kegyes lesz
Caesarhoz, engem meghallgatni, úgy
Megkérem őt, ügyeljen ön javára.
Portia. Talán veszélyt tudsz, mely őt környezi?
Jós. Még nem tudok, de félek eshetőt.
Jó reggelt! itt az utcza szük nagyon;
A sok tolongó, mely nyomába jár,
Praetor, tanácsos, s köz kérelmezők
Agyon nyomnának gyarló öreget.
Téresb helyet választok, hogy beszéljek
Caesarral, majd ha arra átmenend. (El.)
Portia. Be kell vonulnom. Ah mi gyenge szer
A női szív. O Brutus! istenek
Segitsenek merényedben. — Bizony.
Ez a fiú, meghallja. — Brutus ollyat
Kér, mit Caesar megadni nem akar.
Oh én alélni kezdek. Lucius menj,
Ajánlj uradnak, mondd: vidor vagyok,
Térj vissza aztán s hozz hírt, mit üzen. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Capitolium. — A tanács ül.

(Egy sereg nép a capitoliumba vivő utczán, közöttük Artemidorus s a ósok. Trombitaszó. Caesar, Brutus, Cassius, Casca, Decius, Metellus, Trebonius, Cinna. Antonius, Lepidus, Popilius, Publius, s mások.)

Caesar. Im eljött Martiusnak idusa.
Jós. Igen Caesar; de nem múlt el.
Artemidorus. Légy üdvöz Caesar, olvasd e levelkét.
Decius. Ohajtaná Trebonius, ha érkezendel,
Alázatos kérelmét áttekintnéd.
Artemidorus. Enyémet olvasd, oh Caesar előbb;
Ez Caesart legközelbről illeti.
Nagy Caesar, olvasd.
Caesar. A mi minket illet,
Végűl maradjon.
Artemidorus. Oh Caesar, ne hagyd el;
Olvasd legitt.
Caesar. Ez a ficzkó bolond?
Publius. Tágulj, fiú.
Cassius. Mit sürgetőzöl kérelmeddel utczán?
A capitoliumba jőj.
(Caesar bemegy, a többi utána. A senatorok fölkelnek.)
Popilius. Ohajtom, hogy ma czélt érjen merénytek.
Cassius. Merény, Popilius?
Popilius. Élj boldogúl. (Caesar felé megy.)
Brutus. Mit monda Popilius Lena?
Cassius. Kivánta, hogy ma czélt érjen merényünk.
Szándékunk, félek, felfödöztetett.
Brutus. Nézd, mint közelget Caesarhoz: figyelj rá.
Cassius. Szerényen Casca, mert megelőztetünk.
Most mit tegyünk, Brutus? Ha ez kisűl,
Cassius vagy Caesar nem tér vissza többé;
Kivégzem magamat.
Brutus. Légy nyugott Cassius.
Popilius nem dolgainkról beszél.
Mert, nézd, mosolyg, s Caesar nem változik.
Cassius. Trebonius jól tudja idejét,
Mert félrevonja már Antoniust.
(Antonius s Trebonius el. Caesar s a senatorok üléseiket elfoglalják.)
Decius. Hol van Metellus? jőjön és legott
Caesarnak a kérelmet nyujtsa be.
Brutus. Helyén van már; közelb s pártoljuk őt.
Cinna. S te Casca első vagy, ki kart emelsz.
Caesar. Mind itt vagyunk? mi tárgy van hátra még.
Mit Caesar és tanácsa rendbe hozzon?

Metellus. Dicső, fenséges s nagy hatalmu Caesar,
Metellus Cimber székedhez borúl
S alázott szivvel. — (Letérdel.)
Caesar. Kénytelen vagyok
Szavadba vágni Cimber; e csuszás,
E szolga hajlongás képes lehet
Hős emberek vérét felgyujtani,
Gyermektanácsként szándékot s határzást
Megváltoztatni. Dőrén azt ne hidd,
Hogy Caesar vére oly pártütő,
Mely ollyanért, mi csak bolondra hat,
Valódiságából felolvadozzon:
Az édes szókat mélyen görbedő
Hajlongást értem s rossz kopóhizelgést.
Testvéred végzet által üzetett ki,
S ha most te érte hajlongsz, kérsz, hizelgesz,
Felrúglak, mint ebet. Caesar, jegyezd meg ezt,
Igaztalant nem tesz s azért nem is
Engesztelődik ok nélkül.
Metellus. Nincs hát becsesb szó, mely Caesar fülében
Kedves zengésü volna, mint enyém,
Hogy visszahíja számüzött öcsémet?
Brutus. Kezedet, de nem hizelgve, csókolom,
Caesar, könyörögve, hogy legott adassék
Szabadság visszatérni Publiusnak.
Caesar. Hogy'? Brutus?
Cassius. Bocsánatot, Caesar, bocsánatot.
Lábadhoz omlik íme Cassius,
Felmentését kérve Publiusnak.
Caesar. Volnék miként ti, hajlanám; ha kérni
Tudnék, hajthatna kérelem. De én
Szilárd vagyok, mint éjszak csillaga,
Melyhez kimérten nyugvó szerkezetre
Hasonló nincs az ég boltozatján
Számtalan szikra festi az eget:
És mindenik tűz, fénylő mindenik,
De egy vagyon csak, mely helyén marad:
Úgy a világ is fel van bútorozva
Emberrel, s embervér, hús mindenik
S érző; de mind e szám között csupán
Egyet tudok, ki víhatatlanúl
És rendületlen megmarad fokán.
Hogy ez én vagyok, hagyjátok megmutatnom
Az által is, hogy eltökélt valék
Számüzni Publiust s elszánt vagyok
Számüzetésében hagyni őt.

Cinna. Oh Caesar —
Caesar. El innen! Olympot felforgatni törsz?
Decius. Nagy Caesar!
Caesar. Brutus nem hiába térdel-e?
Casca. Kéz, szólj helyettem.
(Casca nyakon döfi Caesart: Caesar megragadja karját; azután többektől s végre Brutustól döfetik meg.)
Caesar. Brutus te is? úgy halj meg Caesar.
(Meghal. A nép s senatorok zavarodva visszavonúlnak.)
Cinna. Váltság! szabadság! meghalt a bitorlás.
El! hirdessétek utczáinkon ezt.
Cassius. Szószékre fel s kiáltsa valaki:
Váltság! szabadság!
Brutus. Nép és tanács, megállj, ne féljetek.
A nagyravágyás büne meglakolt.
Cassius. Szószékre, Brutus.
Decius. És te Cassius.
Brutus. Hol Publius?
Cinna. Teljes zavarban itt e lázadástól.
Metellus. Együtt szilárdan álljatok, ha tán
Caesarnak egy barátja —
Brutus. Állást ne említs. Publius, nyugodtan.
Személyed nincs szándékunk bántani
S egy rómait sem; mond meg ezt nekik.
Cassius. És hagy el, Publius; ne hogy korodnak
Árthasson a nép, mely felénk rohan.
Brutus. Tedd azt; s a tett ne szálljon senkire,
Mint ránk, kik azt tevők. (Trebonius jö.)
Cassius. Antonius
Hová lőn?
Trebonius. Elképedve ment haza.
És mintha végitélet volna, gyermek,
Nő, férfi, szem-meresztve fut, sikolt.
Brutus. Végzet! kivárjuk most tetszésedet.
Hogy halni kell, tudjuk; csupán idő,
Miért az ember fárad s haladék.
Casca. S az életből ki húsz évet kivág,
Halál félelme éveit vágja ki.
Brutus. Valljuk meg ezt, s így jótét a halál.
S mi Caesar jó baráti, megszegők
Halála félelmének idejét.
Hajoljatok rómaiak, és kezünket
Könyökig fürösszük Caesar véribe;
Fenjük be kardjainkat s egyenest
Köz térre innen s vérszín fegyvereinket
Fejünk fölött forgatva fenn kiáltsuk:
Béke és szabadság.

Cassius. Mosdjunk meg tehát!
Hány késő század adja majd elő
E büszke tettet még nem született
Országokban s nem ismert nyelveken.
Brutus. Játékban hányszor fog még vérezni
Caesar, ki most a pornál nem becsesben
Pompejus oszlopalján itt hever.
Cassius. S mind annyiszor, hogy az történni fog,
Nevezve lesz frigyünk s a férfiak,
A kik szabaddá tették e hazát.
Decius. Menjünk tehát?
Cassius. Igen! mindnyájan el.
Elül Brutus s mi díszezzük nyomát
Rómának legjobb s bátrabb szellemeivel.
(Egy szolga jö.)
Brutus. Halkan! ki jő? Antonius barátja.
Szolga. Uram parancsa, Brutus, térdepelnem,
Antonius parancsa így borúlnom
Lábadhoz és ott igyen szólanom:
Brutus nemes, becsületes, bölcs vitéz;
Caesar nagy, bátor, jó s királyi volt.
Mondd: Brutust kedvelem s becsülöm őt;
Mondd: Caesart féltem, tisztelém s szerettem.
Ha Brutus engedi, hogy Antonius
Hozzá jöhessen bizton és megértse,
Mint érdemelte Caesar a halált?
Nem fogja Caesart holtan úgy szeretni,
Mint élve Brutust; sőt követni kész
Nemes Brutusnak sorsát s lépteit
Viszályi közt e járatlan világnak,
Teljes hűséggel. Igy szólott uram.
Brutus. Urad derék és bölcs egy római;
Soha sem kivántam kárát. Mondd neki:
Ha itt e helyre tetszik jőnie,
Megtudhat mindent és becsületemre!
Bántása nem lesz.
Szolga. Tüstént hívom őt. (Szolga el.)
Brutus. Tudom, barátúl nyerjük őt.
Cassius. Kivánnám.
De bennem él egy gondolat,
Mely tőle tart s gyanúm mindig beüt. (Antonius jö.)
Brutus. De íme jön. Légy üdvöz, Antonius!
Antonius. Hatalmas Caesar, ily alant heversz!
Ily kis halomba hulltak össze minden
Diadalmid, híred, hódításaid.
Légy boldog! Uraim, nem tudhatom,

Mi czélotok; ki van megérve már,
Ki vére folyjon még. Ha tán enyém,
Ugy annak jobb órája nem lehet,
Mint melyben Caesar halt, sem eszköze
Fél oly becses, mint kardotok, mit a
Világon legnemesb vér díszesít.
Kérlek, ha van haragtok ellenem,
Most mig pirosló vértől jobbotok,
Töltsétek kedveteket. Éljek ezred évig,
Oly kész halálra nem leszek soha,
Sem hely, sem mód úgy nem fog tetszeni,
Mint Caesarral megöletni s tőletek
A kor dicsői- s uralkodóitól.

Brutus. Antonius, ne kérj tőlünk halált
Bár véres ádázoknak látszatunk,
Mint jobbjaink s e tett után itélnéd.
De csak kezünket, s mellyet elkövettek,
E véres munkát látod, nem szivünket:
Az irgalommal teljes, s irgalom
Rómának köz baján (mint tűz tüzet,
Úgy fojt irgalmat irgalom) tevé
Caesarnak ezt. Rád nézve fegyverink
Tompák, Antonius. Karunk,
Daczára e vérműnek, és szívünk,
Testvérileg fogad be szeretet-
És tiszteletben, legjobb indulattal.

Cassius. Szint' oly nyomós lesz, mint másé, szavad
Új méltóságok rendezésekor.

Brutus. Csak légy türelmes, míg lenyugtatók
A népet, mely a félelem miatt
Magán kivül van. S majd okát adandjuk,
Mért tettem így, ki a midőn döfém,
Szerettem Caesart.

Antonius. Nem kétlem bölcseségedet.
Mindenki nyujtsa most véres kezét.
Először, Brutus, rázom jobbodat:
Most Cassius, veled fogok kezet;
Most Decius, Metellus, Cinna, s most
Veled vitézlő Casca, s jó Trebonius,
Legvégső bár, nem legkisebb szivemnek,
Veled. Ah uraim, mit szóljak? hitelem
Oly sík feneken áll, hogy előttetek
Két rossz közűl egynek kell látszanom:
Gyávának, vagy hízelgőnek. Hogy én
Szerettelek, Caesar, oh az való!
S ha most reánk lenézhet szellemed,

Nem fáj-e kínosabban, mint halálod,
Frigyűlni látnod Antoniusodat,
És rázni véres jobbját ellenidnek,
Ah legdicsőbb te, holt tested körében!
Oly sok szemem ha volna, mint sebed van,
Úgy könnyezők mint véred csorg ezekből,
Az jobban illenék, mint elleniddel
Baráti szókban alkudoznom.
Bocsáss meg Julius. — Itt vadásztak el,
Nemes vad; itt esél, s itt állanak
Vadászaid zsákmánynyal ékesítve,
Vérednek bíborában. Oh világ!
Te voltál a szarvasnak erdeje,
S ő szíved volt, világ! Oh mily hasonlón
Fekszel te itt a vadhoz, mely halálra
Királyok által űzetett.

Cassius. Antonius!

Antonius. Bocsáss meg, Cajus Cassius.
Így Caesar ellenségi szólanak majd;
Mert jó baráttól ez hideg szerénység.

Cassius. Nem feddlek, hogy Caesart magasztalod.
De mely kötésre lépsz velünk? akarsz
Barátaink számában lenni? vagy
Menjünk tovább, számot nem tartva rád?

Antonius. Azért fogék kezet; de szándokomtol
Valóban eltértem, meglátva Caesart.
Szeretlek mind, s barátotok vagyok,
Azon reményben, hogy megérthetem:
Caesar miért volt és miben veszélyes?

Brutus. Avagy különben ez vad látomány.
Okunk oly meggondolt, Antonius,
Hogy rajta megnyugszol, habár fia
Volnál is Caesarnak.

Antonius. Csak ezt kivánom.
S azon felül kérem, hogy tetemét
Kitehessem a köztéren, s ott, miként
Baráthoz illik, szószékből halotti
Beszédet tartsak.

Brutus. Azt megteheted.

Cassius. Egy szót veled, Brutus. Te nem tudod,
Mit téssz. Ne hagyd Antoniust
Beszédet tartani a holttest fölött.
Tudod hogy felzudulhat majd a nép
Beszéde által?

Brutus. Megbocsáss; előbb
Én lépek a szószékre és okát

Adom Caesar halálának. Miket
Antonius mondand, kihirdetem,
Hogy engedelmünkből beszéli s hogy
Nincs ellenünkre Caesarnak megadni
Az illető szertartást s díszeket,
Ez hasznos inkább, mint hogy ártana.

Cassius. Mi eshetik, nem tudhatom; de ezt
Nem szeretem.

Brutus. Antonius, vedd Caesar tetemét,
Vádat ne mondj beszédedben reánk;
De a mi jót csak bírsz Caesar felől.
S mondjad hogy engedelmünkből teszed.
Egyébre e temetkezés körűl
Ne légyen gondod. S melyre most megyek,
Azon szószéken szólsz te is, ha én
Végeztem a beszédet.

Antonius. Légyen úgy.
Én nem kivánok többet.

Brutus. Készítsd tehát a testet és kövess.
(Mind el Antoniuson kivül.)

Antonius. Oh megbocsáss, te vérző földdarab,
Hogy hentesidhez ily nyájas vagyok.
A legnemesbik férfi romja vagy te,
Ki valaha az idők hullámában élt.
Jaj a kéznek, melly e drága vért kiontá!
Sebeid fölött, kik bíbor ajkaikkal
Nyilongva néma szájként hangokat
S szót kérnek tőlem, íme jósolom:
Átok csapand az embertestre le;
Beldüh s vad honfi háború sanyarja
Itáliának minden részeit;
Vér, rombolás oly nagy divatba jő;
Oly megszokott lesz minden szörnyü tárgy,
Hogy az anya csak mosolygni fog, ha látja
A harcz kezétől négygyé szelt fiát.
Irgalmat elfojt vadtét megszokása,
És Caesar lelke száguldván boszúért,
S a hő pokolból jött Até vele
Száll e határra és uralkodói
Hangon kiáltja: pusztitás! megoldván
A harcz ebeit, hogy égre bűzhödik fel
Ezen czudar tett emberek dögével,
Kik nyögve kérnek sírt a föld felett! (Egy szolga jö.)
Octavius szolgája, nemde az vagy?

Szolga. Igen, Antonius.

Antonius. Caesar levéllel hítta őt ide.

Szolga Vevé az írást s már uton vagyon
S meghagyta szóval mondanom neked —
(Meglátva a holttestet.)
O Caesar!
Antonius. Menj félre, sírj; szíved terhelve van.
A szenvedély, látom, ragad; szemem
Tiedben látva búnak gyöngyeit,
Könyezni kezd. Uton van már urad?
Szolga. Mult éjjel innen hét mértföldre szállt meg.
Antonius. Sietve nyargalj vissza, s mondd mi történt.
Itt egy veszélyes, gyászos Róma van,
Nem biztos Róma most Octaviusnak.
Térj vissza s mondd ezt; még is várj kevessé.
Ne menj előbb mint én e tetemet
A térre vittem; ott beszédem által
Kikémlem, a nép mely szűvel veszi
Ez ádáz emberek határzatát.
S majd a szerint vidd hírét dolgainknak
Octaviushoz. Nyujtsad karodat. (El Caesar testével.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Köztér.)

Brutus és Cassius. s egy sereg nép jö.)

Nép. Elégtételt, elégtételt nekünk.
Brutus. Kövessetek hát és hallgassatok meg.
Eredj a más utczába, Cassius,
Oszlasd meg a csoportot.
Ki engem kíván hallani, álljon itt;
Ki Cassiust, az menjen el vele.
Caesar holtának nyilván okait
Kivánjuk adni.
Első polgár. Brutust hallgatom meg.
Második polgár. Én Cassiust s igy vessük össze majd,
Külön ha meghallók, az okokat.
(Cassius el néhány polgárral. Brutus a rostrumra lép.)

Harmadik polgár.

Már a nemes Brutus fenn van; hallgassatok.

Brutus.

Legyetek mind végig türelemmel. Rómaiak, hazámfiai, barátim, hallgassatok meg ügyem miatt s legyetek csendesen, hogy meghallhassatok. Higyetek nekem becsületemért s legyetek tekintettel becsületem iránt, hogy hihessetek. Biráljatok meg bölcseségtek szerint, s ébreszszétek fel érzékeiteket, hogy jobban itélhessetek. Ha valaki van ezen gyülekezetben, szives barátja Caesarnak, annak mondom, hogy Brutus szeretete Caesar

iránt nem csekélyebb, mint az övé. Ha most ezen jó barát kérdezi miért támadott fel Brutus Caesar ellen? válaszom ez: nem mivel Caesart kevésbbé szeretém, hanem mert Rómát jobban szerettem. Azt óhajtanátok-e inkább, hogy Caesar élne s mindnyájan rabokúl halnátok, mint, hogy Caesar haljon meg s ti mindnyájan éljetek szabad emberekűl? Mivel Caesar engem szeretett, megsiratom; mivel szerencsés volt, örvendek; mivel vitéz volt, becsűlöm őt; de mivel nagyravágyó volt, ledöftem őt. Tehát könyü szeretetéért, öröm szerencséjén, becsület vitézségeért, s halál nagyravágyásaért. Hol van itt oly nyomorú, ki rabszolga kivánna lenni? Ha van, szóljon; mert őt bántottam meg. Hol van itt oly durva, ki római nem kivánna lenni? Ha van, szóljon; mert őt bántottam meg. Hol van itt oly alávaló, ki hazáját ne szeretné? Ha van szóljon; mert őt bántottam meg. Megszünöm, hogy választ adjatok.

Mind.

Senki, Brutus, senki.

Brutus.

Ugy tehát senkit sem bánték meg. Nem tetttem Caesarral egyebet, mint mit ti fognátok tenni Brutussal. A vizsgálat halála felett a capitoliumban föl van jegyezve; dicsősége nem kisebbítve, a miben jeles volt; sem vétkei nagyítva, melyekért a halált szenvedte.

(Antonius s mások Caesar tetemével jönek.)

Itt hozatik teste Antonius gyászkiséretében, ki ámbár megölésében részes nem volt, osztozandik halála jótéteményeiben, helyet foghatván a köz igazgatásban, mint ki nem közűletek? Evvel én távozom, kinél, valamint legjobb barátomat megöltem, Róma javáért, ugyanazon tőr van számomra, ha honomnak halálomat tetszendik kivánni.

Mind. Éljen, Brutus, éljen, éljen!
Első polgár. Diadallal vigyétek őt haza.
Második polgár. Állítsunk szobrot őseihez neki.
Harmadik polgár. Ő légyen Caesar.
Negyedik polgár. Caesar jobb fele
Nyerjen Brutusban koronát.
Első polgár. Kisérjük őt örömzajjal haza.
Brutus. Földieim!
Második polgár. Csitt, béke! Brutus szól.
Első polgár. Csend, béke, hó!
Brutus. Jó földieim, hadd menjek egyedűl.
Ti kedvemért maradjatok meg itt
Tisztelni a holttestet és beszédét
Antoniusnak, melylyel engedénk
Caesar dicsőségét megadnia.
Kérlek, ne jőjön senki el velem,
Míg ő beszédét végzi. (El.)
Első polgár. Hó! maradjunk.
Halljuk meg Antoniust.

Harmadik polgár. Menjen fel a
Szószékre, hallgassuk meg őt. Nemes
Antonius, menj fel.
Antonius. Brutusért
Irántatok hálával tartozom.
Negyedik polgár. Mit monda Brutusról?
Harmadik polgár. Azt mondja, Brutusért
Mindnyájunknak hálával tartozik.
Negyedik polgár. Jobb lesz, ha Brutus ellen nem beszél.
Első polgár. Ez a Caesar zsarnok volt.
Harmadik polgár. Már az csak igaz.
Szerencse Rómának, hogy tőle ment.
Második polgár. Csendet, figyeljünk, mit tud mondani.
Antonius. Ti nemes rómaiak, —
Többen. Csendet! halljuk őt.
Antonius. Barátaim, rómaiak, földieim,
Figyeljetek rám.
Temetni jöttem Caesart, nem dícsérni.
A rossz, mit ember tesz, túl éli őt;
A jó gyakorta sírba száll vele.
Ez legyen Caesar sorsa is. A nemes
Brutus mondá, hogy Caesar nagyra vágyott.
Ha ez való, úgy súlyos bűne volt,
És Caesar érte súlyosan lakolt meg.
Most, Brutus engedvén s a többiek,
(S Brutus derék, becsületes férfiú);
Jövök beszélni holt Caesar fölött.
Barátom volt ő, hozzám hű s igaz.
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört:
(S Brutus derék, becsületes férfiú,
S a többi mind derék, jó férfiak),
Rómába ő sok foglyokat hozott;
Váltságuk a közkincstárt gazdagítá.
Ez nagyravágyását jelenti-e?
Szegény ha jajdult, Caesar sirt vele:
A nagyravágyásnak nem ily szelíd
Anyagból kéne szerkeztetve lenni.
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört:
S Brutus becses, derék egy férfiú.
Láttátok a Lupercal ünnepen:
Háromszor nyújtám a koronát neki,
S ő visszatolta. És ez nagyravágyás?
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört,
S bizonynyal ő derék egy férfiú.
Nem szólok én, hogy Brutusnak beszédét
Czáfoljam: azt mondom csak, mit tudok.

Mind kedvelétek őt és volt miért;
Ki tilthat el most érte sírnotok?
Vad állatokba szöktél, oh itélet,
S az ember ész nélkül maradt! Türelmet!
Caesarral szívem ott a gyászpadon van;
Pihennem kell, mig hozzám visszatér.

Első polgár. Beszéde, úgy tetszik, hogy alapos.

Második polgár. Ha voltakép a dolgot megtekintjük.
Caesarral rosszúl bántak.

Harmadik polgár. Vélitek?
Félek: helyébe még gonoszb jövend.

Negyedik polgár. Hallátok? megveté a koronát;
Ekként világos: nem volt nagyravágyó.

Első polgár. Ha az való: megbánja valaki.

Második polgár. Szegény: mint ég a sírástól a szeme.

Harmadik polgár. Antoniusnál nincs nemesszivűbb
Ember Rómában.

Negyedik polgár. Hallga! szólni kezd.

Antonius. Még tegnap hasztalan daczolt vala
Caesarral a világ. Ma itt hever
S nincs oly szegény, ki bókoljon neki.
Oh honfiak, ha dühre, lázadásra
Ingerleném a lelket bennetek,
Megbántanám Brutust, meg Cassiust,
Kik, tudva van, derék, jó férfiak.
Nem bántom őket hát, inkább leszek
Igaztalan holtunkhoz és magamhoz,
Hozzátok, mint oly tiszta férfiakhoz.
De itt egy irat, rajt' Caesar pecsété:
Vég rendelménye; házában lelém.
Csak hallja ezt a község (mellyet én,
Bocsássatok meg, fel nem olvasok),
Csókolni járand holt Caesar sebeit;
Kendőket áztat szent vérébe; sőt
Emlékül egy hajszálért esdekel
S majd haldokolva feljegyzendi vég
Intézetében s dús örök gyanánt
Utóira szállítandja.

Negyedik polgár. Végrendeltét akarjuk hallani.
Olvasd, Antonius.

Mind. Az íratot, Caesar végrendelését
Akarjuk hallani.

Antonius. Nyugottan, jó barátim; nem lehet
Felolvasnom; nem jó megtudnotok,
Miként valátok Caesartól szeretve.
Ti nem vagytok fa, kő; de emberek,

S mint emberek, hallván végrendelését,
Az lángra gyújt és őrületbe hoz.
Nem tudnotok jobb, hogy ti lettetek
Örökösi; mert ha tudtokra esnék,
Mi lenne abból!

Negyedik polgár. Olvasd a rendelést
Antonius, kivánjuk hallani
A rendelést, Caesar végrendelését.

Antonius. Békével lesztek, vártok egy kicsint?
Meggondolatlanság volt róla szólnom.
Kell tartanom, hogy a derék férfiak,
Kiknek ledöfte Caesart fegyverök,
Meg lesznek bántva általam.

Negyedik polgár. Az árulók! derék férfiak!

Mind. Végrendelését, a végrendelést!

Második polgár. Gaznépek, gyilkosok. Végrendelését,
Olvasd nekünk fel a végrendelést.

Antonius. Olvassam hát, ti kényszerítetek?
Csináljatok kört a holt test körül,
Hogy megmutassam a végrendelőt.
Szabad leszállnom? engedelmet adtok?

Mind. Szálljon le.

Második polgár. Jőj le. (Antonius lejö.)

Harmadik polgár. Megengedjük.

Negyedik polgár. Álljatok körül

Első polgár. El a gyászpadtól, hátrább a halottól.

Második polgár. Helyet Antoniusnak, nemes Antonius!

Antonius. Nem, álljatok félrébb; ne nyomuljatok
Mind úgy felém. Vonúljatok tovább.

Mind. Hátrább! helyet, helyet!

Antonius. Ha van könyűtök, most ontsátok el.
Ezen palástot mind ösmeritek.
Emlékezem, hogy felvevé először,
Egy nyári este volt az, sátorában:
Az nap veré meg a nerviusokat.
Nézzétek, itt járt Cassius vasa;
S mily rést csinált a fondor Casca itt;
E helytt a kedvelt Brutus döfte át,
S hogy elvoná az átkozott aczélt,
Im mint követte Caesar vére, mintegy
Ajtóhoz futva meggyőződni, vajjon
Brutus kopogtat-e ily barátiatlan?
Mert, tudjátok, Caesarnak angyala
Volt Brutus; oh itéljetek
Ti istenek, miként szerette őt!
Ez mindenek között legfájóbb döfés volt;

Mert a mint Caesar döfni látta Brutust,
Hálátlanság jobban mint áruló kéz
Végkép leverte. Akkor megszakadt
Nagy szíve, s arczát elfödvén palásttal
Pompejus oszlopalján, honnan a vér
Mindegyre foly, nagy Caesar elesett.
Oh mily esés volt ez, jó honfiak!
Elestem akkor én, ti, és mi mind,
Mig véres ármány kérkedett fölöttünk.
Oh most ti sirtok; látom, érzitek
A metsző szánalmat. De mind ez itt
Szelíd könyű még. Jó lelkek, ti sírtok,
Ámbár ruháján láttok csak sebet
Ide nézzetek, itt fekszik ő maga,
Sebekkel rakva áruló kezektől.

Első polgár. Oh szánandó eset.
Második polgár. Oh nemes Caesar.
Harmadik polgár. Oh siralmas nap.
Negyedik polgár. Árulók, gazemberek.
Első polgár. Oh véres látomány.

Második polgár.

Boszút kell állanunk, boszút. Tova kutatni! égess, gyújts, ölj, vágj; ne hagyj egy árulót is életben.

Antonius. Maradjatok még honfiak.
Első polgár. Békével ott! halljuk meg a nemes Antoniust.
Második polgár. Halljuk meg őt,
Kövessük őt, és haljunk meg vele.
Antonius. Édes barátaim, ne kapjon el
A zendülés árja vad szózatomra.
Kik ezt tevék, derék, jó férfiak:
Én nem tudom, minő magán boszú
Birhatta rá, hisz bölcs, jó férfiak,
S nincs benne kétség, számot adnak érte.
Én nem jövök kilopni szűtöket.
Én szónok, millyen Brutus nem vagyok.
Hanem miként ismertek, egyszerű,
Őszinte ember, a ki szeretém
Barátomat, s ezt jól tudák azok.
Kik róla nyilván szólnom engedének.
Sem szóm, sem elmém, sem tekintetem;
Sem a beszéd hatalmát nem birom,
Hogy vért keverjek. Én csak egyenest
Beszélek. Mondom, a mi tudva van.
Itt felfödöm kedves Caesar sebeit,

Ez árva néma szájakat, s hagyom
Helyettem szólni. Volnék Brutus én,
És Brutus Antonius, úgy volna egy,
Ki nyelvet adna Caesar mindegyik
Sebének, mely Rómának még kövét is
Boszúra s lázadásra keltené.

Mind. Fel, lázadás!

Első polgár. Brutus házát gyujtsuk fel.

Harmadik polgár. El, tova!
Keressük fel az össz'esküttteket.

Antonius. Figyelmet! még hadd szóljak, földiek.

Mind. Csitt! halljuk őt; dicső Antoniust!

Antonius. Ti mentek tenni, még nem tudva, mit:
S mint érdemlé ezt Caesar tőletek.
Ah nem tudjátok, el kell mondanom,
Melyről beszéltem, a végrendelést
Már elfeledtétek.

Mind. Bizony való!
Álljunk meg, halljuk a végrendelést.

Antonius. Im itt vagyon: Caesar pecsété rajta.
Minden lakosnak Rómában fejenként
Hagy hetvenöt drachmát.

Második polgár. Oh a dicső
Haláláért boszút kell állanunk.

Harmadik polgár. Királyi Caesar!

Antonius. Hallgassatok ki békén

Mind. Halljuk őt!

Antonius. Ezen fölül magányos lombjait,
Sétáit, új ültetvény kerteit
A Tiberen innen mind nektek hagyá
S utóitoknak mind örökre köz
Használatúl, hogy benne járjatok,
S mulatkozást és enyhet nyerjetek.
Ez volt Caesar; mikor jön más hasonló!

Első polgár. Soha! soha! el innen, jőjetek!
Égessük meg testét a szent helyen
S az üszköt vessük az árulók lakára.
Fogjuk fel a testet.

Második polgár. Hozzatok tüzet.

Harmadik polgár. Le a padokkal.

Negyedik polgár. Rontsatok le széket
És ablakot és mindent a mi van.

(El a polgárok a testtel.)

Antonius. Most hadd lobogjon. Balság! oldva vagy,
Menj, merre tetszik. Nos fiú? (Szolga jö.)

Szolga. Uram, Octavius, Rómába érkezett.

Antonius. Hol van?
Szolga. Caesar lakában, ő és Lepidus.
Antonius. Legitt megyek meglátogatni őt
Jókor jön épen. A szerencse most
Kedvében van, s igy semmit sem tagad meg.
Szolga. Uram beszélé: Brutus s Cassius
Őrült gyanánt rohant ki a kapun.
Antonius. Lehet, hogy a nép hírökűl adá,
Mint izgatám fel őket. Jőj, vezess
Octaviushoz. (El.)

HARMADIK JELENÉS.

(Ugyanott. — Utcza.)

Cinna a költő, jön.

Cinna. Azt álmodám, Caesar vendége voltam,
S bal sejtemények nyomják lelkemet.
Örömest maradnék házamban; de mintha
Húznának, menni kell. (Polgárok jönek.)
Első polgár. Mi neved?
Második polgár. Hová mégy?
Harmadik polgár. Hol lakol?
Negyedik polgár. Házas vagy-e, vagy nőtlen?
Második polgár. Felelj mindenkinek egyenesen.
Első polgár. Igen és röviden.
Negyedik polgár. Igen és bölcsen.
Harmadik polgár. Igen és igazán, azt tanácsolom.

Cinna.

Mi nevem? Hova megyek? Hol lakom? Házas vagyok-e, vagy nőtlen? S azután feleljek mindenkinek egyenesen, röviden, bölcsen és igazán. Bölcsen azt felelem, hogy nőtelen vagyok.

Második polgár.

Ez annyi mintha mondanád: bolond a ki házasodik. Félek, hogy ezért egy ütleget kapsz tőlem. Tovább, folytasd: egyenesen.
Cinna. Egyenesen Caesar temetésére megyek.
Első polgár. Mint jó barát, vagy mint ellenség?
Cinna. Mint jó barát.
Második polgár. Erre egyenesen van felelve.
Negyedik polgár. Lakásod, röviden!
Cinna. Röviden: én a capitoliumnál lakom.
Harmadik polgár. Neved, uram, igazán!
Cinna. Igazán: nevem Cinna.
Első polgár. Tépjétek össze, szaggassátok ízekre; ő is áruló.
Cinna. Én Cinna, a poeta vagyok, én Cinna, a poeta vagyok.

Negyedik polgár Tépjétek össze rossz verseiért —
Cinna. Én nem a pártütő Cinna vagyok.

Második polgár.

Semmit sem tesz, neve Cinna. Csak nevét szakaszszátok ki szivéből azután hadd menjen.

Harmadik polgár.

Tépjétek el, tépjétek el. Jerünk kanóczot ide, hejh égő kanóczót! El Brutushoz, Cassiushoz; égessük fel mind. Egy rész Decius házához, egy rész Cascaéhoz, egy rész Ligariuséhoz. Jerünk! El innen. (El mind.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

(Ugyanott. — Szoba Antonius házában.)

Antonius, *Octavius*, *Lepidus*, asztalnál ülnek.

Antonius. Tehát ezeknek meg kell halniok,
Kiknek nevét megjegyzők.
Octavius. Lepidus,
Testvéred is meghal. Megegyezel?
Lepidus. Meg.
Octavius. Ródd meg őt, Antonius.
Lepidas. De úgy,
Hogy Publius, ki nénédnek fia,
Antonius, ne éljen.
Antonius. Hát ne éljen.
Nézd, e huzás itt kárhoztatja őt.
De most eredj el Caesar hajlokába,
S végrendelését hozd el, Lepidus.
Itéljük el, mi lesz leróható
Hagyományiból.
Lepidus. S itt keresselek fel?
Octavius. Vagy itt, vagy a capitoliumban. (Lepidus el.)
Antonius. Haszontalan, silány egy ember ez:
Csak hírhordásra jó. Érdemli-e,
Három felé szakadván a világ,
Hogy harmadát ő birja?
Octavius. Te akartad úgy,
S rá hallgattál a száműző tanácsban,
Kiket kelljen halálra jegyezni.
Antonius. Én több napot láték, Octavius!
Habár ez embert díszszel rakjuk is meg,
Lerázni némi rágalmak sulyát;
Hadd hordja, mint szamár az aranyat.

Izzadva, nyögve munkaterh alatt,
Az úton, melyre hajtjuk vagy vezetjük.
S a kincset elvivén, hová kivántuk,
Leveszszük terhét és üres szamárként
Bocsátjuk el, hogy rázza füleit
S legeljen a gyepen.

Octavius. Tégy mit akarsz;
De ő derék és edzett katona.

Antonius. Lovam is az Octavius, s azért
Kijár abrakja tőlem. Állat, mellyet én
Tanítok állni, futni, forgani,
Uralkodván mozgásin szellemem.
Ő illyen némi részt. Tanítani
S izgatni kell: egy meddő lélek, a ki
Utánozásból teng, s elkoptatott
Tárgyak- s müvekből, mellyek már avulván
Kezdik divatját tenni. Ne szólj felőle,
Másképen mint sajátjáról. S most Octavius
Nagy dolgokat hallj; Brutus s Cassius
Hadat fogadnak. Tüstént szembe kell
Mennünk; azért is álljunk frígybe, legjobb
Barátainkat összesítve és legitten
Tartsunk tanácsot, mint lehessen
A rejtett rosszat felfödözni s nyilt
Bajokkal szembe szállni.

Octavius. Azt tegyük.
A koczka vetve s életünk forog fenn,
Körűl csaholva számos elleninktől.
S félek, nem egy, ki ránk mosolyg, szivében
Ezer veszélyt kohol. (El.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Brutus sátora előtt a Sardis melletti táborban. Dobszó. Brutus, Lucilius Lucius s katonák, s szemben Titinius, Pindarus jönek.)

Brutus. Állj!

Lucilius. Tovább a jelszót! és megálljatok!

Brutus. Mi hír Lucilius? nem jő-e Cassius?

Lucilius. Közel van immár s íme Pindarus,
Urától téged üdvözölni jött.

(Pindarus levelet ad által Brutusnak.)

Brutus. Ez nyájas üdvözlés. De Pindarus,
Urad vagy önként változván, avagy
Gonosz tanács után, méltó okot
Adott a tettet nem tetté kivánnom.
De ha itt van, elégtételt adand.

Pindarus. Nemes

Uram, nem kétlem, úgy fog megjelenni,
A mily méltányos és becsületes.
Brutus. Nincs benne kétség. Jőj Lucilius,
Beszéld el, mint fogadtatál?
Lucilius. Elég
Tisztességgel és nem udvariatlanúl;
De nem oly bizalmas szivvel, oly baráti
És nyilt beszéddel, mint szokása volt.
Brutus. Hülő barátot rajzolál. Jegyezd meg
Lucilius, midőn a szeretet
Kórrá lesz s fogyni kezd, erőltetett
Módot veszen fel. A nyílt, egyszerű
Hűség nem ismer általtást. De a
Színlett barát, mint kezdetben tüzes ló,
Erőt mutatva tombol délczegen,
Majd tűrni kellvén sarkantyú döfését,
Száll büszkesége s rossz gabancs gyanánt
Kiből a pálya közben. Jön hada?
Lucilius. Szándékok éjre Szárdon szállani;
De a lovasság s a nagyobb sereg
Jő Cassiussal. (Induló, künn.)
Brutus. Halld! megérkezett.
Menj lassan ellenébe. (Cassius és katonák jönek.)
Cassius. Hó! megállj.
Brutus. Megállj; adjátok a szót tovább.
(*Kivül.*) Megállj, — megállj — megállj!
Cassius. Öcsém! te engem megbántál.
Brutus. Az ég
Legyen birám, ellent megbántok-e,
S ha nem, testvéremet hogy' bántanám.
Cassius. E józan szín, Brutus, bántalmakat
Fedez s ha így —
Brutus. Légy nyugton, Cassius.
Sérelmedet mondd halkan. Ismerünk jól.
Hadunk előtt, melynek nem kellene
Mást, mint szeretetet köztünk látnia,
Ne patvarkodjunk. Hadd távozzanak,
S majd sátoromban öntsd ki sérvidet:
Kihallgatandlak.
Cassius. Menj Pindarus
Mondd hadnagyinknak, hogy vigyék tovább
A sereget innen.
Brutus. Tedd ezt meg te is
Lucilius, s ne jőjön sátorunkhoz,
Miglen beszédünk tartand senki is.
Lucius és Titinius álljon őrt. (El.)

HARMADIK JELENÉS.

(Brutus sátorának belseje. Lucius és Titinius egy kis távolságban tőle Brutus és Cassius jönek.)

Cassius. Hogy engem megbántál ebből világos.
Te Lucius Pellát kárhoztatád,
Hogy ajándokot vőn itt a szárdiaktól.
S irásom, melylyel közbe járulék,
Mert ismerem jól, félre vettetett.
Brutus. Magad bántád meg ten magad, midőn
Ilyen dologban irtál.
Cassius. Ily időben
Mint ez, nem illik minden kis hibát
Úgy latra vetni.
Brutus. Halljad, Cassius,
Szennyes kezűnek tartatol te is,
Ki pénzen árulsz s adsz el hivatalt
Érdemtelennek.
Cassius. Én szennyes kezű?
Tudod, hogy Brutus az, ki így beszél,
Vagy, istenekre: végszód volna ez.
Brutus. E vesztegetésnek Cassius neve
Ád díszt s azért burkolja el fejét
A büntetés.
Cassius. A büntetés!
Brutus. Igen!
Emlékezz' Martiusnak idusára.
Nem jog miatt vérzett nagy Julius?
Ki a gazember, a ki döfni hajlott
Ha nem jogért? S most min magunk, kik a
Világnak első emberét ledöftük,
Csupán mivel rablók védője volt,
Mi most kezünket fertőztessük-e
Rút szerzeménynyel? s gazdag tiszteink
Nagy terjedelmét egy marok szemétért
Elvesztegessük? Inkább eb legyek
S ugassak holdat, mint ily római.
Cassius. Brutus ne zaklass, ezt nem türhetem.
Te megfeledkezel, hogy ennyire
Szorítasz. Én idősebb katona
S jártasb vagyok náladnál s képesebb
Feltételt szabni.
Brutus. Menj, te nem vagy az!
Cassius. De az vagyok.
Brutus. Ha mondom nem vagy az.
Cassius. Ne űzz tovább, mert megfeledkezem,
Vigyázz magadra, és tovább ne kísérts.

Brutus. El, balga ember!
Cassius. Lehetséges ez?
Brutus. Hallgass, beszélnem kell. Kitérjek-e
Szilaj hevednek? s megrettenjek-e,
Ha egy bolond őrjöng?
Cassius. Oh istenek
Oh istenek s én mind ezt tűrjem-e?
Brutus. Sőt többet; mérgelődj', mig megszakad
Dölyfös szived. Mutasd meg rabjaidnak,
Milyen dühös vagy; reszkettesd meg őket.
S én meghajoljak? udvaroljalak?
S fanyar szeszélyeidre görbedezzek?
Az istenekre! meg kell mérgedet
Emésztened, bár megfakadj belé.
Mert mától fogva tréfa, sőt nevetség
Gyanánt veszem, ha zsémbelsz.
Cassius. Ennyire
Jutottam!
Brutus. Mondád, hogy jobb harczoló vagy.
Mutasd meg, tedd e kérkedést valóvá,
S örvendek rajta! mert mi engem illet,
Nagy férfiaktól szívesen tanúlok.
Cassius. Folyvást, de folyvást bántasz, Brutus, engem.
Mondám: korosb, de nem jobb katona.
Azt mondtam-e, jobb?
Brutus. Ha mondtad is, mit bánom én!
Cassius. Caesar ha élne, nem tanácslanám,
Hogy így boszantson.
Brutus. Oh hallgas! te őt
Nem merted volna így felingerelni.
Cassius. Nem mertem volna?
Brutus. Nem.
Cassius. Mit, én ne mertem volna?
Brutus. Nem, éltedért.
Cassius. Brutus! ne merj sokat
Baráti érzetimre! mert különben
Olyat teszek, mit még megbánhatok.
Brutus. Te megtevéd már, mit megbánni kell.
Fenyegetésed nem rémít, Cassius;
Mert oly erősen fegyverzett vagyok
Becsületemben, hogy mellettem elszáll
Mint lenge szél, melylyel nem gondolok.
Pénzt kéreték tőled s te megtagadtad,
Én pénzt szerezni nem tudok galádúl.
Ég látja, inkább szivemet veretném
És ontanám drachmákká véremet,

Mint bármi csalfasággal a paraszt
Kérges kezéből a silány keresményt
Előcsikarjam. Pénzért küldtem el
Hadamat fizetni és te megtagadtad.
Oly tett-e ez, mely Cassiushoz illik?
S így bántam volna én is Cassiussal?
Ha Brutus ily fukar lesz valaha,
S barátitól ily rongy batkákat elzár,
Készítsetek fel minden menykövet
Ti istenek, s törjétek ízre őt.

Cassius. Én nem tagadtam azt meg.

Brutus. Sőt igen

Cassius. Nem mondom; csak bolond vihette meg
Azt válaszúl. Te szívemet repesztéd,
Brutus. Barátja gyengeségeit
Barátnak tűrni kén', enyéimet
Brutus nagyítja még.

Brutus. Nem tettem azt,
Míg nem gyötrél velök.

Cassius. Te nem szeretsz.

Brutus. Hibáidat nem.

Cassius. A baráti szem
Nem lát meg ily hibát.

Brutus. A hizelkedő
Nem látná meg, bár oly roppant legyen,
Mint a magas Olymp.

Cassius. Jer hát Antonius, s jer Octavius!
Csak Cassiuson álljatok boszút,
Mert Cassius megunta a világot,
Gyűlölve attól, kit szeret, daczolva
Testvére által, szidva szolgaként.
Lesik hibáit s emlékkönyvbe írják,
Könyv nélkül megtanulják, hogy szemére
Vessék. O szűmet tudnám e szemekből
Kisírni. Itt e kard, itt puszta mellem,
És benne szív, mely drágább mint Plutus
Bányái, dúsabb mint arany:
Ha római vagy, vedd; én, ki megtagadtam
Az aranyat tőled, nyujtom szivemet
Döfd, mint döféd Caesart, mert jól tudom,
Midőn leginkább gyűlöléd, erősben
Szeretted őt, mint Cassiust valaha.

Brutus. Dugd vissza kardodat; légy haragos,
Ha úgy tetszik. Minden legyen szabad.
Kényed szerint tégy. A gyalázatot
Nevezd szeszélynek bár. O Cassius, te

Bárányhoz vagy csatolva, a ki csak
Úgy tart haragot, miként a kő tüzet,
Mely ütve hirtelen szikrákat ád.
S legott hideg megint.
Cassius. Hát Cassius
A végre élt, hogy tréfa és nevetség
Gyanánt szolgáljon Brutusnak, midőn
A fájdalom s rossz vére üldözik?
Brutus. Ezt szólva, rossz vér űzött engem is.
Cassius. Ha ennyit vallasz, fogjad jobbomat.
Brutus. És szívemet vele.
Cassius. Oh Brutus.
Brutus. Mit kívánsz?
Cassius. Oh Brutus, nincs-e benned annyi szív,
Hogy tűrj, midőn a hirtelen szeszély,
Mely rám anyáról szállott, elragad?
Brutus. Van, Cassius, s ha eztán Brutusoddal
Oly nagy szigorral bánnál, azt hiendi:
Anyád czivódik és magadra hágy. (Zaj kivül.)
Poeta (künn). Bocsássatok be fő vezéreinkhez,
Viszály van köztök: nem jó így magokra
Hagyatniok.
Lucilius. Ne menj.
Poeta (künn). Csak a halál
Tart vissza. (Poeta jö.)
Cassius. Nos mi baj?
Poeta. Szégyen, vezérek!
Mit gondoltok? barátság, szeretet
Kapcsoljon újra, mint hozzátok illik.
Mert nálatoknál én már több napot
Láttam, bizonynyal mondhatom.
Cassius. Ha ha!
Milyen bohókán költ a cynicus.
Brutus. Kotródj' ficzkó; menj vakmerő kölöncz.
Cassius. Tűrd, Brutus, ez szokása.
Brutus. Idejét
Válaszsza meg s én eltüröm szeszélyét.
De mit keressen ily futó bolond
A háborúban? Távozz' czimbora.
Cassius. El, el! hordd el magad.
(Poeta el. Lucius és Titinius jönek.)
Brutus. Lucilius
S Titinius mondjátok hadnagyainknak,
Hogy éjtanyára szálljanak hadaikkal.
Cassius. S ti jőjetek s hozzátok Messalát
Ide magatokkal. (Titinius s Lucilius el.)

Brutus. Egy pohár bort, Lucius.
Cassius. Nem gondolám, hogy ily haragos lehetsz.
Brutus. Oh Cassius, én bútól vagyok beteg.
Cassius. Igy nem cselekszel bölcs tanod szerint,
Történetes bajoknak helyt ha adsz.
Brutus. Bút jobban ember nem tűr. Portia
Meghalt.
Cassius. Hah Portia?
Brutus. Meghalt.
Cassius. Hogy maradtam
Életben, így szegűlvén ellened?
Oh türhetetlen, szívtörő csapás!
S mi bajban halt?
Brutus. Színlé távoztomat
S evődve, hogy az ifjú Octavius
Antoniussal oly erőre kaptak —
Mert ez, s halála híre egykorú —
Magán kivűl lőn és távol levén
Őrzői, lángot nyelt.
Cassius. És így hala!
Brutus. Igy.
Cassius. Oh halhatatlan istenek. (Lucius jö borral s gyertyával.)
Brutus. Ne többet róla. Egy pohár bort! Cassius, (Iszik.)
Minden viszályt most ebbe temetek.
Cassius. Szomjúzza szívem e szép zálogot.
Töltsd, Lucius csordultig a kupát;
Sok nem lehet, mit Brutusért iszom. (Titinius jö Messalával.)
Brutus. Titinius, jövel. Jó Messala,
Légy üdvöz; üljük most körül e gyertyát
És értekezzünk szükségink felől.
Cassius. Portia, elköltözél!
Brutus. Ne többet róla, kérlek.
Azt irják több levélben, Messala,
Hogy nagy hatalommal jőnek ellenünk
Antonius s ifjú Octavius,
S Philippihez vezérlik a hadat.
Messala. Leveleim tartalma ugyanaz.
Brutus. Mi toldalékkal?
Messala. Hogy vagy száz tanácsost
Octavius, Antonius és Lepidus
Proscriptióval küldének halálra.
Brutus. Itt híreink különbözők; enyéim
Hetven tanácsost mondanak, kiket
Proscriptio által vesztének el;
S közöttük Cicero.
Cassius. Hogy? Cicero?

Messala. Igen.
Ő meghalt, számkivetve általok.
Nődtől, uram, nem érkezett levél?
Brutus. Nem, Messala.
Messala. Sem felőle semmi hír
A többiekben?
Brutus. Semmi, Messala.
Messala. Különös.
Brutus. Mi okból kérdesz? Van talán
Híred felőle?
Messala Semmi sincs, uram.
Brutus. Ha római vagy, beszélj nekem valót.
Messala. S te a valót tűrjed mint római;
Mert ő meghalt, és rendkivűli módon.
Brutus. Isten veled hát Portia. Halni kell
Mindünknek, Messala.
S elmélve, hogy egykor meg kell halnia,
Erőt nyerék most elviselni azt.
Cassius. E tanhoz én is szinte jól tudok:
De nem viselné így természetem.
Brutus. Elég! most élő dolgainkra. Mit szólsz,
Ha most legitt Philippihez megyünk.
Cassius. Nem tartom jónak.
Brutus. És miért?
Cassius. Ezért!
Használatosb, ha ellenség keres fel;
Élelme fogy, fáradnak harczosi,
S magának árt, míg mink pihenve itt
Nyugottak, fedve s fürgék maradunk.
Brutus. Jobb oknak enged a jó. Itt s Philippi
Között a nép csak kényszerítve hódol,
S kedvetlenül hozott nekünk adót.
S ha most az ellen erre költözik,
Hadat szed itt, s teljesb számu lesz
S ujabb erővel s bátorodva jő ránk.
Ezen haszontól elvághatjuk őt,
Ha szembe szállandunk Philippinél,
Megettünk hagyva e táj népeit.
Cassius. Hallgass meg, jó öcsém.
Brutus. Bocsánatoddal.
Jegyezd meg e fölött, hogy társaink
Kitelhetőleg összevonva vannak.
Hadunk fölös, s ügyünk megért; az ellen
Növekszik napról-napra; mink a fő
Fokon vagyunk s hanyatlás vár reánk.
Az emberek dolgának árja van,

Mely habdagálylyal boldogságra visz,
De elmulasztva, teljes életök
Nyomorban, s zátonyok közt zárva teng.
Ily duzzadt tenger visz most minket is,
Használni kell, mig áradatja tart,
Vagy vesztjük a sors kedvezéseit.

Cassius. Legyen mint akarod, megyünk mi is,
S Philippinél találkozunk velök.

Brutus. Beszédeink közt meglepett az éj,
S természetünk adóját megkivánja,
Melyet rövid nyugvással csak szüken
Fizethetünk le. Nincs mit mondanunk még?

Cassius. Nincsen. Jó éjszakát. Holnap korán
Kelünk s megyünk.

Brutus. Ruhámat, Lucius. (Lucius el.)
Isten veled jó Messala, Titinius
Jó éjszakát. Nemes, jó Cassius,
Jó éjet, jó nyugalmat.

Cassius. Oh öcsém!
Az éjnek ez rossz megkezdése volt.
Ne férjen meghasonlás lelkeinkhez,
Ne engedd, Brutus.

Brutus. Minden jól van immár.

Cassius. Jó éjszakát.

Brutus. Jó bátya, jól nyugodjál.

Titinius, Messala. Uram, jó éjszakát.

Brutus. Mindnyájatokkal jó szerencse járjon.

(Cassius, Titinius. Messala el. Lucius visszajö a ruhával.)

Brutus. Adjad ruhámat. Hol van hangszered?

Lucius. Itt a sátorban.

Brutus. Hogy? te álmosan
Beszélsz? szegény fiú, nem feddelek:
Erőn túl virrasztál. Hídd Claudiust,
S még egy cselédet. Háljanak
Itt sátoromban a szekrényeken.

Lucius. Hejh! Varro, Claudius.

Varro. Hivott urunk?

Brutus. Kérlek barátim, itten háljatok,
Lehet, hogy majd fölkeltlek s üzenettel
Testvérem Cassiushoz küldelek.

Varro. Ha tetszik, állunk és várunk reád.

Brutus. Nem, azt nem akarom, csak feküdjetek le;
Mert meglehet, hogy még mást gondolok.
Nézd Lucius, a könyv, melyet keresék,
Ruhám zsebében itt van.

(Varró és Claudius lefeküsznek.)

Lucius. Jól tudám,
Hogy uram nekem nem adta.
Brutus. Légy türelmes,
Jó gyermekem, nagyon feledkező vagyok.
Nehéz szemedet fenn tarthatnád-e még
S játszhatnál egy két dalt e hangszeren?
Lucius. Igen, ha tetszik, uram.
Brutus. Tetszik, fiam,
Sokat zavarlak; ám te kész szives vagy.
Lucius. Tisztemben áll.
Brutus. Nem kéne tisztedet
Erőn fölűl is kényszerítenem.
Tudom, nyugonni vágy az ifju vér.
Lucius. Már én alvám, uram.
Brutus. Jól van s megint
Elalhatol; nem tartalak soká.
Ha élek, jót teendek még veled. (Zene és dal.)
Ez álmos hang. Oh gyilkos szender! e kis
Fiúra nyujtod ólom botodat,
Ki itt zenél neked? Kedves fiú,
Jó éjszakát. Olyan kiméltelen
Nem lészek hozzád, hogy fölkeltselek.
Ha bólogatsz, eltörnéd hangszered.
Kiveszem kezedből. Most jó éjszakát.
Hadd látom. Nincs behajtva a levél,
Hol elhagyám az olvasást? de itt van!
(Leül, Caesar szelleme jö.)
Mi rosszul ég e gyertya! Hah ki jő itt?
Úgy gondolom, szememnek gyöngesége
Ábrázza e kisértő tűneményt?
Felém közelget. Vagy te valami?
Isten vagy angyal, ördög vagy mi vagy,
Mitől fagy vérem, felborzad hajam,
Mondd meg, mi vagy?
Szellem. Rossz szellemed.
Brutus. Miért jösz?
Szellem. Azt mondani, hogy meglátsz Philippinél.
Brutus. Jól van. Tehát ismét látandalak.
Szellem. Igen, Philippinél. (Szellem eltünik.)
Brutus. Nos hát Philippinél látlak megint.
Im eltünöl, hogy bátorodni látsz.
Gonosz szellem, veled még több beszédem
Lett volna. Hejh! fiú te, Lucius!
Ébredjetek fel, Varro, Claudius!
Hejh Claudius!
Lucius. Uram, a húr hamis.

Brutus. Azt véli, most is hangszerrel mulat.
Ébredj fel, Lucius.
Lucius. Parancsolóm!
Brutus. Mi álmod volt, hogy úgy kiáltozál?
Lucius. Tudtomra nem kiálték.
Brutus. Sőt igen.
Láttál valamit?
Lucius. Nem láttam semmit is.
Brutus. Alugyál megint. Hejh Varro, Claudius!
Ficzkó te, kelj fel.
Varro, Claudius. Uram!
Brutus. Miért kiáltozátok álmotokban?
Varro, Claudius. Kiáltozánk uram?
Brutus. Igen. Talán
Szemléltetek valamit?
Varro. Nem én, uram,
Nem láttam semmit.
Claudius. Én sem.
Brutus. Menjetek,
Ajáljatok testvérem Cassiusnak;
Mondjátok, menjen jó korán előre
Hadával s mink követni fogjuk őt.
Varro, Claudius. Parancsod teljesítve lesz. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

(Philippi sikja.)

Octavius, Antonius s hadaik jönek.

Octavius. Reményem íme teljesedve van,
Antonius. Te azt mondád, az ellen
Nem fog leszállni, a hegyen marad
S a felső tájakon. S máskép ütött ki:
Sergök közel van. Itt Philippinél
Akarnak bennünket csatára hívni,
Előbb felelve, mint mi kérdenénk.
Antonius. Ne hidd! szivökbe látok én, s tudom
Mért tesznek így; örülnének bizony,
Ha más helyen volnának. S ím leszállnak
Félelmes kérkedéssel, azt remélve
Velünk e mozgás által elhitetni,
Hogy szívök bátor; ám ez mind nem így van.

(Hirnök jön.)

Hirnök. Készüljetek, vezérek; ellenink
Vitézi pompával közelgenek.

A harczi véres zászló fenn lobog,
S valaminek tüstént kell történnie.
Antonius. Octavius, vezessed népedet
Balkéz felé a síkon lassudan.
Octavius. Te balra, és én jobbra.
Antonius. Tervemet
Mért vágod át ily szorgos pillanatban?
Octavius. Nem vágom át; de tenni így fogok.

(Hadzene. Dobszó mellett jönek Brutus, Cassius, és hadaik. Lucilius Titinius. Messala és mások.)

Brutus. Megállanak; szándékok szólani,
Cassius. Megállj, Titinius; szóljunk velök.
Octavius. Antonius, adjunk jelt a csatára?
Antonius. Ne Caesar, várjuk felhivásokat.
Távozzatok; a vezérek szólani
Akarnak.
Octavius. Várjatok, míg jelt adunk.
Brutus. Ütés előtt szó, nemde honfiak?
Octavius. Nem mintha jobb szeretnők, mint ti, a szót.
Brutus. Jobb rossz ütésnél a jó szó, Octavius.
Antonius. Jó szót adsz, Brutus, rossz ütéseidhez;
Tanú a rés, melyet Caesar szivén
Ütél, kiáltva: Caesar üdvözöllek!
Cassius. Antonius, döféseid mivolta
Bizonytalan; mi szódat illeti,
Az megrabolta Hybla méheit
S mézetlen hagyta.
Antonius. S nem fulánktalan?
Brutus. Igen, sőt hangtalan; mert ellopád
Döngésöket s nagyon bölcsen, fenyítsz,
Előbb mint szúrnál.
Antonius. Árulók, ti nem
Tevétek úgy, midőn alávaló
Gyiloktok egymást éré Caesaron.
Vigyorogtatok, mint a majom,
Csúszátok, mint az eb, bókoltatok
Rabszolgaként, míg hátulról gazúl
Az átkos Casca nyakba szúrta Caesart.
Hizelkedők!
Cassius. Hizelkedők! köszönd
Magadnak, Brutus; most nem sértene
E nyelv, ha Cassius rendelkezik.
Octavius. Térjünk az ügyre. Szóváltás ha izzaszt,
A próba véresb cseppeket kivánand.
Im árulókra rántom kardomat;

Ha vélitek, hogy ismét visszaszáll?
Soha, mig Caesar huszonhárom sebe
Boszulva nem lesz, vagy vérébe dől
Egy másik Caesar árulók vasától.

Brutus. Caesar, te nem halhatsz meg árulóktól.
Hacsak magaddal nem harczolsz.

Octavius. Úgy hiszem
Nem sorsom halni Brutus kardja által.

Brutus. Volnál fajodnak legnemesbje bár,
Oh ifju, nem halhatnál díszesebben.

Cassius. Kényes fiú, e díszre érdemetlen,
Ily korhely czimborával frigyesülten.

Antonius. A régi Cassius.

Octavius. El! jerünk Antonius.
Szemben daczolva hívunk ki, árulók.
Ha víni mertek, szálljatok ma sikra;
Ha nem, mikor majd kedvetek derül.

(Octavius, Antonius és seregeik el.)

Cassius. Fújj szél, dagadj hullám, és úszsz hajó:
Feljött az ár s koczkán van mindenünk.

Brutus. Lucilius, halld, egy szóm van veled.

Lucilius. Uram!

(Brutus és Lucilius elvonulva beszélnek.)

Cassius. Messala!

Messala. Mit szól vezérem?

Cassius. Messala,
Ez születésem napja; e napon
Látott világot Cassius. Messala,
Add jobbod s légy tanúm, hogy a szabadság
Ügyét, miként Pompejus, kénytelen
S akaratom ellen bízom egy csatára.
Tudod, Epicurus oktatásihoz
Szítottam eddig; most megváltozott
Gondolkozásom s részint hinni kezdek
A jósjeleknek. Sardisból jövén,
Zászlóink elsejére két hatalmas
Sas szállt le s ott ült harczosink kezéből
Mohón falván s evén. Philippiig
Kísértek el. Ma reggel elhagyának,
S fejünk fölött helyettök varju, holló
És kánya repked s mint kór martalékra
Néznek le ránk s gyász mennyezet gyanánt
Terül ki árnyok, mely alatt hadunk
Lelkét feladni készen itt hever.

Messala. Ne higyed azt.

Cassius. Csak úgy félig hiszem.

Mert lelkem ép, és eltökélt vagyok
Minden veszléylyel bátran szembe szállni.
Brutus. Tedd azt, Lucilius.
Cassius. Most, kedves Brutusom,
Adják az istenek, hogy napjainkat
Baráti frígyben húzzuk agg korig.
De minthogy ember dolga tudva níncs,
Gondoljuk, a mi legrosszabb jöhet ránk.
Ha e csatát elvesztjük, úgy ntószor
Van most, hogy egymással beszélhetünk.
Mit vagy határzott tenni ily esetben?
Brutus. Mit bölcseség azon szabálya tart,
A mely szerint Catót kárhoztatám,
Hogy önmagát megölte. Nem tudom mint,
De gyávaságnak tartom, életet
Az eshetők miatti félelemből
Igy szegni meg. Tűréssel fegyverezve
Bevárom a hatalmak végzetét,
Kik minket itt alant kormányzanak.
Cassius. És így, ha vesztjük e csatát, türended
Hogy Róma utczáin diadalmasan
Hurczoljanak.
Brutus. Nem azt, nem Cassius.
Nemes római, ne hidd, hogy valaha
Rómába Brutus kötve megy. Magasb
Érzelme van. De mit Martius idusa
Kezdett, a munkát e nap végzi be.
S ha látjuk ismét egymást, nem tudom.
Azért utolsó búcsunkat vegyük.
Légy boldog mindörökre, Cassius.
Mosolygunk rajta, ha még találkozunk;
Ha tán nem, úgy e búcsuvét helyes volt.
Cassius. Légy boldog mindörökre, Brutusom:
Ha találkozunk, mosolygunk rajt' bizonynyal,
Ha nem, való: e búcsuvét helyes volt.
Brutus. Most rajta, menjünk! Oh hogy e napi
Dolgoknak végét tudná emberész.
De elég, hogy a nap véget ér s a vég
Majd akkor tudva lesz. Keljünk tova. (El.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Ugyanott. A csatamező. Zaj.)

Brutus és *Messala* jönek.

Brutus. Nyargalj Messala, nyargalj és vidd ez írást
Oda túl a hadhoz; rohanjanak. (Erös riadó.)

Egyszerre mind, mert, a mint észrevettem,
Lankadt a harcz Octavius felén
S gyors támadással megdönthetjük őket.
Nyargalj el, Messala, mind hadd szálljanak le. (El.)

HARMADIK JELENÉS.

(Ugyanott. Más része a síknak. Hadi zaj.)

Cassius és Titinius jönek.

Cassius. O nézd Titinius, a gaz nép szalad!
Magam magaméinak ellensége lettem.
Ez a zászlóm már fordúlt; én a gyávát
Megöltem, és ezt tőle elvevém.
Titinius. O Cassius, Brutus nagyon korán
Adá a jelt, s megnyomván egy kevéssé
Octaviust, mohón hajtott neki.
Vitézi zsákmányoltak, még mi végkép
Bezáratánk Antonius hadától. (Pindarus jö.)
Pindarus. Szaladj tovább uram, szaladj tovább.
Már sátorodban jár Antonius.
Nemes Cassius, távozzál messze innen.
Cassius. E domb eléggé távol van. Titinius
Nézd: sátorom az, hol látom a tüzet?
Titinius. Az uram.
Cassius. Titinius, ha engemet szeretsz,
Ülj fel lovamra, sarkantyúzd. a míg
Ama hadakhoz vitt és visszahoz,
Hogy tudjam azt bizonynyal, a hadak
Barát, vagy ellenség-e?
Titinius. Itt termek tüstént mint a gondolat. (El.)
Cassius. Menj, Pindarus, menj, hágj fölebb a dombra.
Látásom tompa volt mindenha; nézd
Titiniust s mondd, mit látsz a mezőn! (Pindarus el.)
Ez nap születtem; megkerült időm
És a hol kezdém, ott végzendem el:
Éltem lejárta útkörét. Fiú,
Mi ujság?
Pindarus (fenn). Oh uram!
Cassius. Mi baj?
Pindarus. Tintiniust
Lovasok kerítik s rajta hajtanak.
De vágtat ő is, most csaknem beérték.
Most, most Titinius! Leszállanak
Néhányan, oh, és ő is: fogva van. (Kiáltás.)
És halld! örömükben mint ujjonganak.
Cassius. Jőj el, ne nézd tovább. Oh gyáva én,

Ki élek, míg legjobb barátimat
Szemeim előtt elfogják. (Pindarus jö.) — Jőj ide,
Fiú. Rabbá tevélek Parthiában
S meghagyva éltedet fölesketélek,
Hogy bármit megtenned parancsolok,
Véghez viended. Jőj most s teljesítsd
Az esküt. Légy szabad s e karddal itt,
Mely Caesart döfte, nyisd meg e kebelt.
Ne válaszolj. Itt, tartsad markolatját,
S ha arczom fedve lesz, mint most vagyon,
Intézd felém. Caesar! torolva vagy,
S azon karddal, mely tégedet megölt. (Meghal.)

Pindarus. Igy most szabad vagyok, de nem levék az,
Ha rajtam állott volna. O Cassius,
E hontól Pindar messze bujdosik,
Hol őt ne lássa többé római. (El.)

(Titinius visszajö Messalával.)

Messala. Kölcsönbe megy Titinius. Nemes
Brutus legyőzte Octavius hadát,
Mint Cassius hadát Antonius.

Titinius. E hír majd felvidítja Cassiust.

Messala. Hol hagytad őtet?

Titinius. Teljes csüggedésben
Rabjával Pindarussal itt a dombon.

Messala. Nem ő, ki ott a földön elterült?

Titinius. Nem úgy terült, mint élő. Oh szivem!

Messala. Nem ő az?

Titinius. Nem Messala; volt, de már
Nem Cassius többé. Oh nyúgovó nap,
Mint éjre szállasz rőt sugáraiddal,
Úgy szálla vérben Cassius napja le,
Rómának fénye szállt; lejárt napunk;
Most felleg, harmat, vész, jőj; tetteink
Már téve vannak. Nem bizott merényem
Sikerében és e tettet az tevé.

Messala. Nem vára jó sikert s az tette ezt.
Oh mélabú fia, gyülölt tévedés,
Mért képzesz dolgokat, mik nincsenek,
Az éber ész elé? könnyen fogant
Csalatkozás, te nem születel soha
Szerencsésen; mert a ki hordozott,
Anyádat gyilkolod meg.

Titinius. Pindarus!
Hejh, hol van Pindarus?

Messala. Keressed őt,
Titinius; míg én megyek nemes

Brutus fülét e hírrel általütni,
Átütni, mondhatom: mert fent aczél,
Méregbe mártott nyil Brutus fülének
Oly kedves épen, mint e hír leend.

Titinius. Siess el; Massala, én majd Pindarnst
Keresem fel addig. (Messala el.)
Mért küldél tova,
Derék Cassius? Én nem barátaiddal
Találkozám-e? Nem tevék-e ők
E győzelem füzérét homlokomra,
Hogy adjam át neked? Nem hallhatád-e
A felkiáltást? Ah te balra értél
Minden körülményt. Ám e koszorút
Feltenni homlokodra Brutusod
Parancsolá s parancsát teljesítem.
Jőj gyorsan, Brutus, lássad e helyen,
Mint tisztelem meg Cajus Cassiust.
Bocsánat, istenek, ez római halál.
Jőj Cassiusnak kardja és találd
Titinius szivét. (Meghal.)

(Zaj. Messala visszajö. Brutus, ifjú Cato, Strato, Volumnius és Lucilius.)

Brutus. Hol Messala, mondd, hol fekszik teteme?
Messala. Amott s Titinius kesergi őt.
Brutus. Titiniusnak arcza fölfelé van.
Cato. Meghalt.
Brutus. Oh Caesar most is tart hatalmad.
Lelked körüljár s minden belseinkre
Forditja kardjainkat.
Cato. Derék Titinius!
Im Cassiust mint koszoruzta meg. (Tompa zaj.)
Brutus. Él, mint ezek, még két ily római?
Az ég veletek, utósó rómaiak,
Lehetlen hogy hasonlót valaha
Szűlhessen Róma. E halottnak én,
Barátim, több könyűvel tartozom,
Mint mennyit megfizetni láttok itt.
De lelek időt, o Cassius, lelek
Időt reá. Most küldjük tetemét
Tharsosba innen. Itt a harczmezőn
Nem teszszük sirba, mert csüggesztene.
Lucilius, ifju Cato, jőjetek
Keljünk a síkra; Labeo, Flavius
Vigyétek a hadat. Most három óra.
S ez éj előtt még, rómaiak, szerencsét
Kisértni menjünk egy másik csatában. (El.)

NEGYEDIK JELENÉS.

(Más része a harczmezönek. Zaj; katonák jönek viaskodva mind a két seregből; azután Brutus, Cato, Lucilius s egyebek.)

Brutus. Még rajta, bátran, rajta honfiak.
Cato. Mely fattyu nem megyen? ki jő velem?
Kikiáltom itt a harczmezőn nevem:
Hejh! én vagyok Marcus Cato fia,
A hon barátja, zsarnokgyűlölő.
Hejh én vagyok Marcus Cato fia. (Támad).
Brutus. És Brutus én, Marcus Brutus vagyok.
Honom barátja;
Ismerjetek meg, Brutus én vagyok.

(Megy, az ellenséget megtámadja; Cato megnyomatván elesik.)

Lucilius. Ifjú s nemes Cato, te halva vagy.
Vitézül, mint Titinius, halál:
Méltán becs illet, mint Cato fiát.
Első katona. Add meg magad, vagy meghalsz.
Lucilius. Megadom,
De csak hogy haljak; íme fogjad ezt (Pénzt nyujt.)
S ölj meg legitt, öld meg Brutust, s szerezz
Halála által hírt.
Első katona. Az nem szabad.
Oh ez nemes fogoly.
Második katona. Hejh! félre innen,
Antoniusnak meg kell mondani,
Hogy Brutus fogva van.
Első katona. Majd megjelentem.
Jön a vezér. (Antonius jő.) Uram, Brutus fogoly;
Brutust fogolylyá tettük.
Antonius. Hol vagyon?
Lucilius. Ő ment, eléggé ment, Antonius.
Hidd el nekem, hogy ellenség soha
Nemes Brutuet nem fogja élve meg:
E szégyentől megóják istenek.
Ha halva vagy élve megleled, magához,
Brutushoz illőleg találod őt.
Antonius. Barátom, ez nem Brutus, bár bizonyra
Mondom, nem olcsóbb értékű fogoly.
Vigyázzatok rá, tartsátok szelíden.
Inkább ohajtok illy embert barátúl
Mint ellenségemül. Most menjetek.
Nézzétek: Brutus él-e vagy halott.
S Octavius sátrába hozzatok hírt,
Mint állnak dolgaink. (El.)

OTÖDIK JELENÉS.

(Más része a harczmezőnek. Brutus, Dardanius, Clitus, Strato és Volumnius jönek.)

Brutus. Szegény maradvány hű barátaimból,
Nyugodjatok meg e sziklán.
Clitus. Uram,
Statilius fáklyáját fölmutatta,
De nem jön: fogva, vagy tán ölve van.
Brutus. Clitus, jer ülj le. Ölve, most a szó:
Ily tett nap'renden áll. Hallod Clitus. (Súg.)
Clitus. Mit? én, uram? nem széles e világért.
Brutus. Csitt. szót se többé.
Clitus. Inkább magamat.
Brutus (súgva): Dardanius, halld.
Dardanius. Én tenném-e azt?
Clitus. O Dardanius.
Dardanius. O Clitus.
Clitus. Mily rossz ajánlást tett Brutus neked?
Dardanius. Hogy őt megöljem. Nézd, mint elmerűlt.
Clitus. A jeles edény most már úgy telve van
Keservvel, hogy szemén kiömledez.
Brutus. Egy szóra, jó Volumnius, jövel.
Volomnius. Mit szól uram?
Brutus. Csak ezt, Volumnius.
Caesarnak lelke megjelent előttem
Két ízben éjjel. Sardisnál előbb
S mult éjjel itt Philippi síkjain.
Órám eljött, tudom.
Volumnius. Nem úgy, uram.
Brutus. Sőt ez bizonyos, Volumnius.
Mint áll a világ, látod, Volumnius.
Az ellenség az örvényhez szorított; (Távoli zaj.)
Jobb önként ugranunk, mint várni, míg
Belé taszítnak. Jó Volumnius,
Egy iskolába jártunk, jól tudod;
E régi szeretetünkre kényszerítlek,
Tartsd kardomat, míg én belé esem.
Volumnius. Ez nem baráthoz illő tiszt, uram. (Zaj közelit.)
Clitus. Fuss, fuss, uram, tovább itt nem maradhatsz.
Brutus. Az istenek veled — s veled, Volumnius.
Strato, te eddig folyvást aluvál,
Élj boldogúl, Strato. Jó földiim!
Örűl szivem, hogy teljes életemben
Nem leltem embert, hozzám hűtelent.
Engem nagyobb dics ér e rossz napon.

Mint Marcus Antonius s Oktávius
Ez aljas győzelemmel nyerni fognak.
Most éljetek mindnyájan boldogúl,
Mert Brutus nyelve már bezárja élte
Történetét. Szememre éj borong,
Testem pihenni vágy, mely csak azért
Fáradt, hogy ezt az órát érje el.

(Zaj; közben kiáltás: Fuss, fuss, fuss.)

Clitus. Fuss, fuss, uram.

Brutus. El, majd követlek.

(Clitus, Dardanius, Volumnius el.)

Kérlek, Strato, maradj urad körül.
Te jó szivü legény vagy; életed
Ez által vett becsületízt magába.
Tartsd kardomat s fordulj el; míg belé
Omlandom. Strato, megteended-e?

Strato. Add jobbodat, s az istenek veled.

Brutus. Élj boldogúl. — Caesar, most légy nyugott:
Nem öltelek meg fél ily örömest.

(Kardjába omol, s meghal.)

(Zaj. Visszavonulás, Octavius, Antonius, Messala, Lucilius s a sere jönek.)

Octavius. Mi ember ez itt?

Messala. Uramnak embere.
Szólj Strato, hol van urad?

Strato. Ment a bilincstől,
Melyet te hordasz, Messala; tetemét
Égethetik csak porrá a nyerők,
Mert Brutus önnön győzte meg magát
És senki másnak díszt nem ád halála.

Lucilius. Igy kelle Brutust lelni. Köszönöm,
Brutus, hogy megbizonylád szavamat.

Octavius. Brutus cselédit mind megfogadom.
Legény, akarod idődet nálam tölteni?

Strato. Igen, ha által enged Messala.

Messala. Strato, mint halt uram?

Strato. A kardot én tartám s úgy dőlt belé.

Messala. Octavius tehát vedd által őt,
Ki uramnak a vég szolgálatot tevé.

Antonius. Ez volt a legnemesbik római
Mindnyája közt; a többi lázadók,
A mit tevének, ő kivűle, mind
Kajánságból tevék nagy Caesar ellen.
Ő tiszta szándékból és egyedül
Közjó miatt szövetkezett velök.
Szelid volt élte, s úgy vegyűltenek

Az elemek benne, hogy fölkelhete
A természet s világnak mondhatá:
Ez férfi volt.

Octavius. Erényéhez képest bánjunk vele,
Temetési gyászszal s minden tisztelettel.
Bajnokhoz illő díszben teteme
Az éjjel sátoromban fog fekünni.
Most hadd nyugodjék a nép, és mi menjünk
A nap dicsőségét megosztani.

LEAR KIRÁLY.

SHAKSPEARETŐL.

1855.

SZEMÉLYEK.

Lear, Britannia királya.
A franczia király.
A burgundi fejedelem.
Cornwall, fejedelem.
Alban, fejedelem.
Kent, gróf.
Gloster, gróf.
Edgar, Gloster fia.
Edmund, Gloster törvénytelen fia.
Oszvald, Goneril udvarnoka.
Tiszt, Edmund szolgálatában.
Aggastyán, Gloster haszonbérlője.
Orvos.
Bolond.
Curan, udvaroncz.
Nemesek, Cordélia kiséretében.
Hirnök.
Szolgák, Cornwallnál.
Goneril, *Regan*, *Cordelia*, } Lear leányai.

Lovagok a király kiséretében. Tisztek, követek, katonák és kisérők.

Történik Britanniában.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Udvari terem Lear király palotájában.)

Kent, Gloster, Edmund jönek.

Kent.

Úgy hittem, a király inkább kedveli Alban herczeget, mint Cornwallt.

Gloster.

Nekünk is mindig ugy tetszett; de most az ország felosztásánál ki em vehető, melyik fejedelmet becsüli inkább; mert az egyenlőség úgy van mérve, hogy maga a szigor sem tehet választást osztályrészeik közt.

Kent.

Nem a te fiad ez Mylord?

Gloster.

Nevelése, Sir, rovásomra történt. Annyiszor pirultam elismerni, gy most már elég orczátlan vagyok azt tenni.

Kent.

Nem foghatlak meg.

Gloster.

De igen, ezen ficzkó anyja, mert domborúvá lőn, és valóban, Sir, bb volt fia bölcsője mint férje ágya számára. Orontod a hibát?

Kent.

Miután az eredmény ily derék, nem kivánhatom nem történtnek hibát.

Gloster.

Egyébiránt, Sir, nekem törvényes fiam is van, néhány évvel idősebb nél; de mind a mellett nem kedvesb előttem, ámbár ez a gazkölyök y kissé mohón jött a világba, mielőtt hítták volna. De anyja szép volt, yja fiát végre is el kell fogadnom. Ismered ezen nemes urat Edmund?

Edmund.

Nem, Mylord.

Gloster.

Kent Lord. Úgy tekintsd ezentúl mint tisztelt barátomat.

Edmund.

Szolgálatjára Nagyságodnak.

Kent.

Kell, hogy szeresselek, s rajta leszek, hogy jobban ismerjük egym

Edmund.

S én, Sir, törekedni fogok, hogy azt megérdemeljem.

Gloster.

Künn volt vagy kilencz évig, s ismét mennie kell. — A király jö

(Harsonaszó.)

Lear, *Cornwall*, *Alban*, *Goneril*, *Regan*, *Cordélia*, s kiséret jönek.

Lear.

Gloster! menj, hídd elő Frankhon s Burgund urait.
Gloster. Tüstént, felség! (Gloster és Edmund el.)
Lear. Az alatt kimondjuk rejtett szándékunkat.
Adjátok a térképet. Tudnotok kell,
Hogy országunkat három részre osztók
S erős feltétünk minden gondot és bajt
Lerázni aggkorunkról, általadván
Ifjabb erőnknek, míg magunk tehertől
Menten mászunk a sír felé. Fiunk
Cornwall és nem kevésbbé szeretett
Fiunk Alban, ez órában szilárd
Akaratunk lányaink jegydíjait
Külön kiszabni, hogy jövő viszálynak
Már most elejét vegyük. Két fejedelem
Burgund- és Frankhon nagy vetélkedők
Legifjabbik lányom szerelmeért,
Rég udvarolnak házunknál, s nekik most
Választ kell adnunk. Szóljatok leányim,
Minthogy mi most le akarunk mondani
Uralkodás-, s az ország gondjai-
S jövedelmiről. Mondjuk hát; mellyitek
Szeret leginkább, hogy legfőbb kegyünket
Érdem szerint adhassuk. Goneril
Első szülöttünk, szólj először.
Goneril. Én, Sir,
Jobban szeretlek, mint kimondható,
Drágább vagy előttem mint szemem világa,
Tér és szabadság s minden a mi ritka,
Dús és becses. Szeretlek nem kevésbbé
Egy épség, kellem, szépség és becsület-
Áldotta életnél; mint valaha

Gyermekszeretve s imádva volt apa,
Szeretettel, melyhez a szó képtelen,
A lélekzet szegény. Szeretlek úgy,
Hogy annak módja és határa nincs.

Cordelia (félre). Cordelia! mit tegyen? Hallgat s szeret.

Lear. E két vonal közt mind e tartománynak
Ez árnyas erdők-, dús mezők-, tanóros
Legelők- és teljes folyamoknak
Urává teszlek: Alban és a te
Utódaidnak légyen öröke.
Mit mond most második leányunk,
A drága Regan, Cornwall nője. Szólj!

Regan. Nénémmel én egy érczből szerkezett
Méltónak tartom hozzá magamat.
És úgy találom igaz szivem szerint,
Hogy ő saját érzelmimet nevezte meg,
Csakhogy nem egészen: minden más örömnek,
Mit az érzékek legdúsabb tára nyújt,
Én ellenéül vallom magamat,
S csupán boldognak felségedhezi
Szeretetemben.

Cordelia (félre). Szegény Cordelia!
És megsem az, mert szívem gazdagabb
Mint nyelvem: abban bizonyos vagyok.

Lear. Szép országunknak e bő harmada
Neked s utódidnak jut örökül,
Térségre, bájra, becsre Goneril
Részénél nem csekélyebb S most örömünk
Legvégső-, nem legalsója, kinek
Ifjú szerelmeért Burgund teje,
Frankhon borai vetélyben küzdenek,
Mit szólsz te, hogy szerezz egy harmadot,
Dúsabbat mint testvéridé? beszélj!

Cordelia. Semmit, Mylord.

Lear. Semmit?

Cordelia. Semmit.

Lear. Még egyszer szólj, a semmiből misem lesz.

Cordelia. Boldogtalan én! ki számhoz nem birom
Emelni szívemet. Szeretem fölségedet
Tisztem szerint, sem többé, sem kevésbbé.

Lear. Hogy-hogy' Cordelia? jobbítsd szavaidat,
Nehogy szerencsédet megrontsa.

Cordelia. Jó uram!
Nemzőm vagy, fölneveltél és szerettél.
A tartozást én úgy rovom le, mint
Illik s méltó: szeretlek, engedelmes

Vagyok, tisztellek mindenek fölött.
Mért mennek férjhez néném, ha mondják,
Hogy csak téged szeretnek? Én, ha egykor
Tán férjhez mennék, akkor az, kivel
Jegyet váltottam, bírni fogja fél
Szerelmem, gondom s tartozásomat.
Úgy mint néném, hogy csupán atyámat
Szeressem, férjhez nem megyek.

Lear. De hát
Szived szerint szólsz?

Cordelia. Úgy én jó uram.

Lear. Oly ifju s oly szivetlen.

Cordelia. Ifju s oly
Őszinte csak Mylord.

Lear. Legyen tehát,
Őszinteséged vedd jegypénzedűl.
Mert esküszöm a nap szent sugárzatára,
Hecate rejtelmeire és az éjre,
A világok minden működésire,
Mik által élünk s lenni megszününk:
Az atyai gondot ím megtagadom,
A vérrokonság minden jogait.
Légy mind örökre szűmtől idegen.
A durva scytha, vagy ki gyermekét
Emészti föl, étvágyát csillapítni,
Csak úgy legyen velem rokon, csak úgy
Segítve, szánva, mint te — volt leányom!

Kent. Oh jó uram —

Lear. Békével Kent, ne jőj
A sárkány és haragja közé. Leginkább
Szerettem őt, s szelid dajkálatára
Reméltem bízni végső napjaim. (Cordeliához.)
El innen! menj szemem elől. Úgy legyen
Nyugalmam a sír, mint most leveszem
Az atyai gondot róla. — Jőjenek
A Frank s Burgund. Ki mozdul? Ím e harmadot
Cornwall s Alban! vessétek két leányom
Jegybirtokához. Házasítsa ki
Emezt a dölyf, mit nyiltságnak nevez.
Most kettőtöknek adjuk a hatalmat,
Előnyt és minden hasznot, a mi a
Felséghez tartozik. Magunk havonként
Fentartva száz legényt, kiket ti fogtok
Ellátni, nálatok veszünk lakást
Felváltva, kellő sorbao. E felett
Megtartjuk a király név- s czímeket.

Jövedelmek, uralkodás s a végrehajtó
Hatalom, legyen tiétek kedves fiaim!
Minek jeléül im e koronán
Osztozzatok.

Kent. Fejedelmi Lear,
Kit mint királyom tisztelék, szerettem
Atyám gyanánt, s mint mestert úgy követtem,
S imámba zártam mint nagy pártfogómat —

Lear. Feszült a húr, szaladj a nyíl elől.

Kent. Csak jőjön bízvást, hogy szivem körébe
Fúrjon hegyével. Kent legyen goromba
Ha Lear őrjöng. Vén ember, mit cselekszel?
Hiszed, hogy a kötelesség szólni nem mer,
Midőn a hatalmat a hizelkedésnek
Bókolni látja? Hol dőre lett a fölség,
Ott a becsület nyiltsággal tartozik.
Vond vissza végzésed, hozd helyre tüstént
Legjobb belátásod szerint ez undok
Elhirtelenkedést. Éltem reá!
Hogy ifjabb lányod nem szeret kevesbbé,
S nem is mind léha szív, kinek halk szózatát
A puszta pandal vissza nem veri.

Lear. Ne többet, életedre!

Kent. Éltem' eddig is csak
Zálognak tartám ellenségeid
Számára, s most midőn saját
Megmentésed forog fenn, föl merem
Áldozni érted.

Lear. El szemeim elől.

Kent. Láss jobban Lear, engedd hogy én legyek
Szemed világa.

Lear. Apollóra mondom.

Kent. Apollóra hát, király
Hiába hívod istenségidet.

Lear. O pártütő jobbágy! (Kardjára teszi kezét).

Alban és Cordelia. Bocsáss meg drága felség!

Kent. Tedd, öld meg az orvost, s a rossz nyavalyának
Juttasd a díjt. — Határzatod
Vedd vissza, vagy mig a szó torkomon
Kiférhet, azt mondom: rosszúl tevél.

Lear. Hallgass meg hitszegő!
Hűbérenczem ki vagy, hallgass meg engem.
Minthogy te minket esküt szegni késztél
(Mit eddig tenni nem merénk) s kihívó
Gőggel hatalmunk s végzésünk között
Utunkat álltad, (mit sem helyzetünk

Sem vérünk el nem tűrhete) hogy hatalmunk
Csorbát ne szenvedjen, meg kell lakolnod:
Im öt napot hagyunk, hogy magadat
Ellásd világi baj s szükségek ellen,
Hatodikat rá, hogy gyűlölt hátadat
Országunknak fordítsd, a tizedik
Napon, ha számüzött fejed itt találják,
A percz halálod. El innen. Jupiterre!
Ez visszavonhatatlan.

Kent. Isten veled király! Mig így cselekszel:
Künn a szabadság, itt a számüzés. (Cordeliához.)
Az istenek ójának meg drága szűz,
Ki jogosan érzesz s oly bölcsen beszélsz.
(Gonerilhez s Reganhoz.)
S ti a mint szóltok úgy cselekedjetek,
Hogy jó eredményt szüljön a kegyes szó.
S igy óh fejedelmek, Kent bucsút veszen,
S öreg lábakkal új országba megy. (El.)

(Harsonaszó. Gloster visszajön, Burgund és Francziaország fejedelmei vel és kisérettel.)

Gloster. Im nagyságos király:
Burgund és Frankhon fejedelmei.

Lear. Először is tehozzád fordulunk
Burgund fejedelme, a ki e királylyal
Kérője voltál lányunknak. Mi volna
A legkevesb mit jegyben kérsz vele,
Különben felhagyván a mátkasággal?

Burgund. Magas királyi felség! többet én
Ajánlatodnál nem követelek,
Sem fenséged kevesbet adni nem fog.

Lear. Nemes Burgund, mi úgy tartottuk őt,
Mig előttünk kedves volt. Most ára csökkent
Itt áll, Sir. És ha bármi a kevésből,
Mi benne értéknek mutatkozik,
Vagy mind az bár megtoldva haragunkkal
És semmi mással, képes kedvedet
Megnyerni; ím itt áll, tied.

Burgund. Igy nem tudok felelni.

Lear. Sir,
A millyen gyarló és barátlan, új
Leányunk a gyűlölségben, kinek
Jegypénze átkunk, s tőlünk idegen
Szent eskü által, így mint van, veszed
Vagy itt hagyod?

Burgund. Felséges úr, bocsáss meg,
Ily feltét mellett nem választhatok.

Lear. Úgy hagy őt, Sir. Mert a hatalomra,
Mely megteremtett, minden vagyonát
Elődbe adtam. — Rád nézt, nagy király,
(a franczia királyhoz.)
Nem akarnék vonzalmadtól annyira
Eltérni, hogy téged, hol gyűlölök,
Ott párosítsalak. Kérlek tehát,
Fordítsd szerelmed méltóbb tárgy felé,
Mint e nyomorék, mit elfogadni csaknem
A természet pirúl.
Frank. Ez rendkivűli,
Hogy az, ki legkedvesb volt csak imént,
Dicséretednek tárgya, balzsama
Agg napjaidnak, legdrágább s becsesb,
Egy percz alatt oly szörnyet vétkezett,
Mi kedvezésid annyi jeleit
Lefosztja róla. Vétsége, úgy hiszem,
Oly nagy lehet s természet-ellenes, hogy
Vagy ő a szörny, vagy korábban hirdetett
Hajlandóságod jön gyanú alá.
Mit róla hinnem oly hit kellene,
Melyet csoda nélkül az ész soha
Belém nem olthat.
Cordelia. Mégis, kérem fölségedet, (mivel
Nyelvem nem elég beszédes és sima
Czél nélkül szólni, mert én a mi jót
Szándékozom, szó nélkül megteszem)
Tudassa fölséged, hogy nem sötét
Bűnfolt, gyilkosság, vagy hivalkodás,
Tisztátlan élet vagy tán becstelenség
Az, a mi jóakarata- és kegyétől
Megfoszta engem, és csupán hiánya
Annak, mi által gazdagabb vagyok,
Mert telhetetlen nyelvem és szemem nincs,
Minek én örűlök, bár nem bírva azt,
Kiesém kegyeidből.
Lear. Jobb leende nem
Születned, mint nekem jobban nem tetszened.
Frank. Csak ennyi hát? természet lassusága,
Mely a történetet nem mondja el,
Midőn azt tenni kész? Burgund ura,
Mit szólasz a hölgyhöz? A szerelem
Csak úgy szerelem, ha nem zavarjuk össze
Tekintetekkel, mellyek a valódi
Ponton kivűl esnek, Kivánod? ő
Magában is jegykincs.

Burgund. Felséges úr!
Add át a részt, mit önként megigértél,
És én tüstént kezet nyújtok neki,
Mint Burgund asszonyának.
Lear. Semmit, megesküvém s szilárd vagyok.
Burgund. Sajnállak, hogy ki elvesztéd atyádat,
Most férjet vesztesz.
Cordelia. Békesség vele!
Burgund szerelme kincseket vadász.
Én nője nem leszek.
Frank. Gyönyörű Cordelia,
Ki szegányűl legdúsabb vagy, elhagyottan
Legfeltünőbb, s utáltan legszerettebb!
Téged s erényid elfoglallak itt,
Szabadjon fölvennem, mit eldobának.
Ó istenek! istenek! mily különös,
Hogy a hidegség, mely téged lenéz,
Szerelmem' lángzó tiszteletre gyújtja.
Jegydíjtalan lányod, király, kit a sors
Hozzám vetett, királyném lesz, királyné
Népem s a szép Frankhon felett, vizes
Burgund valamennyi herczege képtelen
Megvenni tőlem e dicsértelen
De drága hölgyet. Szép Cordelia!
Végy búcsút tőlök, ámbár nem szerettek.
A vesztett ittért jobb másholt nyerendesz.
Lear. Vidd őt, király, legyen tiéd, nekünk
Nem lányunk és ne is jöjön soha
Többé szemünk elé. — Most menj tova,
Kegyünktől elszakadtan, nem szeretve
S áldatlanúl. — Nemes Burgund jerünk.

(Harsonaszó. Lear, Burgund, Cornwall, Alban, Gloster s a kiséret távoznak.)

Frank. Bucsúzz nővéreidtől.
Cordelia. Atyámnak drága gyöngyei, nedvesült
Szemmel hagy el Cordelia. Jól tudom,
Mik vagytok; s mint testvér, igaz nevén
Hibátokat nevezni nem fogom.
Atyámmal bánjatok jól: megdicsért
Jó szívetekre bízom. Ó ha még kegyében
Volnék, jobb helyre vágynám tenni őt.
Isten veletek.
Goneril. Ne oktass tiszteinkre.
Regan. Urad kedvében járj, ki a szerencse
Koldúskenyeréhez juttatott. Daczoltál:
Ezen hibádért most méltán lakolsz.

Cordelia. Mit a csel rejt, kifejti az idő.
A képmutató kudarczot vall utóbb.
Szerencse veletek.
Frank. Jer szép Cordeliám.
(Cordelia s franczia király elmennek.)

Goneril.

Sok mondani valóm van testvér, mi kettőnket legközelebbről érdekel. Úgy gondolom, atyánk az éjszaka távozik.

Regan.

Bizonyosan, és pedig veled, a jövő hónapban hozzánk jő.

Goneril.

Láthatod, agg kora tele változékonysággal; e felől nem csekély tapasztalást vehettünk épen most. Nővérünket mindig legjobban szerette, s mely nyomorú ok miatt taszította most el magától. Ez mégis igen feltünő.

Regan.

Korának gyöngesége. Egyébiránt ő magát is örökké csak fölületesen ismerte.

Goneril.

Legjobb, legépebb életkora is csupa meggondolatlanság volt. Mindig készen lehetünk rá, hogy éreztetni fogja velünk, nem csak egy rég megrögzött életszokás gyarlóságait, hanem ezen fölül mind azon korlátlan szeszélyeket, mik a gyenge s mogorva vénséggel együtt járnak.

Regan.

Megérjük, hogy több ily váratlan kitörései lesznek, mint most Kent számüzése volt.

Goneril.

Továbbá a bucsúvétel bókja közte s a franczia király között! Kérlek, tartsunk össze, ha atyánk ily szeszélyekben mutatja ki tekintélyét; ez utóbbi lemondása is csak szégyenünkre válik.

Regan.

Majd beszéljünk róla.

Goneril.

Kell tennünk valamit, még pedig hevenyében.
(Mindketten elmennek.)

MÁSODIK JELENET.

(Csarnok Gloster gróf palotájában. Edmund jö, kezében levél van.)

Edmund. Természet, istenem vagy: hódolok
Törvényednek. Mért kéne a szokás
Bilincseit hurczolnom, s magamat

A nemzeteknek furcsasága által
Kifosztani hagynom, mert tíz, tizenöt
Hóval bátyám után vagyok? miért
Fattyú? miért korcs? ha szintúgy megütöm
A mértéket, szint' oly hős lelkű vagyok,
S arczom, mint bármi tisztes hölgy fiáé?
Mért bélyegeznek korcsnak, fattyúnak?
Miért volnánk mi korcsok? fattyú és korcs!
Kik a természet fürge meglopása
Közben hatalmasb alkatot, szilajb
Erőt nyerénk, mint egy egész sereg
Fajankó, kik pállott, fáradt, megunt
Ágyban fél álom s éberség között
Foganzanak. Jól van hát, földedet
Törvényes Edgar, bírnom kell. Atyánknak
A fattyú Edmund szint' oly kedvese,
Mint a törvényes. Törvényes! finom szó!
Jól van: törvényesem! ha e levél
Kérhez jut, a csel jól sikerül, a fattyú
Edmund lesz úr a törvényes felett.
Növök, gyarapszom: a fattyúk javára
Csináljatok most pártot, istenek. (Gloster jö.)

Gloster. Száműzve Kent, haraggal vált a frank,
S ez éjjel elmegy a király. Hatalma
Átírva s kegytartásra összevonva,
S megtéve minden, mintha a bögöly
Kergette volna. Edmund mit csinálsz?
Mi hír?

Edmund.

Nagysád engedelmével, semmi. (A levelet elteszi.)

Gloster.

Miért akarod hát oly mohón eltenni azt a levelet?

Edmund.

Én semmi újságot nem tudok Mylord.

Gloster.

Miféle írást olvasál imént?

Edmund.

Semmit, Mylord.

Gloster.

Mire való hát az az iszonyú sietség, hogy azt zsebedbe dugt? A semmit érőnek nem szükség magát elrejtenie. Ha semmi, úgy nem kell hozzá pápaszem.

Edmund.

Bocsáss meg, Sir, levél bátyámtól, melyet még nem olvastam el egészen, a mi keveset kivehettem, nem arra való, hogy Nagyságod bele nézzen.

Gloster.

Add ide a levelet, Sir.

Edmund.

Megbántlak, akár megtartom, akár átadom. Tartalma, mint részint felfoghattam, feddésre méltó.

Gloster.

Hadd lám! hadd lám!

Edmund.

Bátyám igazolására azt kell hinnem, hogy ezt csak erényem kisértése s kipuhatolása végett írta.

Gloster (olvas).

„Az agg kornak ezen tisztelete s rendőrködése felettünk, keserűvé teszi a világot legjobb éveinkben; visszatartja javainkat, míg vénségünk azt többé nem éldelheti. Igen silány és dőre rabságot kezdek találni az elévült zsarnokság nyomában, mely uralkodik, nem mert hatalma van, hanem mert eltűretik. Jer hozzám, hogy ez iránt bővebben szólhassunk. Ha apánk addig alunnék, míg én fölkelteném, fele jövedelmével te bírnál mind örökre s maradnál kedvencze Edgar bátyádnak.“ Üm! árulás. „Alunnék, míg én fölkelteném“ — „fele jövedelmét te birnád.“ Fiam Edgar! Volt keze ezt irni? Szíve és esze kigondolni? Mikor kaptad ezt? Ki hozta hozzád?

Edmund.

Nem hozták, Mylord, épen ez a fogás benne. Az ablakon vetették szobámba, úgy találtam.

Gloster.

Gondolod, hogy ez bátyád keze írása?

Edmund.

Ha tartalma jó volna, megesküdném, hogy az övé, de arra nézve szeretem hinni, hogy nem az.

Gloster.

Övé.

Edmund.

Kétségtelen, de reménylem szíve nem foglaltatik benne.

Gloster.

Nem példázgatott előtted ezelőtt soha e tárgyban? —

Edmund.

Soha, Mylord. De gyakran hallám őt állítani, miszerint igazságos, teljeskoruak lévén a fiúk, hanyatlók az atyák, hogy az atyák a fiúk gyámsága alatt legyenek, s a fiúk kezeljék a jövedelmeket.

Gloster.

Ó semmirekellő gazember, ugyan az, a mi a levélben van. Irtózatos gazember, természetlen, kárhozatos gazember, több mint baromi. Menj fiú, keresd fel. Tüstént elfogatom. Utálatos gazember! Hol van most?

Edmund.

Nem tudom, Mylord. Ha méltóztatnál felfüggeszteni haragodat bátyám ellen, míg jobb bizonyítványt szerezhetsz szándéka felől, tán biztosabb úton jársz, holott ha erőszakosan lépsz föl ellene, szándéka iránt tévedésben levén, az igen nagy csorbát üt becsületeden s engedelmes szivét összezúzza. Életemet merném lekötni érette, hogy ezt csak Nagyságod iránti vonzalmam kitudása végett írta s nem valami veszélyes czélzatból.

Gloster.

Azt hiszed.

Edmund.

Ha Nagyságod jónak találja, elhelyezem, hol kihallgathat bennünket, midőn e felett értekezünk, és saját hallomása után meggyőződést szerezhet magának, és pedig minden további halogatás nélkül még ma estve.

Gloster.

Nem lehet oly szörnyeteg.

Edmund.

Bizonyosan nem.

Gloster.

Atyja iránt, ki őt oly gyengéden, oly bensőleg szereti. Menny és föld! Keresd fel őt Edmund, kutasd ki őt, kérlek, intézd a dolgot legjobb belátásod szerint. Kivetkezném mindenemből, hogy bizonyost tudjak.

Edmund.

Tüstént fölkeresen őt, Sir. Ügyekezni fogok a dolgot lehető legjobban elintézni, s majd hírt adok felőle.

Gloster.

Ezek az utóbbi nap- s holdfogyatkozások nem jót jelentenek nekünk: ámbár a természet ezt így is, úgy is magyarázhatja, de a természet végre is igazolják a bekövetkező események: a szeretet meghül, a barátság meghasonlik, a városokban zendülés, viszály a falukon, palotákban árulás s a viszony felbomlik apa s fiú között. Ez az én gazfiam is e jóslat alá esik; itt a fiú az apa ellen van. A király kivetkezik természeti hajlamából, s az apa feltámad gyermeke ellen. Megettük kenyerünknek javát.

Fondorság, csel, árulás, romboló zavargás kisérnek nyakra-főre sírunkba. Keresd fel ezt a gazfiút, Edmund; nem vallod kárát. Legyen rá gondod. S a nemes és hűséges Kent számkivetve! Vétke: becsületesség. Különös, nagyon különös. (El.)

Edmund.

Ez a legfölségesebb bohózat a világon, hogy midőn szerencsénk beteg (mi pedig többnyire erkölcseink megzabálásából ered), balsorsunkra vetünk: napra, holdra, és a csillagokra, mintha gazemberek kényszerűségből volnánk, bolondok az ég akaratjából, semmirekellők, tolvajok, országárulók a sphaerák hatalmánál fogva, részegesek, hazugok, házasságtörők csupa megrögzött engedelmességből a planetai befolyások iránt, szóval a mi rosszban leledzünk, az mind isteni unszolásból történnék. Csodálatos kibuvási mód a kurafinak bakkecske hajlamait a csillagokra hárítani. Atyám a sárkányjegy alatt közösködött anyámmal, s születésem a nagy medve alá esik, azért vagyok én durva és korhely. Eh! én biz az lettem volna a mi vagyok, ha mindjárt a legszűziesebb csillag pislogott volna az ég boltozatán, mikor engem fattyúvá nemzettek.

(Edgár jön.)

És ő itt terem, mint a végfordulat a régi komédiában. Szerepem most „egy semmirekellő melancholiája“ sóhajjal mint Tamásé Bedlamben. Ó ezek a sötétedések jelentik e viszályokat. Fa-sol-la-mi.

Edgar.

Hogy vagyunk Edmund öcsém? miféle komoly dolgokról elmélkedel?

Edmund.

Azon jóslatról gondolkozom bátya, malyet a napokban olvastam, melynek ezen napsötétedés után kellene bekövetkezni.

Edgar.

Foglalkozol te ilyekkel?

Edmund.

Bizonyossá teszlek, hogy a mely események fel vannak jegyezve szerencsétlenségünkre, mind beteljesednek, ugymint természetlenség szülő s gyermekek közt, halál, éhség, régi barátságok felbomlása, meghasonlás a státusban, fenyegetés, átkozódások a király s nemesség ellen, alaptalan gyanúskodás, jóbarátok számkivetése, a seregek kicsapongásai, házasok elválása s mit én tudom.

Edgar.

Mióta tartozol a csillagászati sectához?

Edmund.

Hagyjuk el. Mikor láttad atyámat legutóbb?

Edgar.

Hát, a múlt éjjel.

Edmund.

Beszéltél vele?

Edgar.

Vagy két egész órát.

Edmund.

Jól váltatok meg? Nem vettél észre neheztelést szavában vagy maga-viseletében?

Edgar.

Egy szikrát sem.

Edmund.

Gondolkozzál, mivel bánthattad meg, s kérlek, kerüld tekintetét míg egy kevés idő boszúsága hevét csillapítandja, mi most annyira dühös ködik benne, hogy alig érné be személyed megtámadásával.

Edgar.

Bizonyosan valami semmirekellő rágalmazott.

Edmund.

Attól tartok én. Kérlek viseld magad csendesen, míg haragi hullámai egy kissé lelohadnak, s mint mondom, vonúlj el velem szállá somra, honnan alkalomszerint majd elhozlak, hogy magad halljad ő beszélni. Menj, kérlek. Itt kulcsom. — Ha kimégy, fegyverrel járj.

Edgar.

Fegyverrel, öcsém?

Edmund.

Bátyám, én javadat akarom: fegyverrel járj. Ne legyek becsülete ember, ha valami rosszat nem forralnak ellened. Elmondtam neked a mi láttam és hallottam, de csak csínján, távol sem oly ijesztőleg, mint való ban van. Kérlek távozzál.

Edgar.

Hallok felőled nem sokára?

Edmund. Szolgálatodra leszek ez ügyben. (Edgar el.)
Hiszékeny apa és nemes testvér, kinek
Lelkéhez úgy nem fér mást bántani.
Hogy illyesről még csak sejtelme sincs!
S így dőre jámborságát cseleim
Könnyen megnyergelik. Most a dologra!
Kell lenni birtokomnak, és ha nem
Születés, úgy ész után. — Mind jó nekem —
Akármint jő, ha én élvezhetem.

HARMADIK JELENET.

(Szoba Alban herczeg palotájában.)

Goneril és Oszvald jönek.

Goneril.

Igaz hogy atyám megütötte komornokomat azért, hogy bolondját megszidta?

Oszvald.

Igen asszonyom.

Goneril. Későn-korán bánt. Óra nem mulik,
Melyben ki nem tör egy s más durvaságra,
Mi végre mindnyájunkat összeveszt. Tovább
Nem tűrhetem. Legényei korhelykednek,
S maga ránk támad minden léhaságért. —
Ha a vadászatról visszatér, tagadj el,
Mondd, hogy beteg vagyok. Nem árt ha felhagysz
Előbbi készségeddel; a hibáért
Én számolok.

Oszvald.

Épen most jön, asszonyom. (Kürtszó.)

Goneril. Légy, mint csak birsz nehézkes és hanyag,
S legényid is; szeretném szóba hozni.
Ha nem tetszik neki, menjen el hugomhoz,
Ki ebben jól tudom egyet ért velem
S magán kifogni nem hágy. A bohó agg!
Folyvást szeretné éreztetni súlyát,
Melyet már elvetett. Lelkemre mondom!
Az agg ember gyermekké lesz megint,
Kit majd szigorral majd hizelgve kell,
Ha csínt tesz, rendbe hozni. — Ne feledd,
A mit mondottam.

Oszvald.

Értem, asszonyom.

Goneril. Vitézivel hidegebben bánjatok.
Történjék bármi, mind egy. Mondd meg ezt
Legényeidnek. Alkalomra várok,
És ebből várom azt, mert szólanom kell. —
Tüstént irok testvéremnek, hogy ő is
Ez úton járjon. — Láss az ebéd után. (Mindketten el.)

NEGYEDIK JELENET.

(Csarnok ugyanott. Kent álöltözetben jö.)

Kent. Ha kölcsönzött hang képes lesz beszédem
Elváltoztatni, úgy teljes sikert
Küzdhet ki czélzatom, miért

Ez alakot fölvettem. — Most, számüzött Kent,
Ha ott, hol elitéltek, még tehetsz
Szolgálatot (s bár úgy lehessen), szeretett
Urad nem fog henyén találni.
(Harsonaszó. Lear, lovagok, kiséret jönek.)

Lear. Perczig se kelljen várnom az ebédre.
Eredj, sürgesd. (Egy a kiséretből el.) Mi baj? ki vagy?

Kent.

Ember.

Lear.

Mi a hitvallásod? mi dolgod velem?

Kent.

Hitvallásom: nem lenni kevesebb mint látszom; híven szolgálni azt ki bizalmába fogad; szeretni, a ki becsületes; társalogni avval, a ki bölcs és keveset beszél; irtózni a törvényszéktől; víni, ha ki nem kerülhetem s halat nem enni.

Lear.

Mi vagy?

Kent.

Jó szívű ficzkó s oly szegény mint a király.

Lear.

Ha oly szegény vagy jobbágyúl, mint ő királynak, elég szegény vagy. Mit akarsz?

Kent.

Szolgálni.

Lear.

Kinek?

Kent.

Neked.

Lear.

Ismersz engem, ficzkó?

Kent.

Nem, Sir, de van valami magad-tartásában, mit uramnak szeretnék nevezni.

Lear.

Mi az?

Kent.

Méltóság.

Lear.

Miféle szolgálatra vagy alkalmatos?

Kent.

Tudok becsületes titkot tartani, lovagolni, futni, furcsa regéket elbeszélés közben megrövidíteni, egyszerű követségben őszintén eljárni; alkalmas vagyok mindenre, mire közönséges emberek képesek, de fő érdemem az ügyekezet.

Lear.

Milyen idős vagy?

Kent.

Nem oly ifjú, hogy nőt énekeért megszeressek, sem oly öreg, hogy semmiért bele bolondúljak: negyvennyolcz év van hátamon.

Lear.

Kövess. Szolgám vagy. Ha ebéd után nem tetszel kevésbbé, — nem fogunk többé megválni. — Ebédet, hejh! ebédet. — Hol az én legénykém? hol bolondom? Menjetek, híjátok ide bolondomat. (Oszvald jö.) Te te kölyök, hol van leányom?

Oszvald.

Bocsánat, Sir. (El.)

Lear.

Mit mond ez a ficzkó? Híjátok vissza a tökfejüt. — Hol van bolondom, hejh! — mintha alunnék a világ. — Nos? hol az a pimasz?

Lovag.

Azt mondja, Mylord, hogy leányod beteg.

Lear.

Miért nem jő ide a rabszolga, ha hívatom?

Lovag.

Biz az, Sir, kereken kimondta, hogy nem akar.

Lear.

Nem akar?

Lovag.

Nem tudom, Mylord, mint van, de úgy veszem észre, mintha fölségedet kevesebb tiszteletteljes szeretettel környeznék, mint hozzá szokva volt. A nyájasságnak igen nagy fogyatkozását tapasztalom mind a közönséges alattvalóknál, mind magánál a fejedelemnél és leányodnál.

Lear.

Hah! hogy mondád?

Lovag.

Bocsánat, uram, ha tévedésben vagyok, mert a kötelesség nem enged hallgatnom, midőn Nagyságodat megsértve gondolom.

Lear.

Saját tapasztalatomra emlékeztetsz. Igazi kiszámolt hanyagságot vettem észre most legutóbb, mit én inkább féltékeny furcsaságomnak kivántam tulajdonítani, mint szántszándékos udvariatlanságnak. Majd végére járok. — De hol a bolond? nem láttam vagy két nap óta.

Lovag.

Mióta legifjabb asszonyunk Frankhonba ment, a bolond egészen elemészti magát bújában.

Lear.

Ne többet erről, magam is észrevettem. — Eredj, hídd leányomat, szólni akarok vele. — Eredj, hídd bolondomat. (Oszvald visszajön.) Te vagy, Sir? jer ide. Mi vagyok én, Sir?

Oszvald.

Mylady atyja.

Lear.

Mlady atyja? Mylord gazembere! te fattyú csont, te rabszolga, te bitang.

Oszvald.

Bocsánat Mylord, én nem vagyok az.

Lear.

Még te farkasszemet nézsz velem, te semmirekellő. (Üti.)

Oszvald.

Nem tűröm hogy üssenek, Mylord.

Kent.

Azt sem, hogy földhöz csapjanak? (Gáncsot vet neki.)

Lear.

Köszönöm, czimbora, szolgám vagy. Szeretlek.

Kent.

Jőj, Sir, kelj fel s el innen. Majd megtanítlak én különbséget tenni. Maradj, ha egész kamaszhosszaságodban még egyszer meg akarod mérni a földet. De menj, tisztúlj. Van eszed? így ni. (Kilöki Oszvaldot.)

Lear.

Köszönöm, te barátságos kópé, itt a foglaló szolgálatra.
(Pénzt ad Kentnek.)

Bolond (jő).

Én is felfogadlak. — Itt a tarajom. (Sapkáját Kentnek adja.)

Lear.

Nos csinos kis gyerkőczém, hogy vagy?

Bolond.

Pajtás! legjobb ha elveszed csörgő sipkámat.

Kent.

Miért, bolond?

Bolond.

Miért? Mert olyannak fogod pártját, ki kiesett a kegyelemből. — Hja! ha nem tudsz úgy mosolyogni, a hogy a szél fú, tüstént náthát kapsz. Itt van, fogd meg sipkámat. Mert ez a czimbora száműzte két leányát, s a harmadikat akaratja ellen megáldotta; ha követed őt, szükségkép viselned kell sipkámat. — Hogy vagy komám? szeretném, ha két csörgő sipkám volna és két leányom.

Lear.

Minek, fiam?

Bolond.

Ha minden vagyonomat nekik adtam volna, sipkámat magamnak tartanám. Itt az enyém, kérd a másikat leányaidtól.

Lear.

Vigyázz, ficzkó, korbácsot kapsz.

Bolond.

Az igazság kutya, melynek ólban a helye, azt ki kell korbácsolni; míg a lady, a szuka, a tűz mellett szabadon bűzölöghet.

Lear.

Keserű galacs nekem!

Bolond.

Ficzkó! én egy mondásra tanítlak.

Lear.

Tedd.

Bolond. Figyelj hát, komám: —
Gazdagabb légy a látszatnál.
Szólj kevesbet, mint mondhatnál.
Kölcsön többet végy mint adtál.
Ha örökké gyalogolnál,
Nem volnál jobb a lovadnál.
Higyj kevesbet, mint tanultál.
Koczkán többet húzz, mint raktál.

Hagyd rimádat s a tivornyát,
Őrizd honn a kapufélfát:
S többet nyersz e gazdaságon,
Mint Bertók a csíkvásáron.

Lear.

Hisz, bolond, ez semmi.

Bolond.

Igen, mert hasonló a fizetetlen ügyvéd lélekzetéhez; mitsem adsz nekem érte. Semmi hasznát sem veszed a semminek, komám?

Lear.

Hogy vehetném, fiú, hisz a semmiből mitsem lehet csinálni.

Bolond (Kenthez).

Kérlek, mondd neki: épen annyira megy országának jövedelme is. Bolondnak nem hiszi.

Lear.

Keserű bolond.

Bolond.

Tudod, fiam, mi különbség az édes bolond és a keserű bolond között?

Lear.

Nem, fiú; taníts meg.

Bolond. Az urat ki rávett, hogy
Add át országodat,
Jer, állítsd ide mellém,
Vagy állj helyén magad.
Megláthatd, mellyik édes,
Melyik fanyar bolond.
Itt áll egyik tarkán, amott
A másik. — Meg ne mondd.

Lear.

Te bolondnak hívsz engem, fiú?

Bolond.

Minden egyéb címeidet elajándékoztad, az veled született.

Kent.

Ez nem egészen bolond, Mylord.

Bolond.

Bizony nem. Lordok és nagy emberek nem engednék azt nekem: ha egyedárúm volna, ők is részesek akarnának benne lenni; s a hölgyek, épen azok nem hagynák egy magamnak a bolondságot, ők is kaparítanának el belőle. Adj egy tojást, komám, s én két koronát adok neked.

Lear.

Miféle koronák lehetnek azok?

Bolond.

Nos hát! ha közepén ketté vágom a tojást, s a székét kieszem, két tojáshéjkorona marad belőle. Midőn te koronádat ketté szelted, mind a két darabját oda adtad, hátadon vitted át szamaradat a sáron. Igen kevés ész volt tar pilisedben, midőn arany koronádat elajándékoztad. Ha magam feje szerint beszélek, korbácsoltasd meg, ki azt legelőször igaznak találja.

Ez év nem kedvez a bolondnak, (Dalolva.)
Mert most a bölcs is dőre;
Nem bír eszével, s a majommal
Komázik nyakra-főre.

Lear.

Mióta vagy oly tele dallal, ficzkó?

Bolond.

Mióta leányaidat anyáiddá tetted, komám: mert midőn a vesszőt kezökbe adád s bugyogódat letoltad,

Szilaj gyönyörtől sírtak ők, (Dalolva.)
Én dallék a bánat miatt,
Hogy ily király a bohók között
Bujóskát játszogat.

Kérlek, komám, fogadj nekem mestert, hogy hazudni oktasson, úgy szeretném megtanúlni a hazudást.

Lear.

Ha hazudsz, ficzkó, még korbácsot kapsz.

Bolond.

Bámulok, mily nagy rokonszenv van közted s leányaid között. Azok meg akarnak korbácsoltatni az igazmondásért, te meg akarsz korbácsoltatni a hazudásért, s néha megkorbácsolnak, ha békén vagyok. Inkább akármi más lennék, mint bolond, s még sem szeretnék te lenni, komám. Te eszedet mind két végén megnyested, s középen mitsem hagytál. Itt is jön egy afféle nyesedék. (Goneril jö.)

Lear.

Nos, nos lányom? mit keres e párta fejeden? Úgy látszik, egy idő óta igen komor vagy.

Bolond.

Pompás czimbora voltál komám, míg komorságával nem kelle törődnöd: most zerus vagy szám nélkül. Én különb ember vagyok náladnál: én legalább bolond vagyok, te semmi vagy. De bocsánat, már megfogom nyelvemet, mert arczod (Gonerilhez.) úgy parancsolja, bár mit sem szól:

Mum, mum,
Ha sem bakancsom, sem sarum,
Mezítláb járok a falun,
Ez olyan kicsépelt borsóhaj. (Learre mutat.)

Goneril. Nem e bolond csupán, kinek minden szabad,
Többen garázda népeid közől
Kötődnek, dúlakodnak, s új meg új
Rendetlenséget tesznek tűrhetetlen
Tivornyáikkal. Azt hivém, ha ezt
Meghallod, Sir, elégtételt adandsz,
S réműlve látom, a mint az imént
Szóltál s tevél, hogy pártolod magad
Ez életmódot s elnézésed által
Még unszolod. Ha így téssz, a hiba
Meg fog rovatni és a büntetés
Ki nem marad, mely a közcsend javára
Történve bár, tán bántalmadra is lesz
Hatása által. Ezt ha kénytelenség
Ildomnak nem nevezné, még utóbb
Gyalázatunkra válnék.

Bolond. Mert tudod, komám:
Ökörszem a kakukfiút
Mind addig eteti,
Míg végre a szegény fejét
Bekapja s megeszi.
S így a gyertya elaluván, sötétben maradtunk.

Lear.

Leányom vagy te?

Goneril.

Ohajtanám, Sir, hogy józan eszeddel élnél, melylyel áldva vagy, s vétkeznéd le ezen szeszélyeket, melyek végre egészen kiforgatnak magadból.

Bolond.

Nem érzi meg a szamár, mikor ló húzza a szekeret? — Hejh, babám, beh szeretlek!

Lear.

Ismer engem itt valaki? Hisz ez nem Lear! Így jár Lear, így beszél? vagy emlékezete gyengül? vagy látása? Aluszom-e, vagy ébren vagyok? Hah! biz' Isten, ez nem így van. Hol, a ki megmondja, mi vagyok?

Bolond.

Lear árnya.

Lear.

Szeretném tudni; mert a fölségnek, tudomásomnak, eszemnek tanusága szerint azon álhitben kellene lennem, hogy leányaim vannak.

Bolond.

Kik engedelmea apává fognak tenni.

Lear.

Neved, szép úri hölgy?

Goneril. Hagyd abba, Sir.
E bámulás is mind azon szabásu
Egyéb tréfáiddal. Szándékomat,
Kérlek ne értsed félre,
A milyen tisztes agg vagy, épen oly
Okosnak kéne lenned.
Száz embered van, apród s lovagok,
Oly rendetlen nép, korhely, vakmerő,
Hogy udvarunk, megfertőztetve rút
Erkölcseikkel, aljas fogadónak
Mutatkozik. Korhelység, fajtalanság
Bordélyhoz és csapszékhez teszik azt
Hasonlóbbá, mint úri palotához.
Orvoslatért kiált maga a szemérem.
Engedj azért ohajtásomnak, a ki
Különben, a mit kér, elvenni kész:
Kiséretednek számát tedd alábbra,
S szolgálatodra, kik még megmaradnak,
Legyenek korodhoz illő férfiak,
Kik ismerik magokat és tégedet.

Lear. Ördög s pokol! — Nyergeljetek lovat!
Híjátok össze kisérőimet! —
Nem háborgatlak, elfajult teremtmény;
Van még egy más leányom.

Goneril. Cselédimet vered; s magánál jobbakat
Szolgáivá tesz csőcselék hadad. (Alban jö.)

Lear. Jaj annak, a kit késő bánat ér. (Albanhoz.)
O itt vagy? Te akartad ezt uram?
Lovat nekem! —
Hálátlanság! te márványszívü ördög,
Utálatosb, ha gyermekben lakol,
A tenger szörnyinél!

Alban.

Kérlek, Sir, légy türelmes.

Lear (Gonerilhez). Átkozott
Sárkány! hazudsz. Kíséretem
Szemen szedett nép, ritka jellemű,
Kik értik tiszteik minden részleteit,
S kik legvigyázóbb gonddal őrizik
Nevök becsületét. — Csekély hiba,
Mi rútnak látszottál Cordeliában,

Mely, mint a kínpad, természetes arczomat
Elforgatá, minden szeretetet
Kiölt szűmből s beléje mérget öntött!
Ó Lear, Lear, Lear! (Fejét vervén.) verd e kaput,
Mely dőreséged előtt utat nyitott,
Midőn eszed kiment! — Jerünk, jerünk,
Fiaim.

Alban. Mylord, én bűntelen vagyok.
Azt sem tudom, mi izgatott fel így.

Lear. Lehet, Mylord. — Természet, hallj meg engem!
Te drága istenség, hallgass reám:
Tartsd vissza szándokod, ha kész valál
Gyümölcsözővé tenni e teremtményt;
Tedd magtalanná méhét mindörökre,
Hervaszd el benne a tenyészetet,
Hogy hitvány testéből gyermek soha
Ne származzék, mely díszt adjon neki!
S ha akarnád, hogy szüljön valaha,
Haragból alkosd gyermekét, hogy éljen
Természet csúfjaként gyötrelmeül,
Hogy ránczokat ásson ifju homlokába;
Hulló könyűi arczain csatornát
Égessenek; szülője gondjait,
Jótéteményét gúny és megvetéssel
Térítse meg: hogy lássa, mennyivel
Élesben fáj, mint a kigyó foga,
Hálátlannak tudni gyermekét. —
El innen, el!

Alban.

Teremtő istenek!
Honnan van ez?

Goneril. Ne fáraszd eszedet
Okát kitudni. Hagyd inkább szeszélyét
Czéljához jutni, mellyet kábasága
Tüzött magának. (Lear visszajö.)

Lear. Mit? ötven kísérőim egy csapásra
Két hét alatt?

Alban. Mi baj, Mylord!

Lear. Megmondom. Átok és halál!
Szégyenlenem kell, hogy van annyi lelked (Gonerilhez.)
Igy megrendítni férfiságomat.
Hogy a meleg s erőszakkal kitört
Könyükre méltó lettél. Dögvész reád!
Az apaátok gyógyúlhatlan sebei
Nyilaljanak által minden ereden. —

Ti balga vén szemek! csak sírjatok még
Ez ok miatt: kiváljak és ledoblak
Azon vizestül, mellyet öntötök,
A földet nedvesítni. — Ennyire
Jutottunk hajh! — De jól van: még maradt
Leányom, a ki — bizton mondhatom, —
Szeret s megengesztel. Ha megtulandja
Felőled ezt, körmeivel nyúzza meg
Farkaspofádat. És megéred azt,
Hogy a tisztet, melyet te már örökre
Letettnek hittél, újra fölveszem.
Megéred, biztosítlak. (Lear, Kent, s kiséröi elmennek.)

Goneril. Hallod ezt. Mylord?

Alban. Bár mint szeretlek, Goneril,
Oly részrehajló lenni nem tudok —

Goneril. Kérlek, nyugodj, meg.
Hejh! Oszvald! (A Bolondhoz.) Te itt?
Gaz inkább, mint bolond, eredj uradhoz.

Bolond. Lear komám, Lear komám, várj, vígy magaddal!
A róka tőrbe hágva,
Atyának ily leánya,
Jutnának még ma fára,
Ha csörgő sipkám ára
Kötéllel jegyben járna.
S most a bolond megy utjára. (El.)

Goneril. A gondolat nem volt rossz: száz lovag.
Bát és okosság, hogy száz lovagot
Fegyverben tartson. Igen, hogy minden álom-,
Panasz- vagy suttogásra, minden ábránd,
Rossz kedv miatt erejökkel támogassa
Eszelősködését s életünk csupán
Kegyétől függjön. — Hejh, Oszvald, ha mondom!

Alban. Ez túlzó félelem.

Goneril. Jobb, mint a túlbizás.
Inkább hárítni a bajt, melly ijeszt,
Mint félni, hogy majd elhárítanak.
Én ismerem szivét: megírám öcsémnek,
Miket beszélt. Ha most a száz lovaggal
Az felfogadja őt, miután neki
Veszélyességét megmutattam — — Oszvald!
(Oszvald jön.)
Kész a levél öcsémhez?

Oszvald. Igen, asszonyom.

Goneril. Ülj lóra és végy társakat magadhoz.
Tudósítsd őt ez aggalmam felől;
Adj hozzá, a mit tudsz magad, hogy annál

Inkább meggyőződhessék. (Oszvald el.)
Nem, Mylord,
Nem, lágy szelídség bánásmódod, ámbár
Nem kárhoztatlak érte, de megbocsáss:
Inkább ér vád ildomhiány miatt, mint
Dicséret ártatlan jóságodért.

Alban.

Nem mondhatom mi messze hat szemed; de
Jobbat keresve gyakran jót veszítünk.

Goneril.

Sőt —

Alban.

Jó jó! multával a napot. (Mind a ketten el.)

ÖTÖDIK JELENET.
(Udvar ugyanott.)

Lear, Kent, s a Bolond jönek.

Lear.

Menj előre Glosterbe ezen levelekkel. A tudott dolgokról ne mondj leányomnak többet, mint a mit e levél után kérdezni fog. Ha rendkivül hamar nem jársz, még előtted ott leszek.

Kent.

Nem alszom uram, míg leveledet kézbe nem adom. (El.)

Bolond.

Ha valakinek a veleje a sarkában volna, nem lehetne félni, hogy feltörik?

Lear.

Igen, fiú.

Bolond.

Úgy légy vigan, kérlek, mert eszed soha sem fog papucsban járni.

Lear.

Ha ha ha!

Bolond.

Meglásd, másik leányod nyájas lesz hozzád; mert ámbár az úgy hasonlit ehhez, mint vaczkor a körtéhez, de én mondom a mit mondok.

Lear.

Hát mit mondasz, fiam?

Bolond.

Ízről ízre oly hasonló lesz a másikhoz, mint a vaczkor a vaczkorhoz. Nem mondhatnád meg, miért van az ember orra az arcz közepén?

Lear.

Nem.

Bolond.

Hát, hogy orra mindenik oldalán legyen egy szeme, hogy a mit neg nem szagolhat, bele pisloghasson.

Lear.

Méltatlanúl bántam vele.

Bolond.

Tudod, mit csinál az osztriga tekenőjében?

Lear.

Nem

Bolond.

En sem; de tudod-e, miért van a csigának háza?

Lear.

Miért?

Bolond.

Hát, hogy fejét bele dughassa, nem pedig, hogy leányainak elajándékozza s szarvai tok nélkül maradjanak.

Lear.

Levetkezem természetemet. — Oly szerető atya! — Készen vannak lovaim?

Bolond.

Szamaraid már elmentek értök. Az ok, miért a hét csillag nem több mint hét, igen csinos egy ok.

Lear.

Mert nem nyolcz.

Bolond.

Igazán úgy van. Belőled igen jó bolond válnék.

Lear.

Ha visszavenném ismét — erőszakkal? — Hálátlan szörnyeteg!

Bolond.

Ha bolondom volnál, komám, megvernélek, miért vénültél meg idő előtt.

Lear.

Hogy érted azt?

Bolond.

Nem kell vala megvénülnöd, mielőtt fejed lágya benőtt.

Lear. Irgalmas ég, ne hagyj megtébolyodnom!
Eszméletem ne vedd el: nem szeretnék
Megtébolyodni! (Egy nemes jö.)
Nos, készen a lovak?
Nemes. Igen, Mylord.
Lear. Jer, fiú.
Bolond. Ki még leány s nevetni tud,
Midőn én távozom,
Nem lesz soká leány, hacsak
Meg nem fogyatkozom. (Mind el.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSÖ JELENET.

(Udvar, grót Gloster kastélya előtt. Edmuud és Curan találkoznak.)

Edmund.

Légy üdvöz, Curan.

Curan.

Légy üdvöz, Sir. Atyádnál voltam, s tudtára adtam, hogy Cornwal fejedelem s Regan fejedelemnő ma éjszaka ide szállanak hozzá.

Edmund.

Hogy lehet az?

Curan.

Valóban nem tudom. Bizonyosan tudod a bolygó híreket, értem suttogásokat, melyeket még csak fülhegygyel hallhatni.

Edmund.

Nem, én mitsem tudok. Kérlek, mik azok?

Curan.

Nem hallottad, hogy Cornwall s Alban fejedelmek között legközelebb harczra kerül a dolog?

Edmund.

Szót sem.

Curan.

Meghallod nem sokára. Élj boldogúl. (El.)

Edmund. Estére itt a herczeg? jó! a legjobb!
Ez összevág tervemmel. Itt apám
Őrséget rendelt bátyámat befogni.
Egy kényes dolgot kell még végzenem.
Szerencse! gyorsaság! működjetek. —
Egy szóra! bátyám, jőj le, bátya, mondom. (Edgar jö.)
Apám leset rád. E helyet kerüld.
Már rejteked tudják. Az éj segít.

Nem mondál semmit Cornwall herczeg ellen?
Útban van, itt lesz rögtön, még ez éjjel.
És Regan is. Nem szóltál a viszályról
Alban s Cornwall között? Eszmélj reá!
Edgar. Egy szót sem, mondhatom.
Edmund. Apámat hallom jőni. Megbocsáss,
Cselből kardot kell húznom. Húzz te is,
Tégy, mintha védenéd magad! — Mehetsz. —
Add meg magad. — Előzd meg őt. — Világot!
Fuss, bátya. — Fáklyát, hejh! — élj boldogúl. (Edgar el.)
Egy pár csep vér, tanúságot teend, (karját megsebzi.)
Hogy bátran szembe szálltam. Korhelyek
Elégszer láttam — tréfából rosszabbúl
Bánnak magokkal. — Hejh apám, apám!
Megállj! — segítség! (Gloster és szolgák fáklyával jönek.)
Gloster. Hol van a semmirekellő?
Edmund. Itt álla éles karddal a sötétben,
Rémes varázszsal a holdat esdekelvén,
Fő mesterét, hogy kedvezzen neki.
Gloster. De hol van?
Edmund. Nézd, uram, én vérzem.
Gloster. Edmund, szólj, hol a gazfiú?

Edmund.

Ezen szökött meg. Mert hogy semmi módon —

Gloster.

Utána! nyomozzátok. (Szolga el.) Mit semmi módon?
Edmund. Rá vinni nem bírt Nagysádat megölnöm,
S midőn mondám, miként az istenek
Haragjok minden villámával az
Apagyilkost sujtják, és hogy mennyiféle
És mily szoros láncz köt fiút s apát,
Szóval, megértvén mily megborzadással
Hárítám el vérbántó szándokát,
Neki bőszült és védetlen testemet
Kivont karddal támadva, karomba szúrt.
De hogy látá, miként lelket veszek,
Ügyemben bízva bátran szembe szállok,
Vagy megriadván a mint zajt ütöttem.
Nagy gyorsan elment.
Gloster. Menjen bárhova,
Megkapja büntetését. — A fejedelem,
Az én derék uram, főm s pártfogóm
Itt lesz ma éjjel még: annak nevében
Kihirdetem, hogy a ki kézbe adja

A gyáva gyilkost, hálánkat nyerendi,
S halált, ki elrejtendi őt.

Edmund. Midőn
Szándékát rosszalám s ő makacsúl
Annál maradt, boszúsan megfenyegettem,
Hogy felfödendem: azt felelte rá:
„Te semmiházi fattyu, azt hiszed,
Ha szembe állunk, s bármi bizalom
Helyeztetnék becsed- s erényeidben,
Képes hitelt szerezni szavaidnak?
Bizonynyal nem. Mit én eltagadok
(S azt megteszem, habár saját kezem
Irását hoznád is fel), mind reád
Hárítom vissza mint árulkodást,
Rágalmat, átkozott cselt. Tökfejűvé
Kén' tenned a világot, hogy ne sejtsék,
Miként a hasznok, mellyeket halálom
Hozand neked, nagy és hatalmas ösztön,
Hogy életemre törj."

Gloster. Rögzött, konok gazember!
Levelét tagadja? Hisz nem is mutattam.

(Künn harsonaszó.)

A herczeg harsonái. — Nem tudom, miért jön.
A réveket bezárom. Meg nem szabadúl
A semmirekellő. Képét szerte küldöm —
A herczeg azt megadja — hogy mindenütt
Megismerjék s kieszközlöm, te hű
Fiam s vérem, hogy minden birtokom
Végzés szerint rád szálljon örökűl.

(Cornwall, Regan kisérettel jönek.)

Cornwall. Hogy vagy nemes barátom? még alig hogy
Megérkezém, már is rendkívüli
Hírt hallok itt.

Regan. S ha az való,
Minden bosszú csekély a bántalom
Megtorlására. Mint vagy, jó uram?

Gloster. Ó herczegnő, agg szívem megszakadt.

Regan. Hogyan? tehát apánk keresztfia,
Kinek apánk adott nevet, Edgar fiad
Tört volna életedre?

Gloster. Ó asszonyom. szégyenlem mondani.

Regan. Nem czimborált a korhely lovagokkal
Apám szolgálatában.

Gloster. Nem tudom, asszonyom.
Ez szörnyü szörnyüség.

Edmund. De igen, asszonyom,
Velök tartott.
Regan. Igen nem csodálhatom
Rossz indulatját; ők unszolhaták, hogy
Ez agg embert megölje s javain
Zsákmány gyanánt ők dúlakodjanak.
Ez este kaptam néném levelét,
Melyben felőlök értesítve int;
S ma hozzám jőnek szállni: nem leszek honn.
Cornwall. De én sem, Regan, arról biztosítlak.
Apádnak, Edmund, hallom, hű fiúi
Szolgálatot tevél.
Edmund. Sir, azzal tartozom.
Cornwall. Nyomozzák őt?
Edmund. Igen, kegyelmes úr!
Cornwall. Ha kézre jő, nem lesz többé soha
Mit félni tőle. Szabd ki büntetését,
S én végrehajtom azt. Mi téged illet, Edmund,
Kit engedelmesség s erény
Ajánlanak, miénk vagy; ily szilárd
Hűségü lelkek kellenek nekünk.
Számot tartunk rád.
Edmund. Hű szolgád leszek, Sír,
Minél elébb bár.
Gloster. Hálám Nagysádnak érte.
Regan. Még nem tudod, hozzád miért jövénk
Ily rémborús éjjel s időn kivül.
Nagy dolgunk van, nemes Gloster, miben
Tanácsodat szeretnők hallani.
Apám, úgy szinte néném is tudósit,
Hogy meghasonlás van köztök, s mi ezt
Legjobbnak gondoljuk házon kivül
Intézni el. Külön követjeik
Válaszra várnak. Nyugtasd meg magad,
Öreg barátunk, és fordítsd figyelmed
Ügyünkre, mely gyors eljárást kiván.
Gloster. Szolgálatodra állok asszonyom.
Örömest fogadjuk el Nagyságtokat. (Mind el.)

MÁSODIK JELENET.

(Gloster kastélya előtt, Kent és Oszvald különfelől jönek.)

Oszvald. Jó reggelt barátom. A házhoz tartozol?
Kent. Ühüm!
Oszvald. Hova köthetjük be lovainkat?
Kent. A pocsolyába.
Oszvald. Mondd meg, kérlek, ha szeretsz.

Kent. De nem szeretlek ám.
Oszvald. Úgy hát semmi közöm hozzád.

Kent.

Volnánk csak a lipsburyi gulyáknál, majd megtenném, hogy go dolj velem.

Oszvald. Mért bánol így velem? Én nem ismerlek.
Kent. Ismerlek én, ficzkó.
Oszvald. Hát mit gondolsz, ki vagyok én?

Kent.

Gazember, semmirekellő, tányérnyaló, aljas, hetvenkedő, silán kóczipór; három öltözékű, száz fontos, piszkos harisnyájú gaz kölyök nyúllal béllett, pofperből élődő gaz kölyök; fajtalan, tükörmászó, kotnyele felpiperézett bitang; te három szilvafás rabszolga; te, ki hajhász akarn lenni, hogy másoknak jó szolgálatot tégy s nem vagy egyéb, mint keveré gaz lator, koldusgyáva és keritőből; fia és örököse egy korcs szukána kit én egész a sivalkodásig döngetek el most mindjárt, ha csak egy bet is eltagadsz ezen czímeidből.

Oszvald.

Ejnye, micsoda rettenetes kamasz vagy te, hogy igy rám támads holott sem én, sem te nem ismerjük egymást.

Kent.

Micsoda arczátlan gazember vagy te? Még tagadod, hogy ismers Hisz alig két napja, hogy sarkadra hágtam s megvertelek a király elő Húzz kardot, bitang, mert habár éjszaka van is, de a hold süt, holdvilá mártást csinálok belőled. (Kardot huz.) Húzz kardot, te rimától szaka semmirevaló borbélyinas, húzz kardot.

Oszvald.

Félre! semmi dolgom veled.

Kent.

Húzz kardot czenk; te leveleket hoztál a király ellen; a báb hi ságnak pártjára szegődtél apja királyi méltósága ellen. Húzz kard útonálló, vagy rostélyossá verem csánkjaidat. Húzz kardot semmireva ki a síkra!

Oszvald.

Segítség! hejh! gyilkos! segitség!

Kent.

Védd magad, rabszolga. Megállj, bitang, megállj; te piperés ra szolga, védd magad (Üti.)

Oszvald.

Segítség! hejh! gyilkos! gyilkos!

(Edmund, Cornwall, Regan, Gloster, szolgák jönek.)

Edmund.

Nos? mi dolog ez? váljatok el.

Kent.

Ide veled, nyáladék, ha tetszik. Jer, hadd tanogassalak meg. Előre, úrfi!

Gloster. Kard, fegyver! mi dolog ez?
Cornwall. Békével hejh! ha kedves éltetek.
Halál fia, ki megmozdúl, mi baj?
Regan. Nénénknek s a királynak hírnökei.
Cornwall. Mi viszály van köztetek?
Oszvald. Alig vehetek lélekzetet.

Kent.

Nem csoda, mert nagyon megerőltetted vitézségedet. Te gyáva semmirekellő! a természet lemond rólad. Téged szabó csinált.

Cornwall.

Te furcsa ficzkó vagy. Szabó hogyan csinálhat embert?

Kent.

A szabó. Sir! Kőfaragó, képiró nem csinálhatták volna rosszabbúl, hacsak két óráig dolgoztak volna is rajta.

Cornwall.

Most szólj, miből eredt vitátok?

Oszwald.

Ez a vén gyilkos, Sir, kinek deres szakáláért kíméltem életét —

Kent.

Te rimától szakadt Y, te haszontalan betű! Milord, ha megengeded, tapaszszá morzsolom ezt a faragatlan kölyket, s az árnyékszék falát meszelem be vele. Ősz szakálamat kíméld, te barázdabillegető!

Cornwall.

Békével, ficzkó! bőszült gaz kölyök,
Nem tudsz becsületet?

Kent.

Sir, én tudok,
De a harag kiváltságos.

Cornwall.

Miért haragszol hát?
Kent. Hogy ily rabszolga is kardot visel,
Kiben becsületérzés nincs. Az illyen
Mosolygó latrok gyakran, mint a patkány,

Berágják a legszentebb kötelet,
Mely bensőbb, hogysem oldható legyen.
Ők hízelegnek minden szenvedélynek,
A melly uraik vérében pártot üt,
A tűzre olajt, a hülő vonzalomra
Tesznek havat, mondván igent, nemet,
Akként forgatván csüllő orrukat, mint
Szél és szeszély uroknál változik.
Dögvész szakadjon szélhüdött pofádra!
Mosolygod szómat, mintha dőre volnék?
Lúd! kapjalak csak Sarum mezején,
Gágogva hajtlak vissza Camelotba.

Cornwall. Megőrültél vén czimbora?

Gloster. Szóljatok:
Min vesztetek össze?

Kent. A nap s az éj nem oly
Megférhetetlen, mint én e czudarral.

Cornwall. Miért czudar? mit vétett ő neked?

Kent. Nem nézhetek rá.

Cornwall. Tán rám se, nőmre, és amarra se?

Kent. Uram, szokásom nem himezni a szót:
Jobb arczokat is láttam már életemben,
Mint mellyiket bármelyik váll fölött
E perczben látok.

Cornwall. Ez is olyan kamasz,
Ki egyszer nyiltságáért megdicsérve,
Nyers durvaságot színlel s természetén
Erőszakot tesz. Nem hizelg, nem, ő
Becsületes nyílt lélek, ő valót szól;
Tetszik, nem tetszik: ő nyílt. Ismerek
Efféle gazokat, kik nyíltság alatt
Több álnokságot s rossz czélt rejtenek,
Mint húsz ügyetlen csúszómászó, a ki
Még túltesz tartozásán.

Kent. Sír, igaz
Lelkem szerint, őszintén és valóban,
Ha nagy tekintélyed megengedi,
Melynek hatása mint sugárfüzér,
Mely Phoebus homlokán rezg —

Cornwall. Mit jelent ez?

Kent.

Hát csak szójárásomat változtatom, mely neked annyira nem tetszi Én tudom, Sir, hizelgő nem vagyok. Ki őszinte szavakkal rászedet őszinte gazember volt. mi részemről lenni nem akarok, habár idegenség det annyira legyőzhetném is, hogy arra megkisértenél.

Cornwall. Mivel bántád meg őt?
Oszvald. Épen semmivel.
Tetszett urának, a királynak, engem
Balértésből megütni a minap,
Midőn ez, rossz kedvének hízelegve,
Ott terme és hátulról leütött.
Földön levén már, ingerelt, kicsúfolt,
Oly férfiasnak láttatá magát,
Hogy a király tetszését megnyeré,
Üldözvén azt, ki önként meghajolt.
Rám, e borzasztó hőstett hevenyében,
Kardot húzott
Kent. E gyávák- és gazoknak
Ajax bolondja sem lehet.
Cornwall. Hahó!
Kalodát elő. Hejh! Makacs, vén, gaz lator,
Te tisztes kérkedő! majd megtanítlak.
Kent. Hagyd el, Sir, vén vagyok már én tanulni.
Én a királyt szolgálom, a kinek
Dolgában jöttem hozzád követül.
Ez nem nagy tisztelet, s vad bántalom
Személye iránt, s fönsége ellen is,
Kalodába zárni küldöttét.
Cornwall. Becsületem-
S éltemre mondom, délig benne üljön.
Regan. Délig? nem, estig, éjjel is, Mylord.
Kent. Ej! asszonyom, volnék apád ebe,
Nem kéne így bánnod velem.
Regan. De te gazembere vagy, s azért így akarok.

(Kalodát hoznak.)

Cornwall. Ez ollyan szőrű czimbora, mint kiket
Néned leírt. — Elő a kalodát.
Gloster. Szabadjon kérnem, fenség, hogy ne tedd azt.
Hibája nagy; de őt azért ura,
A jó király, megfeddi. E fenyítés,
Mit rá szabál, oly aljas, hogy csupán
A megvetett, legalsóbb csőcseléket
Szoktuk lopásért s póri csínyekért
Büntetni. Rossz néven veheti
Ezt a király, követében oly kevéssé
Levén becsűlve, hogy az lezáratik.
Cornwall. Hagyjátok rám.
Regan. Nővérem még rosszabbúl
Veendi, hogy lovagját megrohanták
S csúffá tevék, midőn a rábizott

Ügyekben eljárt. Zárjátok le lábait.

(Kent kalodába záratik.)

Jerünk, kedves Lord. (Cornwall. Regan el.)

Gloster. Szánlak, barátom; a herczeg akarta ezt,
Kinek határzata, tudja minden ember,
Avatkozást nem tűr, sem akadályt.
De még megkérem őt.

Kent. Kérlek, ne tedd.
Megtört az út és virrasztás; fele
Időt elalszom, más felét elfütyörészem.
Vakot vet a sors néha jóknak is.
Most jó reggelt, uram!

Gloster. Rosszalni fogják. A herczeg hibázott. (El.)

Kent. Szegény király! Terajtad is betelt
A közmondás: a cseberből a vederbe.
Közelgess, alvilágnak őrtüze,
Hogy enyhe súgáridnál a levelkét
Megolvashassam. Most csak a nyomor
Lát még csodát. Ez Cordeliától
Jött, úgy hiszem, ki aljas helyzetemről,
Úgy adta jó szerencsém, értesült,
S időt találand e zavar között
A veszteségre irt szerezni. Fáradt,
Nehéz, kivirrasztott szemek, legyen meg
Jutalmatok: e gyalázatos tanyát
Nem látni. Most jó éjszakát, szerencse!
Fordúlj meg egyszer még, s mosolygj reám. (Elalszik.)

HARMADIK JELENET.

(Vidék a fenyéren.)

Edgar (jö). Hallám száműzetésem hirdetését.
S szerencse szolgálván, egy faodu
Rejtett el a hajtók elől. Csak egy
Rév sem szabad. Nincs hely, hol rendkivüli
Vigyázat és őrség lesben nem áll
Hogy elfoghassanak. Míg van reményem
Menekűlni, fentartom magam. S azért
Szándékom a legaljasabb s szegényebb
Alakba búni, melyben valaha
Embert az ínség és megvettetés
Barmok közé alázott. Arczomat
Bepiszkolám, egy durva ágyterítő
Ágyékomon, csomókban fürteim.
Igy szállok szembe széllel és az ég
Minden dühével, nyíltan, csupaszon.
Példányt e tartomány ad a bolondház

Koldusiban, kik zsibbadt s elgyötört
Csupasz karukba tüskét, rozmarinszárt,
Szálkát, szeget tűzdelnek s rémletes
Alakban rossz faluk, juhásztanyák,
Majorok s malmok körül fúlt hangokon
Majd koldusátkaikkal, majd imákkal
Könyört csikarnak. Jámbor Turlygood!
Szegény Tamás! Ez mégis valami: —
Edgar most semmi. (El.)

NEGYEDIK JELENET.

(Gloster kastélya előtt.)

Lear, a Bolond és egy nemes jőnek.

Lear. Hazunnan elmenének s követem
Nem küldték vissza. Mégis különös.
Nemes. Mint hallám, egy nappal előbb még nem vala
Szándékok eltávozni.
Kent. Üdv neked,
Tisztelt uram.
Lear. Mi ez? te ezt a szégyent
Időtöltésből űzöd?
Kent. Nem, Mylord.

Bolond.

Haha! nézzétek milyen goromba harisnyakötője van. Lovaknak a fejét kötik, ebek- s medvéknek a nyakát, majmoknak ágyékát: embernek a lábán, ha az ember lábaival csintalankodtt, fabotost kell viselnie.

Lear. Ki az, ki annyira félreismert,
Hogy ide zárt?
Kent. Mindketten: az úr s a hölgy:
Fiad s leányod.
Lear. Nem.
Kent. Igen.
Lear. Nem, mondom.
Kent. Igen, mondom.
Lear. Nem, nem, azt nem akarhatták tenni.
Kent. Igen, tették.
Lear. Jupiterre esküszöm, nem.
Kent. Junóra esküszöm, igen.
Lear. Nem volt szabad azt tenniök, nem tehették,
Nem akarhatták. Ez több, mint gyilkolás.
A tiszteletet ily durván sérteni.
Mondd el szerényen s kurtán, mit tevél,
Vagy mint tevék ők, hogy tőlünk jövén,
Ily szégyent kell tűrnöd?

Kent. Midőn, Mylord,
Házokban általadtam leveled,
Alig hogy térdemről fölkelék,
Hol tartozás szerint hódolék nekik,
Egy illatos követ jön nagysietve,
Tikkadtan, párolgón és Goneril
Üdvözletét lihegve, levelét
Átadta, melyet — bár elsőbb jövék —
Legott elolvasának s erre házok
Népét felhajtván, rögtön lóra keltek.
Mondák, kövessem őket és a választ
Várjam be ott. Ferdén néztek reám.
Találkozván itt a másik követtel,
Kinek, mint észrevőm, üdvözlete
Megmérgezé az enyémet. (A ki nem más
Mint a pimasz, ki múltkor oly merészen
Fenséged ellen támadt.) Férfiúl
Inkább, mint bölcsen, kardot húztam ekkor:
Ő gyáva ordítással felveré
A házat. S lányod és fiad hibámat
Méltónak tartá ily csúfságra, mellyet
Most szenvedek itt.

Bolond.

A tél még nem múlt el, habár a vadludak erre szállanak is.
Apának, a ki rongyban jár,
Mind vak lesz a fia.
Apának, a ki erszényt tár,
Nyájas honn a tanya:
Szerencse, a bolygó rima,
Szegényhez bé nem nyit soha.

De mind a mellett annyi bánatpénzt kaphatsz leányaidtól, hogy könybe lábbad a szemed, míg azt megolvasod.

Lear. O mint dagad fel e görcs szívemig!
Le, sorvadás, le, lázadó bú:
Alant az elemed. — Hol e lány?
Kent. Ott benn a gróffal.
Lear. Ne kövessetek.
Maradjatok itt. (El.)
Nemes. Nem tettél más hibát,
Mint mellyet elbeszéltél?

Kent.

Semmi mást. S mért jön a király ily kevés néppel?

Bolond.

Ha e kérdésért zártak volna kalodába, megérdemlenéd.

Kent.

Miért, bolond?

Bolond.

A hangyához küldelek iskolába, ott megtanulhatod, hogy télen nincs munka. Mind azok, kik orruk után járnak, szemöktől vezettetnek, kivéve a világtalanokat; s nincs orr húsz között, mely meg ne érezné azt, kinek rossz szaga van. Ne fogózkodjál meg, midőn a nagy kerék völgynek rohan, mert kivetvén, nyakadat szegi; de ha fölfelé megy, hagyd magadat felvonatni általa. Ha valami bölcs ember jobb tanácsot ád, add vissza az enyémet. Óhajtanám, hogy csak gazemberek követnék; mivel bolondtól származik.

Ki pénzért szolgál és veled
Csak színre egyesül,
Elhagy, midőn zápor közelg,
A vészben egyedül.
Én várok, a bolond marad,
Míg a bölcs fut tova.
Futó bolonddá lesz a gaz,
Gazzá bolond soha.

Kent. Hol tanultad ezt, bolond?

Bolond. Nem a kalodában, bolond. (Lear visszajön Glosterrel.)

Lear. Nem akarnak látni? fáradt, betegek?
Erős utok volt éjjel? Puszta mentség!
Elpártolás, lázadság jelei.
Szerezz jobb választ.

Gloster. Jó uram, ismered
A herczegnek heves természetét,
Milyen szilárd és rendithetlen ő
Határzatában.

Lear. Boszú, halál, dögvész és pusztulás!
Heves természet? — Gloster, hallod-e?
Cornwall herczeggel és nejével akarok
Beszélni.

Gloster. Kegyelmes úr, így vannak értesítve.

Lear. Igy értesítve! ember! hallod-e?
Cornwall herczeggel a király, az édes
Atya lányával kíván szólani
És szófogadást vár. Erről is értesültek?
Vérem! lehelletem! — Heves?
Heves herczeg? Mondd meg tehát az izzó
Herczegnek — még se, most ne. Meglehet,
Nem jól van: a betegség hanyagol
Minden szolgálatot, mire az egészség
Kötelezve van. Mi nem vagyunk mi többé,
Mikor a természet, elnyomatva lévén,

A testtel a lelket tűrni kényszeríti.
De felhagyok. Tán hirtelenkedém,
Midőn a kedve-csökkent beteget
Ép embernek veszem. — Halál és kárhozat!
Mért ül ez itt? Ez meggyőz a felől,
Hogy a herczeg s lányom távozása
Csak ál fogás volt. — Adjátok ki szolgám!
Menj, mondd meg a herczegnek és nejének,
Hogy szólni akarok velök, most, e perczben.
Mondd, jőjenek ki és hallgassanak meg,
Vagy ajtajok előtt üttetek dobot,
Mig azt kiáltja: „fúljatok álmotokba,“

Gloster. Ó, bár jó véget érjen dolgotok. (El.)

Lear. Ó jaj nekem! szűm, lázadó szívem!
Le! csillapúlj.

Bolond.

Kiálts rá, komám, mint az egyszeri szakácsné az angolnákra, melyeket elevenen a pástétomba dugott: tarajokra koppantott egy főzőkanál nyelével s azt kiáltotta: „le veletek!“ Ugyanennek testvére volt, ki lova iránti nyájasságból a szénát irósvajjal kente meg.

(Cornwall, Regan, Gloster, szolgák jönek.)

Lear. Jó reggelt.

Cornwall. Üdvözlöm nagyságodat (Kent kiszabadittatik.)

Regan. Örűlök, hogy látom fenségedet.

Lear. Hiszem, Regan; azt hinni van okom.
Ha nem örűlnél, válópert kezdenék
Anyád sírjával, mert hűtlent födöz. (Kenthez.)
Ó hát szabad vagy? Erről majd egyébkor. —
Kedves Regan, nővéred mitsem ér.
Ó Regan, ő ide (Szivére mutat.) vágta kányaként
A szívtelenség éles körmeit.
Nem mondhatom neked, te nem hiszed.
Mily romlott lélek ő, — Ó Regan!

Regan. Kérlek, Sir, légy türelmes. En reménylem,
Hogy érdemét kevésbbé méltatod,
Mint ő felejti tisztét.

Lear. Mit beszélsz!

Regan. Nem gondolom, hogy a mi kötelesség,
Nővérem elmulasztaná. Ha tán, Sir,
Kiséreted lakomáit megszorítá.
Oly ok miatt s üdvös czélból tehette,
Hogy felmentheti minden gáncs alól.

Lear. Átkom reá!

Regan. Ó Sir, te már öreg vagy,
Természeted határa szélein jár.

Neked már jó tanács kell, mely vezet,
Szabályoz s képesb helyzetedről
Itélni, mint magad. Miért könyörgök,
Térj vissza testvéremhez, mondd neki,
Hogy megbántottad őt.

Lear. Bocsánatát
Kérjem? Figyelj csak, mint fog illeni
A házi rendhez: „Drága lányom, én már
Öreg vagyok, megvallom; csak teher (Letérdepel.)
A vén kor. Íme térdimen könyörgök,
Juttass nekem ágyat, tápot és ruhát.“

Regan. Ne többet, jó Sir. Ez csúf tréfaság.
Térj vissza testvéremhez.

Lear. Nem, soha.
Kiséretemnek elküldé felét;
Sötéten néze rám, kigyóilag
Vert meg nyelvével szűm legbelsejében. —
Az ég minden haragja sújtsa meg
Hálátalan fejét! Dögpára, szállj rá,
S verd bénasággal ifju csontjait!

Cornwall. Huj! huj! huj!

Lear. Te gyors villám, szórd gúnyos szemei
Közé vakító lángodat. Mocsár
Lehelte pára, melyet a hatalmas
Nap szitt fel, fertőztesd meg bájait,
Hogy büszkesége megtörjék!

Regan. Egek!
Ha felindulsz, majd rám is ezt kivánod.

Lear. Regan, terád nem száll átkom soha,
Gyengéd természeted nem ád okot
Felindulásra. Az ő tekintete
Vad; de a tiéd vigasztal és nem éget.
Az nincs meg benned, hogy te kedvemet szegd,
Kíséretem fogyaszd, s jogrészemet
Sértő szavakkal korlátozni merd,
S elvégre ajtót zárj, mikor jövök.
Jobban tudod te a természet parancsát,
A gyermek tisztét, a szokás s az illem
Szabályait, s a hála tartozását!
Te nem felejtéd fél országodat,
Mit jegydijúl adék.

Regan. Jó Sir, beszéljünk
Most a dologról.

Lear. Emberemet ki tette
A kalodába? (Künn harsonaszó.)

Cornwall. Harsonázni hallok. (Oszvald jö.)

Regan. Jól ismerem, nővéremé. Valósul,
A mit megírt, hogy nem sokára itt lesz.
Megjött-e assszonyod?
Lear. E rablélek az,
Kinek olcsó büszkesége ingatag
Kegyében áll annak, ki most közelg. —
El innen gazkölyök!
Cornwall. Mit szólsz uram!
Lear. Ki tette kalodába emberem'?
Reménylem, Regan, tudtodon kivül
Történt. — Ki jő itt? Ó egek! (Goneril jö.) Ha kedves
Előttetek az agg ember és szelid
Kormányotok kíméletet vár, ha vének
Vagytok ti is, vegyétek át ügyem,
Közelgjetek s fogjátok pártomat!
(Gonerilhez.)
Nem szégyelsz e szakálra nézni? — Ó
Regan, te még illetheted kezét?
Goneril. Miért ne, Sir? Mivel bántottalak meg?
Nem mindig bántalom, mit méltatlankodás
Annak hisz s balgatagság úgy nevez.
Lear. Feszült bordák nem dőltök össze még? —
Hogy jött kalodába emberem?
Cornwall. Magam
Zárám le őt, bár féktelenkedése
Kevesb megtisztelésre érdemes.
Lear. Te tetted azt, te?
Regan. Hagyjuk azt, atyám.
Gyarló vagy s annak is kell látszanod.
Ha míg havad lejár, most visszatérve
Nénémhez, addig ott tartózkodol,
Fél kisérettel aztán szállj be hozzám;
Most ház-kivűl, s ellátva nem vagyok,
Hogy illendően elfogadjalak.
Lear. Megtérni hozzá? s ötven emberem
Elcsapva? Nem, inkább ellene esküszöm
Minden fedélnek, harczot állok a lég
Haragja ellen, farkast és bagolyt
Választok czimborákúl. — Ó nyomor!
Csipésed éles: — visszatérni bozzá!
Ejh! a ki elvivé jegydíjtalan
Legifjabb lányomat, a hő vérü frank,
Inkább rá hagynám venni magamat
Trónjához térdepelve szolgaként
Koldulni nyugbért, hitvány éltemet
Tengetni rajta. — Visszatérni hozzá?

Mondjátok inkább, e czudar kölyöknek
(Oszvaldra tekintve.)
Szolgáljak rab s terhhordóló gyanánt
Goneril. A mint tetszik, Sir.
Lear. Ne tébolyíts meg kérlek, ó leány!
Nem akarlak háborgatni, gyermekem!
Élj boldogúl. Mi nem találkozunk,
Nem látjuk egymást többé. És te mégis
Testem, leányom, vérem vagy, — vagy inkább
Betegség testemben, mit kénytelen
Vagyok magaménak mondanom. Fekély vagy,
Duzzadt kelés, mirígyes daganat
Romlott véremben. Nem szidlak tovább,
Nem hívom a szégyent; jöjön, mikor
Akar. Nem kényerítem sújtani
A villámhordót, rólad nem regélek
A fenn birói széket űlő Jupiternek,
Okúlj, ha birsz; javulj kényed szerint.
Én várhatok. Én megmaradhatok
Regannál, és a száz lovag.
Regan. Nem épen igy, Sir. Most nem vártalak,
S ellátva nem vagyok, mint kellene,
Téged fogadnom. Hajts néném szavára.
Kik előtt ész, szenvedély mindegy, azoknak
Elég, ha gondolják, hogy agg vagy, és így —
Ő tudja, mit tesz.
Lear. Jól beszélsz-e igy?
Regan. Hiszem, hogy jól. Hogyan! félszáz lovag?
Nem jól van így? Mi végre volna többed?
Vagy bárcsak ennyi is, midőn teher
S veszély a nagy szám ellen szólanak,
Egy házban annyi nép két úr alatt
Hogy élne békességben? ez nehéz,
Csaknem lehetetlen.
Goneril. Nem szolgálhat-e
Neked, Mylord, háznépe, vagy enyém?
Regan. S mért nem, Mylord? ha vétnek ellened,
Mi megfenyítjük őket. Most, ha hozzám
Jősz, (mert veszélyt látok) csak huszonöt
Jöjön veled; többnek nem adhatok
Tanyát, sem rólok nem gondoskodom.
Lear. Én mindent nektek adtam.
Regan. Épen idején.
Lear. Gazdáim-, s gyámaimmá tettelek,
De fentartám, hogy folyvást ennyi ember

Járjon velem. Hogyan? csak hászonöt
Lovaggal menjek? Igy mondád-e, Regan?
Regan. Ismételem, Mylord, hozzám ne többel.
Lear. És e gonosz faj még nem is nagyon rút!
Ha még gonoszb van, mint ők, nem levén
Legundokabbak, némi becsben állnak (Gonerilhez.)
Veled megyek; mert a te ötvened
Kétszerte huszonöt. Vonzalomban is
Két annyi vagy, mint ő.
Goneril. Halljad, Mylord.
Mi szükség, hogy kisérjen huszonöt,
Vagy tíz vagy öt bár, olyan házba, hol
Parancsidra kétszer annyi vár?
Regan. Mi szükség egy?
Lear. Ne szóljatok szükségről. A legaljasb
Koldús is, bár teng, bír fölöslegest.
Ha természetnek többet, mint mire
Szüksége van, nem adsz, az emberélet
Az állatéval egy értékű lesz.
Te úri hölgy vagy. És ha melegen
Öltözni már dísz volna, díszruhádra,
Melyet viselsz, és mely alig fedez,
A természetnek nincs szűksége. A mi
Valódi szükség — ó egek, türelmet!
Türelemre van szükségem. Istenek!
Szegény agg embert láttok engem itt,
Megrakva búval, korral tönkre téve
Mind a kettőben. Most, ha ti voltatok,
Kik e leányok szívét atyjok ellen
Felizgatátok, oly csúful velem
Ne játszatok, hogy ezt eltűritek.
Tanítsatok nemes haragra és ne
Hagyjátok női szerrel, vízcseppekkel
Bemocskoltatni férfi arczomat.
Természetből kivetkezett banyák,
Oly bosszút állok mindkettőtökön,
Hogy a világ — oly dolgokat teszek,
Miket, még nem tudom, de a miken
Megrémül a föld. Azt vélitek
Hogy sírok? Én nem sírok, bár elég
Okom van sírni. Száz ezer darabra
Törjék előbb e szív, mint én sirok. —
Bolond! megőrülök. (Lear. Gloster. Kent s a Bolond el.)
Cornwall. Jerünk be, vész közelg.
Regan. E ház kicsiny.
Az öreg és népe itt nem férnek el.

Goneril. Saját hibája; nyugalmát önmaga
Dulá fel, most ízlelje balgaságát.
Regan. Én őt magát örömmel fogadom,
Kiséretéből senkit.
Goneril. Szinte én is.
Hol van lord Gloster?
Cornwall. Az agg után ment. (Gloster vissza jö.)
Im már itt van.
Gloster. A király
Fel van bőszülve.
Cornwall. Most hová megyen?
Gloster. Lovat parancsolt. Nem tudom, hová megy.
Cornwall. Legjobb, ha menni hagyjuk; ő maga
Vezérli önmagát.
Goneril. Mylord, ne tartsd őt vissza semmiképp.
Gloster. Ah itt az éj, a szél vadúl forog,
Mértföldnyire is alig van egy bokor.
Regan. O Sir! makacsnak legjobb mester a baj,
Melyet magának szerzett.
Akaratos ember önkárán okúljon.
Kaput kell zárni: mert kiséretében
Elszánt szolgái vannak. A mire
Ők feltüzelhetik, könnyenhivő
Levén, attól ildom óvakodni.
Cornwall. Mylord, ez zordon éj lesz, zárj kaput.
Regánom jól beszélt. Jer a vész elől. (Mind el.)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Fenyér. Égi háború mennydörgéssel és villámlással. Kent s egy Nemes találkoznak.)

Kent. Ki van még itt a rossz időn kivűl?
Nemes. Egy oly kedélyü ember, mint ez éj.
Egészen nyugtalan.
Kent. Ismerlek. Hol van a király?
Nemes. Csatában
A bősz elemmel; idézi a vihart
A földet a tengerbe sujtani,
Vagy örvényző hullámmal a világot
Borítni el, hogy változzék meg arcza,
Vagy véget érjen. Tépi fehér haját,
Kit vak dühében fölkap s kerget a szél,
Hogy semmivé tegye. Emberi
Csekély világában megvetni küzd,
A zápor és szél visszás harczait.

Ily éjszakán, hol meghúzná magát
A kölykes medve is, s az éhsanyarta
Farkas s oroszlán féltik bőrüket,
Födetlen fejjel száguld s mindenét
A pusztulásnak engedi.

Kent. De ki van vele?

Nemes. Csak a bolond, s tréfáival törekszik
Eljátszani szívgyötrő bántalmait.

Kent. Ismerlek. Sir, s bizom, hogy nem csalódom.
Egy drága ügygyel bízlak meg. Viszály
Van Alban s Cornwall herczegek között,
Melyet ravaszságuk még födve tart.
Ezeknek (és kinek nem, kit magasra
Visz s trónra ültet büszke csillaga?)
Szolgáik vannak, látszólag hivek,
Kik által Frankhon kémkedik, s kitudja
Beldolgainkat. Mit láthattak ők
A herczegek vitáiban, vagy a
Kemény bánásban, melylyel mind a kettő
A jó királyt illette, vagy talán
Mélyebbre is hatottak, a minek
Ezek kűlszíne csak, de bizonyos
Hogy Frankhonból útban van egy sereg
E tépett hon felé, mely renyheségünk
Árán okulva legjobb réveinkben
Titkon megfészkelé magát,
S oly ponton áll, hogy zászlaját kitűzze.
És most, ha szavamra mersz építeni
És elsietsz Doverbe, ott találod,
Ki hálás lesz ezért, ha hiven
Elmondod, mily természet elleni
Es őrületbe hajtó bánat az,
Mi a királyt panaszra kényszeríti.
Én régi és jó vérből származom, s iránt ad
Bizalmam lévén s némi tudomásom,
E tisztet rád ruházom.

Nemes. Majd utóbb
Még szóljunk róla.

Kent. Nem úgy. Hogy megmutassam
Miként nagyobb vagyok, mint látszatom,
Ez erszényt nyisd meg s vedd, mi benne van.
Ha meglátod Cordeliát (miről
Biztos lehetsz), mutasd meg e gyürűt,
Megmondja majd, ki a te társad, a kit
Most még nem ismersz. — Csúf egy zivatar!
Megyek keresni a királyt.

Nemes. Adj kezet.
Nincs még mit mondanod ?
Kent. Kevés; de legfőbb,
Mit most végezni kell. Ha a királyt
Fölleltük (erre te, én amarra menvén),
Ki először rá talál, kiáltsa meg
A másiknak. (Kétfelé el.)

MÁSODIK JELENET.

(Más része a fenyérnek. A zivatar még tart.)

Lear s a Bolond jönek.

Lear. Fújj szél, szakadj meg, fújj, dühöngj ! Vihar,
Felhő, omoljatok le, míg a tornyot
S a szélvitorlát elsülyesztitek !
Ti gondolatnál gyorsabb kéntüzek,
Kengyelfutói a tölgyhasgató
Mennykőnek, hamvaszszátok el
Ez ősz fejet! Világot rengető
Villám, döngesd laposra e kemény
Kerek világot! Rombold el a
Természet műhelyét s egyszerre fojts meg
Minden csirát, miből a háladatlan
Ember keletkezik.

Bolond.

Ó komám, az udvari szentelt viz többet ér száraz házban, mint ez az esővíz házon kivül. Jó komám, eredj s kérd leányaid áldását. Itt olyan éj van, mely nem könyörül sem a bölcs embereken, sem a bolondon.

Lear. Bőgj, a hogy bírsz, hullj, zápor, tűz, okádj !
Tűz, zápor, villám, szél nem lányaim.
Titeket én nem vádollak, elemek,
Kegyetlenséggel. Én nektek soha
Nem adtam országot, nem hítalak
Lányaimnak, nem tartoztok szót fogadni.
Teljék be hát borzasztó kedvetek.
Itt állok rabszolgátokúl, szegény,
Kór, gyenge, megvetett öreg.
És mégis szolgalelkü udvaroncznak
Kell, hogy nevezzelek, kik elfajúlt
Két lányaimmal frígyesűlve, ádáz
Hadat viseltek egy fej ellen, a mely
Agg és fehér, mint ez. — Ó ez gyalázat!

Bolond.

A kinek háza van, hova fejét dugja, annak jó fejrevalója van.

Ha a fej még lakházat nem csinált
S a gatyapőcz már lakzit üt,
Tetves lesz mind a kettő. Igy szokott
A koldús nőszni mindenütt.
Ember, ki szívén gyalogol
S kíméli kérges lábait,
Jajgat, ha majd tüskébe hág
S elveszti csendes álmait.

Mert még eddig nem volt szép asszony, ki ne fintorgatta volna száját, mikor tűkörbe nézett. (Kent jö.)

Lear. Nem, a tűrelemben példát mutatok.
Nem szólok semmit.

Kent. Ki van itt?

Bolond.

Biz' itt a kegyelem és gatyapőcz, azaz egy bölcs és egy bolond.

Kent. Ah Sir, te vagy. Kik az éjet kedvelik,
Nem kedvelnének illyen éjszakát.
Még a setétség kóbor népe is
Elrémül a zord ég tekintetén
S odvába rejtezik. Mióta férfi lettem,
Tűzáradást, mint ez ily szörnyű kitörését,
A menydörgésnek s ily vad förgeteg
Dörömbölését, nincs emlékzetem, hogy
Hallottam volna; ember alkata
Nem bír meg ennyi kínt és rémülést.

Lear. A nagy istenek, kik ily réműletes
Dörömbölést tesznek fejünk fölött,
Hadd leljék most fel ellenségöket.
Reszkess nyomorú, kit még utól nem ért
A törvény keze eltjtkolt bűnödért;
Véres kezű, s te hitszegő, s te, ki
Erényt színlesz s vérfertezetben élsz;
Szakadj izekre gaz képmutató,
Ki nyájas kép alatt más életére
Törtél. Nyilatkozzál elzárkozott bűn!
S feltárva rejlő tartalmad, kiálts,
Hogy irgalomra bird ez iszonyú
Törvényszolgákat. Én oly ember vagyok,
Ki ellen mások többet vétkezének,
Mint mások ellen én.

Kent. Ah, hajadon
Fővel, kegyelmes jó uram. Itt közel
Egy pajta, mely tán némi enyhet ád
A zivatar ellen. Kérlek, itt pihenj meg,
Míg én a zordon házhoz (zordonabbhoz,

Mint a szirt, mellyen épült, hol imént,
Midőn utánad kérdezkedtem, megtagadták
A bemenetelt), most újra visszatérek,
S fösvény irgalmukat kialkuszom.

Lear. Elmém bódulni kezd. Jerünk, fiam.
Hogy vagy, fiam? fázol? én magam is
Fázom. Hol hát a szalma, kis suhanczom?
Hatalmas mester a szükség, becset
Ad a silány dolgoknak is. Jere,
Szegény bolond fiú, még egy darab
Maradt szivemből s téged szán az is.

Bolond. Kinek csak egy kis esze van, (Dalolva.)
Ejh hajh, mi annak zápor s szél;
Elégli sorsát, mert eső
Az napról napra esdegél.

Lear. Igazad van jó fiacskám, jer vezess
Most a pajtába. (Lear, Kent el.)

Bolond.

Ez ám csak a derék egy éj kéjenczeket meghűteni. Jóslatot mondok, mielőtt elmennék:

Míg pap sok jót mond, s tesz keveset,
A szaladhoz serfőző önt vizet;
Ha majd szabónak úrfi gyáma lesz,
S máglyán nem hithagyó, kurafi vesz,
Ha biró minden ügyben jól itél,
S lovag, nemes adósság nélkül él,
Ha nyelven többé pletyka nem repes,
S a zsebmetsző tolongást nem keres
Ha pénzén uzsorás földet mivel,
S kerítő, kurva templomot emel:
Akkor lesz Albion
Zavarral teljes hon,
És olly idő jön, a ki még megéri,
Hogy fő divat lesz lábbal mendegélni.
E jóslatot Merlin fogja tenni; mert én kora előtt élek. (El.)

HARMADIK JELENET.

(Szoba Gloster kastélyában. Gloster, Edmund jönek.)

Gloster.

Ejh, ejh! Edmund! nekem nem tetszik ez a természet elleni eljárás. Midőn engedelmöket kértem, hogy rajta könyörülhessek, elvették tőlem saját házam használatát, s örökös kegyvesztés büntetése alatt eltiltottak róla szólani, érte könyörögni, vagy őt akármi úton gyámolítani.

Edmund.

Rendkívül kegyetlen, természet elleni.

Gloster.

Hagyd el! Ne szólj semmit. Meghasonlás van a herczegek közt s még valami, ennél is rosszabb. Ez éjjel levelet kaptam. — Veszedelmes róla szólani. — A levelet szobámban elzártam. Ezen bántalmak, melyeket a király szenvedett, súlyosan meg lesznek torolva. A hadsereg egy része már kiszállt. Nekünk a királyhoz kell szítanunk. Én most fölkeresem s titkon segítségére leszek. Te menj s tartsd beszéddel a herczeget, hogy szánakozásomat észre ne vegye. Ha kérdezősködik felőlem, mondd, hogy rosszúl vagyok s lefeküdtem. Ha meghalok is, a mint hogy ezért nem kevesebb vár rám, a királyon, régi jó uramon segítenem kell. Rendkívüli dolgok vannak készülőben. Kérlek, légy vigyázatos. (El.)

Edmund. Bocsánat! E szép buzgalom- s levélről
A herczeget tüstént kell értesítnem.
S ez nagy szolgálat, s a mit veszt apám,
Mi nem kevesb, mint minden javai,
Nekem jutand. Az ifjuság fölül-
Fordúl, midőn bukásnak indul az öreg. (El.)

NEGYEDIK JELENET.

(Más része a fenyérnek, melyen kunyhó van.)

Lear, Kent, a Bolond jönek.

Kent. Helyen vagyunk, Mylord. Eredj be jó uram.
A puszta éjnek zsarnoksága zordabb,
Mint ember elviselheti. (Zivatar.)
Lear. Hagyj magamra.
Kent. Ó jó uram, kérlek, menj be ide.
Lear. Ne repeszd meg szívem.
Kent. Inkább a magamét.
Jerünk be, jó uram.
Lear. Te oly nagynak veszed,
Hogy bőrig áztat e vad zivatar.
Ez nálad úgy lehet. De hol nagyobb
Betegség fészkel, ott a kisebb alig
Érezhető. Futnál, ha medve jő;
De ha előtted a tenger dühöng,
Inkább a medve torkának rohansz.
Hol ment a lélek, kényes ott a test.
A förgeteg lelkemben elveszen
Érzékeimtől minden érzetet,
Kivéve azt, mely itt szúr. — Ó gyermeki
Hálátlanság! nem ollyan-e, mintha e száj
Megmarná a kezet, hogy tápot ad neki?
De meg fognak lakolni. Nem sirok
Többé. Ily éjszakán kizárni engem!
Zápor, szakadj, eltűröm. Illyen éjjel

Mint ez, kizárni! Ó Regan, Goneril!
Jó agg apátok, a ki nagyszivűleg
Odadta mindenét. — Ez úton őrülés van;
Ne többet erről, ezt kerülni kell.

Kent. Eredj be, jó uram.

Lear. Menj, kérlek, magad
Keress magadnak enyhet. Engem a vész
Nem hágy eszmélnem oly dologra, mely
Még inkább fájna. Még is bemegyek. (A Bolondhoz.)
Jer, menj elől, fiam. — Te házatlan szegénység!
Csak menj be, menj, én még imádkozom,
S aztán elalszom. (Bolond bemegy.) Ó ti mezetlenek,
Szegény nyomorfiak, bár merre vagytok,
Az irgalmatlan vész dühében élve,
Mi védi meg födetlen fejetek
S a kiaszott testet szellős rongyotokban
Ily évszak ellen, mint ez? Ó kevés
Gondom volt eddig erre. Fényüzés!
Vedd ezt a gyógyszert; tedd ki magadat,
S tűrd, a mit tűrnek a nyomor fiai,
Hogy köztök elszórd a fölösleget,
S mutasd meg, hogy van égben még igazság.

Edgar (benn). Egy öl meg fél! egy öl meg fél!
Szegény Tamás! (A bolond kiszalad a kunyhóból.)

Bolond.

Ne jőj be komám, lélek van oda benn. Segitség! segitség!

Kent.

Add kezed. Ki van ott?

Bolond.

Lélek! lélek! Azt mondja, neve: szegény Tamás.

Kent. Ki vagy, ki itt a szalmában morogsz? Jőj
Elő! (Edgar tébolyodottnak öltözve jö.)

Edgar. Félre! Engem a gonosz lélek űz.
A tüskés galagonyán keresztülfú a szél.
Huh! eredj hideg ágyadba, s melegedjél.

Lear. Két lányaidnak adtad mindened,
S most erre jutottál?

Edgar.

Ki ád valamit a szegény Tamásnak, kit a gonosz lélek keresztülhurczolt tüzön lángon, zátonyon és örvényen, posványon és morotván, ki vánkosa alá kést tett, széke lábára hurkot kötött, ki levesébe patkánymérget vetett, s benne fölébresztette a büszkeséget, hogy egy pejlovon vágtatva menjen át négy hüvelyk szélességű bürökön! és saját árnyékát

mint árulót kergesse. Őrizd meg öt érzékeidet. Tom fázik. Ó, do di, do di, do di. Őrizkedjél a forgószéltől, gonosz csillagok ragályától s a döghaláltól. Mutassatok irgalmat a szegény Tamás iránt, kit a gonosz lélek megszállt. Most megfoghatnám ott — ott — és ott meg amott.

(A zivatar még tart.)

Lear. Hogyan? Leányai vitték ennyire?
Minden nekik adtál, nincs megmentve semmi?

Bolond.

Nem, megtartott egy foszlányt, különben mindnyájunknak pirúlnunk kellene.

Lear. Hát minden vész, mely a híg levegőben
Végzetszerűleg függ a bűn felett,
Leányaidra csapjon!

Kent. Nincsenek
Leányai, Sir.

Lear. Halál rád, áruló!
Nem alázhatá meg a természetet
Ily mélyen más, mint szűtlen lányai.
Mióta lett divat, hogy a lemondott
Apák igy elgyötörjék testöket?
Ó éleselmű bűntetés! e test
Nemzette a pelikán leányokat.

Edgar. Pillicock a Pillicock-halmon ült.
Hajhó! hajhó! hajhó!

Bolond.

Ez a hideg éj mind bolondokká és őrültekké tesz bennünket.

Edgar.

Őrizkedjél a gonosz lélektől. Engedelmeskedjél szüleidnek; tartsd meg szavadat; ne esküdjél; ne vétkezzél más ember hitvesével. Ne add át édes szívedet a büszke pompázásnak. Tamás fázik.

Lear.

Mi voltál?

Edgar.

Inas, szívben és lélekben büszke, ki hajamat fodorítám, keztyűt viseltem kalapomon, szolgáltam úrnőm szíve kéjeinek, s vele a sötétség munkáját űztem. Annyi esküt mondtam, a hány szót, s megszegtem azokat az ég nyájas színe előtt. Kéjgondolatokon aludtam el, s azokat végre hajtani virradtam föl. Mélységesen szerettem a bort, minden áron a koczkát, s az asszonyok szerelmében túltettem a törökön. Szivem álnok, fülem könnyen hívő s kezeimen vér volt. Disznó a renyheségben, farkas a torkosságban, kutya a veszettségben, oroszlán a ragadozásban. Nehogy a czipő nyikorgása, s a selyem suhogása a némberekhez csábítsa szegény

szívedet. Ódd lábaidat a bordélytól, kezedet a zsebektől, tolladat a váltókönyvektől, s daczolj a gonosz lélekkel. A csipkebokorra hidegen csap a szél. Azt mondja: szum, szum. Nincs semmi kardal? Dolphin fiam, Dolphin fiam, légy veszteg; hadd szaladjon.

(Folyvást zivatar van.)

Lear.

Neked is jobb volna sírodban lenned, mint födetlen testeddel kiállanod az egek haragjának. Nem több az ember, mint ez? Nézd meg őt jól: te nem tartozol a bogárnak selyemért, az állatnak bundáért, a juhnak gyapjuért, s illatszerért a macskának. Hah három közölünk álzott. Te maga a lény vagy. A föl nem szerelt ember nem több, mint ilyen szegény, meztelen villás állat, mint te vagy. Félre ezen toldalékokkal. Jertek, gomboljatok ki. (Vetkezni kezd.)

Bolond.

Kérlek komám, maradj veszteg; ez teljességgel nem úszni való idő. Most egy kis tűz a pusztában, hasonló volna az agg bujának szívéhez: benne egy parányi szikra, s teste többi része hideg. Nézd, itt egy bolygó tűz jön.

Edgar.

Az a gonosz lélek Flibbertigibbet. Alkonyodáskor jön s bolyog egész az első kakasszóig. Ettől származik a hályog és a farkashomály. Ő kancsalítja meg a szemeket, cserepesíti a szájat, ő üszögösíti meg a búzát, s rontja meg a föld szegény teremtményeit.

Háromszor szent Vida
Gyalog bejárja a pusztát.
Kilencz csikajával
Ott találta a vasorrú banyát.
S monda neki: add meg magad,
Hűséged esküvel fogadd,
És hordd el magad, boszorkány, takarodjál!

Kent. Hogy vagy, kegyelmes úr? (Gloster jön szövétnekkel.)
Lear. Ki ez?
Kent. Ki jő itt? Mit keressz?
Gloster. Kik vagytok itt? Hogy hínak?

Edgar.

Szegény Tamás, ki úszó és varangyos békával él, ebi hallal, gyíkkal és gőtével. Ki szivének dühében, midőn a gonosz lélek megszállja, tehén ganajt eszik saláta helyett, elnyeli a vén patkányokat s az árokbeli kutyát; leiszsza a poshadt vizeknek zöld köpönyegét; kit faluról falura korbácsoltak, kalodáztak, megbotoztak, megbüntettek és bezártak; kinek három kabátja volt hátára, hat ünge testére, paripája lovagolni s hordozni való fegyvere.

De patkány és egérke,
S ily kisded állatkák
Voltak Tamásnak étke
Hét hosszú éven át.
Ovakodjatok üldözőmtől. Békével, Smolkin! hagyj békét gonosz lélek!

Gloster.

Hogy-hogy? Nagysádnak nincs jobb társasága?

Edgar.

A sötétség fejedelme nemes ember. Neve Modo és Mahu.

Gloster. Husunk és vérünk úgy elaljasult, hogy
Saját nemzőjét gyűlöli.
Edgar. Szegény Tamás fázik.
Gloster. Kövess uram, hűségem ki nem állia
Lányod kemény parancsit teljesítnem.
Bár meghagyák bezárnom a kaput,
Hogy itt a zsarnok éjben künn rekedj,
De én merészlém téged fölkeresni,
S elviszlek, hol tüzet s étket találsz.
Lear. Előbb hadd szóljak e bölcscsel. Miből lesz
A mennydörgés?
Kent. Ó jó uram, fogadd el
Ajánlatát, eredj a házba be.
Lear. Egy szóm van még Thebának bölcs fiával.
Mi a tudományod?

Edgar.

Hogy kell a gonosz lelket megelőzni s a férgeket kiölni.
Lear. Még egy szót kérek, csak magunk között.
Kent. Sürgesd őt menni még egyszer, Mylord!
Esze ingadozni kezd.
Gloster. S te azt csodálod?
Leányai életére törnek. — Ah,
A jó Kent! Ő megmondá, hogy igy lesz,
Szegény száműzött ember. — Gondolod,
Hogy a király megőrül? Mondhatom,
Hogy én is csaknem őrjöngök. Fiam volt,
Kitagadtam őt, mert életemre tört,
Csak hogy későn, nagyon későn. Barátom,
Szerettem őt, mint gyermekét apa
Soha jobban nem szerette — s igazat
Szólván, búm megzavarta eszemet. (Folytonos zivatar.
Minő éj ez! — Kérem fölségedet.
Lear. Bocsánat! — kérem társaságodat,
Nemes bölcsész!
Edgar. Tom fázik.
Gloster. Kunyhóba, ficzkó, menj, és melegedjél.

Lear. Menjünk be mind.
Kent. Emerre az út, Mylord.
Lear. Vele. Én bölcsészemmel maradok.
Kent. Kedvezz neki, jó uram, hadd hozza e
Fiút magával.
Gloster. Hát hadd jőjön el.
Kent. Jer, ficzkó, jőj velünk te is.
Lear. Jer, jó Athéneim!
Gloster. Halkan! ne szóljon senki.
Edgar. Rowland vitéz, hogy a sötét toronyhoz ért,
Szavajárása lévén, így beszélt:
Hujhá! pihá! britt vért orontok itt. (Mind el.)

ÖTÖDIK JELENET.
(Szoba Gloster kastélyában.)

Cornwall és Edmund jönek.

Cornwall.

Boszúmat állom, mielőtt e házat elhagynám.

Edmund.

Mit fognak rólam itélni, hogy a természetet alávetettem a jobbágyi hűségnek, borzadok rá gondolni.

Cornwall.

Most értem már, hogy bátyád nem épen elvetemültségből tört élete ellen, hanem inkább kárhozatos rosszaságában talált okot, mely őt erre inditotta.

Edmund.

Mily konokúl bánik velem a szerencse, hogy nem lehetek igazságos, megbánás nélkül. Ez a levél, melyről szólt, s melyből világos, hogy ő is a franczia párthoz tartozik. Ó egek! vajha ez árulás ne léteznék, vagy ne nekem kellene azt felfödöznöm.

Cornwall.

Jer velem a herczegnéhez.

Edmund.

Ha ezen irat tartalma való, nagy munka vár rád.

Cornwall.

Való, vagy hamis, téged Gloster urává tett. Kutasd ki, hol van atyád, hogy azonnal elfogathassuk.

Edmund (félre).

Ha a királyt gyámolítani ment, s ott kaphatom, ez még leginkább fogja nevelni a gyanút ellene. — (Cornwallhoz.) Én állhatatosan megmaradok hű szolgálatomban, bármi fájdalmas is az összeütközés közötte s vérem között.

Cornwall.

Én bízom benned, s szeretetemben jobb apára fogsz találni.

(Mindketten el.)

HATODIK JELENET.

(Szoba egy majorházban, mely a kastélylyal van kapcsolatban.)

Gloster, Lear, Kent, a Bolond és Edgar jönek.

Gloster.

Itt jobb lesz, mint a szabad ég alatt. Vegyétek jó néven. Kiegészítem kényelmeteket, a mint csak tőlem telhetik. Tüstént itt leszek.

Kent.

Eszének minden hatalma a tűrtelenségnek adott helyet. — Az istenek fizessék meg jóságodat. (Gloster el.)

Edgar.

Frateretto szólít s azt beszéli, hogy Nero horgász a sötétség pocsolyájában. Imádkozzál, jámbor, s őrizkedjél a gonosz lélektől.

Bolond.

Kérlek komám, mondd meg: a tébolyodott nemesember-e vagy paraszt?

Lear.

Király! Király!

Bolond.

Nem; paraszt, kinek nemesember fia van, mert mind bolond paraszt az, ki fiát maga előtt megnemesedni hagyja.

Lear. Hogy sisteregve százezer tüzes nyárs,
Csapjon beléjök!

Edgar.

A gonosz lélek hátamba harap.

Bolond.

Mind bolond, ki a farkas szelidségében, lova lábaiban, legény szerelmében, s a rima esküjében bízik.

Lear. Bevádlom őket: meg kell lennie. (Edgarhoz.)
Igen tanult törvénybiró! (A Bolondhoz.)
S te bölcs úr, itt fogsz ülni. — Most, ti rókák! —

Edgar. Nézd, nézd, hol áll, s szemét meresztgeti. —
Hát drága hölgy, a vallatás alatt is
Kaczérkodol?
Jer Böske, jer által a kis patakon.

Bolond. Csónakja repedt
S nem fejtheti meg,
Miért kell tova tőled epednie honn.

Edgar.

A gonosz lélek csalogány képében kisérti szegény Tamást. A morkoláb két szárított heringet kiáltoz hasamban. Ne morogj, fekete angyal, nincs tápom számodra.

Kent. Miként vagy, Sir? Hová nézsz oly merőn?
Kérlek, pihenj meg itt e vánkoson.
Lear. Lássunk előbb a vallatáshoz. A
Tanuk hadd jőjenek. Foglalj helyet, (Edgarhoz.)
Igazságnak palástos embere!
S te, a méltányban társa, ülj e padra. (A Bolondhoz.)
A törvényszékhez tartoztok ti is, (Kenthez.)
Foglaljatok helyet.
Edgar. Járjunk el a dologban annak rendi szerint.
Ébren vagy-e, alszol-e, fürge juhász?
Tilosba kalandoz a juh.
Szácskádnak egy hangja elég, s juhodért
Szüdet soh'sem érheti bú.
Brr! a macska iromba.

Lear.

Először. Ez Goneril. Im eskümet teszém ezen tisztes gyülekezet előtt, megtapodta a szegény királyban atyját.

Bolond.

Lépj elő, asszonyság. Neved Goneril?

Lear.

Nem tagadhatja.

Bolond.

Bocsánat, nagyságos asszonyom, azt gondoltam, hogy karszék.

Lear. Itt egy másik, kinek kancsal szeme
Mutatja szíve indulatjait.
Fogjatok meg. Hejh! fegyvert, fegyvert ide!
Tűz! tűz! meg vannak vesztegetve mind.
Hamis bíró, mért hagytad szökni őt?
Edgar. Old meg öt érzékeidet.
Kent. Ó irgalom! — Sir, hol van most türelmed,
Melylyel dicsekvél, hogy megőrized?
Edgar (félre). Könyűim pártját fogják annyira,
Hogy álkodásom még zavarba jő.

Lear.

A kis kutyák, a bodri, cziczka, kedves, nézzétek csak,
Mind rám ugatnak.

Edgar.

Tamás utánok dobja fejét. Csiba te, rossz kutyák!
Legyen a szád fehér vagy fekete,
S midőn marakszol, tajtékkal tele:
Harapós korcs, melák, avagy agár,
Kopó, öleb, avagy vérvizsla bár,
Rövid vagy bojtos fark, mindannyitok
Nyüszögni és üvöltni fog.
Ha így hozzátok sújtom fejemet,
Megugrotok, mint az eszeveszett.

Hajhó, hajrá, utczu! Jer velem a búcsúra, a vásárra és a sokadalomba. — Szegény Tamásnak üres a táskája.

Lear.

Azután bonczoljátok fel Regant; nézzétek meg, mi forog szíve körül. A természetben van-e az ok, mely szíveiket ily keménynyé teszi. — (Edgárhoz.) Téged, Sir, befogadlak száz lovagjaim közé, csupán ruhád szabása nem tetszik. Azt mondod talán, hogy ez perzsa öltözet: de mégis meg kell igazíttatnod.

Kent.

Most, jó uram, pihenj le egy kicsit.

Lear.

Ne zajogjatok, ne zajogjatok. Bocsássátok le a függönyöket. Úgy, úgy, úgy: holnap reggel fogtok estelizni. Úgy, úgy, úgy!

Bolond. S én délben alunni megyek. (Gloster visszajö.)
Gloster. Barátom, jer! mondd csak, hol a király?
Kent. Itt van, de ne zavard: meg van háborodva.
Gloster. Kérlek, barátom, fogd fel karjaidba:
Halálát tervezik, mint észrevettem.
Itt a gyaloghintó: tedd őt oda,
S eredj Doverbe, ott majd pártfogást lelsz,
S szives fogadtatást. Vidd uradat.
Ha csak fél órát késel: élete
Bizonyos veszélynek van kitéve, s a
Tiéd s mindé, kik védni készek őt.
Vedd fel s kövess: én majd gyors kalauzt
Adok, hogy biztosan mehessetek.
Kent. Az elnyomott természet aluszik.
Talán az alvás írt adhatna még
Feldúlt eszére, mely súlyos beteg lesz,

Ha most nem nyughatik. — Vegyük fel
Urunkat; jer: te hátra nem maradhatsz. (A Bolondhoz.)
Gloster. Jerünk jerünk. (Kent, Gloster s a Bolond elviszik a királyt.)
Edgar. Ha főbbjeink is szenvednek velünk,
Kis bajnak látszik, mit mi szenvedünk.
Legtöbbet tűr, ki tűr s szenved maga,
Kit a szabad, víg élet elhagya.
De a lélek megbir bármily sokat,
Ha búban lel osztályos társakat.
Mi könnyen hordom most e kíntehert,
Mely engem sújt, de egy királyt levert:
Ő gyermek-, én atyátlan. Most, Tamás,
Várd a mozgalmak végét és vigyázz.
Ha jobbra fordul a balvélemény,
Mely szégyent ejte rajtad s lesz remény
Igazoltan visszanyerni jogodat,
Úgy vedd fel ismét régi arczodat.
S akármi történjék ez éjszaka,
Csak bizton menjen a király tova.
Hallga! Hallga! (El.)

HETEDIK JELENET.

Csarnok Gloster palotájában.

(Cornwall, Regan, Goneril, Edmund, szolgák jönek.)

Cornwall.

Menj sietve férjedhez, a herczeghez, s mutasd neki e levelet. — A franczia hadsereg már partra szállt. — Keressétek fel a semmirekellő Glostert. (Néhány szolga el.)

Regan.

Tüstént föl kell akasztani.

Goneril.

Ki kell vájni szemét.

Cornwal.

Engedjétek őt az én haragomnak. Edmund, menj el hugunk társaságában. A boszú, melyet áruló apádon venni kényszerítve vagyunk, nem arra való, hogy lásd. Sürgesd a herczeget, hova most menendesz, hogy minél előbb készen álljon. Nekünk is azt kell tennünk. Gyors futárokat fogunk tartani, kik az értekezést közöttünk fentartsák. Élj boldogúl, drága húgom, (Edmundhoz.) Élj boldogúl Gloster gróf. (Oszvald jö.) Nos nos? hol a király?

Oszvald. Lord Gloster vitte el.
Lovagjai, mintegy harmiczhatan,
Itt a kapunál találkozván vele,

Együtt menének el Dover felé,
Hol, mint dicsekszenek, jól fegyverelt
Barátaik vannak.
Cornwall. Szerezz lovat
Urnőd számára.
Goneril. Édes lord s öcsém!
Élj boldogúl. (Goneril, Edmund, Oszvald el.)
Cornwall. Járj boldogúl. —
Keressétek Glostert, az árulót,
Hozzátok őt kötözve, mint a tolvajt. (Több szolga el.)
Bár életét, mig el nem itéltetik,
Nem támadhatjuk meg: mégis hatalmunk
Szolgáljon egyszer a haragnak, a mit
Gáncsolnak bár, gátolni nem lehet.
Hol az áruló? (Szolgák visszajönek Glosterrel.)
Regan. Hálátlan róka, itt vagy?
Cornwall. Meg kell kötözni száraz karjait.
Gloster. Mit akar Nagyságod? Jó barátaim,
Vendégeim vagytok, gondoljátok ezt meg;
Ne bánjatok velem gondatlanúl.
Cornwall. Kössétek meg, ha mondom. (Szolgák kötözik.)
Regan. Jól erősen.
Fertelmes áruló te!
Gloster. Embertelen nő! én az nem vagyok.
Cornwall. Kössétek e székhez, várj csak gaz zsivány.
(Regan szakálát tépi.)
Gloster. Az istenekre! ez már nemtelenség:
Szakálam tépni
Regan. Ősz, s ily áruló!
Gloster. Te semmirekellő nő! a mit kitépsz
Államról, minden szál föléledend
S vádat tesz ellened. Gazdád vagyok,
Nem kéne vendégszerető arczomon
Rabló kezekkel dúlnod. Mit akarsz?
Cornwall. Szólj, Sir, Frankhonból milyen levelet
Kapál legújabban?
Regan. Szólj egyszerűn,
Mi tudjuk a valót.
Cornwall. S mily frigyben állsz
Az árulókkal, kik most legutóbb
Kiszálltak országunkban?
Regan. Szólj, kinek kezébe
Adád a hóbortos királyt?
Gloster. Levél
Jött hozzám, mely sejtelmeket közöl,
De pártatlan s nem ellenség kezéből.

Cornwall. Fogás.
Regan. Hazudság.
Cornwall. A királyt hova
Küldötted?
Gloster. Doverbe.
Regan. És miért
Doverbe? Nem kötöttük életedre —
Cornwall. Miért Doverbe? erre szólj előbb.
Gloster. Bitóhoz kötve tűrnöm kell a kínzást.
Regan. Miért Doverbe?
Gloster. Mert nem akarám
Meglátni, mint vájják ki szegény öreg
Szemét kegyetlen körmeid; sem azt,
Mint bőszült nénéd vadkan-agyarát
Fölkent testébe vágja. Ily viharral,
Mely a vak éjben érte tar fejét,
Fellázadandott még a tenger is,
S kioltott volna minden csillagot;
De ő, szegény öreg szíve, még segített
Az égnek záporozni. Kapud előtt
Ha farkas ordít illyen zord időben,
Igy kéne szólnod: jó őr, nyiss kaput.
A vadság megtört e köz rémületben.
De meglátom még, a szárnyas boszú
Mint éri utól az illyen gyermeket.
Cornwall. Azt nem látod meg. Tartsátok, fiúk,
A széket. Lábamat szemeidre szegzem.
A széket! hadd rúgjam ki a szemét.

(Glostert letartják székében, míg Cornwall kiüti szemét és lábát ráteszi.)

Gloster. Ki hosszu életet vár, jőjön és
Segítsen! Ó vadság! ó istenek!
Regan. Ezt majd amaz gunyolná: még amazt is.
Cornwall. Ha látsz-e most boszút?
Szolga. Megállj, Mylord,
Gyermekkoromtól hű szolgád vagyok. Jobb
Szolgálatot még nem tettem soha,
Mint most, midőn azt mondom, hogy: megállj.
Regan. Mi ez, te czenk?
Szolga. Ha szakált viselnél, most e tettedért
Megrángatnám. Mit akarsz vele?
Cornwall. Gaz inas! (Kardot húz s rá rohan.)
Szolga. No hát, jer, s vedd el, a mit a harag nyújt.

(Kardot húz, vívnak, Cornwall sebet kap.)

Regan (más szolgához). Adj kardot. Ó a fellázadt paraszt!

(Kiragad egy kardot s hátulról megszúrja.)

Szolga. Oda vagyok. Még van egy szemed, Mylord,
Láthatd még némi bűnhödésit. — Ó! (Meghal.)
Cornwall. Nehogy többet lásson, meg kell előzni.
Pusztúlj, silány kocsonya.
(Kinyomja Gloster másik szemét s földre veti.)
Hol van most világod?
Gloster. Minden sötét s örömtelen. Hol Edmund
Fiam? Edmund! szíts fel minden szikra lángot
A természetben, megtorolni e
Borzasztó tettet.
Regan. Kotródj', hitszegő gaz!
Azt hívod, a ki gyűlöl. Pártütésed
Ő födte fel nekünk, ki sokkal is jobb,
Hogysem megszánjon.
Gloster. Ó én kába! Edgar
Méltatlan szenved. Megbocsássatok
Jó istenek, s neki adjatok szerencsét.
Regan. Vessétek őt ki a kapun: szagolja
Dover felé az útat. — Nos, Mylord?
Miként vagy?
Cornwall. Sebbe estem. Jer velem,
El a szemetlen gazzal. — E dögöt
Vessétek a szemétre. — Regan, én nagyon
Kezdek vérezni. Rosszkor jött e seb.
Jer, nyújtsd karod.
(Cornwall, Regan által vezetve el, szolgák feloldják Glostert s elvezetik.)
Első szolga. Ha az ember is jó véget ér,
Nem félek elkövetni bármi bűnt.
Második szolga. Ha e nő
Sokáig él s természetes halált ér,
Szörnyekké lesznek mind az asszonyok.
Első szolga. Kisérjük a grófot s adjuk a
Bedlamet mellé: mint kóbor bolond
Minden dologra kész.
Második szolga. Eredj utána.
Vérző szemére én majd szöszt hozok
S tojás fehérit. — Az ég legyen vele! (Kétfelé el.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Fenyér.)

Edgar (jö). Jobb így: megvetve lennünk s tudni azt,
Mint megvetetten hallanunk hizelgést.
Ki a szerencse elhányt rongyaként
Legrosszabb állapotját érte el:

Az még remélhet, s nincs mit félnie.
Siralmas változás csak boldogot sújt,
Inség kaczagja azt. Légy üdvözölve,
Te testetlen lég, mellyet ölelek!
Kit porba fúttál, a boldogtalan
Szélvészeidtől többé nem remeg.
(Gloster egy aggastyántól vezetve jö.)
Ki jön? ah, apámat hozzák betegen.
Világ, világ, világ! ha nem gyülölnénk
Ily rendkivüli változásidért,
Kor alatt az élet nem görbedne meg.

Aggastyán.

Jó Mylord, én a te bérlőd voltam, bérlője voltam már atyádnak is, összesen mintegy nyolczvan évig.

Gloster. Menj, jó barátom, menj, siess el.
Vigasztalásod rajtam nem segít,
Neked meg árthat.
Aggastyán. Ah uram, hiszen nem láthatd útadat.
Gloster. Nekem nincs útam, és azért szemekre
Nincs szükségem: botlottam, míg szemem volt.
Gyakran láttuk, hogy a középszer biztosít,
S fogyatkozásink kényelmünkre vannak.
Ó drága Edgarom, ki apád dühének
Vagy martaléka, ó csak azt megérném,
Tapintásommal megláthatni téged:
Azt mondanám, hogy ismét van szemem.
Aggastyán. Hejh! ki van itt?
Edgar (félre). O istenek! ne mondja senki, hogy
Legrosszabbúl van: én most gonoszabbúl
Vagyok, mint bármikor.
Aggastyán. Szegény bolond Tamás.
Edgar (félre). S jöhet gonoszb is még. Nem leggonoszb,
Mig azt mondhatjuk: ez volt leggonoszb.
Aggastyán. Hová mégy, fiú?
Gloster. Koldús?
Aggastyán. Bolond és koldús egyszersmind.
Gloster. Még kell eszének lenni, mert különben
Nem koldulhatna. A múlt éjviharban
Láték egy ily legényt; azt gondolám,
Az emberek csak férgek, s enfiam
Jutott eszembe, ámbár még vele
Eszem meg sem barátkozott. Sokat
Hallám régebben: hogy mik a legyek
A pajkos gyermeknek, az vagyunk

Az isteneknek mink : mulatkozásból
Öldösnek el bennünket.

Edgar (félre). Hogy tehessem ?
Rossz mesterség a búnak bohócza lenni,
Gyötörve mást s magunkat. — Jó napot, (Glosterhez.)
Uram.

Gloster. Ez a meztelen fiú ?

Aggastyán. Igen, Mylord.

Gloster. Ugy kérlek, távozzál. S ha volna kedved
Dover felé egy két mértföldnyire
Utánunk jönöd, kérlek tedd meg azt
A régi vonzalomból, s hozz ez árva fejnek
Egy kis gunyát ; most már majd ez vezet.

Aggastyán. Ah Sir ! hisz ez bolond.

Gloster. Időnk csapása, hogy bolond vezet vakot.
Tedd, mit mondtam vagy inkább, a mi tetszik,
Csak távozz'.

Aggastyán. Elhozom a legjobb ruhámat,
Akármi történjék. (El),

Gloster. Mezítlen ember, hejh !

Edgar.

Szegény Tamás fázik. — (Félre.) Nem titkolhatom tovább.

Gloster. Jer ide, czimbora !

Edgar (félre). És még is kell. (Glosterhez.) Az Isten tartsa meg
Édes szemeidet : vérzenek.

Gloster. Tudod az utat Dover felé ?

Edgar.

Tudok hágcsót és horhost, kocsiutat és ösvényt. Szegény Tamást kizavarták ép eszéből. Ég őrizze meg a jó embereket a gonosz lélektől. Szegény Tamást öt rossz szellem szállotta meg egyszerre : a bujaságé : Obidicut ; Hobbididance, a némaság fejedelme ! Mahu, a tolvajságé, Modo, a gyilkosságé ; s Flibbertigibbet, az arczfintorgatásé és mekegésé, mely azóta a belsőkbe s komornákba költözött. És igy, Isten áldjon, uram.

Gloster. Fogadd itt ez erszényt. Ime, kit az ég
Minden csapása sújtott, némileg
Romlásom által a boldogabb te lettél.
Csak mindig illyen osztályt, istenek !
Hogy a dúsgazdagok és kéjtől zabáltak,
Kik rendelésid megvetik, s a kik
Nem akarnak látni, mert nem éreznek,
Hadd érezzék rögtön hatalmadat.
S igy bőkezűleg szétmegy a fölösleg,
S jut és marad mindenkinek. — Ismered
Dovert ?

Edgar. Igen, uram.
Gloster. Egy szirt van ott,
Melynek magas tetője rémesen
Függ a szomszéd mélység fölött.
Vigy engem annak legszélére, s a mi
Rajtam becses van, azt én nyomorod
Enyhítésére nyújtom. Onnan aztán
Kalauzra nincs szükségem.
Edgar. Add kezed,
Szegény Tamás vezetni fog. (Mindketten el.)

MÁSODIK JELENET.

(Tér Alban herczeg palotája előtt. Goneril s Edmund jönek, mindjárt utánok Oszvald.)

Goneril. Légy üdvöz itt, Mylord. — Csodálkozom, hogy
Kegyes férjünkkel nem találkozánk.
Nos, hol van urad?
Oszvald. Ott benn van asszonyom; de
Úgy ember meg nem változott soha.
Beszéltem a seregről, mely kiszállott,
S mosolygott rajta. Jelentém, hogy te jösz,
S azt mondta: annál rosszabb. És a mint
A pártütő Glosterről értesítém,
S fia hű szolgálatáról, ostobának
Hitt, s azt mondá, hogy ez fonák beszéd.
Szeretni látszott' a mi visszatetszős,
S min örűlni kelle, bántalmára volt.
Goneril (Edmundhoz). Úgy hát ne menj el. Gyáva lelke nem
Mer vállalkozni. Bántalmat nem érez,
Csakhogy ne kelljen érte megfelelni.
Vágyunk, miről útközt szólánk, sikerülhet.
Menj vissza Edmund, bátyámhoz; siettesd,
Hogy gyűjtse össze s hozza el hadát,
Én itthon fegyvert váltok s a guzsalyt
Férjemre bízom. E hű szolga lesz
Köztünk a hírnök. És ha magadért
Szerencsélkedni mernél, nem sokára
Megtudhatnád úrnőd kivánatát. (Emlékjelt ád neki.)
Viseld ezt és ne szólj. Hajtsd meg fejed;
Ha szólni bírna e csók, egekig
Emelné lelkedet. Érts meg, s üdv veled.
Edmund. Halálban is tiéd. (Edmund el.)
Goneril. A kedves drága Gloster!
Ó mily különbség férfi és férfi közt.
A nő vonzalma téged illet; ágyam
E balga ember csak bitorolja.

Oszvald. Úrnőm
A herczeg jő. (El. Alban jö.)
Goneril. Egy füttyentésre én is
Csak méltó volnék.
Alban. O Goneril,
Te nem vagy méltó a szemétre, mellyet
Szemedbe hord a szél. Én rettegem
Kedélyedet. Természet, mely saját
Kútfőjét megtagadja, nem maradhat
Korláti közt meg. A mely ág magát
Letépi s önként megszakad tövétől,
Idő előtt elhervad s a halálnak
Lesz áldozatja.
Goneril. Ne többet. Ez nagyon
Idétlen tárgy.
Alban. Silány a jóság s bölcsesség silánynak,
Magának tetszelg a piszok. Mit tettetek?
Nem lányok, tigrisek! hogy lehetett
Atyát, ily tisztes őszt, kit tisztelettel
Nyalt volna még a súnyó medve is,
Embertelen vadsággal, elfajultan
Igy őrületbe hoznotok.
Hogy tűrheté jó bátyám, férfi és
Uralkodó, ki annyi javával élt?
Ha isteneknek látható keze
Nem sújt le rögtön, megtorolni e rút
Bántalmakat, még eljön az idő,
Hogy az emberiség, a tenger szörnyeként
Egymást emészti fel.
Goneril. Lágyszívű férfi! a kinek
Arczod van, hogy megüssék, és fejed
Hogy szégyen érje; a kinek
Agyában nincs szem, megválasztani
A bántalomtól a becsületet;
Ki nem tudod, hogy dőre szánja csak
Az oly gonosztevőt, ki bűnhödik
Előbb, mint vétkeznék. Mért hallgat a dob?
Csendes honunkban frank zászló lobog,
Győződ sisakján ijesztve reng a toll, s te,
Erkölcs bolondja, veszteg ülve igy nyögsz:
„Miért teszi azt!“
Alban. Sátán nézd meg magad!
Ördögben a rútság, mely sajátja,
Nem oly borzasztó, mint nőben.
Goneril. Hiú bolond!
Alban. Szégyen rád' te váltott szörnyeteg!

Ne torzítsd arczodat! Ha illenék,
Hogy indulatomnak engedjen kezem,
Leszedném csontjaidról húsodat;
De ördög vagy bár, véd a nő alak.
Goneril. Ó millyen férfias vagy! (Hírnök jő.)
Alban. Nos mi újság?
Hirnök. Ah, jó uram, Cornwall megholt, ledöfve
Szolgája által, hogy kiszúrni készült
Gloster másik szemét.
Alban. Gloster szemét!
Hirnök. Egy szolga, kit ő nevelt, szánalomból
Ellenszegült e tettnek, és urára
Kardot huzott, ki erre feldühödvén
Megtámadá, s az halva maradott.
Előbb azonban ő kapott sebet,
Melyben most meghalt.
Alban. Ez mutatja, hogy
Fenn vagytok még ti bírák, a kik aljas
Bűneinkért gyorsan állotok boszút.
De ó szegény jó Gloster! elveszíté
Másik szemét is?
Hirnök. Mind kettőt, Mylord.
E levél gyors választ vár, asszonyom;
Nővéredtől van.
Goneril (félre). Félig szeretem.
De özvegy lévén, s Glosterem vele,
Légváram gyűlölt életemre dőlhet.
Máskép az újság nem rossz. — (Fenn.) Elolvasom
S választ irok. (El.)
Alban. Hol volt akkor fia,
Mikor szemeit kivájták?
Hirnök. A myladyt
Kisérte ide.
Alban. De nincs itt.
Hirnök. Nincs, jó Mylord.
Már visszautjában találtam őt.
Alban. Tud ő a szörnyű tettről?
Hirnök. Ó igen, Mylord.
Ő adta fel, s azért ment el hazunnan,
Hogy büntetése annál szabadabban
Hajtassék végre.
Alban. Én élek, Gloster, a király iránti
Részvéted meghálálni és szemed
Világát megboszúlni. — Jer barátom,
S beszéld el, a mit még tudsz. (Mindketten el.)

HARMADIK JELENET.

(Franczia tábor Dover mellett. – Kent és egy Nemes jönek.)

Kent.

Nem tudod okát, miért ment vissza oly hirtelen a franczia király

Nemes. Még némi rendezetlen maradott,
S azóta, hogy eljött, újra fölmerűlvén,
Honát veszély- és rémületbe hozza.
Személyes visszatérte okvetetlen
Szükségessé lett.

Kent. Kit hagyott vezérül?

Nemes. La Far urat, Frankhon tábornagyát.

Kent. Leveledre nem adta a királyné jelét a fájdalomnak

Nemes. Igen, Sir, átvevén, elolvasá
Jelenlétemben, s gyengéd arczain
Egy-egy nehéz köny pergett le koronkint.
Királynőnek látszott a bú felett,
Mely pártütőleg rajta zsarnokúl
Királylyá lenni tört.

Kent. Ó bizonyos,
Az őt felindítá.

Nemes. De nem haragra.
A bánat és türelem küzdöttenek,
Melyik fejezze őt ki leghivebben.
Láttál esőt egyszerre és verőfényt?
Mosolya s könyűi a szép zivatarhoz
Voltak hasonlók. A boldog mosoly,
Mely érett ajkán játszott, tudni sem
Látszék, szemében mily vendégei vannak,
Mik, mintha gyémánt cseppent volna le,
Úgy gyöngyözének el. És végre a bú
Kapóssá lenne drága kincs gyanánt,
Ha minden arczhoz oly jól illenék.

Kent. S nem szóla semmit?

Nemes. Vagy két ízben atyját
Sohajtá, mintha szívét nyomta volna,
És felkiálta: „Ó nővéreim,
Nők szennyei, nővérim! Kent! atyám!
Nővérim! őt az éjbe és viharba. . .
Ne higyjen senki irgalomban.“ Aztán
Kitörlé a szentelt vizet, mivel
Panaszát meghintezé, és elrohant
Osztozni a bánattal egyedül.

Kent. A csillagoktól függ lelkületünk,
Különben egy szülőknek gyermeki

Egymástól így nem üthetnének el,
Azóta nem szólál vele?

Nemes. Nem.

Kent. Előbb
Volt ez, mint a király elútazott?

Nemes. Nem azután.

Kent. Jól van, Sir. A szegény, boldogtalan Lear
A városban van. Jobb óráiban
Felfogni látszik, mit akarunk,
De semmiképen rá nem vehető, hogy
Lányához menjen.

Nemes. Miért, jó uram?

Kent. A szégyen tiltja őt: hogy szivtelen volt
E lányától áldását megtagadni,
Hogy messze földön minden vak esetnek
Kitette őt és drága jogait
Az ebszivü lányoknak adta át.
E dolgok lelkét úgy megmérgezék,
Hogy égő szégyen tartóztatja vissza
Cordeliától.

Nemes. A szegény király!

Kent. Nem tudsz-e hírt Cornwall s Alban felől?

Nemes. Hadseregök már megindult.

Kent. Jól vagyon, Sir.
Most majd urunkhoz viszlek s nála hagylak,
Hogy rá gondot viselj. Még nagy okom van
Egy ideig titkolózni. És ha majd
Valódi képemben kiállhatok,
Hogy ismeretségedbe juttattál,
Nem bánod meg. Most, kérlek, jer velem. (Mindketten el.)

NEGYEDIK JELENET.

(Ugyanott. Tábor. — Cordelia, az Orvos, katonák jönek.)

Cordelia. Ah? ő az! Épen most ment erre el,
Őrülten, mint a feldult tengerek,
Fenhangon énekelvén s koszorúja
Vadfüstikék, tikhúr, bogáncs, bürök,
Kakukvirág, konkoly s minden, mi gyom
Az éltető gabnák között terem.
Egy század menjen érte, kutassa ki
Holdankint a magasb vetéseket,
És hozza őt előnkbe. (Egy tiszt el.) A tudomány
Mit képes tenni, elrabolt eszét
Hogy visszaadja? Ki rajta segítni bír,
Minden más kincsem légyen az övé.

Orvos. Van eszköz, asszonyom. Legelső

Természetes dajkánk, a nyúgalom,
Mit nélkülöz. De vannak füveink,
Hatók azt visszahozni, s erejök
Képes bezárni a bánat szemét.

Cordelia. Ti szent csodák, s minden fel nem fedett
Erői a földnek, sarjadjatok fel
Könyűimen, hogy enyhet és segélyt
Nyújthassatok szegény jó betegemnek! —
Keressétek, míg féktelen dühe
Fel nem dúlandja életét, mely magát
Vezetni nem képes.

Hirnök (jö). Asszonyom!
Újságot hoztam. A britt hadsereg
Útban van erre.

Cordelia. Azt előbb tudók már,
S mert vártuk, elvagyunk készülve rá.
Ó kedves jó atyám, ez a te ügyed,
Miért most síkra szállok. A hatalmas
Frakhon megszánta búmat s szüntelen
Esdő könyüimet. Nem felfuvalkodás,
Mi harczra inditott, de vonzalom,
Hő vonzalom s szegény atyám joga.
O vajha már láthatnám s hallanám őt! (Mind el.)

ÖTÖDIK JELENET.

(Szoba Gloster kastélyában. — Regan és Oszvald jönek.)

Regan. Csakugyan kiindult már bátyám hada?

Oszvald. Igen, asszonyom.

Regan. Személyesen velök van ő is ott?

Oszvald. Nagy bajjal birhaták rá.
Nővéred a valódi katona.

Regan. Edmund úr nem beszélt honn az uraddal?

Oszvald. Nem, asszonyom.

Regan. Mit foglalhat magában
Nénémnek e hozzá irt levele?

Oszvald. Azt nem tudom, asszonyom.

Regan. Úgy hiszem,
Nagy balgaság volt Glostert, vak levén már,
Életben hagyni. Hová csak érkezik,
Minden szivet fellázit ellenünk.
Edmund talán, megszánva nyomorát,
Vak életének véget vetnie
S egyúttal ellenségünk erejét
Kémlelni indult.

Oszvald. Okvetetlen
Utána kell sietnem e levéllel.

Regan. Hadunk holnap megyen; maradj velünk;
Az út nem biztos.
Oszvald. Nem lehet, asszonyom.
Úrnőm lelkemre kötte ez ügyet.
Regan. Miért ir Edmundnak? üzenetét
Nem mondanád meg szóval? Nincs-e tán —
Mit én tudom, mi? Én kegyembe veszlek.
Hagyd e levelet feltörnöm.
Oszvald. Asszonyom,
Jobban szeretném —
Regan. Úrnőd, jól tudom,
Nem szereti férjét. Ez már bizonyos;
S végső ittlétekor sokat-jelentő
S igen csodálatos szemeket vetett
Nemes Edmundra. S én tudom,
Hogy megbizottja vagy.
Oszvald. Én, asszonyom?
Regan. Jól érts meg. Én tudom jól, hogy te az vagy.
Azért tanácslom, ródd meg ezt magadnak:
Uram meghalt; Edmund s én egyezénk,
S ilőbb is ő hozzám, mint asszonyodhoz.
Ebből itélhetsz. Add ezt át neki,
Kérlek, ha feltalálod. És ha úrnőd
Ezt tőlem megtudandja, mondd neki,
Kérlek, hogy tartsa ildomhoz magát.
Élj boldogúl. Ha a vak árulónak
Hirét történnék hallanod, jelentsd, hogy
Jutalmat kap, ki őt agyonveri.
Oszvald. Bár én találnék rá, majd megmutatnám,
Mily párthoz tartozom.
Regan. Élj boldogúl. (Mindketten el.)

HATODIK JELENET.

(Vidék Dover mellett. — Gloster és Edgar, ez parasztöltözetben, jönek.

Gloster. Mikor leszünk már a hegy tetején?
Edgar. Most hágunk fel. Nézd, milly erőnkre van.
Gloster. Ugy tetszik, ez sík föld.
Edgar. Borzasztó meredek.
Halkan! hogy zúg a tenger, hallod-e?
Gloster. Valóban nem.
Edgar. Úgy hát érzékidet
Mind meggyengíté a szemfájdalom.
Gloster. Biz' az lehet. De úgy tetszik nekem,
Hangod megváltozott, s jobban beszélsz
És jobbat, mint előbb.

Edgar. Csalódol; én miben sem változám,
Csak öltözetemben.
Gloster. Mégis, mintha jobb
Beszédü volnál most.
Edgar. Csak jer fölebb, Sir.
Helyen vagyunk, megállj. — Mily borzalom
S szédítő ily mélységbe nézni le.
Közép tájon varjú és csóka repdes,
S kisebbnek látszik csaknem egy bogárnál.
A fél uton függ — szörnyü kereset!
Egy, a ki lórmot szed s alig nagyobb
Saját fejénél. A partszéleken
Járó halászok egérnél nem nagyobbak.
Ott egy magas hajó áll horgonyon,
Ladikjává fajulva, és ladikja
Kis átalaggá, melly alig hogy látható
A szemnek. A zúgó csörgeteg,
Mely a terménytelen rést kavicson
Dühöngve küzd, nem hallik ily magasra.
Nem nézhetek tovább, nehogy fejem
Megszédülvén, s elkáprázván szemem,
Hanyat-homlok lebukjam.
Gloster. Vígy oda,
Hol állsz.
Edgar. Add a kezed. No most
Egy lépés kell s a szikla élin állsz.
A hold alatti minden kincsekért
Nem ugranám le.
Gloster. Bocsásd el kezemet.
Barátom, íme itt van még egy erszény,
És benne ékszer, méltó elfogadni
Szegény embernek. Tündér- s istenem
Áldják meg azt kezedben! Menj tovább most,
Bucsúzz, s hagyd hallanom, hogy távozol.
Edgar. Élj boldogúl hát, jó uram.
Gloster. Szivemből
Kivánom azt neked.
Edgar. Ha tréfát űzök csüggedt szellemével,
Azért teszem, hogy meggyógyítsam őt.
Gloster. Nagy istenek! lemondok a világról
És színetek előtt békével teszem le
Nehéz gyötrelmemet. Ha még tovább
Birhatnám, s perbe nem szállnék örök
Végzéstekkel, természetem leégett
És útált része elhamvadna úgy is.

Ha Edgar még él, áldjátok meg őt!
Fiú, élj boldogúl.

Edgar. Te mégy? élj boldogúl.

(Gloster ugrik s hosszában elesik.)

És mégis félnem kell: a képzelet
Életkincsét el nem rabolja-e,
Midőn az élet önmagát kitárja,
Hogy ellopassék. Ott ha volna most,
Hol képzeli, hogy van, nem képzelne többet. —
Uram, barátom, szólj! hejh, hallod-e? —
Talán meg is halt. — Nem, nem, éledez —
Ki vagy uram?

Gloster. Hagyj meghalni; félre tőlem.

Edgar. Habár ökörnyál lettél volna, toll,
Vagy lég, lebukván oly sok ölnyire,
Elzúzattál voln', mint tojás. De te
Lihegsz, van súlyod, nem vérzel, beszélsz,
S ép vagy. Tiz árbocz egymás tetején
Nem volna oly magas, mint a mennyiről
Egyenest leestél. Életed csoda.
Szólj még egyszer.

Gloster. De hát leestem-e?

Edgar. Csak e meszesnek rémséges fokáról.
Nézz bár föl: az éles torku pacsirta is
Elvész oly fenn a szem elől, s nem hallható.
Nézz fölfelé.

Gloster. Hajh! nincs szemem. — A nyomor
Meg van hát fosztva a jótéteménytől
Halállal véget vetni önmagának?
Az még is némi vigaszt adott, míg az
Inség kikerülte a zsarnok boszúját,
És büszke végzését kijátszhatá.

Edgar. Nyújtsd a karod: fel! így! most talpon állsz.
Hogy érzed lábaid?

Gloster. Nagyon, nagyon jól.

Edgar. Csodálatos! Mi volt a szirttetőn,
Mi tőled távozott?

Gloster. Egy nyomorúlt
Koldús.

Edgar. Hogy itt lenn álltam, szemei
Olynak látszottak, mint két teli hold:
Ezer orra volt, s hoporcsos szarvai,
Mik a háborgó tengerként mozogtak.
Az rossz szellem volt. És azért, szerencsés
Apó, hihetd: a legfőbb istenek

Tartottak meg, kik abban helyzenek
Dicsőséget, mi embernek lehetlen.
Gloster. Elismerem, s ezentul készen állok
Inséget tűrni, míg azt nem kiáltja:
„Elég, elég! halj meg.“ Miről beszélsz,
Embernek véltem „A gonosz, a gonosz!“
Kiálta gyakran. Ő vitt a magasra.
Edgar. Nyugodt s türelmes légy.
(Lear jö, virágokkal ábrándszerüleg ékesitve.)
Ép elme urát igy nem czifrázza fel.
Lear. Nem, senki sem bánthat, hogy pénzt csináltam:
Király vagyok.
Edgar. Ó szívrepesztő látomány!

Lear.

Ebben a természet fölül áll a mesterségen. Itt foglalód. Ez a ficzkó úgy kezeli íját, mint egy kerti váz. Tégy fel nekem egy rőfös nyilat. Ni! ni! egér. Csendesen. Ez a kis darab pörkölt sajt megteszi. Itt van hadi keztyűm: szerencsélkedem vele egy óriás ellen. Hozzátok bárdomat. Jól repülsz, madár. Rajta, rajta! mi a jelszó?

Edgar. Édes majorána.
Lear. Mehetsz.
Gloster. E hangot ismerem.

Lear.

Hah Goneril! fehér szakállal. Ők hizelegtek nekem, mint az eb. Azt mondták: fehér szálak vannak szakálamban, míg fekete sem volt. Mindenre mit szólék, igent és nemet mondtak. ‚Nem és igen‘ egyszersmind nem jövendölt jót. Midőn az esőben, a szélben dideregtem, s a mennydörgés nem akart megszünni parancsomra, ott találtam őket, ott éreztem őket. Hagyjátok el: ők nem urai szavoknak. Azt mondták: minden vagyok. Hazudság: Én nem vagyok lázment.

Gloster. E hangjárásra jól emlékezem.
Nem a király ez?
Lear. Ízről ízre király.
Ha szemet meresztek, nézd, mint reszket a nép.
Im most kegyelmet adok az embereknek.
Mi volt a vétked? Házasságtörés.
Nem kell meghalnod. Házasságtörésért?
Nem, nem! Hisz az ökörszem is ugy él, s az aranyos
Kis légy szemlátomást bujálkodik.
Hadd menjen a párzás. A fattyu Gloster
Jobb volt atyjához, mint törvényes ágyban
Nemzett leányaim. Csak rajta, bujaság!
Katonákra van szükségem. Nézzetek
A mosolygó hölgyre. Arcza azt

Látszik mutatni: keble csupa hó.
Erényt fitogtat, s elfordúl, ha csak
Nevezni hallja a kéjt. — S a görény
S a sárló kancza nem rohan neki
Mohóbban, mint ő. Centaurok alul,
Bár asszonyok különben. Csak övig
Birják az istenek; mi azon alúl van,
Az mind az ördögé: ott a pokol,
Ott a sötétség, ott a kéngödör,
Mely forr és ég, ott bűz van és enyészet.
Huj, huj! Pihá!

Adj egy nehezék pézsmát, jó gyógyszerárus, hadd édesítsem meg képzelődésimet. — Itt a pénzed.

Gloster. Óh hagyj kezet csókolnom!
Lear. Hagyd előbb
Letörlenem a halandóság szagát.
Gloster. Ó természetnek roncsolt műve! A nagy
Világ is így kopik majd semmivé.
Ismersz-e engem?

Lear.

Jól emlékezem szemeidre. Reám kacsingatsz? — Nem, vak Cupido, kövess el, a mit csak birsz, én nem fogok szeretni. Olvasd ezt a kihivást, nézd meg csak ezen vonásokat.

Gloster. Minden betűje egy nap volna bár,
Nem láthatom.
Edgar. A hírnek nem hivém ezt:
Hogy így van, szivem megszakad belé.
Lear. Olvasd!
Gloster. Hogyan? ez üres szemekkel?

Lear.

Ohó! Hát úgy vagyunk? Nincs szem a fejedben, sem pénz az erszényedben? szemed súlyos, erszényed üres állapotban van? s mégis látod, hogy foly a világ?

Gloster.

Érezve látom azt.

Lear.

Hogyan? megtébolyodtál? Hogy láthatja ember, mint foly a világ, szem nélkül? Nézd füleiddel, lásd mint korholja ama bíró az együgyű tolvajt. Köztünk maradjon. Cseréljük el a helyet s pár, nem pár — melyik a biró, melyik a tolvaj? Láttál-e koldúst, kit a gazdag kutyája megugatott?

Gloster.

Igen, uram.

S hogy a szegény pára elfutott a kutya elől? Ez a tekintély valódi képe. A kutyának is engedelmeskednek, ha hivatalban van.

Gaz hajdu, vond el véres jobbodat!
Miért vesszőzöd a ringyót? saját
Hátadra verj. Leg hőbb vágyad, vele
Azt tenni, a miért most megvered.
Uzsorás csenészt akasztat. Rongyokon
Keresztül látszik a kis vétek is.
Prémes bekes s palást mindent befed.
Borítsd aranynyal a bűnt, és a törvény
Lándzsája rajta kártétlen törik meg;
Göngyöld rongyokba, s a törpe szalmaszál
Keresztülszúrja. Senki sem bünös,
Ha mondom, senki. Én segítem őket.
Vedd ezt, barátom, a kinek hatalmad
Van a vádló száját bezárni. Tégy fel
Szemüveget s mint rögzött politikus
Láttassál látni, mit nem látsz. No csak, no!
Csizmámat húzzátok le. Jobban!
Még jobban! Igy.

Edgar. Ó mennyi mélység s mennyi képtelenség!
Az őrületben ész!

Lear. Ha sorsomon kivánsz könyezni, vedd
Szemeimet. Jól tudom ki vagy. Neved
Gloster. Legyen türelmed; sírva jöttünk
Ide. Jól tudod, hogy a mint legelőször
Léget szagoltunk, síránk és üvölténk.
Én prédikálok most neked: figyelj rám.

Gloster. O fájdalomnak napja!

Lear. Születésünkkor sirunk, hogy a bolondok
E roppant színpadára feljövünk.
Jól áll ez a kalap? Pompás hadi csel
Lehetne, egy csapat lovat daróczczal
Patkolni. Én próbát teszek vele.
S ha én e vőket egyszer megcserkelem,
Ó akkor öld, öld, öld, öld, öld!

(Egy nemes jő, kisérettel.)

Nemes. Ó itt van; tartsátok fel őt. Uram,
Kedves leányod —

Lear. Nincs mentség? Hogyan?
Elfogva? én valóban a szerencse
Természetes bolondja vagyok. Jól bánjatok
Velem, váltságom meglesz. Hozzatok sebészt;
Agyban vagyok megsértve.

Nemes. Mindened lesz.
Lear. Nincsen segéd? minden magamra száll?
Ez képes az embert sóvá tenni, hogy
Szemét használja kerti kannaként,
Az ősz porát elverni.
Nemes. Jó uram —
Lear. Bátran halok meg, mint egy vőlegény. Mit?
Vigan leszek. Jertek. Király vagyok.
Tudjátok ezt urak?
Nemes. Királyi férfi vagy,
S mi engedelmes szolgáid vagyunk.

Lear.

Még él; ha el akarjátok fogni futtában kell elfognotok. Utszú! Hajrá! (Elszalad a kiséret utána.)

Nemes. Siralmas látvány még szegényben is,
Hát még királyban! — Még van egy leányod,
Ki megváltandja a természetet
A közátoktól, mit két lányod hozott rá.
Edgar. Légy üdvöz. Sir.
Nemes. Siess, Sir. Mit akarsz?
Edgar. Mi hirt tudsz a közelebbi ütközetről?
Nemes. Meglesz bizonnyal; közhír, s tudja azt
Minden, ki képes szót megérteni.
Edgar. Bocsánatoddal! millyen messze áll
A másik had?
Nemes Közel, s gyors haladásban.
S a főhad minden órán várható.
Edgar. Köszönet, uram, csak ezt akartam.
Nemes. Ámbár
Magán ügyért jött által a királyné.
Hadserege már megindult. (El.)
Gloster. Örök jó istenek,
Vegyétek éltem, hogy rossz szellemem
Ne kisértsen meghalni, mielőtt
Tetszéstek volna.
Edgar. Jól imádkozál, apó.
Gloster. Nos hát, uram, ki vagy te?
Edgar. Én nagyon
Szegény ember, bénává téve a sors
Csapásai által, a ki múlt s jelen
Keservek iskolájában tanúltam
Irgalmas lenni. Nyújts kezet: tanyára
Vezetlek innen.
Gloster. Fogadd szives hálámat. Az egek

Legjobb áldása szálljon érte rád
Ezer meg ezerszer.

Oszvald (jö). Hó ez jó szerencse!
A díj enyém. — Szemetlen rossz fejed
Azért fogant, hogy sorsomat javítsa.
Boldogtalan vén áruló, hamar
Vess számot lelkeddel: már künn van a kard,
Mely semmivé tesz.

Gloster. Jőj s minél erősben
Sújtson baráti jobbod. (Edgar ellent áll.)

Oszvald. Vakmerő pór!
Hogy mersz te egy kikiáltott árulónak
Pártjára kelni? Félre, nehogy reád
Ragadjon balsorsának dögmirígye.
Bocsásd el karját.

Edgar.

Nem bocsátom biz én, uram, hacsak különb ember nem mondja.

Oszvald.

Bocsásd el, szolga, vagy meghalsz.

Edgar.

Jó uram, eredj dógodra, hagyj békét a szegény népnek. Ha kiáttássóhattam vóna magamat az életbűi kikergettetnyi, már ezelőtt tizennégy nappa megeshetett vóna. Közel ne gyűj az öreghő. Megájj, mondom, mert különben megtoróbállom: tökfejed keményebb-e vagy ez a furkósbot? Má csak kimondom igazán.

Oszvald.

Félre' kóczipór!

Edgar.

Maj megkopogtatom fogaidat, Sir. Jer, egy csöppet sem fillek fúrfangjaidtú. (Harczolnak s Edgar leüti Oszvaldot.)

Oszvald. Megöltél, szolga. Vedd, zsivány, ez erszényt.
Ha érkezel, temesd el testemet,
S a mely leveleket nálam találsz, add
A glosteri grófnak, Edmundnak; keresd őt
A britt seregnél. Rosszkor jött halál — oh! (Meghal.)

Edgar. Ismerlek jól: egy szolgalelkü gaz!
Úrnője vétkeinek oly hű eszköze,
Hogy jobbat nem kívánhat a gonoszság.

Gloster. Meghalt?

Edgar. Üljl le, apó, és pihenj meg.
Hadd lám zsebét. Az iratok, miket
Említé, jó szolgálatot tehetnek.
Meghalt. Csak kár, hogy nem más ölte meg.

Hadd lássuk. Megbocsáss, gyengéd viasz; —
Ne vádolj illem. Hogy ellenünk
Titkához férjünk, feltépniök szivét;
Hát még e papirost.

(Olvas.) „Megemlékezzél kölcsönös fogadásainkra. Sok alkalmad akadhat őt eltenni az útból. Ha akaratod nem hiányzik, idő és hely talán sikeresen ajánlkozni fognak. Mit sem nyertünk, ha mint győző térhet vissza. Akkor én rab vagyok, s ágya börtönöm. Ments meg annak útálatos melegétől, s foglald el helyét fáradságodért. Nőd (bár így mondhatnám) s engedelmes szolgálód: Goneril."

Ó nőkedély határtalan világa!
Összeesküvés erényes férje ellen!
S cserébe érte bátyám. A homokba
Leáslak itt, gyilkos bujálkodóknak
Istentelen követje. S annak idején
Ez átkos iratot benyújtom a halál
Környezte herczegnek. Rá nézve jó, hogy
Halálod s a rád bizott terveket
Elmondhatom neki. (Edgar kiviszi a holttestet.)

Gloszter. A király megőrült. S még idegzetem
Olyan szilárd, hogy én fenn járhatok
Roppant keservem éber érzetével.
Mért nem vagyok bódult? úgy bánatomtól
Külön válnának gondolatjaim,
S a fájdalom hiú ábrándozásban
Elvesztené eszméletét, Távolról dobszó.)

Edgar (visszajö). Nyújtsd karodat.
Ugy tetszik, dobszót hallok. Jer, apó,
Egy jó baráthoz viszlek. (Gloszter, Edgar el.)

HETEDIK JELENET.

(Sátor a franczia táborban.)

Cordelia, Kent és az Orvos jönek.

Cordelia. Ah, jó Kent, mit tegyek, hogy a mig élek,
Jóságod megszolgáljam? Ahhoz éltem
Rövid lesz és minden mérték csekély.

Kent. Elismerés a legszebb díj. — A mit
Elmondék, az mind egyszerű valóság,
Nem több és nem kevesb.

Cordelia. Végy más ruhát,
Ez öltözet rossz órák emléke.
Ó vesd le, kérlek.

Kent. Megbocsáss, magas hölgy!
Ha fölfedem magam, tervemnek ártok.

Kegyelmül kérem, hogy még most ne ismerj,
Mig én s az idő nem javaljuk.
Cordelia. Hát legyen
Ugy, jó Mylord. (Az Orvoshoz.) Miként van a király?
Orvos. Még alszik, asszonyom.
Cordelia. Jó istenek,
Javítsátok kidúlt természetének
Roppant törésit s hagoljátok újra
Zavartan rezgő érzeményit e
Gyermekké lett apának!
Orvos. Most, ha tetszik
Felségednek, felköltjük a királyt.
Már régen alszik.
Cordelia. Tanod legyen vezér,
S tedd, mit legjobbnak látsz. Felöltözött?

(Lear szolgáktól széken behozva, és a Nemes jönek.)

Nemes. Igen, asszonyom; mély álma közben új
Ruhát adánk rá.
Orvos. Légy itt jelen, kegyelmes asszonyom,
Midőn fölkeltjük; nem kételkedem,
Hogy enyhültebb lesz
Cordelia. Jól van. (Zene.)
Orvos. Közelebb
Méltóztassál. — Hangosban a zenével!
Cordelia. Hajh! drága jó atyám! Tégy ajkaimra írt
Ó gyógyulás! és hozzon enyhet e csók
A durva bántalomra, mit növérim
Tisztes korodra szórtak.
Kent. Ó drága jó királynő.
Cordelia. Atyjok ne lettél volna bár, fehér
Fürteidnek irgalomra kelle bírni őket.
Oly arcz-e ez, melyet kitenni kelle
A küzdő szélnek, hogy zord kitörésü
Menydörgések közt szembeszálljon a
Czikázó villám gyors csapásival,
Virraszszon (ó szegény feje)
Ily hűs sisakban. Ellenség kutyáját,
Ha megmart volna bár, ily éjszakán
Tüzem mellé bocsátnám. És szegény
Atyám, te kénytelen valál a disznók
S nyomorú bitangokkal megosztani
A silány penészes almot. Hajh csoda,
Hogy eszeddel egyszersmind az élet is
Véget nem ért. Ébred. Szólítsd meg őt.
Orvos. Szólj asszonyom te; az legüdvösebb lesz

Cordelia. Uram király, mint vagy? hogy érezi
Magát felséged?
Lear. Méltatlankodás
Engem kivennetek a sirból. Te egy
Megboldogultnak lelke vagy. De engem
Tüzes kerékhez köttek, hogy könyűim
Ugy áthevülnek, mint az olvadott érczi.
Cordelia. Ismersz-e engem?
Lear. Szellem vagy, tudom.
Mikor haltál meg?
Cordelia. Ó még nagyon, nagyon távol van.
Orvos. Aligha ébren van, még hagyjuk egy kevéssé.
Lear. Hol voltam, hol vagyok, szép napvilág?
Szörnyen megcsaltak. Mást ha igy találnék,
Meghalnék szánalomból. Nem tudok
Mit szólni. Nem mernék reá fogadni,
Hogy ezek az én kezeim. Hadd lássuk: e tű
Szúrását érzem. Szeretnék meggyőződni
Állapotom felől.
Cordelia. Ó nézz reám, Sir.
S tedd rám kezed, hogy áldjon meg. Nem igy,
Ne térdepelj.
Lear. Kérlek, ne űzzetek
Tréfát velem. Valóban én bohókás
Gyarló öreg vagyok, már nyolczvan éves,
Sőt több is annál, s nyiltan szólva, félek,
Hogy nem vagyok valódi eszemen.
Úgy tetszik, ismerlek, sőt ismerem
Ez embert is. S mégis kétes vagyok.
E helyről nincs fogalmam, s bár hogyan
Erőködöm, e ruháról nem tudok
Megemlékezni. Ki ne nevessetek,
Mert életemre mondom, azt hiszem,
Hogy ez uri hölgy lányom Cordelia.
Cordelia. Ó az vagyok, az vagyok.
Lear. Könyűd nem nedves-e?
Valóban az. Kérlek ne sirj.
Ha van számomra mérged, megiszom.
Tudom, te nem szeretsz. Testvéreid,
A mint emlékszem, megbántottak engem,
Neked lehet, nekik nem volt okuk.
Cordelia. Ó semmi, semmi ok nincs!
Lear. Frankhonban vagyok?
Kent. Saját országodban, Sir.
Lear. Ne csaljatok meg.
Orvos. Vigasztalódjál, drága hölgy, a düh

Rohamja, mint látod, gyógyítva van.
De még veszélyes az elveszett időt
Előtte fejtegetni. Vidd be őt most,
S ne bántsuk, mig jobban lecsillapul.

Cordelia. Méltóztatik felséged?

Lear. Ó legyen
Türelmetek velem. Kérlek, felejts
S bocsáss meg: én agg és bohó vagyok.

(Lear, Cordelia, Orvos, kisérök el.)

Nemes. Valósul a hir, hogy Cornwallt megölték?

Kent. Kétségtelen.

Nemes. Ki vezérli most hadát helyette?

Kent. Mint hire jár, Gloster fattyú fia.

Nemes. Mondják, Edgar, a számüzött fiú
Kent gróffal Némethonba ment.

Kent. A hír
Bizonytalan. Most már ideje lesz
Körülnéznünk. Az ország serege
Gyorsan közelg.

Nemes. Az elhatározás
Gyaníthatón sok vérbe fog kerülni.
Élj boldogul. (El.)

Kent. Most czélom és pályám itt véget ér,
Jól, rosszul, mint rá e harcz sorsa mér.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(A britt hadak tábora Dover mellett. — Edmund, Regan, tisztek, katonák s egyebek jönek zászlókkal, dobszó mellett.)

Edmund. (Egy tiszthez.)

Menj, tudd meg a herczegtől, megmaradt-e
Utóbbi szándékánál, s valami
Nem jött-e közbe, a mi terveit
Másítaná; mert változékony ő
S folyvást tünődik. Menj, hozd meg nekem
Szilárd akaratát. (Tiszt el.)

Regan. Néném emberét
Aligha baj nem érte.

Edmund. Az meglehet, asszonyom!

Regan. Most, édes lord, tudod,
Mi jó szándékom van veled, s azért
Nyiltan beszélj, de aztán szólj valót: nem
Szereted nénémet?

Edmund. Tisztes vonzalommal

Regan. De nem törél e bátyám tilosába?
Edmund. Ebben csalódol.
Regan. És mégis gyanúm van,
Hogy frígyesűlve s legbensőbb viszonynyal
Vagy kötve hozzá, és övé egészen.
Edmund. Becsületemre, nem! asszonyom.
Regan. Soha
Sem szenvedhettem őt, ne légy vele,
Kérlek, bizalmas.
Edmund. Ó ne félts.
Ő, s férje a herczeg.

(Alban, Goneril s katonák jönek.)

Goneril (félre).

Inkább csatát veszítsek, semhogy Edmund s én őmiatta elveszítsük egymást.
Alban. Kedves nővér, légy üdvöz. Híre van, Sir,
Hogy a király többekkel, a kiket
Felkontatott kormányunk szigora,
Lányához ment. Hol nem lehettem
Becsületes, ott hős nem voltam soha.
Ez ügy bennünket annyiban érdekel,
Hogy Frankhon országunkba tört, de nem,
Hogy a királyt segíti, s másokat
Kiket, félek, méltó és súlyos ok készt
Ellenszegűlni.
Edmund Nagylelkűn beszélsz, Sir.
Regan. Mi jő ki ebből?
Goneril. Öszvesűlt erővel
Keressétek föl ellenségteket,
E házi és külön bajt nem lehet
Most szóba hozni.
Alban. Végezzünk tehát
A had fejeivel, mittevők legyünk.
Edmund. Követni foglak sátorodba tüstént.
Regan. Velünk jősz, néne?
Goneril. Nem.
Regan. Kérlek, jere:
Az illedék kivánja.
Goneril (félre). Ohó! tudom
A rejtevényt. (Fenhangon.) Megyek. (Edgar jö álruhában.)
Edgar. Ha illy szegénynyel valaha
Beszélt nagyságod, hallgasson meg egy szót.
Alban. Figyelmezek, beszélj.

(Edmund, Goneril, Regan, tisztek, katonák, kisérők el.)

Edgar. Előbb, mint ütközetre

Mennél, tekintsd meg ezt a levelet.
Ha győzsz, adass jelt harsonával annak
Ki ezt hozá. Nyomorúnak látszom is bár,
Állíthatok ki bajnokot, ki azt
Kivíja, a mi vád ott írva van.
Ha balsors érne, úgy is vége lesz
Világi dolgaidnak, s megszünik
Minden fondorkodás. Most jó szerencsét.

Alban. Várj, míg a levelet elolvasom.

Edgar. Szoros
Tilalmam van. Ha majd ideje lesz,
Hivass fel a bajhírnök által, én
Itt termek ismét. (El.)

Alban. Járj boldogúl hát; én ez íratot
Elolvasom. (Edmund visszajö.)

Edmund. Szemünk előtt az ellenség: hadaid
Vond össze. Itt van seregök s hadi
Erejök jegyzéke a legpontosabb
Kémlet szerint. És most már rajtad a sor
Sietni.

Alban. Majd kövessük az időt. (El.)

Edmund. Szerelmet eskvém mind e két nővérnek.
Úgy gyűlölik egymást, mint kigyót a mart.
Melyik legyen nőm? egy vagy mind a kettő,
Vagy egy sem? Nem lesz boldog egyik is,
Ha mind kettő megél. Az özvegyet
Elvenni, annyi, mint elkeserítni
S őrültté tenni nénjét, Gonerilt;
S bájos lesz boldogúlni terveimmel,
Míg férje él. Tekintélyét azonban
Használom e csatában, mely megesvén
Találjon módot ő, ki örömest
Szabadúlna férjétől, miként lehet
Minél előbb eltenni láb alól.
Az irgalom, mit Alban a király és
Cordeliához szándékszik mutatni, —
Hatalmunkban lévén a harcz után —
Megérni nem fogják bocsánatát.
Itt gyors cselekvést kíván helyzetem,
Okoskodással meg nem védhetem. (El.)

MÁSODIK JELENET.

(Tér a két tábor közt. Zaj hallik. Dobszóval és zászlóval Lear. Cordelia s hadaik általmennek a szinen. Edgar és Gloster jönek.)

Edgar. Jer apó, pihenj meg itt e fa alatt,
S imádkozzál, hogy győzzön a jog.

Ha visszatérhetek, tán hozhatok neked
Egy kis vigasztalást.

Gloster. Istenek áldjanak meg. (Edgar el.)

(Hadi zaj. Visszavonulás.)

Edgar (visszajö). El innen, öreg! menjünk, add kezedet!
Lear vesztett: ő és lánya fogva vannak.
Add a kezed, jerünk.

Gloster. Ne tovább uram,
Rothadni itt is jó hely van.

Edgar. Hogyan?
Megint rossz gondolat bánt? Embereknek
Kell tűrni a jövést, mint elmenést:
A fő dolog, hogy elszántak legyünk.

Gloster. Az is való. (Mindketten el.)

HARMADIK JELENET.

(A britt tábor Dover mellett. — Edmund jö diadalmasan dobszóval és zászlókkal; Lear, Cordelia, mint foglyok; tisztek, katonák sat.)

Edmund. Vigyétek; a tisztekből egy menjen velök,
S jó őrizetben tartsa, míg azok
Magas tetszését megtudandjuk, a kik
Itéletétől függnek.

Cordelia. Nem vagyunk
Az elsők, a kik legjobb akarat
Mellett a legrosszabbat értük el.
Én még daczolnék a balsors daczával:
Érted, megtört király, levert vagyok;
Megnézzük e leányok- s nővéreket?

Lear. Nem, nem, nem; menjünk a fogságba: ott
Fogunk mi, mint kalitban a madár,
Dalolni ketten. Áldásom, ha kéred,
Letérdelek s kérem bocsánatod!
Igy élünk majd, dallunk, imádkozunk,
És agg regéket mondunk, nevetünk
Az arany lepkéken, s mint mulatkozik
A kóczos nép az udvar hírein,
És közbeszólunk, hogy ki nyer, ki veszt,
Ki van benn, vagy künn, és oly rejteményes
Arczot veszünk fel, mintha kémei volnánk
Az isteneknek. Börtönünkben igy
Kivárjuk a viszálkodó nagyok
Fondor világát, melly árad s apad
A hold szerint.

Edmund. Vigyétek őket el.

Lear. Ily áldozatra, ó Cordeliám,

Még isteneink is tömjént gyújtanak.
Hát birlak ismét? A ki el akar
Választani minket, hozzon üszköt égből
S úgy pörköljön ki rókákként. Töröld meg
Szemeidet. A süly rágjon le rólok
Minden húst és bőrt. Éhen veszszenek
Előbb, mint minket megrikassanak. Jer.
(Lear, Cordelia őrizet alatt el.)

Edmund. Kapitány jer, s hallgass rám: Vedd ez irást.
(Irást ád neki.)
Menj, kísérd őket a börtönbe. Én
Egy fokkal már fölebb emeltelek,
Ha úgy teszesz, mint itt vagy útasítva,
Magas szerencse vár rád. S megjegyezd:
A milly idő jár, ollyan az ember is,
A lágyszivűség a kardhoz nem illik.
Nagy bizományod nem tűr közbeszóiást;
Vagy mondd, hogy megteszed, vagy más uton
Kisérts szerencsét.

Kapitány. Megteszem. Mylord.

Edmund. Láss hozzá, s értesíts, ha végezéd.
Jól értsd meg, tüstént! s járj el benne úgy,
Mint itt leírtam.

Kapitány. Én nem húzhatok
Kordélyt, sem pörkölt zab nem kenyerem.
Ha férfi képes, én is megteszem. (El.)
(Harsonaszó. — Alban, Goneril, Regan, tisztek, kiséret jönek.)

Alban. Uram, te eznap hősleg harczolál,
S szerencse járt veled: mind foglyaiddá
Lőnek, kik e nap harczában nekünk
Ellent állottak. Most add őket át,
Hogy a szerint bánhassunk el velök,
Mint érdemök s bátunk is egyaránt
Kivánni fogja.

Edmund. Azt vélem, uram,
Hogy jó lesz a tehetetlen agg királyt
Őrség alatt fogságba küldeni.
Kora és inkább még czime nagy varázst rejt
Pártjára vonni a köznép szivét,
S bérlett dsidáik' visszatűzni ránk,
Kik most vezetjük őket. A királynét
Hasonló okból elküldém vele.
De holnap, vagy tán később, készen állnak,
Hol törvényszéket tartasz megjelenni.
Most vér, veríték van rajtunk: barát
Barátját veszté, s a legjobb csatára

Átkot mond első hévben, a ki súlyát
Érezte. A király s Cordelia
Ügye alkalmasb helyet kiván.

Alban. Bocsánatoddal, Sír, én e csatában
Jobbágynak, nem testvérnek tartalak.

Regan. Azaz miként mi feljogosítjuk őt.
Úgy vélem: illőbb volna előbb megkérdened
Tetszésünket, mint ily fennen beszélj,
Ő sergeink vezette, képviselt
Személyünkben és méltóságainkban.
Hatalmazottunk lévén, merheti
Magát testvérednek nevezni.

Goneril. Ne oly hévvel, őt jobban emeli
Saját erénye, mint föllépteted.

Regan. És még is legméltóbban jelenik meg
Jogainkban, felruházva általunk.

Goneril. Az is csak úgy, ha nőül venne tán.

Regan. A gúnyolódók gyakran jósok is.

Goneril. Hahó' hahó! a szem, mely azt neked
Beszélte, kancsalít.

Regan. Nem jól vagyok,
Különben, Lady, teljes szűm szerint
Felelnék meg neked. Fogadd, vezér,
Hadunkat, foglyainkat, s örökünket,
S rendelkezz rólok s rólam. A vár tiéd.
A világ legyen tanúm, hogy férjem- és urammá
Emellek.

Goneril. Azt hiszed, hogy birhatod?

Alban. Nem tetszésedtől függ azt helybe hagyni.

Edmund. Sem a tiedtől, lord.

Alban. Félvér ficzkó! igen.

Regan (Edmundhoz). Üttess dobot s hirdesd ki czímemet
Tied gyanánt.

Alban. Megáll! egy szóra. Edmund!
Fogolylyá teszlek országárulásért,
S ez arany kigyót veled. (Gonerilre mutat.)
Mi illeti (Reganhoz.)
Igényed, szép hugom, betiltom azt
Nőm érdekében, a ki kéz alatt
E lorddal esküdött meg, s én ura,
Ellenzem a kihirdetést. Ha kedved
Van házasodni, vess reám szemet:
Mylady már eligérkezett.

Goneril. Ez közbejáték.

Alban. Fegyverkezett vagy Gloster: harsonáztass.
Ha senki sem jő rád bizonyítani

A sok világos undok hitszegést,
Itt zálogom. (Kesztyüt dob.)
Ki fogom mutatni szíveden
Előbb mint étket ízlelnék, hogy az vagy,
A minek most itt hirdettelek.

Regan. Rosszúl vagyok.

Goneril (félre). Ha nem volnál rosszúl,
Nem biznám többé méregben soha.

Edmund (kesztyüt vet). Itt ellenzálogom.
Ki árulónak
Mond, bárki a világon, gaz, hazug,
A harsona zengjen. A ki jőni mer,
Az ellen, ellened, vagy bárki ellen,
Megállom a harczot becsületem-
S hűségemért.

Alban. Hirnök, hejh ide!

Edmund. Hirnök, hirnök!

Alban. Most saját erődben
Bizzál csupán, mert hadad, miként
Nevemben volt fogadva, úgy nevemben
El van bocsátva.

Regan. Ó bajom növekszik.

Alban. Nem jól van. El, vigyétek sátoromba.
(Regant elvezetik. Hirnök jö.)
Bajhírnök, jőj. Zenditsd a harsonát.
Kiáltsd ki ezt.

Tiszt. Fúdd, harsonás. (Harsonaszó.)

Hirnök (olvas).

Ha valaki a seregben, kinek tisztsége vagy rangja van, be akarja bizonyítani Edmund, állitólag glosteri gróf ellen, hogy az több rendbeli hitszegést követett el, jelenjék meg a harmadik harsonaszóra. Ő kész magát védeni.

Edmund.

Fúdd. (Elsö harsonaszó.)

Hirnök.

Még egyszer. (Második harsonaszó.)

Hirnök.

Még egyszer. (Harmadik harsonaszó.)
(Harsonaszó felel künn.)

(Edgar jö fegyveresen, elötte harsonás.)

Alban. Kérdezd meg szándokát, miért jelenik meg
A harsonaszóra?

Hirnök. Mondd, ki vagy?
Mi neved? Mi rangod? és mért válaszolsz
E felhivásra?
Edgar. Tudd: nevem elveszett,
A rágalom fenéje és foga
Marták le rólam azt. De nemes vagyok, mint
Ellenfelem, kivel megvíni jöttem.
Alban. Ki hát az ellenfél?
Edgar. Ki felel itt Edmund glosteri gróf nevében?
Edmund. Maga. Mi mondani valód van neki?
Edgar. Ránts kardot, hogy ha tán nemes szivet
Sért meg szavam,
Elégtételt szolgáltasson karod.
Ím itt az enyém. Nézd meg: e kiváltság
Becsület, eskü, s rang után jutott rám.
S kimondom itt, bár ifju és erős
S hatalmas vagy, daczára győzedelmes
Kardod-, szerencséd- és bátor szivednek,
Hogy áruló vagy, hűtlen isteneid,
Bátyád s apád iránt, s fondorkodó
Ezen magas herczegnek élte ellen.
S fejed tetejétől a silány porig,
Melyet lábad tapod —
Varangyosbéka mérgü áruló vagy.
Ha ezt tagadni mernéd, e kar, e kard
És szellememnek legjobb ereje
Szivedre sujtják e szót, hogy: hazudsz!
Edmund. Jogom szerint neved kén' kérdenem.
De minthogy külsőd szép és daliás,
S beszéded is nevetséget mutat,
Mit bátran s könnyen elhalasztanom
Lehetne a lovagtörvény szerint —
Én megvetem, s fejedhez visszavágom
Az árulást, s szivedre halmozom fel
A pokol-hazudta szót, mely elsuhant
Mellettem és alig hogy sérthetett,
Melynek most kardom tüsténti útat ád
Hol mind örökre kell feküdnie.
Zendüljön harsonátok.
Alban. Ó mentsétek meg. (Zaj. Vinak. Edmund elesik.)
Goneril. Gloster! ez csel, ármány.
Harczjog szerint nem tartozál kiállni
Az ismeretlen ellenségnek. Te nem vagy
Legyőzve, nem; megcsalva és kijátszva.
Alban. Te fogd be szádat asszony, vagy ezen
Papirral fojtom azt be. Ide nézz.

Te rosszabb mint az szóval mondható:
Olvasd itt bűnödet. Ne tépd el, asszony,
Úgy látom, ismered. (A levelet Edmundnak adja.)
Goneril. Ha ismerem!
Enyém a jog, ki bírálhat meg engem? (El.)
Alban (Edmundhoz). O szörny! ismered ezt az íratot?
Edmund. Ne kérd ha ismerem-e? (El.)
Alban. Magán kivül van,*) menjetek nyomába,
Vigyázzatok rá, (Edmund, Tiszt el.)
Edmund (egy Tiszthez). Mivel vádoltok, tettem többet annál,
O sokkal többet: az idő majd fényre hozza,
De vége, s úgy nekem is. Most szólj ki vagy te,
Kinek e szerencse szolgált ellenem?
Ha nemes vagy, úgy megbocsátok
Edgar. Legyünk egymáshoz irgalommal. Nem vagyok
Silányabb vérü mint te vagy. Ha jobb,
Úgy többet is vétettél ellenem.
Edgar vagyok s apádnak gyermeke.
Az ég igazságos, mert kéjeinkből
Csinál bennünket ostorozni eszközt:
A bűnös és setét hely, hol fogantál,
Szemeibe került.
Edmund. Jól szólottál: való,
Megfordult a kerék, s én itt vagyok.
Alban. Járásod már fenséget mutatott:
Jer, hadd öleljelek meg: a szomor
Repeszsze szivemet, ha valaha
Apád' s téged gyülöltelek.
Edgar. Tudom,
Nemes herczeg.
Alban. Hol rejtezél? Hogyan
Tudád meg apád bal esetét?
Edgar. Ápolván őt, Mylord. Halld röviden
Történetét, s ha el lesz mondva, vajha
Szakadna meg szüm. — A véritéletet,
Hogy elkerüljem, mely sarkamba volt,
Az édes élet — oh hogy minden órán
Inkább viseljük a haláli kínt,
Mint meghaljunk egyszerre — én bolondnak
Tevém magam, rongyokba burkolóztam,
S oly képet ölték, hogy még a kutyák is
Felzendültek rám. Igy találkozánk
Én és atyám, vérző gyűrűivel,
Melyekből elveszett a drága kő.

*) T. i. Goneril, a ki imént távozott.

Kalaúza lettem, őt vezetve és
Koldúlva érte megmentettem a
Kétségbeeséstől. És ó balgaság!
Fel nem födém magam, csak most alig
Fél óra előtt, midőn fegyverkezetten
Nem biztos még, de bizván a sikerben,
Áldását kértem, elmondván neki
Kezdettől végig bujdoklásomat.
De fáradt szíve — az összeütközést
Megbírni gyenge — két vég szenvedély,
Öröm s bú közt mosolyogva megszakadt.

Edmund. Ezen beszéded meghatott, s talán még
Jót szülhetend; de szólj, mert szemeidből
Látom, hogy még több mondanod való van.

Alban. Ha még van, a mi ennél sajnosabb,
Úgy el ne mond, mert ezt hallván, egész
Lényem bomlásnak indult.

Edgar. Úgy látszik, talán
Annak, ki búval nem barátkozék,
Hogy ez legfőbb, de még más is van, a mi
A soknál több s érintkezik
A végletekkel.
Hogy hangosan sirék, egy férfi jött,
Ki látva engem ínséges koromban,
Kerülte útált társaságomat.
De megtudván, ki az, ki oly sokat tűrt,
Nyakamba fűzte izmos karjait
S feljajdult, mintha a menny boltozatját
Akarta volna megrepeszteni.
Aztán atyámhoz fordult, s Lear s maga
Felől a legsiralmasb esetet
Beszélte el, milyet csak valaha
Fül hallhatott. Mi közt a fájdalom
Erőt vőn rajta s életidegei
Ernyedni kezdtek. S már a harsona
Másodszor zengvén, őt eszmélytelen
Hagyám el ott.

Alban. De ki volt az?

Edgar. Kent, uram,
A száműzött Kent, a ki álruhában
Kisérte a rá fölbőszült királyt,
Szolgálatot tőn, mely a rabhoz is
Alig hogy illenék.

(Egy nemes jő sietve véres késsel.)

Nemes. Segitség, ó segitség!

Edgar. Mikép segitsünk?

Alban. Ember! mit jelent
E véres kés?
Nemes. Meleg, még párolog,
Éppen szivéből jött.
Alban. Ember! kinek? szólj!
Nemes. Nődnek, ki testvérét megmérgezé,
És azt be is vallá.
Edmund. Mind kettejökkel
Jegyben valék, és most egy pillanatban
Kelünk mind hárman össze.
Alban. Élve, halva
Hozzátok őket. Az ég itélete
Megreszkettet; de szánalmat nem indít. (Nemes el.)
(Kent jö.)

Edgar. Itt jő Kent, Sir.
Alban. Ó ő az. Az idő
Nem enged bókolnunk, mint megkivánná
Az udvariasság.
Kent. Örök jó éjet mondani
Jövök király uramnak; nincsen itt?
Alban. Nagy dolgokat felejténk. Mondd meg, Edmund,
Hol a király s hol van Cordelia?
Kent, látod ezt?
(Goneril s Regan testét hozzák.)

Kent. Ah, hogy' történhetett ez?
Edmund. Edmund mégis szeretve volt. Egyik
Értem megmérgezé a másikat,
Aztán megölte önmagát.
Alban. Valóban.
Födjétek el arczaikat.
Edmund. Halállal küzködöm.
Természetem daczára némi jót
Kivánok tenni. Tüstént küldjetek
De gyorsan, a kastélyba; mert parancsom
Lear és Cordelia életére szól.
Ó küldjetek, mig nem késő.
Alban. Szaladjatok,
Ó szaladjatok!
Edgar. Kihez Mylord? ki van
Szolgálaton? küldj jelt, hogy elhalasztod.
Edmund. Jól mondod. Vedd át kardomat,
És add a kapitánynak.
Alban. Siess a hogy csak birsz. (Edgar el.)
Edmund. Megbízva volt
Nődtől és tőlem, hogy Cordeliát

Felkösse börtönében, s fogja rá,
Hogy csüggedésből ölte meg magát.

Alban. Óják meg az egek. — Addig vigyétek ezt.
(Edmundot kiviszik.)

(Lear jö, ölében a megholt Cordelia, Edgar, Tiszt s egyebek.)

Lear. Üvöltsetek, ó üvöltsetek! Ti mind
Kő emberek vagytok. Ha nyelv- és szemetek
Enyéim volnának, oly zivatart
Inditanék velök, hogy meghasadna
A menynek boltozatja. Ó oda van
Örökre! Én tudom, ki holt meg, és ki él. Ő
Holt, mint a föld. — Egy tükröt adjatok; ha
Lapját lélekzetétől köd boritja,
Ő úgy még él.

Kent. Ez az ígért vég tehát?

Edgar. Vagy a végitélet képe.

Alban. Meghalt, oda van.

Lear. Mozdúl a toll, még él! ha úgy van, e csere
Megvált minden bút, mellyet valaha
Éreztem életemben.

Kent (térdepelve). Jó uram!

Lear. Kelj innen, kérlek.

Alban. Ez Kent, hű barátod.

Lear. Pusztulás érjen, gyilkos árulók ti!
Megmenthetém! s örökre oda van.
Cordelia, Cordelia, várj egy keveset. Hah!
Mit mondasz? Mindig nyájas volt szava,
Szelid és halk — nőben dicső dolog.
Megöltem a szolgát, ki felkötött.

Tiszt. Uraim, valóban azt tevé.

Lear. Hát nem tevém-e ficzkó?
Volt oly idő, hogy éles pallosomtól
Megszöktek volna mind. Most agg vagyok,
S a szenvedések megtörtek. Ki vagy te?
Szemem nem legjobb. Megmondom legitt.

Kent. Ha szerencse kettővel dicsekhetik,
Kiket szeretett s gyűlölt, az egyikét
Itt láthatod.

Lear. Mily tompák e szemek.
Nem Kent vagy-e te?

Kent. Az, szolgád, Kent. De hol van
Cajus cseléded?

Lear. Az, mondhatom neked,
Derék fiú, nem vár, ha ütni kell.
Meghalt és rothad.

Kent. Nem, nem, jó uram:
Az én vagyok.
Lear. Mindjárt meglátom.
Kent. Az,
Ki a legelső megbomlás után
Kísérte gyászos léptedet. —
Lear. Hozott
A jó szerencse.
Kent. Nem egyet is
Közőlünk; itt örömtelen, sötét,
Halálos minden. Öregebb lányaid
Magok kárhoztaták el magokat,
S kétségbeesetten haltak el.
Lear. Úgy hiszem.
Alban. Nem tudja, mit beszél. Hiú dolog
Magunkat ismertetnünk.
Edgar. Mind hiába.
Tiszt (jö). Edmund meghalt, Mylord.
Alban. Az most itt csekélység.
Most halljátok meg szándokom, nemes
Urak s barátim. A mi enyhet hozhatunk
Ily nagy csapásra, megkisértjük. A mi
Magunkat illet élte fogytáig
Az agg fölség kezébe adjuk át
Teljes hatalmunk! — minden jogotokba

(Edgarhoz és Kenthez.)

Ezennel visszahelyzünk titeket,
Oly ráadással, mit hűségetek
Bőven megérdemelt. Izlelni fogják
Erényök díjait minden jó barátink,
És bűnök kelyhét ellenségeink.
Nézzétek, ó nézzétek!
Lear. S az én szegény kis
Bolondomat megfojtották. Nincs, ó nincs
Már benne élet. Mért kéne élnie
Patkánynak, ebnek, lónak, ha neked
Lélekzeted nincs? Ó nem fogsz te többé
Eljőni, nem, soha, soha, soha!
Gomboljatok ki, kérlek, — Köszönöm.
Látjátok ezt? Nézzétek őt. Nézzétek ajkait,
Ide nézzetek, ide nézzetek. (Meghal.)
Edgar. Szédül! — Mylord, Mylord!
Kent. Szakadj, meg szív,
Kérlek, szakadj meg!
Edgar. Nézz fel ránk, uram!

Kent. Ne gyötörd lelkét. Hagyd, menjen. Nem barátja,
Ki e konok világnak kínpadán
Tovább is nyújtóztatja.
Edgar. Ó valóban
Már vége van.
Kent. Csoda hogy eddig kibirta!
Már úgy is csak bitorlá életét.
Alban. Vigyétek el. — Jelenleg fő ügyünk
Az általános fájdalom. Ti ketten, (Kenthez és Edgarhoz.)
Lelkem baráti, kormányozzatok,
S tartsátok fenn a sebzett államot.
Kent. Reám nagy út vár, mellyet tenni kell:
A mester hí, nem mondhatok nemet.
Alban. Nehéz idő sujt: itt engedni kell,
És mondanunk, mi fáj, nem, a mi illik.
A legkorosb legtöbbet szenvedett.
Ifjabbak, a kik itt vagyunk, nem érünk
Ily dolgot, s nem jut ily sokáig élnünk.
(Mind el gyászinduló mellett.)

ROMEO ÉS JULIA.

TÖREDÉK.

1855.

Két háznép, méltóságban mindketten egyenlők,
Éle Verónában, hol a dolgok színhelye lészen,
Régi gyülölségből uj háboruságra kitörtek,
Melyben honfi kezet fertőztete drága rokonvér.
E két ellenség végzet-sujtotta fajából
Két bal-csillagu hű szerető pályázta le éltét,
A melynek boldogtalan és szánalmas eleste
A szülői viszályt holtokkal sírba takarta,
És e haláljegyzette szerelmök rémfolyamatja
És az apák bosszújának sorozatja, mit önnön
Gyermekeik romlása alig vala képes elölni.
Lesz mai játékunk pár órai tárgya, miben, ha
Végig hallgatván türelemmel, némi hiányost
Leltek is, rajta leszünk játékkal helyre javítni.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

(Nyilt tér. — Sámson és Gerő jönek, paizszsal és karddal fegyverkezve.)

Sámson.

Mondom neked Gerő, hogy én semmi szennyet el nem tűrök.

Gerő.

Ne bizony, különben azt gondolnák, szenet árulsz.

Sámson.

Úgy értem, hogy én sárban nem maradok, inkább kiráutom a vaskót.

Gerő.

Világos! a vasból minden áron szabadítsd ki a nyakadat.

Sámson.

Ha engem fölindítanak, én hirtelen leütök.

Gerő.

Igen, de te az ütésre nem szoktál hirtelen fölindulni.

Sámson.

Ez kutya a Montague házból, képes fölindítani.

Gerő.

Felindúlni annyi, mint megiramodni; vitéznek lenni annyi, mint helyt állani. Azért, ha te felindulsz, el is szaladsz.

Sámson.

Egy kutya a Montague házból felindít a helytállásra. Én ember leszek a gáton Montague valamennyi emberei ellen.

Gerő.

Az azt bizonyítja, hogy hitvány ember vagy, mert a leghitványabb vonul a gát mellé.

Sámson.

Való, azért az asszonyok inkább valók a gáthoz. Én ledöngetem Montague férfiait a gátról, s az asszonyokat a gáthoz szorítom.

Gerő.

A vita csak uraink közt van, s köztünk férficselédei közt.

Sámson.

Mindegy, én zsarnok leszek. Miután megharczoltam a férfiakkal, az asszonyok iránt leszek irtóztató. Levágom fejeiket.

Gerő.

A leányok fejeit?

Sámson.

A leányok fejeit, vagy leányfejeket. Vedd, a milyen értelemben akarod.

Gerő.

Az azok dolga, a kik érezni fogják.

Sámson.

Ők engem érezzenek; mert én képes vagyok helyt állani, s tudva hogy én jókora darab hús vagyok.

Gerő.

Igaz, te nem vagy hal. Akkor Jónásnak kellene lenned. — Rántsd ki a kardot. Itt jőnek ketten a Montague házból. (Ábrahám és Boldizsár jönek.)

Sámson.

Meztelen kardom künt van; kezdj rá, én fedezlek.

Gerő.

Ha te hátul kereskedel, úgy elszaladsz.

Sámson.

Ne félts te engem.

Gerő.

De én félek tőled.

Sámson.

Részünkön legyen az igazság. Hadd kezdjenek ők.

Gerő.

Én majd mogorván nézek rájok, aztán vegyék, a hogy tetszik.

Sámson.

Nem! A hogy merik. Én majd füttyet hányok nekik. Ez becstelenségükre lesz, ha elszenvedik.

Ábrahám.

Te fittyet hánysz nekünk, Sir?

Sámson.

Igen, én fittyet hányok.

Ábrahám.

Nekünk hánysz fittyet, Sir?

Sámson.

Részünkön lesz az igazság, ha azt mondom, igen.

Gerő.

Nem.

Sámson.

Nem, Sir, én nem hányok nektek fittyet; de én fittyet hányok.

Gerő.

Veszekedni akarsz, Sir?

Ábrahám.

Veszekedni? Nem, Sir.

Sámson.

Ha veszekedni akarsz, én veled tartok; mert én is oly jó urat szolgálok, mint te.

Ábrahám.

Nem jobbat.

Sámson.

Jól van, Sir. (Egy kis távolságban fellép Benvolio.)

Gerő.

Mondd: jobbat. Itt jön egy, urunk rokonai közűl.

Sámson

De igen, jobbat, Sir.

Ábrahám.

Hazudsz.

Sámson.

Rántsatok kardot, ha férfiak vagytok. Gerő! ne felejtsd mestervágásodat. (Harczolnak.)

Benvolio. Félre, őrültek. Tegyétek le a kardot.
Ti nem tudjátok, mit cselekszetek. (Leüti kardjaikat.)
Tybalt (jö). Hogyan? te a hitvány szolgákkal hadakszol?
Fordulj Benvolio! nézz szembe a halállal.
Benvolio. Én békét szerzek, dugd be kardodat,
Avagy segíts e népet szétzavarnom.
Tybalt. Mit? kardot húzni s békéről beszélni. . .
Utálom e szót, mint poklot s tégedet,
S minden Montaguet. Gyáva, védd magad.

(A két ház pártosai jönek s vitába keverednek. Polgárok jönek buzogányokkal.)

Polgár. Buzogányt, bárdot, gerelyt, űsd, verd le őket.
Le a Capuletekkel, le a Montaguekkel.

(Capulat jö ünnepi ruhában és Capuletné.)

Capulet. Mi zaj van itt? Hosszu kardomat, hejh!
Capuletné. Mankót, mankót, minek a kard neked?

Capulet. Kardot nekem! Vén Montague is eljött
S daczomra kardját büszkén villogatja.
(Montague és neje jö.)
Montague. Gaz Capulet! hadd menjek el, bocsáss.
Montaguené. Lépést se mozdulj ellenség felé.
(A fejedelem kisérettel jö.)
Fejedelem. Ti békerontó, pártos alattvalók,
A szomszédvérrel szennyezett aczélnak
Fertőztetői. Nem hallgattok-e?
Mi ez emberek, barmok, kik vészhozó
Haragtok lángját eretekből szakadt
Pataknak bíborával oltjátok. A kínpad
Nevében mondom! véres kezetekből
Le a balságra edzett kardot a porig
S halljátok meg felindult uratok
Itéletét:
E belczivódás hitvány szavakért
Te általad vén Capulet s Montague
Harmadszor dúlja utczáink nyugalmát,
S Verona régi lakóit kényszeríti,
Eldobni tisztes és komoly ruháit,
S az agg dárdákat, mellyeken a béke
Rozsdája rág, agg kezeikbe venni,
Hogy elnyomhassák gyűlölségtöket,
Mely rajtatok rágódik. Ha valaha
Még utczáinkon dúltok, éltetek
Lakol meg a bék megsértéseért.
Most mind a többi menjetek haza,
Te Capulet velem jősz, Montague
Jőj délután, az ősi várba, a köz
Törvényterembe, helyén van további
Tetszésünket megtudnotok. Most pedig
Halál fejére, ki el nem távozik.
(A fejedelem és kisérete, Capulet és neje, Tybalt, polgárok, szolgák el.)
Montague. Ki éleszté föl az ős viszályt?
Beszélj öcsém! Ott voltál-e kezdetén?
Benvolio. Minden cseléded s ellenfeledé
Javában harczolt már, hogy érkezém,
Kardot húzék, hogy szétválaszszam őket,
E perczben a dühös Tybalt emelt
Karddal rohant reám, kihívott mennydörögve,
Feje fölött hordozván, melyre a lég
Sértetlenül süvölte vissza gúnyosan.
Míg mink vetekszünk, egyre-másra jöttek
S csatába álltak párt szerint. De végre
A fejedelem jött s a pártot eloszlatá.

Montaguené. Oh hol van Romeo? Nem láttad őt ma?
Örvendek, hogy nem volt e vitán.
Benvolio. Órával előbb, mint a dicső napkelet
Arany ablakánál megjelent, borult
Kedélyem a szabadba űze. Ott
Találtam őt a gesztenyés ligetnél,
Mely a várostól napnyugatra terjed.
Ily jókor láttam én künn fiadat.
Feléje indulék, de észre vőn,
És elvonult az erdő rejtekébe.
Magamról mérvén én is szenvedélyét,
Mely akkor legmunkásb, ha maga van.
Az ővét nem űzve, enhangulatom
Követtem, és kerültem örömest,
Ki előlem oly örömest kitére.
Montague. Gyakortább
Látok ott hajnalonként a korány
Hűs harmatát könnyével gazdagítani,
S nehéz sohajjal felhőket növelni.
De alig hogy a nap, a mindent földerítő
Aurora, ágyáról messze keleten
Felvonta a sötét függönyt, komor fiam
Haza lopódzott a világ elől. Magára
Zárta az ajtót, ablakot csukott,
Kitiltva a verőfényt s igy csinált
Magának mesterséges éjszakát.
Sötét és gyászos lesz a vég, ha jó
Tanács által az ok nem háritható.
Benvolio. Nemes nagy bátyám, nem tudnád okát?
Montague. Még nem tudom s ki sem tanulhatom.
Benvolio. Nem faggatád őt semmikép?
Montague. Magam
S több jó barát által is. De ő maga
Tanácsadója szenvedélyinek,
Nem mondhatom mily hü, — de zárkozott,
S oly titkolódzó, bármi legkisebb hang
S nyilatkozattól távol, mint kaján
Féreg harapta bimbó, mielőtt
A légnek édes szirmait kitárná,
S a napnak áldozhatná bájait.
Tudnók csak, búja honnan származik,
Örömest gyógyitnók, mint tőlünk telik.
. . . . . .
. . . . . .
Benvolio. Öcsém! jó reggelt!
Romeo. Hát oly ifjú még a nap?

Benvolio. Csak most ütött kilenczet.
Romeo. Jaj! a bú
Órái hosszak. Nem atyám volt, a ki oly
Sietve ment el innen?
Benvolio. De igen.
Mi bánat nyujtja Romeo idejét
Hosszuvá?
Romeo. Az, hogy nem birja, mit, ha birna,
Röviddé tennék óráit.
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
Benvolio Ah, hogy a szerelem
Látszatra ollyan nyájas és valóban
Olyan durva zsarnoknak mutatkozik.
Romeo. Oh hogy a szerelem, bekötve bár szeme,
Tetszése ösvényét szem nélkül is
Képes meglelni. — Hol ebédlünk? Mondd nekem,
Miféle harcz volt itt? Ne mondd, mindent tudok
A gyűlölettel itt nagyon sok a baj;
De több a szerelemmel: hát czivódó
Szerelem, gyűlölség, mely szeret, s minden dolog,
Mi semmiből teremtetett, nehéz
Könnyűség és komoly hivalkodás,
A szép alakokból képtelen zavar,
Ólomszerű, toll, fényes fürt, hideg tűz, kín,
Egészség, éber álom, a mi nem
Az a mi, ily szerelmet érzek én
S nem érzek benne szerelmet. Nem nevetsz?
Benvolio. Inkább siratnálak.
Bomeo. Jó szív! Miért?
Renvolio. Jó szíved szenvedésiért.
Romeo. Ilyen kicsapongó lám a szerelem.
Enbúm nagy sulylyal fekszik lelkemen.
Te azt növelni vágysz . . . . .
. . . . . így a szeretet,
Melyet mutatsz, bút ád enbánatomhoz.
Füst a szerelem sóhaj páráiból,
Tisztulva, tűz a szerető szemében,
Megháborítva tenger — a szerető
Könnyűiből.
Mi volna más? Szemérmes őrület.
Életfentartó éd . . . . fojtó epe.
Isten veled bátyám.
Benvolio. Veled megyek.
Ha igy hagysz el, méltatlan bánsz velem.

Romeo. Ah, hiszen már én elvesztém magam.
Én nem vagyok itt. Nincs itt már Romeo,
Ő máshol van.
Benvolio. Beszéld el, kit szeretsz? de komolyan.
Romeo. Hát nyögjek s ugy beszéljem?
Benvolio. Nyögni? Mért?
Mondd meg komolyan, ki az?
Romeo. Kivánatára hagyd a beteget.
Balúl emelt szó, mily balul esik
Komolyan, — kit? én egy hölgyet szeretek.
Benvolio. Ugy jól sejték, feltévén, hogy szeretsz.
Romeo. Jó czéllövész vagy, s szép, kit szeretek.
Benvolio. A tündöklő czélt eltalálni könnyű.
Romeo. Rosszul találsz, őt nem lehet találni.

. . . . . .

S a szűzességnek biztos fegyverében
Nem fél a szerelem gyermekes nyilától.
Nem áll ki a szerelmes szók ostromának,
Sem a kaczér szemek találkozását
Nem várja be a szentet is, kihívó
Aranynak keblet nem tár, gazdag ő
Szépségben, és szegény csak, ha meghal,
Szépségének kincstára véle vész.
Benvolio. Szűz éltet esküdött talán?
Romeo. Igen.
S e forrásból nagy pusztítás ered,
Mert bájaival határos szigora
M gfosztja bájait minden ivadéktól.
Igen szép, igen bölcs, bölcsen szép nagyon,
Nem nyerhet áldást megrontásomért,
Megesküdt nem szeretni, s ez esküvésben
Halottan élek elbeszélni ezt.
Benvolio. Ügyelj szavamra és felejtsd el őt.
Romeo. Taníts feledni a gondolkodást.
Ronvolio. Szemeidet tedd szabaddá, hogy egyéb
Szépséget is vizsgáljon.
Romeo Ez az út
Még feltünőbbé tenné bájait,
A boldog álarcz bájos hölgyek arczain
Sötét levén, hiszszük, hogy szépeket fód.
Ki megvakult, az szemvilága drága
Kincstárát nem felejti el soha.
Mutasd a legszebb hölgyet, mit jelenthet
Szépsége, mint, hogy benne lássam a
A legszebbnél szebbet. Most Isten veled.
Te nem tanítsz feledni.

Benvolio. Vagy megváltom e tant
Számodra, vagy adósodúl halok.

MÁSODIK JELENET.

(Utcza. — Capulet, Páris és szolga jönek.)

Capulet. Hát Montague is kárhoztatva van
Hasonló bünhödésre, ugy hiszem nekünk,
Aggoknak, békét tartani könnyü lesz.
Páris. Mindketten tiszteletre méltó férfiak,
Sajnos, hogy ily soká viszályban éltenek.
De most, kérelmemhez mit szólsz uram?
Capulet. Csak a mit mondtam, mondom ujra is.
Leányom a világban idegen,
Nem látta tizennégy év szakát,
Hagyjunk még elhervadni két nyarat,
Míg a menyegzőre érettnek tekintjük.
Páris. Ifjabbak lettek már boldog szülőkké.
Capulet. Korán nőszők korán is végzik el.
Minden reményim elnyelé a föld.
Földem reménydús hölgye most csak ő.
Azért nemes Páris, nászsz s vedd körül
Szivét. Megegyezésének — akaratom
Egy része csak. Ha választása rád esik,
Tüstént tied helybenhagyó szavam,
Ma este ős szokás szerint ünnepünk lesz,
Hová számos vendéget híttam, a kiket
Szeretek. Ezen sort, egygyel több te is,
A legszivesben látva növelended.
Szegény lakomban ez éjjel láthatod
A földön járó csillagok sorát,
Miktől homályba vész az ég tüze.
Mely kedvet fürge ifjak érzenek,
Midőn a sánta tél nyomán bejő
Az ékes május, oly nemű gyönyör
Friss hölgyvirágokból kinálkozik
Ez éjjel nálam. Láss, hallgasd meg őket,
S szeresd, ki arra legméltóbb leend.
A sok közt ő is, bár nem kitünő.
Egy szám gyanánt áll. Jer! menjünk tova
Hejh! ficzkó, fusd körül a szép Veronát.
S keresd fel, a kiknek nevei
Itt irva vannak. És mondd meg nekik:
Házam s fogadásom tetszésökre vár

(Capulet s Páris el.)

Szolga.

Keresd föl, a kiknek nevök itt fölírva van. Jól van írva, hogy a varga tője, a szabó sámfája, a halász ecsetje, s a képiró hálója után lásson. Mostan ki vagyok küldve föltalálni azon személyeket, kiknek neve ide felírva van és semmiképp nem vagyok képes föltalálni azon nevet, melyet az iró ide írt. Már tudósokhoz kell fordulnom, míg ideje van.

Romeo és Benvolio (jönek).

Benvolio. Ej! a tüzet meg más tűz oltja ki:
Gyötrelmet enyhít egy más kín, keringj
S keringj meg vissza, ez segít. Lesujtó
Fájdalmat meggyógyít más csüggedés,
Szemedre tégy egy új ragályt s a réginek
Ártalmas mérge elhal.
Romeo. Ahhoz a balzsamlevél is jó.
Benvolio. Kérlek, minek?
Romeo. Törött lábszáradnak.
Benvolio. Romeo! elment eszed.
Romeo. Nem szinte, a bolondnál
Inkább vagyok lekötve, börtönözve,
Megkoplaltatva, korbácsolva és
Kínpadra vonva. Jó estét, fiú.
Szolga. Jó estét adjon Isten, kérlek, jó uram,
Olvasni tudsz-e?
Romeo. Oh igen, saját
Inségemben szerencsémet.
Szolga. Talán, hogy azt könyv nélkül megtanultad.
De kérlek, a mit látsz, olvashatod.
Romeo. Természetes, ha értem a nyelvet és irást.
Szolga. Szépen beszélsz. Isten veled.
Romeo. Maradj ficzkó, én tudok olvasni. (Olvas.)

„Martino ur, neje és leányai, Anselm gróf s szépséges hugaival, özvegy Vitruvio asszonyság; Placentio és szeretetre méltó unokahugai: Mercutio és testvére Valentio; unokaöcsém Capulet, nejével és leányaival, szép unokahúgom Rosalin; Livia Valentio, s öcscse Tybalt, Lucio és a kedves Ilonka.“ Szép gyülekezet. (Visszaadja a jegyzéket.) S hova menjenek ezek?

Szolga. Föl.
Romeo. Talán az égbe?

Szolga.

Mentsen Isten — beh jó volna. Ide fel házunkhoz vacsorálni.

Romeo. Ki házához?
Szolga. Uraméhoz.
Romeo. Igazán. Ezt előbb kell vala kérdenem.

Szolga

No majd elmondom én hát kérdés nélkül. Uram, a nagy gazda Capulet, s ha önök nem Montague házából valók, kérem jöjjenek s csapjanak föl egy pohár bort. Isten áldja meg. El.

Benvolio. A Capuleteknek ez ősi ünnepén
Lesz estebéden a szép Rosalin,
Kit úgy szeretsz, Verona legcsodáltabb
Szépségü hölgyeivel. Most menj s hasonlítsd
El nem fogultan arczát azokéval,
Kiket én mutatok s tudom, hogy hattyudat
Varjunak nézed.

Romeo. Buzgó hitü szemem,
Ha ollyan csalfa lenne, váljanak
Könyüim tűzzé, hogy kik annyiszor
A vizbe fojtva meg nem halhatának,
Úgy égjenek meg, mint nyílt hithagyók.
. . . . . .
. . . . . .

Benvolio. Ej! szépnek látszott, míg csak maga volt,
Minden szem előtt magának csak maga
Vetélkedett. Mérd egyszer bájait
Ama kristály csészében több leánynyal
Együtt, kiket majd mutatok,
Alig lesz szép, ki most a legdicsőbb.

Romeo. Megyek, nem várva illy látványt; de hogy
Gyönyörködjem tündöklő szépemen. (Mindketten el.)

Szoba Capulet házában.)

Capuletné s a dajka jönek.

Capuletné. Hol van leányom, dajka? küld tüstént ide.

Dajka. Tizenkét éves lányságomra mondom,
Már híttam. Báránykám, kis bogaram!
Isten bocsáss, hol ez a leány. Hejh Juliett?

Julia jön. Mi baj? kit hítt?

Dajka. Anyád.

Julia. Itt vagyok.
Mi a parancsod, asszonyom?

Capuletné. Annyiból áll.
Egykissé hagyj magunkra, dajka: titkon
Kell szólanunk; mégis jöszte vissza. Már
Emlékszem, hogy jelen kell lenned
E tanácskozásban. Jól tudod, leányom,
Már szép korú.

Dajka. Egy perczre kiszámolom.

Capuletné. Még nincs tizennégy.
Dajka. Mit? tizennégy fogam teszem rá,
De tízre mondom, mert csak négy fogam van,
Még nincs tizennégy. Mennyire is vagyunk
Péter napjától?
Capuletné. Két hét s pár nap mulva lesz.
Dajka. Pár nappal idébb vagy odább, az úgy van minden évben.
Egy pár nap múlva lesz éppen tizennégy.
Zsuzsó és ő — Isten nyugoszszon
Minden keresztény lelket, egykorúk valának.
Zsuzsó már égben van, nagyon jó volt nekem.
Mondom, hogy Péter estén lesz tizennégy.
Biz' Isten akkor, — jól emlékezem,
A földrengésnek, tizennégy éve most,
Akkor lett elválasztva, nem feledem soha
Az évnek minden napja közt azon napot.
Mert ürmöt tettem emlőm bimbajára,
Verőfényen ülvén a galambdúcz alatt.
Akkor Mantuában voltatok,
Csak jó fejem is van nekem. De, mint
Mondám, a mint megízlelé az ürmöt
Emlőm hegyén s fanyarnak lelte
A kedves kis bohó, és ferdén néze rá,
Az emlőt elbocsátván.
Recs! mondá a galambdúcz; úgy hiszem,
Nem kellett biztatás, hogy elkotródjam.
Ennek most épen tíz s egy éve mult,
Mert akkor már jól állott, Isten bizony!
Járt és csúszott-mászott minden felé;
Egy nappal előbb épen betörte homlokát,
És ekkor férjem — az ég legyen vele,
Tréfás ember volt — fölvevé a gyermeket.
Ej! hát te arczul estél, monda, nemde,
Ha több eszed lesz, majd hanyatt esel,
Nem, úgy-e kis Julám, s a szent asszonyra mondom,
A kis boszorkány nem sírt s mondá; igen.
Ebből kitetszik, mint jő napvilágra
Az illyen tréfa. Éljek ezer évig,
El nem felejtem. Nem, ugy-e Julcsa? monda ő,
S a kis bolond elhallgatott s mondá: igen.
Capuletné. Elég erről kérlek, légy csendesen.

PÁLYALOMBOK.

1830—1837.

Motto:

Múzsa ne nézz ide, itt úrszéket tart az igazság:
Bottal mér igazat s jajgat az, a ki veszen.

HÍRES MAGYAR-NÉMET KÖLTŐ.

I.

Merre van a te hazád, vendégszózatnak irója?
Kedves-e áldozatod és kik az isteneid?
Bujdosol és nem fogsz, boldogtalan, érni hazába:
A kit imádsz bálvány, füstbe megy áldozatod.

II.

Még egyszer! te nekünk nem kellesz nagy nevű író:
Nem vagy az embereké, nem vagy az isteneké.
Embereké nem! mert nincs honnod semmi hazában,
Isteneké nem; mert két hitü, két szivü vagy.

BÚSTELEKI.

Hát te magadka vagy itt illat s szín nélkül az ormon?
Hervadj el, nem kér senki is, árva virág.

PÖRKEZDŐ.

Híres nagy pörnek te valál kezdője Holéczy;
Tudn'illik magas a tölgyfa, te makkja valál.

DÖBRENTEI GÁBORRA.

I.

Ködben emelkedtél s a köd nimbus vala fődnek:
Szállj le, verőfény van, s hajdani nimbus oszolj!

II.

Felpénzelt Erdély s nem szolgálsz érte; te ment vagy;
Szándékod régen volna, de nincsen erőd.

. . . . VÁRY.

Morczonglod fejedet s bámulsz, hogy semmire sem mégy?
„A hol nincs, ne keress", régi s mi drága tanács.

TÍZ CSAPÁS IRÓJÁNAK.

I.

És te csapást költél? te csapás magad, a legerősbik,
Mellyet nemzetnek küld boszujában az ég.
Itt pénzért a hiút, ott ingyen fested a jámbort
S képe helyett eladod, bűn katonája, magát.
Végre pedig — könyörülj Múzsák szent Istene — verselsz
S rettentő rosszak versid — o mennyi csapás!

II.

Sáska, legyek bánták, szúnyogoknak serge, sötétség
A Farahó népét s békehad, éji gyilok.
Sáska, legyek s a többi veszély, éjfélnyi sötétség,
Vagy te az országon csak magad ennyi csapás.
Menjetek, ah, valamerre lehet, költözni zsidónép!
Csak vigye tőlünk e szörnyet el angyalotok.

ZÁDONYI ÁGNES IRÓJÁNAK.

I.

Balga te, a színtől jobb volna, ha messze maradnál,
Olom eszed nem bír futni az élet után.

II.

Történet maga is történik, színre mi szükség
Hurczolnod? tettet vígy oda vagy takarodj.

PAPP GYÖTRELME.

Hagyjátok színjátékot firkálni az embert,
Ah szomorúbb az, mint kellene, sőt nyomorú.
S hagyjátok viszhangzani őt: buta és siket a kő,
Visszafelel, bár nem tudja, nem értheti mit.

II.

Viszhangot bámulsz! ne csodáld; még a kutyabőr is,
Visszadobog, ha verik s holta után is ugat.
A ki dobolni tanúl, jöjön döngetni az echót,
Jól pereg és hangos, csak veresége legyen.

RUMYNAK.

Mit tótul gondolsz, elmondasz konyhadiákúl,
Rossz német nyelven végre lenyomtatod azt.
Tartson meg tova is bölcs szándékodban Apollon,
Tőled egy új Bábelt várhat az emberi nem.

H . . . . ÁNYI PÁLNAK.

Láttalak a Helikon tetején mászkálni, s türélek,
Gondoltam, neked ott mászni, legelni szabad.

SZ . . . . RNEK.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy almanak-iró,
Gyártata képeket is, nézz oda, honfi, s szaladj.

B . . . . PÁLNAK.

I.

A balkéz embert szokták volt híni balognak,
Névre s egész embersúlynyira vagy te balog.

II.

Felfúttad magadat s duda szóval járod az utczát,
Jaj ha kezemre kerülsz, gőgduda, jaj teneked.
Addig nyeggetlek, tudom azt, hogy a krími tatár is
Szánni fog ordítót, vagy kaczagásra fakad.
Végre lohadtan fogsz mint hitvány bőrke heverni
S hátlapodat Berci szántja be verseivel.

III.

Nem keserű galacsint, porló tejmézet ajánlok,
S benne kicsiny gyógyszert, a beteg észre hatót.
Nyeld be s ha gőgödből harminczad napra kigyógyulsz,
Mondd el apádnak, hogy díszlik az új tudomány.

„ÉLET“ UDVARDYTÓL.

Sok jó van benned, ki tagadná? sok nagyon új is:
Ám koszorúd nem tölgy, petrezselyemke-füzér.
Bámulsz? jól érts meg: munkádban mind a mi új, rossz,
S mind, a mi jó, másé és csak orozva tiéd.

II.

Vardy te, két dolgot bámúlok rajtad erősen:
Elméd vég nélkül füstölög és tüze nincs.

III.

Írt szavaid, mint a mondottak, zagyva beszédek:
Itt fülsértő vagy Vardy, te ott szemet ölsz.

EGY „MAGYAR POESIS“ IRÓJÁNAK.

Énekidet, kérded, hova mérjed? mérd füleidhez.
Úgy leszen éneked is, mint füled, égbe ható!

MÁRE VÁRA.

Máre vára dagadsz, szólj, illy iszonyúra mi pöffeszt?
A tengernyi pityer s a zivatarnyi sohaj.

CSAPLOVICSNAK.

Gázoltál szent hamvain a nemes éltü Virágnak,
S nagy szavait törpén, törpe hazudtad elénk.
Élni fogandsz, de gyalázatodúl, a lelkes öreggel:
Tiszta virág volt ő s ronda te, pókja levél.

„KENYÉRMEZEI DIADAL“ IRÓJÁNAK.

I.

Bors, ha Kenyérmezejére botolsz s még kedves az élet,
Meg ne maradj színén bátorok hamva fölött;
Ellened ott minden sírjával feldobog a föld
S rád villámlik az ég, gyáva, szivetlen iró.

II.

Mint bizonyos dolgot látom szép végedet, oh Bors:
Bors vagy, megtörnek s tokba vetend az inas.
Ott valamely tátos német tévedve beszippant
S roppant sírhalmod rengeteg orra leszen.

III.

Embereid, mint a fűszál, elhullnak a harczon,
Kár értök: kétszer halni mi szörnyü halál.

A „KÜLÖNCZ“ FORDÍTÓJÁNAK.

Honnom, a hálátlan, rég sírba taszíta s nyugodtam,
Mért fordítál meg, balga te, szörnyü magyar?

AJÁNDÉKOK SZEMERE PÁLNAK.

I.

Muzarion. Új folyam. I. füz. 411—461. l.

A min rég vajudál, nagy kín közt végre kinyögted
Szived alatt hordott szófia gyermekedet;
Béna, vak és koldús minden tagjára szegényke;
És te örülsz, neked ő szép, deli, mert a tiéd.

II.

Muzarion loco citato.

Zűr vala gondolatod, de leírtad, s mely csoda! most már
Benne külön látunk: szárazat és vizeket.

III.

Hová tavasz, te szép korunk vezére . . .?

Megfoganál, dagadott a bércz, s már szinte nevettünk,
Czirmos egér rajtad, s árva te — benn rekedél.

IV.

Megint Muzarion.

Muzarion magtár, nyelvünk magtára, de benne
Búza, vadócz, konkoly, gyér sürü rosta alatt!
Értetlen kasznár, minek a gazt hordani tárba:
Tisztát gyüjts csak, amazt szórd ki, szemétre való.

V.

Élnél vagy halnál, jó volna, de közbe szorultál,
S most tested teng még, lelked örökre kihalt.

VI.

Az ostor beszél.

Most ez elég, vedd jó néven, ha megostorozálak;
Elkoptam, de nyelem megmarad, óva örűlj.

AZ EPIGRAMMAI MUSA AZ IRÓKHOZ.

Bántani jámbort bűn, de gonoszt nem bántani bűnebb,
Mért üldözlek agyon, vétkesek! értitek-e?

CZINKÉRE.

I.

Egy hiba van benned, de igen nagy, Czinke barátom:
A mi vagy, az nem vagy, s a haza szenved ezért.

II.

Gőzei közt fejedet főnek gondoltam, azonban
Tök vala s benne kicsiny kék fejü czinke magolt.

III.

Elcsábúlt irokéz, ha leszen rend gondolatidban?
„Majd ha nem ír többé szél megütötte kezem.“

CSÉPLŐ.

Cséplő csépelhetsz, de ha meggyujt lángja dühömnek:
Lelkedet, a ringyót, megsütöm, óva mozogj.

METŐFI.

Baltával jött fel Pindus tetejére Metőfi:
Vajjon hány szónak szegte ma bárdja nyakát?

VÁSÁRHELYI.

Magadat nem értéd s mások értenének?
Semmi, azért tetszel egy öreg művésznek.

BOJSZI.

Bojszi te mit mívelsz? Versekről értekezést írsz:
Jobb, írj verset, ha tudsz, vagy ha nem, ütve se szólj.

TOLDY ÉS FENYÉRY.

Toldy s Fenyéry ti csak firkáltok hetet-havat össze
Végre mivé lesztek? Por, hamu könyvetek is.

É V A.

I.

Hogy gránátosnak szült a természet, örülhetsz:
Jármod alatt férjed sorvada, nem te Viczám.
Hogy magyar íróvá tett a boldogtalan ötlet:
Sírj, mert im rád jő szöszke Apollo s megüt.

II.

Éva szivem neki türköztél s ifjakra hadakszol:
Nincsen nadrágod, féltelek. Éva szivem.

III.

Vén Amazon vagy már, harczod kezd válni futásra,
Egy menedéked van, küldd ide lányaidat.

IV.

Milly édes neked a boszuállás Éva, de megvan:
Könyvet nyomtattál és ez örökre elég.

F. A.

I.

Senkit sem bántasz, hogy senki se bántson, azonban
Mintha nem is böknél, fát füvet összemesélsz.
S ez nem nagy vétek, de hogy a gáncsokra elájulsz,
Jól tudom, és ez már — mondjam-e? — lágyszivüség.

II.

Látom alatt búkálsz s örömest ha lehetne, kitérnél,
Tarka meséid közt, hogy menedékre találj.
Nem könyörülhetek: a sanyarú sor hozza magával,
Állj ki te is magadért s halljad ítéletedet.

III.

Ökreid és szamarid, sok jót adnak ki mesében:
Egy nagy kár bennök, nyelvök igen hebegő.

IV.

Színjáték haladást kíván s ez nálad is így van,
Vigjátékod mász s hátra megy a szomorú.

UGRIRA.

I.

Megcsaltál s haragom kezdett lázadni, de már ma
Mentelek, Ugri, csaló nem te vagy: a hited az.

II.

Ugrottál, de azért ne itéld, hogy saskeselyű vagy:
Lábaid nem szárnyak s pitvarod öble nem ég.

KIS SAMU.

Nagy ajtón Kis Samu megy a palotába,
Egy rozzant bőgőben megbotlik a lába,
Nagyot jajdúl hozzá s kész a magyar ének,
Szabadits Istene Árpád nemzetének.

SZ . . . . YRE.

Elhajlál s a hazát kész volt megsérteni nyelved,
Melylyel imént buzgó s jóakarója valál.
Várd el díjaidat, keserűn fogsz érte lakolni,
Főpap az ember előtt, ember az Isten előtt.

BOHÓSDI.

Medvét tánczoltatsz ősz vénségedre Bohósdi?
Úgy van, bodza-sipod tárogat és te forogsz.

A SZÍV ŐRVÉNYEI.

Szivörvényeidet jobban mondhatni gödörnek,
Benne dicső elméd fénye temetve vagyon.

TERHES.

Terhes, meg voltál terhelve, de már kiürültél:
Mennykövid elhulltak s most magad omlol alá.

EDVI.

Edvi, komor, sanyarú múzsád jobb volna bagolynak,
Már rég óta huhog, senki sem áldja szavát.

GONDOLATOK A NAP ALATT.

„Gondolat a nap alatt“ munkádnak czímje. Ne tréfálj,
Bujj pad alá vele s lesz „gondolat a pad alatt.“

A MAGYAR GAZDASSZONY T . . . . HEZ.

Kinek nyavalyás a hasa.
Annak jó a handabasa. P. T.

I.

Étellel kínálsz s azt mondod, jó nyavalyásnak,
Éh vagyok és nem kór: edd agyon étkeidet.

II.

Költőt gondoltam benned lappangni, azonban
Kontár orvos vagy: verseid handabasák.

III.

Elméd elrontád sok idétlen gondolatokkal:
Vond el az írástól s adj neki handabasát.

IV.

Vaj nagyon eltévedt, a ki téged monda baromnak,
Négy kezü állat vagy s ősnevezetre majom.

V.

Handabasát neki a nyavalyásnak, régi betegség
Bántja fejét s gyomrát, vess neki handabasát.

Handabasát neki, hogy zavaros feje ostobaságtól
S hogy szive megromlott, adj neki handabasát.
Handabasát neki, hogy mérgében szinte megőrül,
Hogy nem tud, bár kész, ártani, handabasát.
Handabasát neki, hogy nem szégyenl verseket írni,
S hogy czudarok minden versei; handabasát!
Handabasát neki, hogy minden jámborra haragszik,
S hogy minden rossznak pártosa: handabasát.
Handabasát neki, hogy némuljon örökre s a szégyen
Ölje meg őt s minden bűneit: handabasát.

EGY KÖNYVNYOMTATÓRA.

I.

Könyvsatuvá lettél, oh drága barátom, ügyészből,
S a mi gonoszt beszívál, rossz satu, most kiadod.

II.

Intézetté lett a könyvek műhelye? Honnan?
Papja bolondult meg s most neve szinte bolond.

III.

Intézet más, ezt ország állítja s nemes czél;
Vagy te is ország vagy s czélod is úgy-e nemes?

GÖDÖR JÓZSEF.

I.

Mese, mese mi az? Tégy hozzá, kisebb lesz.
Mese, mese mi az? Végy tőle, nagyobb lesz.
Felelet, az gödör, magában semmiség,
Levegővel torkig megtöltött üresség.

II.

Felszedted Helicon szemetét nagy száju gödör te:
Már nem vagy s rajtad halmot ütött a szemét.

III.

Élve halál vagy már gödrök szörnyebbike, József
Két Laurát nyeltél s most fuladozva hörögsz.

FOLYÓIRAT.

Fojni, Fehérvárról hirdettél, földi, egy irást,
Hadd folyjon, ha mocsár, sárvizetekbe való.

KOLMÁR.

I.

Kolmár súgok egyet, de ne mondd meg senkinek: a nyelv
Nem vad körte, ne vedd görbe fogadra, majom.

II.

Pénzedet elviheted, kifizetlek, hogy soha nyelvünk
Szent törvényeiről, állatok apja ne szólj!

ASPASIA.

Jókor elért a sors gyönyörű Aspasia téged:
Halni menél önként s az felakaszta előbb.

IRÓCZI.

Régi ruhában jársz s új szókat mondasz, Iróczi,
Súgok egyet: vigyázz, béfal a módi, fiú.

CALIBÁN.

Első felhúzás.

I.

Félsz Calibán, hogy majd felkelnek irígyeid? Egy sincs,
A ki gyülöl, bünödet gyülöli s az nem irígy.

II.

Vagy tán gondolnád, hogy van mit irígyleni rajtad?
Gondolatod sem jobb, mint magad, égni való.

III.

Lelki tehetséged, véled, hogy volna? Gonoszra
Van, véljük mink is; s ott is az ostor elér.

IV.

Úgy de talán híred méltó, hogy irígye szülessék?
Megvan! híredet a tolvaj irígyli, nem én.

V.

S jó neved? Oh attól jött marhadög árva hazánkra.
Emberek is hulltak: árkukat érzi neved.

VI.

„S így mindössze magad vagy irígylet tárgya.“ Ha volnál,
Sem vagy már magadé: ördögök étele vagy.

VII.

„Hah hát szánakozó sem fog síromra borulni?“
Gyűlöltünk, halj meg! s akkor utálni fogunk.

Második felhúzás.

I.

Rajtad ülök Calibán, ösmersz-e halálodat, engem?
Azt hitted, már én nem vagyok és vigadál.
Most majd én vigadok, de te készülj: útra menendesz.
A Helicon vár, én rajtad ügetni fogok.

II.

Költő vagy te is és velem a Heliconra sovárgasz.
Jól van, menni fogunk, én lovag és te lovam.

III.

Meg ne botolj maczkó, botlásodat éri ütésem.
Egy, kettő, három, — s hát te örökre botolsz.
A sas verjen meg, már én nem győzlek ütéssel,
Vond le magas füledet, még az is egyre boszont.

IV.

„Mért ütögetsz, gazdám, lásd már nem botlom utamban?“
Hogy tehenet loptál, pára te, ütlek azért.

V.

„Mért bántasz, gazdám, nem botlom, hű lovad immár“?
Gondolatot loptál, szolga te, bántlak azért.

VI.

„Mért vagdalsz uram, én nyögök és nem botlom az úton“?
Lelkeket árultál, bűn fia, váglak azért.

VII.

„Mért gyilkolsz, gazdám, fejedelmem, lá' hogy iramlom.“
A haza szent s te döféd híveid, öllek azért.

VIII.

„Jaj nekem, elveszek ily sok ütéstől.“ Fogsz-e javulni?
„Jaj rekem, elholtam.“ Fogsz-e javulni? „Halok.“

Harmadik fehúzás.

I.

Szólni akarsz? Hagyd el, csak káromkodni tanultál:
A szent természet borzad, ha tégedet hall.

II.

Még sem csillapodol? Mit látsz közeledni, mi zendít?
Fénylő, csendes az éj; ostoba, holdat ugatsz.

III.

Konczot adék, gazdád s táplálód és te morogsz rám?
Rajta morogni neked, de nekem ütni szabad.

Negyedik felhúzás.

I.

„Van neked is hydrád“ így szólsz hizelegve Virághoz.
Van, te vagy az a sziszegő, ostoba, tökfejü szörny.

II.

Hogy mered a tisztes nyelvhőst illetni, Virágot?
Sári zarándok vagy, kelj tova, borjut imádj.

Ötödik felhuzás.

I.

Mint urat és szolgát egyaránt beköp a csunya légyfi:
Úgy te határ nélkül, festeted emberidet.
Engem is, oh gyávát! le tudál föstetni, s azóta
Képen a kárhozatos máz, haza járva ijeszt.

II.

Festettél, most majd én foglak festeni, űlj meg:
Érdemet is tettél és a mü kölcsön esik.
Itt szemed, itt orrod, füleid két barna vitorlák,
Itt szád, mint barlang, tátogat és tüzet ad.
S gyomrodban forr a rágalmak mérge, de ím itt
Szarvad is, ördög vagy Turkai; én szaladok.

III.

Harczoltam veled és hátadra felírtam az alkut,
„Én ütök és te szaladj, vagy te szaladj, ütök én.“
S ím én vég nélkül puhogatva törélek azóta,
De te hitetlen vagy, Turkai, hasra esél.

EGY BORÁRÚS IRÓRA.

I.

Hogy tokajid nem jó, a tőke hibája s az égé,
Hogy rosszak minden könyveid, a fejedé.

II.

Tőkédben hiba, hogy Mádnak távol van egétől,
Fődben is az; hozzá messze van a tudomány.

S így mákszemnyi külömbség sincs a tőke s fejed közt;
Van borod és műd közt: ez fanyar, az savanyú.

V . . . . . CS.

Még ifjút, szabadot, szeretett egy furcsa leányka,
Múzsád volt s a mit súg vala kedvderitő.
Most pör gondja sötétít el s a furcsa leányka
Futva fut, oh Verbőcz közkatonája, tüled.

K . . . . . KY.

Ösmerlek ki mi vagy, hernyóból pille madár vagy,
Ártatlan jószág vagy, de haszontalan is.

LIBORCZI.

Ellenségemnek tartod magad, árva Liborczi:
Ellenségben szív s elme sugárzata kell;
Elméd volna, de nincs, szivedet megtörte az óság,
Csak játékom vagy, bábu te, porba veled.

T.

Rossz fődért remegél s lábszáron üttelek,
Majd lábadat féltéd, jól agyba vertelek.
Csodálkozol miért? Nagyon szerettelek.

ARANYOS.

Tűzbe veled, te nagyon aranyos, tán tiszta arany vagy;
S tűz kisért aranyat, hát arany urfi megégsz.
Kár érted, de se' baj, hamudat széthordja az alszél,
S a felszél, lelked béllete, égbe röpül.

POSZESZTI.

Legjobb költőnek méltán mondhatni Poszesztit:
Ő hét számra, ha kell, meg sem akadva hazud.

BOCZIKA.

Öklelgetsz boczikám, kis tülköd hány napi vajjon?
„Szarvam előbb született, mint magam, ollyan öreg.“

MAGYAR KÖLTŐK.

Firkáltunk, bár senki magát nem törte müvünkért
S váratlan belepénk verssel az ősi hazát.

Pénzen vett szerelem gyönyörünk most s pénzen adott bor,
S árához képest ez fanyar, az keserű.
Tudn'illik szűken fizetett a nemzeti Múzsa;
Oh kétségbeesés, hol marad a te sorod?

SZÓTÁRIRÓ.

Városzendítő, te harangok gyáva huzója,
Szókönyvet faragál s tudsz-e beszélni magad?

ALGEBRA.

I.

Y árva betű, régóta gyanús vagy előttem,
Ösmeretlen szám vagy sok kivonások után.

II.

A kivonás megvan — kevesebb mint semmi kilenczczel,
Y elvesztél, lelked örökre adós.

III.

Elsőnek szereted magadat nézetni: mi vakság!
A betürend nyilván ellened adja szavát.

IV.

Tán visszájáról vagy az első; sánta vagy ott is:
Eltördöste szegény lábadat a sok esés.

V.

Annyi esésid után nyughatnál végre, de nem tudsz:
Régi szokásod már s kedves az, a mi szokott.

VI.

Nem bántlak többé, csak ez egy kérdésre felelj meg:
A miket állítasz, valld meg, ugyan hiszed-e?

Y.

I.

Holt betüket szaporítasz, magad élő, ép betü: mondd el,
Oly sok idétlent, hogy szűlhet egy édes anya?

II.

Pört vesztél magyarul, most kárálsz benne deákul
S pávakiáltással töltöd el a levegőt.
Újat mondasz-e? nem, de valót tán ékesen? oh nem,
Hát mi bajod? halljad Bernola, vén kofa vagy.

III.

Hát külföldre szaladsz s ott koldulsz végre deákul,
S a mit vesztél itt, megnyered, úgy hiszed, ott?
Vert fi vagy, a külföld, hogy győztél nem hiszi, kékes
Hátadon irva van a krónika: tudja, ki vagy.

G.

Mikre nem ád Isten költőnek semmi hatalmat?
Pénzre s ha bőven van józanul élni vele.
Ezt te tudod s mégis kinevetsz, ha jogunkra vigyázok,
Fát vágsz, jó lélek, ten kicsi fészked alatt.

GŐTHE-UTÁNZÓ.

I.

Gőthének szereted magadat mondatni. Legyen hát!
Csakhogy meg ne feledd: német az, és te magyar.

II.

Gőthe magától írt, holmit te utána leírtál.
Szólj igazat, kérlek, Gőthe vagy árnya, mi vagy?
Árnyék sem vagy egész, csak lába vagy és feje már nem:
Egy vagyon a mi tied s mindened, a lipe-szárny.

DEÁKMAGYAR.

Hát te deákul írsz, Cicero szolgája s dicsekszel,
Hogy híretlenből hírre veszed honodat.
Nem te vagy a kezdő, már jobban s mennyi matyó szólt,
Rajtad olajt vesztett a haza — kába madár.

BUTASÁG.

Botlol szürke, ne tudd, üt gazdád érte, ne érezd,
Mindenből kisegit, főjavad a butaság.

TÁRNOK.

Kecske lovat hajtál s magadon jöttél ide, Tárnok,
Tűrünk, szökdelhetsz tétova, csak ne mekegj.

EBIHAL.

Hal nem vagy, lábaid vannak, nem béka is, a fark
Mást mutat, óh ebihal! úgy-e, hogy az vagy? — ugass.

EGY POLEMIKUS IRÓRA.

Jó üti-kos lennél, van hozzá szarvad elég nagy,
Kedved szinte nagyobb, nagy baj, hogy agg ürü vagy.

SALAMON.

I.

Egy Salamont írtál s kettő lett végre belőle,
Első a békekötő, második a szaladó.

II.

Mint a jó öregek, játszíni személyeid ollyak,
Tenni nem érnek rá a szavak árja miatt.

ZALÁN FUTÁSA.

I.

Már csak futna Zalán, de magad mázlója, mikor futsz?
Vaczkorral hajigál s kerget a Múzsa-sereg.

II.

Asszonyaid léhák, daliáid párduczok és júh,
Hát te ugyan mondd meg, szörnyek irója, mi vagy.

TÜNDÉRVÖLGY.

Illyen verseket a nem igen bölcs kántor is írhat:
Nem mindig jobb a régi, ha zrínyies is.

UJ ÉVI KÖSZÖNTŐ.

1830. körül.

Ártatlanság köntösében
A szép új esztendő
Eljött s kináló kezében
Van kupája kettő.
Egyik a baj, aggodalom
Fanyar ürmösével,
Másik teljes a boldogság
Édes örömével.
E kettőből úgy keverjen,
Az új év, magának,
Édes bácsi, hogy örüljön
Legjobb italának.

Az üröm az örömök közt
Csak annyi lehessen,
Hogy az édes a keservtől
Még jobb ízt vehessen.
Ezt kivánja a kis Gili
Nem zöld águ fáról,
Hanem jó meleg szobának
Közepe tájáról.
S marad kicsiny szolgálója
Ápoló kegyének.
Tartsa meg őt továbbra is
Gondja gyermekének.

ÖRÖM ÉS BÚ.

1830.

Az öröm édes bor, keserű a fájdalom és bú,
Annak az ég, ennek barna hazája pokol
Kettő közt a ki él, a bolygó földön az ember,
A sorsnak keziből iszsza keverve borát.

TARTALOM.

Drámai költemények.
(1821—1844.)

	Lap
Csongor és Tünde	4
Kincskeresők	93
Vérnász	136
A fátyol titkai	217
Árpád ébredése	337
Marót bán	349
Az áldozat	403
Czillei és a Hunyadiak	451

Forditások Shakespeareből.
(1839—1855.)

Julius Caesar	562
Lear király	626
Romeo és Julia	722

Pályalombok.
(1830—1837.)

Híres magyar-német költő	736
Büsteleki	736
Pörkezdő	736
Döbrentei Gáborra	736
. . . váry	736
Tíz csapás irójának	737
Zádonyi Ágnes irójának	737
Papp gyötrelme	737
Rumynak	737
H . . . nyi Pálnak	738
Sz . . . rnek	738
B . . . Pálnak	738
„Élet“ Udvardytól	738
Egy „Magyar poesis“ irójának	739
Máre vára	739
Csaplovicsnak	739
„Kenyérmezei diadal“ irójának	739
A „Különcz“ forditójának	739
Ajándékok Szemere Pálnak	739
Az epigrammai musa az irókhoz	740
Czinkére	740
Cséplő	741
Metőfi	741
Vásárhelyi	741
Bojszi	741
Toldy és Fenyéry	741
Éva	741
F. A.	742
Ugrira	742
Kis Samu	742
Sz . . . yre	742
Bohósdi	743
A szív örvényei	743
Terhes	743
Edvi	743
Gondolatok a nap alatt	743
A magyar gazdasszony T . . . hez	743
Egy könyvnyomtatóra	744
Gödör József	744
Folyóirat	744
Kolmár	745
Aspasia	745
Iróczi	745
Calibán	745
Egy borárus iróra	747
V . . . Cs.	748
K . . . ky	748
Liborczi	748
T.	748
Aranyos	748
Poszeszti	748
Boczika	748
Magyar költők	748
Szótáriró	749
Algebra	749
Y.	749
G.	750
Gőthe-utánzó	750
Deákmagyar	750
Butaság	750
Tárnok	750
Ebihal	750
Egy polemikus iróra	750
Salamon	751
Zalán futása	751
Tündérvölgy	751
Uj évi köszöntő	751
Öröm és bú	751

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 02 01 10 010 2